

زنجیره‌ی رینماییه‌گانی نه‌هلی نه‌سه‌ر (۵)

فیقه‌ی نافرمانان

وهرگیرانی

نه‌حمهد میرزا روسته‌می ژیرو

کتیبخانه‌ی هیوا
هه‌ولیر

کتیبخانه‌ی پیشین
هه‌ولیر

منتدى اقرأ الثقافي

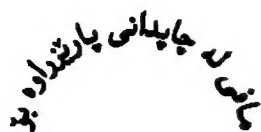
www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتبخانہ ی پشین

فیقہی
نُافرہ تان

کتبخانه ی پیشین

ناوی کتیب:	(فیهی ثافره تان)
وهرگیړانی:	نه حمه د میرزا پوسته می ژدرو
نه خشه سازی ناوه وه:	کو مپیوته ری نارین (محمد علی احمد)
سالی چاپ:	۲۰۱۰ ز
ژماره ی سپاردن:	(۱۱۲۴) ی سالی (۲۰۱۰) ی پیدراوه.

بنکه کانی بلاوکردنه وه

کتبخانه ی پیشین / مه ولیر
کتبخانه ی السنة / سلیمانی
کتبخانه ی سیما / چه مچ مال
کتبخانه ی دیرین / قه زای سوران
کتبخانه ی ژانستی به سوود / که لار
کتبخانه ی هیوا / بنه سلاره

زنجیره‌ی رینماییه‌کانی نه‌هلی نه‌سه‌ر (۵)

فیقهی ئافره‌تان

وهرگیرانی

نه‌حمه‌د میرزا پوسته‌می ژنیرو

کتیبخانه‌ی پیشین

هه‌ولیر

ئافرهتی موسلمان و ئهرکی سهرشانی له پۆژگاری ئهمرۆی هاوچهرخ دا

نووسینی

أ.د. فالج بن محمد الصغير

پیشه کی نوسهر

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، ﴿يَتَّيِبُهَا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَتَقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ ۖ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿سورة آل عمران: ۱۰۲﴾ ﴿يَتَّيِبُهَا النَّاسُ أَتَقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ ۖ وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿سورة النساء: (۱)﴾ ﴿يَتَّيِبُهَا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَتَقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ﴿سورة الأحزاب: (۷۰-۷۱)﴾.

أما بعد:

نافرمت نیوهی کومه له هه روه کو ده گو تریت، نافرمت دایکه و خیزانه و کچه و خوشکه و خزمه، نافرمت ماموستایه و دایه نه. دروستکه روده رهینه ری پیاوانه، گوشکه رو په روه ردیارو به خپوکه ری پال و انانه، ماموستای ژنانه و دامه زینه رو پیک هینه رو گوشکه ری پیشه وایان و زانایان و بانگ شه کارانه.

خوای گه وره له ناده م دروستی کردوه ﴿يَتَّيِبُهَا النَّاسُ أَتَقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا

اَللّٰهُ الَّذِي تَسَاءَلُوْنَ بِهٖ وَالْاَرْحَامَ ۚ اِنَّ اِلٰهَ كَانَ عَلَيْكُم رَقِيْبًا ﴿١﴾ ﴿سورة

النساء: (١)

ثالبیرهو لهم پوانگهوه زانایانی نیسلام دهستیان داووته لیدوان لهسر کیشهی
نافرهتان لهدهروازهی پر یهقینهوه کهقورثانی پیروژ بپاری یهکلایی کهروهوی لهسر
داوه، هروهها لهدهروازهکانی پهیوهست به نافرهتهوه لهپوی نهوهی کهدایکه، خوشکه،
کهخیزانه، کچه ویپای پون کردنهوهو شی کردنهوهی نهو مافوئهرکانهی کههیهتیو نهو
نهرک و مافانهشی کهلهسهریهتی.

وهلی لهم سر دهمانهی دواپی دا قسهو گفتوگو لهسر نافرهت شیوهیهکی
فراوانترو بهربلاو تری لهگهلی پوهوه بهخووه بینیهو گرنگترینیان: نهویه کهکیشهو
تهنگزهی ژنان کیشهیهکی بیرو باوهپو چهکه، نهوته بانگشه پاشکاوهکان بی پیچو
پهنا دهبینینو دهبیستینو دهخوینینهوه کهداوای کردنهوهو بهره لا بونی ژنان دهکات
لهژیر فرمانهکانی خوی پهروهردگاری خوینانو دهچونیان لهچواچیهوی زانیاریهکانی
ثابینهکهیدا دهیانهوی پهلی بگرنو دهری بهیتن، تاوای لی هات ژوریک لهژنان بهبانگشهو
پروپاگندهی بهناو نازادیو پیشکهوتن و پزگار بون لهدوا کهوتویی وکونهپه رستیو خو
پهوشتی بهسهرچو وپزیو وجیمایو کون خوینان گوتهنی، ونهوه دهستورو یاساو ریسیایانهی

(١) واته نهی خه لکینه خوتان لهپهروهردگاری خوتان بپاریژن و لی ی بترسن کهنیوهی ههمو لهیهک
نهفس دروست کردوه و خیزانهکشی ههرو لهو نهفسه دروست کرد واته حهوا ی لهپهراسوی چهپی
نادهم دروست کردو نهوجار لهو نیرومی په نهوهمو ژن و پیاوهی لی خستنهوه بهوهمو په رنگ
وچور و زمانی جیاجیا وسروشتی چور بهچور بههمو ولاتانی جیهانی دا بلاو کربونهوهو، هروهها خو
بپاریژن لهو خواپهی کهههمیشه داوای لی دهکن ههمیشه پیویستیتان پی یهتی وهروهها سیلهی
پهحم بهکار بهیتن و ههرگیز مهی پچرینن و دهستی یهکتری بگرن و پشت لهیهکتری مهکن چونکه خوی
کهوره ههمیشه چاودیره بهسهرتانهوهو ناگای لهههمو کارو کردهوهو گفتارنیکتان ههیه. (وهرگیتی)

كە خۇاى پەرۋەردىگار بۆى داناون ۋە لا بنىن ۋە دەستى ئى بەر بدەن يان باۋەرپان پى ئى
ھەر نەبىت.

گۇمانى تىدا نىيە كە ئىم تەنگر ۋە ۋىكىشە يە كىشە يە كى ترسناكە ۋە پىۋىستىيە كى
ھەتمى بە ئىھلى زانست ۋە فىكرى ھە يە ۋە پىۋىستى بە چاۋدىرى ۋە گرنگى پىدان ۋە ئى
توۋىنە ۋە ۋە شۇقە كىردى ھۆكارە كان ۋە شۇنە ۋارە كانى ئىم كىشە يە ۋە پون كىردنە ۋە ۋە شى
كىردنە ۋە ۋە ھۆكەمە كانى خۇاى پاك ۋە بىگەرد ۋە بالا دەست ھە يە، شى كىردنە ۋە ۋە پون
كىردنە ۋە ۋە ھافە كانى ئافرىقان ئى ۋە ۋە كە ھە يە تى ۋە ۋە شى كە لە سەرىيە تى ۋە تە دەكە ۋە
سەرشانى پىۋىستىيە كى ھەتمى يە بۆ لادان ۋە ھە ئىمالىنى پەردە ۋە چىلكن ۋە لىل ۋە لىخ
كە بە سەرىۋى دىدو بۆچونە كانى بەرنامە ۋە پىرۋى ئىسلامدا دراۋە سەبارەت بە ئافرىقا ۋە
گە ئى پوى تر، ھەروە ۋە بەر كىردنە ۋە ۋە سىفەت ۋە چاكە ۋە بە ۋە بەر زەكان كە خۇاى گەرە
ئە ئافرىقاننى دالۋا دەكات. بە ئى ھەل مالىن ۋە لادانى ئى ۋە پەردە پىس ۋە چىلكنە ۋە
كە دوزمەنى ئىسلام دەيانە ۋە بە سەر چاۋى ئافرىقان ۋە كۆمەلگە ۋە مۇسلمانانى دا بدەن ۋە
كىپان بىكە ۋە ۋە لەدىنە كەپان بى ئاگايان بىكە ۋە دوريان بىكە ۋە توشى لادان ۋە ۋە لىدىرى
كەندو لەندىان بىكە ۋە ھە ئىان دىن ۋە توشى مل تىدا شىكانىان بىكە. ھەروە ۋە پە ۋە ۋە ۋە
نە ھىشتى ئى ۋە ھە مو گومان ۋە چەمكە ھەل ۋە پەلە بۆگەنە ۋە كە بە مە بەست يان بى
مە بەست بە سەر پەردە ۋە شا شە ۋە پاكى زىھن ۋە بىر ۋە دىدو بۆچونى ئافرىقان ۋە كۆمەلگە
مۇسلمانانى ۋە دەلگىن بەگشتى. دىارە ئىمە ئىركىكى ھەتمى ۋە پىۋىستى كە خۇاى گەرە
خىستىيە سەر شانى ئى ۋە ۋە تە ۋە ۋە ۋە زانست ۋە زانىارى ۋە زانىان كە بىرىتە لە ئىركى
بەرىپىستى ۋە ئىركى پون كىردنە ۋە ۋە شۇقە ۋە شى كىردنە ۋە ۋە كىشە كان ۋە كىردنە ۋە ۋە گرى
كۆپرەكان ۋە ك چارە سەرىيە كى بن بى چىم پەستىيە ۋە زانستىيە ۋە بانگ كىردن بۆ لى
خول شەرىيە تى خۇاى گەرە.

ئالەم دەروازە ۋە، لەم پوانگە پە ۋە ۋە ئىم ۋە تانە ۋە ئىم ۋە شانە دەرچون بۆ پاك
كىردنە ۋە ساف كىردنە ۋە پوى پاك ۋە بىگەردى ۋە ۋە كىشە ۋە تەنگرەكان بە ۋە ۋە ۋە

لەپون كۆرۈنەنە كۆرتەن پوختە ئى بەرپىرسىتى و ئەركى سەرشانى ئافرەتەنى مۇسلمان كەبرىتىن لە بەرپىرسىتى زانستىانە و كۆمەلەيتى و پەرۋەردەيى و بانگەشە كۆرۈن بۆلەي خۇاى گەورە. ئەم و شانەم بۆ تۆيە ئەى خوشكى مۇسلمانى بەرپۆز مۇشيارو شارەزا لە كاروبارو ئەرك و پىداوېستىەكانى ئايىنەكەت، وەبۆ ئەو خوشكەى كەپىگەيەكى باشت بېرۈە لە زانست و زانىارى داو ھەست بە ئەركى سەرشانت دەكەيت، وەبۆ تۆيە ئەى ئەو دايكەى كە بەرپىرسى لە پەرۋەردە كۆرۈن و گۆش كۆرۈن بەرەكانى دوا پۆزۇ ئەى دروست كەرو پىگەيەنەرى پىداوانى دواپۆز، وە بۆ تۆيە ئەى خىزانى خۇشەوېست كەشان بەشانى مېردەكەت چەند ئازايانە بویرانە دەپۆيت و لەپشتى يەو وەك چىا سەركەش و دۆند بۆندەكان دەو ھەستىت، تۆ بازو بەندى مېردەكەتت و لەبەرەو پىش بۆردى كاروانى ژيانى خىزانىتاند، تواناى ھەلمزىن و لەخۇگرتنى ھەمو شىتكت ھەيە كە لەمېردەكەتەو پوبەپوت دەبېتەو لەبەر ھىچ شىتكت نا، بەلگە تەنبا لەپىتتاو خولانەو ھى پەوپەو ھى ژيانى خىزانەكەتاند و لەپىتتاو ھىتتە دى ئاوات و ئامانجەكانتاند و ھەرگىز ماندو نابىت و ھەرگىز لەپوى مېردەكەتدا پو گرۇ پو تال و مۆن و مرچك نابىت، ئەم و شانەم بۆ تۆيە ئەى خوشكى بانگەشەكار كەگىانى خۆت لەپىتتاو گەورە ترىن و پىرۆز ترىن پىگەدا بەخشىوہ كەدەتگەيەنېتە بەھەشت و پازى بونى خۇاى بالا دەست و كاربەجى.

ئەم و شانەم بۆ تۆيە ئەى ئەو خوشكەى كەبەم سىفاتانە خۆت جوان پزاندۆتەو، ئەم و شانەم دەنوسم و تايبەت دەكەم بەتقوہ، خوازيارين كەپىگەى لىل و تارىكت بۆ پۆشن بىكاتەو و پىت بۆ پوناك بىكاتەو و بەرچا و پۆشن بىت و ئەو ھەمو لىلى و خلت و خاش و چلگە لىخناوېەى خراوہتە سەر چا و وىدو بىرو ھۆش زىھنت بەچكە شىرانە پامالېت و زانست و زانىارو مۇشيارىت پى بېەخشىت و بازو بەندت بەھىز تر بىكات، لەسەر رىگەى خەيرو چاكە و چاكگوزارى دەست گىرۆيت بىكات و بتخاتەو سەرپىگەى كاروانى پەرۋەردەيى و فېرخوازى بانگەشەكارى دروست بۆ شەرىعەتى خۇاى بالا دەست و كاربەجى.

وه نه م وشانه م بۆ تۆيه ئه ی سه ره په رشتیاران بۆ نه وه ی له گۆره پانی به ره پرسیاریدا به رچاو پۆشن بیت و له په ره رده کردن و گه لاله کردن و ناماده کردنی خیزانه که ت و خوشکه کانت و که کانت و کوره کانت و هک پتویست بیت و به رچاو پۆشن بیت و زرت و زیره ک و بویرانه بیت و زۆر باش له سه ر پێگه ی خوا و پیغه مبه ری خوا ﷺ و له سه ر به رنامه ی قورئان و سوننه ت ناماده یان بکه ی ت و ده ستیان بگری ت و له پێگه ی هه لدیو تیدا چون بیان گێرته وه و بیان هینیته وه سه ر پێگه ی راستی قورئان و سوننه ت و نه هیتلی دوا ی چاوچنۆکان و ته ماعکاران و له پێ لاده ران و خوانه ناسان و بیده چیان بکه ون و خیزانه که ت له به ر یه ک هه ل بوه شیننه وه و دواتریش کۆمه لگا که ت له به ر یه ک هه لبوه شیننه وه و دابرو په رته وازه ی بکه ن و به گورگان خواردوی بده ن و دنیا و قیامه تیشیان له ده ست بچیت.

ده ی بابیه که وه به ره و نه و وشانه هه نگاو هه ل به ینین و بچینه ناو بنه رته ی مه به ست و داواکارم له خوا ی بالا ده ست و کار به جی که سود به خش بن بۆ هه مو خوشک و برایه کی موسلمان و بیشیان گێریت به که نجینه و کۆگابه ک له ژیا نی مرقایه تیدا و بۆ دوا ی مردنیش، نه و خوا به ی که هه میشه بیسه رو بینه رو وه لام ده ره وه ی دوعا و نزا و پارانه وه کانه، و پیت و به ره که ت و پیروزی ش بریتیت به سه ر گیانی محمد ﷺ و خزم و که س و کار و هاوه لانی به گشتی ... نامین.

لیدوان له نافرته و بهرپرستییه کانی بۆچی؟

یه که م:

• چونکه خوای بالا دهست و کار به جی له بهر پۆشنایی سروشتیکی تاییه تی دروستی کردوه که جیاوازه له گه ل سروشتی پیاو، ئالیره داو له م پوانگه وه په یوه سستی کردوه به چهند حوکمیکه وه که مه ماهه نگه له گه ل ئه م سروشته تاییه تیه وه ک ئه وه ی که په یوه نده به حوکمه کانی بی نوژی (الحیض) و خوینی دواى مندال بون (النفاس) و پاک بونه وه لی یان، و ماوه ی شیردان و به خێو کردنی مندال (الرضاعة)، وه ندی له ئه حکامه کانی نوژی پۆژو و حه ج کردن، و ئه م جۆره حوکمانه. بۆیه پێویسته له سه ر شانی برایان و خوشکانی توژی ره وه و شرفه کاران که نافرته تان په یوه ندو تاییه ت به کن به لیدوان وشى کردنه وه و لیکۆلینه وه یه ک که مه ماهه نگه و گونجاو بیته له گه ل سروشتی ئه وندا.

دووه م:

• چونکه نافرته ئه رکو ئه مانه تیکی گه وه ی له سه ره که خوای گه وه و پاک و بیگه رد خستویه تیه سه ر شانی ئه وان، نافرته چهند حوکمیکی گشتی وه ک بیروباوه (عقیده) و پاک و خاوینی و نوژی پۆژو و گه لی ئه رکی تر داوا لی کراوه، و پیرای ئه م حوکمه گشتیانه مه ندی حوکمی تری تاییه ت به خۆی خراوه ته سه رشان به هۆی ئه وه ی که نافرته په ره ردیاره و دایکه و خیزانه، له هه مو حاله ته کاندا پێویسته له سه ری که به جوانترین شیوه به و ئه رکانه هه ل بستیته. بۆیه لیدوان له سه ر ئه و باسانه شتیکی پێویسته و حه تمیه به کورتی و به دریزی و به دایه لۆک کردن به شیوه یه کی پون و ئاشکراو بی گری و گۆل که سیه تی نافرته ی موسلمان و ئه رکه کانی رابگه یه نرین و به خه لکی بناسینرین هه ره وه کو ده بی خۆشی هۆشیارو به رچاو پۆشن و دل پر له باوه (الایمان) بیته ئه رکو بهرپرستییه کانی سه ر شانی خۆی بناسیته .

سی‌یه‌م:

• ئەو ھێرشە بەربڵاوەی کە ئافەرەتی موسڵمان لەم سەر دەمانە ی دوایی دا لە لایەن دوژمنانی ئیسلام لە پۆژە لات و پژژاواوە دوچاری بوو و پوبە پوی دەبێتە وە ھەروھا لە پۆژە کانی موسڵمانانیش کە لاپی بون و بونە تە ئەلقە لە گۆی ی ئەوان و ھەمان ژەھری دوژمنکاری و پلانی ئەوان دەجۆنە وە، ئەو ژەھرە کوشندە یە ی کە بە نوکی قە لە مە کانی دوژمنانی ئیسلام و زپە موسڵمانە کان دەنوسرێن و لە بلۆ کر او و گشت ھۆکارە کانی پاگە یاندنە کانی ئەوانە وە بە سەر دیدو گویچکە ی موسڵماناندا پیاو و ژن پەخش و بلۆ دەکرێنە وە بە تایبە تی بە گۆی و دیدی خوشکانی موسڵمان، دو پوان و دۆپوانی ھەندئ لە موسڵمانان ھۆکاری سەرە کین بۆ پشتن و پەخش کردنی ژەھری پلانە کانیان بۆ پەلکێش کردن و وە دەرنانی ئافەرەت لە مالا کە ی خۆی بۆ ھاتنە مەیدان و تیکە ل بون لە گە ل پیاواندا و دامالینی لە ئەرک و کارە بنە پەتیە کە ی خۆی کە بریتییە لە کاروبار و ئیشی ناو مال و پەروەردە کردنی مندالە کانی و دارایی کردنی ژیا نی مێردە کە ی. ئەو دەنگە ناخۆش و قێزە و ناوە بە گۆی ی ئافەرەتی موسڵماناندا دەچرپێنن و دەلێن: (لەو ژیا نە خۆشی و ئارامیە کە تی ی دا دەژیت وەرە دەرو وازی لێ بێنە و ئەو تەلارە بروخێنە و لەو ژورە تەنگ و تاریکە وەرە دەرو ئەو پەردە پەشو چلکنا نە ی دەوریان داوی بدێنە و ھەلیان مالە، بۆ ئەو ی ئەو پوناکیە ببینی کە سالە های سالە لیت شاردر او و تەو، دە ی وەرە دەری و خۆت لە چنگی پیاو دەسە لات و لە ژێر قەمچی پیاو خۆت ئازاد بکە. خۆت لە کۆت و بەندی ژێر دەستە یی راپیسکێنە و کە لە پچە کانت بپسێنە، و وەرە خۆت لەو جل و پۆشا کە قورسو ئەستور و چارشێو پزگار بکە و خۆت پوت بکە و وە پەردە و پۆشا کت توپ بدە، بونی خۆت و دەنگی خۆت بسە لمێنە ئەمەش بە ھاتنە دەرە وەت لە کونی ژوری تاریکی ناو مال دەبێت. چیژ بە گیانی خۆت بدە، بە وەرگرتنی بەشی خۆت لەم جیھانە خۆش فراوانە کە بریتییە لە باق و بریقی ژیا نی ئەم دنیا یە باجوی لە زەوق و ھەوا و ئارەزو و شەوقی ئازادانەت ھیچ شتێکی تر جلەوی حوکم بە دەستە وە نە گرێت، دە ی بە مێینە و جوانی قەشەنگ و دل پەینی خۆت

خۆت بنوینە لەسەر بەرگی گۆفاره‌کان و پۆژنامه‌کان و پێشپڕکێکانی جوانی و پیشاندان و نمایش کردنی جل و بەرگ و نواندن و ئەکتەریەتی و لەهەموو بوارێکدا بازەرگانی بکە و پارە و پۆل بەیدا بکە و گیرفانی خۆت پڕ بکە، چیدی با چاوت لە دەستی پیاو نەبێت !!!

أفقرأ فتاة العرب والحسن مغنم   وطهراً وهذا العصر عصر تمتع
لقد كان عهد الفضيلة وانقضى   وأبدع هذا العهد أمراً فابدعى

ئەم ھێرشە بە دخوو درندە یە ھەول و کۆششێکی زۆرو لێبڕاوانە ی دەوی ئافەرەتی موسڵمان دەگاتە ئاستی ھوشیارەکی تەواو، ئەو ھوشیارە یە کە پێتوێستە بۆ بەرچاو کرانەو و بەرچاو پۆشن کردن و چاو کرانە بیت و بە تەواوی ھوشیارانە پێگە و بەرپێ ی خۆی پۆشنانە ببینی و وریا بیت تازە ئیدی لەخستە نەبریتەو.

چوارەم :

• کە ھەر سەر بە خاڵی سێ یە مەو دەرئەنجام و شوینەواری ئەو ھێرشە درندانە یە و ئاژاوە ی بەرەلایی و تیکەلی و پێکەلی و گێژەنە ی کە دەربارە ی کێشە و تەنگژەکانی ئافەرەت نراوە تەو - بە ھەندێ لەو ئافەرەتە موسڵمانانە وەش کە یە قینن لە شەریعتی ئیسلام - کە لە ھەموو قیرە کەرو بانگ کەرانیکەو وەپێ خراوە و دە یەوێ خۆی بسەلمینیت و بونی خۆی بچەسپینی. تا وای لێ ھاتوێ زۆرێک لە کێشەکان لایەنگیر و بەرھەڵستکاری خۆیان ھە یە و کارە کە تەنیا بە ئەھلی تاییبەتە ندان پسپۆرپانەو نەگیرساوە تەو و بەس، بە لکو لە ناو ھەموو گۆفاره‌کان و پۆژنامه‌کاندا چە ندان و تارو نوینی قیزە و نمان دەکەوێتە بەرچاو و دەخوینینەو کە بە پێنوسی تاییبەتە ندان و ناتاییبەتە ندانەو نەخشە یان بۆ کێشراوەو

نوسراون چونکه ئەوان ئەوەیان بە دەستی خۆه گرتووە و کردویانەتە بەلگە و بەهانه
 کە شەریعتی ئیسلام بۆ هیچ کەس قۆرخ نیە^(۱).

ئەوان نایانەوی لە بوارەکانی نوژداری و ئەندازە و بوارەکانی تری زانست دا قسە
 بکەن و خۆ تێ هەل بقورتینن ، بە بیانوی ئەوەی کە ئەوان پێسپۆپو تایبەتمەند نین لەم
 بوارانەدا بەلام بە پەرۆشەوه ئامادەن کە بچنە ناو شەریعتی خواوە و بەبێ زانست و
 زانیاری و نەفامانە و فام کالانە دەمی خۆی تێ وەر بدەن ، پاک و پێگەردی بۆ خۆی گەورە
 لە بوختانە گەورە (سبحانک هذا بهتان عظیم)!! ئەمە کارەکی لەسەر شانی ئەهلی
 زانست و پێسپۆپان و تایبەتمەندان قورس تر کردووە بۆ بەدودا گەپان و هەول و کۆششی پترو
 پتر ماندو بون بۆ پون کردنەوه‌ی هەق و راستی و پترشی کردنەوه‌ و لێکدانەوه‌ بەو بێرە
 زانست و زانیاریەکی کە خۆی گەورە و پاک و بێگەرد لە توانا و هێزی پونکردنەوه‌ و زانیاری و
 بەلگە و زانست پێی بەخشین.

پێنجەم:

• ئافەرەتی موسڵمان لەم پۆزگارانە‌ی دوایدا جله‌وی کەوتۆتە دەستی هەمو قەرە‌که‌ریکی
 پیاو و ژنی کافران و دوپۆه‌کان و خیراو گورج دوا‌ی هەمو هاتە و وەرپە‌یه‌کیان دە‌که‌وێت و
 بوەتە دەرگایەکی سوک و ئاسان و والا بۆ پێدا تێپەر بون و چونە ژوری قە‌لای کۆمە‌لگە‌ی
 موسڵمانان و بوەتە هۆ‌کاریکی سادە و سانا بۆ پوخاندنی قە‌وارە‌ی ئەم ئایینە پیرۆزە ،
 چونکە ئەوان چاک دە‌زانن ئە‌گەر ئافەرەت لە‌مال هاتە دەر و مال و مندال و جگەر گۆشە‌کانی

(۱) ئەم گۆتە‌یه‌ لەم پۆزگاردە‌ی بە‌سەر دە‌مانە‌وه‌یه‌ و ژۆر دە‌گوتێتە‌وه‌ بۆ ئە‌وه‌ی هەرکە‌سێک بیه‌وی
 بچێتە ناو شەریعتە‌وه‌ دە‌می تێ‌ور بدات ئە‌گەر هیچ‌یش لە‌هیچ نە‌زانیت ئە‌و وشە و قسە‌یە‌ک بۆ خۆی
 دادە‌پۆژێت و هە‌روه‌کو حە‌رامی بۆ حە‌لال دە‌کات بە‌بە‌لگە‌ یا بە‌هەرشتیکی تر بێت بۆی حە‌لال دە‌کات
 بە‌لگە‌ی ئە‌وه‌ی کە ئە‌مە‌ پای منە‌و ئە‌وه‌ش پای تۆیه‌ ، ئە‌وه‌ تێگە‌یشتنی منە‌و ئە‌وه‌ش تێگە‌یشتنی تۆیه‌
 بێ هیچ راک‌ر و بێ هیچ بنە‌مایە‌ک (نوسەر).

خۆی به جیهیشت و دانیه دهست پهروه دیارو دایه و خزمه تکاره که ی، خۆشی چوه دهره وه بۆ ناو گۆره پانه کان و کۆپو کۆمه لای پیاوانه وه و تیکه لایان بو. که وته ناو دوکه لۆ که رده لولی کۆمپانیو کارگه کان و ژهنگی هه لیتناو جهسته ی ناسک و پاک ی پیسو و بۆگه ن بو، پواله تی دهره وه ی واته جهسته ی ناسکی بۆ پیاوانی هاوکارو موپاجه کانی خۆی رازانده وه و خۆی بۆ به دهرخست و خۆی بۆ والا کردنه وه، و شان به شان و مزاحیمی پیاوان بو له گۆره پانی کاره قورسو جه نجاله کانیاندا و گۆره پانی راسته قینه ی کاره که ی خۆی به جی هیشته، نه وه به دلنیا ییه وه به که مین ههنگاوی پلانه کانی خۆیان ناوه و تییدا سه رکه وتو بون. وه ره ههسته وه رترین نه ندای کۆمه لگه ی نیسلا می یان بۆ خۆیان دابریوه که ئافره ته و له بهرنامه ی راسته قینه ی خۆیان دور خستوته وه و باشتربلایین دایان برپوه و هه لایان داشتوه. ئابهم جۆره ئافره تیان دابری و لایان داو پیسیان کردو له په سمه یان بریدو به ره و داهیززان و داپوخان و له ناو بردنیان بریدو مندالۆ جگه رگۆشه کان و پهروه رده کردنی به ره ی راسته قینه ی دواپۆزیان له باوهش فراندو هینایانه دهر و پهروه رده و گۆش کردنی مندالۆ چاوه گه شه کانیان پشت گوی خست و له سۆزی دایکایه تی بی بهشیان کردن و به ره و پهروه رده ی سه قهت و دهر و نالۆزی و داپوخان و دل په قیان به پئی کردن و هه ره ها چاودیری مافی پیاوانیشیان نه کرد. تائه نجام کاره که سه ری لی تیک دان و له بهر یه که هه لوه شان هه ی به که مین خانه ی کۆمه لگه و پچرانی شیرازه ی کۆمه لگه به گشتی دهر کرد. لیره دا من نامه وی بچه ناو گۆره پانی درێژ دابری و پونکردنه وه چونکه نه مه له سه ر شانی نه هلی زانست و زانیاری پیویسته که درێژه به پون کردنه وه پئی له سه ر داگرتن و سور بون و مکوپ ی و دلنیا بونه وه پئی داگرن. دیاره دواخستنی نه م پونکردنه وانهش له کاتی پیویستی خۆی دا دروست نیه و نابێ.

شه شه م:

- ماوه یه کی که م نیه که ده بیتر ی ئافرهت جۆره شلی و ئاسانکاری و خۆ به دهسته وه دانیکی زۆری له گشت بواره جۆربه جۆره کاندانواندوه وه: له بواری په وشت و ئاکاره کانی

داو له‌بواری کارکردندا، یاله‌بواری تیکه‌ل بون به‌پیاوان ومانه‌وه له‌گه‌لیاندو و قسه‌کردنو
گفتو گزکردنو و به‌بریه‌کدا هه‌لچون و مل به‌ملی و زمه‌ زلی و حیکه حیک له‌گه‌ل پیاوانی
بیگانه‌دا زور به‌ناسوده‌یی و به‌نازادی و راشکاو یی شه‌رمیه‌وه، هه‌روه‌ها خوجوان کردنو
خو پزاندنه‌وه بو پیاوانی بیگانه‌و نامه‌حرم و فپړ دانی جلو به‌رگو پوښاک‌ی شه‌ری و
پوښینی پوښاک‌ی کافران و جلو به‌رکی ناشه‌ری و ده‌رچون له‌فرمانی خوی گه‌وره
په‌روه‌دگار که‌ی و ده‌رچون له‌شه‌ریعتی ئیسلامی پیروز هه‌روه‌ها له‌کارکردنو و ده‌رچون
له‌ناو ماله‌که‌ی خوی داو کار تی کردنی به‌و هه‌مو جلو به‌رگو پوښاک‌ه ناشه‌ری دیاری
کافران و دوپوان و کلک و ابه‌سته‌کانیان و به‌پیره‌وه چونی ئه‌و هه‌مو پوښاک‌و ده‌نگه‌ تیگ
ده‌رو هات و هاواری که‌له‌پوژناو او پوژ هه‌لاته‌وه دین، ده‌لیم؛ له‌و هه‌مو ئاسانکاری و بی
ده‌نگی و شلیه‌دا چ ده‌بینی که‌بانگ‌شه‌ی بو ده‌کریت و بانگی ده‌کن و له‌هه‌مو لایه‌که‌وه و
به‌هه‌مو هوکاریک‌وه بانگ‌شه‌ی گرم و مکوپانه‌ی بو ده‌کن نه‌دی ئیمه‌ چی بکه‌ین و چون
هه‌ول بده‌ین و نه‌خشه‌و پلانمان چی بیت بو راپه‌پاندنی ئه‌رکی سه‌رشان له‌پوی ئافره‌تی
موسلمان و پاراستن و بزگار کردنی پیش ئه‌وه‌ی بکه‌وینه‌ ناو ئه‌و چاله‌ پرزه‌لکاوه‌وه و
بکه‌وینه‌ ناو داوی ئه‌و درنده‌و خوا نه‌ناسانه‌ هه‌ر وه‌کو چون خوشکه‌کانیان له‌زوریک
له‌ولاتانی تری کومه‌لگای موسلمان نشین تی‌ی که‌وتون تاوای لی هاتوه‌ که‌ ئافره‌تی
موسلمان و ئافره‌تی کافر لیک جیا ناکرینه‌وه چ له‌شیوه‌و پواله‌تدو چ له‌ناو و ناوه‌رک‌دا.

حه‌وته‌م:

• ئافره‌تی موسلمان‌ی ئه‌مړ که‌وتوته‌ به‌ر چه‌ندان ته‌وژمی جوړیه‌جوړو هه‌مه‌ چه‌شنه‌و
پکه‌به‌رایه‌تی و مل ملانی‌ی له‌سه‌ر ده‌که‌ن، که‌ده‌کړی له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا
کورتيان هه‌لینین:

– ته‌وژمی کومه‌لایه‌تی کون: ئه‌م ته‌وژمه‌ خاوه‌ن شتوازیکی دیارو خوازیاری ده‌ست گرتن
به‌هه‌مو شتیکی کونه‌وه‌یه، ئه‌م ته‌وژمه‌ به‌عورف و په‌وشت و ئاکاره‌کانه‌وه سنور داره‌ بی
گوی دانه‌ ئه‌وه‌ی که‌شه‌ریعت بپیری له‌سه‌ره‌ یان نا؟ به‌پی‌ی هه‌واو ئاره‌زوه‌کان

دەجولتتەو، چى بۆخۆى ھەز ئى بىت دەيكات گىرگ نى ئايىن و شەرىعت پەسەندى دەكات يان نا؟

– تەوژمى رەت كىرەنەو ەياواز ئى ھىنان (التيار الراض): ئەم تەوژمەش بىرىتە لەو ە ھەرچى شتىكى كۆنە قىوئى نىو ەلەى دەنىت، بانگى ئافرەت دەكات بۆ ئازاد بون و بەرەلەى و دەست والەى و كىرەنەو ە لەھەمو بەند و دەستورياساىەكى رابىردو لەگشت زانىارى و ەرمەنەكانى شەرىعت، بانگى ئافرەتەنى مۇسلمان دەكات بۆ لاساى كىرەنەو ە ئافرەتى كافىر دەچون لەياسا شەرىعتى خواو پىچاندنى باو وياساكانى كۆمەلەىتى و چا كىرەن لەژنانى كافىران و پابەند بون پى يانەو ە لەھەمو شتىك دا گەورەو بچوك ، شىو ە پوالت و ناو ەروك.

– تەوژمى مام ناو ەند(الوسط): ئەو تەوژمەى ە كى ژىرىاران و بىرمەندەن ە قىل مەندەنى ئوممەتى ئىسلام ە ەلى شەرىع پىپەو ە ەستاون و ەوار دەكەن و دەلەن: (ئەى ئافرەتى مۇسلمان دەى ئىدى بەسە ژىرو وىاو زاناو بەرچا و پۆشن بە، ئاخىر تۆ مۇسلمانى دەبى بەرژەو ەندى خۆت بزانى و دەبى فرمەنەكانى پەروەردگارى خۆت جى بەجى بگەيت و دەست بە بەرنامەكەى خواى پەروەردگارتەو ە بگىرت. چونكە ە ەر ئەو دەزانىت كە چ شتىك و چ كاروبارىك و چ ياسا و پىساو دەستورىك بۆ گىيانى تۆ باش و بەسودە، خواى گەورە چەندە ەا ئاراستە و ياسا و پىساو ەرمەنى بۆ ناردو یتە خوار دەستى پىو ە بگەرە ئەنجامىان بدە، دلەبە ە ە ەمويان سەركەوتن و سەرفرازى تۆى تىدایە، ەمو ئەو ەوارو بانگەشە بۆگەنەنى كەتۆى بەرەو ئاراستە دەكەن چ عورف و عادەتى كۆن بىت چ ئەو تەلەزگە تازانە بن، پىو یتە لەسەرت ە ە شتىكى ئاراستەتى دەكەن بەتەرازو ى پاستى و واقىعەتى شەرىعتى خوا بىپىو ە لەتەلەيان بدە ئەو ە لەگەل بەرنامەو ى پاستىەكانى خواى پەروەردگار ەاتەو ە وەرى بگەرە ئەو ەشى دژو پىچەوانەى شەرىعتى پەروەردگار بو ەلەى بنى و دور دور تورپان بدە)^(۱).

(۱) بىروانە (ثقافة المسلمة ص ۱۷ – ۱۸).

زۆرېك له ئافره تانی موسلمانان توشی خرابه و به دگۆیی بون و له دینه که ی خویان لایان داوه و سرگهردان و گومړا بون به پئی ی ئه و ته وژمهی که له ناو کۆمه لگه که ی که تیايدا ده ژیت و ته شه نه ی کردوه و بلاوه . به لئ له نه نجامی تیک چپژانی ئه م هه مو دهنگو هاتو هاوارانه دا ئافره تان سهریان لئ تیک چوه و چپژو پهرش و بلاو بون و ئافره تی موسلمان که و تۆته سهر دهر وازه و دورپانی چهندان کویره پښکا (مفترق طرق). هه ر کویره پښکایه ک و هه ربانگه شه کاریکی پښکه کان بۆ به رژه وهندی خوی بانگی دهکات و بۆلای خوی په لکښی دهکات ، و پرو پاگه نده ی بهرگری کردن و داوی مافی ئافره تان دهکات، و بۆی دهگریاو فرمیسکی درۆینی تیمساحی بۆ هه ل ده پښی و له سهری دهگریات، به م پئی په پاستی و ناپاستی و هه ق و ناهه ق له لای زۆرېك له ژنانی موسلمان تیکه ل به یه کتری بون، دو دلی و پاپاییه کی زۆریان خستونه ته ناو دله وه .

زۆرېك هه ن له ژنان به هاتو هاوارو چریکه ی کافران و خرابه کاران کار تیکراون و ته وژمی خرابه کاری فیلباز له گه ل خوی دا پای مالیون به هوی ئه و هه مو نویسینه ی که قه له مه قرچۆکه کانی ئه و دهست و گروپه فیلبازانه له سهر لاپه پره کانی گۆفارو پۆژنامه و کتیبه کان و له هۆکاره کانی پاگه یاندنه کاند بلاویان ده که نه وه و به ره و زه لکاو ی لادان و گومړا بونیان بردون و وایان لئ کردون قۆلیان له کراسی خویان هیئاوه ته دهر و دهست درۆی ده که نه سهر سنوره کانی شه ریعتی خوی په ره و ردگارو به ته وای سنوریان به زانده و، نه وه ته به چاوی سهری خۆمان دهیان بینین چۆنیان خۆ بۆپوت کردونه وه و پۆشاک ی شه رعیان فری داوه و بی شه رمانه سه ریچی خوی گه وړه ده که ن و له گه ل پیاواندا پو هه لمالاوانه تیکه ل بون و به ته نها و به کۆمه ل له گه ل پیاواندا ده مپننه وه، وپاشکاوانه چونه ته ناو مه یاندنه کانی به ناو هونه رو گۆرانی گوتن و نواندن (التمثیل) و سه ماو سوپدان گۆرانی بیژی و ناوازو موسیقا ژهنین و جرت و چه قه نه وه . به جاری شه رم و حه یایان نه ماوه .

هه شیانه هه نگاوێک ده نین بۆ پښه وه و یه کیش بۆ دواوه، پاراو دودله جاریک پۆشاک ی ناشه رعی ده پۆشییت و لاسایی ئافره تانی کافران ده کاته وه و به دوی به ناو

پیشکه وتوخوازان ده که ویّت و جارّیکیش ده گه پیتته وه بۆسه ر فیتره تی خۆی و بۆ فرمان و زانیاریه کانی پهروه ردگاری دروستکه ره که ی که (الله) گیانه.

له پال نه مانه شدا ئا فره تی هۆشیار و تیکه یشتوو زرینگ هه یه که ئامۆژگاری و فرمانه کانی خوای پهروه ردگاری وه رگرتوه و خۆی پی پازاندونه وه و به دلّیکی پر باوه پو به یه قینّیکی ته واه وه کاریان پی ده کات و دل پر نارام و دامه زراویه وه گشت حوکمه کانی ئایینی خوای وه رگرتوه و نه و دینه ی به هیزّیکی تۆکمه و پۆلایینه وه هه ل گرتوه و توند دهستی پیوه گرتوه. هه رچی خراپه و خراپه کاریشه وه لای ناوه و دور دور توپی داوه جا له هه ر شوینّیک و له هه ر که سیکه وه بیت، به لکو زۆر پی دامه زراوانه و بویرانه بانگه شه بۆ ئایینی پیروزی ئیسلام به رنامه و پرۆگرامی پهروه ردگار ده کات. به وپه پی لیبرالوی و ئیماننّیکی دامه زراو و تۆکمه و به وپه پی سه ر به رزی و شانازییه وه هه میشه پارێزگاری له که سایه تی خۆی و جلو به رگو پۆشاکه شه رعی و داوین پاکی خۆی ده کات و به ئه رکو فرمانی راسته قینه ی خۆی هه ل ده ستیّت پهروه رده ی باشی مندال و جگه رگۆشه کانی خۆی ده کات و مافه کانی میرده که ی خۆی جی به جی ده کات و تۆوی خۆشه ویستی پیرو بانه مای خیزانی ناو خیزانه که ی خۆی ده وه شیّنیت نه ک وه ک ئا فره ته دۆراوه کان که به ته وای خۆیان داوه ته ده ست نه و گورگه برسی و تیک ده رانه.

ئانه مانه هه مویان بانگمان ده که ن بۆ پامالینی په رده ی په شو تاریک و چلکنی که به سه ر پوی نه م چه رخ و سه رده مه دا دراوه له پوی کیشه و ته نگژه کانی ئا فره تی موسلماندا، بۆ نه وه ی پنگه ی ژیا نمان بۆ پون ببیتته وه مه شخه له کانی پی بدره و شینه وه بۆ هه ر یه کێک له ئیمه چ پیاو چ ژن که ده یه وی به رچاوی پۆشن ببیتته وه و راستیه کان وه ک خۆی ببینیت و بگاته پنگه ی پرگاری و سه رفرازی له هه ردو دنیا دا.

هه‌شته‌م:

• پێویستی کۆمه‌لگای موسڵمان نشین، به‌لکو ئوممەت به‌ته‌واوی پێویستی به‌ئافره‌تی پێشه‌نگی هۆشیارو به‌رچاو پۆشن هه‌یه‌ که‌ به‌رپرسيه‌تی و نه‌رکه‌کانی سه‌ر شانی خۆی بناسێت و هه‌ست به‌و نه‌مانه‌تیه‌ بکات که‌ خراونه‌ته‌ ئه‌ستۆی و پێگه‌و به‌رپێی خۆی ده‌بینێت و مافه‌کانی خۆی و نه‌و مافانه‌شی هه‌ی ده‌ورو به‌ره‌که‌ی که‌ له‌ ئه‌ستۆی دان ده‌زانێت.

– پێویستمان زۆره‌ به‌ ئافره‌تی موسڵمانی بپوێدار که‌ باوه‌رپی زۆرقوله‌ به‌ په‌روه‌ردگای بالا ده‌ست و کار به‌جێ، به‌لێ باوه‌رپی ته‌واوی پێی به‌ وه‌ك په‌روه‌ردگار و دروستکه‌رو په‌رستراو، هه‌روه‌ها بپوێ به‌ فریشته‌کان و کتیبه‌کان و پێغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام)، و به‌رۆزی دواوی و به‌قه‌زاو قه‌ده‌ر خێرو شه‌رپی هه‌بێت. بیرو بۆچونه‌کانی له‌م بونه‌وه‌رده‌دا باش بێت و به‌پێی ئه‌م بپوێ بونه‌ بێت و هه‌روه‌ها بیرو بۆچون و تێپوانینه‌کانی بۆ بونه‌وه‌رو ژيان و مرۆف هه‌روا بێت.

– پێویستمان به‌ ئافره‌تێک هه‌یه‌ که‌ هۆشیارو زانا بێت به‌ شه‌ریعه‌تی په‌روه‌ردگاری خۆی، و هه‌ست به‌ فرمانه‌کانی خۆی گه‌وره‌ بکات و نه‌مجار کاریشیان پێی بکات، وله‌قه‌ ده‌غه‌کراوه‌کانیشی بگه‌ڕێته‌وه‌ و نه‌یان کات، هه‌مو ئه‌و ماف و نه‌رکه‌نه‌ بزانی‌ت که‌ له‌ سه‌ر ده‌ورو به‌ره‌که‌ی خۆی هه‌یه‌تی هه‌وره‌ها نه‌وانه‌شی وان له‌ ئه‌ستۆی دا، به‌باشترین شیوه‌ پێی یان هه‌ل بستی‌ت.

– وه‌ پێویستمان به‌ ئافره‌تی هۆشیاری چاوکراوه‌ و شاره‌زا به‌ کاروباری ئیشه‌ سه‌ره‌کی و راسته‌قینه‌که‌ی خۆی، و به‌ کاروباری ناوماڵ و شانیشینه‌که‌ی خۆی که‌ ناوماڵه‌، چاوهدیری و به‌رگری له‌ مافه‌کانی ئه‌و شانیشینه‌ بچکۆلانه‌یه‌ ده‌کات، ئه‌و دانشگایه‌ پیرۆزه‌ که‌ پیاوانی دوا پۆژ به‌ره‌م دینی‌ت و ئێی ده‌رده‌چن، و منداڵه‌ چاو گه‌شه‌کان به‌ره‌م دینی‌ت و له‌ سه‌ر خۆشه‌ویستی خۆی بالا ده‌ست و کار به‌جێ و پێغه‌مبه‌ری ﷺ خواو بۆ خزمه‌ت کردنی نایینه‌که‌ی په‌روه‌رده‌ ده‌کات.

— پئیوستان به نافرەتیکی که پوآله تی دەرەوئی هەوآو سیفاتەکانی ناوہو و ناوہرۆکیمان دەخاتە بەردەم، نەدەکەوێتە ژێر کاریگەری پۆژەهەلاتو نەپۆژاواو، نەهیچ تەوژمێک و نەهیچ جۆرە پۆشاکێکی ناشەرعی کاری تێدەکەن، نەدوای هیچ دەنگێکی نامۆ قیزەون و ناشیرین دەکەوێت، نافرەتیکی که پیشەنگ بێت لەپوآله تی داو لەناوہرۆکی دا، لەشی پارێزراو، و دلی پر بێت لەئیمان، پو سپیەتیەکی بەرچاو، جلو بەرگو پۆشاک و دلی پاکە دیارو نادیار، برپوای هێناوہو زانیارو زانست فێر بوو و کاری پئی دەکات و تێدەکۆشی.

— پئیوستان بە نافرەتیکی بانگەشەکاری پیشەنگە ئەو نافرەتی که بانگەشە بۆلای خوا دەکات بەکردەو و بەپاستی پیش قسە و گفتاری، خێرو چاکە بۆ خەلکی دەوێ چون که خێرو چاکە بۆ خۆی دەوێت نامۆزگاری خوشکان و نافرەتانی تر دەکات، وناراستە ئەم دەکات لەخوشکان، دەستی ئەو دەگرێت لەخراپە دەیان گیرێتەو، پەرورە دەکات، وپئی دەگەینێت، هەلەکانی خۆی و خەلکیش راست دەکاتەو، کێشە و تەنگژەکان چارە سەر دەکات و گری کۆپەرەکان دەکاتەو، مالی خۆی لەپێناو خوادا دەبەخشیت، بەپئی ئی توانای خۆی هەول دەدات و تی دەکۆشیت، بۆ بانگەشەیی خوا پەرستی دەژیاو لەمالەکی خۆی دا پاوەستاو و خەوتو لە کارەکی داو لەهەر شوێنێکی تر بێت.

— پئیوستان بە نافرەتیکی که فرۆفیل و تەلەکانی دوژمنانی ئیسلام شی بکاتەو و هوشیاری بدات بەبڕواداران لە بڕایان و لەخوشکانی موسڵمانی و تەلەکانیان بته قینیت و وریاو ئاگادارو زڕینگ بێت نەکەوێتە داوی ئەوانەو ئەنجام ببیتە دەست کێشی ئەوان و وەلامی داواو داخوایەکانیان لەو پرپیایگەندە گومراو سەر لێشیوایانەیان ئاگادار بێت که هەمیشە نافرەتیان کردو بە دەست کەلای خۆیان و چۆنیان بویت ئاوا یاری پئی دەکەن و گێمە دەبەنەو و ئەویش پيسوا دەکەن هەرەکو لەپاڤردوادا پونمان کردەو.

ئەم پئیوستانی زۆر جەخت لەسەر ئەهلی زانست و پسپۆرو تایبەتمەندان و سورە لەسەریان بۆ ئەوئی هەول و تەقەللای لێبڕاوانەیی خۆیان بەدەن بەزمان و بەپێنوسەکانیان بۆ

هوشیار کړنه وه و بهرچا و پوښن کړنې ثا فره تانې موسلمان که وریا بن پی یان نه خلیسکیتته ناو زه لکاوې دوژمنانې نیسلا می چ دهره کی و چ ناو ه کی، هه روه ها بهرچا و پوښن کړنه وه و هوشیار کړنه وه ی به ختوکاران و سه ربه رشتیارانې ثا فره تان و یادیان بښنه وه له و سپارده گه وره یی وا له نه ستویان دایه.

نویه م:

• ثا فره ت پوښکی گرنکی هه یه له کاریگری دا بق سهر پیاو: نه گهر دایک بیت نه وا سیفه تی جل و گیری فرمان کړن به چاکه و قه دهغه کړن له خرابه یی له نه ستو دایه، نه و کات له سهر پیاو پیویسته که فرمان به رداری بکات و فرمانه کانی جی به جی بکات له کاری چاکه دا^(۱). وه نه گهر ختیزانیش بیت واته ژنی پیاو بیت نه وه نه و کات پیویسته له سهری که هانی پیاو بدات له به ندایه تی کړن و گوی پایه لی خوا و پیغه مبه ری خوادا هه لی بنیت و له خرابه کړن و گونا حکاری و سه رپیچیه کان بیگ پرتته وه، هه روه ها نکولی ناکری له پوښی ثا فره ت له که ل مېرده که ی دا مه گهر که سیکی نه قامی له خویابی بیت، هه روه ها ثا فره ت خوشک و کچ و خزمی پیاو. ناله بهر نه مه پیویسته له سهر ثا فره ت هه ست به م پوښه گه وره و گرنکه بکات و هوشیار بیت بق نه وه ی به باشتړین شیوه پی ی هه ل بستیت و نه نجامی بدات.

دهیه م:

• شتیکی ناشکرا و به لکه نه ویسته که هه م دهم ثا فره ت شاره زا ترو زانا تره به خویو کاروباره کانی ثا فره تان له پیاو و کومه لگای ثا فره تان و نه و دیارده و پواله تانه ی که له نیوانیاندا دیت و ده چیت، هه روه کو کاریگریه ناو ه کی و دهره کیه کانی خویان باشتړ

(۱) واته: نه گهر فرمانی به چاکه پی کړدی پیویسته پیاو پای بپرتیت و فرمان به رداری بکات، به لام به پیچیه وانه وه ش له سه رپیچی کړنې خوی گه وره و پیغه مبه ری خوادا نابی به قسه ی بکه یت چونکه پیغه مبه رﷺ نه رمویه تی: { لا طاعة لمخلوق فی معصية خالق } . (وهرگین)

ده ناسنو و هر خوځيان به توانا ترن له گرتنه بهرې په فتارو شپږوازه كاني هم پيگه په .
دواي هم و، خستنه پوي هم و نه و ليدوان و قسه و باس و خواس و دهر نه نجامانه ي راپردو
بومان دهر كهوت كه قسه كردن و له سهر دوان و دايه لوك كردن له سهر نافرمان پيويستيه كي
حه تميه بڼ پوښن كړدنه و ه ي پيگاي ژيانې نافرمان و پونكړدنه و ه و خستنه پوي نه رك و
مافو بهر پرسياريه تي يه كاني سهرشاني . هره ها پون كړدنه و ه ي هم و نه و سنوران
له پيناو هانداني نافرمان بڼ بزواندن و هانداني بڼ هه ستاني به م پوله گرنگه ي سهر شاني
به چا كترين شيو و بڼ نه نجام دانې بهر پرسيه تي سهر شاني به گه وړه ترين و باشتيرين
نه نجامدان .

ليدونان و قسه كړدن له سهر نافرمان له پوي چپه تي و سروشت و چوڼيه تي نه نجامدان و
جي به جي كړدنيدا ده خوازي كه جهخت له سهر نه و بهر كيت كه كارو فرمانه يه قينيه كاني
نافرمانه موسلمان له ناييني پيرزو پاست و په واني نيسلام نه و ه يه كه خواي بالا ده ست و
كار به جي له فرمان پي كړدن و نه رك خستنه سهرشان يه كسانه له نيوان پياو وژندا هره و كو
خواي گه وړه ده فهرموي: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ
فَأَبَيْنَ أَنْ تَحْمِلَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾
(١) الأحزاب: ۷۲.

ابن عباس و مجاهد و سعيد كوري جبرو ييگه له و انيش ده لئين مه به ست له (الامانة)
بريتيه له ميراني و جيماره (الفرائض) و ه قتاده ش ده لي: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى

(١) واته: خواي گه وړه ده فهرموي نيتمه نه مانه تي دين و قورئانمان دايه ناسمانه كان و زه وي و
كيو ه كان نه وان ترسان له و ه ي نه توانن نه و نه مانه ته بگه ي ننه جيگه ي خوي بويه و هريان نه گرت و
له خوځيان پانه بيني، به لام مرف بڼ لي پيچانه و ه و سي و و كړدن به كسره ه لي گرت و قبولي كړد ناي
كه مرف سته مكار يكي نه فامه . (وه رگيږي).

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبِينَا أَنْ تَحْمِلُنَهَا وَأَشْفَقْنَا مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ^ع
 إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٦﴾ مه‌به‌ست له‌نه‌مانه‌ت نایین و میراتو سنوره‌کانی خوای
 گه‌وره‌یه. وه زانایانی تریش ده‌لین: بریتیه له‌گوی پای‌لی و فه‌رمان‌به‌رداری خوای گه‌وره.

وه (ابن کعب) یش ده‌لی: یه‌کی له سپارده‌کان (الأمانة) نه‌وه‌یه که‌نافره‌ت دامینی
 خوی نه‌مانه‌ته و پی‌ی سپی‌دراوه. وه ابن کثیریش ده‌لی: هه‌مو نه‌و لیدوان و قسانه‌ی
 پابردو واته نه‌و لیکدانانه‌وه هیچیان دژی به‌کتری نین و به‌کتری نابین و له‌سهر یه‌ک
 مه‌به‌ست و یه‌ک پراو یه‌کدیگین که‌بریتیه له‌نه‌رک خسته‌سهر (التکلیف) ا.ه.^(۱)

هه‌روه‌ها له‌بواری پاداشت دانه‌وه‌ش دا خوشکانی موسلمان له‌گه‌ل پیاواندا هه‌ر
 یه‌کسانو وه‌ک یه‌ک سزاو پاداشت وه‌ر ده‌گرنه‌وه له‌نه‌نجامی پاپه‌راندن و نه‌نجامدانی نه‌و
 کارو نه‌رکانه‌ی که‌خوای گه‌وره خستونیه سهر‌شان.^(۲) نه‌وته خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی
 سه‌باره‌ت به‌پاداشت دانه‌وه‌ی کرده‌وه‌کان ده‌فه‌رموی: ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا
 أَضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنْتِ بَعْضُكُمْ مِّن بَعْضٍ﴾ آل عمران: ۱۹۵.^(۳)

(۱) تفسیر ابن کثیر ۶/ ۴۸۸ - ۴۸۹.

(۲) له‌هه‌ندی‌ حالتدا نه‌بی‌ت له‌به‌ر نه‌رکی مندال بون و له‌توانا دا نه‌بونی نافرته‌ت و له‌گه‌ل سروشت
 نه‌مانه‌وه‌ی نافرته‌ت خوای گه‌وره ناسانکاری بۆ نافرته‌تان کردوه. وه‌ک نوێ نه‌کردن له‌کاتی مندال بون
 ومانه‌وه‌ی ژنان له‌ماله‌وه‌دا و سه‌ریازی نه‌کرن گه‌لی شتی تری له‌م جۆرانه. (وه‌رگێتی).
 (۳) واته: هه‌ر کاتی‌ک به‌واداران به‌داسۆزی به‌ندایه‌تی بۆ خوا بکه‌ن و به‌دلێکی سافر پێ یه‌قینه‌وه
 له‌خوای گه‌وره بپارێنه‌وه، خوای گه‌وره‌ش وه‌لامیان ده‌داته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: دُنیا بن من هیچ کاتی‌ک
 به‌ره‌می کرده‌وه‌ی هیچ کامیتان چ پیاو بی‌ت وچ ژن بی‌ت به‌فیرێ نادهم و پاداشتی ته‌واو و به‌چه‌ند
 جاره‌ش تان ده‌ده‌مه‌وه، چونکه‌ ئێوه هه‌موتان له‌سهر یه‌ک نایین که‌نایینی ئیسلامه‌و وله‌یه‌کترین
 وه‌ندی‌کتان پشتیوانی نه‌وانی ترتانن. (وه‌رگێتی).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ ﴿النساء: ۱۲۴﴾^(۱)

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره له‌ئایه‌تیکی ترده ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً﴾ ﴿النحل: ۹۷﴾. (واتا: هه‌رکه‌سیک کرده‌وهی باش بکات چ پیاو بیټ وچ ئافره‌ت به‌مه‌رجی بپوادار بیټ نه‌وا ئیمه به‌ژیانیکی خوش وگوزده‌رانی باش له‌دنیاو له‌قیامه‌تدا ده‌ی ژیه‌نین. (وه‌رگیتی).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ﴿غافر: ۴۰﴾. (واتا: هه‌رکه‌سیک کرده‌وهی باش وچاک بکات چ نیر بیټ وچ می بیټ وپروادار بیټ ئانه‌وانه ده‌چنه به‌هشت وتیابدا پزق وپوزیان پی ده‌به‌خشریت به‌بی ژمارو به‌بی حیساب چیان ئاره‌زو لی بیټ خوای گه‌وره بۆیان ئاماده ده‌کات. (وه‌رگیتی). ده‌ی لی‌ره‌دا هه‌ربو لا به‌کسانن پیاو و ژن چ له‌پاداشت دانه‌وهو چ له‌سزا وه‌رگرتنه‌وهی کرده‌وه خراپه‌کانیان هیچ جیاوازیه‌ک له‌نیوان پیاو وژندا نه‌کراوه.

ئه‌م راستیه له‌م فه‌رموده‌ی خوای بالا ده‌ستو کاربه‌جی دا به‌ته‌واوی ده‌رده‌که‌وێتو ده‌چه‌سپی که ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنِينَ وَالْقَنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ

(۱) واته: هه‌رکه‌سیک له‌ئێوه کرده‌وهی چاک بکات چ پیاو بیټ وچ ئافره‌ت جیاوازی نیه ئه‌وانه به‌پی ی کرده‌وه باشه‌کانی خۆیان ده‌چنه به‌هسته‌وه به‌لام به‌مه‌رجی بپوا دار بن به‌خواو به‌پتفه‌مبه‌ری خواو به‌به‌رنامه‌که‌ی خوا. (وه‌رگیتی).

وَالَّذِیْنَ اٰلَٰهُ کَیْرًا وَالَّذِیْنَ اَعَدَّ اَللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاُجْرًا عَظِیْمًا ﴿۳۵﴾ (الأحزاب: ۳۵). (واتا: دایکی عمار هاته لای پیغه مبه‌ر ﷺ و گوتی: من هیچ شتیک نابیم ته‌نیا بۆ پیاوانه و له‌هیچ شویتیک دا باسی ئافرهت ناکریت، بۆیه ئه‌م ئایه‌ته هاته خواره‌وه که‌ده‌فه‌رموی: (موسلمانان و به‌وداران خۆله‌خوا پارێزان و پاستگۆیان و ئارام گران و له‌خوا ترسان و به‌خشه‌ران و پۆژوه و اتان فه‌رزو سوننه‌ته‌کان و داوین پاکان و داوین پارێزان له‌زیناکردن و کاری فاحشه‌و نه‌وانه‌ی هه‌میشه‌ ویرده‌کان ده‌خوینن له‌دوای نوێزه‌کان وله‌ئێواره‌و سبه‌ینان وله‌کاتی چونه‌ سه‌ر جی و نوستن و له‌هه‌مو کاتیک دا زمانیان به‌ویردو یادی خواوه‌ ته‌په‌ جا نه‌وانه‌ چ پیاو بن یاخو ئافره‌تان بن خوای گه‌وره‌ لی خۆش بون و پاداشتیکی گه‌وره‌یان بۆ ئاماده‌ ده‌کات و پاداشتی خۆیان وه‌رده‌گرته‌وه‌و کرده‌وه‌کانیان به‌فیرۆ ناروات. (وه‌رگێی).

که‌واته‌ هیچ جیاوازی له‌نێوان ئافره‌ت و پیاو دا نه‌ه‌رک خستنه‌ سه‌ر شان و له‌پاداشت وه‌رگرتنه‌وه‌و سزا دانیش داو هه‌روه‌ک پیاوان ئه‌مه‌ پاسته‌قینه‌یه‌کی به‌قینی بابای موسلمانان چ پیاو و چ ژنان. بینا له‌سه‌ر ئه‌م بنه‌ما توکمه‌یه‌و له‌به‌ر پۆشنایی ئه‌م پاستیه‌ دا ده‌توانین بڵێین: که‌ ئافره‌ت به‌رپرسیه‌تیکی گرنگی له‌سه‌ر شانه‌ که‌ پیاویش تی‌ ی دا به‌شداره‌، که‌ بریتیه‌ له‌ نه‌مانه‌ت و دوگیانی (حمل) و نه‌رک خستنه‌ سه‌ر شان (تکلیف).

جا پێویسته‌ له‌ سه‌رخوشکی موسلمان که‌ ئه‌م به‌رپرسیه‌ته‌ باش بناسیت و تی‌ ی بگات و هه‌وشیار بیت و به‌هه‌ست و نه‌ستی خۆی تی‌ ی بگات، و به‌ته‌واوی پی‌ ی هه‌ل بستیت و کاری پی‌ ی بگات و بیزانیت. هه‌روه‌ها به‌تیگه‌یشتن و فێربونه‌وه‌ ئه‌م نه‌رکه‌ بزانیت و لی‌ حالێ بیت نه‌و جار دوا‌ی په‌نگ دانه‌وه‌ی له‌خۆی دا بۆ خوشکانی خۆی پون بکاته‌وه‌و بلای بکاته‌وه‌، که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌م پاستیه‌ی له‌گه‌لی له‌فه‌رموده‌کانی خۆی دا کورت هه‌لێنان، ئیمه‌ش لێره‌ دا نه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ی لی‌ دینینه‌وه‌:

– پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { لاتزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسأل عن عمره فيما أفناه، وعن عمله فيما فعل، وعن ماله من أين أكتسبه وفيما أنفق، وعن جسمه فيما أبلاه }

رواه الترمذی وقال: هذا حدیث حسن صحیح^(۱). (واتا: له پږځی قیامه تدا که زیندو ده کرځنه وه دوپځی ی به نده له شوینی زیندو کړنه وهی خوی دا ناجولیت تاکو پرسپاری له چه نند شتیک لی نه کړیت له: ته مه نه که ی له چی دا خه رج کړدوه یاله چی دا به سهری برده؟ وه هره ها له کړده وه کانی به چ کاریکه وه خه ریک بوه کاری حال و باشی کړدون یا هی خه راپو کاری هرام، وه له له و مالهی که په یدای کړدوه گوځی نه داوه تی هرامو حال هموی تیکه ل کړدون، گه نده و مه نده ی کړ کړدوت وه هر ه بی و به س، له سهر به که که له که ی کړدوه، یا خود مالتیکی حال و پوخته ی کړ کړدوت وه ه تاکو له گومانه کانیش خوی پاراستوه، له کوځی که وتیته گومانه وه خوی لی لاداره، وه دواپی په یدا کړدنې نه و مال له چی دا خه رجی کړدوه له کاری حال و چاکه دا، ده سنی ه ژارانی پی گرتوه خیرو خیراتی کړدوه، پر وژه ی خیری پی نه نجام داوه، خیری نه پرلوه ی پی کړدوه یان له هرامو پی او کوژی و فیتنه و ناشوب نانه وه و مه ی خوری و ساز کړدنې به زم و په زم وشایی و گورانی ه لپه پکی و کړینی نامیره کانی موسیقاو ناواز ژه نینه کان دا خه رجی کړدوه... ند. (وه رگځی).

– هره ها ﷺ فرمویه تی: {إذا صلت المرأة خمسها، وصامت شهرها، وحفظت فرجها، وأطاعت زوجها، قيل لها: ادخلي الجنة من أي أبواب الجنة شئت} (۲) (واتا: نه گه ر نافره ت پینج فره نویره کانی کړدن و مانگی په مه زان به پږځو بو و، داوینس خوی پاراست و خیانه تی نه کړدو گوځی رایه لی میرده که ی خوی کړدو ریژی ته وای گرت نه و نه و نافره ته له پږځی قیامه تدا پی ی ده گوتريت: له چ ده رگایه کی به ه شته وه ده ته ویت بجیته ژوره وه بچو به که یفی خوت بکه. (وه رگځی).

(۱) رواه الترمذی برقم (۲۴۱۷) فی صفة القيامة، باب ماجاء فی شأن الحساب والقصاص. وقال هذا حدیث حسن صحیح.

(۲) رواه أحمد فی مسند العشرة المبشرين بالجنة من حدیث عبدالرحمن بن عوف برقم (۱۶۶۴).

- هـروهـا پښه مېر ﷺ فـهـرمـو يـهـتـی: {کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیتہ، الإمام راع ومسؤل عن رعیتہ، والرجل راع فی اهلہ وهو مسؤل عن رعیتہ، والمرأة راعیة فی بیت زوجها ومسؤلة عن رعیتها، والخادم راع فی مال سیده ومسؤل عن رعیتہ قال: وحسبت أن قد قال: والرجل راع فی مال أبیه ومسؤل عن رعیتہ، وکلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیتہ}. (واتا: نښه هـموتان شوانو بهرپرسن لهو کهسانه ی وان له ژیر ده ستاندا، سه رکړده و پيش سپی و بهرپرسو پيشه واکان شوانو بهرپرسن لهو خه لک و ده ستو پښه ندانه ی که ی یان بهرپرسنو ده بی دادپه روه رو یه کسانو به ویزدان بنو مافی تاک تاکه یان وهك خوی بدهن، سته میان ی نه که ن و نه یان چه وسیننه وه، فره و جیاوازیان له نیواندا نه که ن، مالو سامانیان به ناهه ق نه خون. هـروهـا پیاو له ناو خیزانه که ی خوی دا به سه مالو خیزان و منداله کانیه وه شوانه و بهرپرسه له لای خوی گوره له ناستیاندا ده بی هـولـی پښو و پښی په یدا کړدن بیت بویان و بژیویان بۆ دابین بکاتو په روه رده یه کی نیسلامیانه ی راست ته قینه یان بکاتو راستو دروست ناماده یان بکات، هـروهـا ثافره ت له مالی میړده که یدا شوانه و له هـمـو شتی که دا بهرپرسیاره و خوی گوره ی ده پیچیته وه، ده بی مافی میړده که ی به ته وای بدات نه مینداریکی ده ست پاک و داوین پاک بیت و پاریزه ریکی باش بیت له سه مالو مندالی میړده که ی و مالی میړده که ی به فیر نه دات و ده ست بلاو نه بیت، منداله کانی زور به پړک و پړکی له سه ده ستورو پړساو یاساکانی نیسلام په روه رده یان بکات. هـروهـا خزمه تکار شوانو بهرپرسه له مالی گوره که یدا نه مینداره له سه رو سامان و ناموسی گوره که ی و ده بی زور به نه مانه ته وه مالی خاوه ن ماله که ی بیاریزیت و هـرگیز خیانه ت و نانه مه کداری له گه لدا نه کات.. گوتی: وام هـست کرد که ده یفه رمو: پیاو واته کړوکچ شوانن به سه مالو باوکیان و ی پرسیارن و ده بی نه مین و ده ست پاک بن له مالی باوکیان و بیپاریزن ده ست بلاوی تیډانه که ن و به هـده رو به فیروی نه دن و بیړه و به ولای دا نه دن و سکیان پی بسوتیت و به ویزدان بن. ده ی که واته نښه

هه موتان شوان و بهرپرسن له په عیته و له و کس و له و نه مانه تانه ی که ده که ویتنه
نه ستوتان. (وه رگتپ).

نه مه و له گه ل چندان ده قیکی تری زږد له م باره وه هه ن که ده رفه تمان نیه له مه پتر
بیان نویسن.

ده ی نه مجار بابیه که وه بچینه ناو دریژه ی نه و بهرپرسیاری و نه رکانه ی که ده که ونه
سه ر شانی خوشکانی موسلمان.

چوارچیوه‌کانی به‌پرسیاریه‌تی نافرته‌تی موسلمان

به‌پرسیاریه‌تی نافرته‌تی موسلمان له‌ناو چه‌ند چوارچیوه‌یه‌ك دا دیاری و ده‌ست نیشان ده‌کړیڼ که ده‌کړی له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بیان گوشتین:

◆ چوارچیوه‌ی یه‌که‌م: بړوا بونت به‌په‌رومردگاری خوت: نه‌م به‌پرسیاریه‌تیه له‌گه‌وره ترین و پټویست ترین {اوجب} به‌پرسیاریه‌تی ده‌ژمی‌ردیت و له‌گرنگترین کاره‌کانی دا ده‌نریت. له‌ئایه‌ته پی‌روژه‌کانی رابردودا^(۱)، خوی بالا ده‌ست و کاربه‌جی باشترین پاداشتی به‌ستوته‌وه به‌بړوا هینان به‌خوی په‌روه‌ردگاری جیهانیان (سبحانه) هه‌روه‌کو ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ اُنْثٰی وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولٰٓئِكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُوْنَ نَقِیْرًا﴾ النساء: ۱۲۴. (واتا: هه‌رکه‌سیک کرده‌وه‌ی باش بکات چ پیاو بیت و چ ژن به‌مه‌رجی بپوادار بیت ئانه‌وانه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه و هه‌رجی کرده‌وه‌یه‌کی باشی کردویانه هه‌موی و هه‌رده‌گرنه‌وه و سته‌میان لی ناکریت هه‌تا به‌قه‌د نه‌و خاله‌ بچکولانه‌یه‌ی وا له‌پشتی توی دانه‌وتله یاخود هی ده‌نکه خورمادا هه‌یه. (وه‌رگپ). نه‌مه‌و که‌لی ئایه‌تی تری هاوشیوه‌ی نه‌م ئایه‌ته. نه‌م بړوا هینانه‌ش له‌شه‌ش پایه‌کانی باوه‌ر(الایمان) دا خوی ده‌نویڼی:

أ - بړوا بون به‌خوی گه‌وره (الله): واته بړوا بون به‌ته‌نھا په‌رستنی خواگیان (الله) ی بالا ده‌ست و کاربه‌جی به‌م سی به‌شانه:

- به‌ته‌نھا په‌رستی و به‌یه‌کتازانی له‌کرده‌وه و کاره‌کانی خوی پاک و بی‌گه‌ردا (توحیده فی أفعالہ سبحانه)، نافرته‌تی موسلمان ده‌بی بړوای وایی که (الله) په‌روه‌ردگاری جیهانیان هه‌رخوی خاوه‌نی هه‌لس و که‌وت و کارایه و هه‌رخوی دروست که‌رو پۆزی ده‌ره.

(۱) بړوانه لاپه‌ره (۱۰) بۆ ئایه‌ته‌کان

به ندایه تی خۆم نه بێت. هه روا بێ په روا دروستم نه کردون له دنیا دا بخۆن و بێن و بچن و سته م بکه ن و یه کتری بچه و سیننه وه و غه در له یه کتری بکه ن و ده سه لاتداره کان بێ ده سه لات هه کان بچه و سیننه وه و بیان خۆن (وه رگێڤ). ئه م ئه رکه ش که خراوه ته سه رشان یه جنۆکه و مروه کان واته به ندایه تی کردنی خوای په روه ردگار بریتیه له به ته نها و به ته نیا په رستنی خوای په روه ردگار واته یه کخوا په رستی خواجه تی یا یه کتاپه رستی به ندایه تی کردن ته نیا بۆ (الله) گیان و به س.

- یه کتاپه رستی و به یه کتا زانیی خوای گه و ره له ناوه پیرو زو سیفته ته جوانه کانی دا (توحیده فی أسمائه وصفاته): ده بێ نافرته تی موسلمان بپوای وابێ که ناوه جوانه کان و سیفته ته پیرو زه کان ته نیا بۆ خوای پاک و بێ گه ردن و ته نیا بۆ ئه و چه سپاو و جێگیرن و بۆ که سی تر نابن و ناشین، بێ هیچ لیکدانه وه یه ک بۆی و بێ هیچ لێ توێژینه وه یه ک له چۆنیه تی ناو سیفاته کانی خوای گه و ره و بێ لێ چواندن له سیفته ته کانی دروستکار وه کانی خوای گه و ره و بێ په کخستنی و اتا کانیان ((تعطیل معانیه). خوای بالا ده ست و کار به جێ ده فهرمو ی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿الشوری: ۱۱﴾. واته: هیچ شتی که له وێنه ی خوادا نیه له م بونه و ره دا نه له دنیا و نه له قیامه تدا هیچ شتی که هاو وێنه ی خوای گه و ره نیه، ئه و خواجه (الله) بیناو بیسه ره و ده بینێ و ده بیستی به لام بینینه که ی ئیمه نازانین چۆنه و ته نیا خۆی ده زانی ت. وه رگێڤ.

- به ندایه تی بۆ کردن و په رستنی خوای بالا ده ست و کار به جێ له میان ه ی ئه و ناوه جوان و سیفاته به رزانه ی خوای گه و ره دا (تعبد الله تعالى من خلال هذه الأسماء الحسنی والصفات العلی): ده بێ به چه سپاوی بپوا و ابیت که ته نیا (الله) په روه ردگاری جیهانیانه و به سو زو به زه یی یه واته (الرحمن الرحیم) ه داوای سو زو به زه یی ته نیا له و ده کریت، وه هه ر ئه و روژی ده ره و خاوه نی هی زو توانای پته وه، ته نیا داوای پو زی له و ده کریت و به س، هه ر خوای گه و ره شیفا هی نه ری ته واوه، داوای چاک بونه وه و شیفا ته نیا له خوای بالا

ده‌ست ده‌کریّت. هه‌رخوای گه‌وره ته‌نیا خوئی لی بورده‌و به‌به‌زه‌یی و سه‌خاوه‌ته‌وداوای لی بوردن‌و لی خووش بون ته‌نیا له‌و ده‌کریّت. چونکه له‌خوای بالا ده‌ست به‌ولاوه که‌سی تر توانای لی خووش وبون لی بوردن‌ی نیه.

ب - بپوا بون به‌فریشته‌کان: ده‌بی خوشکی موسلمان بپوای به‌فریشته‌کانی خوا مه‌بیّت و بپوای وابیّت که فریشته‌کان هه‌میشه‌و شه‌و و پوژ وان له‌به‌ندایه‌تی کردن و په‌رستنی خوای گه‌وره‌داو هه‌رگیز ماندو و بیزار نابن. وه‌ئو فریشتانه ئه‌رک و فرمانیکیان له‌سه‌ر شانه‌وده‌بی پی‌ی هه‌لبستن، هه‌یه له‌ناو ئه‌و فریشتانه‌دا که‌خوای گه‌وره ناوی بۆ هیتاوی‌ن و ئه‌رک و فرمانه‌کانیانی بۆ باس کردوین و بۆی دیاری کردوین وه‌ک (جبریل) وه‌کیلی سروش (الوحی) ، وه ئیسرافیل وه‌کیلی فو پێداکردنه (نفخ الصور) . هه‌روه‌ها فریشته هه‌ن به‌ر پرس‌ی شاخ و کپوه‌کان‌و هه‌شیانه به‌رپرسی باو و پێزانن، فریشته هه‌ن بۆ لی پێچانه‌وه له‌بنده‌کان‌و نوسه‌ری کارو کرده‌وه‌کانن. هه‌ر به‌کێک له‌ئیمه دو فریشته‌ی بۆ ته‌رخان کراون و هه‌میشه لی‌مانه‌وه نزیکن بۆ نوسینی هه‌ر کارو کرده‌وه‌و گۆته‌و قسه‌یه‌ک که‌لی‌مانه‌وه نه‌نجام ده‌دریّت و ده‌رده‌چيّت. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿إِذْ يَتَلَقَّى

الْمُتَلَقِّينَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ

عَعِيدٌ ﴿١٨﴾﴾ ق: ۱۷، ۱۸. (واتا: ئه‌و فریشتانه له‌لای راست‌و له‌لای چه‌پی به‌نده‌کان واته له‌سه‌ر شانی راست وچه‌پی به‌نده‌کان هه‌میشه ئاماده‌ن هه‌ر قسه‌یه‌ک وه‌ر کاریکی چاک و خراپ له‌بنده‌کانه‌وه ده‌ربچيّت ئه‌وان له‌سه‌ریان تۆمار ده‌که‌ن و بۆ پوژی قیامه‌ت هه‌ل ده‌گیرین و ئه‌و کات ده‌خړینه‌وه به‌رده‌م خاوه‌نه‌کانیان. (وه‌رگێپ).

ج - بپوا بون به‌کتيبه‌کانی خوای گه‌وره که‌بۆ پێغه‌مبه‌ران و نێردراوانی خوئی ناروونیه خوار: که‌به پوخته‌یی و به‌دریژی له‌قورئان‌و له‌سوننه‌تدا هاتون، چواریان له‌و کتیبانه‌مان بۆ پون کراونه‌ته‌وه که‌بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

(۱) ته ورات: كه بۆ موسا (عليه السلام) هاتۆته خوار.

(۲) ئىنجىل: كه بۆ عيسا (عليه السلام) هاتۆته خوار.

(۳) زه بور: كه بۆ داود (عليه السلام) هاتۆته خوار.

(۴) قورئانى پىرۆز: كه بۆ محمد ﷺ هاتۆته خوارو دوايىن و كۆتا كىتىپ وه لوه شىئنه روهى همو ئه وانى كه پىش خۆى هاتونه خوارو به ندىه تى و په رستشى كردن و گوئى راپه لى خواى بالا ده ست و كار به جى به گويرهى قورئان نه بىت دروست نيه و له هىچ كه س وهرناگىرئىت و هه ركه سىك لى لى لابت و شوپىن قورئان و سوننه ت نه كه وىت ته نيا خۆى مل شكاو و زيان مه ندو مال و پىرانه .

د — بپوا بون به نىردراوان و پىغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) كه خواى بالا ده ست و كار به جى بۆ خه لكى سه ر پوى ئه م زه مینهى ناردون به جئۆكه و به مرفه وه: مزگىنى يان پى ده دن و ده يان ترستىن و ئاگادارىان ده كه نه وه كه به ندىه تى كردن بۆ په روه ردىگارىان واجب و پىويسته له سه ر شانيان. خواى گه وره مه ندئى له و نىردراوانهى له قورئان دا بۆ ناو برىوين و هه شىانه ناوى نه بردون. جاخوشكى موسلمان ده بى به گشتى بپواى به و پىغه مبه رو نىردراوانه (عليهم الصلاة والسلام) هه بىت كه له قورئاندا ناويان برىدراوه و نه وانه شى ناويان نه برىدراوه .

يه كه مین نىردراوى خوا نوحه (عليه السلام)، دوايىن و كۆتا پىغه مبه ر محمد ﷺ، له دواى ئه و هىچ پىغه مبه رى تر نايه ن، و بۆ همو خه لكى سه ر پوى زه وى به گشتى نىردراوه به جئۆكه و به مرفه وه، ده بى گوئى راپه لى ته ووى بگىت و هىچ به ندىه تى كه و هىچ په رستشيه ك ناكىت به پى لى ئه و شه رىعه ته نه بىت كه محمد ﷺ هىناويه تى.

ه — بپوا بون به پۆزى دوايى: كه به سه ره تاكانى كۆتايى هاتنى ژيانى مرفه له م ژيانى جيهانه و به مردنى به نده كان و گواستنه وهى بۆ ژيانىكى تازهى تر ده ست پى ده كات: به سزاو فىتنه لى ناو گۆرو نازو نىعه ته كانى واته به پا داشت و به سزاكانيه وه، وه ده بى بپواى هه بىت به نىشانه و مه رجه كانى كۆتايى دنيا، بچوك و گه وره كانى ، ئه مجار بپوا بون به زىندو

بونه‌وه و هه‌ستانه‌وه و کۆکردنه‌وه له‌گۆرپه‌پانی ئی پێچانه‌وه‌دا، به‌سزاو به‌پاداشت دانه‌وه و به‌لێپێچانه‌وه و خستنه‌ پو و کۆکردنه‌وه‌ی خه‌لك (الحشر والعرض) و پێگای راست (صراط المستقیم) له‌ کۆتایشدا به‌به‌هشت یابه‌ناگری دۆزه‌خ کۆتایی دێت. ئانه‌مه‌ بیرو باوه‌ری ئافره‌تی موسلمانانه‌ که‌ پێویسته‌ خۆی له‌ سه‌ر په‌روه‌رده‌ بکات و به‌پر سياریه‌تی له‌ و چوار چێوه‌دا به‌مێنێته‌وه‌.

هه‌روه‌ها ئه‌م ئیمانه‌ چه‌ندان داواکاری و پێویستی به‌شوێندا دێن و هه‌ك خۆشه‌ویستی خوای بالا ده‌ست و کاریه‌جی و نیازپاکی (الإخلاص) بۆ خوای گه‌وره‌، تکه‌او پارانه‌وه و ترس ته‌نیا ده‌بی له‌ خوای گه‌وره‌ بیته‌، و ده‌بی ئه‌مه‌ باش فێر بیته‌ و ئارام گرتو بیته‌ له‌ سه‌ریان و پێ دامه‌زراو بیته‌. وریاو کارامه‌ و زیره‌ك و ئاگاداری سه‌رپێچی کردن بیته‌ و له‌ بیروباوه‌ره‌ که‌ی که‌م نه‌کاته‌وه‌، ده‌بی زۆر وریا بیته‌ له‌ هه‌له‌وه‌ شێنه‌ره‌وه‌کانی باوه‌ره‌ که‌ی (ایمانها) . له‌ سه‌روی هه‌موشیانه‌وه‌ هاوبه‌شی په‌یدا کردن بۆ خوای بالا ده‌ست و کاریه‌جی هه‌روه‌ها کوفرو دوپویی و گالته‌و سوکایه‌تی کردن به‌خواو به‌پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و به‌نایینی خواو به‌شه‌ریعه‌ته‌که‌ی خوای گه‌وره‌ که‌بۆی ناروین و هه‌ك به‌رنامه‌و که‌ته‌لۆکی ژيانمان، یاخود ئه‌نجام دانی هه‌ر جۆرێك له‌جۆره‌کانی به‌ندایه‌تی کردن بۆ غه‌یری خوای گه‌وره‌ و میهره‌بان، یاخود باوه‌رت وایی که‌حوکمی غه‌یری خواجه‌کسانه‌ له‌گه‌ڵ حوکمی خوا یاخود له‌و باشته‌ری یابلی ی که‌لکی ئیستا ناگریت خوا په‌نامان بدات، یاخود به‌روات وایی که‌مروّقایه‌تی به‌حوکم کردن به‌غه‌یری به‌رنامه‌ی خوا به‌خته‌وه‌رو سه‌رفراز ده‌بیته‌ هه‌روه‌کو چۆن به‌به‌رنامه‌ی خوای گه‌وره‌ به‌خته‌وه‌رو سه‌رفراز ده‌بیته‌، یاخود وایی به‌که‌یه‌وه‌ که‌به‌تی په‌پوونی کات وزه‌مینه‌ حوکمی به‌رنامه‌ی خوا کال ده‌بیته‌وه‌ و ئه‌نجام له‌کار ده‌که‌وێت خوا په‌نامان بدات، به‌ها پیرۆزه‌کان وچه‌مه‌که‌ پیرۆزه‌کانی خوای گه‌وره‌ و هه‌كو شتیکی که‌له‌پوری و کلتوری ده‌مێنێته‌وه‌ و هه‌ك کلتوریکو شوێنه‌وارێك سه‌یر ده‌کریته‌ و هیچ کارو کاریگه‌ریه‌کیان له‌سه‌ر ئه‌م ژيانه‌ نامێنیت، یاخود به‌روات به‌کاری جادو که‌ران فالچیان و قوڵ بپی هه‌بیته‌ و شوێن ده‌جال و جادوگه‌ران و قوڵ بپان به‌کویت و بیته‌

وابیئت کاریگه‌ری ته‌لویان له‌سەر ژیان‌وه‌ئێسو که‌وتی مۆف هه‌یه، ئه‌مه‌و گه‌لی جۆری تر له‌هه‌له‌شیننه‌ره‌وه‌کانی باوه‌ر(الإیمان).

دوهم: هه‌روه‌ها له‌به‌رپرسیایه‌تی له‌نه‌فسی خۆی هه‌ول‌دان و گه‌رانه‌ به‌دوای زانست‌وزانیاری دا واته‌ خۆ به‌زانست‌وزانیاری و خۆ به‌پۆشنه‌بیرکردن. که‌مه‌به‌ستم له‌زانست‌وزانیاری و پۆشنه‌بیری شه‌ریه‌ به‌پله‌ی یه‌که‌م که‌بنه‌ماو بناغه‌ی ئایین و نه‌حکامه‌کانی له‌سەر به‌ندو پاره‌ستاوه، و به‌زانست‌نه‌بیئت به‌رپا نابیئت، زانیاری بون به‌خوای گه‌وره‌ واته‌ ناسینی خواو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و ناسینی دینه‌که‌ی به‌و گوێره‌ی که‌خوای گه‌وره‌ له‌شه‌ریعه‌ته‌که‌ی خۆی دا بۆی به‌رقه‌رار کردوین. ئه‌م زانست‌وزانیاریه‌ش ده‌گرێت به‌دو به‌شه‌وه:

أ - فه‌رزی خودی(فرض العین)^(۱): داوا کردن و به‌ده‌ست هه‌ینان و به‌داوا گه‌رانی زانست‌وزانیاری و پۆشنه‌بیری پێویستی(فرض) ئیکی خودی (عین) ه له‌سەر هه‌مو موسڵمانێک چ پیاو و چ ژن. زانست‌وزانیاری پێویستیه‌کی حاشا هه‌ل نه‌گره‌ بۆ ئایین، به‌شێوه‌یه‌کی پونتر بلێین دین بۆ زانست‌وزانیاری به‌رپا نابیئت و لاشه‌یه‌کی بۆ گیانه‌وه‌ک حوکه‌مه‌کانی ئیمان به‌خوای گه‌وره‌ به‌تیکرایی، وه‌حوکه‌مه‌کانی پاک و خاوینی و کاتی بۆ نویژی و پاک بونه‌وه له‌بۆ نویژی و ده‌ست نویژو حوکه‌مه‌کانی نویژکردن. پێویسته‌ ئافه‌ره‌تی موسڵمان فێر بیئت چۆن خۆی پاک ده‌کاته‌وه‌ و چۆن ده‌ستنویژ ده‌شوات و چۆن نویژ ده‌کات و چۆن پۆژو ده‌گرێت. و چۆن مافه‌مه‌کانی میرده‌که‌ی دابین ده‌کات؟ چۆن منداله‌کانی و جگه‌رگۆشه‌کانی په‌روه‌رده‌ ده‌کات؟ وه‌چۆن هه‌مو ئه‌رك و پێویستیه‌کانی سه‌ر شانی خۆی را‌ده‌په‌رینێت؟

ب - فه‌رزی به‌سیه‌تی(کفایه): فه‌رزی کیفایه‌ش ئه‌وه‌یه‌ ئه‌گه‌ر که‌سێک یا کۆمه‌لێک به‌کاریکی فه‌رز هه‌ستان ئه‌وا گوناح یا تاوانه‌که‌ له‌سەر باقی که‌سه‌کانی تری که‌له‌و شاره‌ یاله‌و

(۱) واته‌: له‌سەر هه‌مو که‌سێک فه‌رزه‌ هه‌مو که‌س له‌ناست خۆیه‌وه‌ ده‌بۆ پێی هه‌ل بستیئت، به‌پێچه‌وانه‌ی فه‌رزی کیفایه‌ که‌ هه‌ندێ له‌موسڵمانان پێی هه‌ستان له‌سەر باقی موسڵمانانی ئه‌و ناوچه‌یه‌ یا ئه‌و شاره‌ لاده‌چێت. (وه‌رگێت).

ناوچه‌یه یا له‌ولاته‌دا ده‌ژیه‌ن لا ده‌چیت . پټویسته خوشکی موسلمان هه‌ول بدات و تیکۆشیت ئه‌و چوار زانستانه به‌ده‌ست بټنیت و فټریان بټیت وله خۆیاندا بټنیته دی. چونکه ئه‌م زانست وزانیاریانه ده‌قیکی زۆری له‌قورنایی پیرۆزو له‌سوننه‌تی پټه‌مبه‌ردا ﷺ له‌سه‌ر هاتون و ئاماژه‌ی پاسته‌خۆیان پټی ده‌که‌ن و پله‌و پایه‌کانی زانست پون ده‌که‌نه‌وه‌و باسی به‌رزى و بټندی پله‌کانی زانست و زانیان وزانیاران له‌لای خواو به‌رزى جیگا‌کانیان ده‌که‌ن جیاوازی پله‌و پایه‌ی ئه‌و که‌سانه له‌هه‌مبه‌ر که‌سانی تری نازانیارونازانا پاده‌گه‌یه‌نن، چونکه ئه‌وان شوپن هه‌لگرو میراتگری پټه‌مبه‌رن ﷺ.

ابن عبدالبر الأندلسی په‌حه‌ته‌ی خۆای لی بټ گوتویه‌تی: (زانیان کۆ پان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌زانست وزانیاری ئه‌وه‌ی که‌فه‌رزى خودیه‌(متعین) له‌سه‌ر هه‌موکه‌سیک پیاو و څن ئه‌وه تایبه‌ته به‌خودی خۆیه‌وه‌و هه‌رده‌بی ئه‌نجامی بده‌ن، وه‌زانست وزانیاریش هه‌یه فه‌رزى به‌سیه‌تیه‌(کفایه‌) ئه‌وه‌یه کۆمه‌لیک پټی ی هه‌ستن له‌سه‌ر ئه‌وانی تر لا ده‌چیت، تا ئه‌و کاته‌ی که‌ئه‌وه‌فه‌رزه ده‌بی هه‌مو موسلمانیک پټه‌وه‌ی پابه‌ند بټت و مرۆف ناتوانیت لی ی لابتات و پشت گوی ی بخات ده‌بی هه‌ر فټری ببټت که‌بریتیه‌له‌تیکړای فه‌رزه‌کانی که‌له‌سه‌ری فه‌رز کراون).

یه‌کى له‌پرز لی‌نان وه‌هه‌ند زانیانی خوشکانی موسلمان له‌ئیسلامدا ئه‌وه‌یه که‌فټر بونی زانست وزانیاری فټربون و تیکۆشان له‌پټناوی دا و پټی به‌خشینی پله‌و پایه‌ی زانست وزانیاری به‌ئافره‌ت داوه هه‌رچۆن داویه‌تی به‌پیاو واته به‌یه‌کسانی وبی جیاوازو ته‌نیا پیاوانی له‌م بواره‌دا تایبه‌تعه‌ند نه‌کردون و ئافره‌تیشی پشت گوی خستبى. کۆی هه‌مو ئایه‌ت و فه‌رموده‌کان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر پله‌و پایه‌ی زانست وزانیاری وخۆ به‌زانست کردن بۆ پیاو و څن وه‌کو یه‌ک وبی جیاوازی، وه‌ک خۆای گه‌وره وبالا ده‌ست وکار به‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾ المجادلة: ۱۱. (واتا: خۆای گه‌وره پله‌و پایه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی به‌رز کردۆته‌وه که‌پروایا به‌ته‌واوی هټناوه‌و هه‌ولی زانست وزانیاریان داوه‌و خۆپنده‌وارو هۆشیارو زاناو دانان و به‌رچاو پۆشنن به‌جۆرێک

دوزمنان ناتوانن له خسته یان بهرن. (وهرگړې). هروها ده فەرموی: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ ﴿الزمر: ۹﴾. (واتا: ئەي محمد ﷺ به موسلمانان و به خەلکی گشتی بلی ک نایا هەرگیز شتی وا هه بوه ده بێ که نه وانه ی خوێنده وارو زاناو زانیارن و به رچاو پۆشن و قامیدەن به کسان بن له گەڵ ئەو که سانه ی که نه خوێنده وارو نه زان نه فامن، دیاره هەرگیز شتی وانیه و نابێ که واته باهه میسه هه ولێ لێ پراوانه بدهن بۆ خوژانست و زانیار کردن و هەرگیز سارد نه بنه وه تا ئەو کاته ی خوای که وره نه مانه تی گیانیان ئی وهرده گریته وه. له جوانیه وه تا پیری و چه مانه وه له ته مه ندا. (وهرگړې). وه فەرموده ی خوای که وره: ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ ﴿طه: ۱۱۴﴾. (واتا: ئەي محمد ﷺ هه میسه له بهر پهروه ردگاری خۆت بپاریوه و بلی: ئەي پهروه ردگارا یارمه تیم بده و میشتکم فراوان بکه و زانست و زانیاریم پێ بیه خسه و زانیارو داناو زانام بکه که نجینه ی تو که لیک زۆره ئەي خوار پهروه ردگاری من. (وهرگړې). هروها فەرموده ی پیغه مبه ر ﷺ که فەرمویه تی: ﴿مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَسْنَانَهُمْ رِضًا لَطَالِبِ الْعِلْمِ، وَإِنَّ الْعَالَمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانِ فِي الْمَاءِ، وَفَضَلَ الْعَالَمَ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضَلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ، إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ، إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يورثوا دیناراً ولا درهماً إِنَّمَا وَرثوا العلم، فمن أخذ به أخذ بحظ وافر﴾^(۱). (واتا: هەر که سێک رێگه یه ک بگریته بهر له پێناو به ده ست هێنانی زانست و زانیاری دا، وێرایی ئەوه که له دنیا دا ئەو رێگه یه یان بۆ ناسان و گە لاله ده کات، له قیامه تیشدا رێگای به هه شتی بۆ خووش ده کات، وه فریشته کانیش بالیان بۆ راده خه ن له بهر دهم ئەو فێرخوازو زانستخواز یه دا، ئەوه ی که له ناسمانه کان و نه وه شی

(۱) رواه أبوداود برقم (۲۶۸۲) فی العلم، باب فی فضل العلم، والترمذی برقم (۲۲۲) فی العلم، باب ماجاء فی فضل الفقه علی العبادۃ، وإین ماجه برقم (۲۲۲) فی مقدمه، باب فضل العلماء والحث علی طلب العلم.

وان له‌زه‌وی دا داوای لی خوش بونی بۆ ده‌کن له‌لای خوای گوره‌هه‌تاکو ماسی وحت وزینده‌وه‌ره‌گانی ناو ناویش، پله‌و پایه‌ی زانا به‌سهر خواپه‌رستیکی نه‌زاندو وه‌ک پله‌و پایه‌ی مانگ وایه به‌سهر هم‌مو هه‌ساره‌گانی (الکواکب) تردا، زانایان میراتگری پیغه‌مبه‌رن ﷺ، چونکه پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) نه‌دینارو نه‌درهم له‌دوا خوایان به‌جی ناهیلن، به‌لکو زانست وزانیاری له‌دوای خوایان به‌جی ده‌هیلن، جاهه‌رکه‌سیک ده‌ست به‌و زانست وزانیاریه‌وه بگریت نه‌وه ده‌ستی به‌به‌شیکی زۆرله‌و زانسته‌وه گرتوه‌و به‌شیکی زۆری له‌و زانست وزانیاریه به‌رکه‌وتوه. (وه‌رگیژ).

نه‌مه‌و گه‌لی ده‌قی تر له‌سهر زانست وزانیاری هه‌ن له‌قورئان و له‌سوننه‌ت که‌به‌لگه‌ی حاشا هه‌ل نه‌گرن له‌وه‌ی که گشتگیرو تایبه‌تن بۆ پیاوو بۆ ژن وه‌کو یه‌ک بی جیاوازی. ئانه‌مه‌ته ژنانی به‌ره‌ی یه‌که‌می ئسلام نمونه‌ی زیندوو به‌رچاون له‌م بواره‌داو نه‌مه‌ش عائشه‌ دایکی بپواداران (رضی الله عنها) که‌جوانترین نمونه‌ی خوازیارانی زانست و زانیاریه‌و پیشبرکی ی لیبراپوانه ده‌کات له‌م بواره‌دا، هه‌تا به‌شیوه‌یه‌کی وا له‌ زۆربه‌ی زۆری سه‌حابه‌کان ﷺ شاره‌زاترو به‌توانا ترو زانتر بو له‌پیاوایت کردنی فهرموده‌گانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و سه‌رچاوه‌یه‌کی گه‌وره‌و قول بون بۆ سه‌حابه‌کان و بۆ باقی بپواداران له‌زۆربه‌ی زۆری کیشه‌و ته‌نگزه‌ شه‌ریه‌کان و هه‌ندی له‌حوکه‌مگانی شه‌ریه‌تدا هه‌تا دنیا دنیاوه‌و له‌گه‌لیک له‌سه‌حابه‌کان زانتر و زیره‌ک ترو شاره‌زاتر بو. نه‌مه‌و گه‌لیکی تر له‌ژنانی بپواداران که‌پۆلیکی فراوانیان هه‌بوه له‌زانست و زانستخوازی دا^(١).

مامۆستای دکتۆر عبدالرحمن الزینیدی ئه‌رک و به‌رپرسیاریه‌تی زانستی و پۆشنیبری ئافره‌تانی موسلمان له‌نامیلکه‌یه‌ک دا به‌ناوینیشانی (مسؤولية المرأة الثقافية) پون کردۆته‌وه که‌تیایدا وینه‌گانی به‌ره‌نگاری و به‌گۆداچونه‌وه که‌پو به‌پوی خوشگانی موسلمان ده‌بنه‌وه له‌م چه‌رخه‌دا خستۆته‌پو و زۆر به‌جوانی باسیان لیوه ده‌کات که‌ده‌کرئ ئیمه‌ش له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا ریز به‌ندیان بکه‌ین:

(١) ته‌ماشای (أسئلة النساء الرسول الله ﷺ) بکه که‌له‌ناماده کردنی نوسه‌ری نه‌م کتیبه‌یه که‌کومه‌له‌ پرسیاریکی زۆری ده‌ریاره‌ی ژنان له‌حق گرتوه‌.

* وینهی یه که م: ناپونی (عدم الوضوح) ولیللی تیپروانین و وینا کرنی نیسلامی: به ده ربړینکی تر نه و همو نوچ دادان و تاریک بون و خلّت و خاش و زهلو زورهی که به پوی بیرو باوه پ (عقیده) ی نیسلامیماندا دراوه و دای پویشیوه و پاره وی پاسته قینهی عه قیده ی نیسلامی شیواندوه و له تیپروانین و گری بهستی و پهیمانی ته نیا یه کخوا په رستی خوداوه ندی جیهانیان (الله جل جلاله) و له ژیا نی پاسته قینه و له نامانجه کانی پیک هینانی بونه و هر لادراوه به بیرو باوه پکی ساده و ساکارانه و سه قه تانه خوی بالا ده ستو کاریه جی ده په رستی^(۱).

(۱) واته: به سه دان و بگره به هه زاره ها کاری بیدعی که و توتنه ناو په رستش و عه قیده ی پاکی نیسلامیمانوه و هک که س په رستی و گور په رستی و هانا بردن بق غیری خوی گوره و سویند خواردن به غیری خوی گوره و سه ربړین بق غیری خوی گوره و ... ته له یه کی له پوژده کانی نه م سالانی پابرو کومه له که سیک چوین بق سه ردانی نه خوشیک خوا عه فوی بکات نیستا نه ماوه، که چوین ماموستایه کیش له وی بو که نیمام و تار بیژیش له چوارقورنه. قسه هات وچو باسی بی دینی و خرابه کاری و له دین ده رچون کرا. منیش پوم کرده ماموستایه که و گوتم: والله ماموستا به پاستی نیمه که و توبینه ته ناو ده ریای خورافیات و بیدعه و بیدعه چیه تیه ووه عه قیده و بیرو باوه پمان له گریژنه چوه جوگای بیرو باوه رو عه قیده ی نیسلامیمان پر بۆته ووه له خلّت و خاش و زهلو زورو شاوی پیدا ناپوات و پیویسته جو مال بکریت. نه و هه ش به کی ده کریت نه رکی سه ره کی سه ر شانی کی یه؟ یه که مین که سانیک نیوه ی زانایان و ماموستایانی نا بینین که نه م نه رکه قورسه تان له سه ر شانه نیوه ش هه روا به ساده و ساکارانه گرتوتانه جاهيله کانمان به یه کجاری تیدا نفرو بون. یه که مین به ربړس نیوه ن، چونکه نیوه له شه ریعه ته که حالین وه لگری مه شخه لی ثابینی پیروزی نیسلامن و میرانگری پیغمه مین ﷺ گه به پاستی شوین هه لگرو شوینکه و ته ی قورنان و سوننه ت بن. بق نمونه سویند خواردن به غیری خوا کوفره یا هاوبه ش په پیدا کردنه بق خوی گوره. خه لکی نه خوینده وارو بگره خوینده وارو کانی پیشداش نه و زانیاریانه یان نه بوه چونکه سه رچاوه نه بون نه گه ره ش بوین به زمانی عه ره بی بون و نیمه ی کورد تی ی نه گه یشتوین. بویه هیچ له دینه که و عه قیده که مان نه گه یشتوین که سویند مان به غیری خوا خواردوه یا هاوارو هانامان به ره غیری خوا بردوه. به لام نیوه ی ماموستا بق؟ له که ل پزیم بق ماموستایان نالیم همو به لگو به شیک نه گه ره یه کیک له خه لکه که بیگوتایه به سه ره که ی تی ماموستا تو

* پله و شوین وجیگای ئافره‌تی موسلمان له‌په‌یوه‌ندی کومه‌لایه‌تی به‌پیاو و ده‌برینی ئه‌و په‌یوه‌ندیه له‌هه‌لوێستی هه‌ندی له‌پیاوان و هه‌لوێستی خراپی نه‌ریه‌تی (السلبی) به‌رامبه‌ر به‌خێزانه‌که‌ی، ئه‌و په‌یوه‌ندیه ناپێکه ئافره‌تی موسلمان به‌سنور به‌زاندنی ده‌زانیت و له‌ئاست مافه‌کانی خۆی دا، چونکه ئه‌م هه‌لوێسته له‌گه‌ڵ په‌یوه‌ندیه‌کانی

نه‌که وه‌لامت نه‌ده‌دایه‌وه و تیت نه‌ده‌گه‌یاند به‌لکو پێشی به‌رزه پێ ده‌بیت !!! ده‌نگ نه‌کردنی مامۆستا‌ی ئایینیش له‌به‌ر ده‌م خه‌لکی عه‌وام واتای به‌شهرعی گه‌یاندنی ئه‌و قسه یا ئه‌و په‌فتارانه بوه. وه‌لامی مامۆستا بۆ قسه‌کانی من ئه‌وه بو: خۆ کاک احمد ئه‌وان که‌گوتویه‌ به‌سه‌ری تۆ مامۆستا مه‌به‌ستیان ئه‌وه نه‌بوه که‌سه‌ری من بکه‌نه شهریکی خوا !!! به‌کسه‌ر په‌کێک له‌و که‌سانه‌ی که‌له‌وێ دانیشتبون ئه‌ویش هه‌ر ناوی احمد بو هاته قسه‌کردن و گوتی: ئه‌رێ والله مامۆستا ئێمه مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که‌سوێند به‌سه‌ری مامۆستا ده‌خۆین مه‌به‌ستمان ئه‌وه نیه سه‌ری مامۆستا یان په‌کێکی تر بێنینه پیزی خواوه، به‌لکو ده‌لێین ئه‌گه‌ر به‌درۆ سوێند بخۆین بابه‌سه‌ری مامۆستا یابه‌کێکمان بیه‌خۆین.

منیش گوتم: نامامۆستا گیان، تۆ هه‌رگیز قسه‌ی وامه‌که چونکه ئه‌و قسه‌ی تۆ بۆ ئه‌وان ده‌بیته شهرعیه‌تی دان به‌و قسه‌و کرداره‌نی که‌ده‌یکه‌ن. بۆ قسه‌که‌ی کاک احمدیش خۆی گه‌وره زۆر پقی هه‌ڵ ده‌ستیت که‌سوێند به‌دروست کراوه‌کانی خۆی بخوریت جا به‌درۆ بیت یان به‌پاست. خۆ له‌وانه‌یه ئه‌گه‌ر به‌درۆش سوێند به‌زاتی پاکی خوا بخویت پێی خۆش تر بیت له‌وه‌ی که‌به‌پاستی به‌غه‌یری خوا بخوریت. ئیدی ئه‌و فهرموده‌و ئایه‌تانه‌م باس کرد که‌له‌م به‌واره‌دا هاتون و قه‌ده‌غه‌ی سوێند خواردن به‌غه‌یری خوا ده‌که‌ن. گوتم مامۆستا وانیه؟ مامۆستاش ده‌ی گوت: به‌لێ هه‌موی وایه.

بۆیه وام ده‌گوت، چونکه خه‌لکه‌که به‌سه‌ری پوتی من به‌پیاوان نه‌ده‌کرد، ئه‌گه‌ر هه‌مو قسه‌کانیشم پاست بن، به‌لام به‌مامۆستا به‌پا ده‌که‌ن چونکه مه‌ندیلی له‌سه‌ره‌و به‌مه‌لا باوه له‌ناویاندا، بۆیه منیش شاهیدی مامۆستام له‌پاستی قسه‌کانم بۆ خه‌لکه‌که وه‌رده‌گرت. خوا هه‌ڵ ناگرێ مامۆستاش لایه‌نگیری منی ده‌کرد و به‌شدارێ شه‌رحی ئایه‌ت و قه‌رمه‌ده‌کان و هه‌تانه‌وه‌یانی ده‌کردم. جا ئه‌مه‌نونه‌یه‌که بو له‌خه‌راری بیدعو خورافیات و بێ شه‌رحه‌کان له‌به‌روپاوه‌په‌وه‌قیده‌که‌ماندا که‌خوا په‌نامان بدات سه‌ر ده‌کێشن بۆ کوفرو هاویه‌شی په‌یدا کردنی گه‌وره بۆ خۆی په‌روه‌ریگارمان و ئێمه‌ش پێی زیانمه‌ند ده‌بین. (وه‌گێڕ).

پياو وژن و خيزان هاو تەريب نين و ويکړا نايه نه وه له کاتيکدا په يوه ندى نافرهت له گهل
خيزان دا زور پته و به هيژه به لام پياو تيکي ديدات و هيچ هه ستيشي پي ناکات
هوشيارو وريا نيه له بهرامبه ري دا.

* وينه ي سى يه م: به لبه له و هات و هاواري فيکري که شه پولي پوښبيري نامو پامالهر
که نه م چه رخه شه پولي پيداوه و پاله په ستويه کي له نه ندازه به دهرى خستوته سر بيو
زيهني نافرهتي موسلمان و خستويه تيه دل پراوکي و له سر بنکه و پيسمهي خوي
له قاندويه تي و مل ملاني و د ژايه تيه کي نامو و قيزه ون و بيژراو له بيو باوه پو عه قيده ي
ساغي خواپه رستي لاي داوه و تاواي لي کردوه که لکي پتوه نه ماوه و بهرگي حياو
حه شمه تي لي داماليوه و فيري جوړه ها به ناو هونه رو سه ما کردن و گوراني بيژن و گه لي
شتي تر له کاره سره تاييه کاني که نه مړو نافرهت گرنگي پي ديدات و له چه مک و
سره تا کاني ژياني خوي ده ژمي ريت و هولي بي پاياني بو ديدات و خوي به قوريان
ده کات ناوا به م جوړه به گز هه مو بانگه شه کاراني دا کردوه و بهرنگاري هه مو گوره و
سره په رشتيارياني خوي ده بيتته وه.

* وينه ي چواره م: پاگه يانندن: گوماني تيدا نيه که نه مهش بهرنگاري و
به گز داچونه و هيك و سنور به زانتيکي تره، به و هه مو خراپه کاري و ده م دريژي و زمان
لوسي و زمان شيريني و هه نگويني ناساييه ي که له توپکاني خوي دا هلي گرتوه و
په خشي ده کات، هه روه ها به و پوښنبيري د ژ به دينه ي که ميشکي موسلماناني پي
بوگه ن ده کات، پوښنبيري که ده بيتته هوي گورپيني که سايه تي موسلمان،
پوښنبيري که مندا له کان له سر په ش کردنه و ه ي که سايه تيه کانيان گوش ده کات و هه
به سهری شلکي و له فيتره تي خويانه وه له هق و له فيتره تي راسته قينه ي خويانيان
لا ديدات، نيدى نافرهتي موسلمان ناله و که ش و هه وايه پيس و بوگه نه دا ده ژيه ت و
سافي و بيگه ردي و پوناکي کارواني ژياني لي لي و ليخن و بهرچا و تاريک ده کات و ژياني

پاسته‌قینه‌ی لږ ده‌شیوینې و ده‌یخاته ژبانیکې پارایی و دل‌پاوکی و گری کویره‌ی
ده‌رونی یه‌کی بی نه‌دازه‌وه.

* وینه‌ی پینجه‌م: لږه‌دا وینه‌ی پینجه‌میش ده‌خه‌مه سر که بریتیه له‌به‌دپره‌وشتی و
په‌فتاری خراپی چرو پر که له‌ه‌ندی له‌کومه‌لگا موسلمان‌شینه‌کان پو چوه‌وو
شوپنه‌واره‌کانی دل ته‌زینی لږ که ورتقه‌وه و هیرشیکی دپندانه ده‌کاته سر نافرته‌ی
موسلمان که وینای شته‌کان به‌پینچه‌وانه‌ی پاسته‌قینه‌ی خویان ده‌خاته‌پو. وینه‌ی نه‌و
همه‌مو کاره‌ساته ناهه‌مواروبی په‌وشتیه قیزه‌ونانه‌ی که له‌ه‌له‌کانی هونه‌ر نه‌نجام
ده‌درین، وه‌ه‌روه‌ها وه‌ک نه‌وانه‌ی که هه‌ندی که له‌فامان دروشم و زانیاریه نایینه‌کان
به‌کونه‌په‌رستی و دواکه‌وتن ده‌خه‌نه پو وناوه‌زه‌دی ده‌که‌ن و پوخساری پاکی
ده‌شیوینن و پوی سافی نیسلام لیل و لیخ ده‌که‌ن. به‌هوی نه‌م په‌فتاره ناشیرینه‌وه
فه‌سادې و خراپه‌یه‌کی زور فراوان له‌ناو چین و تویره‌کانی موسلماناندا بللو بۆته‌وه و
به‌هوی لاسایی کردنه‌وه‌ی کویره‌انه‌ی پوژناواییه‌کان، هاوسه‌ر گیری شه‌رعیا نه‌ کۆت و
زنجیره‌و به‌ره‌لایش خوشی و خوشگوزه‌رانی و چیژ وه‌رگرتنه له‌ژبان نیدی به‌م جوړه.

* وینه‌ی شه‌شه‌م: به‌جیهانی کردنی نافرته نه‌گه‌ر ده‌رپینه‌که‌مان پاست بیت (إن
صح التعبير)، که بریتیه له‌وه‌ی که پوژناوای کافر بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کات و ده‌لی:
نافرته‌ی نمونه‌یی له‌جیهاندا نافرته‌ی پوژناواییه‌یه‌کسانه به‌پیاو له‌گشت مافه‌کانی دا،
ده‌بینی وه‌ک پیاو په‌نجه‌رو کریکاره له‌کارگه‌کاندا، نمایش که‌ری جل
و په‌رگه‌کانه... هتد.

نهم پی لږ هه‌ل هینان و ده‌ست درېژی کردن و سنور به‌زاندنانه‌یان له‌کونگره‌و
کونفرانسه‌کانیا نه‌وه سهری هه‌لدا که بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌که‌ن و نه‌ته‌وه یه‌کگرتوه‌کانیش
پالپشت و چاودیریان ده‌کات و بانگه‌شه‌ بۆ چه‌مک و سهره‌تاکیان ده‌که‌ن وه‌ک نه‌وه‌ی
که نافرته‌ی کارگر (کریکار) نافرته‌ی متمانه پی کراوه‌و په‌سهندو بایه‌خداره، و نافرته‌ی
ناومال به‌چاویکی سوک و دواکه‌وتنه‌و کونه‌په‌رستانه سهر ده‌که‌ن، تاوای لږ هاتوه

کاره که گەشتۆته ئه وهی که ژۆرێک له زارلوه کان بگۆپرێن وهک به کار هێنانی وشه‌ی (یه‌کسانی - المساوات) بۆ ده‌ریڕین له ده‌سته‌واژه‌ی لایردنی جیاوازی و جیاکاری یه‌کانی نێوان ژن و پیاو، وه‌وشه‌ی (گه‌شه‌کردن - التنمية) بۆ ده‌ریڕین له‌نازادی سی‌کسی (الحرية الجنسية) و دامه‌یززان و له‌به‌ر یه‌ک هه‌لوه‌شاندن و به‌ره‌لایی و په‌وشتی. به‌لام سه‌ره‌پای ئه‌و وه‌مو گه‌پ پێکردن و پێ له‌سنور تیپه‌پاندانه‌ش هیوا دره‌وشاوه‌کانی ئه‌و ئافرته‌ موسلمانانه‌ی که به‌پاستی له‌ئایینه‌که‌یان گه‌شتون و هه‌ستیان به‌نه‌خشه‌و پیلانه‌ گلاوه‌کانی دوژمنانی خۆیان کردوه‌و تا‌کو ئێ‌ستاش ژۆر به‌پونی له‌ئاسۆدا له‌دره‌وشانه‌وه‌دان، ده‌رون و گیانی خۆش و پاراو قه‌شه‌نگ ئاسۆ ده‌دره‌وشینیته‌وه‌و پچن له‌ئارامی و به‌رخ بون و پێ دامه‌زراو تریان ده‌کات.

كۆلكە و بنەماكانى تەلارى پۇشنىپىرى ئافرهتى مۇسلمان

دەكرى كۆلكە و بنەماكانى تەلارى پۇشنىپىرى ئافرهتى مۇسلمان لەم چەند خالانەى خوارەو دە كورت ھەللىن:

(۱) پەسەنايەتى بىرو بۆچون و تىپوانىنى ئىسلامى راستەقىنە بەسيفەتى ئەوھى كەكۆلكە و بنەماى بناغەى بنچىنە كە كۆشك و تەلارى زانستى و پۇشنىپىرى لەسەر دروست دەكرىت. ئەم بىرو بۆچون و تىپوانىنەش ئەمانەى خوارەو دەكرىتەو:

- ئەوھى پەيەستە بە باوہ پەوہ (الإيمان) ھەرەك لەپا بردودا ئاماژەمان پى کرد.
- ئەوھى كە پەيەستە بە قورئانى پىرۆزو سوننەتى پاكەو لەپوى پىگە و شوپىنى ياندا لەژيانى ئافرهتى مۇسلماندا.
- وەئەوانەشى كە پەيەستەن بەكۆلكە و مرۆف. بنەماكانى ئىسلام و تايەتمەندى و جياكارىەكانىەو.

- وەئەوھى كە پەيەستە بە بونەوھى دەورەپىرى.
- وەئەوھى كە پەيەندە بەژيان سروش و قۇناغەكانى ژيانەو.
- وەئەوھى كە پەيەندە بەخودى مرۆف خۆيەو.

بۆ ئەوھى ئەم بىرو بۆچون و تىپوانىنە بەراست دەرىچن پىويستە لەسەر خوشكى مۇسلمان كە لەدو سەرچاوە بنەپەتەكەى ئىسلام سود وەرىگىرت و زانست و زانبارىەكانى ھەل بەپىنجىت كە برىتىن لە: قورئانى پىرۆزو سوننەتى پاكى پىغەمبەر ﷺ، و بەو تىگەيشتەى كە پىشىنەى پىاو چاكانمان تىى گەيشتبون.

(۲) تەواو كردنى پۇشنىپىرى شەرى لەزانست و زانبارىەكانى ئىسلام وەك: تەفسىر، ھەمۇدە و فيقە، ژياننامە و خوو پەوشت (السيرة)، ...تد. بەوھى كە پۇشنىپىرىەكە توندى تۆل و تۆكمە لەكەسايەتى ئافرهتى مۇسلمان بەرپا دەكات، بپى ئەو برپار لەسەر

درلوانه یان‌و باب‌ته ګرنگانه چ‌ندن؟ ‌و بر‌ه دیار نی‌و نازانریت چ‌ونکه ‌مه په‌یوه‌نده به‌سروشتی هر ئافره‌تیک خویه‌وه، به‌لام له‌ګ‌ل ‌مه‌شدا پتویسته له‌س‌ر ئافره‌تی موسلمان که‌لم چ‌ند خالانه‌ی خواره‌وه ئاګادارو هوشیارو وریا بیت:

أ- ده‌بی‌ ده‌ست پیشخ‌ری و داهیتان و چالاکیه زانسته‌کان باش بزانت‌و ئاګادارو وریاو زرینگ بیت که ه‌میشه بنه‌ر‌ت و بنه‌مان وه‌ک: ده‌ست پیشخ‌ری و ه‌نگاو نانه ګرنگه‌کانی بنه‌ر‌ت و بنه‌ماکانی ته‌فسیر. ه‌روه‌ها له‌زانسته‌کانی فه‌رموده‌دا.

ب- ده‌بی‌ به‌و شتانه‌دا پړ بچیته خوارو و‌ه‌ریان بګریت که‌په‌یوه‌ندن به‌خویه‌وه به‌سیفه‌تی ‌وه‌ی که‌ئافره‌ته^(١).

ج- پ‌تر ګردن و‌به‌رده‌وامی و داګردن وکه‌له‌که ګردنی زانست و پړشنبیری‌ه شه‌ریه ئیسلامیه‌کان.

(٣) خویندن و خویندنه‌وه‌ی ‌وه‌به‌ره‌مه زانست و زانیاری و پړشنبیریانه‌ی که‌‌ه‌لی زانسته هاوچه‌رخیه‌کان ده‌یان نوسن بړ تیګه‌یشتن و حالی بون له‌و واقعی‌ه‌ی که‌تیایدا ده‌ژین، ته‌نیا ‌مه‌نده به‌س نی‌ه که‌ئافره‌تی موسلمان بګریت‌وه بړ کتیب‌ه بنه‌ر‌ت وژید‌ه‌ره په‌سه‌نه‌کان (المراجع) که‌پیشینه‌کانمان نوسیویانن، چ‌ونکه ‌مه‌له واقعی‌ه‌ی ‌وه‌م‌پړی ژیاندا که‌نارګیرو دوره‌ په‌ریزی ده‌کات، وله‌کاریګ‌ری وهاوبه‌شی که‌م ده‌کاته‌وه.

(٤) ګولکه‌ی چواره‌م: بریتی په‌له‌پالپشت ګردنی پړشنبیری‌ه‌که‌ی به‌زانسته یارمه‌تی ده‌ره‌کانی تری وه‌ک زمان و میژو و ویزه، ئافره‌تی موسلمان ګ‌ر به‌م شیوه‌یه بکات زانست و زانیاریه‌کانی ده‌وله‌مند تر ده‌بیت و ګ‌نجینه‌یه‌ک له‌زانستی و پړشنبیری ګشتی بړخوی داده‌کات و ئاکارو په‌فتاری جوان ده‌بیت و ده‌ست مایه‌ی پړشنبیری و فیکری پ‌تر ده‌بیت.

---

(١) واته: پړ چ‌ون و‌تپرامان و لې ورد بونه‌وه و فیر بون وناسین و‌ه‌رګرتنی ه‌مو ‌وه‌و سیفه‌ت و تاییه‌تمه‌ندی و جیاګاریانه‌ی که‌ په‌یوه‌ندن به‌سیفه‌تی مینیه‌ی خویه‌وه (وه‌رګتپ).

۵) وه یه کیکی تر له کۆلگه کانی نه وه یه هۆشیاری و وریا بونی ئافرهتی موسلمان له وه مو که ندو کۆسپه و ته نگژانه ی که ده بینه شیواندن و په ک خستن و دواخستنی هه ولۆ کۆششه کانی که دینه پێگهی له کاتی دروست کردن و دانانی بناغه و ته لاری زانست و زانیاری و پۆشنبیری کانی و هه مو نه و هۆکارو پال پشتیانه ی که هاریکاری ده که ن له هه نگار نان و بازدان به سه ر هه مو که ندو کۆسپ و کون و که له به رو ته نگژانه دا که بریتین له مانه ی خواره وه :

أ — توێژینه وه و ورد بونه وه له سیستمی ئیسلامی به بیرو باوه (عقیده) و به شریعت و به پره وشت و ئاکارو به ها به رزه کان و به خیزان و به گه لی شتی تر، چونکه نه وانه هه مو یان ویکرا کۆشک و قه لایه کی پته و دامه زرا و دروست ده که ن و یه کتری ده به ستنه وه .

ب — هاوته ریبی و هاوکی شه یی له دروست کردنی ته لاری پۆشنبیری بۆ نه وه ی هه میشه له تیروانیی دا هاوکی شه یی و مام ناوه ندی بمینێته وه ، و که مو کورتی و که مته رخه می له ئاست هه ندی له به رپاره دیاره کاندانه نوینی، یا خود هۆش و گۆش له ئاست هه مو شنه بایه کی هه ل کردو په خش بو له پۆشنبیری پۆژه لاتی و پۆژئاوایی بکاته وه و وریا و زینگ بییت، نه کا خوانه خواسته بکه ویته ناو زه لکاو ی نه و سه ر لێشێوای و گومراییه وه .

به‌پرسیه‌تی پۆشنییری ئافره‌تی موسلمان

ده‌توانین به‌پرسیه‌تیه‌کانی پۆشنییری ئافره‌تی موسلمان له‌م چهن خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد بکه‌ینه‌وه:

یه‌که‌م : توخمه‌کانی به‌پرسیاریتی پۆشنییری ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن:

أ - هه‌ستان یا نه‌نجام دانی جموجوڵی پرۆگرامی بۆ دروست کردنی ته‌لاری که‌سیه‌تی ئافره‌تی موسلمان فیکری و کارگێڕی و پرۆسه‌یی (پراکتیکی - عملی) له‌میان‌ه‌ی کارو به‌رنامه‌ پله‌یه‌کان (تدریجی فیتری چڕو توندو تۆلی وه‌ستاو وه‌ند به‌په‌یره‌و و پرۆگرامی شه‌ریعه‌تی پون و په‌وان و ئاسانی خوای په‌روه‌ردگار.

ب - به‌پۆشنییر کردنی ئیسلامی له‌قوتابخانه‌دا بۆ کێژۆله‌ ساواکانی سه‌ره‌تایی و گه‌نج‌ولاوان و ته‌نیا پشت نه‌به‌ستن به‌ په‌یره‌و پرۆگرامی خۆبێندن و به‌س، چونکه‌ ئه‌و پرۆگرامانه‌ کاتین و ته‌نیا له‌و یارانه‌دا فێر ده‌کری‌ن که‌ مه‌نه‌جی خۆبێندن بۆ بڕینی پله‌کانی سالانه‌و به‌ده‌ست هێنانی بڕوانامه‌و سنوردان، و ته‌نیا سود له‌چالاکیه‌ پرۆگرامیه‌کان و له‌وانه‌ی که‌ بپاری له‌سه‌ر دراوه‌و ده‌خۆبێندریت و ده‌ده‌گیریت و به‌س.

ج - دایه‌نگایه‌تی ته‌کنیکی دروستکه‌ر پێ گه‌یه‌نهر بۆ مندال و زارۆکان: کۆرپه‌ ساواکان به‌پله‌ی یه‌که‌م، ئه‌وانه‌ی که‌ په‌یوه‌ندی به‌خوشکانی موسلمان وه‌هیه‌. به‌پله‌ی دوهم، وه‌به‌گشتی ئه‌گه‌ر ئه‌و خوشکه‌ دایک بیت. هه‌روه‌کو له‌داهاتودا باس ده‌کری‌ت گه‌ر خوای گه‌وره‌ویستی له‌سه‌ر بیت - ئه‌وه‌ی له‌ئافره‌تی موسلمان داوا کراوه‌و پێویسته‌ له‌سه‌ری به‌خێو کردن و په‌روه‌رده‌ کردنی منداله‌کانیه‌تی و هه‌روه‌ها پارسه‌ن و چاودێری کردنیان له‌توش بون به‌خراپه‌و خراپه‌کاری (الفساد) ولادان له‌پێگه‌ی فیتره‌تی خۆیان (الإنحراف عن فطرتهم). خوشکی موسلمانێ پاسته‌قینه‌ پێویسته‌ له‌سه‌ری که‌ دایه‌نگایه‌تیه‌که‌ی ده‌رچو سه‌رکه‌وتوانه‌ بیت و گۆش کردو وخواه‌ن فیکرو ویست و به‌توانا و ئه‌واتو بیت بۆ پۆله‌کان

پیشه‌نگو چاولیکه‌ریکی نه‌رییه‌تیه‌کانی (الإيجانية) بیّت له‌قوتابخانه‌و خویندنگاکانیاندا له‌گه‌ل هاورپئی و هاورکاره‌کانیدا، و له‌کۆمه‌لگادا، له‌گه‌ل دراوسیکانیدا، له‌گه‌ل هاورپیکانیدا (أتراهم) بۆنه‌وه‌ی بینه‌ توخم و سه‌رچاوه‌یه‌کی چاک و کاریگه‌رو به‌سودو به‌که‌لک.

د — دروست کردنی کەش وه‌وایه‌کی ئیسلامی له‌ده‌وروبه‌ری خۆی دا، له‌ماله‌که‌ی دا وله‌گه‌ل دراوسیکانی داو له‌گه‌ل هاورپیکانی دا. هه‌میشه‌ زی‌ک‌رو ویردی خ‌وای گه‌وره‌ زیندو بکه‌نه‌وه. گرنگی و بایه‌خی دانی لی‌پ‌راوانه‌ به‌فێرکردنی زانست و زانیاریه‌کانی ئایینی خ‌واو چاوه‌دێری و وریا بون و خۆ دان‌وساندن له‌به‌رامبه‌ر سه‌رپێچی یه‌کانداو بن بر کردنیان.

ه — جێبه‌جێ کردنی کرده‌کی (پراکتیکی — عملی) و ده‌رخستن و په‌نگ دان‌ه‌وه‌ی نیشانه‌و شوێنه‌واری ئه‌و پۆشن‌بیری له‌که‌سایه‌تی خۆی دا، نه‌ونده‌ پۆشن‌بیری به‌س نیه‌ که‌ له‌قوتابخانه‌ ده‌یخوینیت، به‌لکو ده‌بێ پۆشن‌بیری که‌ی تیایدا په‌نگ بداته‌وه‌و ده‌ریکه‌وینت له‌جم‌وج‌ول و هه‌لس و که‌وتی دا له‌گفت و گۆ و قسه‌ کردنی دا له‌بێ ده‌نگی دا له‌په‌فتاری دا، له‌ده‌رچونه‌کانی دا، له‌جل و به‌رگو پۆشاک‌ی دا، له‌زینگی و زیره‌کی داو له‌چیش‌ت لی‌تان، له‌په‌یوه‌ندیه‌کانی له‌گه‌ل ه‌اوسه‌رو نه‌ندامانی خێزانه‌که‌ی دا، هه‌روه‌ها له‌گه‌ل خ‌زم و که‌سو کاری خۆی و می‌رده‌که‌ی داو له‌گه‌ل دراوسیکانی دا، چونکه‌ ژۆر جار هه‌یه‌ قسه‌و گف‌ت و گۆ به‌قه‌ده‌ر هه‌لس و که‌وت و په‌فتاری جوان کاریگه‌ری نیه‌.

و — هه‌ماهه‌نگی و یارمه‌تی دانی می‌رده‌که‌ی نه‌گه‌ر بانگه‌شه‌ کار بو. ئه‌و کاته‌ ژنه‌که‌ به‌هێزترین و باشترین و کاریگه‌رترین پالێشتی ئه‌و می‌رده‌ی ده‌بی‌ت و گه‌وره‌ترین لایه‌نگیری ده‌بی‌ت بۆ ئه‌و فیکره‌ی که‌ بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کات، کارو باره‌کانی بۆ پێک ده‌خات، و ئاسانکاریه‌کی ژۆری بۆ ده‌کات، ده‌ستیکی بالۆ پته‌و و ده‌ست بارگه‌ریکی به‌هێزو به‌س ده‌بی‌ت بۆ گه‌لا‌ه کردن و نه‌جامدانی ئه‌و پڕۆژانه‌ی که‌ به‌ته‌ویایانه‌ نه‌جامیان بدات، ئیدی ئه‌و ئافه‌رده‌ به‌م کارانه‌ی به‌راستی به‌ ئه‌رکی سه‌ر شانی خۆی هه‌ستاه‌و له‌ پاداش‌ت و نه‌ج‌رو وه‌رگرتنه‌و دا ه‌اوبه‌شه‌ له‌گه‌ل می‌رده‌که‌ی دا له‌پۆژی قیامه‌تا.

ز - هه ماهه نگی و هاریکاری کردن و به شداری کردن له چالاکی و بواره زانستیه کانی ژنان (النسوی) دا وه ک وهرزه پۆشنیبریه کان له هه ندی له دامه زراوه کان و ناوه نده پۆشنیبری و زانستیه کان و گه لیکی تر.

ح - به شداری کردن و هاوکاری کردن له توژیینه وه و لیکنۆینه وه کانی که گرنگی ده ده ن به کاروباری ژنان به تاییه تیش له کیش و بواره پیداکریه کاند (إلحاح) ، وه ک کیشه کانی خویندن و هاوسه رگبریته، مالداری و مال کردن، هه ل کردن و هه ل سو که وت کردن له گه ل مندال و زارۆکاندا، کیشی دراوسیکان، کاریگری به کۆمه ل، کاریگریه فیکری و گری به ستیه کان (المؤثرات الفكرية والعقدية) له سه ر ئافره ت، شوینه کانی گه شت و گوزارو کات تیدا به سه ر بردن، و گه ل کیش و ته نگزه ی تری له م جوړانه، که پتویسته ئافره ت شوین په جبه ی تیدا دیار بیت و هاریکاری یان تیدا بکات وه ک ئافره تیکی موسلمان ی زاناو پۆشنیبر.

دووهم : دارشتنی مه نه ج و به رنامه ی هینانه دی ئه م به رپرسیاریه تیه :

ئه وه ی لیره دا شایه نی ئاماژه پی کردن و کار پی کردن بیت بۆ وه دی هینانی یارمه تی و هاوکاری کردن بیت له نیوان خواهن به رپرسیاریه تیه پۆشنیبری و بانگه شه کاره کان بۆ خپرو چاکه و وپتنومایی کردن و هینانه سه ر پی ی پاستی خوابی و به رچاو پۆشن کردن وه وه وشیار کردن وه، خۆشه ویستی و ئاشنایی و پیکی و ته بایی، هه ستان به به رپرسیاریه تی و چالاکی پۆشنیبری له که ناله جوړیه جوړه کاند، نه ک ته بیا له که نالی (محاضرات) داو به س وه ده بی له گه ل عه قل و سۆزو ده رونا هه ل سو که وت بکات و یه ک بگریته وه ده بی به و هه مو که رداو که رده لولانه ی که له م سه رده مه دا هه لیان کردوه و باون فریو نه خوات به بیانیوی ئه وه ی که سه رده می زانست و پيشکه وتنه و مؤدیلن، گومانی تیدا نیه که سۆزیش شیوازیکی کاریگری که وره ی به هیزی هیه، هه روه ها وه نه و مه نه جه قورئانیی که قورئانی پیرۆز به کاری هیناوه شیوازیکی به و پیدان و هه لئان و ترسینه ری یه (الترهیب والترغیب) و مه نه ج و به رنامه کی فبتریه، وه له مه نه جی لیکنۆینه وه و هینانه دی و پا په پاندنی به رپرسیه تی چالاکی پۆشنیبری: په خه له خو گرتن و

خو راپست کردنه‌وه‌ی به‌رده‌وام تاكو نه‌فسی خو‌ی و گه‌شه پی‌ی کردنی له‌بیر نه‌چیتنه‌وه، یاخود بکه‌ویتنه تۆپو داو و ته‌پکه‌ی بی‌ی ناگایی و شه‌یتانه‌وه. ا.ه. نه‌مه نه‌و کورته‌و پوخته باسه‌یه بو که (الزندی) هیتاویه‌تیه‌وه.

سی‌یه‌م: یه‌کیکی تر له‌ئه‌رك و به‌رپرستی ئافره‌تی موسلمان دهرباره‌ی نه‌فسی خو‌ی هه‌ستایه‌تی به‌کاری چاکه‌و چاکه‌کاری:

کاری چاکه نه‌وه‌یه که به‌لگه‌یه‌کی زۆری له‌سهرن له‌قورئان و له‌سوننه‌تی پیتفه‌مبه‌ر ﷺ و هه‌کاری چاکه‌ش له‌پوی حوکه‌کانیه‌وه هه‌مه جۆرو هه‌مه‌چه‌شنه‌ن وه‌ك: فره‌زه‌کان، کاره رینگه‌پێدراوه‌کان (المستحبات) و سوننه‌ته‌کان، وه‌له‌پوی جۆریشه‌وه ده‌کریت به: (جۆرێك که سوده‌که‌ی ته‌نیا بۆ نه‌و که سه‌یه که نه‌نجامی ده‌دات، جۆرێکی تری سودی بۆ که سانی تریش هه‌یه). وه‌له‌سروشته و سه‌ره‌تا‌کانی ئیسلام نه‌وه‌یه که ئافره‌ت به‌رپرسه له‌کارو کرده‌وه‌کانی خو‌ی که نه‌نجامیان ده‌دات و سزاو پاداشتی خوشیان له‌ناستدا و هه‌رده‌گریتنه‌وه، نه‌وه‌بو له‌پا‌بردودا ئایه‌ته‌کانمان ئاماژه پی‌ی کردن که به‌لگه‌ن له‌سهر نه‌م راستیه وه‌ك: فره‌موده‌ی خوای گه‌وره: ﴿فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمِلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتِي بُعْضُكُم مِّنْ بُعْضٍ﴾ آل عمران: ۱۹۵. وه‌ خوای پاک و بی‌گه‌رد ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِّنَ الصَّالِحَاتِ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ﴾ النساء: ۱۲۴. وه‌هه‌روه ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً﴾ النحل: ۹۷.

هه‌روه‌ها له‌به‌رپرسیاریتیه‌کانی ئافره‌تی موسلمان سه‌رباری بپوا بون و زانسته، نه‌وه‌یه که ده‌بی به‌پی‌ی دا خوازیه‌کانی نه‌و زانسته کار بکات، هه‌چ نه‌نجام و به‌ره‌مه‌ییکی چنگ ناکه‌ویت نه‌له‌دنیا و نه‌له‌پۆژی دوا‌یی دا گه‌ر به‌م شیوه‌یه نه‌جولیتنه‌وه، خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ الَّذِي

حَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَوَةَ لِيَبْلُوكُمْ أَتُكْرَأُ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿١٤٢﴾ الملك: ۱۴۲. (واتا: پیرۆزی و پاکو بیگهردی بۆ ئو کهسهی که خاوه ندریتی هه مو شتیك له دهست ئو دایه و به سه ر هه مو شتیك دا زال و سه رکه وتوه، ئو کهسهی که مردن و ژیان و ژیا نه وهی دانا وه له چه نگ ئو دایه، بۆچی؟ بۆ ئه وهی ئیوه به تاقی بکاته وه داخو کامتان کرده وهی چاک و باش ده کات و کامه تانیش کرده وهی خراب و به دخو ده کات. (وه رگێڤ). عیاض گوتویه تی: وشه ی (أحسن) به واتای پوخته ترین و چاکترین و دلسۆز ترین و پیکاو ترین کارو کرده وهیه .

نایه ته کان بۆ وه رگرتن و قبول کردنی کرده وه کان دوو مه رج بریار دهمن که بریتین له مانه ی خواره وه:

- بپروا بون به خوای گه وره و دلسۆزی و نیاز پاکی بۆ خوای گه وره و تاک و ته نیا، کارو کرده وه کانی هه موی له پیناو خوادا بن به سو هیه چ نیه ت و نیازێکی تری نه بیئت مه به ست و نیاز هه کانیشی بۆ که سی تر نه بیئت.

- کرده وه ی چاک (العمل الصالح): هه ر کرده وه یه کیش بکریئت گه ر به پی ی ئو به رنامه و شه ریه ته نه بن که پیغه مبه ری خوشه و یست ﷺ هیناویه تی و نه نجامی داو ن واته به پی ی سوننه تی پیغه مبه ر ﷺ بیئت.

هه روه ها دو جوړ پاداشتی بۆ کاره چاکه کان ده ست نیشان کردون: له دنیا دا ژیا نیکی خو ش و به به ره که ت، له پۆژی دوا ییشدا به هه شت .

ئافره تی موسلمان پیویسته له سه ری که به م کاره هه ل بستیئت ئه گه ر کاره کان فه رز بون وه ک نوێژه فه رزه کان و زه کاتی فه رزو پۆژی په مه زان و هه ج کردن یه کجار له ژیا ندا ئه گه ر له توانای دا هه بو. وه باقی ئه رک و فه رزه کانی تر، جا پیویسته له سه ر ئافره تی موسلمان به و په ری لیپراوی و به بی که مه تر خه می و سستی و خاوی و ته مبه لی و خو بار د نه وه ئه نجامیان بدات.

به‌لام نه‌وه‌ی که‌فرز نیه له‌سوننه‌ته‌کان و پښگه پښدراوه‌کان (المستحبة) که‌خوا‌ی گه‌وره وه‌ک سوپاس گوزاریه‌ک بۆ خواو یارمه‌تیه‌ک و ده‌ستگیرویییه‌ک بۆ به‌نده‌کانی له‌سه‌ر به‌نده برواداره‌کانی خۆی داناوه، پښویسته له‌سه‌ر ئافره‌تی موسلمان که‌هه‌ول ب‌دات به‌گوږه‌ی توانا به‌شیکی باش له‌و گه‌نجینه به‌سودانه له‌کیس خۆی نه‌دات و نه‌نجامیان ب‌دات و ده‌ده‌ستیان ب‌یتت بۆ پوږی قیامت له‌ده‌فته‌ری کرده‌وه‌کانیدا دای بکات و پیش خۆی به‌پښ یان بکات له‌به‌ر نه‌م سودو که‌لکانه‌ی خواره‌وه:

- نه‌و سوننه‌تانه که‌م و کورپه‌کانی فره‌زده‌کانمان بۆ پر ده‌کاته‌وه.
- گوناهه‌کان و کاره خراپه‌کانمان په‌ش ده‌کاته‌وه که‌پوږانه که‌له‌که بون که زوږ جار هه‌ر هه‌ستیشیان پښ ناکه‌یت.
- پله و پایه‌ی پښ له‌لای خوا‌ی گه‌وره به‌رز ده‌بیتته‌وه.
- مل ملانی و پیش‌برکی له‌گه‌ل پیاوچا‌کان و ئافره‌ت چا‌کان پښ ده‌کات. پښه‌و بری باوه‌پر (الإیمان) پښ پتر ده‌بیت.

جا ئافره‌تی موسلمان‌ی ژیر نه‌وه‌یه که‌به‌شیکی باش له‌و پاداشت و خیری نه‌و سوننه‌تانه (النوافل) به‌ده‌ست خۆی د‌یتت چ پوږو وچ نوږو وچ حه‌ج و عه‌مره‌ی مالی خوا ب‌یت و چ بانگه‌شه کردن ب‌یت بۆ ئایینی ئیسلام و فره‌مان کردن به‌چاکه‌و قه‌ده‌غه‌کردن له‌خراپه‌و چ چاکه‌و چاکه‌ کردن ب‌یت و... و... تد. ده‌بی هه‌میشه نه‌و واته‌ئافره‌تی موسلمان سور ب‌یت له‌سه‌ر نه‌نجامدانی جۆری سوننه‌ته‌کانی که‌ته‌نیا بۆخۆی سودیان هه‌یه‌و نه‌وانه‌شی که‌بۆ خه‌لکانی تریش سودیان هه‌یه. وه‌نه‌گه‌ر کاره‌کان تیک گیران واته‌ نه‌و کارانه‌ی که‌سودی بۆ خۆی و بۆ خه‌لکی هه‌بو نه‌و کات نه‌و کارانه پیش بخت که‌ته‌نیا سودی بۆ گشتی هه‌یه واته‌ سودی گشتی پیش سودی خۆی بخت. وه‌نه‌گه‌ر دیسان کاره‌کان تیک گیران و به‌سه‌ر یه‌کدا که‌له‌که بون با نه‌و کاره سوننه‌تیانه پیش بخت که‌سودی ته‌نیا بۆخۆی تیدایه وه‌ک خوڤندنی قورئانی پیرۆز، یاخود فیر کردنی

خویندنه‌وه‌ی قورئان، گومانی تیدا نیه‌و ده‌بی ئه‌و کاره پێش بخات که‌سودی بۆ هه‌موان هه‌یه .

وه من ده‌لێم: له‌ئهرکی ئافره‌تی موسڵمانه که‌ده‌بی به‌رنامه بۆ کاره‌کانی پۆژانه‌و هه‌فتانه‌و مانگانه‌و سالانه‌ی خۆی دابینتۆ خسته‌یه‌کی کاتی نزیک‌ی یا پێژه‌یی دروست بکات بۆ ئه‌نجامدان و هه‌ستان به‌رپاوه‌پاندنی کاره‌کانی، و ده‌بی هاوته‌ریب بێت بۆ ئه‌وه‌ی به‌ندایه‌تی و په‌رسشتی خوای گه‌وره له‌سه‌ر به‌رچاو پۆشنی و به‌رنامه‌پێژی بکات و ئه‌نجام بدات گه‌ر خوای گه‌وره ویستی له‌سه‌ر بێت له‌کۆتایی کتێبه‌که‌ماندا به‌دریژی باسی لێوه ده‌که‌ین.

ده‌کړئ ئه‌م خالانه‌ی خوارموه له‌ژێر چه‌تری گرده‌موی چاک دا گرد بکه‌ینه‌وه:

- ئه‌نجامدانی پێنج پوکنه‌کانی ئیسلام: کردنی پێنج فه‌رزه‌ی نوێژه‌کان له‌کاتی خۆیاند، پارێزگاری له‌هه‌مو مه‌رج و واجبه‌کانی و کردنی ئه‌وه‌نده‌ی له‌توانادا بێت له‌نوێژه سوننه‌ته‌کان.

- دانی زه‌کاتی ماڵ ئه‌گه‌ر ئه‌و ماڵی هه‌یه ئه‌وه‌نده بو زه‌کاتی لێ بکه‌وێت.

- گرتنی پۆژوه‌کانی مانگی په‌مه‌زان.

- سه‌ج کردنی ماڵی خوا له‌ته‌مه‌ندا جارێک ئه‌گه‌ر توانای ماڵی و پێگه‌ی هه‌بو، سه‌باره‌ت به‌ئافره‌تی موسڵمان ده‌بی (محرم) ی خۆی له‌گه‌ڵ دا بێت.

- پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمویه‌تی: {إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا، وَصَامَتْ شَهْرَهَا، وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا، وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ} (١).

- ئه‌نجامدانی ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانی وه‌ک: پۆشین و پارێزی کردن له‌پۆشاکی شه‌رعی فه‌رز کراو، ئه‌و پۆشاکی که‌ده‌بی هه‌مو له‌شی دابپۆشیت به‌ده‌م و چاو و ده‌سته‌کانیشیه‌وه له‌به‌ر ده‌م پیاوانی بێگانه‌دا . هه‌روه‌ها پارێزگاری کردن له‌خۆداپۆشین و هه‌یاو هه‌شمه‌ت و داوین پاک‌ی خۆی .

(١) له‌پاڤرودا (تخریج) که‌و واتا که‌یمان نویسی ل ١١٠.

به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌مه‌ گه‌لیک زۆڤن. خوای گه‌وره‌و بالا ده‌ست ده‌فه‌رموی: ﴿يَبْسَاءُ
 النَّبِيُّ لَسْتُ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ ۚ إِنَّ أَتَقِيَّتْنَ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ
 وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ (۱۶) وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ ۚ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ
 وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
 وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ (۱۷) الأحزاب: ۳۲-۳۳. (واتا: نه‌ی ژنانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نثوه وه‌ک ژنانی
 تری ساده‌ نین، نثوه خیزانه‌کانی پیغه‌مبه‌رن ده‌بی هم شتیکتان له‌وانی تر جیاواز بیت
 نثوه چاکه‌و خراپه‌تان دو هیندانه‌یه. ده‌ی نه‌گه‌ر خۆتان بپاریزن له‌خوای خۆتان و هه‌رگیز
 سه‌رپیچی خوای گه‌وره‌و بی فرمانی نه‌که‌ن و خۆ له‌همو شتیکی خراپ بپاریزن به‌نازو
 به‌عیشوه‌و له‌نجه‌و لار مه‌پۆن و ده‌نکی خۆتان ناسکو به‌نازو نوز مه‌که‌ن و له‌گه‌ل پیاوانی
 بیگانه‌دا قسه‌ مه‌که‌ن و به‌نه‌رمو نیان و ناسکه‌وه‌ گفت و گو مه‌که‌ن چونکه‌ نه‌مه‌ ده‌بیته
 هۆی هه‌ست بزواندنێ ئاره‌زوی پیاوان و خانه‌خواسته‌ با خراپه‌کاری و بی په‌وشتی لی
 نه‌که‌وێته‌وه‌، چونکه‌ ده‌نگی ناسکو نه‌رمی ئافره‌ت هه‌میشه‌ هه‌ستی ئاره‌زو بزۆینه‌ بۆ
 پیاوان و له‌م ناوه‌نده‌شدا شه‌یتانی نه‌فرین لی کراو به‌هه‌لی ده‌زانیت و پۆلی خۆی ده‌خاته
 گه‌پ بۆ خسته‌نه‌وه‌ی خراپی و داوین پیسی و به‌د په‌وشتی. بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ نامۆژگاری
 دایکی بپواداران ده‌کات که‌له‌م سیفته‌ دور بکه‌ونه‌وه‌. نه‌وه‌ له‌کاتیک دا یه‌ که
 پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ژياندا ماوه‌و گه‌رمه‌ی پاگه‌یاندنی په‌یامی پیروزی ئیسلام وه‌اتنه
 خواره‌وه‌ی ئایه‌ته‌کان و بنه‌ماو نه‌حکامه‌کانی قورئانه‌ بۆ سه‌ر گروهي موقوف له‌سه‌ر زه‌وی و
 له‌باشترین و له‌پاکترین سه‌رده‌مدا خوای گه‌وره‌ ناوا نامۆژگاری پاکترین و به‌رزترین ئافره‌تی
 ئاکارو په‌وشت به‌رز ده‌کات نه‌دی ده‌بی له‌پۆژگاری نه‌مپۆی پر فساد و به‌د
 په‌وشتی و نه‌و هه‌مو پوت و قوت و به‌ره‌لاییه‌ی که‌هه‌یه‌ نه‌و بی په‌وشتی بی نه‌خلاقیه‌ی
 که‌هه‌یه‌ و نه‌ک خه‌لکی به‌لکو ده‌سه‌لاتداران نه‌مپۆ بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌که‌ن و هه‌مو هۆکاره‌کانی
 پاگه‌یاندنیان له‌خزمه‌تدا خسته‌ته‌ گه‌پو یه‌که‌مین ده‌لاقه‌و یه‌که‌مین ده‌رگاشیان ئافره‌ت بو

که وهك دهست كه لایهك بۆ ئهم نیازه گلاوانه ی خۆیان گرتۆته دهست خوای گهوره په نامان بدات . بارودۆخه كه زۆر مه ترسی داره . خوای گهوره دهفه رموی : ئیوه بهم شیوهیه واته به ناسکی و نازو عیشووه مه دوین نه بادا ئه وانه ی نه خۆشی یان له دلدایه له پیاوانی چاو چلئیس و دل کرمی ئه مه به هه ل بقۆزنه وه وه وڵی خراپه کاری و داوین پیسی بدن . ئه و پیاوانه ی که دلی یان پرپه تی له نه خۆشی و فایروسی داوین پیسی و ئاره زو بازی ئیوه ده رگایان به پودا دابخه ن و گالته و گه پ و قسه ی ناسک و نه رم و نازو نوزیان له گه لدا مه که ن . له جیاتی ئه مه قسه ی باش و ئامۆزگاری چاکه بکه ن و به قسه و گفتاری به ریزوسه نگین و به ئاکری به رز له گه ل خه لکی دا بدوین . هه روه ها خوای گهوره دهفه رموی :

ئیه ئه ی ئافره تان له ناو مالی خۆتان بمیننه وه و ئۆقره بگرن و نیش و کاری ماله وه و په روه رده ی منداله کانتان به باشترین شیوه و له سه ر به رنامه و په پیره و پرۆگرامی خوای گهوره په روه رده بکه ن . لیژه دا که دهفه رموی له مال دا ئۆقره بگرن مه به ست ئه وه نیه که ده بی سه ر له مال نه هیننه ده رو وهك بالنده له ناو قه فه زدا ده رگا له سه ر داخراو بن ، نه خیز به لام مه به ست ئه وه یه که خوای گهوره پیاو وژنی دروست کردوه هه ر لایه و ئه رکو به رپر سیه تی و شوینی ئه رکو کار کردنه که شی بۆ دیاری کردوه وه ر خۆی ده زانی هه ریه کی له و دو په گه زه چی له گه ل توانا و سروشتی دا ده گونجی . ئیدی ماله وه ی بۆ ئافره ت داناوه بۆ راپه راندنی کاروباری ناو مال و په روه رده کردنی پۆله کان به دروست ترین شیوه و شیواز . ئه گه ر ژن بچیته ده رو ماندو شه که ت بیته له ناو فه رمانگه کان و کارو کومپانیا و کۆپو کۆبونه وه کان دا ، که له گه ل جسته ی ئافره تیش هه ر ناگونجیت ئه و جهسته ناسکی ئافره ت که ی به رگه ی ئه وه ده گرتیت ، ئه وه نه ی توانی کاروباره کانی ناو مال وهك پیویست راپه رپینیت و منداله کان به و سۆزوگۆشه ی که خوای گهوره بۆی داناوه په روه رده بکات بۆ یه مال هه ر سه قه ت ده رده چیت و منداله کان سه قه ت په روه رده ده بن و نور نیه لاسارو نارێک ده ر بچن و بی به ش بن له هه مو سۆزیکه دایکایه تی ئه مجاریش له سۆزو عاتیفه ی کۆمه لایه تی بی به ش ده بن . پیاویش به رپر سه له پهیدا کردنی نان و بۆتوی

خوی و مال و منداله کانی و بڅ کاره قورسه کانی دهره وه دانراوه له هه مو بواره کانی ژيانی مرقفایه تیدا. نه مجار خوی گه وره به نافرته تان ده فرموی: نه ی نافرته تان نثیه خوتان پازاوه وپوت مه کنه وه و خوتان له دپو دهرمانی خو جوان کردن وپازاندنه وه و ماکیاج دا شه لال مه کن و بڅ نه وه ی سرنجی پیاوان بڅ لای خوتان پابکیشن و نه نجام ببیته هوی که و تنه وه ی خراپه و خراپه کاری و بی پوهستی و بی نه خلای. زه کات له مالی خوتان دهر بکن و گوئی پایله ی خوار پیغه مبهری خوار ﷺ بکن و له بهرنامه ی خوا لامه دهن که بریتیه له قورثان و سوننه ت. خوی گه وره بی نیازه له نثیه چی له نثیه ناویت ته نیا دور خستنه وه ی خراپه و خراپه کاری نه بیته لیان و نه وه ی له نثیه ی ده ویت ته نیا پوهشت به رزی و حه یاو حه شمه ت و ژيانی پاک و ته میزو و سه ربه رزی و سه رفرازی نه ی نه هل و نه ی نه ندامانی مالی پیغه مبهری خوار ﷺ و خوی گه وره ده یه وی نثیه پاک و پوخته پابگریت و پاک و ثاکار به رز بمیتنه وه. دیاره که خوی گه وره پو له مالی پیغه مبهری و خیزانه کانی نه و ده کات ته نیا داواو حوکمه که هر بڅ نه وان نیه به ته نیاو به س، به لکو بڅ هه مو موسلمانانه به پیاو و به ژنه وه پوی ده می له هه مو مرقفه کانه تا دنیا ده بریتیه و بویه ده بی نیمه ش به پیاو و به ژنه وه نه و حوکم و داوا یایانه و هر گرین و گوئی پایله ی خوار پیغه مبهری خوا بکه یو دهن چاره نوسمان په ش و تاریک ده بیته (په نا به خوی گه وره)، و هر گریپ

هروه ها ده فرموی: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَظِيرٍ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَقْسِمِينَ لِجَدِيشٍ إِنَّ دَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾﴾ (الأحزاب: ٥٣). (واتا: نه ی نه و که سانه ی که بپواتان میتاوه

له خۆوه مه چنه ماله کانی پیغه مبه‌ر ﷺ و هه‌رله خۆوه خۆ مه‌که‌ن به‌ماله‌کانی دا ، مه‌گه‌ر
 پینگه‌تان پی بده‌ن و بۆ خواردن بانگتان بکه‌ن و داوه‌تان بکه‌ن، نه‌گه‌ر مۆله‌تیشیان دان و
 داوه‌تیان کردن ئیوه نه‌وه‌نده زو مه‌چن له‌وئ پال بده‌نه‌وه‌و چاوه‌پوانی بکه‌ن تا
 خواردنه‌که پی ده‌گات و بکه‌ونه قسه‌ی پڕو پوچ و بی واتاوه و بیزارو وهرسیان بکه‌ن ناخر
 نه‌وان شهرم ده‌که‌ن له‌پوتان بده‌ن، به‌لکو هه‌ر کاتیک خواردنه‌که ناماده بو و بانگیان کردن
 نه‌و کات بچن، که خواردنه‌که‌تان بۆ دانرا خیرا خواردنه‌که بخۆن و بپۆن و بلاوه‌ی لی بکه‌ن و
 چاوه‌پوانی قسه کردن و گێژانه‌وه‌ی به‌سه‌ر هات و حکایه‌ت و قسه‌ی پڕو پوچ مه‌بن و دیسان
 خاوه‌ن مال بیزارو وهرس بکه‌ن، چونکه نه‌م جۆر سیفه‌تانه ده‌بنه‌وه‌ی توپه‌ بون و بیزار
 کردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ. ناخر پیغه‌مبه‌ر ﷺ شهرم ده‌کات پیتان بلی : ده‌ی نه‌وه
 خواردنه‌که‌تان خوارد و هه‌ستن بپۆن، به‌لام خوای گه‌وره له‌شتی هه‌ق شهرم ناکات و تاوتان
 ده‌دات و ناگادارتان ده‌کاته‌وه له‌م سفته‌ خراب و قیزه‌ونه. هه‌روه‌ها خوای گه‌وره
 ده‌فه‌رموی : نه‌گه‌ داوای هه‌ر شتیکتان وه‌ک قاپ و قاچاغ و خواردن له‌خیزانه‌کانی پیغه‌مبه‌ر
 کرد له‌دوای په‌رده‌وه داوایان لی بکه‌ن وراسته‌وخۆ پو به‌پو مه‌چنه پیش و داوایان لی بکه‌ن
 چونکه نه‌مه‌ باشتر و پاکتره بۆ دلی ئیوه‌ش و بۆ دلی نه‌وانیش . بۆ راگرتنی کۆلکه‌ی ناکارو
 په‌وه‌شتی به‌رز له‌نیواندا ، ناخر ئیوه‌ بۆتان نیه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نازاری دلی پیغه‌مبه‌ر ﷺ
 بده‌ن و نابیی له‌دوای خۆی واته‌له‌دوای وه‌فات کردنی خیزانه‌کانی) ژنه‌کانی (ماره بکه‌نه‌وه
 چونکه نه‌وان دایکی بپوادارانن و له‌ئیوه‌ هه‌رامن و کردنی نه‌م کاره لای خوای گه‌وره
 تاوانیکی که‌لێک گه‌وره‌ و قیزه‌ونه). وه‌رگێڕ.) نه‌م نایاتانه به‌نایه‌تی پۆشاک ناوده‌برین.

نه‌گه‌ر نه‌م دو نایه‌تانه له‌سه‌ر داوین پاکێ خیزلانی بپواداران له‌باشترین و
 چاکترین و پاکترین چه‌رخدا هاتونه‌ خوار، که‌واته پۆشاک پۆشینێ شهرعی بۆ نه‌و
 نافره‌تانه‌ی دوا نه‌وان که‌لێک پیویست ترو له‌پیشتره، نه‌م فه‌رموده‌ی خوای گه‌وره نه‌م
 قسه‌یه‌مان پشت راست ده‌کاته‌وه که‌ده‌فه‌رموی : ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَنَنَاتِكَ وَنِسَاءِ

اَلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِيَنَّ عَلَيْهِمْ مِنْ جَلْبِيبٍ ۚ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَنُ ۚ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا رَّحِيْمًا ﴿٥٩﴾ الأحزاب: ٥٩. (واتا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمان بکه به خیزانه‌کانتو کچه‌کانتو خیزانی بروداران که کاتیک شه‌وانه ده‌چنه دهره‌وه، باچاروکه و به‌ره‌لبینه‌کانیانله‌شو جه‌سته و سه‌رو ملی خویانه‌وه بیچن، بۆ نه‌وه‌ی له‌که‌نیزه‌کان جیا بکریته‌وه و بناسریته‌وه و بزانیته که نه‌مانه ئافره‌تانی بروداری سه‌ره‌ست و ئیدی که‌س نه‌ویزیت تخونان بکه‌ونو خویان لی بده‌ن و قسه‌و قسه‌لۆک و تیرو توانجیان لی بده‌ن، چونکه که‌نیزه‌کان عاده‌تیا و ابو که‌ده‌هاتنه دهره‌وه سه‌رو سینکو ملو به‌شیک باسکو قاجی خویان به‌ده‌رده‌خست هروه‌کو چۆن ئیستاو له‌سه‌رده‌می ئیچمه‌دا ئافره‌تانی عوامی موسلمان هه‌مان شیوه به‌کار دینن. ته‌فسیری گولشه‌ن ب ٢ ل ١١٠٧ از وه‌رگێڕ).

- وه‌له‌وانه‌ی که‌له‌ژێر کرده‌وه چاکه‌کاندا کۆ ده‌بنه‌وه بریتین له: سوننه‌ته‌کان و پێگه‌ پیدراوه‌کان (المستحبات) که‌هه‌مو موسلمانان چ پیاو و چ ژن پێویستیان پێ‌ی هه‌یه که‌نه‌جامیان بدات خوێندنی قورئان و زیکرو و یرده‌کان، سوننه‌ته‌کانی نوێژو پۆژو به‌خشین هه‌روه‌کو له‌پاڤردودا باسما لێوه کرد.

- هه‌روه‌ها په‌وشت و ئاکاری جوان که‌پێویسته ئافره‌تی موسلمان خۆی پێ‌ی برازینیته‌وه، وه‌ک پاستگزیی له‌کارو کرده‌وه و قسه‌کاندا، درۆ نه‌کردن، ئارام گرتن و خۆپاگری، هه‌لس‌وکه‌وتی جوان له‌گه‌ڵ که‌سانی تر، نه‌رم و نیانی و له‌سه‌رخۆیی مه‌ندی له‌قسه‌و گه‌فت و گۆدا، پو خۆشی و پوگه‌شی له‌کاتی به‌یه‌ک که‌یشتن له‌گه‌ڵ خه‌لکی دا، چاودێری کردنی په‌وشت و ئاكارو شیاوزه گشتی یه‌کان له‌پۆیشتن دا له‌خواردندا له‌خواردنه‌وه‌دا، له‌نوستن دا، وه‌له‌قسه‌و گه‌فت و گۆدا، له‌دانیشتن و کۆپو کۆبونه‌وه‌کاندا، وه‌له‌گه‌لی یواری تری ژیا‌ندا له‌په‌وشته به‌رزه ئیسلامیه‌کان. زۆر پێویسته له‌سه‌ر ئافره‌تی موسلمان که‌خۆی به‌م ئاكارو په‌وشت و به‌ها به‌رزانه برازینیته‌وه و خۆ به‌و په‌وشته جوان و به‌رزانه سه‌نگین و خاوه‌ن که‌سایه‌تی موسلمان بکات.

- هه‌روه‌ها له‌کرده‌وه چاکه‌کان: خۆشه‌ویستی خۆی بالا ده‌ست و کار به‌جی و ترسان و داوا کردن و له‌به‌ر پارانه‌وه و... تد. وه‌میشه وا بزانی‌ت که خۆی گه‌وره ناگای لی یه‌تی وه‌میشه چاودیری ده‌کات نه‌مانه له‌کاره‌کانی دل ده‌ژمێردرین و هه‌ر ده‌بی له‌خۆی گه‌وره‌یان بزانی‌ت.

- وه‌له‌کرده‌وه چاکه‌کان: نه‌و کرده‌وه و چالاکیانه که سودی بۆ خۆشی و بۆ غه‌یری خۆشی هه‌یه له‌خیر کردن و بلاو کردنه‌وه‌ی زانستی و زانیاری و فێرکردنی خۆیندنه‌وه‌ی قورئان، په‌ندو ئامۆزگاری دادان، خێرو چاکه کردن و به‌خشین به‌هه‌زاران، ده‌ستگیرویی موحتاجان، به‌زه‌یی هاتنه‌وه به‌هه‌تیو و پیوه‌ژنان، به‌ده‌نگه‌وه هاتن و کردنه‌وه‌ی گری کۆیره‌کانی کیشه‌و ته‌نگو چه‌له‌مه‌کانی لی قه‌وماوان، لابردنی خه‌م و خه‌فت و شپه‌زه‌یه‌کان، فرمان کردن به‌چاکه و قه‌ده‌غه کردن له‌خراپه‌و گه‌لیکی تر له‌م جوړه کارو کرده‌وه چاکانه که به‌ویستی خوا له‌دواتردا به‌دریژی باسیان لیوه ده‌که‌ین و ده‌ی خۆیننه‌وه.

- هه‌روه‌ها له‌وانه: پارێزگاری کردنی داوین و زمان و چاو داخستن و نه‌پوانینی هه‌رام (غض البصر) خۆی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَحَفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ النور: ۳۱. (واتا: نه‌ی محمد ﷺ به‌نافره‌تانی موسلمانان بلی: باچاوی خۆیان له‌ناست پیاوانی بیگانه‌دا داخه‌ن و ته‌ماشای هه‌رام مه‌که‌ن و بادامینی خۆیان بپارێزن و زینا نه‌که‌ن). وه‌رگێڕ. وه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌فه‌رموده‌ی پابردودا فه‌رموی (وحفظت فرجها) له‌خال به‌ندی مه‌رجه‌کانی چونه ناو به‌هه‌شتی دانا.

به‌داخه‌وه که زۆریک له‌خوشکان زۆر که‌مه‌رخه‌م و سستی ده‌نوین له‌ناست نه‌ندامه‌کانی خۆیان جله‌وی چاویان به‌ره‌لا ده‌که‌ن و هه‌رام و حه‌لالی پی ده‌بینن چ

(۱) شیخی دکتور أبو زید پوه‌کانی شاهیدی و به‌لگه‌کانی له‌نایه‌ته پیرۆزه‌کانی که له‌کتیبه به‌نرخه‌که‌ی خۆی دا (حراسة الفضيلة) دا به‌دریژی باس کردوه.

به‌شیوه‌ی ناسایی و چ له‌نامیره‌کانی ته‌له‌فریون و که‌ناله‌کان و له‌گوفارو پۆژنامه‌کان و له‌بازارپاداو له‌همو شوینیکی تر، هه‌روه‌ها زمانی خۆیان خستۆته‌کار بۆ باس کردنی عه‌رزو ناموس و کاروباری موسلمانان به‌پیاو و به‌ژنه‌وه بۆیه زۆر به‌ئاسایی غه‌یبه‌ت کردن و دوزمانی و فیتنه‌گیران و ناشوب نانه‌وه و درۆ کردن و گه‌لێ سیفاتی خراپی تر باویان هه‌یه نه‌مپۆو بونه‌ته مۆدیلی سه‌رده‌م.

- وه‌له‌و کرده‌وه باشانه نه‌نجامدان و دانی مافه‌کانی می‌رده‌که‌یه‌تی، گرنگی و بایه‌خدا ن پێی ی له‌به‌ر گه‌وره‌یی و بایاخی سایه‌ی نه‌و پیاو و جه‌خت کردن و ه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌م باره‌وه، وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی مافی می‌رد له‌سه‌ر ژن له‌گرنگترین مافه‌کان له‌دوای مافه‌کانی خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی و پاک و بێ گه‌رد ده‌ژمی‌دری‌ت.

وه‌له‌مافه‌کانی می‌رد له‌سه‌ر ژنان نه‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌که‌ونه به‌ر چاو:

* پازی کردن و توپه‌ نه‌کردنی می‌رد به‌هیچ شیوه‌یه‌ک.

* نه‌نجامدان و هه‌ستان به‌کاروباره تاییه‌تیه‌کانی می‌رد له‌جل و به‌رگ و له‌خواردن و له‌خواردنه‌وه و هه‌مو پێداویستیه‌کانی.

* چاوه‌دی‌ری کردنی نه‌فسیه‌ت و ده‌رونی می‌رد.

* زۆری بیزار نه‌که‌یت به‌داواکاری و شستی زۆره‌وه به‌تاییه‌تیش نه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ت ده‌ستی کورت بو (کورده‌گۆته‌نی به‌قه‌د به‌په‌ی می‌رده‌که‌ت پێ پابکیشه‌وه‌رگێپ).

* هه‌میشه له‌سه‌ر کرده‌وه‌ی باش هانی بده و پێنومایی باشی بکه‌.

* بۆ لای خوا بانگی بکه‌، به‌تاییه‌تی نه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ت له‌م بواره‌دا که‌مه‌ترخه‌م بو، زۆر به‌نه‌رم و نیانی ئامۆژگاری بکه‌ و له‌گه‌لی دا بجولێوه‌.

* له‌سه‌ر ئیش و کاره‌کانی هانی بده و هه‌میشه و ده‌ی به‌رز بکه‌وه‌.

* له‌هه‌مو کار و کرده‌وه و پێگه‌یه‌کی خێردا پال پشت و یارمه‌تی ده‌ری به‌.

* فرمانه کانی جی به جی بکوه له قسه ی دهرمه چو، مه گهر کاره که یافرمانه کانی سه ریچی خوا بیت نه و کات به قسه ی بکه یت گوناخبار ده بیت (١).

* له سه ریچی وکاری خراپه دا یارمه تی مه ده و خوی ئی دور بگره .

نه مانه و گه لیکی تر گهر خوای گهره ویستی له سه ریچی ده بیان خوینیته وه .

چواره م: وه نه وه ی که ده که ویتنه ژیر خالبه ندی به پرسیه تی له نه فسی خوی: پارێزگاری کردن و دورخستنه وه ی نه فسی خوی له سه ریچی و کاره به هیاک به ره کان و داخستنی هه مو دهرگا و په نجه ره کان له پوی شه یتان، سه رکه و تن و جل و گیری هه وای ئاره زوه کانه . نه وه ی لیژه داو له م بواره وه بگو تریت و ده قی له سه ر هاتین نه مانه ی خواره وه ن:

— سستی نه کردن له فرمانی به ندایه تی و په رستشیه راسته و خۆکان بۆ خوای پاک و بیگهره وه ک سستی کردن له نویژ کردن و پۆژو گرتن، به تاییه تیش نویژ نه کردن له کاتی خوی دا. — وریا بون له نه فس نزمی و متمانه نه بون به خوای گهره و پاک و بیگهره و بیالا ده ست و شوین نه که و تنی جادو گهره و سحر بازو قۆلپرو ده جاله کان و فال گره وه کان و کاهینه کان و خوینه ره وه کانی دوا پۆژه چاره نوس و له م جۆرانه له نه هلی کوفر خراپه کاران و سه رلیش یواوان و گومراکان مه که ون ، که به داخه وه ژۆرینه ی نه وانه ی به دوا ی نه م جۆره که سانه دا هه لوه دان له چینی ژنانن.

— دورکه و تنه وه له سه ریچییه کانی خوای گهره : که م و ژۆر، بچوک و گهره ، وریا بون له وه ی نه بادا بکه ویتنه ناویه وه ، که ده قیکی ژۆر هه ن که فرمان به مه ده که ن هیه ده قیکی نه که فرمان به گوئی پایه ئی و به ندایه تی کردن بۆ خوا کردن بکات ئیلا به پاشکاو ی ناگاداریشمان ده کاته وه له سه ریچییه کان.

(١) ((لاطاعة لمخلوق في معصية خالق) واته به هیه شیوه یه ک نابی گوئی پایه ئی دروست کراوه کانی خوا بکریت له سه ریچی کردن به دی هینه ره که خوای گهره یه . وه رگێر).

– ئاگادار به نه‌که‌وێته ناو باس کردن و غه‌یبه‌ت کردنی ئافره‌تانی موسڵمان که له‌ناو زۆریک له‌ژناندا ته‌شه‌نه‌ی کردوه و بوه‌ته میوه‌ی ناومه‌جلیسی غه‌یبه‌ت کردن و دوزمانی و فیتنه‌ بازی و قسه‌ی ساخته‌ و بوختان و توانج و ته‌شه‌نه‌دان و پلار تی گرتنه‌ له‌سه‌رفلان پیاوه و له‌سه‌رفلان ژنه.

– وریابه نه‌که‌وێته ناو داوی لاسایی کردنه‌وه و خۆ چواندن به‌ئافره‌تانی کافران له‌پرواته‌ت، موعجیب بیت پی یانه‌وه، شوین خو وپه‌وشتیان بکه‌وێت و له‌جل و به‌رگ دا لاسایان بکه‌یته‌وه و په‌چاوی نه‌ و پۆشاکه‌ هاورده‌ و نامۆیه به‌په‌وشت و پۆشاکێ شه‌رعی، به‌جۆریک وای ئی هاتوه که زۆریک له‌ژنانی موسڵمان شوین هه‌مو قه‌ره‌که‌ریک ده‌که‌وێت چ پیاوو چ ژن لاسایی ده‌کاته‌وه له‌شیوه‌ و له‌قزو له‌پۆشاک و جل و به‌رگوله هه‌مو شتیکی دا.

ئهمه‌ نه‌ و نمونه‌ بون که ئافره‌تی موسڵمان ده‌بی زۆر خۆیان ئی بپاریزێت و وریا دار بیته ، چونکه چۆن له‌سه‌ر نه‌جامدانی کاری چاکه‌ و گوئی رایه‌لی فرمانه‌کانی خوای گه‌وره‌ و پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پاداشت و ده‌ده‌گریته‌وه ئاواش له‌سه‌ر وازه‌یتنا و پشت کردن له‌ سه‌رپێچه‌کانیان پاداشت ده‌دریته‌وه بۆیه به‌رپرسیاریتی ئافره‌تی موسڵمان به‌رامبه‌ر به‌وازه‌یتان و دور که‌وتنه‌وه له‌سه‌رپێچه‌کانی خوا و پێغه‌مبه‌ری خوا گه‌وره‌یه به‌ره‌مه‌که‌ی ده‌چنێته‌وه، هه‌روه‌کوچۆن به‌رپرسیاریه‌تی ده‌ریاره‌ی گوئی رایه‌لی و فره‌مانبه‌رداری خوای گه‌وره‌ گه‌وره‌یه‌و به‌ره‌م ده‌چنێته‌وه.

چوارچیووی دووهم: بهرپرسیاریه تی ئافره تی موسلمان له ناو ماله کهیدا:

مال: ئه و شانشینه بچکولانه یه که توخمه سه ره کی و بنه پره تیه کان له باوهش ده گرت که به زۆری بریت له مانه: (مێردو ژن و دایک و باوک و منداله کان) نه مهش به خشش و نیعمه تیکی خواجه که خوای گهره به بنده کانی داوه هه ره کو ده فهرموئ: ﴿وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا﴾. (واتا: خوای گهره مال و خیزانی پی به خششون تا تیا دا به سیته وه ره گێژ)، به هاو نرخه ئه م ماله نازانریت ته نیا لای ئه و که سانه نه بیته که له په ناگو و چادرو له سه ره قامه کان و له ژێر پرده کان و له سه ره جاده و پێگا کاندایان ده به نه سه ره. خیزان نیعمه تیکه به تاییه ته نه دی و جیاکاریه کانی و به هه مو کارو باره کانی وه، نه دمانانی له گهرماو له سه رماو پیوه دانی مارو میوو مه گه ز (القر) ده پاریزیت. خوای گهره ئه و نازو نیعمه ته به رزه ی بۆ باس کردوین له قورئانی پیرۆزدا که ده فهرموئ: ﴿وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا﴾ النحل: ٨٠.

ابن کثیر ده باره ی ئه م ئایه ته ده لی: (خوای بالا ده ست و کار به جی ته واوی نازو نیعمه ته کانی خۆی بۆ به بنده کانی خۆی باس کردوه که مال و خانو و شوینی نیشته جی ی بۆ فه راهه م هیناون که تیا دا ده چه وینه وه و ده گه پینه وه ناوی و خۆیانی پی دا ده پۆشن و به هه مو شیوه یه ک سودی ئی وه رده گرن^(١)).

له بهر گرنگی و بایه خه ئه م مال و خیزانه و گهره یی ئه رک و کارو باره کانی بۆیه ئایینی پیرۆزی ئیسلام کاروبار و فرمانه کانی زۆر چه کیمانه پێک خستوه و ئه رکی سه رشان و بهرپرسیاریه تیه کی تۆکمه ی دابهش کردوه به سه ره نه دمانان و توخمه بنه پره تیه کانی ئه م

(١) تفسیر ابن کثیر، تفسیر سورة النحل آیه ٨٠.

خیزانه و به‌تاییه‌تیش نه‌وی که به‌یوه‌سته به‌نافرته‌ی موسلمان‌وه که بریتیه له: دایک له‌مالدا، هه‌روه‌ها بریتیه له له‌ژن واته‌خیزانی پیاو، کچ و خوشک، بۆیه مافی نافرته له‌مالدا که لیک زۆرو که لیک که وره‌یه و به‌پرپرسیاریه‌تیه‌که‌ی که وره‌تره له‌ئنده‌امه‌کانی تر له‌و شانشینه بچکولانه‌یه‌دا که دوزمنانی نیسلام زۆر چالاکانه و لیپراوانه هه‌ولی تیک دان و هه‌لوه‌شاننده‌وه‌ی ده‌ده‌ن، بۆ؟ چونکی په‌نجه‌ره و ده‌لاقه‌یه‌کی زۆر که وره و قاییمه له‌سه‌ر کۆمه‌لگادا که نه‌و کرایه‌وه ئیدی ده‌ست به‌سه‌ر نه‌و کۆمه‌لگایه‌دا گیرا و نه‌که‌ر نه‌و خراب و بۆکه‌ن بو ئیدی نه‌و کۆمه‌لگایه‌به‌گشتی هه‌مو بۆکه‌ن و خراب ده‌بیته ، بۆیه نه‌وان به‌ره و پوی دوتوخمی گرنگ و که وره چون له‌کۆمه‌لگای نیسلامی دا که بریتین له‌نافرته و له‌مندال.

١- پێپه‌وه (منطلقات) شه‌رعیه‌کان له‌ئهرک و به‌پرپرسیاریه‌تی نافرته له‌ناو ماله‌که‌ی دا:

پێپه‌وه شه‌رعیه‌کان له‌به‌رز کردنه‌وه‌ی ئهرک و به‌پرپرسیاریه‌تی نافرته پێ داده‌گریتکه به‌پرپرسیاریه‌تیه‌کی پارێزگاریه له‌میانیه‌ی نه‌وه‌ی که نه‌و به‌پرپرسیاریه‌تیه‌ی نافرته نه‌مانه‌تیکێ گشتی داوا کراوه (مکلفه‌ بها) خوای که وره و بالا ده‌ست ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْسِيكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (الأنفال: ٢٧)^(١)

هه‌روه‌ها ئهم به‌پرپرسیاریه‌تیه له‌وه‌وه ده‌رده‌چیت که به‌پرپرسیاریه‌تیه‌کی پارێزه‌ریه (وقائیه) نافرته ناچار ده‌کات که پێپه‌وه پابه‌ند بیت هه‌روه‌کو چۆن پیاو ناچاره که پێپه‌وه پابه‌ند بیت. خوای بالا ده‌ست و کاریه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ (التحریم: ٦). (واتا: ئه‌ی نه‌و که سانه‌ی که بپرواتان هیتاوه خۆتان و مال و منداله‌کانتان بپارێزن له‌ئاگری دۆزه‌خ نه‌و ئاگره‌ی که سوته‌مه‌نیه‌که‌ی مرقۆه‌کان و خه‌لک و گابه‌ردی زل زل و که وره که وره و چه‌ندان فریشته‌ی به‌پرپرسیاری له‌سه‌رن که زۆر

(١) واته : ئه‌ی نه‌و که سانه‌ی که بپرواتان هیتاوه خیانه‌ت له‌خواو له‌پیقه‌مبه‌ری خوا ﷻ مه‌که‌ن به‌وه‌ی که خیانه‌ت له‌سپارده‌و نه‌مانه‌ته‌کانتان بکه‌ن . (وه‌رگێت).

بق نه ستور و به هیژودل په قن هرگیز سه ریچی خوی گوره ناکه و هر فرمانیکیان پی بکات مله جری ی لی ناکه و خوی لی نابوین و سستی نانوبین و ده ست به جی و خیرا جی به جی ی ده که نه (وهرگیز). و هه روه ها شه ریعه تی ئیسلام به و چاوه ده پوانتیه نه و به رپر سیاریه تیانه که چاوه دتیره کی گشتی به رپر سه له سنوری ده سه لاته کانی (صلاحیات) ی جه مسه ری ناو مالی میړدو ژن.

له هه رډو فه رموده راسته کاند (الصحيحین) که له ابن عمره وه رضی الله عنه هاتوه که پیغه مبه ر رضی الله عنه فه رمویه تی: {ألا کلکم راعٍ وکلکم مسؤولٌ عن رعیته إلی أن قال - والمرأة راعیةٌ علی بیت بعلها ولده وهی مسؤولَةٌ عنهم} (واتا: هر یه کی له نیوه شوان و چاودیره به سه ر نه وانه ی که له بهر ده ستاندان و به و نه رکه ی که پی ی ده سپتر دیت ، تاده گاته نه و شوینه ی که ده فه رموی: {ثافره ت چاودیر و شوانه به سه ر مالی میړدو که ی و به سه ر مندا له کانی داو چاودیره به سه ریانه وه. (وهرگیز).

هه روه ها بچونی ئیسلام بق نه و به رپر سیاریه ته نه و یه که جه خت له سه ر بایه خی هاوسه نگیتی و هاوته ریپی له مافه کان و نه رکه کان له نیوان ژن و پیاودا ده کاته وه. نه هلی سوننه له عمری کوری عاصه وه پیاویه ت ده که نه که گوئی ی له په سولی خوا رضی الله عنه به وه له حه جی مال ثاویبی دا، که ده ی فه رمو: {ألا إن لکم علی نساءکم حقاً ولنساءکم علیکم حقاً: فأما حقکم علی نساءکم فلا یوطئن فرشکم من تکرهون، ولا یأذن فی بیوتکم لمن تکرهون، ألا وحقهن علیکم أن تحسنوا إلیهن فی کسوتهن و طعامهن} ^(١). واتا: ثایا ده ژانن که نیوه ی پیاو مافتان به سه ر ژنه کانتانه وه هیه و هه روه ها نه وانیش مافیان به سه ر تانه وه هیه. مافی نیوه به سه ر ژنه کانتانه وه نه و یه ده بی ژنه کانتان نه هیلن هر که سیك نیوه چاره تان نه ویت و پیتان خوش نه بیث بیته سه ر فه رش و مال تانه وه و پی بنینه مال تانه وه

(١) رواه الترمذی برقم (١١٦٢) فی الرضاع، باب ماجاء فی حق المرأة علی زوجها، وابن ماجه برقم (١٨٥١) فی النکاح، باب حق المرأة علی الزوج قال الترمذی هذا حدیث حسن صحیح.

و خیانه‌تان لی نه‌کن و مؤلّه‌تی که‌س نه‌ده‌ن بیتّه ناو مالّه‌که‌تانه‌وه که‌نیوه خوش‌تان ناو
و چاره‌تان ناو. و ه‌مافی ئه‌وانیش به‌سهر ئیوه‌وه بریتیه له‌ ته‌واوی مافی خویان و ده‌بی
مافی خویانیان پی بده‌ن له‌ه‌مو پویه‌که‌وه له‌جل و به‌رگ و پۆشاک و له‌خواردن
و خواردنه‌وه له‌که‌لیاندا باش بن و ه‌لس و که‌وتی باشیان له‌که‌لدا بکه‌ن وسته‌میان لی
مه‌که‌ن . (وه‌رگێڤ).

۲ - درێژهی ئه‌و به‌ر پرسیاریه‌ته‌ (تفاسیل تلک المسؤلیه):

أ - به‌ر پرسیاریتی ئافره‌ت به‌و سیفه‌ته‌ی که‌ژنی (خیزانی) پیاوه:

ئه‌م به‌ر پرسیاریه‌تی به‌ئهرکی سه‌ره‌کی سه‌ر شانی ئافره‌ت داده‌نرێت ده‌رباره‌ی
مێرده‌که‌ی و مافی مێرده‌که‌ی و له‌مافی باوکی که‌لیک که‌وره‌ تره‌ به‌سه‌ر شانیه‌وه له‌کاتیک
دا مافی باوک و دایک له‌دوای مافی خوای که‌وره‌وه‌ن که‌چی مافی مێرد به‌سه‌ر ژنه‌وه
ه‌روه‌کو خوای که‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ
عَلَى بَعْضٍ﴾ النساء: ۳۴. (واتا: چ پیاوان بالا ده‌ستن به‌سه‌ر ژنانه‌وه به‌و یاساو پێسیایه‌ی
که‌ه‌ندیکتان به‌سه‌ر ه‌ه‌ ندیکتا ندا به‌رز کردۆته‌وه . (وه‌رگێڤ). و نکه‌ پیاو به‌رپر سه‌
له‌پاراستن و بژیوی و ژیانی ئافره‌ت و به‌توانا تره‌ له‌پوی هیزی جه‌سته‌یی و مه‌عنه‌وی و
غیره‌ت و تواناوه به‌سه‌ر ئافره‌ت و به‌سه‌ر بواره‌کانی ژیانی دنیا‌یی دا و چاودێرو
سه‌ره‌رشتیاری کاروباره‌کانیه‌تی. ده‌رباره‌ی پیاو له‌به‌رامبه‌ر ژنه‌که‌ی دا ﷺ
فه‌رمویه‌تی: {لَا يَصْلِحُ لِبَشَرٍ أَنْ يَسْجُدَ لِبَشَرٍ أَنْ يَسْجُدَ لِبَشَرٍ لِأَمْرِ أَنْ تَسْجُدَ
لِزَوْجِهَا مِنْ عَظَمِ حَقِّهَا عَلَيْهَا} ^(۱). (واتا: ناکرێ و نابێ و دروست نیه که‌مروڤ کړنۆش بۆ
مروڤ به‌ریت، خو ئه‌گه‌ر ببوايه مروڤ کړنۆش بۆ مروڤ به‌ریت ئه‌وه فرمانم ده‌کرد
به‌ئافره‌ت که‌کړنۆش بۆ مێرده‌که‌ی به‌ریت له‌به‌ر که‌وره‌یی مافی مێرد به‌سه‌ر

(۱) رواه أحمد فی باقی مسند المکثرین برقم (۱۲۲۰۳).

ژنه وه. (وه رگپښ). وه پرسپار له عائشه (رضی الله عنها) کړا: چ که سیك مافی له هه مو که س
که وره تره به سهر ژنه وه؟ گوته: میړده که ی. وه هه روه ها پیغه مبه رﷺ فهرمویه تی: {ایما
إمرأة ماتت وزوجها عنها راضٍ دخلت الجنة} ^(۱). (واتا: هر نافرته تیک بمړت وله دنیا دا
میړده که ی لی ی پازی بوبیت نه وه به دلنیا یی وه نه و ژنه ده چیت به هه شته وه. (وه رگپښ).

ما فیه کانی میړد به سهر ژنه وه له م خالاندهی خوار موده دا گرد ده بنه وه:

– گوئی پاپه لی په ها بۆ میړده که ی ته نیا له سهر پیچیه کانی خوادا نه بیت، پیغه مبه رﷺ
فهرمویه تی: {إذا صلت المرأة خمسها، وصامت شهرها، وحفظت فرجها، وأطاعت زوجها
قيل لها: أدخلي الجنة من أي أبواب الجنة شئت} ^(۲). له پیغه مبه ریان ﷺ پرسپار کړد: کام
ژن له هه موان باشترو چاکتره؟ فهرمو ی: {التي تسره إذا نظر، ويطيعه إذا أمر، ولا تخالقه
في نفسها ومالها بما يكره} ^(۳). (واتا: نه و ژنه ی گهر میړده که ی ته ماشای بکات و پی ی
دلخوش و گوشاد ببیت واته خوی بۆ میړده که ی پازاند بیت ته وه نه ک بۆ خه لکی ترو ه کو
نافره تانی نه مړ پوچاوی ده که ن بۆ میړده که شی بۆ که ن وچرچ ولوچ ونا شیرین. وه ده بی
پو خوش و پوگش بیت له که ل میړده که ی داو والاو کراوه بیت بوی و خوی لی نه گریته وه
واته. وه نه گهر میړده که ی هر فرمانیک ی پی کړد به گوئی ی بکات و خوی لی نه گریته وه
واته نه گهر داوای کاری سیکی شه ری لی کردنابی خوی نه دات به ده سته وه و ملی خوی
بایدات، به لکو ده بی گورچ خوی بۆ ناماده بکات به شیوه یه ک خوی بۆ پرا زینیت ته وه و که یف
خوش و دلخوشی بکات و وه لایم بداته وه، هه روه کو له فهرموده یه کی تردا ﷺ فهرمویه تی:
هر ژنیک که میړده که ی داوای کاری شه ری لی کړد نه گهر ده ستی له هه ویریش دابیت
ده بی ده ست هه ل بگریته و داوای کاری میړده که ی جی به جی بکات، له فهرموده یه کی تردا

(۱) ۱- رواء الترمذي برقم (۱۱۶۱) في الرضاعن باب ماجاء في حق الزوج على المرأة، وقال هذا حديث

حسن غريب، وابن ماجه برقم (۱۸۵۴) في النكاح، باب حق الزوج على المرأة.

(۲) ۲- له پابردودا وله لاپه په (تخريج) که ایمان و انا که ایمان نوسی.

(۳) ۳- ۱- رواء النسائي برقم (۲۲۲۳) في النكاح، باب أي النساء خير.

فرمویه‌تی: نه‌گه‌ر شه‌و می‌رد داوای کاری شهرعی له ژنه‌که‌ی کردو وه‌لامی نه‌دایه‌وه‌و داواکه‌ی جی به‌جی نه‌کر فریشته‌کان تا به‌یانی نه‌فرین له‌و ژنه ده‌که‌ن. وه‌نابی هه‌ر کارو هه‌ر شتیک می‌رده‌که‌ی پی ی خوش نه‌بی‌ت بیکات. وه‌رگپ.)

– هه‌ئس و که‌وت کردنی باش له‌گه‌ل می‌رده‌که‌ی و خراب نه‌بون له‌گه‌لی داو ئازار نه‌دانی ، هه‌میشه‌ پازی کردن و چاودیری کردنی ده‌رونی می‌رده‌که‌ی و نه‌رم و نیانی له‌گه‌لی دا. پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: {لاتؤذی امرأة زوجها فی الدنيا إلا قالت زوجته من الحور العين: لاتؤذیه قاتلک اللہن فأنما هو عندک دخیل یوشک أن یفارقک إلینا} ^(١). (واتا: هه‌ر ژنیک له‌دنیا دا می‌رده‌که‌ی ئازار ده‌دات و له‌گه‌لی دا خرابه‌ خۆریه‌کانی به‌هه‌شت که‌می نه‌و پیاوه‌ بروادارن به‌و ژنه ده‌ئین: ئازاری مه‌ده‌ هه‌ی خوای گه‌وره‌ له‌ناوت به‌ری‌ت، نه‌و پیاوه‌ ئیستا له‌دنیا دا له‌گه‌ردنی تۆدایه‌ و نه‌مانه‌ته‌ لات ها‌کا بمریت ولیت جیا ببیت‌ه‌وه‌ و بی‌ت بق لای ئیمه‌. (وه‌رگپ.)

– خۆ شیرین کردن و ده‌ربیرینی خوشه‌ویستی بق می‌رد، به‌وه‌ی که‌هه‌میشه‌ که‌خۆتی لاخۆشه‌ویست بکه‌یت وهه‌میشه‌ به‌پاستی له‌ناخی دل‌ه‌وه‌ خۆشت بویت وله‌پوی دا هه‌م ده‌م پوخۆش و ده‌م به‌زه‌رده‌خه‌نه‌ بیت و له‌گفت و گۆو قسه‌ کردن له‌گه‌لی دا نه‌رم و نیان بیت، نه‌وه‌ته‌خوای گه‌وره‌ژنانی به‌هه‌شت به‌(عُریاً أتراباً) له‌ سوره‌تی (الواقعة: ٣٧) دا باس ده‌کات. وشه‌ی (العروب) به‌واتای پو خۆش و پو گه‌ش و خۆشه‌ویست دیت له‌پوی می‌رده‌کانیا‌ندا.

– له‌کاتی له‌مال نه‌بونی می‌رد دا ده‌بی نه‌فسی خۆی و مال و مندالی می‌رده‌که‌ی بیاری‌زی‌ت. که‌پیشتر فرموده‌مان له‌سه‌ر هینایه‌وه‌ .

– نه‌گه‌ر می‌ردی ژن له‌مال بو نابی بی مؤله‌تی می‌رد پۆڤی سوننه‌ت بگری‌ت. نه‌وه‌ته‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌م بواره‌وه‌ فرمویه‌تی: {لا یحل للمرأة أن تصوم وزوجها شاهد إلا یأذنه‌،

(١) رواه الترمذی برقم (١١٧٤) فی الرضا، باب الوعد للمرأة علی إیذاء المرأة زوجها ، وابن ماجه برقم (٢٠١٤) فی الطلاق، باب فی المرأة تؤذی زوجها. قال الترمذی: حدیث حسن.

ولا تأذن فی بیتہ إلا بإذنه^(۱). (واتا: نه گەر ژن میړده که ی له مال بو نابی و دوست نیه پوږی سوننه بگریته مه گەر به مؤله تی میړده که ی بیت، هه روه ها نابی و دوست نیه که س بهیلتی بیته ناو مالی میړده که ی، یا خود شتیک له مالی میړده که ی بدات به که س و بیبه خشی و لی ی حرامه مه گەر به مؤله و بی خوش بونی میړده که ی بیت . (وه رگړی).

- پاراستن و ناگاداری کردن مالی میړده که ی نابی بهیلتی هېچ که سیکی بیگانه پی بنیته ناو مال که ی وه که میړده که ی پی ی ناخوش بیت نه و که سه بیته ناو مال که ی جابا نه و که سه برای ژنه که خوشی بیت، پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: {ألا إن لكم على نساءكم حقاً ولنساءكم عليكم حقاً: فأما حقكم على نساءكم فلا يوطئن فرشكم من تكرهون، ولا يؤذن فی بیوتکم لمن تکرهون، ألا وحقهن علیکم أن تحسنوا إلیهن فی کسوتهن و طعامهن^(۲)}.
 - نابی باری سهر شانی میړده که ی ژور قورس بکات و پوژانه داواکاری ژوری لی بکات له پوژی و پسکو و بژیوی قورس و جلو بهرگو و بهدوی مؤدیل و مؤدیلکاری دا ویل بیت و هه میسه داوای دپو دهرمان و چروچانه و هری ماکیاچ و خو جوان کردن و شتی وا بکات که کولو باری سهر شانی میړده چاره پره که ی نه و نه ده قورس بکات نه توانیت له بنی دا هه ل بستیتنه وه و سی بهنده ی پستی بشکیت، ده بی به زه بی به میړده که ی دابیتنه وه و له قد بهر که ی نه و پی رابکیشیت و پتر له توانای خوی داوای لی نه کات. نه و ته خوی بالا ده ست و کار به جی ده فرموی: ﴿لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا ءَاتَاهُ اللَّهُ﴾ الطلاق: ۷. (واتا: پیویسته به پی ی تواناو ده ست پویشتیوی خویان مال خرج بکه و زیده پوهی نه که ن ده بی نافرمانان به پی ی تواناو ده ست پویشتیوی میړده کانیان

(۱) رواه البخاري برقم (۵۱۹۵) فی النکاح، باب: لا تأذن المرأة فی بیت زوجها لأحد إلا بإذنه، ومسلم برقم (۱۰۲۶) فی الزکاة، باب ما أنفق العبد من مال مولاه.

(۲) (تخریج) و واتا که یمان له لاپره (۲۶) و په راویزی ژماره (۴۴) دا نویسه . (وه رگړی).

خه‌رج بکن و نه‌رکی سه‌ر شانی می‌رده‌کانیان قورس نه‌کن تا نه‌و کاته‌ی که‌خوای گه‌وره مالی پی ده‌دان با نه‌و کات به‌پی ی بونی خویان خه‌رج بکن و زیاده‌په‌وی نه‌کن. وه‌رگپ.

— هی‌نانه دی خواست و داواکاریه تاییه‌تیه‌کانی می‌رده‌که‌ی و نابی به‌بی عوزر خوی لی بگریته‌وه و به‌ده‌نگیه‌وه نه‌چیت نه‌وته له‌م براره‌دا فه‌رموده هاتوه که‌فه‌رمویه‌تی: {إذا دعا الرجل امرأته إلى فراشه لإبـت أن تجئ لعنتها الملائكة حتى تصبح} ^(۱). (واتا: نه‌گه‌ر می‌رد(پیاو) داوای سه‌رجی بی له‌ژنه‌که‌ی کردو داواکه‌ی جی به‌جی نه‌کرد و سه‌رجیی نه‌کرد و وه‌لامی نه‌دایه‌وه نه‌وا فریشته‌کان نه‌فرت له‌و ژنه‌ده‌کن تا به‌یانی ده‌بیته‌وه. وه‌رگپ.)

— خۆ جوان کردن و خۆ پازاندنه‌وه بۆ نه‌وه‌ی سه‌رنجی می‌رده‌که‌ی به‌لای خوی دا رابکیشیت، و له‌می‌رده‌که‌ی بکات که‌هه‌میشه خه‌یال و نه‌ندیشه‌کانی به‌ده‌وری بالای خویه‌وه کیشو گیرده‌بن، تائه‌و می‌رده‌چاوه‌کانی له‌ناستی حه‌رامدا به‌ره‌لا نه‌کات و له‌ناست ژنانی تری بی‌گانه‌دا چاوه‌کانی دابخات و توشی کاری خراپ و حه‌رام نه‌بیتن ده‌بی هه‌میشه هه‌ول بدات و بزانیته می‌رده‌که‌ی به‌چ جۆره خۆپازاندنه‌وه‌یه که‌یف خۆش ده‌بیته به‌و شیوه‌یه خوی بۆ برازینتیه‌وه، نابی به‌یالی چاوی نه‌و می‌رده‌ی له‌خوی دا له‌جوانی و سه‌رنج راکیش به‌ولاهه‌هیچ تر ببینیت و به‌که‌یفی نه‌و خوی جوان و پازاوه‌بکات و نابی می‌رده‌که‌ی له‌بونی خۆش به‌ولاهه‌هیچ بۆنیک تری لی بون بکات، (واته خوی بۆ می‌رده‌که‌ی و به‌که‌یفی می‌رده‌که‌ی خوی بۆن خۆش و پازاوه‌بکات. وه‌رگپ) هه‌روه‌کو نابی له‌قسه‌ی خۆش و نه‌رم و هه‌چ قسه‌یه‌ک و ده‌رپرین و ده‌سته‌واژه‌یه‌کی جوان و پیک و پیک تری تر به‌ولاهه‌هیچ تری لی نه‌بیستیت و پروگرژو قسه‌په‌ق و درپۆنگ نه‌بیته له‌گه‌لی دا.

(۱) رواه البخاری برقم (۵۱۹۳) فی النکاح، باب إذا باتت المرأة مهاجرة فراش زوجها، ومسلم برقم

(۱۴۳۶) فی النکاح، باب تحريم إمتناعها من فراش زوجها. (وه‌رگپ.)

– نه نجام دان و ههستان به کارو باره کانی ناوماډل و سستی نه کردن تیایدا له ناماده کردنی خواردن و خواردنه وه و پاک و خاویټی و هه مو ئیشه کانی ناوماډل، هه روه ها ناماده کردن و پاپه پاندنی کاروباره تاییه تیه کانی میړد وه ک شوشتن و پاک پاگرتنی جلو به رگه کانی، ناماده کردنی خواردن و خواردنه وه ی خوش بوی . بوخاری و موسلم له فرموده ی نه سمای

(٢) رواه البخاري برقم (٢٩) في الأيمان

کچی نه بوبه کړوه ﷺ پړوايه ت ده که ن که گوتويه تی: زیږ منی ماره کرد له سهر نه م گوی زه ویه دا نه مال و نه سامان و نه هیچ شتیکی نه بو بیجگه له ناعور (ناضج) ښک و نه سپه که ی نه بیت، بڅڅوم نالیکي نه سپه که م ددها، ناویشم ددها، ..... (آخرز غریه) وه ویریشم ده شیلانا و نانشم بڅ ده کرد (واعجن).^(۱)

وه نه مش فاطمة (رضی الله عنها) کچی پیغه مبر ﷺ له نه نجامی کاریگری ده ستهار (الرحی) شوین کردن له سهر ده سستی و تلوق کردنی داوای خزمه تکار ښک ده کات که یارمه تی بدات له پاپه پاندنی نیشو کاره کانی دا، پیغه مبر ﷺ پښنومایی ده کات و ده فهرموی: {ألا أدلکما علی ما هو خیر لکما من خادم؟ إذا أویتما إلی فراشکما أو أخذتما مضاجعکما فکبر ثلاثاً وثلاثین وسبأ ثلاثاً وثلاثین وأحمدنا ثلاثاً وثلاثین، فهذا خیر لکما من خادم.} ^(۲) (واتا: نایا حه زده که ن شتیکتان فیږ بکه م که لیک باشتر بیت بڅ نیوه له خزکو تکارو پاسه وان؟ نه گهر شهو چونه سهر جیگه بڅ خه و تن سیو سی جار بلین (الله اکبر) وسیو سی جار بلین (سبحان الله) وه سیو سی جار بلین (الحمد لله). وه رگیږ).

ب - بهر پرستی نافرته موسلمان به سیفه تی نه وهی که دایکه:

دایک مافیکی به کجار گه وره ی هیه، به لکو له هه مو مافیکی که وره ترو بهر ز تره له دوا ی مافی خوا ی گه وره هه رو ه کو خوا ی گه وره ده فهرموی: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ وَآخِضْ لَهُمَا جَنَاحَ

(۱) رواه البخاري برقم (۵۲۲۴) في النكاح، باب الفيرة، ومسلم برقم (۲۱۲۸) في السلام، باب جواز إرداف المرأة الأجنبية إذا أعيت في الطريق.

(۲) رواه البخاري برقم (۶۳۱۸) في الدعوات، باب التكبیر والتسبیح عند المنام، ومسلم برقم (۲۷۲۷) في الذكر والدعاء، باب التسبیح أول النهار وعند النوم.

الَّذِلَّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٣﴾ (الإسراء: ۲۴، ۲۳)

(واتا: په‌روه‌دگاری تۆ فرمانتان پی ده‌کات که‌لو به‌رولوه هیچ که‌س وهیچ به‌رنامه‌یه‌ک وهیچ شتیکی تر نه‌په‌رستن ودوای په‌رستن وگوئ پایله‌ی خوای گوره ش فرمانتان پی ده‌کات که گوی پایله‌ی دایک ویاوکتان بکن وهمیشه چاکه‌یان له‌گه‌ل دا بکن و همیشه نرم ونیان بن له‌گه‌لیاندا ومل که‌چیان بن. نه‌گه‌ر یه‌کیکیان یاخود ه‌ردوکیان پیر بون ده‌بی زۆر چاوه‌دیریان بکن وبه‌وپه‌پی مل که‌چیوه خزمه‌تیا بکن وه‌رگیزاو ه‌رگیز نابی له‌پوی یاندا ه‌رچی پیت بکن وه‌رچی پیت بلین ته‌نیا وشه‌ی توفیش له‌به‌رامبه‌ریاندا له‌ده‌مت نه‌یه‌ته ده‌روه . نه‌که‌ی ه‌رگیز توره‌یان بکه‌یت یا ده‌ریان بکه‌یت وخزمه‌تیا نه‌که‌یت وپیژاری خۆت ده‌ریپی له‌گه‌لیاندا ونه‌یان حه‌وینه‌یه‌وه نه‌گه‌ر پیر بون ولی یان قه‌وما به‌ره‌لای کۆلنان وبه‌رده‌رگاو سه‌ر شه‌قامه‌کانیان بکه‌یت ه‌روه‌کو نیستا له‌پۆژگاری نه‌مپۆدا به‌چاوی سه‌ری خۆمان پیره‌ژنه‌و پیره‌ پیاوه‌کان ده‌بینین له‌سه‌ر جاده‌و کۆلان وشه‌قامه‌کان دا وخه‌لکی پاروه نان وچۆره ئاوکیان له‌به‌ر دم داده‌نیت وجه‌نابیشان له‌گه‌ل ژن ومال و مندالی خۆتاندا ژیا نیکی های لایف ده‌به‌نه سه‌رو ه‌ر پیتشت عه‌یه‌ی بلی ی نه‌وه دایک یا باوکی منه. بۆ کوئ ده‌چی خۆ نه‌له‌ئلسمانی خوادا ده‌رده‌چیت ونه‌له زه‌وی خوای گوره‌دا ده‌رده‌چیت ه‌شت به‌سه‌ر نه‌نجام ده‌گه‌ر پیتته‌وه به‌رده‌ستی حاکمی ه‌مو حاکمه‌کان که‌خوای گوره‌یه. نه‌خیر ده‌بی همیشه قسه‌وگفتاری نه‌رم ونیانیا نه‌گه‌ل دا بکه‌یت وبالی مل که‌چی وپه‌حم وبه‌زه‌بیان بۆ پابه‌خیت و زۆر سوپاس وستایشی خوا بکه‌یت وبلی ی: نه‌ی په‌روه‌دگاری من سۆزو به‌زه‌بیت به‌دایک وباوکم دابیتته‌وه ولی یان خۆش ببیت وهمیشه چاکه‌و خیریان بۆ فره‌امم بینیت وسه‌ربه‌رز وسه‌رفرازیان بکه‌یت ه‌روه‌کو چۆن نه‌وان منیا به‌و ه‌مو ئازارو نه‌شکه‌نجه‌و ماندو بون شه‌و نوخونی ولی پراویه‌وه له‌مه‌لۆتکه‌یه‌وه پی گه‌یاندوه‌و گه‌یاندویانم به‌م پیاوه یا به‌م ژنه‌ جوان وپیک وپیکه‌ی که‌من نیستا وام تیايدا خواه‌یه لی یان خۆش ببیت وپاداشتی به‌خیریان بده‌یتته‌وه آمین. وه‌رگیز).

ه‌روه‌ها نه‌و ئایه‌ته‌ پیرۆزانه‌ی که‌له‌م ئایه‌ته‌ ده‌چن ه‌مان چه‌مکو واتاو کاریان

وه له آبی هریتوه ﷺ ده‌گیرنه‌وه که‌گوتویه‌تی: (جاریکیان پیاویک هاته خزمهت په‌سولی خواﷺ وگوتی: کی مافدار ترین که‌سیکه بو هاورپیه‌تی له‌گه‌ل دا کردنی؟ فهرموی: (دایکت) پیاوه‌که گوتی: نه‌دی دواى نه‌و؟ فهرموی: ((هر دایکت)) گوتی: نه‌دی دواى نه‌و؟ فهرموی: (هر دایکت)، گوتی: نه‌دی نه‌وجار کی؟ فهرموی: (نه‌وجار باوکت). نه‌و مافی دایک‌ه‌ش بریتیه له چاکه کردن و باش بون و خزمهت کردنی دایکت به‌همو چه‌شنه‌کانی چاکه له‌گه‌ل‌دا کردن و قسه و گفت و لفتی خوش و نه‌رم و نیان جا نه‌م چاکه له‌گه‌ل‌دا کردنه ده‌بی به‌کرده‌وه بیت و نه‌ک هر به‌قسه و له‌میدانی کرده‌وه‌شدا هیجت دیار نه‌بیت و ده‌بی به‌له‌ش و به‌مال و به‌سرو سامانه‌وه بیت. وه له به‌رامبه‌ری نه‌م مافانه‌دا دایکیش به‌پر‌سیاریه‌تیکی گه‌وره‌ی له‌نه‌ستودایه، به‌لکو نه‌مانه‌تیکی گه‌وره، و گه‌وره‌ترینی به‌پر‌سیاریه‌تیه له‌سه‌رشانی دایک له‌م زیانه جه‌نجاله‌دا که‌په‌روه‌رده کردن و پراهنیانی منداله‌کانیه‌تی له‌سه‌ربه‌رنامه‌ی خواى په‌روه‌ردگارو قورئان و سوننه‌ت و له‌سه‌رپه‌وشت و ناکاری پیشینه‌ی پیاو چاک.

سه‌رچاوه‌ی نه‌م به‌ر پر‌سیه‌تیه‌ش له‌فه‌رموده‌ی خواى بالا ده‌ست و کاربه‌جیوه سه‌رچاوه ده‌گړیت که‌ده‌فه‌رموی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا قُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَقُوْذُهَا النَّاسُ وَالْحِيَارَةُ عَلٰیهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُوْنَ اِلٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ۝۶﴾^(۱) التحريم: ۶.

الحسن ده‌لی: فرمان به‌منداله‌کانتان بکه‌ن به‌فرمانداری و تاعه‌ت و گوی پاپه‌لی خواو پیغه‌مبه‌ر بکه‌ن و فی‌ری خیر و چاکه و پر‌گه‌ی پاستیان بکه‌ن. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمویه‌تی: {کلکم راع وکلکم مسؤول عن رعیته} ^(۲)

نیمامی (ابن‌القیم) پحه‌متی خواى لی بیت گوتویه‌تی: (فرمان و ناموزگاری خواى گه‌وره بو باوکان له‌همبه‌ر منداله‌کانیان دا پیش فرمان و ناموزگاری کردنی مناله‌کانه له‌به‌رامبه‌ر باوکیاندا، جاه‌ه‌ر که‌سیک په‌روه‌رده‌کردن و فی‌رکردنی منداله‌کانی پشت گوی

(۱) و اتاکه‌یمان له‌پا‌برودا نوی. (وه‌رگې).

(۲) له‌پا‌برودا (تخریج) و اتاکه‌یمان نوی. (وه‌رگې).

خست و گوی ی پی نه دان و پوره رده یه کی پاست و دروستی نه کردن و ناموزگاری به که لک و سود به خشی نه کردن و لهشتی خراب و کاری قیزه وهن نه ی گپرانه وه و له خرابه کاری دهستی نه گرتن و به ره و چاکه و کاری باش نه ی گپرانه وه، به پاستی نه وه کاریکی به کجار خرابی کرده دهر باره ی منداله کانی و هرخوی به پرپسه له ناست خرابی و ئالوزی و دهر ون نرمی منداله کانی و هر خرابه یه ک بکن گوناح باره، ده بینین زقرینه ی منداله کان که خراب دهر ده چن خه تای دایک و باوکیانه و گوناحه کان له نه ستوی نه واندان و نه وان که متر خه می تیادا ده کهن گوی یان پی نادهن و هروا به فشه به ره لایان ده کهن و پوره رده یه کی موسلمانانه و باشیان ناکه ن و هرگیز فیتری فهرزو سوننه ته کانی دینه که یان ناکه ن، هره به ساوایی له ده ستیان دهر ده چن و دواپیش ده سه لاتیان به سه ردا ناشکتین^(۱)، له مندالیه وه پوره رده و جوش و گزشیان ناکه ن و که گه وره ش بون پی یان ناویرن و له ده ستیان دا نامیتن و جله ویان له ده ست ده دن . جانه سود به خویان ده گه یه نن و نه سودیش به دایک و باوک و نه به ده و روبه ری خوشیان ده گه یه نن. هروه کو هندیک له باوک و دایکان گله یی و سه رکۆنه ی منداله کان یان ده کهن که سه رپتچی دایک و باوکیان ده کهن و له ده ست و دویان دانین و به لکو نازاریشیان ده دن. منداله کانیش له وه لامدا ده لئین:

– نه ی باوکی خۆم تق به بچوکی و ساوایی منت توپه کردو پوره رده یه کی باشت نه کردم و به ره لای سه رجاده و کۆلانه کانت کردم و جله وت نه گرتمه وه چ شتیکی خراب و لاساری هه بو کردم و له سه ری پاهاتم که سیک خوار و خرابم لی دهر چو، منیش ئیستا به گه وره یی

(۱) ناخر دایک و باوکی ئیستا خویان پوره رده نه کراون له خرابه و چاکه ناگه رپته وه نه وه ی حسابی بق نه کهن ناین و به رنامه ی خوی گه وره یه و پی یان شتیکی نه فسانه و کۆنه په رستیه ، نه دی چاره پوانی چی له منداله کانی ده کهیت . ناخر کورد ده لی: (گیا له سه ر پنجی خوی ده پویتیته وه) ده ی که واته باوک و دایک چۆن بن منداله کانیش هروا ده بن له وان چاکتر نابن مه گه ر نه وه ی که خوی گه وره هیدایه تی بدات و پتچه وانه ی باوک و دایکیان دهریچن و موسلماننکی پابه ندیان لی دهریچیت، هروه ها په ندی کوردی ده لی: مه نه جال چی تیداییت هه نه وه ی لی دهر پئی. (وه گپن).

سهرپیچیت ده‌که‌م و نازارت ده‌ده‌م. به‌مندالّی منت له‌ده‌ست دا، ومنیش ئیستا به‌پیری تو له‌ده‌ست ده‌ده‌م^(۱). (کوردیش ده‌لی: داریک که به‌شلکی واته به‌نه‌مامی دانه‌هات و راست نه‌کرایه‌وه ئیستا راست نابیته‌وه و ده‌شکی. یا گوتویانه هرکه سیک له‌مندالّی و گه‌نجی دا به‌روه‌رده نه‌کریّت یا له‌گه‌ل باوک و دایکی دا خراب بیت دواپی له‌پیری و لی قه‌ماندا منداله‌کانی له‌گه‌لی دا خراب ده‌بن و راست نه‌کردن و به‌روه‌رده نه‌کردنی منداله‌کانی دینه‌وه پینگه‌ی سزاکه‌یان هر له‌دنیا دا ده‌چیژیت و وهری ده‌گریته‌وه و سزای پوژی قیامه‌تیش له‌وی پاره‌ستی و سهریارو بن بار - وهرگپ).

نه‌مه‌کورتی به‌پررسیه‌تی باوک و دایک بو، به‌لام به‌پررسیه‌تی دایک له‌به‌رامبه‌ر منداله‌کانی دا به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌یه:

یه‌که‌م: هه‌لبژاردنی باوکی منداله‌کانی:

- سهره‌تای بایه‌خی و گرنگی دان و به‌پررسیه‌تی له‌قوناغی هه‌لبژاردنیکی قورسه‌وه ده‌ست پی ده‌کات، له‌هه‌لبژاردن و گه‌پان به‌دواپی باوکی منداله‌کانی و هه‌لبژاردن و قبول کردنی باوکیکی موسلمان و پابه‌ند به‌به‌رنامه‌ی خوی گه‌وره و باوکیکی باش. دیاره نابی هرچی هاته پیش بۆ خواستن و داواکردن و به‌ستنی گری به‌ستی و هاوسه‌رگریتی قبولی بکات و پی ی پازی بیت پیش لیکۆلینه‌وه و لی ورد بونه‌وه، به‌لکو ده‌بی به‌و پی یه بیت که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چهند پیوه‌ریکی پون و به‌نرخ بۆ دیاری کردون و بۆ داپشتون له‌هه‌لبژاردن و قبول کردنی میرده‌که‌ی یامێرد بۆ هه‌لبژاردنی دایکی منداله‌کان سه‌باره‌ت به‌پیاوان. نه‌وه‌ته پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: (إذا أتاكم من ترضون خلقه و دينه فزوجوه، إلا تفعلوا تكن فتنة فی الأرض وفساد عریض) (واتا: هرکه سیک هاته داخوایتان یا هاته داخوای کچتان، خوشکشان یا هرکه سیک تریتا بیت، نه‌گه‌ر له‌ئاکارو په‌وشت و دینه‌که‌ی پازی بون نه‌وا می‌ردی پی بکن یان کچه‌که‌تان، خوشکه‌که‌تان .. بده نی و خزمایه‌تی له‌گه‌لدا بگرن.

(۱) له‌کتیپی (تحفة المورود) ۳۸۷ ل.

نه گهر وا نه کهن نهوا فیتنه و ناشوب له سهر زهوی دا بلاو ده بیته وه و ده بیته هوی بلاو بونه وهی خرابه و خرابه کاریه کی به ربلاو. (وه رگتپ).

دهی که واته پیوهری نه م بابه ته گرنه سی شتن: (نایین، ناکارو په وشت، عه قل وژیړی - الدین، الخلق والعقل).

نه گهر هاتو نه م سی داواکاریانه ی تیدا بون نهوا نیوه قبولی بکهن و پی ی پازی بن وله ده ست خو تانی مدهن، نه مه ته و او پیچه وانه ی نه وه یه که نه مړو زوړینه ی خه لکی بوی چون و بیری لی ده که نه وه، ناخر هر که سیك پروانیتته مال و سامانی که له که بوی زوړو پروانامه ی زانستی و وه زیفه ی فهرمی (الرسمی) یا پروانیتته پله و پایه ی کومه لایه تی یاشیوه و به ژن ویا لاو جوانی یاشوره و ناو و ناتوره و ناویانگی، نه مانه و هر پیوهری کی تر په چاو بگریت جوی له پیوهره کانی شریعه تی نیسلام شتیکی نه و تو نین وجی ی باس کردن نین له بهرام بهر نه و پیوهر و داواکاریانه ی که پیغه مبهری خواص الله بوی دارشتوین و په نگی بو پشتوین له م بواره دا.

بوچی؟ چونکه به خته وه ری و خو شگوزه رانی و ژبانی خو شو و چاره نویسی دره و شاو هی له دنیا و له قیامه تدا له و پیوهره جوانانه ی پیغه مبهردا ص الله به چه نگ ده که ون و ده دره و شینه وه.

له پیاوی بی دین و خوانه ناس و خرابدا حه تمن شافره ت دو چاری سته م و سته م لی کردن ده بیته، مندا له کانی به ره و ه لدیرو مل شکان و له ناو چون و لادان و ه لدیرو کاکي به کاکي ده بن و سه رگه ردان و گومراو سه رلیشیواو ده بن و که سیکی دژوارو ناحه زیان لی دره ده چیت، گومانی تیدا نیه که یه کیک په وشت و ناکاری باش و چاکي تیدا نه بیته که سیکی سه قه ته و ژبان بردنه سهر له گه ل نه و که سه دا تال و تفت و قورس و ناخوشه و خراب ده چیت سهر و دو چاری خرابی و ه لئس و که وتی خراب و ویک ه ل نه کردن و به ریه ک که وتن ده بن، مندا له کانی توش ده بن.

وه پیاوی بیّ عه‌قل و گیل ژیان له‌گه‌لی دا زۆر ناخۆشه‌و نه‌و ئلغره‌ته قوڤ به‌سه‌ره توشی سه‌دان نه‌خۆشی ده‌رونی وه‌ك: نا‌ئارامی و ته‌نگه‌تێلكه‌یی و پارایی و وژیانی ناخۆش ده‌بی‌ت، من‌داله‌كانیان پیّ دامه‌زراو به‌رده‌وام و ئارام گرتو (الإستقامة) نابن و ئالۆزو كه‌م زاناو نه‌فام و فام كالّ ده‌رده‌چن چونكه‌ كه‌س نابیت گویّ یان پیّ بدات په‌روه‌رده‌یه‌کی زانستیانه‌و پاست و دروستیان بکات. ده‌ی باوکی خواناس و به‌دین و خاوه‌ن په‌وشت و ئاکاری به‌رزو جوان و ژيرو زاناو دانا من‌داله‌كانیان به‌جوانترین و به‌باشترین شیوه له‌سه‌ردینی خوا په‌روه‌رده ده‌کات و جوان و دروست گۆشیان ده‌کات و به‌شیوه‌یه‌کی چاک و دروستانه دروستیان ده‌کات و ده‌ریان ده‌هینّ و ئاماده‌یان ده‌کات و بۆ ئه‌وه‌ی سودیان بۆ دنیاو قیامه‌تی خۆشیان و من‌داله‌کانیشیان هه‌بی‌ت، هه‌میشه‌ م‌کوپو سور ده‌بی‌ت له‌سه‌ر داپشتیان له‌قالبی‌کی ئاکار و په‌وشت و شیوازی جوان و به‌رزو به‌ها به‌رزه‌کاندا.

دووم: چاوه‌دیری کردنی کۆرپه‌له‌که‌ی:

– گرنگی دان و چاوه‌دیری کردن و بایه‌خ دان به‌کۆرپه‌له‌که‌ی هه‌ر له‌وکاته‌وه‌ی که‌به‌سه‌ره‌میکوته‌یی له‌تۆوی می‌رده‌که‌یه‌وه ده‌که‌وێته ناو من‌دال‌دان، ده‌بیّ زۆر به‌وردی چاوه‌دیری ته‌ندروستی وله‌ش ساخی بدات به‌و شیوه‌ی که‌سود به‌کۆرپه‌له‌که‌ی ده‌گه‌یه‌نّ، ئه‌ویش به‌هۆی خواردن و خواردنه‌وه‌ی باش و جموجوله‌کانی (حرکتها) شتیکی ئاشکراو به‌لگه‌ نه‌ویسته که‌ئافره‌تی دوگیان له‌کات و ماوه‌ی درێژی دوگیانی دا دوچاری زۆر هه‌لۆیستی تال و تفت و نه‌خۆشی ده‌رونی و جه‌سته‌یی ده‌بی‌ت، ده‌بیّ ئاگادار و تیبینی هه‌مو ئه‌و بارانه‌ بی‌ت و وریای کۆرپه‌له‌که‌ی بی‌ت، بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و کۆرپه‌له‌ی ساغ و ته‌ندروست و ته‌واو ده‌ربچیت، ئه‌مه‌ش یارمه‌تی ده‌دات له‌ په‌روه‌رده کردن و پاراستنی کۆرپه‌له‌که‌ی له‌روی ته‌ندروستی و جه‌سته‌یی و ژیری‌وه (صحياً وجسمياً وعقليا).

سی' یه؛ چاودیری کردنی کۆرپه له که ی کاتی مندائی واته دواى له دایک بونی؛
 — دواى دانان و له دایک بونی کۆرپه له که و له و قوناغه ناسک و گرنگه دا چهند مافیکی
 نه و منداله به هاوکاری هردو لایان واته دایک و باوکی منداله که ده که ویتسه سر شانیان و
 ده بی بئ سستی و که مترخه می نه جامیان بدن بۆ پیگه یاندنی منداله که یان وه ک چون
 سوننه تی خواو پیغه مبه عَلَيْهِ السَّلَام له سهری واجب کردون که خۆی له م چهند خالانه ی
 خواره وه دا ده نویتنی؛

❖ بانگ دان به گوی ی راستی دا بۆ نه وه ی به یه که مین و شه یه که ده ی بیستی با وشه و
 زاراوه ی یه که پهرستی خوا ی گهره بیته واته نه نیا خوا پهرستی بیته.
 ❖ ناوانانی به ناویکی جوان و خوش و پر واتاو ئاگادار بن ناویکی ناخوش یان ناویکی
 ناخوش و ناویک نه بیته که واتایه کی خراب و ناشیرینی مه بیته. یاخود به ناوی کافران وه
 ناویان بنییت و ناویک بیته درو پیچه وانیه ی شه ریه تی خوا ی گهره بیته .
 ❖ له پۆزی حه وته مدا له گه ل ناوانانی دا سهریشی بقاشن .

❖ به کیشی موه کانی سهری زیوی بۆ بکه نه خیر.
 ❖ مه ره منداله ی بۆ بکه ن، دو مه ر بۆ کوپو مه ریک بۆ کچ، پیغه مبه ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام
 فه رمویه تی: {الغلام مرتهن بعقيقته، يذبح عنه يوم السابع ويسمى ويحلق رأسه} ^(۱).
 (واتا: مندال بارمه یه به مه ره منداله که یه وه (بعقيقته) له پۆزی حه وته میدا بۆی سهر
 ده بردریت و ناویشی ل ده نریت و سهریشی بۆ ده تاشریت. وه رگپ).

— ده بی گۆ کردن و زمان پزانندی به وشه و زاراوه ی یه که تا پهرستی خوا ی
 گهره (التوحيد) بیته، چاندنی واتا به رزه کان له دل و ده رونی نه و منداله دا به تایبه تیش

(۱) رواه الترمذي برقم (۱۵۲۲) في الأضاحي، باب من العقيقة، وأبو داود برقم (۲۸۳۷) في الضحايا، باب
 في العقيقة، والنسائي برقم (۴۲۲۵) في العقيقة، باب متى يعق، وابن ماجه برقم (۳۱۶۵) في الذبائح، باب
 العقيقة.

له‌پینج سالی یه‌که‌مدا. توپژره‌وان سه‌لماندویانه که‌مندال له‌ساله‌کانی سه‌ره‌تای
ژیانی دا زوترو پتر فیژ ده‌بیټ به‌پنجه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی دایکان و باوکان بۆی چون و بیری
لی ده‌که‌نه‌وه^(۱).

نه‌وه‌ته له ۹۰٪ پروسه‌ی په‌روه‌رده‌یی مندالان له‌ساله سه‌ره‌تاییه‌کانی ته‌مەنی دا دیته
دی و زۆر به‌ئاسانی وه‌ری ده‌گرن^(۲).

جا نه‌وه‌ی لیڤره‌دا گرنگه ده‌بیټ نه‌وه‌ی ماوه‌یه‌وه‌وه قوناغه‌ی ته‌مەنی مندال به‌هه‌ل
وه‌ربگیریت هه‌روه‌کو له‌داهاتودا به‌دریژی ده‌ی خوینیه‌وه. ابن‌الجوزی ده‌لی: به‌هیزترین و
پاوه‌ستاو ترین و باشترین په‌روه‌رده کردن و پاست کردنه‌وه‌وه گوش کردن له‌تافی ساوایی دا
ده‌بیټ. خو نه‌گه‌ر مندال له‌وتافه‌دا واز لی به‌یتریت ویدریته ده‌ست سروشت و ته‌بیاتی
خۆی نه‌وا له‌سه‌ر نه‌وه سروشته‌ی خۆی دروست ده‌بیټ و به‌دوای هه‌واو ئاره‌زوه‌کانی خۆی
ده‌که‌ویټ و له‌سه‌ر نه‌وه ئاره‌زوه‌ی خۆی گه‌شه ده‌کات نه‌وه کاته پاست کردنه‌وه‌ی زۆر
قورسو ناخۆش ده‌بیټ. هه‌روه‌کو شاعیر ده‌لی:

(۱) چونکه له‌سه‌ره‌تادا خانه‌وه‌شانه‌کانی می‌شکی نه‌وه منداله پاک و خاوین و به‌تال و هه‌چی له‌سه‌ر تۆمار
نه‌کراوه و هه‌روه‌کو ده‌لین می‌شکی مندال وه‌که هه‌ویری خاو وایه زۆر به‌ئاسانی ده‌توانیت هه‌رشتیکی
به‌ته‌وه‌یت لی ی دروست بکه‌یت و هه‌ر زانیاره‌کت بوی له‌سه‌ری تۆماریکه‌یت.

کانتیک نامۆزگاری باوک و دایکان ده‌که‌یت و ده‌لی برام یا خوشکم: هه‌ر له‌نیستاره‌وه واته به‌سه‌ری شلکی
منداله‌کانت له‌سه‌ر دینی خواو یه‌کته‌په‌رستی په‌روه‌رده بکه‌وه بیرو باوه‌په‌که‌ی تۆکمه‌وه توندو تۆل
دابریژه با بیرو باوه‌په‌وه‌قیده‌که‌ی پۆلین دایمه‌زیت و دروشمه‌کان و واجباته‌کانی خۆای گه‌وره‌ی
بخه‌ره ناو می‌شکی منداله‌کانت و فیزیان بکه . له‌وه‌لامدا ده‌لین: قه‌یناکا جارێ مندالان باگه‌وره بپن فیژ
ده‌بن . نه‌خیر نه‌مه هه‌له‌یکی زه‌ق وه‌ست نه‌کردن به‌به‌ر په‌رسیاره‌تی و جۆریک له‌به‌ره‌لا کردن و گوێ
نه‌دانه به‌منداله‌کانت و نه‌نجام خوارو خه‌ج و نه‌زان و لاداره‌وه‌وه‌ناس ده‌رده‌چن و سه‌ر لی‌شیاو و ده‌بن
خۆای گه‌ورو په‌نامان بدات. (وه‌رگێټ).

(۲) کورد گۆته‌نی: (مندال و می‌شکی مندال هه‌ویری خواوه چی لی دروست بکه‌یت، نه‌وه‌ی لی دروست
ده‌بیټ. (وه‌رگێټ).

إِنَّ الْفُصُونَ إِذَا قَوْمَتَا إَعْتَدَلَتْ   وَلَا يَلِينَ إِذَا قَوْمَتَا الْخَشْبُ
قد ینفع الأدب الأحداث فی مهل   وليس ینفع فی ذی الشیبة الأدب^(۱)

وہنہوہی لیترہ دا گرنگو پیویستہ دایکان ویاوکان نہ نجامی بدہن و ہست بہہرپرسیہتی
خویان بکن نہمانہی خوارہوہن:

- راہینانی مندال و فیترکردن و پڑاندنی زمانی بہویردہکانی (لاإله إلا الله، محمد رسول الله، سبحان الله، الحمد لله، الله أكبر، لاحول ولا قوة إلا بالله) و گہ لیکتی تر لہ زیکرو ویردہکان لہ تافی ساوایی و مندالی دا.
- چاندنی خۆشہویستی لہ دل و دہرونی مندالہ کاندہ.
- چاندن و پرسکاندنی گہورہیی خوای گہورہ و ترسان لہ خوا لہ دل و دہرونی مندالہ کاندہ.
- فیترکردن و تیگہ یاندنی مندالہ کانمان لہ چاودیزی ناگایی خوای گہورہ بہ سہر خہ لکیہوہ.

(۱) واتہ: نہ گہر دار بہ شلکی و بہ نہمامی پاست بکرتتہوہ زور بہ ناسانی پاست دہ بیتتہوہ، بہ لام نہ گہر بہ درہختی یا کہ بو بہ دارو پھق بو پاست بونہوہی زور زہحمہتہوہ پاست نابیتتہوہ بہ لکو دہشکی. پەرورده کردن وگوش کردن بہ پرہوش و ناکاری جوان و بہا بہ رزہکان لہ تافی ساوایی دا گہ لیک ناسان و سود بہخشہ، بہ لام کہ گہورہ بو و کہوتہ قوناغی ہرزہ کاری و پیگہیشتن و پیری نیدی دابی ناداو ہولدان لہ گہالی دا بی سود و بی ہودہیہ دہتاری و سہرکش وکالہ پھق دہ بیت و بۆت ناگیریتتہوہ ولہ پو ہل دہ گہ پیتتہوہ بہ سہدان کیشہ و تہنگڑت بۆ دہ نیتتہوہ ہرورہکو لہ پوزگاری نہ مپوماندہ دہبینین مندالہکان بہ تاییہتی کوپان چہندہ سہرکشین و جلہویان لہ دہست دہرچوہ و سہرو سامان بہ باوکیان دہ فروشن و سہری خویان ہل دہ گرن و بہرہ و ہندہران بہرہ و ولاتی کافران دہ پون و دہ گن بہو بہ ہشتہ دروینہی بۆ پۆلہکان و بۆ گہنجہ سہرکش وناپہرورہدہکانی موسلمانہی لہ نایین و بہرنامہکی خوای گہورہ حالی نہ بو ہیناوتہ کاپہوہ و گہنج ولاوانی موسلمان لہ ولات وکومہ لگای موسلمانان دور دہخہنہوہ وکومہ لگای موسلمانان لہ بہر یہک ہل دہوشینن ودای دہ پزینن بی نہوہی موسلمانہی نہ فام ہستیش بہ خویان بکن. (وہرگیتی).

- پاهینانی له‌سەر و شەو زاراوە جوان و بۆندارەکانی وەك: چاكت كرد (أحسنه)، سوپاس، خوا پاداشتی خیرت بداته‌وه، ده‌ستت خوێش بیت...تد.
- فێر كردن و پاهینانی له‌سەر زیكرو دوعاو نزاو پارانە‌وه و وێرده گرنه‌گانی وەك وێرده‌گانی: نوشتن، خواردن و خواردنه‌وه، چونه سەر پیش تاو...تد.
- فێر كردن و پاهینانی مندال له‌سەر ئە‌وه‌فتاره هە‌لس و كه‌وته‌ی كه‌ پیغه‌مبەر ﷺ له‌گە‌ڵ حسن و حسین ده‌ی كردو دوعای بۆ ده‌كردن و ده‌ی فەرمو: (أعیدك بكلمات الله تامة، من كل شیطان وهامة ومن كل عين لامة) (۱) هه‌تاكو شه‌یتان نه‌توانی له‌خشته‌یان به‌ریت و دوچاریان بكات.

– وە‌ئە‌وه‌ی پێ‌ویسته‌ بگوێ‌ری كه‌تایبه‌ته به‌مندال هەر چه‌نده له‌ پابردوشدا ئاماژه‌یه‌کی پێ‌ کرا: سه‌ره‌تا پێ‌ویسته له‌ناو ماڵدا هه‌ولێ له‌گە‌ڵ دا بدریت كه‌ قورئانی پێ‌رۆزی پێ‌ له‌به‌ر بکریت، هه‌روه‌ها گوێ‌ گرتن بۆ قورئان، هه‌روه‌ها ناشنا بون و له‌به‌ر کردنی شتی له‌سوننه‌تی پیغه‌مبەر ﷺ به‌تایبه‌تیش فەرمو ده‌کو‌رتە‌کان.

– باس کردن و بۆ گێ‌رانه‌وه‌ی چیرۆک و به‌سه‌ر هات و سه‌رگۆزشته‌ی گرنه‌گ بۆ منداله‌کان به‌تایبه‌تی ژیا‌نامه‌ی پیغه‌مبەر ﷺ به‌شیوازیکی وا كه‌ له‌گە‌ڵ قو‌ئاغی ته‌مه‌نی ئە‌ودا بینه‌وه، ئە‌و چیرۆک و به‌سه‌ر هاتانه‌ واتاو په‌ندو ئامۆ‌ژگاری و شتی به‌سود ده‌خاته‌ د‌ل و ده‌رون و بیرو هۆش و می‌شکی ئە‌و مندالانه‌وه، په‌وشت و ئا‌کاری به‌رزو پاستیان له‌ده‌روندا ده‌پوینیت. وای لێ ده‌کات كه‌ هیوا بخوازی‌ت و ه‌کو ئە‌وه‌پاله‌وانی ئە‌و چیرۆک و به‌سه‌رهاتانه‌ بن كه‌ له‌چیرۆکه‌کان ده‌یان بیستن.

– په‌ره‌پێ‌دان و گه‌شه‌ پێ‌دانی ته‌ما‌ح و هی‌واو ئا‌واته‌کانی مندال هه‌رله‌مندالی و سه‌ره‌تایی ساوا‌ییه‌تیه‌وه، وە هه‌ل نانیان له‌سەر هی‌واو ئا‌وات و به‌هاو ئا‌کارو په‌وشته به‌رزه‌کان. هه‌ول بدریت كه‌ تۆ‌وی ئە‌و ئا‌کارو به‌ها به‌رزو هی‌واو ئا‌واته‌ گرنه‌گانه له‌د‌ل و ده‌رون و می‌شکی مندال و

---

(۱) په‌نات ده‌گرم به‌وشه ته‌واوه‌کانی خ‌وای گه‌وره، له‌هه‌مو شه‌یتان و شه‌ره‌نگیزکی له‌خشته به‌رو فێ‌لباز، وە له‌هه‌مو چا‌ویکی پی‌سی به‌گۆ‌ر (وه‌رگێ‌ر).

ساوايه كاندا بپویندريټ و هانيان بدات كه زاناو داناو زيرهك بن وهك فلان زاناو پيك و پيك بن وهك فلان و بينه نوژدارو پزیشك وهك فلان و چاو له وانی پيش خوی بکات و پروانیتته خاوهن كه سایه تی و ناكارو په وشت و پله به رزه كان نهك پروانیتته نزم تر له خوی .

– ههول دان بۆ دۆزینه وه و شاره زا بون له هیواو ناره زوه کانی منداله کان هه ر له سهرتای مندالی و ساوايه تیا نه وه و په ره پیدان وگه شه پیدانی به هره کانی (مواهبه) بۆنمونه نه گهر بینى منداله کى حه زو ناره زوی له خویندنه وه یه با به وپه پى تواناوه ههول بدات نه و هیواو ناره زوانه له دل و دهرونی دا بپوینت وگه شه یان پى بدات و هه میشه ههول بدات کتیب و چاپکراوى گونجاو باش و به سودی بۆ په یداو ناماده بکات و بیان خاته به رده سستی و هانی بدات كه بیان خوینتته وه، و هروه ها نه گهر بینى منداله کى حه زى له یاری و وه رزشه با نه و یاریانه ی بۆ په یدا بکات كه له گه ل ته مه ن و قوناغى ژيانى دا ده گونجی و گه شه به تواناكان و بیروزیهن و عه قلى بدات و كه ره سته و هوكاره کانی بۆ په یدا بکات و بیان خاته به رده سستی ... و هروه ها.

– وه له ته مه نی حه وت سالى دا قوناغى كى تر له هه لسرو كه وت كردن له گه ل مندال دا ده ست پى ده كات. په سولى خوا عليه السلام مه شخه له به رزو بنه په تیه کانی بۆ نه م قوناغه دارشپتوه و پى ی راگه یاندوین كه ده فه رموى: {مروا أبناءكم بالصلاة لسبع، واضربوهم عليها لعشر وفرقوا بينهم فى المضاجع} ^(۱). واتا: نه گهر منداله کانتان گه یشتنه ته مه نی حه وت سالى فرمانى نوژ كردن یان پى بكن، وه كه بونه ده سالى و نوژیان نه كرد لى یان بده ن له سه ر نوژ نه كردن، هه روه ها له گه ل خوشك و برايان جیگه ی نوستن و خه وتیان لىك جیا بكه نه وه. (وه رگى پ). وه نه م مه شخه لانه ش بریتین له:

(۱) أخرجه الإمام أحمد في المسند، مسند المكثرين من الصحابة، رقم (٦٤٦٧، ٦٤٠٢)، وأبو داود في سننه رقم (٤١٨).

(۱) سەر‌تا فرمان به‌مندالە‌کان بکه‌ن به‌نویژ کردن، چونکه نویژ سەر و دۆندی هه‌مو به‌ندایه‌تی و په‌رستشیه‌ کرده‌کیه‌کانه‌ (العملیة) وه‌لئانیان له‌سەر نویژ کردن و بوار نه‌دان و شلی نه‌نواندن له‌گه‌لئاندا. هه‌وه‌ها هه‌مان هه‌لۆیست بنۆینن له‌ئاست باقی به‌ندایه‌تی و په‌رستشیه‌کانی تر بۆ خوای گه‌وره‌ وه‌ک: پۆژو گرتن و زه‌کات دان و هه‌ج کردن و وه‌مو و اجبه‌کانی تر. وای تێ بگه‌یه‌نیت که هه‌مو کار و کرده‌وه‌و ئیشه‌ باش و چاکه‌کانی له‌ژیانی دنیا دا هه‌ر به‌ندایه‌تی کردن و په‌رستشیه‌ک بۆ خوای بالا ده‌ست و کار به‌جێ بکړئ له‌خوات نزیک ده‌کاته‌وه‌و پاداشت و سزایان له‌سەر وهرده‌گریته‌وه‌.

— لێدانئیکی سوک و زۆر توند و قورس نه‌بیّت دواي گه‌یشته‌نیان به‌ته‌مه‌نی ده‌ سالی نه‌گه‌ر سه‌رپێچی و سه‌رکێشیه‌کانی دوباره‌وه‌ و چه‌ند باره‌ کرده‌وه‌.

— دور خسته‌نه‌وه‌و لێک جیا کردنه‌وه‌ی جێگه‌ی نوسته‌نی کوپو که‌چه‌کان واته‌ نێرو می له‌یه‌کتری.

وه‌نه‌وه‌ی یارمه‌تی وه‌اریکاری ئه‌م قوناغانه‌ی پابردو ده‌دات ئه‌م شیوازه‌ په‌روه‌رده‌بیانه‌ی خواره‌وه‌ن:

أ- سزادان بێجگه‌ له‌سزادانی جه‌سته‌یی، له‌کاتێک دا نویژه‌کانی نه‌کردن و به‌رده‌وام بو له‌نویژ نه‌کردن و چه‌ند جار دوباره‌ی ده‌کرده‌وه‌: به‌وه‌ی که‌پاره‌ی پۆژانه‌ یاپێدانه‌دانی ئه‌و به‌خششه‌ی که‌ بپیار بو بیده‌یه‌، یا هه‌ره‌شه‌ی لێدانی لێ بکه‌، یاداواکاریه‌کانی بۆ جێ به‌جێ مه‌که‌.

وه‌نه‌گه‌ر سزای جه‌سته‌یییت دا با زۆر توندو تیژ نه‌بیّت و لێدانئیکی سوک و نه‌رم بیّت، وه‌له‌شوینی وای بده‌ که‌زیانی پێ نه‌گه‌یه‌نیت وه‌ک سەر و گۆی و چا و ولوت و ئه‌م جوړه‌ شوینه‌ ناسکانه‌. ئه‌مه‌ش که‌گه‌یشه‌ ته‌مه‌نی ده‌سالی.

ب- جه‌خت کردن و پێ داگرتن له‌سەر تایبه‌ته‌ندی و جیاکاریه‌ چه‌شنیه‌ جوړبه‌ جوړه‌کانی په‌گه‌زی نێرو می:

تیگه یاندنی هه ریه کی له کوپو کچ که هه ریه که و تاییه تمه ندی و جیاکاری خویان هه یه و هه رکه س هه ست و تاییه تمه ندیه تی دهرونی خویان هه یه ده بی به هه ند وهریگیرین و حسابی تاییه تی خویان بۆ بکریت. ئەم تیگه یاندن و هه ست پی کردنه ش له و کاته وه ده ست پی ده کات که جیگه ی نوستنی هه ردو لا له یه کتری جیا ده کریته وه که ته مه نیان ده گاته ده سالی، ئەمه ش بۆ ریگه گرتن له بپو بیانوی نزیک بونه وه و پودانی خراپه کاری که دوا ی پودانی پاشماوه خراپه کانی چاره سه ر ناکرین و داخو که سه ریکی زۆری به دوا وه ده بیئت . هه روه کو مه شق و پاهینانیکیشه بۆ وهرگرتنی سه ره خویی و تاییه تمه ندیه تی خویان.

ج - مه شق و پاهینانی پراکتیکی له سه ر په وشت و ئاکاره کان:

ئەمه ش بریتییه له مه شق پی کردن و پاهینان و پراکتیزه کردنی له سه ر ئاکارو په وشته جوان و به رزه کان، ئاشناکردن پی یان و په نگ دانه وه یان له خۆو له منداله کاندای وه ک : پاستگویی له هه لسه و کهوت و په فتارو به ها به رزه کان چ له گفت و گو و قسه کردن و ئاخووتن داو چ له کارو کرده وه کاندای له ژبانی پۆژانه دا، هه رگیز دوانه خستن و پیچه وانه نه بونی په یمان و به ئینه کان.

د - هاندەر و پالنه ره کان (الحوافن):

ئەمه ش کۆمه له هاندەرین که یارمه تی و هاریکاری پرۆسه ی په روه رده کردن ده دات له تافی ساوایتی و بچوکی داو کۆمه لیک هاندەر و پالنه ری گونجاو و له بارن بۆ کارو هه لسه و کهوته کان، دیاره شتیکی به لگه نه ویسته که کاریگه ریه کی ته وای هه یه بۆ سه ر مڕۆفه کان هه تاکو ئەگه ره له تافی ساوایتی و بچوکیش دابن.

ه - چاودیروی به دوا دا چونی هاوپی (بردادەر - الصاحب): گرنگی دان به کاروباری هاوپی و برادره و ئه وانه ی له ته نیشتیه وه ن له هه رکوی بی هه ره له بچوکیه وه و پشت گوێ نه خستن و که مته ره خه می نه کردن تیایدا کاریکی زۆر گرنگ و پیویسته . به نامۆژگاری کردن بۆ کاری چاکه و گێڕانه وه له کاری خراپ و پاهینان له سه ر قسه و ئاخووتنی باش و خو

په‌وشت و کاری چاک، هه‌میشه هه‌ول بده‌یت له‌و که‌سانه نزیك ببیت‌وه که‌له‌مال و بنه‌ماله‌یه‌کی باش و له‌و که‌سانه‌ش دور بکه‌ویت‌وه که‌له‌ژینگه‌یه‌کی خراپ و به‌دیره‌فتاردا ده‌ژیه‌ن و منداله‌کانیشت هه‌ر به‌سه‌ری شلکیه‌وه له‌سه‌ر ئه‌م شی‌واژو په‌فتاره رابه‌یتیت.^(۱)

چواره‌م: چاودیری کردنی مندال له‌تافی لاویتی (هه‌رزه‌کاری) دا:

له‌م ته‌مه‌نه‌ی مندال دا به‌رپرسیه‌تی دایک و باوک پترو قورستره له‌ناست منداله‌کانیادا، به‌رپرسیه‌تی دایک له‌م قوناغه‌ی ته‌مه‌نی منداله‌کانیدا له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد ده‌بنه‌وه:

- هاریکاری کردنی دایک له‌گه‌ل باوک دا بۆ رابه‌پاندن و جی به‌جی کردنی چاودیری و سه‌ره‌رشتی کردن و گرنگی دان و بایه‌خ دان به‌منداله‌کانیان.
- به‌دوادا چون ولپێچانه‌وه‌ی منداله‌کان له‌ناوما‌لدا، که‌بریتیه له‌هاندان و هه‌لتان و رابه‌یتان و په‌روه‌رده کردنی منداله‌کانیان له‌سه‌ر کاری خێرو چاکه‌و گێرانه‌وه‌یان له‌کاری خراپه‌و ترساندنیان له‌ئه‌نجامدانی کاری خراپه‌و ناشیرین و نابه‌جی.
- تیگه‌پاندن و هه‌ست به‌به‌رنانی کوپو کچ به‌به‌هاو بایه‌خی که‌سیه‌تی خۆیان، نه‌گه‌ر کوپ بو وای هه‌ست پی بکه‌یت و بیخه‌یته‌ می‌شکیه‌وه که‌تو له‌پیزی پیاوانی، وله‌سه‌ر پیاوه‌تی وتایه‌ته‌مه‌ندیتی پیاوه‌تی خۆی پای به‌یتنی، گومانی تیدا نیه که‌ باوک ده‌بی باری به‌رپرستی خۆی هه‌ل بگریت و هه‌ست به‌به‌رپرسیاره‌تی خۆی بکات و له‌م بواره‌وه که‌مه‌رخه‌م نه‌بیت، به‌لام نه‌گه‌ر کچ بو هه‌نگاو به‌ره‌و قوناغیکی تر ده‌نیت و

---

(۱) واته: هه‌ول دان بۆ نامۆژگاری کردنی خراپه‌کاران و گێرانه‌وه‌یان بۆ پێکه‌و په‌وشتی پاک و باش. هه‌میشه هه‌ول بده‌یت له‌هاوپی و براده‌رو که‌سانی باش نزیك بکه‌ویت‌وه که‌له‌بنه‌ماله‌ی نا بین په‌روه‌رو پێك و پێك و خاوه‌ن به‌ها به‌رزه‌کانن و له‌و که‌سانه‌ش دور بکه‌ویت‌وه یا به‌واتایه‌کی تر له‌هاوپی ی خراپ و له‌و که‌سانه‌ی که‌بنه‌ماله‌یه‌کی خراپ و لاده‌رو په‌وشت و نه‌خلاق نزم‌ن دوریکه‌ویت‌وه و هاوپی به‌تیان له‌گه‌ل دا نه‌که‌یت و مندال و زاره‌که‌کانیشت له‌سه‌ر هه‌مان شی‌واژ هان بده‌یت و په‌روه‌رده‌یان بکه‌یت و له‌خۆت و له‌منداله‌کاندا په‌نگ بداته‌وه. (وه‌رگێڕ).

له ژینگه وه ده گوازیتته وه بۆ ژینگه یه کی تر وه ک پاهینانی له سهر بهرپرسیه تی دوا پۆژی خوئی، ده بی به دوا داچونی تاییه تی بۆی هه بیته، چاودیژی و سه ره رشتی بکات و مه شق و پاهینای پی بکات و گرنگی ته وای پی بدات بزانی چی ده خوینیتته وه و به دوا چی ده گه پیت، په وشو و ئاکاری چاک په چاو ده کات یان هی خراپ، چاودیژی و به دوا داچونی هه بیته بۆ وانه کانی بۆ جل و بهرگو پۆشاک، پۆشاک شیری له بهر ده کات یان هی بی شیری؟

- هاویه شی کردنی کچه که ی له ئیش و کاره کانی داو سه ره تا به قوئانی سه ره تاو له قوئانی هاوپی یه تی هه لسو که وتی له گه ل دا بکات و وا له کچه که ی بگه یه نی که من هاوپی یه کی تۆم و هه رچه نده دایکت بۆ ئه وه ی کچه که ی له دلی دا شتی که دروست نه بیته که له وانه یه به زیانی کچه ته وای بیته.^(۱)
- ئه رک پیدان و به شداری کردنی کچ به به شتی که له کار و بهرپرسیه تی له ناوما ل داو پشت گوئی نه خست و به ره لا نه کردن و پانه هینان و په روه رده نه کردن و کار پی نه کردنی به جۆری که هه رچی
- ویستی بیخاته بهر ده می و هه مو نازیکی بکشی (مدلله) و نه نجام هیچ بهرپرسیاریه ته که هه ل نه گریت و فیژی هیچی لا نه کات و ده ست و پی سپیکه ده ریجیت و هیچ نه زانیته.^(۲)

(۱) واته: له پوی دایکی دا شه رم بکات و پرسپاری فیژ بونی کاره کانی له دایکی نه کات به نه زانی بهینیتته وه و هیچ فیژ نه بیته دوا پۆژی که شوی کرد و که وته مائیکی تره وه نامۆیه له و ماله دا تا پا دیت له گه ل ئه ژینگه تازه دا و بهرپرسیه ته کی قورس و گرانی ده که ویتته سه ر شانی. ئه گه ر دایکی پیشت له ماله باوان هه ولی له گه ل دا نه دات و فیژی هه مو شتیکی نه کات و ژیر بیته و وه که هاوپی و په فیقیک په فتاری له گه ل دا بکات و نه و بهر یه سه شه رمیه نه هیلیته و نه کات کچه که ی به پاشکا وانه هه مو شتی که له دایکی ده پرسیت و هه مو شتی که فیژ ده بیته و کارامه و ولپه ات و زیره که ده رده چیت ، کورد گوته نی باش ده ره هاته وه. (وه رگپ).

(۲) لیره دا مه به ست قوئانی سه ره تای ژبانی کچانه له ماله باواندا ، که پتویسته و نه رکی سه ر شانی دایکانه که کچه کانیان به ته واهه تی فیژی کاروئیشه کانی خو یان بکه ن و به شیوه یه کی کارامه و نازاو

• هه ست کردن و ناگاداری باوک به همو نه و کارو پرؤسانه ی که له م بواره دا نه نجام ده درین و پیوسته باوک له گه ل دایک دا هاریکار بیت له پرؤسه ی په روه رده کردن و پاهیتانی منداله کان که تاییه ته به م قوناغ و نه پؤشین و چاو نه نوقاندن له ناست هر هه لئس و که وت و په فتاریکی خوار و ختیچ و خراب که له لایه ن منداله کانه وه پو ده دن چ کوپو چ کچ.

قولی و بی بنی نه م بهرپرسیاریه تیانه جهخت له سهر نه وه ده که نه وه که دایک خوی دایه نه و په روه ردیاره و چاودیره و مامؤستاو فیترکه ره و به پتوه به ره و پاپه پینه ریشه، هر دایکه که پیگه یه نه ری زانایان و په روه ردیاری جگه رگوشه کانه و پاهیتنه ری پیشه وهران و جوتیاران و دروستکهری پاله وانانه، چینه ری واتاو وشه به رزو پیرؤزو گوره کانه، دیاره نه م نه رکو کاره گرنگانه هه روا ساده و سانا نین هه روه کو تویرؤک له دایکان بوی چون به لکو زؤر له وه به رز تره گرنگترو قورستین نه رکیکه له سهر پوی زهوی دا بؤ؟ چونکی گوره پیاوان و زانایان و تیگوشه ران و بانگه شه کاران و چاکه کاران هه مویان له و قوتا بخانه و زانکوو دانشتگایه ی باوه شی دایکانی په روه ردیارو زاناه و درده چون و درده چن.

ج - بهرپرسیاریه تی نافره تی موسلمان وه ک کچیک:

کچ لقیکه له و بنه پته واته له دایک، که خوی گوره به و پله و پایه جیای کردؤته وه و تاتیبه تمه ندی کردوه و نه و پیره گوره ی پی به خشیوه و له باوکی پی

زرنګ و ده ست په نگین و ده ست پاک و داوین پاک ناماده و دروستیان بکن. له ماله وه دا مه شق و پاهیتانیا ن پی بکن له و ماله سهره تاییه ی باوکیاندا و له همو بواریکدا پایان بهینن و کورد گؤته نی کابانیکي زرنګ ووریا یان لې به ره م بیخن و که سایه تیه کی به رز و شکودارو و توندو تول و توکمه یان لې دروست بکن. کار یان پی بکن و پشت گوئی یان نه خن، چونکه نه مقو باری بهرپرسیه تی له سهر شانی کچان نیه له ماله وه باوانیاندا، نه م قوناغی ناماده کردن و پاهیتانه، سبهینی مهیدانی کار کردن و ماله میردان وخواه نی بهرپرسیه تی و قوناغی پراکتیکه و قوناغی ناماده کردن و پاهیتان به سهر چو بویه نه م نه رکیکی گوره ی سهر شانی دایکانه به رامبه به کچه کانیا ن. (وه رگتی).

جیا کردۆتوه نهگەر بیت به پئی ی شه ریه تی ئیسلام واته بهرنامه ی خواو بهو پئی یه
 که خوی گهره بۆ داناو بهرورده بکرت، پیغه مبهری خوشه ویست ﷺ
 فرمویه تی: {من عال جاریتین حتی تبلغا جاء یوم القیامة انا وهو} وضم اصابعه^(۱). ای
 فی الجنة}. (واتا: هر که سیک دوکچان به خیتو بکات و جوان و پیک و پیک له سر شه ریه تی
 خواو به پئی ی بهرنامه ی قورئان و سوننه ت بهرورده یان بکات هه تا بلوغيان ده بیت و
 به شوینی خویان ده گه یه نی و منه تیشیان به سرده نا کات. نه وه من و نه و که سه له پۆزی
 قیامته دا وه ک نه م دو په نجه یه م له یه که وه نزیکین و دراوسی ی یه کترین. هر دو په نجه کانی
 شایه تمان و نه وی ته نیشتی به یه که وه جوت کردن.. (وه رگپ).

کچ له دلای باوک و دایک دا جیکه ی تاییه تی خوی هیه به هوی بی هیزی و بی
 دهنگی و له سرخوی و هییدی و هیمنی بی کیشه یی خویه وه.

هه ره کو کچ مافی به سر باوک و داکیه وه هیه که له لاپه په کانی پابردودا
 نامازه مان بۆ کردن، وه لای له گه ل نه مه شدا کچ خوشی له م بهرپرسیه تی و واجبه بی پشک
 نه. بۆیه له دیار ترلاین و بهرچاو ترین بهرپرسیاریه تی ئافره ت وه کچ نه مانه ی خواره وه ی
 له سر شانه:

– گرنگی دان به نه رکه که سایه تیه کانی خوی، خویندن و فیئر بونی، ده بی بهرنامه یه کی
 زانستیانه بۆ خوی دابریژیت به پئی ی نه و بهرنامه یه له ژیا نی پۆژانه ی خوی دا کار بکات.
 یارمه تی دایکی بدات و هاریکاری مامۆستا کانی به بهرده وامی و بی که مه رخه می بکات.
 پیویسته له سر کچ گرنگی ته واد بدات به زانسته شه ریه کان و ویزه کان وه ته فسیری
 قورئان و فرموده کان و ویزه و پۆشنبیری گشتی یه کان و پۆشنبیری کانی ژنانه و له م
 جۆرانه. هه ره کو له پابردودا له بهشی بهرپرسیتی زانستیانه ی ئافره ت له گه ل نه فسی خوی
 دا باسما ن کرد.

(۱) رواء مسلم برقم (۲۶۳۱) فی البر والصلة، باب فضل الإحسان آل البنات.

- هه‌میشه گوی پابه‌لی دایک و باوک بۆ ده‌نگه‌وه چون و وه‌لامدانه‌وه‌ی خوی بالا ده‌ست و کار به‌جی که ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ الإسراء: ۲۳. (واتا: واته پهره‌دگاری تو فرمانت پی ده‌کات که له (الله) به‌لاوه هیچ که سو هیچ به‌رنامه‌و هیچ شتیکی تر نه‌په‌رستن و گوی پابه‌ل و چاکه له‌گه‌ل دایک و باوک‌تاندا بکن. (وه‌رگپ). به‌لام به‌داخه‌وه ده‌بینین زۆریک له‌کچان. ئه‌م گوی پابه‌لیه‌یان پشت گوی خسته‌وه لێ ی دور که‌وتونه‌وه (کوپان خراپ‌تریش - وه‌رگپ) ، به‌لکو زۆریکیان گوی پابه‌لی دۆست و براده‌ره‌کانیان به‌سه‌ریاندا زاله‌و گوی پابه‌لی ئه‌وان ده‌کن و پیش گوی پابه‌لی باوک دایکیان خسته‌وه، ئه‌مه‌ش گه‌وره‌ترین هه‌له‌و مه‌ترسیدار ترین هه‌له‌یه‌که که‌کوپان و کچان تی ی که‌وتون و باجه‌که‌شی ده‌که‌ویته سه‌رشانی وه‌چه‌و نه‌وه‌ی داهاتوی کوپ و کچان، چونکه ئه‌م زیانه له‌دوا پۆژدا به‌سه‌ر خۆیاندا ده‌شکێته‌وه، چونکه گوی پابه‌لی و چاکه کردن له‌گه‌ل باوک و دایکاندا قه‌رزێکی زۆر خێراو به‌په‌له‌و زو وه‌رده‌گیرێته‌وه یازو ده‌دریته‌وه.^(۱)

- یارمه‌تی دان و هاریکاری کردنی دایک له‌و کار و ئیشانه‌ی که‌ده‌توانیته‌ ئه‌نجامیان بدات وه‌ک:

(۱) واته‌ک هه‌ر که‌سیک یا پونتر بلێین هه‌ر کوپ و کچیک له‌سه‌ره‌تادا له‌گه‌ل باوک و دایکی دا خراپ بیته‌ و له‌ژیانیاندا له‌گه‌لیاندا چاک نه‌بیته‌و گوی پابه‌لیان نه‌کان سونه‌تیکی ژیانه که‌خۆشی می‌ردی کرد یا ژنی هینا مال و مندالی په‌یدا بون کوپ و کچه‌کانی خۆشی هه‌مان هه‌لس و که‌وتی له‌گه‌ل دا ده‌کن له‌دوا پۆژدا. به‌پێچه‌وانه‌وه‌ش نه‌که‌ر کوپ یا کچ له‌گه‌ل باوک و دایکی دا چاک بوو گوی پابه‌لی کردن ئه‌وا منداڵه‌کانی خۆشیان له‌دوایی دا له‌گه‌لی باش ده‌بن و گوی پابه‌لی ته‌واوی ده‌کن. زۆریکی وامان دیتن که‌باوک دایکی خۆیان فری داوه‌و ته‌نیا پیشی عیب بوه نه‌ک پی ی بلێ یادایه یا باب به‌لکو هه‌ر پی ی عیبیش بوه پی ی بلێن کوپ یا کچی فلان یا فلانه‌ که‌س. دواتر دیتمانه‌وه خۆشی هه‌مان ده‌ردی به‌سه‌ر هاتۆته‌وه‌و تاهه‌که‌ی چیشته‌وته‌وه، بۆیه‌ گوته‌یانه (گوی پابه‌لی و خزمه‌تکردنی دایک و باوک قه‌رزێکی زو دراوه‌یه‌و زو وه‌رده‌گیرێته‌وه به‌هه‌ردو باره‌که‌یه‌وه. (وه‌رگپ).

- چپشت لیټان وشوشتن وپاك كړدنه وهی قاپ وقاچاغ وپاك وخواړینی و ته مه لئ نه كړدن له نیشه كاندا و پشټ نه به ستن به خزمه تكارز كار نه كړدن و ئه م پشټ به ستنه به خزمه تكار وات لئ ده كات كه كچيكي ته مه لئ و كار نه كړده و بئ خيټر لئ ده ربچيټ و دوا پوژ واته دواى شو كړدن ناتوانيت ئه ركی سهرشانی خوت پاپه پښيت وتوانای مه ل گرتنی ئه و بهرپرسيار په تيه ت نايټ.
- يارمه تی دانی دايك له پوره رده كړدنې براو خوشكه كانی بچوكت له خوت له سهر خوو پرهوشتی جوان و به ها به رزه كان كه له بهشی بهرپرسيه تی دايكدا به دريژي باسما ن كړد.
- پاپه پاندن و نه نجامدانی هندی له ئهرك و ئيش و كار ه كان له بری دايك و يارمه تی دانی يا نه نجامدانی هندی كاروبار واته نوينه رايه تی كړدنې دايك له و كارانه دا.
- فير كړدنې دايك به خوینده واری و نوسين ئه گهر دايك نه خوینده وار بوو تو خوینده وار بویت به تايبه تيش فيری دروشم و بواره زانسته كانی ئايینی بكه وهك فير كړدنې نوږو قورئان و ئه و ويردانه ی كه له نوږدا ده خویندرين به تايبه تيش سوره تی فاتحه، هه له كانی بئ پاست بكه وه. به تايبه تی له كاتی بئ ئيشی و ده ست به تالی دا هه ولئ له گه ل دا بده و ده وری قورئان خویندن و هندی له زانسته شرعيه كانی له گه ل دا بده بئ ئه وهی سوديان لئ وهر بگريټ، كه به پاستی ئه مه لايه نيكي گرنگی فرهاموش كراوه كه زوريك له ئيمه لئ ی بئ ئاگاین. چونكه پوژانه پرسياريكي زور ده كريت له لايه ن ئه و زن و پياوانه ی كه خویندنې سوره تی فاتحه نازانن يان خویندنه كه يان په وان نيه، كه چی كچه كانيشيان له زانكوو دانشتگا و دواناوه ندی و ئاماده ييه كاندا ده خوینن يان فيرخوازن، ئاليزه داو نه مه بهرپرسيه تی و ئه ركی سهرشانی كچان به ده رده خات^(۱).

(۱) هدی بئ ئه مه نالين كه زوريك له و كوږو كچانه ی كه خاوه نی پروانامه ی دكتوراو ماسته ريشن وهك نه خوینده وارن وان به لكو له و انيش كول واره ترو نه زان ترو ن نازانن سوره تی فاتحه به په وانی بوږين؟؟!! بئ. چونكي هه گيزاو هه رگيز به لای قورئان و زانسته شرعيه كاندا نهك هه ر ناچن و ناگه رين به لكو قورئان هه ر ناش خوینن و زوريكيان هه ر پرواشيان پئ نيه. خوله خویندنه وهی كتيب

وریایی و ناگاداری له‌مانه‌ی خواره‌وه گه‌لیک گرنگ و پیوسته :

■ به‌سەر نه‌بردنی کاتی بی‌ئیشی و ده‌ست به‌تالی به‌شتیک که‌سودی نه‌بیّت وه‌ک: شوین که‌وتن و ئالوده بون به‌نامیره‌کانی راگه‌یاندنه جۆربه‌جۆره‌کان و ئه‌و هۆکاره په‌یوه‌ندیانه‌ی تر که‌ ئه‌مۆ له‌جیهاندا هه‌ن، که‌به‌پاستی کاتیکی زۆر له‌کیس مۆف ده‌ده‌ن له‌کاتی سه‌یر کردنی ئه‌و دیمه‌نه سه‌یرو سه‌مه‌ره و بی‌ئایرۆیانه‌و ئه‌و فیلمه بی‌سوو بی‌که‌لگانه که‌له شاشه زیوینیه‌کانی که‌نال و ته‌له‌فزیۆنه جۆربه‌جۆره‌کانی ده‌ره‌وه‌و ناوه‌خۆ نیشانی هاو‌لاتیان ده‌درین به‌تایبه‌تیش هه‌رزه‌کارانی کوپو کچ، نه‌ک هه‌ر ئه‌مه به‌لکو کاتیکی زۆریش له‌سه‌رپچی خوی گه‌وره‌و پابواردن و شوین که‌وتن و شل کردنی جله‌وی هه‌واو ئاره‌زوه‌کانی نه‌فس و شه‌یتان و له‌خرابه‌کاری دا به‌سەر ده‌بریت. چونکه مۆف ده‌بی‌باش بزانیّت که‌به‌رپرسه له‌و کاته‌ی که‌خوای گه‌وره بۆ پابه‌پاندنی کاروباره‌کانی ژیا‌نی هه‌روه‌ک خۆی بۆی دا‌رشتوین نه‌ک به‌هه‌واو ئاره‌زوی خۆمان ئه‌و کاته‌ش که‌ بریتی به‌ ژیا‌ن و ته‌مه‌نی مۆف که‌به‌نرخ ترین و به‌رز ترین شتی که‌ مۆف له‌بونه‌وه‌دا هه‌یه‌تی، ده‌ی نه‌گه‌ر هه‌مو له‌گه‌ل ئه‌و دام و ده‌زگایانه‌دا به‌خوپایی و به‌به‌لاش و بی‌سود به‌سەر ببریت حه‌تمه‌ن توشی زیانیکی زۆر گه‌وره ده‌بین له‌دنیا و له‌قیامه‌تدا، که‌زۆر به‌داخه‌وه‌و زۆر جی‌ی دل‌گرانی و دل‌ ته‌نگی که‌به‌شی هه‌ره زۆری کاتی کیژده لاوان و کچان (هه‌روه‌ها کوپان له‌کچان خراپتر - وه‌رگێت) ئه‌و کاته زی‌په‌نه واته ئه‌و ته‌مه‌نه به‌پێژه له‌گه‌ل که‌نال و هۆکاره‌کانی راگه‌یاندنی گه‌نده‌ل که‌ری وه‌ک ته‌له‌فزیۆن و که‌نال ئاسمانیه‌کان و یاله‌گه‌ل براده‌رو په‌فیه‌ خراپه‌کانیان له‌بازاره بی‌ئابوه‌کانی ئه‌مۆ یا له‌گه‌ل ته‌له‌فۆن و ته‌له‌فۆنکاری و مۆبایل دا به‌فیرۆ ده‌ده‌ن. دیاره که‌گومانی تێدانیه که‌به‌هۆی ئه‌م که‌مه‌رخه‌می و بی‌ئاگاییه‌وه‌ کارو

و چاپکراوه شه‌رعی و زانسته شه‌رعیه‌کان هه‌ر گه‌پێ!! ده‌بی‌بلی‌ن ئه‌وانه ده‌بی‌له‌پیشه‌وه‌ خۆیان فێر بکه‌ن و بگه‌رێنه‌وه‌ بۆ پنگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و بیرو باوه‌ره‌که‌ی خۆیان واته عه‌قیده‌که‌ی خۆیان سه‌ره‌له‌نوێ تۆژه‌ن بکه‌نه‌وه‌و ئه‌مجار دایک و باوکیان فێر بکه‌ن و بیرو باوه‌رو عه‌قیده‌که‌یان بن کۆل بکه‌ن و پاستی بکه‌نه‌وه‌ (وه‌رگێت).

ئىشلىكى زۆر گىرگىزىدۇ دەست دەچىن ئۇ نىجام بەرھەملىكى زۆر لەداھاتو سەرو سامانى تاكى و نەتەۋەبى لەكىس دەچىن و لات خەسارەتمەند دەيىت. كاتىكى زۆرىش لەسەرىپچى و بى فرمانى خۇاى بالا دەستو كارىبەجى دا بەفېرچو چو بەسەر بردرا.

■ دور كەوتنەۋە لەبرادەرى خراب كەۋەك پېرىشكى گېدار وان كەكەۋتە سەر ھەر شىتەك دەست بەجى ئەۋىش گې دەگىت ۋە ھەمو گىيانى دەسوتىنى، لەپۇڭگارى ئەمۇدا پەيۋەندى و برادەرايەتى پاستەۋخۇ و ناپاستەۋخۇ گەلىك زۆن. دەبى كچى ژىرو موسلمانى خاۋەن باۋەپى تۆكەم زۆر لەو دۆستو برادەره خراپانە و رىاۋ ئاگادار يىت. نىشانەى ئوانە ئەۋەپە كەھەمىشە خراپە و ئامرازەكانى خراپەيان پىۋە ديارە ھەم دەم بالوكەرەۋەى خراپە و خراپەكارىن، ۋەھەمىشە شەپەنگىزىن و خراپە ھىنەرو خەلىكى بۇ خراپەكارى ھەل دەننەن و تۆۋى خراپەكارى دەۋەشىنن و فرمان بە خراپە دەكەن و قەدەغەى چاكەكارى دەكەن، وپنەى ئەم دۆستو برادەرانە پىۋىستە زۆر لى يان و رىا بىتولى يان دور بەكەۋىتەۋە.

■ شۆيىن كەۋتنى ئافرىتانى كافرو بى باۋەپو بەكار ھىتان و لەبەر كىردى ئەو جىلو بەرگ و پۇشاكانەى (الموضه) كە كافران و خراپەكاران بەديارى بۆمانى دەھىنن، ھەروەكو لەپا برىدودا زانىمان كە دۆرمانى ئىسلام ھەمىشە سورن لەسەر ئەم كارەيان و بەردەۋام نوچ نادەن و ناسەكنن، بۇ ئەم مەبەستەش ھەمىشە لەھەۋلى لىپراۋانەى خۇيان ناكەون بۇ خراب كىردن و لادانى كچانى موسلمان و لەكەدار كىردىيان بەھەر شىۋەپەكى بۇيان بىكىت، بەھەر ھۆكارىك بىت يەكىك لەو ھۆكارانە كەگرتويانەتە بەرىلاو كىردەۋەى ئەو ھەمو جىلو بەرگ و پۇشاكە ناشەرى يە جۆرپەجۆرانەى كەلەناو كۆمەلگەى موسلمانان و لەناو ئافرىتانى موسلماندا بلاۋيان كىردۆتەۋە و ئافرىتەى موسلمانان پوت كىردۆتەۋە لەپۇشاكى شەرى و ئاۋەپوتيان كىردەۋە لەھەيا و ھەشمەت و پو سورپەتەى فىترەتەى خۇيان دورخستۆتەۋە لى يان دارپىۋە. بۆپە كچان و ئافرىتانى بىۋادارى موسلمانان زۆر پىۋىستە كەبەرھەلىستكارى و بەرپەرىچى ئەم پلانە گلاۋەى دۆرمانى ئىسلام بەدەنەۋە دواى ھەمو

قېر قېر که رېک نه که ونه وده لایمان نه د نه وده وشوین هه مو ده نگدانه وده یه ک (الصدی) نه که ونه.

■ ده رچون بۇ بازار په کان به بی کاري پټویست: به پاستی نه مه در دو په تایه کی تر سناک و مه ترسی داره که له ناو نافرته تاندا بلاو بوته وده وهک بلاو بونه وده که و تنه وده ی ناگر له ناو پوشو په لاش دا، به جوری وای لی هاتوه که زوری که له کچانی موسلمان له ناو بازار په کاندا هه لېزه دابه ز ده که ن و دو چاری سه دان هه لو کاري بی شریعی یان ده که ن و ده که ونه داوی شه ی تانه وده یه که مین که سیک و یه که مین شتی که که له و بازار په دا بکه ونه داوی وده شه ی تانه، چونکه بازار په کان بنکه و باره گای شه ی تان و خراپه کاران و ده بی خوشکانی موسلمان و به کچو به ژنانه وده زور وریا بن و خو له چونه ناو بازار په کان به دور بگرن، خو نه که ر هه ناچار بون که ده بی هه ر بچن نه و باله که ل سه ر په رشتیاری کی خوی یایه کی له نه ندامانی مه حره می خوی دا بجیت و خیرا پید او یستی په کانی بکریت و به په له بکه ریته وده لانه که ی خوی که مال که یه تی. ده ی با نافرته تان له سه ر نه وده رابین که بۇ پټویستی نه بی نه چنه ده ر، چونکه گومانی تیدانی نه وده چونه دهره وده یان دهرگی هه مو خراپه وده ری که بۇ نه وان، باباش بزائن نافرته هه ر که چوه دهره وده شه ی تان یه کسه ر پشوازی لی ده کات وده ری ده گریست به که یفی خوی ده ی هی نی وده ییات هه روه کو له پیغه مبه روه وده ﷺ نه مه چه سپاوه. ^(۱) چه ندان نافرته تی موسلمان که وتونه داوی سه رشو پی وده زاله ته وده به هوی نه م دهرچونه بی شریعیانه ی نافرته تانه وده، بویه پټویسته کچان زور له م حاله ته وریا و ناگادار بن و له م کرده وانه ی خواره وده بسلمنه وده لی دور بکه ونه وده:

(۱) له فهرموده ی عباده کوی مسعود ﷺ که له پیغه مبه روه وده ﷺ ده گریته وده که فهرموده تی: { المرأة عورة فإذا خرجت استشرفها الشيطان } رواه الترمذي في الرضاع، باب إستشراق الشيطان المرأة إذا خرجت وقال: هذا حديث حسن غريب.

واته: نافرته عوره ته که ر له مال هاته دهر شه ی تان پشوازی لی ده کات وده ی قوزیته وده به که یفی خوی هه لس وکه وتی له که لدا ده کات. (وه رگتی).

- ده‌رجون بۆ ئو شوینانه‌ی که پی یان ده‌گوتریت شوینی سه‌یرانگا و پابواردن و کات تیدا به‌سەر بردن (الملاهی) باخۆی له‌شهری ئو شوینانه بیاریزیت چونکه توشی پابواردن و کاته‌کانت به‌فیرۆ ده‌جیت و کۆلێک شه‌رو خراپه‌کاری و گوناح و تاوانت بۆ به‌دیاری دینیت و ده‌یخاته‌ گهردنت^(۱).

- به‌کار هینانی ته‌له‌فۆن و موبایل به‌بی سودو له‌کاری پرپوچدا؛ ته‌له‌فۆن و موبایله‌کان چه‌کیکی دوسه‌رن بۆ پتویستی و ناچاری نه‌بیئت ناگردرین و دانانرین. جیگای داخه‌ که زۆریک له‌کچان شیوازیک و ده‌گرنه‌ به‌ر له‌به‌کار هینانی ته‌له‌فۆن و موبایل، که مرفۆ بیژ له‌خۆی ده‌کاته‌وه، هه‌رکه (سماعه) یا موبایله‌که‌یان به‌ده‌سته‌وه گرت ئیدی پییه‌وه ده‌لکی و تاماوه‌یه‌کی دورو دریز به‌ری ناده‌ن ئه‌وه‌نده قسه‌ی بی سودو بی که‌لک و دریزدادی

(۱) باخوشک ویرایانی خوینەر و تینه‌گن که له‌پابواردن و خوشگوزهرانی پێک و پابه‌ند به‌مه‌رجه‌ شرعیه‌کانه‌وه یان ئی قه‌ده‌غه ده‌که‌ین نه‌خیر به‌لکو مه‌به‌ستی ئیمه‌ ئه‌وه‌یه که له‌زۆریک له‌وشوینه‌کان له‌کۆمه‌لگاکانی موسلماناندا بلاوه‌و کاری بی شرعی تیدا ده‌کریت و پابه‌ند نین به‌شهریعتی خواوه‌و ئاپۆره‌یه‌کی خه‌لکی زۆری تیدا کۆده‌بنه‌وه و به‌هه‌زاران بی شرعی تیدا ده‌کریت و هه‌ک خواردنه‌وه‌ی مه‌ی و په‌ش به‌لکی و ده‌هۆل و زویرنا و موسیقا و گۆزانی گوتن و سه‌ما و سوپدان و تیکه‌ل بونی ژن و پیاو و گه‌لیکی تر له‌بی فه‌رمانی و بی شرعیه‌کانی تر له‌ شوینه‌کانی و هه‌ک هاوینه‌ هه‌واره‌کان و سه‌یرانگا‌کان و شوینه‌کانی تر. به‌لام ئه‌گه‌ر ئه‌م ده‌رچونانه بۆ گه‌شت و گوزاره‌کانی سروشتی خۆی گه‌وره که پابه‌ند بن به‌مه‌رجه‌ شرعیه‌کان و هه‌ک ئه‌وه‌ی هه‌ر که‌س خۆی و خاوه‌ن خێزانی بچنه شوینێک له‌شوینه‌ خوشه‌کانی ئو چیاو چۆل و پێده‌شخانه‌ی که چۆل و که‌سی تیدا نین یاخود که‌لیشی بن که‌میک و تیکه‌لی تیدا پو ناده‌ن و هه‌ر خۆیان بن ئه‌وه چی تیدا نیه‌و پێگه‌ پێدراوه (مباحه) و هه‌رام نیه‌به‌لکو هه‌ندێ جار بۆ هه‌ندێ له‌ته‌مه‌نه‌کان له‌سه‌ریشته‌ پتویسته بچنه‌ ده‌ر و سوننه‌ته بۆ بینینی ده‌سه‌لات و نیشانه‌کان و توانا له‌بن نه‌هاته‌وه‌کانی خۆی گه‌وره.

ده‌توانن بۆ ئه‌م مه‌به‌سته و بۆ زانیاری پتر سه‌یری کتیی (الترغیه) له‌نوسینی دکتۆر عبدالله السدحان بکه‌ن. که زانیاریه‌کی باش و پڕ به‌سودو ده‌وله‌مه‌ندی له‌م باره‌یه‌وه تیدا به‌، خوا پاداشتی بداته‌وه و سه‌رکه‌وتوی بکات. آمین.

ده کڼ، نای لهو خه ساره تمه ندیه و لهو کات به فیږ دانه، به شیوه یه ک ده بیته پاچنکی تیک دهرو ده رگا کانی شهرو خراپه به روی کچانی موسلماندا ده کرتنه وه له پښکې راستی خویان لاده دهن وله گریزه نه یان ده بن وکچان له م پښکې به وه خراپ ناو زده ده بن. تکایه نذر نذر وریاو ناگدار بن له م پیشه قیزه ونه^(۱).

د - بهر پرسیاریتی نافرته موسلمان وهک خوشکیک:

خوشک له نزیکتین نزیکه کانی برایه، هردو لا مافی هاو به شیان هه یه به سهر یه کتریه وه. به لکو بهر پرسیه تی خوشک گوره ترو گشتی ترو بهرچاو تره له ناو نه و مالۍ که تیايدا ده زیات. نه وهی که له بهر پرسیه تی کچدا باسما ن کرد به ته واوه تی بریتیه له بهر پرسیه تی خوشک له بهر امبه ر خوشکه کانی و براکاني به گه وړه و به چوکوه. لیره دا ده توانین چهنه بریارو بهر پرسیه تی تر بخینه سهر نه و بریارو بهر پرسیه تیانه ی

(۱) به لئ چ ته له فون وچ موبایل دو ده من و دو تیغی پرندن که یغت لی بی له کاری باشه به ولاره چیدی پی نه نجام نادهیت و ته نیا نیش و کاره زه وریه ته کانی ژبانی پښانه ی خوتی پی نه نجام ده دهیت، وه وه سیشت لی بیت چ کاریکی خراپ و فیتنه و ناشویی پی له ناو خه لکی دا بلاو ده که یته وه. هه مومان باش ده زانین که موبایل و ته له فون بق کاری باش و خزمه تگوزاریه سود به خشه کانی ژبانی پښانه ی مروف لروست کراوه نه ک بق خراپه کاری و به خه لکی راپولردن و په یوه ندی به ستن و دلداری وین دیوارو بن په سیوان. زورمان له گه نچ ولوانی کچان و کوران نیوه که شهرم ناکات له هه مو شویتیک له بازار له مال له فرمانگو و له شویتنی ده و امه کی خوی دا موبایله که به بنانگوئی یوه ده نیت هه رگیز شل و وه رز نابن و سه عاتیک نا دوسه عات و بگره سی سه عاتیش سه ماعی موبایله کی به بنانگوئی یوه یه و قسه له گه ل دلداره که یاندا ده کڼ و مراجعه کانیشیان وا به دیاریانه وه پراوه ستا ورن و چاوه پوانن هه لی نابنه و تا کاره کانیا ن بق راپه پینن به لام بی سوده. نذر جار روی داوه بابای مراجع له سوری نوره وه له گوندو لادیکانه وه هاتوه بق دائره و مه سرف و خه رجیه کی نقریشی کردوه نه و پښه کانی بق ناکرین بق به یانی یان ده گه پښه وه یا له مالی خانه خوی ده میننه وه، به شکو خوابکات به یانی کابرای فرمانبه ر دلی بتلیستته وه و نیشه کی بق راپه پیننیت. تاوانی نه مه له نه ستوی کی دایه هه یاران؟ (وه رگپي).

كەلەخالى (بەرپرسىيەتى ئافرىقى موسلمان وەك كىچ) دا خرائە پو كەلەم خالانى
خوارە وەدا دەيان گوشين:

- پىز گرتن و بەھەند زانىنى براو خوشكەكانى كەلەخۆى گەرە ترن. چونكە خوشكى
گەرە لەمالدا لە جىگە و پلەى دايك دايە، وبراگەرەش لەجىگە و پلە و پاىەى باوك دايە.
مافى پەيوەندى و خزمایەتى و نەسەبىيان بەسەر يەكەو ەھ يە واتە مافى خوشك و براىەتى،
پىويستە لەسەر ئەو خوشكە كە يارمەتيان بدات ئەگەر پىويستيان بە يارمەتى ەھ بو، وەك
يارمەتى دانى مالى و مژادى (المادى) كەردنە وەى گرى كۆپرەكانى تەنگ و چەلەمەكانيان
كاتى توش بونيان. يارمەتى دانيان لەكاتى خويندن و سەعى پى كەردن و يادداشت
زانستەكانياندا.

بلاو كەردنە وەى خىرو چاكە لەناومالدا بەخويندنە وەو بىستەن و گوى لى گرتن و بانگ
كەردن و فرىاكە و تن و فرمان كەردن بەچاكە و قەدەغە كەردن لەخراپە و ئەم جۆرە شتانە.

- ئامۆزگارى كەردن و پىنومايى كەردن بۆ ئەوانەى پىويستيان پىيەتى لەناو مالدا.

**چوارچىوہى سى يەم: بەرپرسىارىيەتى ئافرىقى موسلمان لەبەرەمبەر كۆمەلگە و
ئومەتدا:**

بەرپرسىيەتى ئافرىقى فراوان و بەريلاو بەشىوہەك ەتا ەم و چوار چىوہ
پانتايى كۆمەلگە و ئومەت بەگشتى دەگرىتە وە. ئەو بەرپرسىارىيەت يە برىت يە لەھەستان
بەكارى بانگەشە كەردن بۆ لای خوای گەرە، بەرپرسىارىە لەفرمان كەردن بەچاكە و
قەدەغە كەردن لەخراپە، بەرپرسىارىە لەئامۆزگارى كەردن و پىنومايى و چاكەكارى و ئىسلاح
لەناو كۆمەلگەدا.

لێرەدا ەندى دەقى شەرى دەھىتمە وە لەبەر گرنگى و بايەخى ئەو بانگەشە و
واجب بون و بەرھەمەگشتى يەكانى، ئەمجار ئەوہى كە پەيوەندە و تايبەتى بەئافرىقە وە

مه‌یه. خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿۳۴﴾ فصلت: (۳۴، ۳۳). (واتا: توخوا چ قسه و گفتارو چ کرده‌وه‌یه که له‌قسه و کرده‌وه‌ی نه‌و که‌سه باشتره که‌بانگه‌شه بۆ لای خوای گه‌وره ده‌کات و خو‌شی کرده‌وه‌ی باش ده‌کات و ده‌لی من له‌گروپی موسلمانانم و پرواداره، شتیکی به‌لگه نه‌ویست و شتیکی سه‌ره‌تایی خوا کرده که هرگیزاو هرگیز چاکه و خرابه به‌کسان نین و ده‌ک یه‌ک نین و له‌یه‌ک تایی ته‌رازو دانین ده‌ی که‌واته مه‌میشه خرابه به‌چاکه پال پی‌وه بنین و رایان بمالن واته که‌خرابه‌تان کرد گورج چاکه‌یه‌کی به‌دوادا بکن بۆ نه‌وه‌ی خرابه‌که‌ت بسپرتنه‌وه، چونکه چاکه‌کان خرابه‌کان ده‌سپرنه‌وه. نه‌گه‌ر چاکه له‌گه‌ل نه‌و که‌سه‌دا بکه‌یت که ناخو‌شی و دوژمنایه‌تیان به‌یه‌که‌وه مه‌یه و ده‌ست پیشخه‌ری بکه‌یت له‌ناشت بونه‌وه و چونه دوائی نه‌و چاکه کردنه و نا‌شت بونه‌وه‌یه وای لی دیت و ده‌بیته دۆستیکی زۆر خو‌شه‌ویست و گه‌رمو گوپو دۆسۆزی لی دیت. (وه‌رگیز). مه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْعُرْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿۱۰۴﴾ آل عمران: ۱۰۴. (واتا: واته: نه‌ی پرواداران: با له‌ئیه‌وه کۆمه‌لیک پی‌کبیت بۆ نه‌وه‌ی پی‌گه‌ی چاکه و خیر پیشانی خه‌لکی بده‌ن و نایینی خوار حوکه‌کانی بۆ موسلمانان پون بکه‌نه‌وه، فرمانیان به‌چاکه پی بده‌ن و له‌خرابه و خرابه‌کاری ده‌ستیان بگرن و بیان گێرنه‌وه، بۆ نه‌م مه‌به‌سته‌ش ده‌بی نه‌و که‌سانه زۆر به‌چاکی له‌فرمان و له‌حوکه‌کانی نایینی ئیسلام تیگه‌یشتن و زاناو زیره‌ک و به‌رچار پۆشن بن و زۆر له‌سه‌ره‌خۆ هیدی و هیمن بن و به‌نرم و نیانی و پوی گه‌شو پو خو‌شیه‌وه ئامۆزگاری خه‌لکی بکن، نه‌ک توندو تیژو قسه په‌ق بن، ده‌بی بزائن چۆن قسه له‌گه‌ل خه‌لکی ده‌که‌ن و ده‌یان دویئن و ده‌بی زۆر دلقراوان بن. جا نه‌گه‌ر واین نه‌وانه له‌دنیاو قیامه‌تا سه‌ره‌رزو سه‌ره‌رازو سه‌ره‌که‌وتو ده‌بن، له‌په‌وتی قسه‌کاندا ده‌رده‌که‌ویت که‌مه‌به‌ستی

زانایانه نهك مه بهستی پی دروست کردنی حیزی سیاسی و پهرته‌وازه بونی نوممهت
 هه‌روه‌کو حیزییه‌کان به‌لگه بهم نایهت دیننه‌وه بۆ په‌وا دانی دروست کردنی فره حیزی
 له‌نیسلامدا. به‌سود وه‌رگرتن له‌ته‌فسیری گو‌لشن ب‌ال ۱۴۹۰ (وه‌رگێپ). هه‌روه‌ها
 ده‌فه‌رموی: ﴿أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْ لَهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾
 النحل: ۱۲۵. (واتا: ئە‌ی پێغه‌مبه‌ر: زۆر ژیرانه‌و له‌سه‌رخۆنه‌رم و نیا نه‌وه بانگه‌شه بۆ لای
 خوا بکه‌و به‌ژیرانه‌و به‌نامۆژگاری ژیرانه‌و هێدی و هێمنانه‌و خه‌لکی بانگ بکه‌و به‌باشترین
 شیوه‌ دایه‌لۆك قسه‌یان له‌گه‌ڵ دا بکه‌ بۆ ئە‌وه‌ی به‌و شیوه‌ نه‌رم و نیا نه‌وه دلی یان نه‌رم
 بێت و بێنه‌ سه‌ر پێگه‌ی پاست و به‌پێچه‌وانه‌وه لێت دور بکه‌ونه‌وه و بانگ کردنه‌ت له‌بری
 سود و قازانج زیانی مه‌بێت و لێت دور بکه‌ونه‌وه. (وه‌رگێپ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿فَلَوْلَا نَفَرَ
 مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾
 التوبة: ۱۲۲. (واتا: موس‌لمانان نا‌کړی مه‌مویان لیکړا بۆ غه‌زا‌کردن واته بۆ
 شه‌پ‌کردن له‌گه‌ڵ کافران ده‌ر بچن به‌ل‌کو له‌مه‌ر کۆمه‌له‌ و له‌مه‌ر عه‌شیره‌ت و تیره‌یه‌ک
 کۆمه‌لێک ده‌ر بچن و مه‌ندیکیش له‌ناو موس‌لمانان بمێننه‌وه له‌وانه‌ی که‌بۆ شه‌پ ده‌رنه‌چون
 بۆ ئە‌وه‌ی فێری شه‌رع و حوکمه‌کانی نایینه‌که‌یان بکه‌ن و نا‌گایان له‌و نایه‌ت و حوکمانه‌ بێت
 که‌بۆ سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ دینه‌خوار و هم‌ نا‌گاشیان له‌و مال و مندال و پیره‌ژن و پیره‌ پیا‌وانه
 بێت که‌له‌وێ ماونه‌وه. هه‌روه‌ها ئە‌وانه‌ی که‌له‌جیهاد گه‌رانه‌وه نا‌گادار بکه‌ن به‌و حوکم
 و نایه‌تانه‌ی که‌له‌دوای ئە‌وان هاتونه‌ته‌ خوار و نا‌گاداریان بکه‌نه‌وه له‌حوکمه‌کانی
 نایینه‌که‌یان. ئە‌م نایه‌ته‌ هه‌له‌وه‌شینه‌ره‌وه‌ی نایه‌تی ۲۹ی سو‌رده‌تی (التوبة إلا تَنْفِرُوا...)
 و نایه‌تی پێش خۆیه‌تی هه‌روه‌کو (القرطبي) له‌ته‌فسیره‌که‌ی خۆی دا هێنا‌ویه‌تی
 (وه‌رگێپ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ
 اتَّبَعْنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ يوسف: ۱۰۸. (واتا: ئە‌ی محمد به‌و بێبا‌وه‌پو
 بته‌پرستانه‌ بلێ نایینی نیسلام پێبازی پاست و نا‌شکرای منه‌ که‌پێتان پاده‌گه‌یه‌نم پێگه‌ی

من و نه‌وانه‌ی شوین من ده‌که‌ون و به‌به‌رچاو پویشنی و له‌سەر عیلم و زانستی نیسلام بانگی خه‌لکی ده‌که‌م بۆ ئایینی خوا، بۆ به‌ته‌ن‌ها خوا په‌رستی و به‌جی هینانی فرمانه‌کانی خوای په‌روه‌ردگار، خوای پاک و بیگه‌رد له‌وه‌ گه‌وره‌ ترو به‌رز تره‌ که‌هاوبه‌شو هاووینه‌ی بۆ دانین، من باوه‌رم ته‌نیا به‌خوای گه‌وره‌ و تاک و ته‌نیا هه‌یه‌ و پاک و بیگه‌ردی بۆ خوای گه‌وره‌ و من هه‌رگیز له‌هاوبه‌ش په‌یدا که‌ران نیم و نابم. (وه‌رگێپ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾
التوبة: ۷۱. (واتا: : بپواداران چ پیاو وچ ژن دوست و پشتیوانی به‌کترین و فرمان به‌چاکه‌ ده‌که‌ن و قه‌ده‌غه‌ له‌خرابه‌ ده‌که‌ن ، دیاره‌ مه‌به‌ست له‌بپوادارانی راسته‌قینه‌یه‌ نه‌وانه‌ی که‌ده‌ستیان گرتوه‌ به‌قورئان و به‌سوننه‌ته‌وه‌ به‌پی‌ی تیگه‌یشتنی پێشینه‌ی پیاو چاکان (وه‌رگێپ).

هه‌روه‌ها به‌پێچه‌وانه‌ی نه‌وانه‌وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿الْمُتَّقُونَ وَالْمُتَّقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ﴾ التوبة: ۶۷. (واتا: : به‌پێچه‌وانه‌ی بپواداران گروپیکی تره‌ن که‌خوای گه‌وره‌ ده‌رباره‌یان ده‌فه‌رموی: دوپوان چ پیاو وچ ژن هاوکار و پشتیوانی به‌کترین و هه‌میشه‌ وه‌ک پێشه‌ی پێشینه‌ی خۆیان فرمان به‌خرابه‌ ده‌که‌ن و قه‌ده‌غه‌ له‌چاکه‌ کردن ده‌که‌ن و خرابه‌ کاری و فه‌سادی له‌جیهاندا ده‌نینه‌وه‌ و تۆوی فیتنه‌ و فه‌سادی ده‌وه‌شینن. (وه‌رگێپ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّاصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ العصر: ۳. (واتا: : مرفه‌کان خه‌ساره‌ت مه‌ندن ته‌نیا نه‌وانه‌ نه‌بیت که‌بپوای ته‌واویان به‌خوای گه‌وره‌ و به‌پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و به‌به‌رنامه‌که‌ی خوا هیناوه‌ و ده‌ستیان گرتوه‌ به‌قورئان و سوننه‌ته‌وه‌ و ئامۆژگاری خه‌لکی ده‌که‌ن بۆ چاکه‌ کردن و بانگی خه‌لکی ده‌که‌ن بۆ لای خوای گه‌وره‌ و ئامۆژگاری خۆیان و که‌س و کارو خه‌لکی به‌گشتی ده‌که‌ن بۆ ئارام گری و خۆپراگری و پی‌ دامه‌زراوی له‌سەر ئایینی و خواو به‌رنامه‌ی خوای پاک و بیگه‌رد. (وه‌رگێپ). وه‌له‌فه‌رموده‌ راسته‌کانی مسلم و له‌فه‌رموده‌ی تمیم کۆپی اوس الداری هاتوه‌ که‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {الدين نصيحة} قلنا لمن؟ قال: (الله)

ولکتابه ولرسوله ولأئمة المسلمین وعامتهم} ^(۱). (واتا: ثابین هموی ناموزگاریه. گوتمان بۆ کئی ئه ی رهسولی خوا ؟ فرموی: بۆ خوی گه وده بۆ کتیبه که ی که قورئانه و بۆ پیغه مبه ره که ی و بۆ همو پیشه وایانی موسلمانان و بۆ همو موسلمانان به گشتی و بۆ عامیه کانیان. (وه رگیز). هروه ها له مسلمه وه له فرموده ی (سعید الخدری) وه علیه السلام له پیغه مبه ره وه علیه السلام که فرمویه تی: {من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه، وذلك أضعف الأيمان} ^(۲)).

هروه ها بوخاری پریویه تی کردوه له فرموده ی عبدالله کوری عمر وئویش له پیغه مبه ره وه علیه السلام که فرمویه تی: {بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً} ^(۳). (واتا: زانست وزانیاری له منه وه پابگه یه نن جابا به ته نیا یه ک ئایه تیش بیت. (وه رگیز). هروه ها فرمویه تی: {مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا، فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرَوْا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا وَلَمْ نَأْذِ مَنْ فَوْقَنَا، فَإِنْ يَتْرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا، وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِهِمْ نَجَوْا وَنَجَوْا جَمِيعًا} ^(۴). (واتا: وینه ی ئه و که سانه ی که دهستی یان گرتوه به قورئان و سوننه و هه رگیز سنوره کانی خوی گه وده نابه زینن و ئه و که سانه ی پیچه وانه ی گروپی یه که من وه ئه و دو گروپه وان که له که شتی که دان، گروپیکیان

(۱) روه مسلم برقم (۵۵) فی الایمان، باب بیان أن الدین النصیحة.

(۲) روه مسلم برقم (۴۹) فی الایمان، باب بیان کون النهی عن المنکر من الایمان، وأن الایمان یزید وینقص، وأن الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر واجب.

بۆ زانیاری پتر و تووژینه وه ی پتر ده ریاره ی ئه م فرموده یه برهانه: کتیبی خۆم (دراسة حدیث أبی سعید الخدری روایة ودرایة).

ب - واتا که یمان له پابربودا پون کردۆته وه. (وه رگیز).

(۳) روه البخاری برقم (۳۴۶۱) فیأحادیث الأنبياء، باب ما ذکر عن بني إسرائيل. بۆ شاره زا بون وزانیاری پتر برهانه: (کتاب الأمر بالمعروف لعبد الغنی المقدسی) به تووژینه وه لی کولینه وه ی خۆم له گه ل بۆ نویسی پیغه که یه ک.

(۴) روه البخاری برقم (۲۴۹۳) فی الشریکه، باب هل یقرع فی القسمة والاستهام فیہ ؟

له نهوومی سهره وهن و هی دوه میښ له نهوومی خواره وهی که شتیبه که دان. جا نه وانه ی
 له نهوومی خواره وهن ده لښن: نه گهر نیمه له خواره وهو له لای خومان کونیک له که شتیبه که
 بکه یو ناوی خومان لیره وه هه لښنجن باشته و خه لکی سهره وه عزیه ت ناده یین، دهنه
 نه گهر وانه که یین ده بی به سهر نه وانه ی سهره ودها بجینه قاتی سهره وه نه مجار ناو
 هه لښنجن. جانه گهر نه وانه ی سهره وه لښ بکه یین له بنه وه که شتیبه که کون بکه ی نه و ناو
 دیته ناو که شتیبه که و هه ردو لا له ناودا نقوم ده بن و ده خنکین، وه نه گهر ده ستیان بگرن و
 نه هیلن نه و هه ردو لایان پزگاریان ده بیته. ده ی نه گهر لښ بکه یین خراپه کاران له سهر
 خراپه ی خویان به رده وام بن. مه ی خوران به ناشکراو بی شه رمانه مه ی بخونه وه،
 نافرته تان به که یفی خویان خوی لښ پوت بکه نه وو سفورو ماکیاچ کردن و له سهر به رده لای
 خویان به رده وام بن به ناوی نازادی و مافو سهره بستی و به کسان ی ژنانه وه شهرم
 له خوی گهره نه که ی سنوره کانی خوا به یزینن، دایکان، باوکان که کانیان له سهر
 به رنامه که ی خواو له سهر پو شاک ی شهر ی په روه رده و پانه هیئن خوی گهره توشی
 به لامان ده کات له دنیا دواو له قیامه تیش توشی سزای به سفت و سوی ده یین. گهر لښ بکه یین
 سته مکاران سته ممان لښ بکه یو به که یفی خویان ته راتین بکه ی ده ستیان نه گرین نه و ناو
 فیتنه و فه سادی هه مو ولات ده گریتنه وه و چاره نویسی که په شمان ده بیته. هه روه کو
 پیغه مبه ر ﷺ فه رموی ته ی: {انصر أخاک ظالماً أو مظلوماً} سه حابه کان گو تیان: باشه نه ی
 په سولی خوا نه وه زانیمان که له سهر سته م لیکراو بکه ینه وه یارمه تی بده یین، به لام نه دی
 سته مکار چو ن یارمه تی بده یین و له سهر ی بکه ینه وه؟ فه رموی: ده سستی بگرن و مه هیلن
 نه و سته مانه بکات و بیگپر نه وه له سته م و خراپه کاری نه وه یارمه تی دان و له سهر
 کردنه وه یه تی. فرمان کردن به چاکه کاری کی زور گرنگ و بایه خداره له شه ر یه تی خوادا .
 هه ر گه لیک و هه ر قه ومیک فرمان کردن به چاکه و قه دهغه کردن له خراپه یان تیدا نه ما
 ده ستیان لښ بشو . فرمان کردن به چاکه و قه دهغه کردن له خراپه به سی قوناغ ده بیته
 قوناغ یه که م به ده ست: ده بی به ده ست نه گهر ده سه لاتی کی نیسلامی راسته قینه هه بو
 خراپه کار بگپر دریتنه وه ده سستی بگریته له خراپه و فیتنه و فه سادی و زینا و مه ی
 خوار دنه وه دزی و داوین پیسی و ده ست پیسی و گنده لئ. قوناغ یه ده م: ده بی به زمان

بگوتریت له کاتی کدا که دهسه لاتیکی نیسلامی نه بو یان له ترسی که و تنه وهی فیتنه ی گوره تر نه توانا به دهست بگپدریتته وه ده بی به زمان له خرابه بگپدریتته وه و بلی ی کا که نه وه گوناخه و خرابه یه لی دور بکه وه. نه گهر به قسه ت کرا نه وه باشه ده نا به قسه ت ده کات یان ناکات نه وه کاری تو نه و عایدی خوی گهره یه گرنگ نه وه یه تو فرمانه که ت کرد به چاکه و نه رکی سهر شانی خو ت پا که یاند. قوناغی سی یه م: نه گهر له ترسی فیتنه ی گهره تر نه ت توانی به قسه ش بلی ی نه و ده بی به دل پیت ناخوش بیت و رقت له و خرابه کاره، له و سته مکاره، له و دکتاتور، له و خیانه تکاره ببیتته وه و پشتی نه گری ت وله گه لی دا نه پوی ت و هاریکاری نه که بیت و دهستی نه گری ت و دوستایه بیت بوی نه بیت و ته نانه ت ده بی مه یلیکی زور که میشت بوی نه بزوی ده نا له لای خوی گهره تو ش به شداری له و تاوان و سته م و گوناخ و سته م و دهست پیسی و داوین پیسی یه ی که نه و ان ده ی که ن. هه روه کو له فرموده که ی پابردودا ناماژده مان پی کرد. (وه رگیژ).

هه روه ها چه ند دارشته و پاسا و له دهست دان که ئافره ت ناچار ده که ن که نه و به رپرسیاری ته گرنگه هه ل بگری ت و نه توانیت له به رپرسیاری ته ده رباره ی نه فسی خوی و له باره ی خیزانه که ی جیاببیتته وه و دهست به ررداری ببیت که ده توانین نه م به لگه و پاسا وانه له م چه ند خالانه ی خواره وه دا گرد بکه ی نه وه:

۱. په یوه ندی ئافره ت به کومه لگا که یه وه:

بریتیه له و په یوه ندیه ی که و له ئافره ت ده کات که ببیتته ته وه ریه ک بق په یوه ندیه پته و توندو توکمه کان و پردیکی په یوه ندی به گشت لایه نه کانی کومه لگا وه، خزمایه تی و گری به ندیه ک دروست ده کات که ئافره ت ناتوانیت و هه رگیز ناتوانیت ده سته ررداری ببیت وه که نه وه ی ده بیتته خیزان (ژنی) پیاو، یاخود خوشکی، یا کهچ، وپورو دایک و. و. تند پیاوه. هه روه ها په یوه ندیه کانی ژنو ژنخوازی و زاواو خه زوری تی، دراوسییه تی، براده رایه تی و دوستایه تی ده که ونه چوارچی وه نه م په یوه ندیه کومه لایه تیانه وه. هه روه ها ئافره ت وه که نه دنامه یکی کومه لگا و نوممه ت و وه که توخمیک له توخمه کانی کومه لگا، هه مو نه م

به‌یوه‌ندیانه له‌کۆمه‌لگه‌وه وا له‌ئافره‌ت ده‌کات که‌بێته‌ خاوه‌نی به‌رپرستی و ئه‌ركو به‌رپرسیه‌تیکی گرنه‌گه‌وره‌ی بکه‌وێته‌ ئه‌ستو که‌واته‌ خزمایه‌تی و په‌حمو به‌زه‌یی مافیکی زۆر که‌وره‌ی ئافره‌ته. خوای که‌وره‌و بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ

إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ ﴿محمد: ۲۲﴾ (واتا: نه‌وه

چیتان ده‌وی، ده‌تانه‌وی دیسان جاریکی تر بکه‌پێنه‌وه بۆ گومپایی و سه‌رلێشیواوی و فیتنه‌و ئاشوب نانه‌وه‌و خوین پشته‌ن و داوین پیسی و مه‌ی خواردنه‌وه‌و ده‌ست پیسی و زمان پیسی و خوانه‌ناسی و شه‌پوآل پیسی. هه‌روه‌کو چۆن پێش موسلمان بونتان و پێش هاتنی ئایینی پیرۆزی ئیسلام تاییدا بون. سیله‌ی په‌حمو بچه‌پێتن و خزمایه‌تی نه‌هێلن و پقتان له‌یه‌کتر بپێته‌وه و برا رقی له‌برا بپێته‌وه‌و کورله‌باوک و دایک و، ژن له‌پیاو و به‌پێچه‌وانه‌وه‌ش هه‌روه‌کو ئیستا ده‌ی بینین به‌هۆی ئه‌و هه‌مو لایه‌ن لایه‌ن و گروپ و گروپ و فره‌ حیزبه‌ خۆتان گۆته‌نی، که‌س که‌سی خۆش ناوێت، په‌چاو کردنی ئه‌م سیاسه‌ته‌ چه‌واشه‌یه‌ که‌بوته‌ هۆی دابه‌ر دابه‌ر کردن و دامه‌زران و له‌به‌ر یه‌ک بردنی شیرازه‌ی کۆمه‌لگاو ئه‌ندامانی تاکه‌ خه‌زان هه‌مو له‌یه‌کتری بونه‌ دوژمن و له‌یه‌کتری چونه‌ سه‌نگه‌ره‌وه‌و...و...تد. (وه‌رگێڕ). هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {من سره‌ أن له‌ فی او ینسأ له‌ فی اثره‌ فلیصل رحمہ} ^(۱). (واتا: هه‌رکه‌سیک ده‌یه‌وێت پزق و پزۆزی فراوان بێت یا بۆی زۆر بێت باهه‌میشه‌ سیله‌ی په‌حمو به‌جی بکه‌یه‌نێت و سه‌ردانی خزم و که‌س و کارو دۆست و براده‌ره‌کانی بکات. (وه‌رگێڕ). هه‌روه‌ها خوای که‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَنْذِرْ

عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ ﴿الشعراء: ۲۱۴﴾ (واتا: ئه‌ی محمد ﷺ پێش هه‌مو که‌سیک

له‌خزم و که‌س و کار هۆزو عه‌شیره‌ته‌که‌ی خۆته‌وه‌ ده‌ست بکه‌ به‌بانگ کردن بۆ لای خوا

(۱) رواه البخاري برقم (۲۰۶۷) في البيوع، باب من أحب أن بسط في الرزق، ومسلم برقم (۲۵۵۷) في

والصلة) في البر والصلة، باب الرحم وتحريم قطيعتها.

و بیان ترسینه له پوځيک که کهس فریای کهس ناکه ویت و کهس ناتوانیت یارمه تیت بدات له خوا به ولوه چونکه مافی پاراستنیان له نئستزی تودایه و پتویسته له سهرت له ناگری نۆزه خ بیان پاریزیت و دوریان بخه یته وه و به ره و نازو نیعمه ته کانی خوا و هریان بچه ریخته وه که به هشتی پر نازو نیعمه ته . (وه رگیت). ههروه ها دراوسی مافیکی گه وهی به سهر دراوسیته هیه، به لگهی نه مهش فهرموده ی پیغه مبه ره ﷺ که فهرمویه تی: {من کان یؤمن بالله والیوم الآخر فلیکرم جاره }^(۱). (واتا: هه رکه سیک بریای هیه به پوځی نوایی واته زیندو بونه وه له پوځی قیامت بارپزی دراوسی و میوانه کانی بگریت. وه رگیت). ههروه ها له فهرموده یه کی تر دا فهرمویه تی: {ما زال جبریل یوصینی بالجار حتی ظننت انّضه سیورثه }^(۲). (واتا: جبریل نه وهنده ی ئاموزگاری کردم ده رباری دراوسی و ام زانی دراوسی میراتی دراوسی ده گریت. وه رگیت). ههروه ها دۆست و هاوپی مافی براده ری و هاوپییه تی و برایه تی گشتی و تاییه تی له سهر براده ر هیه، تاکه کانی نه م کۆمه لگایه هه مویان مافیان به سهر نه کتریه وه هیه هه ر وه کو له رابردودا نه مه مان پون کرده وه، ههروه ها ناموسلّمانه کانیش مافی نه وه یان هیه بۆ ئیسلام بانگ بکرین و ده ستیان بگریت بۆ لای ئایینی پیروزی ئیسلام وله گو مپایی بی باوه پی به یترینه ده ر^(۳).

ئافره تی موسلمان نه ندایکی کاراو کاریگه ره له م کۆمه لگایه دا، وئهرک و به رپرسیاریه تی ته وای له سهر شانه به رامبه ر به وانه هه مویان هه رکهس به گوێره ی خۆی.

(۱) رواه البخاري برقم (۶۰۱۹) في الأدب، باب من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يؤذي جاره، ومسلم برقم (۴۸) في الإيمان، باب الحث على الإكرام الجار والضيف ولزوم الصمت إلا على الخير، وكون ذلك كله من الإيمان.

(۲) رواه البخاري برقم (۶۰۱۶) في الأدب، باب الوصاء بالجار، ومسلم برقم (۲۶۲۵) في البر والصلة، باب الوصية بالجار والإحسان إليه.

(۳) نه م مافانه م له کتیبه که ی خۆم (دروس في الحقوق) دا به درێژی باس کردوه ده توانن بگه یینه وه لای و سه یری بکه ن.

۲. **نافره‌تان له پیاوان به‌توانا ترن:** دیاره شتیکی به‌لگه نه‌ویست و ناشکرایه که‌نافرتان له‌پیاوان به‌توانا ترن له‌بواری قسه‌کردن له‌گه‌ل یه‌کتری داو به‌تاییه‌تی له‌و بواران‌هی که‌تاییه‌تن به‌ژنان خۆیانه‌وه‌و به‌تاییه‌تی تریش له‌پیکهاته‌ی له‌ش و نه‌ندامه‌کان و نه‌و کاره‌درونی و کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی که‌ل یان ده‌که‌ونه‌وه، بی‌شهرمانه‌و بی‌پنچ و په‌نا ده‌توانن له‌یه‌کتری بکۆلنه‌وه‌و پرسیار بکه‌ن و ده‌توانن بگه‌نه‌پله‌یه‌که‌پیاو هه‌گیز ناتوانیت بگاته‌ئو پله‌وده‌ره‌نه‌جامه‌یه‌له‌توێژینه‌وه‌و له‌یه‌کتری کۆلینه‌وه، دیاره به‌پنچه‌وانه‌ش پیاوان له‌گه‌ل یه‌کتری دا به‌همان شیوه.

۳. **نافره‌ت توانای ته‌واوی به‌سه‌ر پینگاکانی چاکه‌و چاکگوزای دا هه‌یه:** هه‌روه‌ها نافرته ده‌توانیت هه‌مو ئه‌و پینگا چاکگوزاریانه‌له‌گه‌ل کچانی هاو‌په‌گه‌زی خۆی دا به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌هه‌میشه‌له‌گه‌لیاندا تیکه‌له‌بگریت به‌ر، و به‌ناسانی و ژۆر به‌وردی سه‌رنچ و تێبینی هه‌لس‌و که‌وت و په‌وشته‌کانیان بدات و ده‌ست نیشانی هه‌مو ئه‌و هه‌له‌و په‌لانه‌بکات که‌تی ی ده‌که‌ون. ئه‌نجام بگاته‌ئو نه‌جامی لی‌حالی بون و زانیینی هه‌مو نه‌یتیه‌په‌واله‌تیه‌تاییه‌تیه‌کانیان که‌هه‌میشه‌بۆی یه‌کتری باس ده‌که‌ن و نه‌یتنی وشاراوه‌کانی ناو‌خانه‌و شانه‌ولاپه‌په‌ه‌کانی دل‌یان بۆ یه‌کتری ده‌که‌نه‌وه، سه‌رباری ئه‌مه‌ش نافرته‌تان هه‌مو پاستی و زانیاریه‌شاراوه‌کان به‌چاوی سه‌ری خۆیان ده‌بینن به‌پنچه‌وانه‌ی پیاوان که‌له‌گواستنه‌وه‌ی هه‌مو زانیاریه‌کان ده‌بی‌پشت به‌سه‌رچاوه‌ی پاگواستن و وه‌رگرتن له‌م و له‌و به‌سه‌ستیت و که‌مه‌تر زانیاریه‌کان بی‌هه‌له‌و په‌له‌ده‌رده‌چن، دیاره شتیکی به‌لگه نه‌ویستیشه‌که‌ئو‌وه‌ی زانیاریه‌کان و پوداوه‌پاستیه‌کان به‌چاوی خۆی ببینی له‌پاستیه‌وه‌نزیکترو به‌هیز ترن.

۴. **بواری کارکردنی نافرته‌پیشه‌نگیه:** بواری کاریگه‌ریتی له‌خێرو چاکه‌کردن و پاپه‌راندن و جی به‌جی‌کردنی زانیاریه‌کان و دروشمه‌کانی ئایین‌پیشه‌نگ‌ترو پا‌به‌ند بون و پی‌دامه‌زراوی و به‌رده‌وامی له‌سه‌ر په‌یره‌و پرۆگرام و به‌رنامه‌ی ئایینی پی‌روزی ئیسلام کاریگه‌ر‌ترو پاراو‌ترو په‌وان‌تره‌له‌قسه‌و باسه‌کانی خه‌لک واته‌ئو زانیاریانه‌ی که‌له‌ده‌م یا له‌پێنوسی خه‌لکه‌وه‌وه‌ریان ده‌گریت. ده‌ی که‌واته‌پیشه‌نگیه‌تی و کاریگه‌ریه‌تی نافرته کاریگه‌ریه‌کی زۆری هه‌یه‌له‌دل و ده‌رون و می‌شکی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌بانگیان ده‌کات بۆ لای خواو بۆ به‌رنامه‌که‌ی خوا‌ی گه‌وره‌.

۵. ئامۆزگاری تاکى و بانگەشەى كەسەتەى لە نىوان ئافرهتاند: پیاو ناتوانى وەك ئافرهت ئەم كارە گرنگ و قورسە ئەنجام بدات، گومانى تێدا نە كە دەبى ئافرهتێك لەوان هەر پى ى هەل بستان وەك پون كردنەوەى پتۆستەتەى (قرض) خۆ داپۆشین و تێكەل نەبون و بەتەنیا نەمانەوە لەپوى پیاوانى نامحرمدا.

۶. ئافرهت ئەندامىكى ئاكارامە نیه: بە هیچ شتێوەك ئافرهتەى مۆسڵمان ئەندامىكى ئاكارامە و كەم تواناو سەرئەكەوتو (فاشل) نە لەناو كۆمەلگادا، بەلكو ئافرهت هەمیشە جێگەى كار تێكردن و كارىگەرە، بەلى ئافرهتەى مۆسڵمان هەم دەم بانگخوانو ئامۆزگارى كارایە، گومانى تێدا نە كە دەبى ئافرهتەى مۆسڵمان

بەشداری تەواوى هەبێت لە دامەزراندن و بێنا كردن و ئاراستەكردن و بانگەشە كردن بۆ دینی خوا.

۷. ئافرهتانی مۆسڵمان پێشەنگ بوون: ئافرهتانی پێشینەو پێشەنگەكانمان ئاوەها بون، لەسەروى هەمویانەوە ئافرهتە سەحابیە بەپێزەكانمان، ئەوانەى كە بەرزو دیارو ناودار بون و جێ پەنجەیان لە بوارەكانى چاكسازی و هاوێش و هاریكاری دا دیار بوو و پۆلى گرنگى خۆیان لە مێژووى پێشكۆى ئیسلامدا تۆمار كردووە و لە مێژووى ئیسلامدا هەتا دنیا مابێت لە ئاسمانى دێرۆك و شارستانیەتى مرقفایەتیدا دەدرەوشینەو. لەو ئافرهتە بەپێزەكانى مۆسڵمانان كە ناویان هەمیشە دیارو بەرز بوو دایگانی بپوێداران بون، ئانە عەشەیه (رضى الله عنها) كە فەرمودەكانى پێغمەبەر ﷺ بۆ ئومەتەى ئیسلامى دەگێرێتەو و پێوایەتیان دەكات و كاروبارو حال و گوزەرانی مالهەوى خۆیان بۆ سەحابەكان پادەگوێزێ و بۆیان دەگێرێتەو و تى یان دەگەینێ و كێشەى مۆسڵمانان بە فەرمودەو چارەسەریە بن بپەكانى پێغمەبەرى خوا چارە سەر دەكات. ئەوێش زەینەبەى كچی جەحشە (رضى الله عنها) بەسەر هەزارەكان پا دەكات و هەرچى شتى خۆى هەیه پى یان دەبەخشێ و خوشى هێچى بۆ نامینێتەو. نمونە گەلێك زۆرتن لەوێ كە ئیمە بتوانین بیان خەینە ژێر دەست خۆمان و كۆنترۆلیان بكەین و بیان نوسین. ئانەوانەش ژنانى بەپێزى مۆسڵمانان لەپێشەنگى و خالى چاوى كردن كە بەدرێژایی مێژووى مرقفایەتى و تا دنیا ماوێ لە ئاسمانى زێڕینى مێژووى ئیسلامەتى دا دەدرەوشینەو.

۸- ھەول و کۆششى دوژمنانى ئىسلام بۇ پىس کردن و چلکن کردنى سىماي ئافرهتى
موسلمان؛

ھەول و کۆششى دوژمنانى ئىسلام لەپوى ئافرهتى موسلماندا لەدو
پوه و پوه؛

يەكەم؛ چر بونەو و پېداگرتنيان لەسەر پىس کردن و تېکدان و شيواندنى سىماي
لەخودى ئافرهتى موسلمان.

دوهم؛ ئەمجار بەکار ھېناني خودى ئافرهت دواي کۆنترۆل کردن و پىس کردن
ولادانى ئافرهت وەك دار دەستېك بۆ تېك دان ولادان و ھەلدىران و چەواشە کردن و گومرا
کردن و سەرلېشىواندنى خەلکى تر لەپياوولە ئافرهتانی موسلمانان و زپاندنى کەسيەتى
ئافرهتى موسلمان.

واقيعى كافران و مولحيدان و دوپوان و چەواشە کراوان و ئازاوه گېرى و پيلان گېريان
ئەم پاستيەمان بۆ دەسەلمېتى. جابۆيە ئەركى حەتمى و زۆر پېويستى سەر شانى ئافرهتى
موسلمان ئەو يە کەدەبى

بەھەمو تواناي خۆيەو بەھەمو شيۆو و شيوازيكەو بەرەنگارى ئەو پيلانە
پۆخل و ئازاوه گېرى بەگەنانە بکات و بەرپەرچى ئەو شالاو گومرايەى كافران و
چەواشەکاران و چەواشە کراوان بداتەو و لەبەرامبەردا بەپۆلى چاکسازى خۆى ھەل
بستېت و کچان و ئافرهتانی ھاپرەگەزى خۆى ھوشيار بکاتەو و لەو پيلانە گلاوہى
دوژمنانى خواو پېغەمبەر دىنى خوا تائەنجام کۆمەلگای موسلمانان تەواو و رىاو ھوشيار
بن ئەبادا بکەونە تەلەو داوى پىسى ئەو كافرانەو.

۹- ھاوکارى پياوان لەگەل ئافرهتاند پېويستىكى حەتمیە لەم بوارەدا؛
پېويستەپياوانيش لەم کارو ئاکارە بەرزو بى ھاوتايەونەرکە چاک و پېرۆزەدا ھاريکارو
ھاوبەشى ئافرهتان بکەن و باشترین کارى خېرى و بەرزترین پېگەپېندراووسوننەتېک بریتيە
لەھەستان بەکارو پېرۆسەى چاکسازى و بانگەشە کردنى کۆمەلگای موسلمانان.
کەلەداھاتودا شتېک لەم بارەو بەدریژى باس دەکەين گەر خواي گەرە وىستى لەسەر
بیت.

۲ - داخوازی و داوا کاریه کانی نه م بهر پرسیه ته :

له گه ل ئه و هه مو بهر پرسیه تیه گشتی یانه ی که له پابردودا باسما لئوه کردن چه ندان داخوازی و گرنتیه ک دینه پیش که ده توانین له م چه ند خالانه ی خواره وه دا کورتیان هه لئین :

A. لایه نی خرمان : نزیک و دوره کانیان، به تاییه تیش ئه و ئافره ته خرمانه ی که ئافره ت ده توانی به ئه رکی سهرشانی خوی هه ل بستیت و بهرده وام بیت له گه لئاندا له میانه ی نه مانه ی خواره وه :

- پاپه پاندن و نه نجام دانی مافه پیویسته کانیان (حقوقهن الواجه).
- چاودیری کردنی پوالتی شهرعیانه یان له جل و بهرگو و پوشاکی شهرعی و له قزو له قسه کردن و گفت و گۆدا.
- قسه و هه وال و گفتوگۆ کردن له گه لئاندا هه ر جاره ناجاری، و پرسیار کردن له حال و گۆزه رانیان به تاییه تیش ئه و ئافره تانه ی که حال و گۆزه رانی تاییه تیان هه یه وه ک پرسیار کردن له نه خۆشی و ساغ و سه لاهه تی و دوعای چاک بونه وه بۆی.
- قۆستنه وه به هه ل زانیی کۆپوگۆبونه وه کانیان به کردنی قسه ی باش و ئامۆزگاری کردنی چا ک و چاکسازیانه و هه مو قسه و کاریکی تری باش له م بوارانه دا، ئامۆزگاری کردنی چاک و وه عزدادان و ئامۆزگاری کردنیان، دلتیا کردنیان له وه ی که نه گه ر کارو کرده وه و قسه ی به سود چاک بکه ن سودی باشی ئی وهرده گرن و دیتنه وه پێگیان، ئاگادار کردنه وه و گێپانه وه یان له خراپه و خراپه کاری، زیاد کردنی یه کیکی تر له ئافره تی بانگه شه کار بۆیان، یاخود نه نجامدانی پیشه برکی یه کی گشتی له نیوانیاندا که له گه ل ته مه نه جۆربه جۆره کانیاندا بگونجیت، یاخود کاسیتیکی به سودیان بۆ ئی بدات یاچیرۆکیکی به سود و پر ئامۆزگاریان بۆ بگێپنه وه نه مانه و گه ئی شتی تری له م جۆرانه .

- دیاری پێدانی گونجاو و دابه ش کردنی خه لات به سه ریاندا هه رچهنده که که م و که م نرخیش بن، چونکه کاریگه ری دیاری هه میشه له دل و دهرونه کاندان زۆره و پامالهری بق وکینه و دل ته نگه و کردنه وه ی گری دهرونه کانه و چلک و چه په لیه کانی سه ر دل

ده‌شواته‌وه. تارمایی و پره‌شاییه ده‌رونیه‌کان سپی ده‌کاته‌وه، په‌یوه‌ندی په‌کان توندو تولّو سفت و لوس و ساف ده‌کاته‌وه و حیق‌دو بوغزه‌کان لاده‌بات، وه خه‌لکان له‌په‌کتری نزیك ده‌کاته‌وه.

- یارمه‌تی دانی هه‌ژاره‌کانیان، وسۆزو به‌زه‌یی هاتنه‌وه به‌هه‌ژارو ده‌ست کورته‌کانیان، به‌زه‌یی هاتنه‌وه و یارمه‌تی دانی بیوه‌ژنه‌کانیان و لابر‌دنی و پر کردنه‌وه‌ی پید‌او‌یستی په‌کانی موحتاجه‌کانیان ده‌ست گیر‌ویی کردنیان.
- نه‌وه‌ی جیگه‌ی باسه‌ سه‌ردانی نه‌خۆشه‌کانیان و دلّ نه‌وازی کردن و دلّ‌دانه‌وه‌یان و خۆشی به‌خشین و ئارامی و دلّ‌فراوانی خستنه‌ دلّیان و کردنه‌وه‌ی هیوا و ئومید و به‌رنان و به‌رز کردنه‌وه‌ی وره‌و خۆپاگری ئارامگری و دوعا بۆ کردن و هیوا خواستنی چاک بونه‌وه له‌و نه‌خۆشیه‌و، هه‌روه‌ها به‌شداری کردنی ناخۆشی و ته‌نگ و چه‌لمه‌و ئامۆژگاری کردنیان بۆ خۆپاگری له‌به‌رامبه‌رتاقتی کردنه‌وه‌کانی خوای گه‌وره‌وه‌ک مردو ئی مردن و نه‌م جوړه‌ خه‌مناکیانه‌ی که‌توشیان ده‌بی‌ت. هه‌روه‌ها دوعا بۆ کردن و ئاماده‌ ده‌ربهرین بۆ یامه‌تی و هاریکاری کردنیان به‌هر پێ‌ویسته‌ک بی‌ت.
- کارکردن و گه‌لاله‌ کردن و نه‌نجامدانی پر‌پۆژه‌ی بانگ‌سازی (الدعوة) هاو‌په‌ش وه‌ک کۆکردنه‌وه‌ی پیتاک و یارمه‌تی و ده‌ستگیر‌ویی هه‌ژاران یا خود کرپنی کتیب و چاپ‌کراوه‌ ئایینه‌ به‌سوده‌کان و دابه‌ش کردنیان به‌سه‌ریاندا.. و گه‌ ئی شتی تری له‌م جوړه‌ کاره‌ باشانه.

B. لایه‌نی دراوسی‌یه‌تی: نه‌و کارو چالاکیانه‌ی که‌ده‌چنه‌ ناو چوارچێوه‌ی ئه‌رك و به‌رپرستییه‌کانی ئافره‌تانی دراوسیۆ له‌گه‌ل دراوسی‌یکانی دا ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن:

- هه‌ستان به‌مافی شه‌ری ئافره‌تانی دراوسیۆ.
- ئافره‌ت پێ‌ویسته‌ ئافره‌تانی دراوسیۆ ی بناس‌یت و خۆیانی پی بناس‌ینی و هه‌لس‌وکه‌وتی باش له‌گه‌ل ئافره‌تانی دراوسیۆ ی دا بکات هه‌ر که‌سه‌و به‌پی ی نزیکی و به‌پی ی پله‌ی تیگه‌یشتن و پۆشن‌بیر‌یتی و که‌سایه‌تی خۆی. هه‌میشه‌ سه‌ریان ئی نه‌بریت و له‌بهریان نه‌کات.

- خواردن و چیششت پیدانیان له و خواردن و چیششتی که بق خویان دهی خۆن^(۱) ده گێرنه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی به ئافره تێک کردوه گوشت و خواردن به شی دراوسێکهی بدات باب به جگه مه پیکیش بیت و له مهربه گه و چیششته که ی به شی دراوسێکانی لی بدات.^(۲)

(۱) جاران له ناو موسلماناندا وا باو بو، من له زهمانی مندالی خۆم بیرم دیت که دایکم په حمه تی خوا له ئه ویش و له مردوی هه مو موسلمانانیش بیت، ئیواران به م لاو به ولادا چیششتی پیدا ده ناردم بق ماله دراوسێکان، وابو ئه وانیش قاپه که یان بق پر ده کردمه وه له چیششتی خویان و دم برده وه بق مالی خۆمان، هه روه ها به یانیان به ماست و دۆو په نیرو که ره و ئه و جۆر شتانه. ئه وه جۆره خۆشه ویستی و ئالوگۆپیه کی برایانه و کاسه جیرانه تی له دله کانداده پساندوبه یوه ندیه کانی پته و تر ده کرد. به لام سه د مه خابن و به ناشکوری ئالیم له م چه رخ و زهمانه ی ئه مرقی پر چه دجالی و مل ملانی و پکا به رایه تی و دژایه تی په کتری کردن به هۆی ته شه نه کردن ویلاو بونه وه ی ئه و هه مو فیکرو بیرو پچونه بۆگه نانه و داب داب کردنی ئه و چینایه تیه هارده ی له ولاتانی کوفره وه بق ئیمه هینراون نه ک کۆمه لگا و دراوسێ به لکو ناوکی کۆمه لگاگان که خیزانه له به ریه ک هه لوه شاهه و هه ریه که له لایه که وه چال بق په کتری هه ل ده کهن و به په کتری وه خه ریکیان کردن و به سه رو گوئی ی په کتری داده نویسن و دوژمانی ئیسلامیشیان هه ر له بیریش چۆته وه که چۆن له ولاتانی ئیسلامی دا به که یفی خویان ته راتین ده که ن و ئه م ده کوژن و ئه و ده بپن و سه روسامانی موسلمانان به تالان ده بن و هه ر که سیکیش ده نگ بکات یانوقه ی لیوه بیت هه رده مه و زارواهیه کی ناشیرینی به بالادا ده بپن و له ناو کۆمه لگه ی جیهانی دا به تاوانبارو به تابوری پینجه م و تیرۆرست و نازانم چی وچی تاوانباری ده که ن و به هه مو ان چه پۆکی زپدایکانه ی به سه ر داده دن و له ناوی ده بن ...، ...، ... (وه رگێتی).

(۲) له فه رموده که دا که له ابی هریره وه ﷺ ده گێرنه وه که پیغه مبهری ﷺ فه رمویه تی: {یا نساء المسلمات لا تحقرن جارة لجارتها ولو فرسن شاة} رواه البخاری برقم (۲۵۶۶) فی الهبة وفضلها والتحریر علیها، باب فضل الهبة، و مسلم برقم (۱۰۳۰) له مانشتی زه کاتدا، ده رگای هه لئان و هاندان له سه ر ئه نجامدانی به خشنده یی و خیرو چاکه کردن جابا که میش بیت. نه که ی ده ست بگریته وه نه به خشی بلی ی نیه مه و نه وه ی هه مه بریکی که مه و پیم عیبه یالیم وه رنا گریت. وه له فه رموده یه کی تر دا هاتوه که له ابی زه وه هاتوه گوته یه تی: پیغه مبهری ﷺ پی ی فه رموم: {یا أبا ذر إذا طبخت مرقة فأكثر ماءها وتعاهد

- ناوه ناوه سهردانی کردنی ژنانی دراوسی و بههل زانینی نهو سهردانانه بهقسه کردنی بهسود وناموژگاری کردنی چاک وبانگ کردنیان بۆلای خوای پهروهردگار ههروهك چون ناموژگاری خزم و كهسوكاری خۆت دهكهیت بۆ لای خوای گهورهو پهروهردگار^(۱)
- نابی بههیچ شیوهیهكو بههیچ جوړیك نازاری دراوسیكانت بدهی چ بهقسه بیئت یا بهکردهوه.
- ناوه ناوهش تهلهفۆنیان بۆ بکهولهحال وگوزهران وتهندروستی و ساغوسهلامهتیان بپرسه.
- راستهخۆ ناموژگاری کردنیان ههركهداویان لێ کردی، یالهکاتی لێ ببینی ههركارو قسهیهکی بۆ شهریانه.

C - لایهنی کۆمه لایهتی ژنان: كه ئافرهت له ژيانى كۆمه لایه تی دا پى ی گه لێك لهو كۆبونهوه دا تى ده په پیت. كۆبونهوه زۆره به زۆریه كان (الزامیه) جارێكو سه رپشكه كان

جیرانك { رواه مسلم برقم (۲۶۲۵) فی البر والصلة، باب الوصية بالجار والإحسان إليه. واتای فرموده كه: نهی ابی ذر نهگه مرهگه پهكت لیتا ناوی زۆر تى بکه بۆ نهوهی برهكهی زۆر بکات ویتوانیت بۆ ماله دراوسپهك شتی بنیتریت. (وه رگێتی).

(۱) نهك وهك ژنانی نیته نیستا ههركه دهچنه لای پهکتری یا که له بهر ده رگاكان کۆده بنهوه که کارێکی زۆر ناشیرین و بۆ شهری به، وێرای کۆلێك سه رپهچى کردنی خوای گهوره لهخۆ دانه پۆشین ولهش ولارو سه رو قزی پوت و بۆ سه رپۆش و لینگ و قاچ پوت یا کۆشیان هه ل ده کهن و گیانیان ده رده که ویت و سه رنچ پاکیش . ده م وزمان و لهشیان بۆ گه ن ده کهن و ده که ونه باسی نه م ونه و غه یبهت کردن و عه رش و قورش ده مینه گۆپی و کهس نامینی له بهر په کی هه لته وه شیئن و سه دان فیتنه و ناشوب نه نینه وه . نه نجام له کۆتایی دا شهیتان له خۆیان رازی ده کهن و خوای پهروهردگاریش له خۆیان توپه ده کهن و به کۆلێك گوناخه وه ده که رینه وه مالی خۆیان، زۆریشیان ناگایان لهخۆ نامینی ده مه و نیواران یانیوه پۆیان چیشته و خواردنه که یان به بنی قابله مه وه له سه ر ناگر ده سوتی و ده بیته خه لوزو قه له بروت. (وه رگێتی).

(اختیاریه) هندی جاری تر، له هر دو باره کهیدا ئافرهتی موسلمان کومه لیک و بهرپرسیاریه تی له ئهستۆدان له وانه:

– بۆنونه له کۆبونه وه و تیکه لیه ناچاریه کاندایا واته ئاماده بون و تیکه ل بونله شویتانیک که به ویستی خۆت نیه (الزامی) وهر ده بی به شدار بیت. مرقف له م ژیا نه دا هه می شه دو چاری نه خو شی و به لای ناخو شی و تهنگ و چه له مه ده بیت و پیو یستی به سهردانی نوژدارو دکتور ده بیت و به دوا ی هۆکاری شه رعی دا ده گه ریت بۆ شی فاو چاک بونه وه، جا که رپۆ شته لای نوژدارو چاوه پوانی چونه ژوره وه ده کات بۆ لای نوژداره که. ئاله و ماوه کورته دا له گه ل ژاندا و له هۆلی چاوه پوانی دا کۆ ده بنه وه و شتیکی ئاشکرا شه که ژنان هه می شه له پیاوان کومه لایه تی ترن، به زۆری وایه له گه ل په کتری دا ده که ونه قسه و گفت و گو. با شترین شتی که ئه وه یه که ئافره تی موسلمان ئه و جو ره کۆبونه وه و به یه که گیشتنانه به هه ل بزانی ئامۆزگاری ئه وانه بکا که له گه لیا ندا به یه کتری ده گه ن. و پیو یسته ئه م کارانه ی خواره وه ئه نجام بدات:

- له گه ل خۆ بردنی دیاری هیما یی (رمزی) له کتیب و کاسیتی دهنگی و پهنگی به دیاری بیات بیدات به و ژنانه ی که له گه لی دا له چاوه پوانی دکتوردا و له هۆلی چاوه پوانی دا داده نیشن، به تایبه تیش ئه گه ر ئه و کاسیت و شری تانه باس له حال و گوزهرانی نهخۆش و ئه و حوکه شه رعیانه ی له م باره وه ده دوین.

- باس کردن و به یاد هی تانه وه ی ئه و چیرۆک و به سه رهاتانه ی که له گه ل نوژدارو نهخۆشه کاندایا به سه ری هاتون و بینوونی و په ندو ئامۆزگاری و عه قل و ده رسیان لای وه بگریت.

- باس کردن و به یاد هی تانه وه ی حال ته نهخۆشی به کان و به سهر هاته ناخۆشیه کانی نهخۆشی، ئامۆزگاری کردنیان به ئارام گرتن و پشت به ستن به خوا ی گه وره که دل ئارامی و فینکی و دل فراوانی و ئومید ده خاته دلی نهخۆشه کانه وه که له گه ل ئه ودا له هۆلی چاوه پوانی دا کۆبونه ته وه

وه که پێ شه کی و پێ خو ش کردنیک و ئه مجار چونه ناو بنه پره تی مه به ست و ناو ئه و قسه و ئامۆزگاریانه ی که ده یه ویت بیان کات و مه به ستیه تی بیان گه یه نیت و سود به خش بن.

• له‌گه‌ل خۆ بردنی گۆفاری ئیسلامی باش و سود به‌خش بۆ ئه‌وه‌ی به‌و کۆمه‌له‌ ئافره‌تانه‌یان بناسیتیت که پێ‌یان ده‌گات و له‌گه‌لیاندا له‌چاوه‌پوانی دا ده‌میتنه‌وه‌، باسی سودو که‌لکه‌کانی و خاله‌ ئه‌ری یه‌کانی (الایجابیه) که‌چه‌نده سود به‌خش و به‌سودن و پێویسته بیان خویننه‌وه‌.

– وه‌له‌ کاتی کۆبونه‌وه سه‌رپشکیه‌کاندا: ئه‌م جۆره کۆبونه‌وانه وه‌ک ئاماده بونی ئافره‌ته سه‌ر که‌وتوه‌کانی که‌له‌خوله‌کانی له‌به‌ر کردنی قورئانی پیرۆز بۆ ژنان – ئه‌و پواله‌ته دروستیانه‌ی که‌له‌م و لا‌ته پیرۆزه‌دا ده‌ستی کردوه به‌بلاو بونه‌وه – و ئاماده بونی ئافره‌تی سه‌رکه‌وتو یا مامۆستای ئافره‌تی هاوبه‌ش یاخود ئاماده بونی خویندکار ئافره‌تی فێرخواژو سود وه‌رگره، یا میوانتیکی هانده‌ره، یا که‌سیکی تر بیت. ئیدی له‌هه‌مو ئه‌م حااله‌تانه‌دا پێویسته ئافره‌تی موسلمان بونی خۆی له‌و جۆره شویتانه‌دا به‌هه‌ل بزانیته و خۆی به‌سه‌لمیتیت جاله‌هر بارێک له‌هر ئاستیکدا بیت، مامۆستا بیت یا فێرخواژ یا له‌هر تووژێکی تری کۆمه‌لایه‌تی دا بیت که‌له‌داها تودا به‌دریژی باس له‌برگه‌و بریاره‌کانی ده‌که‌ین گه‌ر خوای گه‌وره‌ ویستی له‌سه‌ر بیت. وه‌نه‌گه‌ر بانگه‌شه‌کار بو ئه‌وا ده‌بی به‌کاری بانگه‌شه‌یی خۆی هه‌ل بستیت له‌م بواره‌دا، وه‌نه‌گه‌ر میوانتیکی هانده‌ره (زائره‌ مشجعه) بوو به‌سه‌ردان ها‌تبو تیده‌کۆشی بۆ هاندانی به‌پێوه‌به‌ره‌کان و مامۆستاکان و بانگ کردنیان بۆ لای ئایین و شه‌ریعه‌تی خوا دوعا بۆ کردنیان، چونکه ئه‌مه له‌گه‌وره‌ترین فاکته‌رو پالنه‌ره‌کانه بۆ سور بون و مکوپی و به‌رده‌وام بون له‌سه‌ر کاره‌ گرنگو به‌رزه‌که‌یاند، له‌به‌رز کردنه‌وه‌ی ئاستی هۆشیاری ئافره‌تان له‌م بواره‌دا.

هه‌روه‌ها یارمه‌تی دانی ده‌زگا که به‌مالو پاره ئه‌وه‌نده‌ی که‌له‌توانای دا هه‌بیت و ده‌ستی بپروات، جابا به‌شتیکی که‌میش بیت، چونکه که‌م له‌گه‌ل که‌مدا زۆره، جۆگه‌و جۆبارو سیلاوه‌کانیش له‌کۆبونه‌وه‌و یه‌کگرتنی دلۆپه ئاوه‌کان پێک دیت^(۱). ئه‌م ئافره‌ته بانگه‌شه‌کاره هه‌ر کاتێک داوای ئی بکریته ئه‌وه‌ی له‌توانای دا هه‌بیت قسوری ناکات و وه‌لام ده‌داته‌وه‌.

(۱) کوردیش گوتویه‌تی: ده‌ریا له‌دلۆپه پێک دیت. وه‌رگیتی.

شتیکی به لگه نه ویست و ناشرکرایه که ده رپرینی ئافره تی موسلمان له نه نجامدان و پاپه پاندنی ئه م کاره پیرۆزو گرنگانه هه موی ده رگایه کی گه وره و فراوانه له ده رگاگانی بانگه شه کردن و تیکۆشان له پێ ی خوادا و بۆ چاکه و یارمه تی و هاریکاری کردن له سه ر چاکه و خۆ له خوا پارێزی (التعاون علی البر والتقوی). ئیدی هه مو کۆپو کۆبونه وه کانی تری ئافره تان له سه ر ئه م دو کۆپو کۆبونه وه به یه گ گه یشتنه ئی ئافره تان که باسما ن کردن پێوانه ده کرێن واته پێویسته ئافره تی موسلمان به هه مان شیوه پۆلی خۆی ببینیت له کارکردن بۆ ئاینه که ی و بانگه شه کردن بۆلای خوای په روه ردگارو به رز کردنه وه ی ئاستی هۆشیاری ئافره تانی موسلمان له م بواره گرنگه دا.

D – کۆپو شوینه گشتی یه کان و ئه رکی سه ر شانی ئافره تی موسلمان تیا یاندا :

له دیارده و پواله ته کانی ئه م سه رده مه ی که ئیتمه تیایدا ده ژین کرانه وه یه به پوی پۆشنه بیره جۆربه جۆره کاند، و پرای به یه ک گه یشتنه زۆرو تیک چرژانه پۆشنه بیره کان (اللقاءات الثقافیه) و زۆری کۆپو کۆبونه وه و ئاهه نگه کان و گه ل شتی تری هاو وینه ی ئه مانه و هه ر چهنده ناو و زاراوه کانیان لێک جیا بێت.

وه ئه وه ی که عه لمانیه کان و هاو شیوه کانیان پێ ی پێشکه وتون واته دهستی خۆیان پێ پێش خسته و په رپاگه نده ی پێشکه وتن ده که ن بریتیه له هاندان و وروژاندن و پال نانی سه رچاوه کانی ئافره تان بۆ خۆخاندنه ناو شوینی ئه و کۆپو باره گاو نادیا نه و دا پۆشین و ده ست به سه رد اگر تیان به فیکره بۆگه ن و لاده ره کانی خۆیان. له هه مو بواریکه وه ده ست پێشخه ریان کردوه بۆ دور خسته وه ی موسلمانان و کۆمه لگه ی موسلمانان له سه ر پێگه ی فیه ره تی خوایی و له به رنامه و ئایینی پیرۆزی ئیسلام و چه واشه کردنی موسلمانان به تایبه تی ئافره تانی موسلمان. ئه و ده رگا و په نجه ره یه ش که گرتویانه ته به ر بۆ پیا هاتنه ژوره وه ی مه نزلگه ی ئیسلام و موسلمانان و ئافره تانه وه. بۆیه کاتی ئه وه ها ته که ئافره تی موسلمانی بپوادیارو هۆشیارو چاوکراوه به ئه رک و به رپر سیاریه تی خۆی هه ل بستی و پۆلی خۆی ببینیت له به ر په رچ دانه وه ی ئه و شالا وه بۆگه نه ی دوژمنانی ئیسلام و موسلمانان و هۆشیار کردنه وه و به رچاو پۆشن کردنه وه ی ئافره تانی موسلمانان هاو په گه زه که ی خۆی و به م کاره گرنگانه ی خواره وه هه ل بستی و

ده‌ستیان به‌سه‌ردا بگریت و چوار ده‌وری شالاره فیکریه بۆگه‌نه‌که‌ی ئه‌و دوژمنانی ئیسلام و دوژمنانی خواو پیغه‌مبه‌ری خواو موسلمانان بگریت و دای بپۆشیت و ته‌نگیان پێ هه‌لبچنیت:

* هاوبه‌ش کردنیکی بنچینه‌یی و کارامه‌و کاریگر بۆ پون کردنه‌وه‌و تیگه‌یان‌دنی هه‌رچی نایینه‌که‌ی داوای لێ ده‌کات له‌عه‌قیده‌و بیرو باوه‌پو شه‌ریعه‌تی خوای گه‌وره‌، و په‌وشت و ناکارو شتوازو به‌ها به‌ره‌زه‌کان له‌ ئافره‌تانی هاو په‌گه‌زی خۆی واته له‌ ئافره‌تانی موسلمان و هۆشیار کردنه‌وه‌یان و ئاگادار کردنه‌وه‌یان له‌و هیژشه‌ فیکری و دوژمنکاریه‌ی دوژمنانی ئیسلام و ئاگادارکرنه‌وه‌ و حالێ کردنیان له‌هه‌مو شه‌پو ئازاوه‌و خراپه‌و فیتنه‌یه‌ک که‌مه‌ترسی هه‌یه‌ بۆ سه‌ر نایین و عه‌قیده‌و باوه‌په‌ پیرۆزه‌که‌یان.

* خۆ تێ خزان‌دن و چونه‌ ناو کۆپو کۆبونه‌وه‌کان و به‌شداری کردن و هاندان بۆ پێگه‌ی چاکه‌و خێرو چاکسازی و ئامۆژگاری کردنی ئافره‌تانی موسلمان هۆشیار کردنه‌وه‌یان له‌فیل و ته‌له‌که‌ی دوژمنانی ئیسلام و موسلمانان و ئاگادارکرنه‌وه‌و ده‌ست گرتنیان له‌لادان و پێ هه‌ل خلیسکان‌دنیان له‌پاسته‌ شه‌قامی ئیسلام و دورخستنه‌وه‌یان له‌شه‌پو خراپه‌کاری و فیتنه‌و ناشوب گێڕی و نه‌که‌وتنه‌ ناوته‌له‌ی دوژمنانی ئیسلام و موسلمانان و به‌کرێ گێراو کلک و وابه‌سته‌کانیان و دو پوان و لاده‌رانی سوکه‌له‌و بوده‌له‌کانی که‌له‌ پێست و گۆشت و زمانی خۆمانه‌ن.

* لێدان و پوچه‌ل کردنه‌وه‌ی به‌لگه‌ پوچه‌له‌کانیان به‌به‌لگه‌ی شه‌ری و واقیعه‌کان به‌جۆش و خروش و پال پوشت به‌هۆشیاری و به‌رچاو پۆشنیه‌وه‌.

* خستنه‌پو و به‌رز کردنه‌وه‌ی پاستیه‌ (الحقائق) ئیسلامیه‌ پراکتیکه‌کان، که‌ده‌بیته‌ پێشه‌نگێک بۆ ئافره‌تانی ئاماده‌ بو له‌و کۆپو کۆبونه‌وه‌و دواندنگایانه‌دا به‌و ئامۆژگاری و بلالو کردنه‌وه‌ی زانیاریه‌ سود به‌خشانه‌ی که‌پێویسته‌ ئاله‌و کات و شوینه‌ گرنگانه‌دا ئافره‌تی موسلمان به‌ئه‌رکی سه‌ر شانی خۆی هه‌ل بستیت و بیان گه‌یه‌نیت و بیان خاته‌ پو چ به‌شیوه‌و چ به‌ ناوه‌رۆک.

* هەر نەبى ئامادە بونى ئافرهتانی ھۆشیارو بەرچاۋ پۆشنى موسلمان لەشویڻ و كۆپو كۆبونەوانە بۆ پتر كردنى پەشایی (سواد) ئەھلى خێرو چاكەخوازن و چاكەكاران^(۱).

* ھەلسو كەوت و پەفتارو ئاكارو پەوشتى جوان و باش كردن لەگەڵ ئەو ئافرهتانی كە لەشویڻ و كۆپو كۆبونەوانەدا ئامادە بون ھەرچەك و ھەرچۆنێك بون ھەرچەندە لە خراپەكاران (فاسقات) ولە لادەران (منحرفات) بن، چونكە بە ئاكارو پەوشتى جوانو كاریگەر تر و گەیهەر تر لەقسە كردن و گەفت و گۆو ئاخواتنى نەرم و لەسەرخۆو ھێمنانە دلەكان نەرم دەبن و سەرنجیان پادەكێشیت، دیارە ئافرهتە موسلمانیش بە پەفتارو ھەلسو كەوتى جوان و پێك و پێك فرمانى پێ كراوە.

* گەمارۆدانى سەرپێچپەكانى كە لەشویڻ و كۆپو كۆبونەوانەدا دەكرێن و پودەدەن و ئاگادار كردنى بەرپرسان و پەيوەندیداران بەو خراپەكارى و سەرپێچیانە و ھاریكاری و یارمەتى دان بۆ دانانى سنوورێك بۆ ئەو سەرپێچیانە و بڵاو نەبونە و تەشەنە نەكردنیان و بەتەواوى ئابلقە دانى قايرۆسە كاریگەرەكانیان لەناو كۆمەلگای موسلماناندا.

E = كاركردن، بەشداری كردنى ژنان لەگەڵ پیاواندا، لەم چەرخ و سەردەمانەدا كە تیايدا گۆرەپان و مەیدانەكانى كاركردنى ژنان گەلێك زۆن، ئافرهتانیشت پشكێكى زۆریان لەم گۆرەپانانەدا ھەبوو ھەيە. و خۆى خستۆتە زۆرێك لەم گۆرەپانانەدا و پۆلى خۆى بینىو، ئێمە بۆ بونى ئەم جیگا و گۆرەپانانە دو نمونە دێنین و ھەو باقى گۆرەپانەكانى تریشت لەسەر ئەم دو شوێن و گۆرەپانانە پێوانە دەكرێن: نمونەى یەكەم: پەروەردەو فێركردن یا فێركردن و وانهبێژى: لەگرتن گرتن ئامۆزگاریەكانى مامۆستای ئافرهت ئەنجامدان و راپەراندن و گەياندن پەيامەكەى و ھەستان بەئەرك و بەرپرسیەتى سەرشانى كە لەم خالانەى خوارەدا خپران دەكەینەو:

(۱) واتە: پتر كردنى ژمارە و قەبارەى موسلمانان و پیاوانى ئەھلى خێرو چاكەكارو چاكخواز لەبەر دەم ولەبەرچاوى ئەھلى كوفرو خوانەناسان و نوژمنانى ئىسلام و موسلمانان و پیاوان و ھەل گەراوەو خۆفروشان بەندەكانى دینارو دۆلارى ناوەخۆولەپێست و گۆشت وزمانى خۆمانە. (وەرگێت).

■ هه‌ست کردن به‌گه‌وره‌یی و به‌هه‌ند هه‌ل گرتنی ئه‌رك و به‌رپرسيه‌تی سه‌ر شانی خۆی - به‌رپرسيه‌تی په‌روه‌رده و فێرکردن - وه‌ست کردن به‌وه‌ی كه‌ئهرکێکی گه‌وره‌ی له‌ئه‌ستۆدايه، وابیر بکاته‌وه كه‌ئو عه‌قله‌ بچوك و گه‌ورانه وان له‌ژێر کاریگه‌ری ئه‌ودا، و هه‌میشه دلتیا بێت كه‌خوای پاك و بێگه‌ردوتاك و ته‌نیا له‌و ئه‌رك و به‌رپرسياریه‌تی كه‌له‌ئه‌ستۆياندايه ده‌پرسيته‌وه وه‌روا به‌هه‌وه‌نته به‌سه‌ریاندا پانا‌بوریت، ئه‌و خوای په‌روه‌ردگاره له‌هه‌مو شوان و له‌هه‌مو به‌رپرسيك و له‌هه‌مو چاودێرك و سه‌رپرشتيارك ده‌پرسيته‌وه و له‌مافی ژێر ده‌سته‌كانیان ده‌پێچیته‌وه. پڕۆسه و کاری په‌روه‌رده و فێرکردن زۆر گه‌وره و به‌رزو گرنگه، گه‌وره‌یی و گرنگی ئه‌م پڕۆسه‌یه‌ش له‌وه‌دا ده‌رده‌كه‌وێت كه‌ پڕۆسه و کاری پێغه‌مبه‌ر ﷺ بوه. جامامۆستای ئافره‌ت ده‌بێ بزانیت كه‌له‌م پله‌یه‌دا مېراتی پێغه‌مبه‌ری هه‌ل گرتوه، ئاخ‌ر ئه‌و په‌روه‌ردیارێکی گه‌وره‌یه و به‌کاری دا‌یك‌ایه‌تی به‌لكو گه‌وره‌ تریش هه‌ل ده‌ستیت ئه‌ویش به‌هۆی کاریگه‌یه‌تی و په‌نگ دان‌ه‌وه‌ی مامۆستا له‌سه‌ر فێرخوا‌زو له‌په‌وه‌ت و د‌ل و ده‌رونی خوێنکار یا فێرخوا‌زو قوتابیه‌كانی دا له‌هه‌مان كاتیشدا ئه‌و ئاراسته‌كه‌رو پینومایی كاره. ئه‌و ئاراسته و پینوماییانه‌ی به‌شیوه‌یه‌کی به‌رفراوان ئی و ده‌رده‌گیریت و به‌گوێچكه‌و ده‌رونی گۆی گره‌كانیدا پۆ ده‌چیت و به‌عه‌قل‌وده‌رونه‌كاندا ده‌گه‌پێ ئه‌و وێچواندن و وێنا گرتنه‌ی كه‌شه‌وقی له‌م دێره هۆنراوه‌یه‌دا به‌سه‌ بۆ ئه‌رك و پاسپێریه‌كانی مامۆستا كه‌گوتویه‌تی.

كاد المعلم أن يكون رسولا

قم للمعلم وفیه تجیلا

(واتا: له‌به‌ر مامۆستاكه‌ت هه‌لبسته و هه‌میشه‌ پزیزى بگه‌ر چونكه‌ ئه‌رك و کاری مامۆستا زۆر گرنگ و به‌پزێو به‌رز و هه‌ك كارو ئه‌ركی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وایه. (وه‌رگێٔ).

ئا لێره‌دا ده‌رده‌كه‌وێت كه‌ مامۆستای ئافره‌ت چ ئه‌رك و فرمانێکی قورسی له‌ئه‌ستۆدايه، پێویسته له‌سه‌ری كه‌به‌و ئه‌ركه هه‌ل بستیته‌ و سستی تیدا نه‌كات و بێ كه‌م و كۆپی ئه‌نجامیان بدات. سه‌ره‌تای ئه‌م راپه‌راندنه‌ش هه‌ست كردنه به‌ به‌رپرسياریه‌تی و ئه‌ركی سه‌رشانی.

- باش نه نجامدانی نه رکه بنه پرتیه که ی سهرشانی که له بهرامبری دا پله و پایه کی مه یه و موجه یه و ورده گریټ بویه پیوسته له سهری که زور هه ول بدات و بی وچان تیټیکو شیت و وانه کانی ناماده و وینا بکات بۆ گوته وه یان و فیر کردنی خویندکاره کانی به دلسوزانه و بی په خاوهت و لیټرپاوانه کار بکات بۆ په یداکردن و به ده ست هینانی شیوازی باش و دروستیانه ی وانه کان و په یدا کردنی هۆکاره پیوسته کانی وانه گوته وه و په روه رده و فیر کردنی قوتابیان و خویندکاره کانی بۆ پرسی وانه گوته وه کانی، چونکه خوای گه ورو بالا ده ست که سیکی خوش ده ویت که کاریک ده کات و به باشی نه و کاره و ورده گریټ و له نه نجامی پراکتیک کردنی نه و کاره دا پسپوړی و شاره زایی ته وای لی به ده ست دینیت و تی ی دا کارامه و زیره ک و لی هاتوه و به دلسوزی و نیاز پاکیه وه رای ده په پرنیت و نه نجامیان ده دات.
- ده بیټی نافره تی موسلمان له پواله ت و له پره وشت و ئاکارو له ئاخاوتن و جموجول و هه لئس و که و ته کانیدا پیشه نگ بیت بۆ فیرخوازو قوتابیه کانی. پیشتر پونمان کرده وه که کاریگری و شوینه واری کاری پراکتیکی (العملی) گه لیک کاریگر تر و پارا و تره له می لیوه کی (قسه و ئاخاوتن - القولی) چونکه شتیکی به لگه نه ویست و ئاشکرایه زۆرینه ی فیرخوازان و خویندکاران په یوه ست و شوین که و ته ی مامۆستا کانیان و هه میشه چا و له وان ده که ن و لاسایی یان ده که نه وه هه تا کو له جل و به رگو پۆشاک و جمو جول و چالاکی و هه لئس و که و ته کانیش و له شیوه شیاندا . به لی، نافره تی موسلمان ی شکمه نده مو جموجولیکی و هه مو ئاخاوتن و قسه یه ک و کارو کرده وه و پۆشاکیکی جیگه ی تیروانین و چاولیکه ریه له لایه ن قوتابیه کانی وه نه گه ر مامۆستا کان باش و ریک و پیک و پره وشت جوان و ئاکار به رز بون نه و له قوتابیه کانیشی دا په نگ ده ده نه وه و له دیدیاندا وینا ده بی و هه میشه چاوه پروانی خیر و چاکه و پره وشت به رزیان لی ده کریټ، و به پیچه وانه و هه ش گه ر مامۆستا خوار ختیج و هیج له باردا نه بو بو نه و هه مان سیفیه ت و هه مان ئاکار و شیوه ش له قوتابیه کانیدا په نگ ده داته وه. دیاره مامۆستای سهرکه و تو نه وه یه که ده بیټی حساب بۆ هه مو شتیټ بکات و بیر له هه مو نه و کاروبار و نه رکانه بکاته و هه و به ته وای گرنگیان پی بدات و نه خشه یان بۆ بکیشیت و

خویان بۆ ئاماده ده کات بۆ ئه وهی کاریگه ری یان هه بیته سودبه خش بن بۆ خویندکارو قوتابیه کانی. ئه م جوړه ماموستایانه له دو پوه وه پاداشت وهرده گرنه وه. خوی گه وړه نمونه ی ئه م جوړه ماموستا دلسوزو نیازپاکانه هه میسه پتر بکات وایان لی بکات که هه میسه له م بواره دا واته له یواری په روه رده و فیرکردندا سوړو مکوپو بی وینه بن .

■ ده بی وای دابی که قوتابیان و خویندکاره کانی هاوپی و په فیکی خونی، به تاییه تیش له قوناغه کانی خویندنی ناوه ندی و دواناوه ندی، به لام له قوناغه کانی سه ره تاییه و پیش سه ره تیش وای دابی که ئه و دایکی ئه و قوتابیانه یه که که سو کاری داویانه ته ده ست ئه و و به ویان سپاردوه، پیشتر باسی کارو ئه رکی دایکمان کرد. ئه گه ر هاتو ماموستا ئاوی بیر کرده وه و هه سته به م هه لویسته جوامیرانه یه کرد ئه و کاریگه ری که زی گه وړه ترو پتر ده بیته له سه ر قوتابیه کانی و شوینه واره که شی پتر له دل و ده رونی قوتابیان و هاو ولاتیان دا په نگ ده داته وه و پتریش ده مینیتته وه .

■ باش په فتار کردن له گه ل قوتابیه کانی داو هه لئس وکه وت کردن له گه لیاندا به په فتارو ئاکاری جوان وړیک وپیک. گومانی تیدا نیه که په فتاری باش و جوان کاریگه ری که زی زوری هه یه، خوت به زلو به گه وړه مه زانه له به رامبه ر قوتابیه کانت و شانازیان به سه ردا مه که و، پیویسته له سه ر ماموستا که قوتابیه باش وزیره کو به ئه خلاقه کان هان بدات و سوزو به زه بیشی هه بیته له گه ل قوتابیه بجوک و بی هیزه کاندا، کیشه و ته نگزه کانیا ن بۆ چاره سه ر بکات و گری کویره کانیا ن بۆ بکاته وه، چاودیری حال و گوزره انی ماله وشیان بکات، هه روه ها چاوه دیری و تیپینی باری ده رونی و ئه و بارودخه کومه لایه تیانه یان بکات که به سه ریاندا دیت. یا ئاگاداری و چاودیری حال ته ده رونی کانی قوتابیه که که کان بکات که له کاتی مانگانه دا توشیان ده بیته .

■ هاوبه شی کردن له چالاکیه ی که پی ی ده گو تریت چالاکی ناپروگرامی (اللامنجی) که له نزیکه وه خو به قوتابیه که که کان ده ناسینی و تیکه لاویان ده بیته و ده چیته

ناخیانه وه وه ولّ دهدات هیولو ئاوات وئاره زوه کان و توانا کانیاں بخوینتیه وه و بزانتیت. له م کاره ی دا پشت به باش ئاراسته کردن و پینومایی کردنیاں ده به سستیت^(۱).

■ کردنه وه ی دلّی خۆی بۆ قوتابیه کانی به شیوه یه ک هیچ شتیک له یه کتری نه شارنه وه، قوتابیه کان هه رچی کیشه و گری کویژه و ته نگژه و ناخۆشیه کی خۆیاں و مالّه وه یاں هه یه بۆ مامۆستا که یاں باس بکه ن لّی نه شارنه وه و پاریژ به مۆستا که یاں بکه ن له چاره سه ر کردنی دا به تاییه تیش ئه و قوتابیا نه ی که که سو کاره کانیان گوی یاں پی ناده ن و به دویندا ناچن و لّیاں ناپیچنه وه و ئاگایان له منداله کانیان نیه و وێلیان ده که ن و هیچ گرنگیه ک ناده ن به چۆنیه تی په روه رده کردنیاں به شیوه یه کی دروستانه بۆیه ئه م جوژه دایک و باوک و که سو کارانه منداله کانیان سه قه ت و بی که که دهرده چن، ئالیزه دا به پررسیه تی و ئه رکی سه رشانی ئافره تی سه رکه و تو گه و ره ترو پر سود تر ده بیئت که به چاکه بجیته ناو ئه و قوتابیا نه و خۆی له کیشه کانیان هه ل بقورتینیت و پۆلی باش و چاکگوزاری خۆی ببینیت و ئامۆزگاریان بکات و پینوماییه کی دلسوزانه یاں بکات و ده ستیاں بگریت له پیگه ی خراپه وه بۆ پیگه ی باش و چاک وه ریاں بگریتیه وه ته نگژه و ته نگ و چه له مه کانیان بۆ حه ل بکات، چونکه ئه گه ر کچیک، قوتابیه ک یا هه رکه سیکی تر له ده ستی ئه و پینومایی بگریت به ره و پیگه ی پات بگریته وه و هیدایه ت بدریت ئه وه بۆ ئه و باشتره له نیعمه تی سور(حمر النعم) واته له حوشت هه روه کو له فه رموده ی پاستی پیغه مبه رداﷺ هاتوه^(۲)

(۱) واته: به جوانترین شیوه و به نه رم ترین شیواز له گه لیاندا په فتار ده کات و ناخی ده روینان ده خوینتیه وه و دواتر به و شیوازانه زانیاری و ئامۆزگاریه کانی خۆی ئاراسته ی قوتابیه کانی ده کات که لّی تی ده گه ن و ئیقریه ئاسانی و به سنگ فرلوانیه وه لّی و هه رده گرن و کاریگه ری خۆی ده بیئت له سه ردل و ده روینان. (وه رگپ).

(۲) له فه رموده ی سه ل کوپی سعید که گوته یه تی: پیغه مبه رداﷺ له پۆلی خه یبه ردا به نیعمای علی ی ﷺ فه رموه: { فوالله لان یهدی الله بک رجلاً خیر لک من ان یکن لک حمر النعم } رواء البخاری فی الجهاد والسير، باب فضل من اسلم علی یدیه رجل (۲۰۰۹)، و مسلم فی فضائل الصحابة، باب من فضائل علی بن أبی طالب ﷺ (۲۴۰۶).

واته: سویندم به خوا ئه گه ر خوای گه و ره پیاویک، که سیک له سه ر ده ستی تر هیدایه ت بدات و موسلمان بیئت باشتره بۆ تر له باشترین و به نه رختین میگه له حوشتریک. (وه رگپ)

■ قوستانه وه و به کاره یتانی که رسته ی زانستی له کاتی شرفه کردن و گوتنه وه ی وانه کاندو ناراسته کردن و به کار هیتانی نه و که رسته زانستیه به ره و ناموژگاری کردن و به ره و خیرو چاکه و پښومایی کردنی قوتابیان و که سانی تر بؤ پښگه ی هقی خوایی و به ره و په وشت و ټاکارو به ها ئیسلامیه به رزه کان له بپاره کان و له ه مو مه ل سو که وت و په فتاره کانی پوژانه ی ژبانی مرقدا به تاییه تیش له بواره کانی زانسته شهرعیه کان و عربی و کومه لایه تی و هه تا له بوار ی زانسته مروییه کانی تریش دا نابی سستی بکه یت له ناراسته کردن و ناموژگاری پی کردن به ره و چاکه و پښگه ی خیرویه ها به رزه کان، وده ده بی نه مه ژبی بزانی که نه م ناراسته و ناموژگاری کردن و ده ست گرتنی خه لگو پښومایی کردنیان ته نیا له سمر ماموستان ی زانسته شهرعیه کان کورت هه ل نه هاتوه و ته نیا نه رک ی سهرشانی نه و نیه به ته نیا و به س، هه رچه نده گومانی تیدا نیه که نه رک ی سهرشانی نه و گه وره ترو قورستره، به لام نه مه ش و ناگه یه نیت که ماموستان کانی تر له م نه رک و به رپر سیاریه ته بی به شو هیچ له نه ستویاندا نه بیت و پالی لی بده نه وه. لیره دا ئیمه چند نمونه یه که له سمر نه م قوستانه وه و ده ست به سهر داگرتنه به سوده ده هیتینه وه:

— نمونه ی یه که م: پښویسته له سمر ماموستان که سوره تی (القارعة) له قورثانی پیروزدا بلتیه وه و شرفه و پافه ی بکات بؤ قوتابیه کانی و پی یان بلتیت، چونکه شتیکی ټاشکرایه که نه م سوره تی (القارعة) باس له پوژ ی قیامه ت و پیش ده ستیه گه وره کانی ده کات له گور انکاریه کانی باری زه وی و چیاکان و تانه جام مرقف له به هشت یا له دوزه خدا جی گپرو ده گیر سیته وه. دوا ی نه م پون کردنه وه و شرفه کردن ی و اتاکانی سوره ته که کومه لیک پر سیاریان ناراسته بکات وه که: چو ن ده بیت نه هلی به هشت؟ هؤکاره کانی چونه ناو ټاگری دوزه خ چین؟ دوا ی وه لامدانه وه یان له لایه ن قوتابیه کان باسی پونکردنه وه یه که له سمر سیفاتی بروداران و سیفاتی کافران و دو پوه کان بخاته پو . . . وه هه روه ها نه مجار نه و سیفه تانه له سمر نه مری واقعی خه لکه که نه انجام بدات و خاله نه رییه کان (الإيجابية) و خاله نه رییه کان (السالب) له ژبانی خه لکی دا پون بکاته وه.

— نمونهی دوهم: که مامۆستای ئافرهت وانهی فیه ده‌لێته‌وه: بێ نوێژی و خوینی مندال بون (الحیض والنقاس) دواى شروڤه کردن و پونکردنه‌وه و گوتنه‌وهی مادده زانستیه بریار له‌سه‌ر دراوه‌که (الماده العلمية المقررة)، ده‌چێته ناو چۆنییه‌تی ئاراسته کردنی گونجاو و له‌بارو خستنه پوی مه‌به‌ستی خۆی، بۆ قوتابیه که‌کهانی پون ده‌کاته‌وه که‌ئهم بێ نوێژی خوای گه‌وره تاییه‌تی کردوه به‌ژنان جوێ له‌پیاوان واته ته‌نیا ژنان ئهم حاله‌ته‌یان به‌سه‌ر دا دیت و پیاوان نای بینن، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی چونکه سروشتی ژن جیاوازه له‌گه‌ڵ سروشتی پیاو، هه‌ندێ له‌جیاوازی و جیاکاریه‌کانیان بۆ شروڤه ده‌کات تاده‌گاته ئه‌وه‌ی که‌چه‌ندان حوکم هه‌ن که‌خوای گه‌وره تاییه‌تی کردون به‌ئافره‌ته‌وه نه‌ک به‌ پیاوانه‌وه و پیاوان ناگرێته‌وه. هه‌ندێ له‌و حوکمانه: خۆدا پۆشین و پۆشاکى شه‌رعی و دورکه‌وتنه‌وه له‌شوین و جیگای پیاوان واته تیگه‌ڵ نه‌بون له‌گه‌ڵ پیاوانی نامحرم....تد.

— نمونهی سێ یه‌م: ده‌بێ مامۆستای ئافرهت پێزمانی (المبتدأ والخبر) ب‌لێته‌وه، لێره‌دا پێویسته‌و چاک وایه مامۆستای ئافرهت پرسباری له‌بارو گونجاو هه‌ڵ ب‌ژێرێت که‌به‌یته هۆی چاندنی واته‌و چه‌مه‌که‌کانی چاکه‌و خێرو چاکگوزاری له‌دل و ده‌رونی کچانی قوتابی دا وه‌ک گوتن و هێنانی ئهم پسته‌و ده‌سته‌واژانه‌ی خواره‌وه هه‌ند کتیی خوا (قورئان) ی له‌به‌ر کرد، فاطمه له‌وانه‌کانیدا ژۆر به‌په‌رۆش و زیره‌که، زکیه ژۆر زیره‌ک و بلیمه‌ته .... وه هه‌روه‌ها.

نمونه‌ی دوهم له‌مه‌یدانی پراکتیکی (العملی): فه‌رمانبه‌ریکی کارگێڕی چ له‌قوتابخانه‌یه‌ک له‌قوتابخانه‌کاندا بێت و چ له‌هه‌ر شوێنێکی تر دا بێت، هه‌روه‌ها ئافره‌تانی کرێکار (کارگه‌ر) له‌یه‌کێ له‌ده‌زگا ته‌ندروسته‌یه‌کاندا سسته‌ره یا نوژدار (الطیبة) ... یا هه‌ر شتیکی تر بێت. ئه‌رك و به‌رپرسیاریه‌تیه‌کانی سه‌رشانی ئافرهت بریتییه له:

▪ ده‌بێ هه‌میشه‌ وا هه‌ست بکات و وا بزانیت که‌ئهو کاره پێویسته‌ (واجبه) له‌سه‌ریان و ئه‌سه‌پارده‌یه‌که که‌له‌گه‌ردنیا ندا و له‌به‌رامبه‌ردا ب‌پێک له‌مال و پول وه‌ک موچه و ده‌رده‌گرن و له‌سه‌ر ئهم ئه‌ركه لێیان ده‌پێچرێته‌وه، بۆیه پێویسته له‌سه‌ریان که‌ژۆر لێ‌پراوانه‌و د‌لسۆزانه ئه‌رك و به‌رپرسیه‌تی سه‌رشانیان ئه‌تج‌ام بده‌ن و سستی و ته‌مه‌لی و

خۆ دزینه‌وه‌ی لێ نه‌که‌ن. ئاخ‌ر ئه‌وان که‌وتونه‌ته‌ ته‌نگه‌به‌ریکه‌وه‌و پ‌اک‌ردن له‌دستی‌ان‌دا نیه‌و پ‌ی‌گا چاره‌و پ‌زگار بونیان نیه‌.

■ ده‌رکه‌وتنی ئافره‌تانی موس‌لمان به‌دی‌مه‌ن و سه‌روسی‌ماو پ‌واله‌تی ئیسلامیانه‌وه‌ وای کردوه‌ که‌بینه‌ پ‌یشه‌نگو پ‌یشه‌وه‌ بۆ خوش‌گانی تریان له‌هاوپ‌ۆی و دۆستانیان‌وه‌ قوتابیان ئه‌گه‌ر کارگه‌رو کارمه‌ند بن له‌قوتابخانه‌دا، یا له‌نه‌خۆشخانه‌کان‌دا سیسته‌ر یا نوژدار (طبیبات) یا له‌هر شوێنێکی ترو له‌هر پ‌له‌و پایه‌یه‌کی تردا بن. وه‌ده‌بێ ئه‌مه‌ش بزانه‌ن که‌ئه‌وان کاریگه‌ری باش (نه‌رێ یی – الإیجابی) و خراپی (نه‌رێ یی – السلبی) ی خۆیان هه‌یه‌ به‌گوێزه‌ی هه‌ست کردن و هه‌ست نه‌کردنی یان به‌و دی‌مه‌ن و به‌و پ‌واله‌ت و سه‌رو سیمایه‌ی که‌له‌به‌ر ده‌م و له‌به‌ر دیدی خوش‌گانی تروه‌ پ‌ی‌یه‌وه‌ دیارن و پ‌ۆ ی ده‌ناسرێنه‌وه‌.

■ به‌هه‌ل زانی‌و قۆستنه‌وه‌ی پ‌یشه‌و فرمانه‌که‌ی (الوظیفه) له‌خزمه‌ت کردنی خوش‌گانی ترو ئامۆژگاری و ئاراسته‌ کردنیان بۆ خێرو چاکه‌ کردن و به‌ها به‌رزه‌ ئیسلامیه‌کان و دور که‌وتنه‌وه‌ له‌کارو کرده‌وه‌ی خراپ و قه‌یزه‌وون و سه‌رشۆپ که‌ره‌کان، به‌تایبه‌تیش ئه‌و خوش‌گانه‌ی که‌له‌ نزیکه‌وه‌ په‌یوه‌ندی پ‌استه‌وخۆی به‌خه‌لکه‌وه‌ هه‌یه‌ وه‌ک سیسته‌ره‌کان و نوژداره‌ ئافره‌ته‌کان و پ‌سپۆریه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان، بۆ نمونه‌ ئه‌گه‌ر ئافره‌تی موس‌لمان نوژدار بێت ئه‌و کات ئه‌رك و به‌رپرسیاریه‌تیه‌که‌ی گه‌وره‌ تر ده‌بێت و کاره‌که‌ی وای لێ ده‌کات و واده‌خوانێ که‌پتر خزمه‌تی خوش‌گانی خۆی بکات، گه‌لێ شت و زۆر واتای به‌رزو گه‌وره‌ له‌نه‌فسی خۆی دا هه‌ل ده‌گرێت و ده‌بێ له‌ناو ئافره‌تانی تری موس‌لماندا بل‌اویان بکاته‌وه‌، له‌و خزمه‌ت کردن و کارانه‌ هێدی و هێمن کردن و ئارام کردنه‌وه‌ی ده‌رونی نه‌خۆشه‌کان و هه‌ممه‌ت و وره‌ خستنه‌ ناو د‌لی یان و د‌ل خۆش کردنیان به‌وه‌ی که‌چاک ده‌بنه‌وه‌و خوای گه‌وره‌ شیفاتان بۆ ده‌نێری و به‌م جو‌ره‌ هیواو ئومید و گه‌ش بینی خستنه‌ ناو د‌ل و ده‌رونی یانه‌وه‌و په‌واندنه‌وه‌ی په‌ش بینی و بێ ئومیدی و ترس و بیم له‌ چاک نه‌بونه‌وه‌یان له‌به‌رده‌م نه‌خۆش داو ئه‌گه‌ر نه‌خۆشیه‌که‌ی ترسناک بو نابێ یه‌کسه‌رو پ‌استه‌وخۆ به‌نه‌خۆشه‌که‌ ب‌لێت به‌لکو ده‌بێ ب‌لێ؛ هه‌چ نیه‌ ئینشائه‌ل‌لا به‌م زوانه‌ چاک ده‌بێته‌وه‌و نه‌خۆشیه‌که‌ت سوکه‌ و ره‌ به‌رزێ و

نومید بخاته دلی نهخۆشه کانیه وه. ههروهها ئامۆژگاری کردنی نهخۆشه کانی و پونکردنه وه و شروقه کردنی پاک و خاوینی و دهست پاک و دهست نوێژو کردنی نوێژه کان و گشت ئهرك و فرهزه کانی ترو نه حکامه کانیان گشت په رستشیه کانی تر بۆ خوشکانی موسلمان.

گرنگترین شتیك كه ئاراسته ی بکات و له خوشکانی بگهیه نیت ئه وهیه که پتویسته هه مو کهس ته نیا پشت به خوا بیهستیت و به خواوه خۆ گری بادت و له خوا به ولاره هاناو بۆ کهسی تر نه بات و داوا له کهسی ترو له هیچ شتیکی تر نه کات و داوی شیفاو چاک بونه وه ته نیا له خوای گه وه بکات، چونکه هه ره ئه و شیفا هینه رو پزگار کهر ته نیا (الله) یه و بهس بۆیان پون بکاته وه و ئامۆژگاریان بکات پو له هیچ شوین و له هیچ کهسی تر نه کهن جگه له خوای بالا دهست و کار به جی. وه ئه وه ی که مرۆف له دنیا دا ده ی کات وه کو پارانه وه و دوعاو داوا کردن ته نیا هۆکار یکه و بهس جاری و هه یه سودی ده بیت ئه ویش ئه گه ر خوای گه وه ویستی له سه ر بیت و گه لی جاریش گه ر خوای گه وه ویستی له سه ر نه بیت بی سودو بی به ره مه، چونکه پزگار که رو شیفا هینه ر ته نیا زاتی (الله) یه و بهس، به لی ئه وه ی نوژدارو دکتۆره کان له چاره سه ری و تیمار کردندا هه ولی بۆ ده دن ته نیا هۆکار یکی نادیاره و ئه گه ر خوای بالا دهست ویستی له سه ر بیت ئه و چاره سه رییه کانی ئه وان سودی ده بیت و نهخۆشه که چاک ده بیت ته وه و شیفا ی بۆ دیت. دیاره شتیکی به لگه نه ویسته گه ر خوای گه وه ویستی له سه ر نه بیت ئه و نهخۆشه ته مه نی کۆتایی هات بیت ئه و نه هه ولی دکتۆرونوژداره کان و نه دوعاو پارانه وه و داوی من و تو سودی ده بیت چونکی هه مو شتیك و هه مو کاروباریکی مرۆفه کان و له دهست خوای بالا دهست و کار به جی دایه، بۆیه پتویسته له سه ر ئافره تانی موسلمان و پڕوادر که پۆلی خۆی له ناو ئافره تاندا ببینیت و نه مانه و گه لی سیفاتی تری جوان و گه لی واتای بهرز ترو ئامۆژگاری سود به خشانه له ناو خوشکانی موسلماندا بلاو بکاته وه. وینه ی نوژدارو دکتۆره کانی ش سیسته رو پسپۆرو تاییه ته ندیه کۆمه لایه تیه کانی که هه مان ئهرك و بهر پر سیاریه تیان له ئه ستۆدایه و نابێ هه رگیز درێفی بکه ن له خزمهت دین و ژینی موسلماناندا.

پتویسته ئه مه ژێ بزانی که ئه و ئهرك و بهر پر سیاریه تیه گه وه ترو گرنگ تر ده بیت ئه گه ر ئه و فره مان به ره ئافره ته بهر پر سیکی کارگێری بیت وهك به پڕوه بهری قوتا بخانه و

خویندنگا یابه پتوه بهری به شیک له به شه کانی ژنان بیت، یاخود به پتوه بهری به شی ریتمومایی و نارسته کردن بیت. یاله هر شوینکی تر بیت، نه و کاته نه رکی به روه ردهیی و بانگ وازی و ریتمومایی و به روه ردهی کومه لایه تی ده که ویته نه ستوی به هه مان شیوه وینه کی که به شی ماموستای نافرته تی به پتوه به رو له رابردودا باسمان لیوه کرد.

و - له قونای خویندن دا:

گومانی تیدا نیه که ژیا نی خه لکی نه مژ زور جیاوازه له هی دوینی، له بابه ته جیاوازه کانی نه م سهردهم وله ژیا نی نه مژدا خویندنی کچانه (....) به لکو که م وایه که له جیهاندا قوتابخانه یه کی کچان هه بیت هاو وینه ی قوتابخانه ی کوران نه بیت، وه له لایه نی خیزانیشه وه که م وایه کچیک هه بیت نه چوبیته قوتابخانه و داوی نه کرد بیت، نالیره دا پیویسته قوتابی کچ که هاو به شی بکات له هه لگرتنی نه رک و به رپرستی له پوی کومه لگایه که یداوئومه ته کی دا، به تاییه تی قوتابیانی کچ له قونایه کانی خویندنی پیشکه وتودا (واته: له قونای ناماده یی و ناوه ندی و دواناوه نی زانکوپه یمانگا کانددا - وه رگیت). لییره دا به کورتی هه ندی خال ده خه مه رو که قوتابی کچ تیایدا به رپرستی و نه رکه کانی خوینی تیدا پاده په پینن:

✓ نیه ت پاک و نیاز پاک، به وهی که ده بی نیه تی پاک بیت بۆ خوی گه وره و بالا ده ست، له ریگه ی خوادا خوازیاری زانست و زانیاری بیت، ده بی له پیناوی نه وه دا زانست و زانیاری وه ده ست بیت بیت بۆ به هیز کردن و راگری ناین و بیرو باوه رو نه خلاق و ناکارو په وشته کانی و ده بی له سهر به رچاو پۆشنی و هوشیاری وه خوی خوی به رستی.

✓ ده بی قوتابی کچ به ناکارو په وشتی خوازیاری زانسته وه خوی جوان بکات و زور به لیپراوی و سوو مکوپ بیت و هه میسه بیر کراوه و به دودا چون و شیوازی جوانه وه به رده وام بیت. به تاییه تیش کردن له گه ل ماموستا و هاو پیکانی دا.

✓ ده بی کۆشش و هه ولی لیپراوانه بدات بۆ به ده ست هینانی زانست، هه میسه و زور به چاکی گوی بۆ ماموستا که ی بگریت له کاتی وانه گوته وه دا به دل و به گوی گوی بۆ وانه کانی بگریت و ناگای لی بیت که ماموستا که ی چی ده لیت، نینجاله ماله وهش پی ی دابچیته وه و سه عیان تیدا بکاته وه وله به ریان بکات و به نه رکه کانی سهر شانی خوی هه ل بستیت واته وانه کانی هه مو پۆژی ناماده بکات و له به ریان بکات، ته مبه لی وسستی یان لی نه کات به سهر خوی دا که له که یان بکات و داوی له کاتی تاقی کردن وه کانددا نه توانیت به سه ریاندا زال بیت.

✓ ده بی پیزی مامۆستاکانی بگریت به چاویکی پیزه وه سهیریان بکات، و مافی مامۆستاکی له و فیکر کرن و پهروه ده کردنه یاندا بزانییت، بی سفهت نه بیته بهرامهیریان و ده بی پیزی نه وه بزانییت که مامۆستاکانی به ئه رک و کاریکی زۆر گه وه هه ل دهستن واته گه لی به نه وه وه ماندو ده بن ده بی ئه ویش چاکه یان بداته وه . چونکه مامۆستاکی له جینگه ی دایکه یا له جینگه ی باوکه له پهروه ده کردن و فیکر کردن و ئاگا لی بونیاندا، ههروه ها مامۆستا پیشهنگه بۆ قوتابیهکانی و هه رچی کاری خێرو چاکه و باش و کاری خراب و خراپی هه بیته قوتابی و خویندکارهکانیشی لی و هه رده گرن و نه وه هه ل ده گرنه وه (واته مامۆستا که چ هه لئسو که وتیکی هه بیته قوتابیهکانیشی نه وه هه لئسو که وت و ره وشت و ئاکاره فیکر ده بن، چونکه مامۆستا پیشهنگه ونه ی قوتابیانه، مامۆستاکیان چون بیته ئه وانیش هه مان شت ده رده چن، کورد گۆته نی جام چی تیدا بیته نه وه ی لی ده پزیتته حواره وه رگیتی).

✓ ده بی قوتابی که له گه ل براده رهکانی دا پهفتار و هه لئسو که وتی باش و جوان و پیک و پیتی هه بیته، پکو کینه و ئیره یی نه بیته و له بهرامهیریاندا خۆ به زل نه زانیته و نابۆ قسه و وشه ی ناشیرین و ده م شپو ده م پیس نه بیته له گه لیاندا و وشه ی په ق پوشینه ر و بریندار که ره لپویندا نه کات، چونکه نه وه له هه مان کاتدا هه م خوشکو هه م براده رو دۆست و رفیقه له گه لیاندا.

✓ ده بی گشت یاسا و پێسا و زانیاریهکانی قوتابخانه و خویندنگاکه ی جی به جی بکات به قوتابیه تیش نه وانه ی که په یوهستن به ئاکار و پهفتار و هه لئسو که وتی جوان و پۆشاک و جلو به رگی شه رعی و دیمه ن و پوواله ت و شیوه وه، ئانه مانه له یاسا و پێسا و زانیاریهکانی ئیسلامن پیش نه وه ی یاسا و پێسا و زانیاری قوتابخانه و خویندنگاکان بن، بۆیه جی به جی کردن و له به رچا و گرتنیان له پوی ئایین و په وشت و نه خلاقه وه یه .

پێویسته له و چالاکیه دا به شداری بکات که پێ ی ده گوتریته چالاکی ناپروگرامی (اللامنهجیه) (۱).

✓ بۆ نه وه ی فیکری نه و بابته و نه و شتانه بیته که له هۆ لی له ژوری پۆلدا فیکری نه بوه و وه ری نه گرتون فیکریان ببیته و شاره زایان ببیته. ده بی هاو به شیه کی باش و به رچا و نه یی (الإیجابی) ی به سودی هه بیته له و چالاکیانه دا و هه میشه وشه و

(۷۲) واته: خویندنه وه ی ده ره وه و پێ گوتنه وه ی پۆشنیری و زانیاریهکانی ده ره وه ی باز نه ی

خویندن و ناو چوار چپوه ی پروگرامی خویندنی به یار له سه ر دراو. (وه رگیتی).

وتاری باش بخوینتیه‌وه یا قورئانی تیدا بخوینتیت، یا فەرموده لەبەر بکات، یا لەهەندێ کارو چالاکی باش وسود بەخش بەشداری وهاوبەشی بکات وەك بەرگ درویی (الخیاطة)، یاچیش لیتان وئاماده کردنی خواردن و خواردن ئاماده کردن .. و گەلێ کارو چالاکی تری لەم جۆرانه. چالاکی ناپروگرامی (اللامنهجیة) گەلێ سودو بەکەلکی هەن کە ناتوانرێن لە ژوری پۆل و هۆلی وانه خویندندا دەستی بکەوێت و فێریان ببێت وەگێریان ببێت.

✓ دەبێ لەسەر ئامۆژگاری کردن و ئاراستە کردنی هاوڕێکانی مەشق و پاهێنان بکات و بەتەواوی پاهاتو ببێت و بەشیوەیەکی گشتی دەبێ برادەر و هاوڕێکانی ئامۆژگاری بکات و پێنوما بیان بکات بۆ چاکە کردن و پەوشتی جوان ئەویش بەقسەکردن و وتار خویندنه‌وه لە پۆل دا بۆ هاوڕێکانی، یاخود ئامۆژگاری کردنی راستەوخۆ هەر کاتی ک بێنی ئەو ئامۆژگاری کردنە پێویستە و لەکاتی خۆی دایە وەك بێنینی کاریکی خراپ و نابەجێ لە یەکێ لە هاوڕێکانی یا لە هەمویان بەگشتی و ئامۆژگاری کردنیان گەرماوگەرم.

✓ دەبێ پێشەنگێکی باش ببێت بۆ برادەرەکانی لەبەری لەبەرکردن و پارێزگاری کردن و یادە وەرەکانی و لەتێگەیشتن و فێر بون و فێر کردن دا، نەك هەر ئەمە بەلکو لەجلو بەرگو پۆشاک و لەشیوە و پوالت دا، لەقسەکردن و گفت و گۆ و شەکانی داو لەمامەڵە کردن و هەلس و کەوت کردن و پەفتاری دا لەگەڵ کەسانی تردا.

ئەمانە تەنیا کۆمەڵە کارو چالاکیەك بون کە لەسەر شانی ئافەرەتی موسلمان بون کە باسمان کردن و هێنا ماننە وەو بێرێك بون لە ئەرك و بەرپرسیاریەتی شەرشانی ئافەرەتان، ئەو ئەرك و بەرپرسیاریەتیەش کە باسمان نەکردون و نەمان توانیوە بیان نوسین لەبەر درێژ بونە وەو یاس و بابەتە کە لەسەر ئەمانە پێوانە دەکرێن کە لێرەدا ئاماژەمان پێ کردون.

چوارچیوهی چوارهم: نهرک وهر پرسیاریه تی ئافره تی موسلمان له بهرام بهر فیل وته له که بازی دوژمنانی ئیسلامدا:

هر له و کاته وهی که محمد ﷺ په وانه کراوه بۆ سهر ته وای جیهانیان دوژمنانی ئیسلام له جوله که و فه له کان (النصاری) و باقی کافره کان به هه مو شیوه وپواله ته کانیا نه وه که و تنه فروفیل و ته له که نانه وه بۆ ئیسلام و موسلمانان، وه بۆ ئه م مه به سته ئه و په رو ته وای هیژو تواناو فروفیل و حيله بازی خۆیان خستۆته گه رو به کاری ده هیژن، هیچ هه ولێکیان نه ماوه که به کاری نه هیژن، هیچ پێگایه ک نه ماوه که نه ی گرنه بهر، پێشه و او پێشه نگانی ئه م ته له که بازی و دوژمنایه تیه ش بریتین له شه ی تانه کانی مرقۆ و جنۆکه بۆ ئه م مه به سته ش چه ندان ته وه ره و چه ندان پێگه یان گرتۆته بهر، هه ندی جار به هیژش و داگیرکاری سه ربازی و هه ندی جاریش به داگیرکاری فیکری و پۆشنبیری و بلۆ کردنه وه و چاندنی تۆوی گومانه کان (الشبهات) له ناو ئایینی پیروزی ئیسلام، هه ندی جاری تریش به خراب کردن و بۆگه ن کردنی ناوچه کاریگه ریه کان له ناو ئومه ته ی ئیسلامدا له سه ر مندالان و له سه ر ژنان، به قۆستنه وه به کار هیجان و ده ست به سه ر داگرتنی پاگه یاندن و هۆکاره کانی پاگه یاندن و په روهر ده و فێر کردن و بواره کانی پۆشنبیری و گه لێ شتی تر بۆ لادان و تێک دان و بۆ گه ن کردنی بیرو زاده و هۆشی چین و توێژه کانی موسلمانان و هه لدێران و لادانیان (الإفساد والانحراف) له ئایینی پیروزی ئیسلام.

وه له م چه رخ و سه ر ده مه داو له سه ره تای ده ست پیی کردنی سه ده ی پابردو به چربونه وه یه کی زۆر نا ئاسایی تیشکی خۆیان خستۆته سه ر ئافره تی موسلمان و تی ی دا چربونه ته وه، به لێ لادان و هه لاویزدنی ئافره تی موسلمان له ئایینی ئیسلام و له موسلمانان بۆگه ن کردن و خراب کردن و پوت کردنه وه ی ئافره تی موسلمانان زۆر به جدییانه گرتۆته بهر به ناوی ئازادی و ئازاد کردنی ئافره تان و پێچانه وه له مافی ژنان و یه کسانی له گه ل پیاواندا، و فرمێسکی درۆین بۆ مافی خوراوی ئافره تان ده پیژن خۆیان گۆته نی.

ده کړی کورته ی نه خشه و پلانه کانیان دژی ئافره تانی موسلمان له م چه ند خالانه ی خواره وه دا بگوشین:

(۱) گرتنه به‌ری کۆمه‌لیک پیره‌و په‌نجه‌ره‌و ته‌وره‌و بۆ دزه‌و کردن و پیدا پەت بون و چونه ژوره‌و بۆ خراپ کردن و گنده‌ل کردن و بۆگەن کردن و لادانی ئافره‌تی موسلمان نه‌م پیره‌و ته‌ورانه‌ش بریتن له:

ا- ئافره‌ت بکریت به‌خانی ده‌ست پی کردنی کیشه‌که‌و بۆ مناقه‌شه‌و مل ملانی و رکه‌به‌رایه‌تیه‌که‌: ئیدی به‌م کاره‌یان ئافره‌ت ده‌بیته‌ پشتیوانیک بۆ نه‌وان، ئه‌ویش به‌وه‌ی که‌ ئافره‌ت سته‌م لیکراوه‌و مافی خوراه‌و، یاخود کۆمه‌لگا ته‌نیا به‌یه‌ک لا سی هه‌ناسه‌ نادات، ئافره‌ت مافه‌گانی داگیر کراوه‌و خوراه‌و هه‌رس کراوه‌، یا ئیمه‌ له‌ پاشماوه‌ی پاشماوه‌ کۆنه‌کان دا ده‌ژین، و جله‌وی حوکمان به‌ده‌ست خوو نه‌ریتیکی کۆنی به‌سه‌رچوو کات به‌سه‌رچوه‌وه‌یه‌ له‌میژودا پەش کراوه‌ته‌وه‌و بونی نه‌ماوه‌، ئا نه‌و دوزمنانه‌ی ئیسلام و موسلمانان به‌م جوژه‌ دروشمه‌ بریقه‌دارانه‌ پر به‌ده‌م هاوار ده‌که‌ن، له‌پۆژنامه‌کان و گۆزاره‌کانیاندا ده‌ینوسن و بلاوی ده‌که‌نه‌وه‌، له‌ زنجیره‌ ته‌له‌فزیونی و که‌ناله‌ ئاسمانیه‌کان نواندن و شانتۆگه‌ری بۆ ساز ده‌ده‌ن و په‌خش و بلاوی ده‌که‌نه‌وه‌^(۱). نه‌وه‌ی جیگه‌ی سه‌رنج و سه‌رسوپمانه‌ نه‌وه‌یه‌ که‌کات و سات و میژوی دیاری کراو و تایبه‌تی خۆیان هه‌یه‌ که‌تاییدا ژۆر چالاکانه‌ به‌ده‌ر ده‌که‌ن و کاری خۆیان ده‌که‌ن و ژۆر چالاکانه‌ به‌وه‌ی پی ده‌ده‌ن به‌تاییه‌تیش نه‌و کاتانه‌ی که‌ ئوممه‌تی ئیسلام به‌ته‌نگ و چه‌له‌مه‌و ته‌نگزه‌کانیه‌وه‌ سه‌رقال ده‌بیته‌و ئاله‌و کاتانه‌دا هه‌ل ده‌قۆزنه‌وه‌و دزه‌ ده‌که‌ن و پاییدا تی ده‌پەن، یاله‌کاتیک دا که‌سه‌یه‌ک یاگۆته‌یه‌ک له‌یه‌کی له‌به‌رپرستی ده‌بیستن و ده‌یقۆزنه‌وه‌و خیرا وه‌ری ده‌گرن و ده‌یده‌نه‌ به‌ر زه‌ره‌ بین و گه‌وره‌ی ده‌که‌ن و ده‌ی جون‌ه‌وه‌و ده‌ی هیئن و ده‌یبه‌ن و سه‌ده‌ها بگه‌ره‌ هه‌زاران په‌خنه‌و پلارو توانج ده‌گرن و بیانویان ده‌که‌وێته‌ ده‌ست بۆ وروژاندن و چالاک کردنی کیشه‌و ته‌نگزه‌کان و وه‌ک بلی ی به‌نزین ده‌که‌ن به‌سه‌ر ناگرداو ناگره‌که‌ خوشتر ده‌که‌ن. ئیدی نه‌مه‌ گومان و دو دلی ده‌خاته‌ دل و ده‌رون و

(۱) نه‌مۆ نه‌ک ناوه‌ ناوه‌ به‌لگه‌ر به‌لیشاو کتیب و چاپکراو و پۆژنامه‌و گۆزاری تایبه‌تی، وێرای گشتی یه‌کان له‌سه‌ر به‌رو پیدان و ته‌شه‌نه‌و ته‌نینه‌وه‌ی نه‌م باس و خواسانه‌و قول کردنه‌وه‌و فراوان کردنی رکه‌به‌رایه‌تیه‌که‌و گنده‌ل کردنی چینی ئافره‌تانی موسلمان و بۆگەن کردن و گنده‌ل کردنی کۆمه‌لگه‌ی موسلمانان به‌گشتی به‌لیشاو وه‌یرشیکی به‌ریکو له‌ئارادایه‌ (وه‌رگێت).

میشتکی خه لکوه به تاییه تیش نافرهت که زو ده وروژئی و زو کار تی ده کریت واهه ست دهکات که کیشیه کی دپکاری و ئالۆزی هیه که پیویستی به چاره سر کردن هیه و ده بی مشوری لی بخوات و چاره سرو گری کویره که ی بۆ بکاته وه.

بلاو کردنه وهی خراپه کاری و فه سادی و فیکری لاده رانه له ناو خه لکی داو به گشتی له ناو کۆمه لگه ی موسلماناندا: نه ویش له پێگه ی پاگه یاندنی بینراو و بیستراو خویندراوه وه. شتیکی ئاشکراو زانراو و حاشا هه ل نه گره که کۆمه لگه و تاکی کۆمه لیش که به که م جارو له سه ره تادا که نه م خراپه کاری و فه سادیه ده بینن یا ده بییستی یاده ی خویننیه وه پێ ی خۆش نیه و لی ده سله میتیه وه، به لام نه م پێ ناخۆش بون سلیمینه وه ورده ورده کال و سوک ده بیته و که م ده بیته وه تاوای لی دیت ده بیته شتیکی ئاسایی و ده سه مۆ شتیکی باوی سه رده م. بۆ نمونه له بواری پاگه یاندندا: بلاو کردنه وه ی وینه ی پوت و ناسکو و شوخ و شهنگی وای حه رام، نه مه سه رباری شکاندن و زپاندنی حورمه تی پۆشاکێ شه رعی و گالته پێ کردنی. نه م دیمه نانه له هه مو که ناله کانی پاگه یاندندا دو باره و چه ندان باره ده که نه وه و په خش و بلاویان ده که نه وه که هه ر بۆ نه م مه به سه ته ته رخا ن کراون هه تا وای لی هاتوه له کۆمه لگه ی موسلماناندا لایان بۆته شتیکی ئاسایی و با و و په ت نه که ره وه، ئابه م شیوه سه رشۆپی و سوکایه تی بلاو بوه وه و په ره ی سه ند بۆ خراپه ترین و دزیو ترین وینه. به هه مان شیوه له پۆژنامه کاندا، که م وایه گۆفاری پۆژنامه هه بیته له سه ر به رگو و پوپه په کانی دا وینه ی گه وره کراو و پوت و پا زاوه و ماکیاج کراوی تیدا بلاو نه کرابیته وه و تیدا بلاو نه کریتیه وه. وه هه روه ها هۆکاره کانی تری تازه که به هۆی نه و هۆکارانه ی پاگه یاندنه وه که هاوردراون بۆ ئیمه و به جیهاندا خول ده خۆن و هه مو کون و که له به رو قوزبێنکی نه م جیهانه پان و پۆپه ده گه رنه وه وه که ناله هه وایی به کانی توپه کانی ئینته رنیت. (که سایتی زۆر بێ نه خلاق و وینه ی پوتی نافره تیان تیدا په خش ده کریت و کاری سیکسیان تیدا نه حجام ده دریت که هۆکارێکی زۆر خراپ و خیران بۆ فه ساد کردن و بێ په وشت کردنێ کۆمه لگه ی مرقفایه تی به گشتی و موسلمانان به تاییه تی و به تاییه تی تریش کچان و کوپانی گه نچ و لاو هه رزه کاره کان. له پیکلامه جۆربه جۆره کان هه ر نافره تی پوت و قوته و له باقی به رنامه کا جۆر به جۆره کانیاندا هه ر نافره تی له ش پوت و پا زاوه. هه یج کون و قوزبێنکیان نه میشتوته وه، له هه ر شوپێنیک و له هه مو شتیگدا وینه ی نافره تی پوتیان تی خزانده وه. ئاخه ر من پیویستم به وینه ی گول و گولزارو وینه

سروشتیەکان و زەخرەفەکان بو، پۆژیک داوام لەدۆستان کرد کە شریتی سیدیە کەم بدەنئ کە ئەم جۆرە وینانەى تیدا بێت، بەلئى وەرم گرت، ئەو وینانەى کە مەبەستم بو تئى دا بون. بەکارم هێنان. پۆژیک ئەو فایلەى ھەرگیز نەم کردبۆنەو بەتقدیری خوا کردمەو ھەوتم بزانم ئەمەیان چى تیدا، کە دەیکەمەو ھەموى وینەى پیاوونافرەتى پوت و قوت و بئى شەرمانە، منیش یەكسەر ئەو فایلانەى کە سود بەخش بون و پتویستم بون دەرم هێنان و شریتە سیدیە کەم وردو خاش کرد. ئائەمەى پەیمانى شەیتان کە پەیمانى مانەو ھى لەخوای گەرە وەر گرت کە دواى نەفس بمریت، خوای گەرە مۆلەتى داو ئەو نەفرین لیکراو بەخوای گەرە سوپندى خوارد کە لەھەمو کون و قوژبن و لەھەمو شوپینک بۆ ئادەمیزادەکان دابنیشیت و تابۆى بکریت لەخشتەیان بەریت و لەگەل خۆى دا پەپچەكى ناو ئاگرى دۆزەخیان بکات. بەلئى ئائەمەى ھەولەکانى و زۆرینەى خەلکى لەم جیھانەدا سەرگەردان کردو و کردونى بەسەربازى نەفرین لیکراوى خۆى خوای پەرورەدگار پەنامان بدات - وەرگێپ- ھەرەھا فیکریش ھەمان ھۆکارى لەپێناویدا بەکار ھێنراون، لەمیانەى ستونەکانى پۆژنامەکان یا وتارەکان و قسە و گەت و گۆمیزگردو کۆپو دانیشتنەکانیان لەدەزگاگانى بینین دا. جیگەى داخە کە زۆریک لەکوران و کچانى موسلمان کە بەزمان حالئ ئەوان قسە دەکەن و ئەم فیکرە بۆگەنە لەناو چىن و توپۆزەکانى موسلماناندا پەخش و بلاو دەکەنەو و بەتەواوى لایان داو، نەك ھەر ئەمە بەلکو زۆریش بەجۆش و خروشەو بەپیریەو چوون دەچن. ئەو ھى کە گرتویانەتە بەر بلاو کردنەو ھى ئەو ھەموپرو بیانوو گومانە بئى بەھایانەى کە پەيوەستن بە ئافرەتانی موسلمانەو لەمیدیاکانى پاگیانندنە بینراوەکان (واتە کە ئالە ھەواپەکان و تەلەفزیۆنەکان - وەرگێپ) وەك:

- خوینی ژن نیو ھى خوینی پیاو.
- میراتى مێینە نیو ھى میراتى نۆرینەى.
- دو ژن بەشاھیدیك حساب دەکرین لەبەرەمبەر پیاواندا.
- ژن نابنە والى و نەدەبنە قازى.
- فرە ژنى.
- پۆژو توانای پیاو بەسەر ژن دا
- پۆشاک و جل و بەرگی شەرى و بالا پۆشى.

ج - چارپدان و ناشکرا کردنی داوايهك به دو بانگه شه و مه به سستی بنه پهرتی:

- بانگه شه کردن و داوا کردنی (ئازادی ئافرهت) مه به سستیان له مه نه وه یه که ده بی ئافرهت له به ندایه تی کردن بۆ خوی گه وره (الله) ئازاد بکریت و به ره وه به ندایه تی کردنی گیانی خۆی و هر چه رخنیت یا بۆ به ندایه تی کردنی دروست کراوه کانی خوی گه وره و هر چه رخنیت ته وه، چونکه ئه وان به شریعه تی خوا پازی نین، ئه و خوی به که هر ئه و به رژه وه ندی مرقه کان به ژن و به پیاوه وه ده زانیت .. چون خوی به که بۆ خۆی دروستی کردن و هه مو شتیکی له جیگه ی خۆی دا بۆ داناون، هه ر خۆی ده زانیت که مرقه چی له تواندا هه یه و به رژه وه ندی ژن یا پیاو له چی دایه و چی شایه نه تی. ئاخه ئه وانه ده یانه وی ئافرهت له زانیاریه کانی شریعه تی خوا داپریت، واته له بالا پۆشی و جل و به رگی شریعی و له پوسوریه تی و حه یاو حه شمهت دور بخزینه وه و پوت و قوتیان بکه نه وه و بیان که ن به کالایه کی هه رزان و بی به هاوه مو خراپه کاریک بتوانیت مرخی خۆی لی ببینی.

ئهم زاراو هیه ی (ئازادی ژنان) له ده رگای: یاری کردن و دهم و هردان له زاراو ه کانه وه به کار هیناوه، به لام له دواي ئهم په رده وه ش مه به سستیان بلو کردنه وه ی ئه و فیکره بۆگه نه یه که خویان مه به سستیانه، دیاره ئهم زاراو ه یه ش زاراو ه یه کی جوله که یه و له پرتو کۆلی یه که می سه رانی زایۆنیزمی دا هاتوه که ده لی: (ئیمه یه که مین که سیك بوین له پابردوه وه که بانگه شه و بانگه وازو هاواری ئازادی و یه کسان و برایه تیمان له ناو گه لدا کردوه ئه و وشانه و زاراو ه و ئه و شتانه ی که پشت گوئ خرابون له هه مو کون و قوژینیکی ئهم جیهانه دا، نه فامه کان ده ی لێن و ده یلێنه وه بی ئه وه ی بیر ی لی بکه نه وه و بری هۆشیارییان هه بیته. هاوارو بانگه شه ی ئیمه بۆ ئازادی و یه کسان و برایه تی خه لکی له هه مو لایه کی ئهم جیهانه بۆ خۆی پاکیشاوه، هاواری ئیمه و لایه نگرانمان کۆمه ل و تیمکی ته وای و به باش ده زانیت وای ده ویت که هیچ سستی یه ک نه نوینی ئه وه بو زۆری نه برد به و په ری سۆزو حه ماسه ت و غیره ته وه ئالو به یداخی ئیمه یان هه لگرت).

د - داوا کردنی یه کسان ی بونی ژن و پیاو (المساواة مع الرجل): ئه مه ش هه روه ک فریو فیله کانی تریان ده یانه وی مل ملانی له گه ل فیتره تی خوی گه وره دا بکه ن، ئه و فیتره ته ی که خه لکو هه مو بونه وه ری له سه ر دروست کردوه. خوی گه وره خۆی نیرو می ی به دو سروشتی جیاواز دروست کردن. نکۆلی له وه نا کریت که ئه مانه ده یانه وی په رده ی تاریکو لیخن به سه ر دلو چاوی ئافره تی موسلماندا بده ن و فیتره تی خویان له سه رسۆمای چاوان و

ناو دلان بسپرنه‌وه، گوايه ده‌يانه‌ويّ كه ژن و پياو له‌ه‌مو شتېكدا يه‌كسان بن، به‌لې، نكولې له‌مه‌ش ناكړيت كه يه‌كسانى له‌ه‌ندې له‌بنه‌په‌ته (أصول) ه‌گشتى يه‌كاندا ه‌يه. وه‌ك يه‌كسانى له‌بنه‌په‌تى ئه‌رك خستنه سهر‌شان (التكليف)، له‌وه‌رگرتنه‌وه‌ي پاداشت و سزادان وله‌ خاوه‌نداريتي، وله‌ه‌لېژاردني هاوسه‌ري ژيانى (شريك الحياه).

به‌لام يه‌كه‌مين شتېك و يه‌كه‌مين ه‌نگاو وكارېكيان نه‌وه‌يه كه‌ئو فيتره‌تى كه‌ خواى گه‌وره خه‌لكى له‌سهر دروست كړدوه په‌ت بكه‌نه‌وه، نه‌مو و سهربارى په‌ت كړنه‌وه‌ي حيكمه‌ت و شه‌ريعه‌تى خواى بالا ده‌ست و كاربه‌جې، به‌لام نه‌وان نه‌م ه‌مو دروشمه برېقه‌دارانه به‌رز ده‌كه‌نه‌وه بؤ نه‌وه‌ي ساويلكه و نه‌زانه‌كان و هاو وينه‌كانيانى پې ه‌ل بخه‌لتين، كه‌توانيو يانه‌ برې له‌ و جوړانه بؤ خويان دابېن.

نيمه‌ لېږده‌ا مه‌به‌ستمان ده‌مه‌قالې و به‌يه‌كدا چون نيه له‌سهر ئو پړو پاگه‌ندانو و وينه‌كانيان به‌قه‌د نه‌وه‌ي كه‌مه‌به‌ستمان ورياو زړنگ و هوښيار كړدنه‌وه‌يه، ه‌روه‌ها مه‌به‌ستمان نه‌وه‌يه كه‌بزائين پلان گه‌ليكي ته‌له‌كه‌بازى مه‌ترسيدار له‌نارادايه بؤ ئافره‌تان و بؤ كومه‌لگه‌ي موسلمانان.

هـ وينه‌ا كړدنې كاري بنه‌په‌تى ئافره‌ت له‌ناو مالدا كه‌گوايه كارېكي لاوه‌كې و په‌راويزيه :

نه‌م پلانه ترسناك‌يان به‌كار هيتا بؤ نه‌وه‌ي له‌جيهانى راسته‌قينه‌ي خوى دا ده‌ري بهين، كه‌بريتيه له‌ناو مال و له‌ناو خيزان و له‌ئهركى سهره‌كى خوى كه‌په‌روه‌رده كړدنې منداله‌كان و گرنگى دان به‌ژيانى خوى ومېرده‌كه‌يه‌تى. ئو ئه‌رك و ئو شوينه‌ي كه‌خواى گه‌وره بؤى دانواه لاي دهن و ده‌يانه‌ويّ بيخه‌نه گيژهنى كارو كاسپى قورس و هاوشانى خويان واته پياوان و ده‌ستى بكيشن بؤ كارو پيشه‌يه‌كى قورس و جه‌نجال و شان به‌شانى پياوانى بيگانه‌و نامق به‌ئافره‌ت و ه‌مو دم وه‌ك بوكه شوشه له‌به‌ر جاوى پيسى چلېسى بيت و بيخه‌نه گيژهنى مل ملانى ي پياوانه‌وه، هاريكاري و هاوبه‌شى پياو بيت له‌كارگه‌كانداو

له‌شوينه بازرگانيه‌كانداو له‌وه‌زيفه‌ي تاييه‌ت به‌پياو وله‌گه‌ل پياودا تيكل بېن ه‌م ئه‌رك و نيشه‌كانى سهرشانى پياوى پې سوك بكن و ه‌م چاوچتوكيه‌تى شه‌هوانى وكارى سيكسى خويانى لې ببينن.

و- وینا کردن و گه‌وره کردن سهرپه‌رشتیاریتی پیاو به‌سهر نافره‌تدا که‌گوايه بریتیه له‌ده‌سه‌لاتیکی وه‌حشی گه‌رانه؛

ئه‌وه‌ی له‌برگه‌ی (د) دا گوتمان هه‌مان قسه‌و گفتارو مه‌به‌سته له‌تیک دانی هاو‌کیشه‌کانی په‌وشت و ئاکارو به‌ها به‌رزه‌کان و تیک دانی ئه‌و شه‌ریه‌ته‌ی که‌خوا‌ی گه‌وره خه‌لکی له‌سهر دروست کردوه واته ئه‌و فیتره‌ته‌ی که‌خوا‌ی گه‌وره بونه‌وه‌ری له‌سهر دروست کردوه.

ز- شوین گه‌وتنی یابه‌کار هی‌نانی سیاسه‌تی ده‌سه‌لاتی باوی سه‌پاو؛

ئه‌ویش به‌گرتنه‌به‌ری چه‌ند رینگاو چه‌ندان کارو بارو چالاکیه‌کی نادیارو نارپون بی ئه‌وه‌ی مه‌به‌سته‌کانیان له‌ئه‌نجامدان و گرتنه‌به‌ری ئه‌و کاروبارانه بدرکێتن به‌ناشکراو پاشکاو‌ی به‌کۆمه‌لانی خه‌لک بلێن و بنچینه‌وینه‌په‌تی مه‌به‌ستیان پون بکه‌نه‌وه و بلێن ئیمه له‌م کارانه‌ماندا مه‌به‌ستمان گه‌یشتنه به‌و ئاوات و ئامانجانه. هه‌ندی جار ئه‌گه‌ر مه‌به‌ستیش بلێن به‌درق و ده‌لێن ته‌نیا چه‌واشه‌کردنی خه‌لکه‌و به‌س، به‌لکه‌و مه‌به‌ستیان شتیکی تره که‌به‌رژوه‌ندی ژێر به‌ژێری خۆیانی تێدایه‌و به‌س^(۱). به‌لکه‌و له‌م پێناوه‌دا نه‌فه‌سیکی دورو

(۱) وه‌ک ئه‌وانه‌ی که‌له‌کوردستانی خۆماندا بینیمان له‌ساله‌کانی دوا‌ی پا‌په‌پینی سالی ۱۹۹۱ به‌قۆستنه‌وه‌ی باری پشیتی وگرانی و ئالۆزی باری ئابوری ولاتی ئیمه ده‌ستیان کرد به‌هینان و دابه‌ش کردنی هه‌ندی خۆراک و ده‌ست گه‌ڕایی خه‌لکی کوردستان و پشتنی به‌زه‌یی درۆینه‌ی خۆیان بۆ خه‌لکی کوردستان به‌تایبه‌تی و خه‌لکی عێراق به‌گشتی و پیتاک به‌شینوه وه‌ک هه‌نگوینیکی ژه‌هراوی و ئه‌مجار پشتنی ژه‌هری پاسته‌قینه‌ی خۆیان که‌بریتی بو له‌بۆکه‌ن کردنی کۆمه‌لگای موسلمانان به‌تایبه‌تی ئافره‌تان و منداڵان و بانگه‌شه‌کردن بۆ کردن به‌فه‌له‌و لادانی که‌نجان و چین و تو‌پۆزه‌کانی تری موسلمانان له‌ئایینی پیرۆزی ئیسلام و هه‌لگێرانه‌وه‌یان بۆ گاوریه‌تی لادراوه‌له‌وه‌شاهه، ئه‌وه‌بو که‌نجیکی زۆریان به‌پاره‌و پول هه‌لگێراپه‌وه، و فرمێسکی درۆیینیان بۆ بی مافی ئافره‌تان هه‌ل پشت و ده‌ستیان کرد به‌بلا‌و کردنه‌وه‌ی بی په‌وشتی و بی نه‌خلاق و به‌ره‌لایه‌کی ته‌واو دور خستنه‌وه‌ی موسلمانان له‌دینه‌که‌ی خۆیان و هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی خۆکو و حاکمه‌تی شه‌ریه‌تی خوا‌ی بالا ده‌ست‌و‌کاره‌جی بۆ یاسای به‌ره‌لایی و به‌ناو به‌جیهانی کردن و به‌مه‌ده‌نیه‌ت کردن و مافی مرقۆسه‌دان و هه‌زاران بپو بیانوی تری دژی خوا و یاسا و پرسی شه‌ریه‌تی ئیسلام و به‌رنامه‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانیان و که‌لێ شتی تر. له‌ژێر سه‌دان ناوی سه‌یر سه‌مه‌ره‌ی په‌رده‌ی بریقه‌داری وه‌ک پێک‌خراوی مرقۆ دۆست و مرقابه‌تی و

دریژیان هیه هه تا دهگنه به دهست هیئانی مه بهسته کانی خویان که زۆر له میژیه نهخشه و پلانی بۆ داده پێژن، وه نهگه ر خوا نه خواسته جارێک له جارێک شتیکی باشیشیان له دهست هه لوه ری بیته ئه و شتیکی قه دهغه و قاچاغی دهخه نه پال و ئافره تی پێ ناچار ده که نه که نه توانیته له داوه کانیان لابده ت و به داواکانیان وه پابه ند بیته بۆنمونه:

۱. کردنه وه ی چه ند به شیکی تاییه ت به ئافره تان (وهك: كۆلیژو په یمانگای به ناو هونه ره جوانه کان که تاییدا فێری گۆرانی و موسیقا ژهنین و سه ماو سوپدان و شانوگه ری و جرت و چه قه نه و نواندن و نه کته ری و وینه سازی و کاری هه لکۆلین و په یکه ر تاشی و بت دروست کردنیان ده که ن و پله ی پسپۆری و پروا نامه ی تاییه ته ندیتی تیدا وه رده گرن که هه مو کاره کان و پسپۆری ته کانیان حه رامن و ده بنه هۆی توپه کردنی خوای په روهر دگاره و سه پپچی و یاخی بون له خوای گه ره خوای گه ره په نامان بدات - وه پگێ، که له راستی دا هیه پتویست ناکات به کردنه وه ی ئه م جوړه به شانه وه کردنه وه ی به شه کانی شانوگه ری و شپوه کانی، دیاره نه گه ر خویندکاری که له جوړه به شانه ده رچه ون ده بی خێرا و به په له به داوی فرمانی (الوظیفه) به ک دا بگه پیت که له گه ل خۆی و تاییه ته ندیه که ی دا بگوئیت تازه ته واو کۆت و زنجیری خویان به بیانوی پسپۆری تاییه ته ندیتی وه خسته مل و گه ردن. به وه ئه و قوتاییه، ئه و تاییه ته ندیه که چه که وته داوی ته وانه وه ده که ویته کارو پیشه یه کی حه رانه وه توشی نه نگه په زاله ت بوو له سنوری شه ریعه تی خوا دا ده چیته ده ر.

۲. کردنه وه ی په یمانگا و خولی پاهێنان بۆ ئافره تان بۆ خزمه ت کردن و پیشوازی که رانی میوانان و کرێکاران و کارمندان له میوانخانه کان که تاییه ته به ئافره تانه وه له سه ره ئه م خاله زۆر سوو مکو پ بون و زۆریان پێ له سه ر داده گرت و ته نیا ئه مه یان داوا ده کرد بۆ ته وه ی له سه ره تا دا پوه پوی به ره له ستکاری نه بنه وه،

به جیهانی کردن و دنیا گه ری و چی و چی، نه خیر ته وانه نێرده ی مزگینێ ده رن (البعثات التبشیریة) نه زۆر نه م په رده ی موزایه تی دا خه لکی موسلمان گو مراه گه ن له پێگه ی خوا په رستی هه لیان ده گێته وه بۆ به ندایه تی کردنی خویان و له هه مو پویه وه چا و له دهستی ته وان بیته به م بێنوه وه هه رچی سه روسامان و دارایی ولاتان بۆ خویان بدزن وه رچی خه لکی سه ر پوی نه م زه ویه هیه کۆیله و پیا و وخزمه تکاری ته وان بیته مه به ستم له جوله که ی زایقینز می جیهانی و جیهانی گارایه تی (وه رگێ).

جائەگەر ئەر ئافرهتانه لەر پەيمانگاۋ خولانە دەرچون و بېروانامەيان لەر بوارەدا بەدەست هيتا، گومانی تیدا نیه کەخۆيان بەئارەزوی خۆيان ناچار دەبن داوای کار (الوظیفه) بکەن لەبوارى ئەر پەسپۆپەى کە بەدەستيان هيتاۋە لەخولەکانياندا تازە ژەهرەکەيان دەرخوارید دان، ئابەم شتۆپە هەر وەك خوای گەرە دەفەر موی: ﴿وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ ﴿الأنفال: ۳۰﴾ (واتا: ئەر وان مەکرۆ فیلێ خۆيان دەکەن و خوای گەرەش فیلێ خۆی دەخاتە گەرە باش بزانن کە باشتريو بالا دەس تريو بەدەسەلات تريو کە سیکیش خوای گەرە (الله) یە و کەس ناتوانیت خۆی لەقەرە بدات و بەسەر هەر مو کەس و بەسەر هەر مو شتیک دا زالە. بۆ کوێ دەچن ئەر لەخوا نەترسان و ئەر ستمکاران و ملهوپان. (وەرگێڕ). ئەر وان بەم شتوانو بەم فرۆفیلانەيان دەولەتی موسلمانان و کۆمەلگە و سەرپەرشتیاران و جلە و بەدەستان و دەم راستانی موسلمانان و هەتا خودی ئافرهتان خۆشيان بیزارو هەراسان دەکەن.

ح - پەرورەدە و فێرکردن، ئەم نەیارو دوژمنانە و هەل خەلە تاوان بونەتە ئەلقە ئەگۆی خۆیندن و پەرورەدە کردنیان کردووە بەهۆکاریک و دەلاقەى پیندا چۆنە ژۆرەو:

کردیوانەتە دار دەستیک و هۆکاریک بۆ بلۆ کردنەوێ فیکرو بۆچونەکانی خۆيان لەگەندەل کردن و لادانی ئافرهتی موسلمان، لەوانە دەلێن هیچ پرۆگرامیکى خۆیندن و فێر کردن و پەرورەدە کردن لەئىسلامدا نیه کە گرنگی بدات بە ئافرهت و پۆلى ئافرهتان وەك مافیکی خۆيان، پونکردنەوێ کاری دایکایەتی لەناو مال و لەپوێ مندالەکانی دا، و پێگای پەرورەدە کردنیان، و هۆکارەکانی ئەنجامدان و هەستان بەئەرك و فرمانەکانی خۆی، هەرەها ئەر بەرنامەى کە هاریکارن لەکارو فرمانەکەى خۆی دا (وظیفەتھا).

هەرەها هەرۆلى یان داووە و هەمیشە هەرۆل دەدەن بۆ داگیر کردن و دەست بەسەردا گرتنى پەرورەدە و فێرکردن لەگەلى بواردا، وەك بانگەشە کردن بۆ تیکەلاو کردنى کوپو کچ لەپۆلە سەرەتاییەکانەو و کردنەوێ هەندى بەشى زانکۆکان بۆ ئافرهتان، کە ئافرهت هیچ پێویستىەکی پێ نیه، هەرەها تیکەلى پیاو و ئافرهت لەکارگەکانی کار تیدا کردن داو لەخۆیندننى نوژدارى و غەیری نوژداریش، هەرەها داوا کردن و کردنەوێ بەشى وەرزشى بۆ قوتابخانەکان و گەلى پێگەى تر بۆ ئەم مەبەستەيان کە گرتویانەتە بەر.

ک - تیڅزاندنې نافرته له‌کارو فرمانه‌ګانې پیاوړاند؛

نهم بواره له‌ګرنگ ترین بواره‌ګانه که‌میتاویانه‌ته ناو مه‌یدان و‌ګه‌لې پلان وه‌وکارټکیان به‌کار میتاوه بڼ پهل کیش کردن و تیڅزاندنې ژنان له‌و بواره‌دا، هه‌ولیان داوه‌و داوای ده‌ستکیش کردنې نافرته ده‌ګن له‌هه‌مو ګوړه‌پانه‌ګانې کار کردنې کاری پیاوړان بڼ هه‌لاوړیدن، هه‌روه‌ها ده‌ست کیش کردنیان بڼ کار کردن له‌میوانخانه‌ګان و فږوکه‌خانه‌ګان و شویتنه بازرګانیه‌ګان و ژوره‌ګانې بازرګانې و ګومپانیه‌ګان و ګه‌لې شویتنې تر. نه‌وه‌ی جیګه‌ی پڼ که‌نینی ګریانوایه‌ نه‌و بانګه‌وازی و داواکاریانه‌یه بڼ په‌لکیش کردنې نافرته‌تان بڼ ناو پیشه‌وه‌ریه‌ګانې وه‌ک کاره‌بایی و دارتاشی و داپشته‌ی کانزایی (السباکة) وه‌روه‌ها په‌لکیش کردنیان بڼ ناوړیزه‌ګانې سه‌ربازی و پولیسی و سه‌ربازی کردن و بون به‌پولیسی هاتو چڼو^(١) ګه‌لې کارو پیشه‌ی تری له‌م جوړانه که‌تایه‌تن به‌پیاوړانه‌وه‌و ژنانیان تیڅزاندون. پاک و بیګه‌ردی بڼ خوای ګوره که‌نه‌مه بوختانټیکی زور ګوره‌یه^(٢) سبحانک ربنا هذا بهتان عظیم).

٢ - به‌رپرسیه‌تی نافرته‌ی موسلمان به‌رامبه‌ر به‌وه‌هه‌مو هیرشه‌ چرو پړانه؛

ګومانی تیدا که‌نهرک و به‌رپرسیاریه‌تی له‌پوی نه‌و هه‌مو فیکرو پلانه ګلاونه‌دا له‌دژې نافرته‌ی موسلمان، نهرک و به‌رپرسیه‌تیکی هاوبه‌ش و ده‌سته‌جه‌معیه له‌نټوان کاربه‌ده‌ستان و پیش سپیان و ژانایان و خویندکاران و قوتا بیان و فیڅخوازان و بانګه‌شه کاران و

(١) له‌ساله‌ګانې ٢٠٠٥ - ٢٠٠٦ ولاتدا نافرته‌تیا ن به‌پولیسی هاتو چڼو پولیسی فرمانه‌ګانې تردا دامه‌زاندن و ده‌ست به‌کار بون له‌سه‌ر جاده‌و ړیګا ګشتی په‌ګان‌وله‌فرمانه‌ګانې تردا. دواي ماوه‌یه‌ک ده‌ست به‌کار بون و کار کردن پڅڅی له‌ګه‌لې پولیسه‌ پیاوړه‌ګاندا ده‌چنه‌ سفره بڼ سه‌یرانګاګان‌وله‌وئ هه‌ردولا مه‌ست ده‌بن و دواي پولیسه‌ نافرته‌ته‌ګان فساد ده‌ګن و بڼ په‌وشتیان له‌ګه‌لې دا ده‌ګن و ناشکرا ده‌بن و دوا تر هه‌ر به‌پولیسی ده‌یان ګوازنه‌وه بڼ فرمانه‌ګه‌یه‌کی ترو نیستا درژه به‌کاری خویان ده‌دن. (وه‌رګټې).

(٢) نهم رسته‌یه بریتیه له‌و پلانه‌نه که‌بڼ پهل کیش کردنې نافرته‌تان و له‌مال ده‌ره‌یتانیا ن دایان پشتوه. بڼ پتر زانیاری سه‌یری کتیبی (عودة الحجاب) بکه که‌تیايدا باسی غزو کردنې نافرته‌ی موسلمانې له‌کژمه‌لګای موسلمانان و ولاته عه‌ره‌بیه‌ګاندا کړوده. که‌دکتور بکر أبو زید له (حراسة الفضيلة) دا کورت و پوخته‌ی کړوده. خوای ګوره هه‌موان سه‌رکه‌وتو سه‌رفراز بکات. آمین.

سهرپه رشتیاریانی ژنان و ژنان خۆشیان له و ئهرك و بهرپرسیاریه تیه نیوهی ئهركیان ده که وێته سهر شان و ده بی زیره کو به توانا بن له و ئهرك و بهرپرسیاریه تیه گران و قورسه دا. ئیمه لیڤه دا پتر پی له سهر بهرپرسیه تی ئافره تی موسلمان داده گرین و چر ده بینه وه له گه ل نه مه ش دا نه مه وا ناگه یه نی که بهرپرسیاریه تی ئهوانی تریش واته پیاوان پشت گوی بخرین.

ئهرك و بهرپرسیاریه تیه کانی سهر شانی ئافره تی موسلمان له م بواره دا ده کری له م پیز به ندیانه ی خواره وه دا پزیان بکهین:

ا- شورا کردنی نهفسی خۆی به زانست و زانیاری و فیکری و پراکتیزه کردنی (العملي): له بریارو مه شخه له کانی ئه م شورا کردنه ئه وه بو له بهرپرسیاریه تی نهفسی ئافره ت دا ئاماژه مان پێ کرد، بۆیه لیڤه دا پتر پی له سهر کێشه ی فێر بون و خۆپندنه وه و نوسین و خۆ پۆشنییر کردن (المطالعة والتثقیف النفسی) ی ئیسلامی و گشتی و فێر بون و ناسینی هه مو نه پیتی و خاله شاراره کانی شه ریه ت داده گرین، پال پشت و پشت ئه ستور به هێتو توانای پته ویه تی ئیمان و برۆا بون به خوای پاک و بیگهره، چونکه خوای گهره هه چ کارو یاساو پرسیاره کی به بی ژیری و حیکمه ت دانه پشته وه هه چ داواکاری و ته کلیفیککی نه کردوه که به رژه وه ندی دروست کراوه کانی خۆی تیدا نه بویت.

ب- ئی حاالی بون و دهرک کردنی ئه و راستیه ی که دوژمنان هه میشه وان له بۆسه دا بۆی: ئه و دوژمنانه کێن؟ بی گومان بریتین له جوله که ی دل په ش و فه له کان (النصاری) و دپروه کان (المنافقین) و مولحیدان و عه لمانیه کان، ئۆر جاری واهیه ئه وانه له پێست و گۆشت و زمانی خۆشمانن و له قوتا بخانه کانماندا خۆپندویانه و له هه مو شوینیک له گه لماندان، که چی ئه وانه له بری سهر به رزی و پوسوری و داوای هیدایه ت گومرایی و سهر لیشتیواویان هه لبژاردو ئه و جار پاش قولمان ده دهن و دوژمنایه تیمان ده که ن و بونه ته که و سور ی بهر له شکرو ده ستکێشی دوژمنان ده که ن بۆ ناو خانه و لانه ی موسلمانان، بۆیه ئه وانه سهریان ئی شیواوه و سهریش له خه لکی ده شیوینن. مروفیش پێش هه مو شتی که له نه میندارو پازگره کانی سل ده کاته وه و گومان پهیدا ده کات ده بی هه میشه و ریوا ئاگادار بیت ئی یان، بۆ ئه وه ی له وانه وه نه گه زتریت و پێتیه نه دریت هه روه کو گوتراوه: (خو پارێزی له نه میندارو پازگره کان له هه مو کهس له پێش تره یاله پێش هه مو که سیکه وه به). به ئی، ئه وانه به رپاله تیککی ریفۆرمیانه ی درۆینه ی فرمیسک پێتو به ته نگه وه هاتنی مافی

ثافره ت بهر ژده ونډیه کښیه وه خو نیشان ده دهن و دینه پېش، به لام له ژیر نه م پو شاک و پهره زاقو بریقو ساخته یه دا که متیار کی فیلبازو دل ره شنو ده یانه وی سوکایه تی بهو بهسته زمانه بکه نو بیخه ته ناو گه روی حه زیای له ناو چون وه لوه شانوه بی نه وهی هه ست بکات و بزانی ت که نه وانه درو ده که نو فیلبازو ته له که باز نو ماف پاریزی نه ویان ناو پت و نه وان دوستی راسته قینه ی نه که هر ثافره ت به لکو مرو قایه تیش به گشتی نین، به لکو دوست و لایه نگری بهر ژده ونډیه کښی خویان ونه سو ته نیا ده یانه وی گیرفان و داوین پر بکه ن، وا ده زانی ت به راستی و سوراو سور بهرگری له بهر ژده ونډیه کښی نه و ده که ن^(١)، ده که خوا له ناویان بهریت چون نه و فیل و ته له که بازی و بوختانه یان کردو چون هه میشه ده ی که نو وه ک پیوی فیلباز چاویان ناکه ویت.

ت- دوا به دوا ی نه مانه ناسین و حال ی بون له هو کاره کان و پلانه کان و داوا کارو مه به ست و نامانجه کښی نه و دوژمنانه دیت:

ولکن لتوقیـــــــــــــــــه

عرفت الشر لا للشر

شهرو خرابه کاریم ناسی نه که بقی نه وهی پهره ی پی بده مومل به خرابه کاری و کاری شهرو به بنیم، نه خیر به لکو بقی نه و هم ناسی و به دوا ی دا گه رام تاباش بیناسم و خومی لی پاریزم و لی ی دور بکه ومه و هو خه لکی تریشی لی بگپمهمه و ده ستیان بگرم بهرو چاکه و چاکه کاری. (وهر گپت).

بریتیه له ناسینی دوژمنانی ثافره تی موسلمان چاوکراوه یی ووریایی وشاره زایی ثافره تانی موسلمان. بی گومان ناسین و حال ی بون له و هو کارانه ی که دوژمنانی نیسلام و به تایه تیش ثافره تی موسلمان به کاریان دینن بقی هیانه دی نامانجه گلاره کښی یارمه تی

(١) ثافره تی هه ژار وساده و ساکار واده زانی نه و هاواره ساخته و دروینه یان له پیتا و بهر ژده ونډی نه و دایه نازانی ت نه و شینه ی نه وان بقی هریسه که یه واته بقی تیر کردنی غه ریزه بگه نه که ی خویانه، نه و بهسته زمانه زور فیه قیر حالانه پوایان پی ده که ن و دوا یان ده که ون و خویان به ده ستوه ده دهن و ته سلیمیان دهن هروه کو چون مه پی گورگ لیدراو دوا ی گورگ ده که ویت له گورگه گانیش خیرا تر له پیتشیا نه وه ده بن بقی شوینی نارام و نه و شوینه ی که بی ترس دم له لاشه یان دهنین زور به نارامی وله سرخو ده یان خون. !!! سه د مه خابن و هه زاران داخ. (وهر گپت).

دەریکە بۆ پتەو بونی شور او ئاماده باشی و وریا بونە وەو خۆ پەنا دان و داوین پاکێ و پو سوریه تی نافرە تی موسلمان.

ث- پو بەرو بونە وەو ئەم هێرشە بەریلاو بەهەمو هۆکاریکی لەتواندا بو و بەو پەری تواناو: وە دەبێ بەگوێرە ی بارو دۆخی نافرەت خۆی بیت، دەبینی خوازیارو خویندکاری زانستی ئەركو بەرپرسیە تیه کە ی گەرە تر و قورس ترە لە نافرەتانی تر، هەر وەها ماموستا بەهەمان شیو پەرەردیاری زارۆکان بەهەمان شیو و... و تە. هەول و پێگاکانی ئەم بابەتە بەردەوام و نەپساو، چونکە ئەم بابەتە، ئەم تەوەرە یە لەهەمو بابەت و تەوەرەکانی تر ترسناک تر و بەهێزتر و بایەخدار ترە. باشە چی دەلێن ئەگەر دۆزمنان توانیان هەمو مەبەست و داخوازیەکانی خۆیان هێنا یە دی کە ئەمانە ی خوارە و بەشیکن لێ ی:

— نافرەتی موسلمان وەلامی ئەو گورگە برسیانە یان دانە وەو پەرە و بالا پۆشی شەری لەپوی خۆی دامالێ، و قژەکانی پوت و قوت و بەرە لاو ئازاد کرد و هەرگوشی پێ نەدا^(۱).

— تەواوی لەشیان یا هەندی لە لەشیان پوت کرد وە (سەفرت) جل و پۆشاکێکی ناشیرین و نادروست و قێزە وەن و نامۆ بە ئیسلام و بەدەر لە بەرنامە و شەریعە تی خوی گەرە ی پۆشی و شەرمی لەخواو لە پیغەمبەری خوا ﷺ نەکرد.

(۱) هەر وەکو لە پۆزگاری ئەم پێماندا دە ی بینین کچان و ژنانی ئیمە ی خۆ بە موسلمان زان بە تەواوی خۆیان ئاوە پوت کرد و تەو هێچیان لە بەر خۆدا نەهێشت وەو بە تەواوی جل و بەرگو پۆشاکێ شەریان لە خۆ دامالێ وەو وەکو تەیرە کە ی مەلای مەزبورە یان لە خۆ کرد وەو قاچ و دەنوک کرا و ئیستە لە تەیر چوین لە خۆ کرد وە. بە دەگمەن نەبیت کەس نەما وە دوا ی هاوارو چریکە ی کافران و بێ باوە پان و لادەران و دەرپانی ناو خۆ نەکە و تەب و وەک بوکە شوشە خۆیان بۆ پوت و ئاوە پوت نەکردن. زۆر بە داخ وە نافرەتانی مەلاکان و بەناو بنەمالە ی ئایین پەرە رەکان لە گەل پێژمان بۆیان پێشەنگی ئەم بەدوا کە وەتی ئەو هاواری بێ ئابرو سوکە لەکان بون و قاوغیان شکاند و نافرەتانی خانە وادەو خێزانەکانی تریشمان شوینیان کە و تەن چاویان لەوان کرد و تەب و دەردە گەشتون کە ئیستە دە ی بینین. لە هەموشی ناخۆشتر و جێ ی داختر ئەو یە خۆیان بە پێشکە و تەو دەرزان و ئەوانی تریش بەدوا کە و تەو نەزان و نەقام. بەلام نەخێر خۆیان نەزان و نەقامن و بەسەر پاشواندا گەپانە وە بۆ دوا ی دوا و بۆ سەردەمی قەومی لوط و سیفەتیان (وەرگێتی).

– زور بى باکانو به بى شهرمیه وه له هه مو شوینیک دا تیکه لاوی پیاوان بون(خالطت الرجال في كل مكان).

– بى باکانو به تهنیاو به له شی پوت و قوته وه ئوتومبیل ده ناژوی (لی ده خوپی).
– وازی له پوره ده کردنی منداله کانی هینا و دانیه ده ست خزمه تکاره که ی یا خود پوره ردیاری بیگانه ی بۆ گرتن بى نه مین و نه مانه ت له مالدا. (ئیستا دایه نگای فرمیان بۆ کردنه وه ده یابه نه ئوی - وهرگپي).

– هاوپیته ی پیاوی بیگانه ده کات و شه وانه شه و خونیان له گه ل دا ده کات و له گه لیاندا ده مینیتته وه پوزگارو شه وگار به سر ده بات.

– چوه دهره وه له گه ل پیاواندا هاو به شی کاره کانیان بوو خوی به دوکه ل و ته پ و توژی کارگه و کومپانیان کان پیسو پوخل کردومانو و شه که ت بو ئیدی نه ی توانی منداله کانی پوره ده و گزوش کردوی موسلمانانه یان بکات.

– خوی بۆ که سانی تر پازانده وه پوخساری له درو دهرماندا شه لال کردو میرده که شی به ره لا کردو گویشی پی نه داو منداله کانی واز لی هینان^(۱).

(۱) به لی، هه میسه خق بۆ پیاوان و کوپانی بیگانه ده پازنیتته وه خق له درو دهرمان و ماکیاجه جوړیه جوړه کانی کومپانیا مونه پوله کانی نه واند شه لال ده کات و جانتا چه ریمینه بچکوله که ی به لاشاندا لار ده کات وه زور به ده عیه و ناز و خق به زل زانیه وه دهرپاته دهر بۆ بازاره کان و بۆ سهیرانگاو شوینته قهره بالغ و نا پوره کاند او قزی لی به شان و په نگاو په نگو جه لاوی و بون خوش ده کات و خق باده دات و مال و مندال به جی دلی و خق نه وه ی هر به خه یالیشی دا نه یات و هر بیریشی لی نه کات وه میرده که یه تی. نه گه ر هاتیشه وه جوان و پوخت خوی ده شواته وه و جله جوانه کانی فپی ده دات و بونه خوشه که ش له خو ده کانه وه بۆ و جرقن ده چیت به رده م میرده که ی. له م سالانه دا کوتیان له یه کی له که ناله عه لمانیه ناو خوییه کان له ناو بازاره کاند ا پارسیه کیان له گه ل خه لکی دا کرد: چی ده لی ی له به رامهر ماکیاج و خورزاننده ی نافرته تانمان؟ پیاویک له وه لامدا ده لی: ولله ی هه تا بللی ی شتیکی خراپ و قیزه ونه، چونکه زن خق بۆ پیاره که ی نا پازنیتته وه، به لکو بۆ خه لکه. ئیستا من خیزانه که م هه مو پوژی که ده چیت دهره وه بۆ به رو بازاره کان و خق ده پازنیتته وه و خوی شه لال ده کات دهربرسکیتته وه، به لام که هاته وه مال و هاته به رده می من ده لی ی مه یونه، هه رچی ماکیاج و پازاوه که یه تی له خوی داده پنی و بون ناره ق نه بی لی ی نایه. که واته هیچ واتای تیدا نیه سه ره پای

— نه مانه و گه ئی داخوازی و داواکاری و پلانی تر که هه میسه کۆتاییان پی نایه. جاله سهر ئافره تی موسلمانن سهر که وتوو سهر فرانو خوازیاری په زامه ندی خوی بالا ده ست و کار به جی پتویسته که به هه مو توانایه که وه لیب راوانه له گه ل کچانی هاوپه گزی خۆی دا بویرانه و خۆراگرانه و پی دامه زراوانه پو به پوی ئه م هیرشه بهر بلالوانه بوه ستنه وه و وه ک شاخ له بهر ده میاندا قوت ببنه وه و بهر په رچیان بده نه وه.

ت — ههروهه له و شتانه ی که ئافره تی موسلمان سودی ئی ده بینیت: شاره زا بون و حالئ بونه له حال و کاروبار و ژیا نی ئافره تانی کافران و ئه وه ی که دو چاریان بوه، وه بی له و هه مو ناکۆکی و گێزه و قه رقه شه و هات و هاوارانه، ئه و بار و دۆخه ناخۆش و دودلی و نه خۆشیه ده رو نیانه و ئه و هه مو پارایی و دل په راوکی و خه مۆکی و نا ئارمی ده رو نیه ی که تیایدا ده ژین. ئاخو ئافره تی ئه وان سوکو و پێسو بوه و ده مرئ و سه گو پشیله که ی هه ر له باوه شدایه، له کاتی جوانی و گه نجی دا خراپه کاران توشی خراپه ی ده که ن، وه ک ده ستۆ که یا وه ک کلینیکس وایه خۆی پی ده سپنه وه و فپئ ی ده ده نه ناو زبێدان، وه ک گه رما و وایه له سه ر چه قی پێگا و هه رچی هات میزی خۆی ئی ده کات و خۆی تیدا ده شوات و ده پوات، جائه گه ر ئافره تی موسلمان ئه م هه مو راستیا نه بزانی ت و خاوه خواسته ئه م پێگه و پێره وه هه ل بېژی ریت و بیگری ته به رو به ره و ئه و حال ته بپوات، ئه ویش توشی ئه و حال ته ده بی ت، خو دور ده گریت، وه نه گه ر بزانی ت ئه گه ر ده ست به په تی به خوای خۆیه وه بگری ت و خۆی بپاریزی ت بۆ ئه وه ی نه که ویت ته ئه و قوپا و وزه لکاوه بۆگه نه وه، خوای گه وره ده ی پاریزی ت سهر که وت و سه رفرز ده بی ت له دنیا و له قیامت داوژیا نیکی خو ش و به خته وه ر ده با ته سه ر له هه ربو دنیا دا.

و — هه ستانی ئافره تی موسلمان به پۆلی چاکسازی و چاکگوزاری (دورها الإصلاحی):

ئه مه ش له پابردودا پونمان کرده وه، پتویسته ئافره تی موسلمان سه ره تا له خۆیه وه ده ست بکات به خو چاک کردن و پۆلی چاکگوزاری ببی، ههروه ها له ماله وه داو له گه ل خه لکی داو له ناو کۆمه لگه دا. ئه گه ر به م شیوه یه په فتار بکات ئه و ئه و کات ئه و ئافره ته پۆلی به رچاو و دیاری ده بی ت له ناو کۆمه لگادا و کاریگه ر ده بی ت نه ک کار لیکراو،

ئه وه ی خواو پیغه مبه ری خوا له خۆی توپه ده کات و دلی منیش له خۆی ده په نجی ت، به راستی شتیکی خراپه، دیاره خراپه ش هه ر خراپه ی له دوا یه. (وه رگێت).

وده‌بیته چاکگوزار نه‌ک خراپه‌کار، ده‌بیته نه‌ندامی‌کی کاراو چالاک نه‌ک په‌ککه‌وته و هیچ له‌دستان شین نه‌بوه‌وه و ده‌ست‌وپئ سیپلکه، ده‌بیته نه‌ندامی‌کی به‌ک‌ل‌ک‌ویه‌سود شوینی ده‌که‌ون نه‌ک شوین که‌وتو بیت، بی گومان پاداشتی خوی گه‌وره وهرده‌گریته‌وه و به‌چونه به‌هشت و پره‌زانه‌ندی خوی پاک و بی‌گرددو بالا ده‌ست کوتایی دیت.

**چهند هه‌لویستی‌کی خیراو سه‌رپی یی له‌گه‌ل نه‌رک ویه‌رپرسیه‌تی ئافره‌تی
موسلماندا :**

دوای گه‌شتی‌کی خیرا له‌گه‌ل نه‌رک و به‌رپرسیه‌تی ئافره‌ت له‌نه‌فسی خوی و مال و مندال و کومه‌لگو و له‌چاکگوزاری و ئاراسته‌کردن و ریتومایی کومه‌لایه‌تی و پونکردنه‌وه‌ی به‌رپرسیه‌تی له‌کومه‌لگاداو له‌ناو چین و توپ‌زه‌کانی ئوممه‌تدا، پتویسته له‌سهرمان که‌پیش‌بینی کومه‌ل‌ک کارو چالاک‌ی بکه‌ین که‌کوتایی توپ‌زینه‌وه و لیک‌لینه‌وه که‌مانی پی‌بینین، که‌به‌راستی گرنگی و بایه‌خیکی گه‌وره‌ی هه‌یه و له‌چهند هه‌لویسته‌یه‌کی خیراو سه‌ر پی‌یی دا ده‌یان خه‌ینه‌پو، که‌وه‌کو پانه‌ریک و هۆکاریکی یارمه‌تی ده‌ر وان بۆ سه‌رکه‌وتنی ئه‌م کاره‌و نه‌رکه‌گه‌وره‌یه‌ی که‌ئافره‌تی موسلمان پی‌ی هه‌ل ده‌ستیت:

هه‌لویسته‌ی یه‌که‌م: خۆ ئاماده‌کردنی ئافره‌ت بۆ ئه‌م کارو چالاکیه‌ گرنگه‌:

گومانی تیدا نیه‌ که‌ئمه‌ نه‌رک و کاریکی زۆر قورس و گه‌وره‌یه‌، کاریکی به‌رزه‌، که‌چی هه‌ر بیریشی لی‌ناکه‌نه‌وه ته‌نیا ئه‌و ئافره‌ته‌ سه‌رکه‌وتوانه نه‌بیت که‌چونه‌ته ناو چوارچێوه‌ی کار کردن و پیش‌په‌کێوه بۆ گه‌شتن به‌دۆنده به‌رزه‌کانی چیا به‌رزه‌کان. ئه‌م نه‌رکه‌ قورس و گه‌وره‌یه‌ پتویستی به‌خۆ ئاماده‌کردنی‌کی له‌پیشینه‌یه‌ هه‌یه. ده‌توانین داواکاری و بېره‌یاره‌کانی ئه‌م خۆ ئاماده‌کردنه‌ له‌م چهند خالانه‌ی خواوه‌ده‌دا بگوشین:

❖ **خۆ ئاماده‌کردنی زانستیانته:** مه‌به‌ستمان له‌زانست زانسته شه‌رعه‌کانه که‌له‌فێر

بون و شاره‌زایی بونی دا سودی‌کی زۆر هه‌یه بۆ فێر بون و شاره‌زا بون و ریتومایی کارو باره‌ ئایینه‌کانی وه‌ک عه‌قیده و بیرو باوه‌پو به‌ندایه‌تی و په‌رستشی و (العقیده و العبادة) و په‌فتارو مامه‌له‌ کردن (المعاملة)، و ئاکارو په‌وشتی مرقۆی بالغ (المکلف)^(۱). جاله‌به‌ر پۆشنایی ئه‌م راستیه‌ پتویسته مرقۆی باوه‌پدار په‌شکیکی زۆری

(۱) پێشتر قسه‌مان له‌سه‌ر به‌رپرسیه‌تی زانستی ئافره‌ت کردو شتی‌کمان لی‌پون کرده‌وه که‌په‌یوه‌ندی به‌م باره‌وه هه‌یه.

له زانسته کانی وه ک بیرو باوه رو په رستشی و(العقیده والعبادة)، په فتارو مامه له کردن (المعاملة)، نه خلاق وناکارو په وشت وپه روه رده و نابرو په فتار، سیره ت وژياننامه ی پیغه مبه ر^{علیه السلام}، ژياننامه ی پیشینه ی پیاو چاک له سه حابه کان وشوین که وتان وشوین که وته ی شوین که وتان و دوی نه وانیش^{علیه السلام}.

❖ **خو ناماده کردنی کومه لایه تی:** وه ک نه وه ی که کومه لگه یه کی بچوک کراوه بۆ خو ی دروست بکات که بتوانیت تیایدا به نه نجامدان و پابه راندنی بانگه شه کردن و بانگه وازی مه لبتیت به باشترین شیوه، وه له گرنگترین شتیک که له سر نه م کاره گرنگه بیته پڼگه ی نه وه یه که نابی شو بکات به که سیک که پیاو چاک و پابه ند نه بیت به شه ریه تی خواوه واته به قورئان سوننه ته وه به پی ی تیگه یشتنی پیشینه ی پیاو چاک. بۆ نه وه ی که شو وه وایه کی له بارو گونجای بۆ پره خسیئت بۆ نه نجامدانی نه م ئه رکو کاره گرنگو که وره یه ی سر شانی، هه روه ها ده بی خو ی و پابه یتیت که ته نیا له بواره چاک و باشه کاند ا هاریکاری بکات وه ک مه شق کردن و خو پاهینان له سه رناموژگاری و ناراسته کردن و پینومایی کردن و وتار خویندنه وه دادانی محازهرات. باشتریش وایه هه ر له مندالیه وه خو له سر نه م حاله ته پابه یتیت، هه ر له و کاته وه ی که قوتابیه بۆ نه وه ی بتوانیت کارو ئه رکه کانی سه رشانی خو ی به ته وای و به شیوه یه کی باشتر پابه رپینیت. وه له سر که ش وه وایه کی کومه لایه تی وکومه لگای ژنانه (المجتمع النسوي) پابه یتیت.

❖ **په روه رده و ناماده کردنی نه فسی خو:** مه به ست له مه په روه رده کردن و خو ناماده کردنی نه فسی خو به شیوه یه کی و که تواناو ناماده یه کی وای هه بیت که به بروا به خو بونیکی ته واره وه بتوانیت بجیته ناو نه و گوږه پانه وه، به م هه مو متمانو پی دامه زراوی و نیه تی پۆلایین و نیاز پاکو و عزمیک ی به رزو بی کۆتایی و ده ست پیشخه ری و بی دودلی و لاوازی و تیشکان، ناماده بیت رو به روی هه مو که ندو کۆسپه و ته نگژه ده رونه کان و سوکایه تی پی کردن و گالته پی کردن و ته شقه له یه ک بیته وه، که له که سیک تری فاسق یاله دژه فیکری خو یه وه. یاله دژی نایینه کی قسه ده که ن یا هه ندی جار له ده وروبهره که ی خو یه وه ده بیستی و رو به روی ده بیته وه و دوجاری نازارو ته نگ پی هه ل چنن ده بنه وه و پلارو توانجی گالته جاری تی ده گرن. ده بی نافره تی موسلمان لیږده دا زور خوږاگرو مه ندو سینگ فراوان ونه پوخاو بیت. نه وه ی

لیره‌دا یارمه‌تی دهر و پال پشته بیټ هیژنکی شاراو‌هی به‌هیژو فاکته‌ریکی مه‌عنه‌وی به‌هیژه، هیژی بروایه (الإیمان) به‌خوای بالا ده‌ست و کاریه‌جی، و نیاز پاک‌ی و دل پوخته‌یی بۆ خوای گه‌وره له‌نه‌جامدانی نه‌م کارو ئه‌رکه گرنه‌گه، داوا نه‌کردن و نه‌خواستنی هیچ شتی که له‌دنیا‌دا بۆ ناوبانگی و له‌پیتنا و پوپامایی یا بۆ زال بون و بالا ده‌ستی و شۆره‌ت له‌بواریک له‌بواره‌کانی دنیا‌دا. ده‌بی هه‌میشه هاوپی و هاوده‌می نیاز پاک‌ی و هیژی سه‌ربه‌ریزی و وه به‌ریزی و شانازی کردن به‌م نایینه‌وه هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (المنافقون: ۸). (واتا: عیزه‌ت و پیژو زالی و ده‌سه‌لاتداری و سه‌رفرازی ته‌نیا بۆ خوا و بۆ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و بۆ ته‌واوی گرومی بروادارانه و به‌س، به‌لام دوپو ده‌غه‌له‌ مله‌وره‌کان نه‌مه نازانن و ئاگایان لی نه‌یه، بۆ؟ چونکه ئاخ‌ر خۆ ئه‌وان له‌م نازو نیعه‌ته‌ی خوا بی به‌شن و نه‌یان چه‌شته، ده‌ی ئه‌وه بۆیه وایه چونکه ئه‌وان په‌یوه‌ندیان به‌سه‌رچاوه‌ی نه‌م نازو نیعه‌ته‌وه نه‌یه که خوای بالا ده‌ست و کاریه‌جی به‌و بروایان پی نه‌یه و برواشیان نه‌به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌شی هه‌یه و نه‌به‌برنامه‌که‌شی، خوای گه‌وره په‌نامان بدات. آمین. (وه‌رگێڕ). ده‌بی ئافره‌تی موسلمان هه‌میشه و بو‌یرو چاو نه‌ترس و بیټ له‌ئاست هه‌ق دا هه‌رگیز سازش نه‌کات، هه‌رگیز دودل ورا پا نه‌بیټ، له‌به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوای گه‌وره له‌کاری بانگه‌وازی دا خا و خلیچک و سست و ته‌مه‌ل نه‌بیټ و شته‌ خه‌یالی و نه‌فسانه‌و نه‌ندیشه‌ پوچه‌له‌کان له‌می‌شکی خۆی دا کۆ نه‌کاته‌وه تاب‌ی و ده‌وب‌ی هیژو بی توانا دهر نه‌چیت. له‌وه نه‌ترسی که به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوا و کاری بانگه‌وازی و چاک‌گوزاریه‌کانی قبول نابیت، گو‌ی به‌وه‌سوه‌سه‌کان و پازاندنه‌وه‌کانی شه‌یتان نه‌دات و خۆراگر بیټ له‌به‌رامبه‌ری دا، ده‌بی زۆر بو‌یرانه بیټ و سور بیټ له‌به‌رگری کردن له‌وه‌قه‌ی وا له‌ده‌ستی دایه و گرتویه‌تیه به‌ر که بریتیه له‌په‌یره‌و و پڕوگرامی خوای گه‌وره. وه‌ده‌بی باش بزانیټ که له‌برینی نه‌و پیگه‌یه‌ی که گرتویه‌تیه به‌ر چه‌ندان کیشه‌و ته‌نگ‌ژه‌و و که‌ندو کۆسپی دینه‌ پی، دیاره شتیکی به‌لگه نه‌ویسته که پێشه‌نگی ئافره‌تی موسلمان پیغه‌مبه‌ره‌ ﷺ هه‌مو مان ده‌زانین نه‌وه‌ی به‌سه‌ری هات به‌سه‌ری هات له‌وه‌مو ئازارو نه‌شکه‌نجه‌و و کۆیره‌وه‌ری و ماندو بون و شه‌که‌تییه‌ی له‌نه‌جامی په‌ت کردنه‌وه‌و به‌ره‌لستی و به‌گژدا چونه‌وه‌ی

❖ **خۇنامادە كىردىنى پىلانى ونە خىشە پېژى و زانىستى بۇ ناما نجه كانى بانگه وازى وشيوازە كانى:**

بانگه‌شه و بانگه‌وازی ئیسلامی بانگه‌شه و بانگه‌وازیکی زانستی پراکتیکی جیهانبه
نه‌نجامدان و جیّ به‌جیّ کردنی پټیوستی به‌وه هیه که‌ده‌بیّ به‌ته‌واوی له‌چیه‌تی و
چۆنیه‌تی و ناوه‌رۆک و ئامانج و مه‌به‌سته‌کانی بزانیته و شاره‌زا بیت، جائه‌نجامدان و هه‌ستان
به‌و بانگه‌شه و بانگه‌وازیه له‌لایه‌ن ئافره‌ته‌وه پټیوسته له‌سه‌ری که‌ده‌بیّ به‌گوێزه‌ی
پلانیکی پهن و ئاشکرا و بیّ پټیچ و په‌نا و بیّ گری‌و گۆلی نه‌خشه بۆ دا‌پټ‌ژاو به‌پروات به‌ریوه،
بۆخۆی په‌نگی بۆ بریژیت یاخود له‌گه‌ڵ هه‌ر که‌سیکی تر دا هاوکاری بکات که‌له‌گه‌لی دا
هاوبه‌شه له‌و کارونه‌رکه‌ گرنگه‌دا. ده‌بیّ ژۆر به‌وه‌ردی بی‌ری لێ بکاته‌وه چی ده‌وی له‌م
بانگه‌شه و بانگه‌وازیه‌دا ده‌بیّ چی بکات و چی نه‌کات؟ ئامانج و مه‌به‌سته دورو نزیکه‌کانی
چین؟ ئایا شیوازو هۆکاره سه‌ره‌کی و به‌راییه‌کان و سه‌ره‌که‌وتوه‌کانی چین بۆ گه‌شتن به‌به‌و
ئامانج و مه‌به‌ستان؟ هه‌مو ئه‌مانه و شیوه‌کانی تری ده‌بیّ ئافره‌تی موسلمان پټش نه‌وه‌ی
بجیته‌ ناو گۆڤه‌پانی کار کردنه‌وه ئاماده‌و گه‌ڵه‌پان بکات و خۆی کۆک و ئاماده‌و ته‌یار
بکات، تاله‌کاره‌که‌ی دا سه‌ره‌که‌وتو بیته‌وتی نه‌شکټ و شوپنه‌واری خراپی لێ
نه‌که‌وتنه‌وه و خوانه‌خواسته سه‌ره‌که‌وتن به‌ده‌ست نه‌هټنټ و نه‌توانټ ئه‌و کاره‌ی گرتوبه‌ته‌

به ر بگه ینیتته شویتنی مه به ست و به ناچارۍ پالی لی بداته وه. به گویره ی نهم تاو وتوی و بیرو یو چونانه له م کارونه رکه گرنگو به هاداره ی دا نافرته ی موسلمان پیوستی به م ههنگاوانه ی خواره وه هه یه وده بیت:

– دارشتنی پیلان و نه خشه پړزی بۆ په وتی کاروانی بانگه شه و بانگه وازه که ی به وینه و نه خشه پړزی بۆ نامانچ و مه به سته دورو نزیکه کانی.

– هه روه ها ده بی برونیتته نه و هوکارانه ی که له دهستی دان بۆ به کاره ینانیا و ده ک نافرته یتک، چونکه نه وه ی به پیاو ده کریت هه رگیز به نافرته ناکریت نه مه شتیکی به لگه نه ویست و حاشا هه ل نه گره و هه روه ها به پیچه وانه وه شه وه (۱).

– ده بی شیوازه کانی نه نجامدان و پا په راندنی نهم کاره گرنگه بزانت و پاش شاره زایان بیت و له به ر ده می دا پون ناشکرا بن که ده بنه نه گره ی نه نجامدان و پا په راندنی بانگه شه و بانگه وازه که ی و پاگه یان دنیان له ناوچین و تویره کانی کومه لانی خه لکی دا.

– ده بی پیشبینی نه و هه مو کی شه و ته نگزه و ته نگ و چه له مو نا کوکیانه بکات که له وانه یه بیتته سه ر پړکه ی له نه نجامدانی نهم نه رکه گرنگه ی دا، بۆ نه وه ی به ناسانی بتوانیت به سه ریاندا باز بدات و خویان لی لابدات و به سه ریاندا زال بیت و به رده وام بیت له بانگه شه و کردن و بانگه وازه که ی دا تا ده گاته شویتنی مه به ست و سه رکه وتن.

هه لونیسته ی دوهم: سیفاته کانی نافرته ی بانگه شه کاری سه رکه وتو:

یه که م: نیاز پاکۍ و دلسوزی بۆ خوی گه وره ویا لا ده ست و کار به چی: گومانی تیدا نیه که به بی نهم نیاز پاکۍ و دلسوزیه ده رته نجامی کاره کانی هه مو ده بنه ته پ و تورو به هه وادا هه ل ده چن و په رش و بلاو ده بن، نه مه گرنگترین شتیکه که ده بی نافرته ی موسلمانی بانگه شه کار خوی بۆ ناماده بکات و خوی پی چاره سه ر بکات و پی پرازی نیتته وه و به هه ندی هه ل بگریت.

دوهم: نارام گرتن و خوړاگری، بانگه شه کردن و بانگه وازی کاریکی هه روا سوک و ناسان و ساده و سانا نیه و که لی قورسه و که ندو کوسپه کانی گه لیک ترون، بویه پیوستی حه تمی به م نارام گرتن و خوړاگریه هه یه، نه ونده ی به سه که له قورنانی پیروزدا

(واته: له هه ندی کارو باردا نه وه ی به نافرته تان ده کریت به پیاوان ناکریت،

(او هه پیچه وانه وه ش. وه رگتی).

پتر له نه وه د شوین دا دوباره و چنه د باره بوه ته وه و ناوی هاتوه ، که پاسته وخو داوا له پیغه مېر علیه السلام کراوه .

سۍ یه م : زانستی وزانیاری ته واو (۱) .

چواره م : کرداری چاک و پوهوشت و ناکاری باش و بهرزو به رده و امی له سهر پوهوشت جوانی : دیاره شتیکی به لکه نه ویست و ناشرکرایه له گرنګترین هه لوه شینه رده وه کانی بانګه شه و بانګه وازی کردن و پوچهل بونه و هی کاره کان ونه گه یه شتنی خاوه نه که یه تی به دهر نه نجامیکی باشو نه ریښی (الإيجابية) بریتیه له دژ به کی قسه و کرداره کان : ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿ (الصف: ۲،۳)) (واتا: نهی نه و که سانه ی که بپرواتان به خواو به پیغه مېری خوا هیتاوه بچی نه وه ی به زمان ده یلین به کرده وه نایکه ن؟ نه دی نازانن خوی گه وره رقی له و که سه هه ل ده ستیت که به قسه بلئ نه و ده که م و نه وانا که م ، یان به خه لکی ده لئ نه و بکن و نه وامه کن و ناموژگاری خه لکی بکات و پرتنوماییان بکات که چی له لایه کی تره وه بۆ خوی نه و کرده وانه نه کات و له خراپه کاری پانه وه ستیت. (وه رګڼې). یا ده فهرموی: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ (البقرة: ۴۴). (واتا: نایا نیوه ناموژگاری: خه لکی ده که ن بۆ کاری چاکه کردن و خه لکی له خراپه ده گڼپنه وه که چی خوتان له بیر ده چیت و ملتان به خراپه و خراپه کاریه وه ناوه . نه مه و له م بواره داګه لئ ده قه کان که لیک زودن .

پینجه م : نه رم و نیانی و هیډی و هیمنی و له سه خوښی و په له نه کردن و هه له شه نه بوون و سینګ فراوانی :

به لئ، شتیکی شاروه نیه که گه وره ترین و گرنګترین شتیګ له ژیانی مرقودا بریتیه له مه ندی و هیډی و هیمنی و له سه رخوښی و سینګ فراوانی و په له نه کردن و هه له شه نه بوون ، ناخر پښګای نه م ژیا نه دوره ، نه وه نیه هر که سیګ خانو دروست ده کات ، که دروستی

(۱) له رابردودا ناماژمان پیکرد .

کرد به‌کئیکی تر تیايدا داده‌نیشیت و تیايدا ده‌ه‌سیتته‌وه، ده‌بی له‌م ژیا‌نه‌دا زانست وزانیاری فی‌ر بیت ووکه‌سانی تریش فی‌ر بکه‌یت و نه‌و زانست وزانیاریه به‌که‌سانی تر بده‌یت، مالتیک په‌یدا بکه‌یت ده‌بی که‌سانی تریش سود وکه‌لکی لی وهر بگرن (۱). بۆ نه‌وه‌ی ئافره‌تی بانگه‌شه‌کار بکات به‌مه‌به‌ست وئاو‌ته‌کانی خۆی له‌کاری بانگه‌وازیه‌که‌ی داو له‌گرتنه‌به‌ری نه‌م پینگه‌یه‌دا پی دامه‌زراو به‌رده‌وام بی‌ت ده‌بی نه‌ سفته‌ه جوانو به‌رزوگه‌وریه خۆی برا‌زینیتته‌وه، پی‌غه‌مه‌به‌ری خوا^{علیه‌السلام} به‌ أشج عبدالقیسی فه‌رمو: {إِنَّ فیک خصلتین یحبهما الله، الحلم والأناة} (۲) هه‌رکه‌سێک نه‌رم و نیان‌وسینگ فراوان‌وله‌سه‌رخۆ نه‌بی‌ت با نه‌و سیفته‌ه له‌خۆی دا بی‌نیتته‌دی، زانست و زانیاری به‌فی‌ر بون‌وه‌ه‌ول دان دیتته‌دی و تیک‌زسانی ده‌و‌یت، هی‌دی وه‌یمنی‌وسنگ فراوانیش به‌خۆ جوان کردن به‌و سیفته‌ه به‌ده‌ست ده‌که‌و‌یت.

شه‌شه‌م: راستگویی به‌هه‌مو جو‌ره‌کانیه‌وه: راستگویی له‌گه‌ل خۆی گه‌وره له‌په‌رستشی و به‌ندایه‌تی بۆ کردنی دا، له‌گه‌ل خه‌لکی دا، راستگویی له‌نوسین و له‌کرده‌وه‌و گفتاردا، هه‌رگیز نابێ درۆ له‌گه‌ل خوادا یا له‌گه‌ل پی‌غه‌مه‌به‌ردا^{علیه‌السلام} بکات، نه‌مه‌یان گه‌وره‌ترین و ترسناکترین درۆیه، نابێ درۆ له‌گه‌ل خه‌لکی دا بکات هه‌تا‌کو له‌گه‌ل مندا‌لان و له‌گه‌ل گیانداره‌کانیش دا بکات، به‌لکو ده‌بی نمونه‌ی راستگویی بی‌ت.

حه‌ه‌ه‌ه‌م: ناسین و ده‌رک کردنی نه‌و واقعیه‌ی که‌ ئافره‌تی موس‌لمان تیا‌یدا ده‌ژیا‌ت: نابێ قسه‌ بکات به‌وه نه‌بی که‌تی ی گه‌یشته‌وه‌هۆشیاره‌ واته‌ به‌شی‌وه‌یه‌کی پۆشن‌بیرانه‌ وزانستیانه‌وله‌واقع گه‌یشته‌وه نه‌گه‌ر ئافره‌تی موس‌لمان به‌شی‌وه‌یه‌کی تایبه‌تی له‌واقعیه‌تی خه‌لک و ده‌ورو به‌ره‌که‌ی خۆی و واقعیه‌تی ئافره‌ت گه‌یشته‌وه‌ و ده‌توانی‌ت بخ‌زیتته‌ ناو دلیانه‌وه‌و چاره‌سه‌ری کیش‌ه‌و ئاسته‌نگ و ته‌نگ‌ژه‌کانیان بکات، و قسه‌و گفت وگۆ له‌سه‌ر نه‌و کیش‌ه‌و ته‌نگ‌ژانه‌ بکه‌ن که‌ به‌لایانه‌وه‌ گرنگ و چاره‌سه‌ر خوازن.

هه‌شته‌م: پی‌ویسته‌ به‌ره‌وشت و ئاکاره‌ جوانه‌کانی شه‌رعی خۆی برا‌زینیتته‌وه: به‌تایبه‌تیش نه‌وانه‌ی که‌ واجبه‌ن له‌سه‌ری وه‌ک: بالا پۆشی و پۆشاک‌ی شه‌رعیانه‌، تیکه‌ل نه‌بون له‌گه‌ل

(۱) کورد ده‌لی: هه‌رچی گا بی‌کات ته‌نیا گا نای خوات. (وه‌رگێتی).

(۲) له‌پا‌بردودا ناما‌ژه‌مان پی کرد.

پیاواندا، نهرمی‌وسازش نه‌تواندن له‌په‌فتار کردن له‌گه‌ل پیاواندا، ده‌بی شیوه‌و پۆشاک‌و جلو به‌رگی شهرعیانه بن.

نۆیه‌م: ده‌بی به‌رژه‌وه‌ندی شهرعی سه‌روی به‌رژه‌وه‌ندی خودی ونه‌فسی خو بی‌ت، بۆیه ده‌بی هیواو ئاوات و مه‌به‌ستی نافره‌تی موسلمان پینومایی و ده‌ستگیرویی نافره‌تانی تر بی‌ت، و ئاکارو په‌فتاری یان به‌شیوه‌یه‌کی دروست و راست و په‌وان بی‌ت و پزگار کردن و به‌پیره‌وه چونی نه‌و نافره‌تانه‌ی وا که‌وتونه‌ت زه‌لکاوی سه‌رلی‌شپواوان و که‌وتونه‌ته داو و ته‌ل‌زگی دوژمنانه‌وه، هه‌روه‌ها نابیی هیواو ئاواتی ناوبانگی و شۆره‌ت و یاس کردن بی‌ت و داوای شتی دنیایی و پاداشتی دنیایی و نه‌و جوژه شتانه بکات.

ده‌یه‌م: شوین که‌وتن و چاوه‌دی‌ری بانگه‌شه‌ی سه‌رکه‌وتو^(۱)؛ ده‌ی که‌واته پتویسته نافره‌تی موسلمان به‌هه‌مو نه‌و سیفاتانه خۆی پرا‌زیتیته‌وه و به‌و سیفته جوانانه باس بکری‌ت نه‌ک به‌پی‌چه‌وانه‌وه، به‌و سیفته‌تانه‌ی که‌له‌چوارچێوه‌ی شهریه‌تی خوا دا گرد بونه‌ته‌وه، وله‌هه‌مو نه‌و سیفته‌تانه‌ش دور بکه‌ویته‌وه که‌له‌شهریه‌تی خوا دا نین و جی‌گه‌یان نابیته‌وه و شهریه‌تی ئیسلام هیلای سوری به‌سه‌ردا هیناون.

هه‌لویسته‌ی سی‌یه‌م: راگره‌گانی (ضوابط) بانگه‌شه‌و بانگه‌وازی نافره‌تی موسلمان؛ هه‌ستانی نافره‌تی موسلمان به‌بانگه‌شه کردن و بانگه‌واز بۆ لای خوای بالا ده‌ست‌وکار به‌جی ده‌بی له‌چوارچێوه‌ی فیره‌ت و مینه‌ی خۆی ده‌رنه‌چیت، لی‌ره‌داو له‌م به‌شه‌دا هه‌ندی پاگری گرنگ (ضوابط مه‌مه) هه‌ن یا نۆر پتویستن په‌چاو بکری‌ن که‌ده‌توانین له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کورتیان هه‌لینین:

۱- بنه‌ره‌ت و بنچینه‌ی مانه‌وه و نۆقره‌ گرتنی نافره‌تی موسلمان له‌ماله‌وه‌یه: نه‌مه‌ته خوای پاک و بی‌گه‌رد له‌م باره‌وه ده‌فه‌رموی ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ (الأحزاب: ۳۳). (واتا: خوای گه‌وره به‌نافره‌تان ده‌فه‌رموی: له‌ناو مالی خۆتاندا بمینه‌وه و ده‌رمه‌چون، کاروباری ناو مال و خزمت کردنی می‌ردو مال

(۱) به‌یارمه‌تی خوا له‌هه‌لویسته‌ی سی‌یه‌مدا پونی ده‌که‌ینه‌وه.

ومندالەکان وپه‌روه‌رده‌ی مندالەکانتان باشته‌، خۆت پوت مه‌که‌وه‌و وه‌ک ئافره‌تانی سه‌رده‌می نه‌فامی خۆت مه‌پازینه‌وه‌ (وه‌رگێڤ). مه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {المرأة عورة، فإذا خرجت من بيتها استشرفها الشيطان حتى ترجع} (١) (واتا: ئافره‌ت هه‌مو له‌شی عه‌وره‌ته‌ هه‌رکه‌ له‌مال چوه‌ دهر شه‌یتان پێشوازی ئی ده‌کات وهری ده‌گریت و ده‌ی گریته‌ خۆی تا نه‌و کاته‌ی که‌ده‌که‌پێته‌وه‌ بۆ مال). وه‌گێڤ

٢- ئافره‌ت حوکمی تاییه‌تی خۆی هه‌یه‌، گومانی تیدا نه‌یه‌ که‌ده‌بی چاودێری نه‌و حوکمانه‌ بکری له‌کاتی نه‌جامدانی هه‌رکارێکی بانگه‌شه‌یی دا ئه‌م حوکم وچاودێریانه‌ش بریتین له‌م خالانه‌ی خواره‌وه‌:

١- پابه‌ند بون به‌پۆشاکێ شه‌رعی به‌هه‌مو مه‌رجه‌کانیه‌وه‌ له‌گه‌ڵ داپۆشینی ده‌م وچاو وه‌ردو له‌پێ ده‌ست، چونکه‌ ده‌م وچاو وپوی ئافره‌ت مه‌لّه‌ندو شاشه‌ی جوانیه‌که‌یه‌تی وله‌هه‌مو شوێنێکی تری سه‌رنج پاکێش تهره‌و جوانی وشۆخ وشه‌نگیه‌که‌ی له‌ده‌م وچاویه‌وه‌ ده‌رده‌که‌وێت شوێنی زانیاری و به‌لگه‌ له‌سه‌ر داپۆشینی ده‌م وچاو گه‌لێک زۆن.

ب - دروست نه‌بونی سه‌فه‌ر کردنی ئافره‌ت به‌بی مه‌حره‌می (محرم): به‌ئێ شه‌ریعه‌تی پیرۆزی ئیسلام حه‌رامی کردوه‌ که‌ ئافره‌ت سه‌فه‌ر بکات مه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ مه‌حره‌می خۆی دا بیته‌. ئه‌مه‌ته‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لاتسافر المرأة إلا مع ذي محرم} (٢) (واتا: نابێ ئافره‌ت سه‌فه‌ر بکات مه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ که‌سی خۆی دا نه‌بیته‌ که‌ ئی حه‌رامه‌واته‌ مه‌حره‌می (محرم) بیته‌. (وه‌رگێڤ).

ج - حه‌رامه‌ و به‌هیچ شێوه‌یه‌ک نابێ له‌گه‌ڵ پیاوانی بیگانه‌ دا به‌مێنێته‌وه‌ (خلوة) ئه‌وه‌ته‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لا يخلون رجل بامرأة إلا مع ذي محرم} (٣) (واتا: نابێ ئافره‌ت

(١) رواه الترمذي في الرضاع، باب ما جاء في كراهية الدخول على المغيبات (١١٧١).

(٢) رواه البخاري في الحج، باب حج النساء (١٨٦٢)، ومسلم في الحج، باب سفر المرأة مع المحرم إلى حج وغيره (١٢٣٨).

(٣) رواه البخاري في النكاح، باب لا يخلون رجل بامرأة إلا ذو محرم (٥٢٣٢)، ومسلم في الحج، باب سفر المرأة مع محرم إلى حج وغيره (١٢٤١).

له گهل پياوي بيگاندها بمينيتته وه مه گهل له گهل مه حره مي خوي دا بيت. (وه رگيځ). وه له پياويه تيكي تر دا فرمويه تي: {إلا كان الشيطان ثالثهما} (۱). (واتا: له پياويه تيكي تر دا هاتوه كه پيغه مبه رﷺ فرمويه تي: هر كاتيک پياويك و ژنيك به يه كه وه مانه وه يا به يه كه وه وه ستان، نه وه شهيتان سي يه م كه سيانه، گوماني تيدا نيه كه شهيتان وه سوه سيان ددات و توشي خراپه كاريان ده كات جا به هر شيوه يه ك بيت، هر له ته ماشا كردن و بينينه وه بگره هه تا کوتايي. (وه رگيځ).

د - به هيچ شيوه يه ك دروست نيه و حرامه كه ئافره ت له گهل پياواني بيگاندها تيگهل بيت، نه مه ته پيغه مبه رﷺ به ئافره تاني فرموه: {استأخرن، فإنه ليس لكن أن تحققن الطريق، عليكن بحافات الطريق)، فكانت المرأة تلتصق بالجدار، حتى أن ثوبها يلتعلق بالجدار من لصوقها به} (۲). (واتا: له سهرخو بن و جاري بوه ستن و خوتان دوا بخن نه و بوتان نيه پانايي ريگاكه بگرن، به لكو به ليوازي ريگاكاندا برون. جا كاتي پيغه مبه رﷺ نه مه ي پي فرمون ئافره تان ده ست به جي خويان به ديواره كانه وه نوساند و نه ونده يان خو به ديواره كانه وه ده نوساند تاجله كاناياني ده گرت و شوييني جله كانايان ياپارچه ي جله كانايان به ديواره كانه وه به جي ده ما. (وه رگيځ).

ه - دروست نيه به بي مؤلته تي سهر په رشتيواره كه ي يا ميږده كه ي له مال بجيته دهره وه. نه مه و گهل راکر (الضوابط) ي تر كه نايي هرگيز بشيوي ندرين و پشت گوي بخرين .

۲- دوژمناني ئيسلام له سهر نه م ژي يه هه ستياره ده دن: به لي، دوژمنان نه م حوكمانه ده كه نه بيانويه كو دهر وازه يه ك بق پيادا هاتنه ژوره وه وده ست تيوه ردانيك و سهره تاي بانگه وازه كه يان به وه ي كه ده لئين نه ونه ئيسلام سو كايه تي به ئافره ت كړيو وه مافي پي شيل كړيون ده بينين نه م پړو پاگه ندانه ي نه وان و نه و هات وهاواره دروينه ي كه هينا ويا نه ته پيش كاري كړو ته سهر هه ندي له بانگه شه كاراني ئسلام و بوه ته هوي پاش گز بونه وديان له م كاروچالاكيه گرنگه و وازيان له بانگه وازي ئسيلا مي هينا وه و پالي يان لي

(۱) رواه الترمذي في الرضاع، باب ما جاء في كراهية الدخول على المغيبات (۱۱۷۱)

(۲) رواه أبو داود في الأدب، باب مشي النساء مع الرجال في الطريق (۵۲۷۲).

داوه‌ته‌وه (١). ده‌بی ئه‌و پاستیه‌ باش بزانی که‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلام جه‌خت له‌سه‌ر مافو پاستیه‌تی بانگه‌شه‌کارانی نه‌هلی سوننه‌ ده‌کات وخوازیاری ئه‌وه‌یه که‌ حه‌تمه‌ن ده‌بی چهندان ته‌وه‌ره‌و پاگروکۆلکه‌ی پته‌ووفاکته‌ری پێکخه‌رو پاگیرێ(ثبات) له‌م ئاسته‌دا هه‌بن، که‌به‌هیچ شی‌وه‌یه‌ک نابێ بکه‌وێته‌ ژێر کاریگه‌ری ده‌ره‌کی وناحه‌زی و گوی به‌هه‌واو ئاره‌زه‌کانی ناو کۆمه‌لگا و ئاره‌زه‌کانیان بدریت.

٤ - بته‌رته‌ له‌بانگه‌شه‌ کردن وچونه‌ ده‌ره‌وه‌دا بۆ گۆڕه‌پانه‌کانی بانگه‌شه‌و بانگه‌وازی ئه‌رکی سه‌ر شانی پیاوانه‌: هه‌روه‌کو چۆن له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌حابه‌ به‌پێوه‌کان دا هه‌بو، وپێای ئه‌و هه‌مو نمونه‌ زێڕینه‌ی ژنان که‌ میژو بۆمانی ده‌گێڕێته‌وه‌ هه‌یچی وای جیاوازی نه‌ه‌له‌ گه‌ل ئه‌و نمونه‌ی که‌ ده‌ره‌باره‌ی پیاوان گێڕدراونه‌وه‌، ئه‌مه‌ش پاستیه‌تی فه‌رموده‌که‌ی پێغه‌مبه‌ره‌ ﷺ که‌ فه‌رمویه‌تی: {کمل من الرجل کثیر، ولایکمل من النساء إلا: آسیة امرأة فرعون، ومريم بنت عمران، وإن فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام} (٢)(واتا: زۆرێک له‌پیاوان گه‌یشته‌ دۆندی پێراو پێی و ته‌واوی، به‌لام ژنان نه‌گه‌یشته‌ ئه‌م پله‌یه‌ ته‌نیا ئاسیای کچی مه‌زاحم خێزانی فیرعه‌ون و مه‌ریه‌می کچی عمران نه‌بیته‌، وه‌ پله‌و پایه‌و به‌رزێ عائشه‌ به‌سه‌ر ژنانی تری جیهاندا وه‌ک به‌رزێ و جیاوازی و به‌تامی و پله‌و پایه‌ی تیکۆشه‌ (الثريد) وایه‌ به‌سه‌ر باقی خۆراک و خواردنه‌کانی تر دا. (وه‌رگێڕ).

٥ - ئه‌م قسه‌و بۆچونه‌شمان ئه‌وه‌ ناگه‌یه‌نیته‌ که‌ پۆلی ئافه‌رت پشته‌گویی بخه‌یت و بخه‌یت به‌راویزو لای ئی نه‌کریته‌وه‌: به‌لکو ناتوانیته‌ نکۆلی له‌پۆلی ئافه‌رتان بکریته‌ له‌گۆڕه‌پانی ژیان و خه‌بات و تیکۆشانی بانگه‌وازی و په‌روه‌رده‌ی ئیسلامی دا به‌لکو بگه‌ له‌پۆلی پیاوان پتر بوه‌ له‌م بواره‌دا واته‌ له‌بوازی په‌روه‌رده‌یی و بانگه‌وازی دا، هه‌رگیز پشته‌گویی ناخه‌یت

(١) دیاره‌ ئه‌وانه‌ پێ دامه‌زراو ویاش له‌پرنسپه‌کانی ئیسلام حالێ نه‌بون و بپوا دامه‌زراو نه‌بون و فشقۆل بون ده‌نا چۆن به‌هات و هاواری درۆینه‌ی بێ باوه‌پان و کافران و دپو ده‌غه‌له‌کان بپوا ده‌که‌ن و ده‌ست به‌رداری ئایین و شه‌ریعه‌تی خوا و بانگه‌وازی ئیسلامی ده‌بن؟! (وه‌رگێڕ).

(٢) رواه البخاري في الأنبياء ، باب قول الله تعالى (وضرب الله مثلا للذين آمنوا...) (٣٤١١) ومسلم في فضائل الصحابة، باب فضائل أم المؤمنين خديجة رضي الله عنها (٣٤٣١).

له بیرو ناجیته وه به پیچه وانه وه گرنگی و بایه خی ته وای خوی هه یه له میژوی پر سهروه ری نیسلامدا، ئه م قسه و خواس و توژیینه وه یه مان ته نیا بۆ پون کردنه وه ی ئه م پۆله گرنگه بو، به لام به پابه ند بون به پرنسیپ و پاگرو کۆلکه کانی تری پابردو که باس کران شتیکی حه تمی وزه روریه ته.

۶- له راستی و له بنه په تدا ده بی نافرته له ناو کچان وژنانی هاوپه گه زی خوی دا بانگه شه و بانگه واز بکات: ده بی نافرته ی موسلمان له کاری بانگه وازی دا هه موشیواز وه کاروفاکته ره شه ریه گرنگه کان بگریته به رو به ته وای به کاریان بینیت و لیپراوانه هه ول ببات نابی له م فاکته رو وه کارو پاگرو بنه مایانه لاببات مه گه ر به بنه ماو فاکته رو کۆلکه شه ریه کان نه بیته. **هه ئویسته ی چواره م: وه کارو شیوازه سه رکه وته کان له بانگه شه و بانگه وازی دا؛**

له گرنگترین ئه و شتانه ی که نافرته ی بانگه شه کار پتویسته ئاگاداری بیته ولای لی بکاته وه بۆ ئه وه ی کاروچالاکیه کانی له ناو مال و له ناو کۆمه لگا و ئومه ته که ی دا به ره م دار بیته بریتیه له شیوازه وه کارو فاکته ره سه رکه وته کان له کاری بانگه وازی و بانگه شه یی دا که له دوا ی خوا ی بالا ده ست و کار به جی یارمه تی ده رو پال پشتیه تی له پابه راندنی پرۆسه ی بانگه وازی وگه یشتن به ده رئه نجامه کانی مه به ست و داخوازیه نه خشه بۆ داریژراوه کانی خوی.

ئه و وه کارو فاکته ره سه رکه وته گرنگانه ش بریتین له وانه ی که خوا ی گه وه له م ئایه ته پیروژه دا بۆی پونکردوینه وه ده فهرمو ی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵. (واتا: بانگه وازی بۆ لای په ره ردگارت بکه به هیدی و هیمنی و له سه رخویی و زۆر ژیرانه و پر حیکمه تانه و به ئامۆزگاری و په ند دادان و به شیوازیکی ژیرانه و له سه رخویی و باشت له قسه و گفتاره کانی به رامبه رو ژیرانه تر له وان و نه رم و نیانی بۆ ئه وه ی بتوانیت به و شیوازه جوان و نه رمه حه لیمانه کاری تی بکه یت و هیدایه ت وه ر بگریته و بگه پیته وه بۆلای خوا ی په ره ردگاری هه مو جیهانیان. (وه گێڕ). ئاله م ئایه ته پیروژه دا تیگرای شیوازه وه کاره سه رکه وته کان له خۆ ده گریته که بریتین له:

◆ دانایی و ژیری (الحکمة): مه‌به‌ست له‌م زاراو‌یه دانانی هه‌مو شتی‌ک له‌شوینی خوی داو‌گرتنی جله‌وی نه‌فسی خۆت و زال بون به‌سه‌ری دا، و هیدی و هیمنی وله‌سه‌رخویی وپشو درژی و په‌فتار کردن به‌شیوه‌یه‌کی عه‌قلانی ولژیکی و ژیرانه، و به‌ژیری و دانایی بانگه‌شه کردن که بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

— هه‌ل‌ب‌ژاردنی کانتیکی گونجاو بۆ بانگه‌شه و بانگه‌وازی کردن.

— هه‌ل‌ب‌ژاردنی شوین وزه‌مینیه‌کی گونجاو وله‌بار بۆ بانگه‌وازی تیدا کردن، که کاریگه‌ریه‌کی ته‌واوی له‌سه‌ر قبول کردن وپازی بون هه‌یه بۆ ئاماده بونی بانگه‌یشت کراوان.

— هه‌ل‌ب‌ژاردنی بابه‌تی گونجاو له‌بار، چه‌نده بابه‌ته‌که گرنگ و گونجاو بی‌ت وله‌واقعیه‌تی قسه کردن وگفت وگو له‌گه‌ل کردن وپاس کردن له‌گه‌ل ئافره‌تاندا نزیک تر بی‌ت نه‌وا نه‌و بابه‌ته‌و نه‌و بانگه‌وازیه له‌پیشتره‌و باشتر له‌وه‌رگرتن و ئاماده بونیان وله‌تیگه‌یشتنی ئاماده بوان نزیک‌تره‌و ساد‌ه‌و سانا‌تره‌.

— گرته‌به‌ری یاساو پرسیایه‌ک: گرته‌به‌رو پۆیشتن به‌پێکی له‌سه‌ر یاساو پرسیاو بنه‌ما شه‌ریه‌کان و دامه‌زراو له‌سه‌ر به‌لگه‌و پندماییه‌کانی شه‌ریه‌تی خوای گه‌وره‌و شوین که‌وتنی نه‌و به‌لگانه‌ی له‌سه‌رچاوه‌ زولاله‌که‌ی ئایینی پیروزی ئیسلامه‌وه پیمان گه‌یشتون و وه‌رمان گرتون واته هه‌ل‌ئینجان و وه‌رگرتن له‌سه‌رچاوه‌ بنه‌په‌تیه‌کانی شه‌ریه‌تی خوای گه‌وره‌ که‌بریتین له‌قورئان سوننه‌ت. و ئاسانکاری بکری‌ت نه‌ک قورس و گران کردن هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {یسروا ولا تعسروا، ویشروا ولا تنفروا} (۱). (واتا: هه‌میشه ئاسانکاری بکه‌ن بۆ خه‌لکی وشته‌کان له‌خه‌لکی قورس و گران مه‌که‌ن نه‌بادا خه‌لکی له‌ئایینی پیروزی ئیسلام بپه‌وه‌نه‌وه‌و دور بکه‌ونه‌وه‌و له‌دین بی‌زار ببن، هه‌روه‌ها مزگینیی خۆشی و خۆش‌گوزهرانی به‌خه‌لکی بده‌ن و خه‌لکی دور مه‌خه‌نه‌وه‌ له‌به‌رنامه‌که‌ی خوا. (وه‌رگیتی).

(۱) رواه البخاري في العلم، باب ما كان النبي ﷺ يتخولهم بالموعظة والعلم كي لا ينفروا، ومسلم برقم (۱۷۳۲) في الجهاد، باب في الأمر بالتيسير وترك التنفير.

— پله پله یی وقوناغیه تی له بانگه شه کردن وپاگه یاندن: نه فسه کان هه میسه پئویستیان به مه شق کردن و پاهیتانه، له سوکوهه بۆ گران وله که مه و بۆ زۆر، نه و جار به ره به ره پتر کردنی، دیاره گهر واپریت نه وه شوین که ورتنی نه و زانیاری و پئنومایی و ئامۆزگاریانه که له فرموده که ی (معان) وه هاتوه که کاتی خۆی پیغه مبه ﷺ بۆ یه مه نی نارد پی ی فرمو: { ادعهم إلى شهادة أن لا إله إلا الله وأني رسول الله ، فإن أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة، فإن هم أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة في أموالهم تؤخذ من أغنياءهم وترد على فقرائهم }^(۱). (واتا: بانگیان بکه بۆ شایه تمنای (ان لا إله إلا الله وأن محمد رسول الله) نه گهر بۆ نه مه گوئی پایه لیان کردی و موسلمان بون. نه و جار فیتریان بکه و پی یان بلئی که خوای گهره له شه و وپۆژیک دا پینچ فهرزه ی نویژی له سه ر واجب کردون و ده بیی نه نجامیان بده ن، وه نه گهر نه مه شیان کردو گوئی پایه لیان کرد پی یان بلئی: که خوای گهره زه کاتی له سه ر واجب کردون ، له ده وله مه نده کانیان وهرده گیریت و ده دریت به هه ژاره کانیان. (وه رگپ) . پیغه مبه ﷺ فرمانی پی کرد له بانگه وازو بانگه شه کردن دا پله پله یی وقوناغی بیت ، ئیدی به م جوهره بانگه شه کاری سه رکه و تو چ پیاو چ ژن پئویسته پله پله یی بیت وقوناغ قوناغ هه نگاوه ل بنیت و چاودیری شته به راییه کان واته قوناغه کان له له گرنگه وه بۆ گرنگتر ده ست پی بکات و پله پله بیان بریت و نه نجامیان بدات.^(۲)

— تیبینی کردن و چاودیری کردن ی به رژه وه ندی و خراپی (المصلحة والمفسدة) ژیری و حیکمه تیه، لادان و نه هیشتنی خراپه کاری له پیش چاکه هیتان و تیکوشانه بۆ چاکه کاری. جاهه ر کاتی دو به رژه وه ندی تیک گیران ده بیی گرنگتر به رز تره که یان بگیریته به ره وه له کاتی تی گیرانی دو خراپه و فیتنه و ئاشوب ده بیی له گهره که یان

(۱) روه البخاری برقم (۱۳۹۵) فی الزکاة، باب وجوب الزکاة، و مسلم برقم (۱۹) فی الإیمان، باب الدعاء

إلى الشهادةتين و شرائع الإسلام.

(۲) ده رباره ی فرموده که ی (معان) پروانه نه وه ی که له (الرسالة المستقلة) دا نویسومه و که به دریتی و اتاکه ییم ئاماژه پی کردوه (نوسه).

نۆزینه‌که‌یان خۆ لا بدریّت، ئیدی به‌م شیوه‌یه، که‌واته: ئافره‌تی بانگه‌شه‌کاری سه‌رکه‌وتو ده‌بی به‌و کیش و پێوانه‌یه‌ کیش بکریّت.

◆ ئامۆژگاری چاک: مه‌به‌ست له‌مه‌ قسه‌وگفت و لفتی خۆش و شیرین کردن بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی که‌بانگ ده‌کریّن بۆ لای به‌رنامه‌که‌ی خوای گه‌وره‌ به‌نهرم و نیان ترین شیوه‌وزۆر به‌ژیرانه‌و هیدی و هیمنی و حه‌لیمانه‌و به‌پویه‌کی گه‌ش و پاراو شه‌وق و زه‌وق و چالاکانه‌و خۆشه‌ویستانه‌ له‌پویانداو هه‌لبژاردن و گوێتی وشه‌و زاراوه‌و ده‌ربهرینی له‌بارو گوێجاو له‌گه‌ڵ ئه‌و ده‌سته‌ی که‌قسه‌یان بۆ ده‌کریّت که‌به‌ ئاسانی تی ی بگه‌ن و فه‌لسه‌فه‌ نه‌کردن و خۆ ده‌رخستن نه‌بیّت له‌پویانداو له‌قسه‌که‌ن بێزار ببن و گوێ ی بۆ نه‌گرن و له‌م گوێ یه‌یان بجیته‌ ژورو له‌و گوێ یه‌یان بیته‌وه‌ ده‌ر. واته‌به‌گوێره‌ی ئاستی تیگه‌یشتن و ئاستی زانست و زانیاری و پۆشنیبری و تیگه‌یشتنی بانکراوان و قسه‌ بۆ که‌ران قسه‌یان بۆ بکات و بابته‌یان بۆ هه‌لبژیریّت که‌له‌ئاستی نه‌واندا بیّت، نه‌ک بابته‌یک شرۆفه‌ بکات که‌ته‌قه‌ی سه‌ریان بیّت و ابزانن گوێزانیان بۆ ده‌بژیریّت و ده‌بی قسه‌و بابته‌که‌ن سود به‌خش بن، نه‌ک دور خستنه‌وه‌یان.

هه‌روه‌ها به‌ستنه‌وه‌ی قسه‌و بابته‌که‌ن به‌به‌لگه‌و نمونه‌ هێنانه‌وه‌ بۆ ترساندن وه‌لنان (الترغیب والترهیب) به‌شیکه‌ له‌ئامۆژگاری کردن بۆ چاکه‌و چاکه‌کاری. هه‌روه‌ها هێنانه‌وه‌ی چیرۆک و به‌ سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌ی پیاوچاک و ژن چاکان به‌شیکه‌ی تره‌ له‌ئامۆژگاری کردن بۆ چاکه‌وچاکه‌کاری. وه‌ک ئه‌م جوړه‌ چیرۆک و به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشتانه‌ له‌قورئانی پیرۆزو سوننه‌ت دا زۆر دوپاره‌ بونه‌وه‌ له‌به‌ر گرنگی و بایه‌خی پۆلی ئه‌م سه‌رگوزشتانه‌ بۆ مرقه‌که‌انی سه‌ر پوی زه‌وی و پین له‌په‌ندو ئامۆژگاری و لێ وردبونه‌وه‌ ده‌رس و په‌ندێ و ده‌رگرتن بۆ ئیمه‌ی مرۆف. ئه‌وه‌ی که‌به‌هه‌له‌دا بجیّت و پی ی بخلیسه‌کیته‌ ناو جوغزی لادان و دوچاری تۆله‌و سزا بییّت به‌هۆی شوین که‌وتنی به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌که‌نه‌وه‌ ئه‌وه‌ هۆی ئه‌وه‌یه‌ که‌ ئه‌و که‌سه‌ شوین به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌و حکایاته‌ ئه‌فسانه‌یی و ناراسته‌که‌ن که‌وتوه‌و شوین قورئان و ئه‌و به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌و ژیاانامانه‌ نه‌که‌وتوه‌ که‌له‌قورئان و سوننه‌ته‌وه‌ هاتون به‌کورتی لادان له‌به‌نامه‌و شه‌ریعه‌تی خوای گه‌وره‌. هه‌روه‌ها قسه‌ کردن به‌وشه‌و زاراوه‌ی خۆش له‌گه‌ڵ

خه لکی و له گه ل بهرامبهردا به و وشو زار او ه جوانانه ی که بهرامبهرد پی ی خۆشه و دلیان پی خوش ده بیته و هک نه وه ی که ئافره تی بانگه شه کار به ئافره تانی تر بلیت: نه ی هۆ دایکی فلانه که س، نه ی خوشکی خۆم، نه ی بروداداری راستگۆ. وه نه گه ر کۆمه لیکیش بون پی یان بلیت: نه ی خۆشکانی خۆشه و یست و به پیزم، نه ی خۆشکانی برودادار به خوای گه و ره، وه مه و ره ها.

مه و ره ها به کار هیتانی هه ندی شیوازو ده ستوری قسه کردنی نهرم که ر (پازی که ر — المقنعه) و هک دلنیایی کردنی و پوهاندنه وه ی ته می گومان و دودلی جابه سویند خواردن بیت یا دوباره کردنه وه ی وشو قسه کان له کاتی پتویستی دا.

◆ ده مه ته قی و دایه لۆک به باشتترین و چاکترین شیوازو چاکتر له می بهرامبهرد: مشت و مپرو ده مه قالی یا دایه لۆک بریتیه له لیدن و وه لا نانی به لگه به به لگه (الحجة بالحجة)، یا خود بریتیه له دژ به کی و به بهر یه کدا چون له پون کردنه وه و مل ملانی ی قسه کردن بۆ به زانندن و قه ناعهت پی کردنی بهرامبهرد، وه مه و ره ها. ده کری دایه لۆک و به بهر یه کدا چون له گه لیک بواردان بو بدن له وانه:

— له گه ل بیرو پای پیته وانه دا: و به گویره ی نه و جیاوازیه، نه گه ر هات و نه و ده مه ته قی یه له گه ل که سی کدا بو برپای به خوای گه و ره هه بون نه وه نه و کات به و به لگانه له گه لی دا ده دویت که له سه رچاوه ی ئیمانه وه سه رچاوه ده گرن، وه نه گه ر نه و که سه عه قلانی بو نه و به به لگه ی عه قلانی له گه لی دا ده دویت.

— ده مه ته قی له گه ل خه لکی دا به و شیوه یه یا به و شیوازه له گه لیاندا ده دویت که تی ی ده گه ن ولی ی حالی ده بن، و هک نه وه ی به م شیوه قسه یان له گه ل دا بکه یهت و بلی ی: نه گه ر قسه که ریک ئاوی بگوتایه، نه وه نه و ده گوترا.

— دایه لۆک و ده مه ته قی له گه ل قوتابیانی کچ دا بۆ نه وه ی فیتری ده مه ته قی و دایه لۆک و پویه رو بونه وه ببو رابین له سه ری لی ره دا پتویسته چاوه دیری نه م ئاکارو په و شتانه ی خواره وه بکریته له کاتی دایه لۆک و ده مه ته قی دا:

- به ستنه وه ی ده مه ته قیکه به به لگه وه واته هیتانه وه ی به لگه.
- هیرش و شالو نه بردنه سه ر که سی بهرامبهرد (ده مه ته قیکه ر) نه به قسه و نه به کردنه وه.

- قسه له دل نه گرتن وغره زه ل نه گرتن که پیویست بهو غره زه ناکات.
- درو نه کردن له کاتی دهمه ته قی داو راستگویی وهق بیژی.
- هیدی و هیمنی وله سرخویی و حوسه له بون له دهمه ته قی و دایه لۆک دا.
- سه لماندنې هق یا وهرگرتنی هق به سینگیکی فراوانه وه.
- دهرنه چون له بابته دهمه ته قیکه .
- گومان به چاکه بردن واته گومانی باشت هه بیټ به رامبر بهو که سه ی پویه پوی ده بیه وه.
- هه میشه سور بون وچاودیږی کردنې خو له خوا پاریزی، بهو هی که گومانی تیدانیه دلنیا بیټ که به نده له سه ر قسه و کرده وه کانی لی ده پیچریته وه ، نه گه ر قسه ی باش بکات نه وه پاداشتی چاکه وهرده گریته وه، نه گه ریش هی خراپ بکات نه وه سزای خراپه کاریه که ی خوی وهرده گریته وه.

هه لویسته ی پینجه م: له بواره کانی بانگه شه و بانگه وازی ئافره ت دا:

- نهو هی که دیت بریتیه له په خش کردنې هندی له بواره کانی بانگه شه و بانگه وازی کردنې پیشنیار کراو که ئافره تی موسلمان ده یه ویت بانگه وازه کانی تیدا په خش وپیشکه ش بکات که گرنگه کانیان له چنه خالانه ی خواره وه دا گرد ده بنه وه:
۱. قوتاخانه و خویندنگا کانی کجانی حکومی و نه ملی.
  ۲. دهمه و دامه زراوه کانی فرمان کردن به چاکه و قه ده غه کردن له خراپه
  ۳. قوتاخانه کان و خانه کانی ژنان بق له بهر کردنې قورئانی پیروز.
  ۴. دامه زراوه ته ندروستیه حکومیه کان و نه ملیه کان .
  ۵. وه بهر هیئانی هوکاره کانی راگه یاننده کان (خویندراوه و بیستراو) نه وانه ی که له گه ل ئافره ت دا ده گونجین به هه موبنه ماو راگره شهریه کانیه وه.
  ۶. له ماله وه.
  ۷. له مزگه و تدا.
  ۸. له کومه له و پیک خراوه کانی ئافره تاندا.
  ۹. له کاروانه کانی حه چ و گه لی شوینی تری له م جورانه.

به لām چالاکیه پېشنیار کراوه کان و په خش کردنیان به چەند خالتيکی ديارو کورت دا تي ده په پڼ و قابليه تي گورين و چاک کردنیان ه به به وشيويه ي که له گال بواره کان و سروشتي کارکردن له هه مو بواره کاند او شيوازي گونجاو بۆ هه مو کات و زه مينه يه ک:

۱- قوتا بخانه و خويندنگا کانی کچانی حکومی و نه هلی:

له گال نه و چالاکیانه ي که له بهر پرسيه تي ماموستای ئافره تدا باسما ن کردن، ده کرئ ديار ترين چالاکیه کان و نه و شتانه ي که ده توانريت پيشکesh به ئافره تان بکريت له ميانه ي قوتا بخانه و خويندنگا کانی کچاندا بریتين له مانه ي خواره وه:

ا- دابه ش کردني هه ندئ کاسيت و ناميلکه ي هه لبرارده له پړيگه ي پيشنيار کردنiane وه و له لايه ن ليزنه ي سه ره پر رشتياري وه يان به هؤي يه کئ له ماموستا کانه وه.

ب- هاندانی هه ندئ له ماموستايانی ئافره ت بۆ خستنه پوي شيوه ي پيشپرکتيکاني وه ک له بهر کردني قورشان، ياپيشپرکئ ي پوشنبري، يا نوسيني تويژينه وه، ياپوخته کردن و کورت کردنه وه ي هه ندئ کتیب..تد. نه هه و پراي ده رکردني هه ندئ بالوکراوه ي ئاراسته ي و پچراوه وه رزيه کان (مطويات الموسمية).

ت- پکخستنی نه وه ي که پئ ي ده گوتريت بازاره خيريه کان (الأسواق الخيرية)، که ده توانريت له م ميانه يه دا هه ندئ کاسيت ياکتیب په خش بکرين وبخزينه پو، هاريکاري و ئاماده بونی ميزگرد و محازه ره ي يه کئ له ماموستا کان يانه وانه ي و نه پيشکesh ده کەن.

ث- هاندانی هه ندئ له ماموستايانی ئافره تي چالاک بۆ دانانی وانه يه کي نه گزوپه رده وام بۆ قوتابی و خويند اکرانی کچان له نويزگه ي قوتا بخانه و خويندنگا و زانکو په يمانگا کان.

ج- هاندانی يه کئ له ماموستا کان بۆ ئاماده کردن و دروست کردني کۆمه لتيکی واکه پئ ي ده گوتريت گروپ و کۆمه لي نويزگا بۆ چالاک کردن و هه لسو پاندن و به گه پ خستنی لايه نه کانی ئاراسته و پينومايي له قوتا بخانه و خويندنگادا.

ح- بهرپا کردني به يه ک گه يشتن و چاوپيکه وتن (اللقاء) له نيوان ماموستاياندا بۆ تويژينه وه و ليکولينه وه ي چۆنيه تي دانان و نه خشه پړي بۆ بهرنامه و پروگرامي بانگه شه و بانگه وازی له قوتا بخانه و خويندنگا که دا.

خ- دانانی شوینیک له خویندنگاو قوتابخانه و کۆلیژو په‌یمانگا کان بۆ فروشتنی کاسیت و کتیب و نامیلکه و چاپکراوه به‌سوده‌کان .

د- سود وەرگرتن له خویندکارانی کچ له زانکۆ و په‌یمانگا له کاتی ماوه‌ی مه‌شق کردن و پاهینانی مه‌یدانی له ریکخستن و نه‌خشه‌پژێ هه‌ندئ له کاروچالاکی بانگه‌شه‌وبانگه‌وازی چالاک و ئاراسته‌یی گرنگ و سود به‌خش زه‌ هه‌ماهه‌نگی و گونجاندن له‌گه‌ڵ ده‌سته و دامه‌زراوه ئیسلامیه‌کان، بۆ ریکخستن و نه‌خشه‌پژێ و کردنه‌وه‌ی هه‌ندئ پيشانگا و ئاهه‌نگه به‌یه‌کتری ناساندنه‌کان (المهرجانات التعريفية) به‌کیشه و ته‌نگزه و ناکوکیه‌کانی جیهانی ئیسلامی^(۱)، وه‌سود و په‌ند و ەرگرتن لێ یان له‌زیندو کردنه‌وه و هووشیار بونه‌وه‌ی هه‌ستی ئیسلامی لای ئافره‌تان له‌گه‌ڵ کۆکردنه‌وه‌ی پیتاکه‌کان.

ذ- پيشنیار کردن له‌خواه‌نی قوتابخانه و خویندنگا ئه‌هلیه‌کان بۆ کردنه‌وه و دانان و ته‌رخان کردنی چه‌ند وانه‌یه‌کی زیاده بۆ قورئان خویندن و له‌به‌ر کردن بۆ زمانی عه‌ره‌بی و هه‌روه‌کو له‌هه‌ندئ له‌قوتابخانه‌کاندا هه‌یه^(۲).

(۱۳۹) واته‌: کردنه‌وه‌ی هه‌ندئ کۆبو کۆبونه‌وه بۆ شروقه کردن و پوئکردنه‌وه‌ی کیشه و ته‌نگزه و ناکوکیه‌کانی باو و سه‌رده‌م له‌جیهانی ئیسلامی له‌ناو ولاتان و چین و توێژه ئیسلامی په‌کاندا و هاندان و هه‌لتانی موسلمانان له‌هه‌ر کۆی په‌ک هه‌بن و گه‌رانه‌وه بۆ شه‌ریعه‌تی خوا که‌بریتیه له‌قورئان و سوننه‌ت به‌پێی تیگه‌یشتنی پيشینه‌ی پیاو چاکانمان وه‌ک رێگه چاره‌یه‌ک و تاکه چاره‌یه‌ک بۆ بن بڕ کردنی ئه‌و هه‌مو کیشه و ئالۆزی نه‌هه‌مه‌تیانه‌ی که‌توشی موسلمانان دیت له‌م جیهانه‌ جه‌نجال و پیر له‌سه‌ر کیشه‌دا. (وه‌رگێژ)

(۲) ئه‌وه‌ی نوسه‌ر لێزه‌دا نوسیویه‌تی مه‌به‌ستی ولاتی سعودیه‌یه. به‌لام له‌ولاتی ئیعه‌دا نۆز به‌داخه‌وه و خوا بمان پارێژێ نه‌ک له‌قوتابخانه‌کاندا ئه‌م جوژه چالاکیانه ئیه به‌لکو ئیستا ئه‌و بڕه وانه ئایینه‌ی که‌هه‌ش بو نه‌ماو ورده ورده و خه‌ریکه به‌ر پاله په‌ستویانیان داوه به‌ره‌و که‌نده‌لان خه‌لۆری ده‌که‌نه‌وه که‌له‌سه‌رده‌می پزێمی به‌عه‌سه‌وه ده‌ستی پێ کرد و سه‌ره‌تا بۆ تاقی کردنه‌وه وه‌زاریه‌کان داخل نه‌بو، ئیستا و ئه‌م پڕۆژه‌یه خه‌ریکه ته‌واو ده‌کریت به‌یه‌کجاری وانه‌ی ئایین ئاهیلریت و به‌رگێکی ئه‌وتویان به‌به‌ردا کردوه ئه‌سه‌لن نه‌سیما و نه‌بۆتی ئایینی هه‌ر لێ نایات، نه‌گه‌ر هه‌ش بو هه‌ر له‌سه‌رده‌می پزێمی له‌ناوچو و ئیستا خرابه‌تر ده‌یان دایه ده‌ست مامۆستایه‌کی ئه‌وتو که‌ئه‌سه‌لن به‌پروای به‌ئایین و به‌خواش

ر- سود وهرگرتن له ئیستگه ی ناوخریه کان له و بوارانه ی که سود به خشن چ له کاتی به یانیانداو چ له به شه کانی (حصص) ی هندی چالاک ی ناو قوتابخانه و خویندنگاگاندا بیت.

ز- چاودیری کردن و دهست نشان کردنی دیارده خرابه کان، و سه ریچی شه رعیه کانی که له نیوان خویندکاران و ناماده که رانی بلاو کراوه کان هه و پوده دهه. هه روه ها دۆزینه وه ی پنگه چاره یه ک بۆ ئه و دیارده، په نگه دیار ترینیشیان که پی ی له سه ر دابگیریت و جه ختی له سه ر بکریته وه: (به پیچه وانه واته به خراب به کار هینانی ته له قونه کان، په یوه ندیه نااسایی و شازو ریز په په کان و نه فامیه کان، له خۆ بایی بون و به خۆ نازین، و ئاسانکاری و شلی نواندن و که مته رخه می له پۆشاک ی شه رعی دا).
س- هاندان و هه ئنانی خویندکاران و مامۆستایان بۆ هاو به شلی کردنی سالانه له گۆفاره ئیسلامیه کان دا وه: گۆفاری (الدعوة) گۆفاری (الأسرة) و گۆفاری (الشقائق) (۱).

ش- به رپا کردن و کردنه وه ی پیشانگای کتیب و کاسیتی ئیسلامی به شیوه یه کی سالانه.
ص- کردنه وه و پاشه کهوت کردنی (جانتایه کی چاوه پروانی یاپاشه کهوت کردن - حقیبة الإنتظار أو التوفیر) له قوتابخانه و خویندنگاگاندا بۆ ئه وه ی مامۆستایانی نافرهت سود له به شه کانی پاشه کهوتی و هریگریته. ئه م جانتایه نامیلکه ی چیرۆکی و کتیبی پیشبپرکی به ژماره ی قوتابی و خویندکاران تیدان. مامۆستا داوا له قوتابیان و خویندکاران ده کات که ئه و نامیلکه و کتیبانه بخویننه وه یا خود پیشبپرکی له نیوان قوتابیاندا ناماده و سازده کات، ناوه ناوه ش ئه و نامیلکه و کتیبانه یان بۆ ده گۆریت.

نه بو په نا به خوا یا ده یان دایه مامۆستایه کی نافرهت ی سفور که هیچ له ئاین هه ر نازانیت ، ده ی نه گه ر له ئاین و حوکه کانی شه رعه تی خوا شاره زا بایه جار ی له پیش هه مو شتی ک خۆی پوت و سفور و شه لالی دپو ده رمان نه ده کرد. ئه ی که واته ئه م جۆره چالاکیه ئایینیانه چۆن ده بن ؟!!!! (وه رگێت).

(۱) له کوردستانی خۆشماندا ده توانی هاو به شلی له گۆفاری (رنگای راست) و گۆفاره ئیسلامیه کانی تری که ئیستا له کوردستان ده رده چن بکریته که به پاستی به پی ی قورئان و سوننهت و به تینگه یشتنی سه له فی صالح ده رده چن بکریته. ئه مه وێرای ئه و گۆفاران ی که له سه ره وه نوسه ر نامازه ی پی کردن. (وه رگێت).

ض- دانانی پتیه‌ریکی کرده‌کی (پراکتیکی - عملی) نوسراوه که هندی له و چالاکیانه‌ی تیدا تومار ده‌کریئ که ده‌کریئ به‌شه به‌سوده‌کانی پی پپر بکرتیه‌وه، یا هه‌ماهه‌نگی کردن و گونجاندن له‌گه‌ل هندی له بانگه‌شه‌کارو بانگه‌وازکارانی ئافرهت که له‌میانیه‌ی ئه‌و به‌شه پیش‌پرکی یه‌دا که له قوتا‌بخانه‌که‌دا ئاماده‌ ده‌بن.

ط- پوخته‌ کردنی چوره‌کانی ماموستایان به‌هندی له‌گوفاری ئیسلامی گونجاو وه‌ک: گوفاری (الأسرة، الشقائق، الدعوة) سه‌رباری هندی نامیلکه‌ی له‌بارو گونجاو و به‌سود.

۲- فرمان کردن به‌چاکه‌وقه‌ده‌غه‌ کردن له‌خرابه‌:

فرمان کردن به‌چاکه‌ وقه‌ده‌غه‌کردن له‌خرابه‌ پوئیکی گه‌وره‌ی هه‌یه له‌پینومایی کردن و ئاراسته‌ کردنی ئافرهت و دژایه‌تی کردنی خرابه‌کان که په‌یوه‌ستن پی یه‌وه ، که ده‌کریئ له‌م خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بیان گوشتن:

۱. ئاراسته‌ کردن و پینومایی کردنی ئافره‌تی موسلمان به‌و شتانه‌ی که سود به‌خشن له‌کاروباری ئایینه‌که‌یداو بۆ به‌رچاو پوشتی و هوشیاری که له‌ژیانی دا و له‌کاروباره‌کانی خیزانی کۆمه‌لایه‌تی دا سود به‌خشن بۆی.

۲. پونکردنه‌وه‌ی شی کردنه‌وه‌ی مه‌ترسیه‌کانی سه‌فه‌ر کردن و گه‌شت و گوزار کردن بۆ ده‌ره‌وه‌ئوه‌و

هه‌مو خرابه‌کاری و گوناح و بی شه‌ریانه‌ی که لی ده‌که‌ونه‌وه‌.

۳. هاندانی سه‌ره‌پرشتیاران که نه‌هیلن ژنه‌کانیان و کچه‌کانیان به‌بی مه‌هره‌م سه‌فه‌ر بکه‌ن.

۴. پونکردنه‌وه‌ی مه‌ترسیه‌کانی هندی له‌هۆکاره‌کانی که ئاله ئاسمانیه‌کان (الدش)ن فیدیو ته‌له‌فزیوون و گوفارو پوژنامه‌خرابه‌کان.

۵. پاگه‌یاندن و پونکردنه‌وه‌ی ئه‌و گوناح‌وزیان و خراپانه‌ی له‌و شویتانه‌دا پو ده‌ده‌ن که ئافره‌تانی تیدا کۆده‌بنه‌وه وه‌ک(قوتا‌بخانه‌کان، بازاره‌کان، باخچه‌ گشتی یه‌کان، شویتنه‌کانی تیدا پابواردن (الملاهی)وسه‌پرانگا‌کان.

۶. راگه یاندن وپونکردنه ودهی ئه ودهی که له خهسته خانه کان و نه خوښخانه کاندایو ده دهن له هه مو سه ربیچی و بی فرمانیانه ی خوی گهره.

۲- قوتا بخانه کان و خانه کانی له بهر کردنی قورئان بۆ ژنان:

ژوریک له قوتا بخانه کان و خانه کانی له بهر کردنی قورئانی پیروژ له ناوچه جوربه جوربه کانی ئه م ولاته پیروژه و ولاتانی تری ئسلامی دا بلالو بونه ته وه و گه لیک له ئافره تان به هه مو ته مه نه جیاجیاکان و ئاسته زانستی و پوښنبیرییه کان پوی تی ده که ن و به شداری تیدا ده که ن، ده کری ئیمه لیره دا هه ندی له بهاره کانی بانگه شه کردن و پال پستی کردن له میانه ی ئه م چه ند خالانه ی خواره وه دا بخه ی نه پو:

۱. هاندانی ئه هلی خیرو چاکه کاران بۆ پالپستی کردنی بازنه کانی (حلقات) له بهر کردنی ژنان و کارکردن بۆ کۆکردنه وه و هه راهه م هینانی مالیک (أوقاف - Fund) بۆ پالپستی کردنی ئه و بازانه ی له بهر کردنی قورئانی پیروژ و سوننه ت.

۲. هاوبه شی کردن و هاریکاری کردن له نه نجومه نه کانی سه ره ره شتیاری له سه ره ئه و قوتا بخانه، یا هاریکاری کردن له کارگیتی و به پیوه بردنی دا، یا خود سه ره ره شتیاری کردنی هه ندی له و بازانه ی له بهر کردن.

۳. ئاماده کردنی په پیره و پرۆگرامیک بۆ خوله کانی له بهر کردنی قورئانی پیروژ و دانسانی به زنامه و پلانه کانی به پیوه چونی ئه و بازانه.

۴. بهرپا کردنی که ناله کانی په یوه ندی و هه ماهه نگی کردن له نیتوان ئه و قوتا بخانه له گه په ک دا یا له شارو ئاوابی و شارۆچکه کان دا.

۵. هاوبه شی قوتا بیان و خویندکارانی زاستی که له هه مو گه په کیک له محازه ره کاندایه گه ل سود

وه رگرتن له هه ندی له ئارسته که رو پیتومایی که رانی سود به خش و گونجاوه کان له سه رو کایه تی دا.

۶. هه رمان کردن و داوا له ماله وه و له خوشکان بۆ ئاماده بون له وانه و محازه ره گوتنه وه و هاوبه شی و به شداری کردن له قوتا بخانه کانی له بهر کردنی قورئان.

۷. خوله‌کانی بانگه‌شه کردن بۆ ده‌رچون وئاماده کردن و پاهینانی بانگه‌شه‌کاران و بانگه‌وازکارانی قورئان.
۸. ئاماده کردن و گه‌لآله کردن خوله‌کانی چالاک کردن و پاهینان وئاماده کردنی شهرعی و په‌روه‌ده‌یی بۆ مامۆستایان و کارگێڕان و کارگه‌رانی ئافره‌ت بۆ نه‌وقوتابخانه.
- ۹ - وه‌به‌ره‌ینانی هۆکاره‌کانی پاگه‌یانندی خویندراوه‌و بیستراو (المقروءة والمسموعة):
باشتریت بی سود ترین هۆکاره‌کانی پاگه‌یانندی خویندراوه‌ که بخزینه‌ پو و کار پی
بکرتن چاک وایه به‌گوێهری ئهم خالآنه‌ی خواره‌وه بیت:
- خستنه‌پوی کێشه‌سه‌ره‌کیه‌کانی وه‌ک کێشه‌ی هاوسه‌ریه‌تی و کۆمه‌لایه‌تیه‌کان که ده‌بنه‌هۆی پیشه‌که‌نی کێشه‌لقیه‌کانی تر.
  - پیشه‌کردن و بن‌بڕکردنی هه‌ندێ له‌کێشه‌کان که شه‌ریعه‌تی ئیسلام بپوینیه‌وه وه‌ک کێشه‌ی ده‌رچونی ئافره‌ت و کارکردنی له‌ده‌ره‌وه‌ی مال دا.
  - گومانی تێدا نیه‌ که ده‌بی ئه‌و خستنه‌پوانه به‌رده‌وام و پیشه‌داکوتاو بن هیچ کار دانه‌وه‌یکیان نه‌بیت.
  - به‌رزکردنه‌وه‌ی ده‌رئه‌نجامه‌کانی بزوتنه‌وه‌کانی ئازادکردنی ئافره‌ت له‌ولآته ئیسلامیه‌کان و عه‌ره‌بیه‌کان داو هه‌روه‌ها خستنه‌پوی شوینه‌وارو کاریگه‌ریه‌ خراپه‌کانیان.
  - جیاکردنه‌وه‌ی نیوان حوکمه‌ شه‌ریعه‌کان و خو و په‌وشت و عاده‌ته‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان.
  - به‌رزکردنه‌وه‌ و یاس‌کردنی پۆلی باشی ئافره‌تانی چاکه‌کار له‌کاتی دامه‌زراندنی ئهم ولآتانه له‌کاتی دامه‌زراندنیان وه‌هه‌مان کات و له‌بۆی دامه‌زراندنیاندا وه‌ک هه‌لوێستی خێزانی پێشه‌وا محمد کوپی سعود که‌هانی می‌رده‌که‌ی ده‌دا بۆ پشتگیری کردن و هاریکاری کردن پێشه‌وا محمدی کوپی عبدالوهاب په‌حمه‌تی خوا له‌هه‌موان لی بیت.

۵- دام ودهزگاو دامهزراوه ته ندروستییه کانی حکومی ونه هلی:

نافرهتان پۆلێکی تایبەتی وگه وریان هیه له مه مو دام ودهزگاو دامهزراوه ته ندروستیه کاندایا. ههروهها دو سازدانی ژینگه یهکی گونجاو وله بار بۆ نافرهتان هیه نهوهیه که کۆمه لگای موسڵمانی خۆپاریز دهی پوانیستی. به لام گرنگترین بواره کانی کارکردنی بانگه شهیی له دهست دابو ونه وهی له توانادا بێت ده کری له م چەند خالانه ی خواره وده دا کورتیان هه لێنین:

❖ کار کردن بۆ هیتانه دی نوسینگه کانی ئاراسته کردن و پینومایی و بانگه وازی کردن له نه خۆشخانه گه وریه کاندایا بۆ نه وهی خزمه تی نه خۆش و میوانان، و مرافی نه خۆشه کان بکه ن، و ده ده کری له م بواره دا سود له نوسینه کانی پازه کۆمه لایه تیه کان (الخدمة الإجتماعية) که ئیستا هه ن له هه ندی له نه خۆشخانه کاندایا و هه ر بگه ریت.

❖ پۆشته کردنی نه خۆشخانه کان و مه لبه نده کانی ته ندروستی به نامیلکه و بیلاو کراوه هه لئاسراو و لکینراوه کان (الملصقات) ی به سود له گه ل کار کردن بۆ هیتان و پهیدا کردنی کۆمه لێک کتیبی زانستی و ژنده ر (المصادر) ی گرنگ و به سود بۆ کتیبخانه ی نه خۆشخانه به مه ماهه نگه له گه ل لایه نه په یوه دیداره کان.

❖ به دوا د چونی به رده وامی هه مو نه و شتانه ی که له هۆکاره کانی پاگه یانده نه وه ده رده چن که په یوه ندن به نه خۆشخانه کان و نوسین له سه ر نه و بیلاو کراوانه وه و به ر په رچ داننه و یان.

۶- کاری بانگه شه و بانگه وازی نافرهت له ماله وه:

مال بریتیه له گۆره پان و کاریگه رترین و گه وریه ترین هۆکارێک که کاریگه ری ته وای هه بێت له سه ر په روه رده کردن و ئاماده کردنی مرقوف به نیرو به میوه، گومانی تیدا نیه که خوای گه وریه هه ر یه کێ له ژن و میتردی کردوه به شوان و سه ره رشتیار له ماله که ی خویاندا، و دوا پۆزیش خوای گه وریه ده رباره ی مال و مندال و خیزانه که ی لێ یان ده پێچیته وه، فرمانی پێ کردن مال و مندال و خیزانه که ی خویان له ناگری دۆزه خ بپاریزن، هه ر که م و کۆپه ک پویدات له نه هلی به رپرسیانی بانگه شه کردن له میانه ی هۆکاره کانی

تره‌وه ده‌بیته هۆی قورستر کردن و پتر کردنى به‌رپرسياریه‌تى دايك وياوك، ده‌بى نه‌هۆى بزانی که دايك پشكى گه‌وره‌وکاریگه‌رى گه‌وره‌ترو پترى له‌و به‌رپرسيه‌تیه به‌ر ده‌که‌وئیت، هه‌روه‌ها نه‌ه‌و نه‌ركو به‌رپرسياریه‌تیه‌ى که‌پیاو تیايدا به‌شداره گه‌لێك زۆن که‌گرنگه‌کانیان نه‌مانه‌ن (به‌رپرسيه‌تى و نه‌ركى په‌روه‌رده‌ کردنى بپوایى ۰ (الإيمانية)، زانستى، نه‌خلاقى، پاراستن له‌شى (الجسمية)، ده‌رونى (النفسية)، کۆمه‌لایه‌تى، په‌گه‌زى (الجنسية)، فرمان کردن به‌چاکه‌و قه‌ده‌غه‌ کردن له‌خراپه، بانگ کردن بۆ لای خوای گه‌وره.

مال له‌باقى هۆکاره‌کانى تر به‌کۆکردنه‌وه‌و له‌باوه‌ش گرتنى نه‌ندامانى خێزان بۆ چه‌ندان ده‌م ژمێرى دورو درێژ و بۆ ماوه‌ى زۆر دورو درێژ جیا‌ده‌کرێته‌وه، گونجاندن وکۆک بونى ده‌رونى و کۆمه‌لایه‌تى له‌نتوانیادا.

که‌به‌م هۆیه‌وه ده‌توانرێت پێشه‌نگى چاکخواز بخه‌رێته‌پو، وه‌گونجاندن و له‌یه‌ك نزیک بونه‌وه‌ى ده‌رونى و کۆمه‌لایه‌تى له‌نتوانیادا، بخه‌رێته‌پو و بنا‌سێنرێت و له‌گه‌ڵ کاریگه‌رى بونى له‌میان‌ه‌ى ئاراسته‌و پێنومایى په‌خشه‌رى راسته‌خۆه، هه‌روه‌ها تیبینى وچاودێرى به‌رده‌وام و نه‌بپاوه، وسود و ده‌رگرتن له‌همو هه‌ل و مه‌رج و حاله‌ته‌کان، و کاریگه‌ریه‌تى پاداشت (ئاراسته‌ کردن - (التوجيه) و سزادان دور له‌خه‌لکى واته له‌به‌ر چاوى خه‌لک سزا نه‌درێت (۱).

۷- له‌کۆمه‌لگادا :

نه‌مه‌ش له‌میان‌ه‌ى چاکه‌ کردن له‌گه‌ڵ خه‌زمان و دراوسێکان و له‌گه‌ڵ هه‌ژاران و ده‌ستکورتاندا هه‌روه‌ها بانگ کردنیان بۆ لای به‌رنامه‌کەى خوا و پێنومایى کردن ده‌ستگیرۆییان. بى گومانه که نه‌م کارانه ده‌بنه هۆى له‌یه‌ك نزیک بونه‌وه‌و به‌یه‌که‌وه گرێدان و یه‌کترى خۆش و یستنى نه‌ندامانى ئوممه‌ت و کۆمه‌لگه وه‌ک نه‌وه‌ى که‌یه‌ك له‌ش بن. هه‌روه‌ها دا‌پشتنى چه‌ندان پڕۆژه‌ى بانگه‌وازی و بانگه‌شه‌یى وه‌ک:

– ناوه‌ندى راویژگارى خێزانى.

(۱) ۱- له‌پاڤردودا به‌درێژى باسى نه‌مان کردوه.

ب- واته له‌پێش چاوى خه‌لکان سزا نه‌درێت. (وه‌رگێت).

— ناوهندیکی چاک کردن و پیک هینانی په یوه نډیه کانی نیوان نه ندامانی یه ک خیزان و هه روه ها نیوان نه ندامانی کومه لکه (۱).

— سه ربه رشتی و چاودیری کردنی خیزانی به ند کراو و گیراوه کان.

۸ — کاری بانگه وازی له مزگه وت دا:

دروسته بۆ نافرمانان که له مزگه وتدا بۆ هم کاره ناماده بن به لام به مؤله تی سه ربه رشتیاره کانیا ن له و کاته دا نابی نه و سه ربه رشتیاره قه ده غه ی بکات و مؤله تی نه داتی کاتی داوی مؤله تی له ده کات بۆ نه وه ی سود له و وانه و بابه ت و وتارانه وه رېگریټ که له مزگه وت داو له لایه ن نافرته تیکی پېشه نگی چاک و باشه وه پېشکه ش ده کریڼ، چونکه مزگه وت هه میسه که سان و ده سته یه کی باش و پوخته و پالوته و نمونه یی له کۆ ده بڼه وه، جیگایه کی گونجاویشه بۆ چالاکیه ثابینه به سوده کانی ژنان له بازنه کانی له بهر کردنی قورئان و فیکر کردنی زانسته شهرعیه کان و گه له زانستی تری به سود. له و چالاکیه پېشنیار کراوانه ش نه ماته ی خواره وه ن:

❖ به رپا کردنی محازهراتی تاییه ت به ژنان له مزگه وتدا که هه لیکی باش بره خسیټټ بۆ

کۆبونه وه و ناماده بونی زۆر ترین و گه وده ترین ژماره له ژنان.

❖ میوانداری کردنی نافرته تانی بانگه شه کار که له نوږځگا کانی ژناندا وه یا وتار پېشکه ش

بکه ن دوی نوږځی ته راویح له پره مه زاناندا.

❖ چالاک کردنی خانه ی وتار بیژان له و وتو وتار خویندنه وه له نیوان هه فته و هه فته یه کی

تر یان له پوژانی هه ینی دا ده رباره ی نه و کارو بارانه ی که تاییه تن به نافرته و خیزان و

په روه رده و... تد.

❖ دامه زراندنی پېشپرکی خیزانیه کان له پره مه زان و له هاوین و له بۆنه کاندا.

❖ چالاک کردنی خانه په روه رده یی و بانگه شه ییه کان له مزگه وتدا.

(۱) واته: ناشت کردنه وه ی خه ک وچاک کردنه وه ی نیوانیان له کاتیک دا له به کتری توپه و عاجز بون. (وه رگټی).

۹- کارکردنی بانگه‌وازی له‌ناو کۆمه‌له‌و پیکخراوه‌کانی ژناندا :

هه‌ندێ هه‌ول و کۆششی به‌هێزو به‌پێزو به‌ره‌کەت هه‌یه‌ که‌ له‌لایه‌ن ئه‌و کۆمه‌له‌و پیکخراوه‌ له‌گه‌ڵ هه‌ندێ له‌خێزانه‌ هه‌ژارو ده‌ست کورته‌کان، و خێزانی گیراو و به‌ندیه‌کاندا نه‌جام ده‌درێن، به‌لام له‌گه‌ڵ ئه‌مه‌شدا سنور دارن و هه‌ک پێویست نین ئه‌گه‌ر پێوانه‌ بکڕین له‌گه‌ڵ ئه‌و هه‌موو تانا ماددی و مۆبییه‌ی که‌ له‌ به‌ر ده‌ستیاندایه‌، بۆیه‌ پێویسته‌ ئه‌م جوهره‌ کۆمه‌له‌و پیکخراوه‌ چالاک تر بکڕین له‌م بوارانه‌ی که‌ باس کران و له‌گه‌ڵی بوازی تریشدا که‌ ئاماژه‌ پێ نه‌کران.

۱۰- کارکردنی بانگه‌وازی و بانگه‌شه‌ کردن له‌هه‌له‌مه‌ته‌کانی هه‌ج دا :

دراپشتن و به‌رپا کردنی به‌رنامه‌و په‌په‌و پرۆگرامه‌ بانگه‌وازی و بانگه‌شه‌یه‌کان له‌کاتی هه‌له‌مه‌ته‌کانی هه‌ج کردندا — له‌به‌شی ژناندا ده‌توانین ئه‌و چالاکی و به‌رنامه‌نه‌پێشنیار بکڕین که‌ له‌م چهند خالانه‌ی خواوه‌وه‌دا گردیان بکه‌ینه‌وه‌:

۱. هاندانی بانگه‌شه‌ کارانی سه‌رکه‌وتوی ئافره‌ت بۆ هاوبه‌شی کردن له‌و هه‌له‌مه‌تانه‌دا بۆ پوین کردنه‌وه‌ی ئه‌حکامه‌ شه‌رعیه‌کانی هه‌ج کردن و پێنومایی و ئاراسته‌ کردنی ئافره‌تان به‌وه‌ی که‌ سودیان ئی و هه‌رده‌گرن واته‌ به‌و حوکم و زانیاریانه‌ی که‌ له‌و سه‌فه‌ره‌ی هه‌ج ده‌دا سودی ئی و هه‌رده‌گرن.

۲. ئاماده‌ کردنی به‌رنامه‌ بانگه‌شه‌ جوهریه‌ جوهری جیا جیاکان که‌ پێنومایی و ئاراسته‌ی ئافره‌تان بکات و هه‌ک پێش‌ب‌کێکانی که‌ له‌گه‌ڵ ئافره‌تاندا بگونجێت، واته‌ پێشکه‌ش کردن، کاسێته‌کان، نامیلکه‌کان، و نوسراوه‌ پێچراوه‌یه‌کان (مطویات) و نه‌وجار دابه‌ش کردن به‌سه‌ر خاوه‌نی هه‌له‌مه‌ت و هه‌مه‌داره‌کان و کاروانه‌کانی هه‌ج و حاجیه‌کان به‌گه‌شتی و هاندانیان که‌ دابه‌شیان بکه‌ن و ئه‌م ئه‌رکه‌ پێرژه‌ پرپاداشته‌ له‌لای خوای گه‌وره‌و جی به‌جی ی بکه‌ن.

هه‌لوێسته‌ی شه‌شه‌م : باب‌ه‌ته‌کانی بانگه‌شه‌و په‌روه‌رده‌یی

شتێکی به‌لگه‌ نه‌ویست و بێ گومانه‌ که‌ ئایین به‌هه‌موو پوه‌کانیه‌وه‌ باب‌ه‌تێکی ته‌واو و تێرو ته‌سه‌له‌که‌ بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کرێت و قسه‌ی له‌سه‌ر ده‌کرێت. به‌لام ئێمه‌ لێره‌دا په‌نجه‌ بۆ کۆمه‌له‌ باب‌ه‌تێکی تایبته‌ به‌ ئافره‌تانی بانگه‌شه‌کار پاده‌کێشێن بۆ ئه‌وه‌ی ده‌رگاکانی

له بهر ده مەدا بکړینه وه و بتوانیت به ئاسانی و بـی گرفت بچیته ناو بهرنامه کان وهاوبه شی وهاوکاری بکات له بانگه وازو بانگه شه کردنی چالاکانه. ده کړی ئه م کومه له بابته تاییه تیانه بـی ئه م چند خالانه ی خواره وه دابهش بکهین:

به شی یه که م: بابته کانی دروست کردن و دامه زراندن. ئه م به شهش نه مانه ی خواره وه ده گړتیه وه:

* بابته کانی بیرو باوه پ(العقیده) که بریتین له:

- پایه کانی باوه پ(الإیمان) و ئه و لقانه ی که په یوه ندن به ئیمان و عه قیده وه له بابته و له توژیینه وه کان و کیش و سه ریاسه کان.
- تیوانین و تیپرامان ولی ورد بونه وه ی موسلمان له بونه وه روله زیان و له مرف .
- هه لوه شینه وه ره کانی بپوا(الإیمان) ویه کتاپه رستی (التوحید) وه ک هاوبه شی په یدا کردن بـی خوا ی گه وره و دورویی و گالته کردن و سوکایه تی کردن به دروشمه ئایینه کان و جادو و جادو گری و گه لی شتی تری له م جورانه.
- پیداویستی و داخوازیه کانی باوه پ(الإیمان) ویه کخوا په رستی الله (التوحید) وه ک خو شه ویستی و داوا لی کردن (الرجاء) و ترس واته لی ترسان و ئارام گرتن (الصبر) و نیاز پاکي و دلـسوزی و خو ش ویستن و پـی لی بونه وه و نه سستوپاکي (الولاء والبراء) و گه لی بابته تی تری له م جورانه.

* بابته کانی په رستشی (العبادة): وه ک پاک و خاوینی و ده ست نویژ شوشتن و ئه و لقانه ی که په یوه ندن پیښه وه، نویژ کردن و بابته په یوه نـدیده اړه کانی، زه کات وپوژو، حه ج و عه مره کردن، نویژه سوننه ته کانی راتبه کان و ویترو باقی سوننه ته خو به خشیه کانی تر(التطوع) له باقی به ندایه تی وپه رستشی یه کانی ترده، هه روه ها حوکمه کانی پاک بونه له بی نویژی (الحیض) و پاک بونه وه و خاوینی ئه وانه ی که په یوه ندن به م بابته وه.

* بابته کانی خیزانی (الأسرة): ئه و بابته تانه ی که په یوه ستن به م بواره وه: کژلکه و بنه ماکانی پیک هانتی خیزانیکی باش وړیک و پیک و بنه ماله، مافه کانی دایک، باوک. منداله کان، میترد، ژن (خیزان - الزوجة)، خزمه تکاران، بنه ماو کژلکه کانی لی دروست

کردن و پیک هینانی خیزان، ه‌لس و که‌وت و په‌فتارو پیز گرتن و خوش ویستنی به‌کتری له‌نیوان ژن و می‌رد دا.

* باب‌ته‌گانی ئاکارو په‌وشت: باب‌ته‌گانی ئاکارو په‌وشت بریتیتن له: په‌فتاری چاک، په‌وشتی جوان، به‌زه‌یی و پیزو حورمه‌ت گرتن، پاستگویی، وه‌فاداری، پوخوخی و لیو به‌بزه‌یی و به‌خنده‌یی، په‌وشت و ئاکاره‌گانی ناو مال، ئاکاره‌گانی قسه‌ کردن و له‌گه‌ل به‌کتری دانیشتن و نا خاوتن، په‌وشته‌گانی خواردن و خواردنه‌وه و ویرده‌گانی، په‌وشت و ئاکاره‌گانی نوستن و ویرده‌گانی^(۱)، ه‌ویره‌ها دان و جی به‌جی کردنی مافه‌گانی موسلمانیتی، مافه‌گانی دراوسیتی، مافه‌گانی ناموسلمانانه‌کان (غیر المسلمین)، مافه‌گانی پینگاو بان.

* باب‌ته‌گانی به‌رنامه‌وپروگرامیه‌ بانگه‌شیه‌کان: له‌وانه‌ حوکی بانگه‌شه‌ کردن و نه‌رکه‌گانی و ه‌وکاره‌کان و شیوازه‌کان و بایه‌خه‌گانی، پواله‌ته‌گانی بانگه‌شه‌ی ته‌ندروستی، پوله‌ته‌گانی بانگه‌شه‌ی ناته‌ندروستی، زانست و به‌رنامه‌ پاست و دروسته‌گانی فی‌رخوازانی زانست (طالبات العلم)، له‌نه‌خوخی به‌گانی بانگه‌شه‌کارانی ئافره‌ت، کوکله‌ و بنه‌ما نه‌گۆپه‌گانی بانگه‌شه‌کارانی ئافره‌ت.

به‌شی دوهم: باب‌ته‌ تاییه‌تیه‌گانی ئافره‌ت:

وه‌کو: ئاماده‌ بون بۆ نوێژه‌کان و محازه‌ره‌کان، ژنان و ئاهه‌نگه‌گانی ژنان، ژن و شوینه‌گانی به‌سه‌ر بردن (المرأة والمهيات)، ژن و بازارپه‌کان، پۆشاک، ژن و وه‌رزش، په‌روه‌رده‌ی ئافره‌ت بۆمنداڵه‌کان، فیل و ته‌له‌که‌و داوی دوزمنانی ئیسلام سه‌باره‌ت به‌ژنان، ئافره‌ت له‌پۆژئاوا و له‌پۆژه‌لات، پۆلی چاکسازی ئافره‌ت، حوکم‌وپه‌فتاره‌گانی له‌و کاری چاکسازی‌دا، به‌شداری کردن و ه‌اریکاری کردنی ئافره‌ت له‌ گۆپه‌پانه‌گانی پۆشنگیری دا، ئافره‌ت و دروست کردنی نه‌فسی خوێ به‌شیوه‌یه‌کی شه‌رعیانه‌و زانستیانه‌و بانگه‌شی

(۱) واته: خویندنی ویرو زیکره‌گانی کاتی نوستن و خواردن و خواردنه‌وه‌وله‌مال ده‌رچون و چونه‌وه‌ ماله‌وه‌ چونه‌ سه‌ر ناو و ه‌اتنه‌ ده‌روه‌ و چونه‌ بازارپوگشت و ویرده‌گانی تری پۆژانه‌ی ژبانی مروڤ به‌به‌رده‌وامی. (وه‌رگیزی).

کارانه، کۆلکه و بنه ماکانی پی دانه زراوی ئافرهت و بهرده وامی و خۆپاگری له سه ر ئایین و بهرنامه که ی خوا و گه ئی بواری تر.

بهشی سی یه م: بابته کانی بیرو بۆچون و چه مکه هه له کان

وهك: كه م تیرامان و كه م بیر کردنه وه و ئی ورد نه بونه وه ی ئیسلامیانه و پشتگوئی خستنیان وه و ئی نه دان و نه خویندنه وه و خو خه ریک نه کردن بۆ پتر شاره زان بون له حوکه کانی دینه که یان، نه زانی و نه شاره زایی ئافرهتی موسلمان به حوکه کانی ئایینه که ی، لاوازی و پابه ند نه بون به حوکه کانی ئایین دوری له دین و کۆشش نه کردن بۆ شاره زان بون و دۆزینه وه ی کۆلکه و بنه ماکانی ئه و بۆ هیزی و لاوازی و چاره سه ریه کانی، بۆ ئاگایی له شه یتان و ته له و فپو فیله کانی، تۆ نه گه یشتن له چه مکه هه له کان و له بۆ شه رعی چونه دهره وه و دهرچونی ئافرهت له مال، هه روه ها له گشت کاره کانی دا، داگیر کردن و زهوت کردن سی فیکری و ئه خلاقی له لایه ن دۆژمنان و ئه لقی له گوئی کانیا ن له دوپوان و لاده ران و خوانه ناسان ، هیرشی دپندانه کردنه سه ر ئافرهتی موسلمان خراب کردن و بۆ باوه پ کردنیا ن .

بهشی چواره م: بابته زانسته پسیپۆریه کان (تاییه ته ندیه کان —

التخصیصية)؛

ئهم به شه تاییه ته به خویندکاران و فیرخوازانی به شی زانست وهك: بهرنامه ی تاییه تی به ته فسیر، یاخود خولی تاییه ت که تاییدا زانسته کانی قورئان یا فهرموده و زانسته کانی ده خوینداریت، یاخود له فیه قه دا یاله عه قیده و دژو هه لوه شینه ره وه کانی دا، یاخود له بنه په تی (فی اصول) ئهم زانسته کانی دا، هه روه ها له ژیا ننامه و سه رگوزشته و سوننه ت (السیره)، یاله بابته کانی نه حو وویژو و میژو دا، یاله پۆشنبیری گشتی دا.

وله کوتایي دا ده‌لیم: نه‌وه‌ی له‌سهر شانی ئافره‌تی بانگه‌شه‌کاری لیږاو و دلسوز نه‌وه‌یه که پټویسته له‌سهری به‌رنامه‌و پروگرامیک هل بیژیریت له‌گه‌ل هم باب‌تانه‌و باقی باب‌ته‌کانی تردا بیت‌ه‌وه‌و گونجاو وله‌بار بیت، هه‌روه‌ها گونجاو بیت له‌گه‌ل نه‌و که سانه‌ی که بانگیان ده‌کات وله‌گه‌ل‌اند ده‌دویت و پټنومايیان ده‌کات بۆ لای خوی گه‌وره. نه‌مه تنیا بریتین له‌چند نمونه‌یه‌ک ده‌نا باب‌ته‌که که لیک له‌مه فراوان ترو گه‌وره تره.

هه‌لویسته‌ی جه‌وته‌م: هوکاره‌ دیاری کراوه‌کان و یارمه‌تی دمه‌رکان بۆ نه‌نجامدان ورا په‌راندنی به‌رپرسیاریتی و نه‌رکه‌کانی سه‌رشان:

له‌کوتایي دا له‌م تووژینه‌وه کۆله‌ی خۆماندا خیراو به‌سه‌رپی یی پسته‌یه‌ک له‌و هوکارانه ده‌خینه‌و پو که‌هانی ئافره‌تی موسلمان ده‌ده‌ن بۆ هه‌ستان و پا‌په‌راندنی ئه‌رکی سه‌رشانی خۆی وه‌ست کردن به‌به‌رپرسیاریته‌ی له‌پوی شه‌ری و شیاو و گونجاو به‌ئافره‌ت که بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

۱. **نیازپاکی کار کردن (إخلاص العمل)** بۆ پاک و بیگه‌ردوبه‌رزوبی هاوتا وه‌میشه‌ نوژنه‌و کردنه‌وه‌ی نه‌و نیاز پاکیه، له‌خوا پا‌پانه‌وه‌و دوعا کردن و داوا کردن له‌خوی بیگه‌رد پاک و تا‌کوتنه‌نیا که پا‌گری و پی دانه‌زراویت پی بی‌خشیت، که پی دانه‌زراوی و به‌رده‌وامی سه‌ری هه‌مو کاریکی سه‌رکه‌وتوه‌و پيشه‌نگی هه‌مو سه‌رکه‌وتنیکه، و سه‌رچاوه‌ی راسته‌قینه‌ی کاره‌کانه، و بنه‌ماو بناغه‌ی وه‌رگرتنه‌وه‌ی پا‌داشته‌ لای خوی بالا ده‌ست و کار به‌جی، که له‌پا‌بردودا شتی‌کمان لی خسته‌و.

دوعا و نزاو پا‌پانه‌وه‌ی به‌رده‌وام له‌به‌رده‌م خوی پاک و بیگه‌رد که نه‌و ئافره‌ته سه‌رکه‌وت و سه‌ر به‌رزو سه‌رفراز بکات له‌سهر نه‌و پیگه‌یه‌ی که گرتویه‌تیه به‌رو به‌ئه‌رکی سه‌رشانی خۆی هل بستیت به‌به‌رامبه‌ر نه‌فسی له‌ناوما‌ل و له‌ناو کۆمه‌لگاکی و له‌به‌رامبه‌ر ئومه‌ته‌که‌ی دا، و وریا بن نه‌م دوعایه‌تان هه‌رگیز له‌بیر نه‌چیت و لی یی ناگا نه‌بن و به‌لکو ده‌بی به‌رده‌وام م‌ک‌وو بن له‌سه‌ری. چونکه هه‌ر دوعایه‌ک به‌نده له‌په‌روه‌ردگاری به‌رزو بی

هاوتای بکات قبول ده بیټ وخوای گوره سهرت ده خات و هیچ دوعایه ک پرت ناکاته وه .
به لگه و ده قه کانیش له م به شه دا نه وه نده زۆرن که ناتوانریت به یترنه وه و بخرینه ژیر
ده ست (۱).

۲. دانانی بهرنامه یه کی په رستشی راسته وخو که په یوه ندیه کانی مروښ له گه ل خوای
گه وړه و پاکو بیگه رد به هیژ ده کات. وه ک نه وه ی که بریکی باش و زور له نویژه
سوننه ت و یتگه پیدراوه کان (المستحبات) بکات و وه ک بهرنامه یه ک بو خوی دابنیت (۲).
هه وړه ها پوژو حه ج کردن و به خشینی مال (۳)، قورن خان خویندن و ویرده کان، چاکه

(۱) بپوانه کتیبی (الترغیب فی الدعاء) له نویسنی حافظ عبدالغنی المقدسی له توژیینه وه ی خوم،
که بریکی باشی له دوعاگان تیدان که خوای گوره ویستی له سر بیټ.

(۲) واته: دانانی بهرنامه یه کی پک و پیک له نه وه نده ژیا نه ی که ماوته له نویژه کانی سوننه تی پوژانه و
شه وانه. له پوژدا سوننه ته راتبه کان پیش وپاش نویژه فره زه کان که (۱۲) دوازه پکاتن دو پکات پیش
نویژی به یانیا ن، چوار پکات پیش نویژی نیوه پو دو پکات دوا ی نویژی نیوه پو و دو پکات پیش نویژی
عه سرو دوا ی عه سریش هیچ سوننه ت نه، دو پکات دوا ی نویژی شیوان (المغرب) و دو پکات پیش نویژی
خه ورتان و دو پکاتیش له دوا وه ی. هه وړه ها سوننه ته کانی چی شته نگاو که له دوا ی پوژ ه لاتن به قه د پم
هاوژی ټکه وه ده ست پی ده کات تا پوژ ده گاته ناوه راستی ناسمان و خه ریکه نویژی نیوه پو ده بیټ. وه
دو پکات سوننه تی ده ست نویژ ه ل گرتن و دو پکات سوننه تی سه لام کردنی مزگه وت (تحية المسجد)
هه رکا ټیک چو یته ناو مزگه و ته وه که نه مه له پوژو له شه ودا هاو به شه وه سوننه تی دوا ی نویژی هه ینی و
پیش هه ینیش سوننه ت نه نه وه ی بکری بیدعه یه. سوننه تی گه پانه وه له سه فو و سوننه تی جه ژنه کان
و سوننه تی باران بارین و پید او یستی (الحاجة) و دو پکات سوننه تی (الإستخارة) و دو پکات سوننه تی ته و به
هه وړه ها دو پکات سوننه تی خو شو شوتن (الإستحمام) هه رکا ټیک که خو ت شوشت.

وه سوننه ته کانی شه و نویژ: هه شت پکات شه و نویژو سی پکات و یتو هه مو شه ویک به رده وام ده بی بیان
که یت بو نه وه ی په یوه ندیت به خوا ی گوره وه نه چریت: (وه رگیت).

(۳) پوژوی سوننه ت گرتن به رده وام شه ش پوژوی شه شه کان له مانگی شه والدا، هه مو دوشه معو پینچ
شه معه یه ک به رده وام هاوین وزستان چوار وهرزه به تاییه تیش له هاویناندا و له پوژو گه رم ودریژه کاندا

کړدن و گوی پاپه‌لی دایکو باوک، گه‌یاندنی سیله‌ی پ‌ه‌حم و گه‌لیکی تر، دیاره نه‌مه زانو زه‌خیره‌یه‌کی گه‌وره‌یه که‌ثافره‌تی بانگه‌شه‌کاری سه‌رکه‌وتوله‌پښگی ژبیانی دا مه‌لی ده‌گریتو ده‌ی گریته بهر.

۳. هه‌میشه سور بیت له‌سهر نه‌وه‌ی که‌کاریکی تاییه‌ت به‌خوی هه‌بیت که‌له‌خوای گه‌وره به‌ولوه که‌سی تر پی‌ی نه‌زانیت هه‌تا نزيك ترين که‌سه‌کانیشی وه‌ک می‌ردو باوک و دایک و من‌داله‌کانیشی بۆ نه‌وه‌ی له‌وپه‌پی نیاز پاکی دا بیت بۆ خوای گه‌وره و ساف‌ترو بی‌گردد تر بیت بۆ دل‌ی، پته‌وترین و به‌هیزترین په‌یوه‌ندی بیت له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا واته به‌ندایه‌تی کړدن و چاکه‌کانی تا بوی ده‌گریت بانه‌پنی بن ولای خه‌لک زور باسیان نه‌کات، چونکه باس کړدن‌یان ده‌بیته هوی کال بونه‌وه‌ی ده‌نگو و په‌نگو پاداشتی به‌ندایه‌تی و کارو چاکه‌کان.

۴. هه‌میشه سور بیت له‌سهر گه‌شه پیدان و پاک کړدنه‌وه‌ی نه‌فسی خوی، نه‌ک هه‌ر له‌ثاست و سنوریکدا بمینیته‌وه‌وبلی نیدی به‌سه و کاره‌که‌م ته‌واو، نه‌خیز ده‌بی تاله‌ژیان دا ماوه به‌رده‌وام بیت و نه‌م ده‌رگایه گه‌لیک فراوان و والایه شه‌یتان زور به‌ثاسانی پیایدا تیپه‌رده‌بیت و کاره‌کانت لی پیس ده‌کات و نیازه‌که‌ت ده‌شپوینتی و دل‌ت ده‌مرینتی واته به‌رده‌وامی و پی دامه‌زراوی و ساردنه‌بونه‌وه تامردن.

۵. دانانی به‌رنامه‌یه‌کی کړده‌کی (پروژه‌یی — عملی) و دابه‌ش کړدن به‌سهر کاره‌کان و کاته‌کانداو پابه‌ند بون پی‌یوه، نه‌گه‌ر به‌ته‌واویش نه‌توانیت بیان خاته ژیر ده‌ستی خویوه‌ونه‌نجامیان بدات زال بیت ده‌بی هه‌ر به‌رده‌وام بیت و کول نه‌دات باه‌ندی‌کیش

پاداشتی‌کی گه‌لیک گه‌وره‌ی هه‌یه مه‌گه‌ر هه‌ر خوای گه‌وره خوی بزانتیت، یا سی پوڅه سپی په‌کان (ایام البیض) که‌ده‌که‌نه (۱۲، ۱۴، ۱۵) هه‌مو مانگیک، پوڅی تویه‌م و ده‌یه‌می و عاشورا، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموی نه‌گه‌ر سالی داهاتو بویه‌م پوڅی تویه‌میش ده‌گرم به‌لام نه‌گیشیت، بویه‌م ده‌بی یتمه‌ تیایدا به‌پوڅو ببین و فرموده‌ی پیغه‌مبه‌ره‌که‌مان بیتینه‌ی دی هه‌روه‌ما نو پوڅی حاجیان (نهی الحجة) به‌تاییه‌تی پوڅی تویه‌م که‌پوڅی عه‌ره‌فیه. (وه‌رگیز).

نه نجام بدات له هيچ باشترو هولو بدات ورده ورده باشتري بيټ، به لام نه وهی هه موی نه زانی یا هه موشی پی نه نجام نه دریت وله توانای نه بیټ نابی سارد بیټه وه واز له که مه که ش بهیټیت (مالا یدرک کله لایترک جله) که میش له که مدا یاله ناو که مدا زوره وه که نه وهی کاتیټ له دوی به یانیان دابنیټ بۆ قورئان خویندن و ویرده کان، چیشته نگاویش نه گهر ئیش ده کات نه وه بۆ کاره که ی ده بیټ بهرپر سیاریه تی و نه رکه که ی ده خاته ناو نه و کاتی کارکردنی چیشته نگاوان. وه نه گهر ئیشیشی نه ده کردنه وه ده خاته گهل ئیشه کانی ناومالی و دیاره خویندن وه ش زانستی که له زانسته کان. دوی نیوه پۆش بۆ کارو ئیشه سوکه کانی وه که نویسی و تارو نویسه کان یاخود بۆ ته له فون کردن و بۆ دایک ویاوک یاخود بۆ منداله کانی نه مانه وه ده بیټ کاتیکیش بۆ پشو دان وئسراحت کردن دابنیټ. دوی عه سریش بۆ پید اچونه وه و ئاماده کردن و به سهر کردن وه. دوی شیوانیش : بۆ پاپه پاندنی هه ندی له کارو ئیشه کانی وه که پیشکه ش کردنی محازه ره و یا کو بونه وه له گهل منداله کانی داو کارکردنی هه ندی به رنامه له گهل ئاندا یاخود به دوا دا چونی خویندن و وانه کانیان سه عی پی کردنیان. دوی خه و تنانیش: به دوا دا چونی نه و ئیش و کارانه ی که ماون و نه نجام نه دراون و خوئاماده کردن بۆ خه و تن... ته ده مویان به گویره ی خوی و به پی ی بارودوخ و سروشتی خوی نه خشه یان بۆ بکیشیت.

۶. دانیشتن و ئاماده بون و کو بونه وه له گهل ئافره تانی باش و خواناس بۆ نه وهی تانه وهی که له بیرى چوه وه به بیرى بینیه وه نه وه شی که نازانی فیرى بکه یت. ده بی ته نیا گوئ بۆ قسه وراویژه چاک و باشه کانیان بگریټ و راویژه کان و چیرۆکه به سوده کات یا زانسته سود به خشه کانیان لی وهر بگریټ و له خراپه کان گوئ پاپه لیان نه کات و لی یان وهر نه گریټ، دیاره هاوپی و هاومه جلسیش کاریگری ته واوی یان به سهر به کتریه وه هه یه .

٧. له نه‌فسی خو پېچانه‌وه‌وسه‌رکونه‌ کړدنې نه‌فسی خوۍ هر کاته ناکاتیځ یا ناوه‌ناوه به‌خوۍ دا بچېته‌وه، چ هه‌فتانه بیت وچ مانګانه یا خولیا نه‌بیت.

٨. چونه پال‌خانه‌ی ژنان یا له‌ګه‌ل‌ نه‌و ژنانه‌ی که‌خواه‌ن پښومایی وټاراسته‌ی باش و بی‌ فروفیلن، ده‌ی هاریکاری و کومه‌کی یه‌کتری کړدن هانده‌ره‌وشه‌یتان ده‌رکه‌ره، به‌یارمه‌تی خوا یارمه‌تی ده‌ره له‌سهر هیټانه دی و به‌ده‌ست هیټانی ده‌رته‌نجام به‌ره‌می ټور ترو باشتر، نابې هه‌میشه کاره‌ګان تا‌ک په‌وی بن، چونکه به‌ته‌نیا بی‌زارو ماندو و شه‌ک‌ت و سهر نه‌که‌وتو ده‌بیت. به‌یارمه‌تی و هاوکاری کړدنې خه‌ل‌ګان ده‌ګ‌نه خپرو پیت و به‌ره‌ک‌ت به‌یارمه‌تی خوی ګ‌وره.

٩. پټوېسته ئافره‌ت هه‌مو وزه‌و تواناو به‌هره‌ګانی له‌بواړی بانګه‌شه‌ کړدندا به‌کار به‌پښت، چونکه کومه‌لگا چاوی له‌تواناګان وه‌ونه‌ره‌ګانیه‌تی، و ده‌بیت ه‌وکاریځ و پی‌ ی ده‌ګاته کومه‌لګای نزیک و دور. له‌و کارانه‌ش: نوسین به‌ه‌مو پوله‌ګانیه‌وه، پېشکه‌ش کړدنې محازه‌ره‌ګان، هه‌ل‌سوپاندنی می‌زګرده‌ګان (لیدوانه‌ګان - په‌یغینه‌ګان)، هه‌ل‌سوپاندنی کومه‌له‌ خیریه‌ګانی ژنان، هه‌ل‌سوپاندنی قوتا‌بخانه‌ګان، پځخستنی به‌رنامه‌بانګه‌شه‌یه‌ګان، پځخستنی چالاکیه‌ګانی ژنان ...، ...تد.

هه‌ل‌وېسته‌ی هه‌شته‌م: به‌سته‌رو پځخه‌ره‌ګانی کاری ئافره‌تانی موسلمان:

بته‌په‌ت له‌کار کړدنې ئافره‌تدا شه‌ری ودرسته، به‌لګه‌ش نه‌وه‌یه که‌هه‌ندی له‌ئافره‌تانی سه‌ره‌تای ئیسلام کاریان کړدوه و ه‌ولې ژیا‌نیان داوه، راس‌ته که‌دروست‌وشه‌رعیه به‌لام به‌مه‌رجی چ‌ند راګرو به‌سته‌رو بته‌مایه‌ک، نه‌ګ‌ر نه‌و مه‌رجانه هه‌بون وټیا‌یدا بون نه‌و کاته نه‌و کار کړدنه‌ دروسته‌و ده‌بیته‌ کاریکی شه‌ری قه‌ده‌غه نه‌کراو.

پوخته‌ی نه‌و مه‌رجو راګرو بته‌مایانه‌ش ده‌کړی له‌م چ‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بیان

ګوشین:

۱. هست کردن به چاودیری و ناگا ئی بونی خوی بالا دهست و کار به جی له دلی نافرته، به لئی ده بی همیشه مروف به پیاو و به ژنه وه وا هست بکات که خوی گه وره ناگای ئی به تی و ده زانی چی له دل دایو چی ده کاتو چی ناکاتو هه مو شته کانی بۆ هه ژمار (حساب) ده کاتو دواپۆژ ده یخاته وه به رده م خاوه نه که ی. ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿الزلزله: ۷، ۸﴾.

۲. پابند بونی به پۆشاکى شهرى فهرز کراو له سهرى به داپۆشینی دهه و چاوشیه وه، ئیمه لیڤه دا نامانه ویی ده لیله کان له سهر واجب بونی پۆشاکى شهرى بهینینه وه، چونکه له سهر نهه بابه ته گه لیک کتیب و چاپکراو نوسراون که تابه تن به پۆشاکى شهرى، به لام ته نیا ئاماژه به وه ده که یه که یه که له مه رج و پاگره کانی ده ره چونی نافرته بۆ کارکردن، نه مه ته خواى گه ورده ده فه رموی: ﴿يَتَّيْمُوا النَّبِيَّ قُلْ لِرَّوَّاجِكَ وَنَتَاتِكَ وَنَسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَنُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ (الأحزاب: ۵۹) (۲).

(۱) واتە : دلتيا بن كه ههركه سيك بهقه دهه گه رديله يه ك كاري خيرو چاكه بكات نهوه له دوا پوژدا ده بيبينته وه خوي گه وهه مه موي بو هه ژمارده كات ، مهروه ها ههركه سيك بهقه دهه گه رديله يه ك كاره كرده وهي خراپ بكان هم ديسان ده بيبينته وه له پوژي قيا مه تدا ده خريته وه بهرده مي وسز او پاداشتي خوي وهرده گرته وه خوي گه وهه هيچي لي ون نابيت و ناگاي له دله كان مهيه . مه تاكو يه ك خه يال ويه كه خه تهره به دلي بهنده كاني داييت ناگاي لي يه تي . (وه رگيڤي) .

(۲) واتە: ئەي پيغمبەر ﷺ بەخیزانە کانت و بەئەڭ كەنت و بەئۆزىڭنى بېرۋاداران بىلى كە جەلە كانيان بەخۇدا شوپ بىكەنۈە كە بىرىتتە لەو پۇشاكە كە مەمو لەشى ئافرەت دادەپۇشى كە من پىم وايە ئەم عەبايە بىت كە ئۆزىڭنى بېرۋادار بەخۇيانى دادەن و بەتەواۋى لەشيان دادەپۇشى و ھەروھە پەچەكانىشىيان بەسەر دەم و چاۋياندا شوپ بىكەنۈە. كە جاران لەكوردستانى خۇماندا تەواۋى ئافرەتان ئەو پەچەيان دادەدايەۋە كە دەجۈنە دەرۋە ئەۋە باشترە بى ئەۋان واتە بى ئافرەتانى مۇسلمان و بېرۋادارو بابەند

۳. دهبی ئافرهتی موسلمان له تیکه ل بون له گه ل پیاواندا دور بکه و پته وه ههتا نه گه ر له خزم و نزیکه کانیش بیت، مادام (محرم) نه بیت. به لگه و دهقه کانیش له م بواره دا که لیک زۆرن.

۴. به هیچ شیوه یه که نابی ئه م کار کردنه ی کار بکاته سه ر ئه رک و به پرسیه ته سه ره کیه که ی که بریتیه له کارو باره کانی ناو مالتی و کاروداخوازیه کانی میژده که ی وه روه ها منداله کانیشی، ئه گه ر هات

وکاری کرده سه ر ئه م ئه رکه بنه رپه تیه ی ئه و له سنوری پێگه پێدانه وه ده رده چیت و ده چیته سنوری حه رامه وه، شه رعیه تیش وایه واجب له پیش سوننه ته وه یه (۱)

۵. دهبی ئه و کاره له گه ل سروشت و سایکۆلۆژیه تی ئافره تدا بگونجیت، وله گه ل سروشتی ئافره تدا بیته وه که خوای گه و ره له سه ری دروستی کردوه، نابی کاریک بکات که بریتی بیت له هه لگرتنی شتی قورس، چونکه ئه مه له گه ل سروشتی له شی ئافره تدا ناگونجیت، نابی ئافره ت له کارگه و کاری پیشه سازیه کاندا کار بکات نه له ناو کارگه ی پر ته پ و تۆزای و دوکه لایه یه کان دا هه روه ها نابی له پۆستی پۆلیسی دا کار بکات، یاخود هه ر کاریک له کاره کانی پاک کردنه وه ی شه قام و پێگا کاندا کار بکات. یاخود شت فرۆشی و بازرگانی و مامله ت له گه ل پیاواندا بکات، یاله هه ر کاریکی تری که ده بیته هۆی خراپه و فیتنه کاری و ئاشوب لێ که و تنه وه و گه لێ کاری تری له م جۆرانه. وه له و جۆره کارانه ی که ئافره ت تێ ی ده که ویت که له پابردودا و له پڕۆسه ی چاکسازی

له ئافره تانی بی باوه رو ناموسلمان و ناپابه ند له پۆزگاری نه مۆماندا و جیا کردنه وه ی ئافره تانی نازاد له سه رده می پێغه مبه رو سه حابه کاندا له گه ل ئافره تانی که نێزه. وه هه روه ها بۆ ئه وه ی ئافره تانی برودار و نازاد نازار نه چیتن به هۆی ئه وه ی که پۆشاکه کانیا ن نه پۆشن وله شیان یاده م و چاویان دیار بیت پیاوان ته ماشایان بکه ن و به دوا یان بکه ون زیانیان پێ بکات له ئه نجامی ئه م که مته رخمیه ی خۆیان خوای گه و ره لێ بورده و به به زه ییه. (وه رگێتی).

(۱) کوردیش ده لێ: تامال پێ ی بوی له مزگوت حه رامه. (وه رگێتی).

کۆمه لایه تی دا ئاماژه مان پێ کرد که بریتین له : وانه گوتنه وه — بانگه شه کردنی ئافره تان بۆ لای خوای گهره — نوژداری کردن و تیمار کردنی ئافره تان — ههر کارو ههر شتی که په یوه ند بێت به ئافره تانه وه — کاری خێری و گه لێکی تری له م جوړانه له گه ل حال و سروشتی ئافره تاندا بێته وه .

۶. پوخته و مۆله ت وهر گرتن له سه ره رشتیاره که ی چ میردی بێت و چ باوکی، نه گه ر مۆله ت وهر گرتن بۆ نه نجام دانی هه ندی به ندایه تی و په رستشیه سوننه ته کان له ئافره ت داوا کراو بێت نه و پوخته و مۆله ت وهر گرتن بۆ کارکردن و چونه دهره وه له پێشتر و پێویست تره .

نامۆزگاریه‌کان (التوصیات) :

- دوای ئەوەی ئەم گەشتە خێراییی و سەرپێی یە پێمان باشە کە پێی لەسەر هەندێ نامۆزگاری دا بگڕین کە هیوا دارین سود بەخش بێت بە یارمەتی و بەویستی خوای گەوره :
۱. بەبەردەوامی گرنگی و بایەخ دان لەلایەن ئەهلی زانست و پانگەشەوه بەو لایەنانە کە پەییوەندن بە ئافرهتی موسڵمانەوه لەگشت بابەت و لەهەموو پویه‌کەوه، بەشیۆه‌یه‌کی دروست کردنانه و بەرگری کردن و گەلی لایەنی تر، مل ملانی و زۆرانبازیە کە بەردەوامه، دوزمنانی ئیسلامیش هیچ هەول و کۆششێکیان نەماوه نە یخەنە گەر لەبەردەوامی ونەسره‌تن بۆ گەیانندی پەییامی بۆگەنی خۆیان و بلۆ کردنەوه‌ی نەخشە و پلانەکانیان، وه‌رگیز بێزارو ماندو وه‌رز نەبون و نابن و سورن لەسەر پلانی خۆیان، بۆیه پێویسته لەسەر زانایان و بانگەشەکاران کە بەردەوام بن و سور بن موناقه‌شە و مل ملانی و دایە لۆک بکەن، وریا بن وه‌رگیز بێ ئاگا نەبن و بریان نەچێت بەرگریه‌کی لێبەراوانه و بوێرانه بکەن، و خۆ گێل نەکەن، چونکە کاره‌که زۆر ترسناک و مه‌ترسی داره، خوای گەوره بمان پارێزێت لە خراپه و خراپه‌کاران و گوناخکاران.
  ۲. بەرپرسیاران و سه‌ره‌رشتیاران دەبێ گرنگیه‌کی ته‌واو و لێبەراوانه بدەن بە ئافرهت به‌تایبه‌تیش به‌رسیاران و سه‌ر په‌رشتیارانی نزیک و تاییه‌ت به‌ ئافره‌تان له‌پوی په‌روه‌رده و فێرکردن و ئاماده کردن و پراهیانی ئافره‌تان له‌هه‌موو کار و باریکی ژیانی ئافرهت به‌م شیۆه و شیوازه‌ی خواره‌وه :
- وریا کردن و ئاگادار کردنه‌وه‌ی ئافره‌تان خۆیان له‌ فروفیل و ته‌له‌که و نەخشە و پلانە گلاوه‌کانی دوزمنانی ئیسلام و ئافره‌تان به‌ هیچ شیۆه‌یه‌ک نابێ بەرپرسان به‌یڵن ئەم ولاته پیرۆزه به‌ره‌و ئەوه رابکێشێت کە هەندێ له‌ ولاتانی تری جیهانی ئیسلامی بۆ پاکێشراون و توشی به‌ لاو نەگه‌یه‌که‌یان کردون (۱).

(۱) مه‌به‌ستی له ولاتی سعودیه و به‌تایبه‌تیش مه‌که‌کی پێتۆز (وه‌رگێتی).

– دانه مه زړاندنی نافرمت له شوینه ټیکه لیه کان به پیاوړان له هر بارودوخ وکارو باریک دابیت.
 – که م گردنه وهی دهم ژمیره کانی کار گردنی پوژانه بۆ نافرمتان، بۆ نه وهی پتر ده ست
 به تال بیت بۆ کاروباره کانی مال و منداډل و میړده که ی وپو نه وهی یتوانیت به باشترین شیوه
 نه نجامیان بدات، وهک نه وهی پوژانه ته نیا سی دهم ژمیر کاری پی بسپردریت، یا خود
 سی پوژ له هغه فته دا.

– سور بون له سهر داوای سهر به خوایی خویندنی زانکویی (خویندنی بالا) به گردنه وهی
 زانکوکانی سهر به خو و تایبته به کچان^(۱).

خویندنگای تایبته به کچان و هره و ما خسته خانه و نه خویشخانه ی تایبته به نافرمتان دوست بکړین
 وه هره و ما له هره مو بواره کانی ژبانی مرقابیه تیدا نه مه کاریکی زور شه رعیه و خوی گه وړه پی ی
 خوشه. (وه رگپړ).

(۱) واته: گردنه وهی قوتابخانه و خویندنگاو زانکوو کولیزه کانی تایبته به کچان نهک ټیکه ل له گه ل
 کوپان هر چون نیستا له ولاتانی عه لمانی به نا ونیسلامی هره مو قوناغه کانی خویندن و فیرکردن
 وپه وړه رده یان ټیکه ل گردن، به لی زور به داخوه به وده شه وه نه وده ستان و نهک هر ټیکه ل گردنی کوپو
 کچ له قوناغه کانی خویندن به لکو هه نوکه وا خه ریکن و به نیجباری کوپو کچیک له سهر یهک کورسی و تهک
 به تهک به یه که وه شه ته کیان ده دهن. به وه دلپان شوی نه خوار و ته وه که له قوتابخانه یاله خویندنگادا
 ټیکه لپان گردن چونکه بابای موسلمانن بپوادار فیرته سی خوی گه وړه وایه په راوړیز هره دده بیت
 ده سله میتیه وه، بویه کچان له گه ل کوپاندا له ناو پوله کاندانده نارگیرو دور ده یون له کوپان و ټیکه لی
 ته واوره کو نه وانه وای نه بون و نه و په فتارو کاره قیزه و نانه ی که نه وانه ده یانه ویست پوی
 نه دده بویه ده وونپان په حهت نه بو و دلی یان به مه شوی نه خوارده وه هه ستاون نه م پلانه گلاره
 تازه یان داپشته که ده بی هر له قوناغی سهره تایلی و له یه که مین سالی پی تی هاویشتنی کوپان و کچان
 له قوتابخانه کاندانده بی له سهر یهک کورسی و له تنیشت یه که وه و به یه که وه شه ته کیان بدهن و له کولی
 یه کتریان بکه ن. ده ی بچی به بورغی ویزمار وهک دارو ته خته و پلپیت به یه که وه یان گری نادهن یان وهک
 دارو ته خته به میلم و گیره (فخه) به یه که وه که بسیان ناکه ن. (وه رگپړ).

۳ - دەبىي ۋە زارەتى كاروبارى ئىسلامى بەرپۆۋەبەرئىتى گىشتى بۆ بانگەشەي ژنان لەبەرگەكانى ولە كاروچالاكى داۋلە ئامانجەكانى پېكخستنى بەرنامەو پروگرامى تايبەت بە ئافرەتانى ھەببىت، شتېكى پون و ئاشكرايە كەھەستان و ئەنجامدانى ئەم چالاكىە وئەو پۆلە گرنگە بەرھەمى چەند ھېندەي ئى دەكە وېتەو. ئاخىر ئافرەتەن نېوھى كۆمەلەن وبەلكو پترىشېەتى، ئافرەت ھەم دايكى پياوھەم بەرۋەردىيارىشېەتى واتە بەرۋەردەكەرىەتى، دەي كە واتە كاتى ئەو ھاتوھە بەرنامەو پروگرامى بانگەشەو بانگەوازى تايبەتەن بەھەم ھۆكارو بىنەماو كۆلگەكانىەو بۆ تەرخان بىكرىت، خانەي ئافرەتەن — پېشانگاكان ، بەرنامەو پروگرامەكان لە قوتابخانەكان و خويندەنگاكان و زانكۆكاندا - خانە كۆمەلەيەتەكان وگەل شتى تىرى لەم جۇرانە (۱).

۴ - پېتويستە خانەكانى زانست و زانىارى كارى لېپراوانە بىكەن بۆ دەركردن و بىلاوكردەنەو ھى ژمارەي پتر لەگۇفارو پۆژنامە ھۆشيارىيەكانى تايبەت بە ئافرەتەن لەگەل كىتېب ونامىلكە گونجاوھ جۆرەبەجۆرەكان بۆ ئافرەتەن، ئەمە وېپراي ھاوبەشى كردن لەكارەكانى پراگەياندن لەھۆكارەگونجاو و لەبارە جۆرەبەجۆرەكانى پراگەياندن سەبارەت بە ئافرەتەن لەوانەش تايبەت كردنى شوپنەكانى ئىنتەرنېت واتە ھاوبەشى كردن و كار كردن لەتۆپى ئىنتەرنېت دا.

۵ - پېتويستە ھەم ئافرەتەك لەبەرنامەو پروگرامەكانى بانگەشەو بەرۋەردەبىي يەكاندا كار بىكات لەو بەرنامەو پروگرامانەي كە لەگەل خودى ئافرەت خۆي ولەگەل سىروشتى خېزانەكەي دا دەگونجېن و شىاو لەبارن و لەگەل سىروشتى ئافرەتەندا دېنەو، بۆ ئەوھى ژيان بى سودو بى ھودە نەپوات.

وآخر دعوانا أن الله رب العالمين وصلى الله على محمد وعلى آله وأصحابه

ومن والاه إلى يوم الدين

(۱) بۆيە دەلېلەن لەنېوھەش پتر ن چۆنكە خۆاي گەورە پۆژەي ئافرەتەنى لەپىاوان پتر دروست كرىون .(وەرگىتې).

بانگہ وازیك بۆبراو خوشکانی پەروردیار

نوسینی

محمد بن جمیل زینو

پیشہ کی و مرگیز

مرؤف لای خوائ گوردہ زور گوردہ و بہر زور خورشہ ویستہ بویہ گرنگی یہ کی تہ او بہرہ ورہ کردنی مرؤف دہدات تہ و تہ لہ نایینی پیروزی نیسلامدا گرنگی تہ او دہدات بہرہ ورہ کردنی مندالان ہتا لہ پیش لہ دایک بونیہ وہ ناموزگاری باوکان دہکات و فرمانیان پی دہکات کہ چاودیری لیبراوانہی مندالہکانی بکات و بہ جوانترین و بہ باشرین شیوہ دہریان بہینیت و بہرہ ورہ یہ کی موسلمانانہی راستہ قینہ یان بکات لہ سر بیروباوہری راست و دروستی نیسلام و لہ سر قورٹان و سوننہ تی پیغمبر ﷺ بہ تیگہ یشتنی پیشینہی پیاو چاک ہر لہ سر ی شلکیوہ بہرہ ورہی دروستیات بکات و درہختیکی راست و پیکیان لی دہر بہینیت و دارو کشتوکالیکی بہرداری باشیان لی پیدا بکات بہ ویست و بہ یارمہ تی خوائ بہرہ وردگار ہرہ کو خوائ پاک و بیگہرد لہ قورٹانہ پیروژہ کی خوی دا دہ فہرمویت: ﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرِجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ الأعراف: ۵۸. وانا: تہ زہویہ کی کہ بہ پیت و بہرہ کہ تہ و زہویہ کی باشہ بہ ویستی خوا دارو درہخت و سہ وزہ و شینایی و میوہاتی زوری لی شین دہ بیت و دہ پویت و بہرہ مو پوزیہ کی زور بق خواوہنہ کی بہرہ م دینیت، بہ لام زہوی خراب و پھقن و بی پیت و بہرہ کہت ہیچی لی نارویت چہندہ بارانی لی بباریت و ناوی بہ سہردا بکریٹ ہیچی لی شین نابیت و ہیچ بہرہ میک نادات بہدہستہ وہ، دہی مرؤفی دل پھق و پوچہ ل و خوا نہ ناسیش بہہمان شیوہ چہندہ ثایات و ناموزگاری خوائی و فہرمودہی بہ سہردا بخوینیتہ وہ ناچیتہ دلیہ وہ لہم گوئی دہچیتہ ژورو لہوی تریان دیتہ وہ دہر، بہ لام مرؤفی ژورو دل پاک و خواناس بہ ثایات و فہرمودہ و ناموزگاریہ کان گوش دہ بیت و ریگہی راست دہگریٹہ بہر^(۱). لہ پیتا و تہم مہبستہ پیروژہ شدا خوائ

(۱) بہ سود و ہرگرتن لہ تہ فسیری گوشن ب ۱۱ ۲۸۷ لہ نویسنی: نظام الدین عبد الحمید.

گه‌وره فرمان به‌باوکان (پیاوان) ده‌کات که‌سره‌تای ژن هینان و پیکه‌وه‌نانی خیزان و شان دانه بهر بهرپرسیاریه‌تیک‌ی گه‌وره له‌ژیانی مرقفایه‌تیدا که‌نافره‌تانیک‌ی چاک و موسلمان و له‌خوا ترسو و بپواداریکی ته‌واوو کامل بۆ خویان هه‌ل ببژیرین که‌له‌داماتودا به‌ویستی خوای گه‌وره ده‌بنه دایکی منداله‌کانیان. ئهم بهرپرسیاریه‌تیه گه‌لیک قورسو گران و له‌همان کاتیشدا زۆر پیروژه چونکه بناغه و بنه‌مای کۆمه‌لگه‌ی مرقفایه‌تی به‌شیوه‌یه‌کی گشتی و کۆمه‌لگه‌ی موسولمانانی به‌شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی له‌سهر داده‌مه‌زینریت بۆیه فرمانمان پی ده‌کات که‌لایه‌نی نایین و بپواداری به‌خوای گه‌وره و به‌پیتغه‌مبه‌ره‌که‌ی په‌چاو بکه‌ین له‌کاتی هه‌لبژاردنی دایکی منداله‌کان، هه‌روه‌کو پپو‌یسته له‌سهر ئافره‌تانیش به‌همان شیوه باوکیکی بپوادارو له‌خوا ترسو و پیک و پیک و به‌که‌سایه‌تی بۆ منداله‌کانیان هه‌ل بژیرن. ئه‌وه‌ته له‌مه‌ردو قه‌رموده پاسته‌کانداو له‌أبو هریره وه ﷺ ماتوه که پیتغه‌مبه‌ره‌ﷺ قه‌رمویه‌تی: {تنکح المرأة لأربع : لمالها ولحسبها ولجمالها ولدينها فاظفر بذات الدين تربت يداك} وانا: ئافره‌ت بۆ چوار شت ده‌خوازیت یا‌ماره ده‌کریت: به‌هۆی ماله‌که‌ی که‌مالیک‌ی زۆدی هه‌بیت، به‌هۆی بنه‌ماله‌و خانه‌دانی و که‌سایه‌تی ئه‌و ئافره‌ته، وه‌له‌به‌ر خاتری جوانیه‌که‌و وه‌له‌به‌ر ئایینه‌که‌ی وانا له‌به‌ر دین و ئه‌خلاقه‌که‌ی، ده‌ی تو ئه‌ی برای موسلمان‌ی بپوادار لایه‌نی دین و په‌وشت و ئاکاره جوانه‌که‌ی هه‌ل ببژیره چونکه به‌ره‌که‌ت له‌میان دایه ئه‌وانی تر هه‌مویان بۆ دنیان به‌لام ئه‌میان بۆ دنیاو بۆ قیامه‌تیسته، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌ویه چونکه ژن هینان و می‌رد کردن پایه‌یه‌کی زۆر گه‌وره و گرنگه له‌پایه‌کانی ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی مرقفدا بۆ هیشته‌وه و به‌ریا کردنی چه‌شن یا‌توخمی مرقف به‌جوانترین و به‌باشترین شیوه و به‌ته‌واو ترین سیستم و هۆکاری شه‌ریفانه بۆ پیکه‌پنان و دامه‌زاندنی بناغه‌ی خیزان (الأسرة) که‌یه‌که‌مین خانه‌و شانه‌ی کۆمه‌لگای مرقفایه‌تیه که‌خوای گه‌وره زه‌وی پی ئاوه‌دان کرده‌وه. ده‌ی ئه‌گه‌ر ژنخوازی و می‌رد کردن واته هاوسه‌رگیریتی نه‌بایه ئاوه‌کان تیکه‌ل و پیکه‌ل ده‌بون و په‌گه‌زو توخمه‌کان تیک ده‌چون و نه‌ده‌ناسرانه‌وه و که‌س وه‌چه‌و جگه‌ر گۆشه‌ی خۆی نه‌ده‌دۆزیه‌وه و نه‌یده‌ناسیه‌وه و منداله‌کان له‌ده‌ست ده‌چون و

کەس مندالی خۆی نەدەناسیەوه، ئەو کات پەحم و سۆزو بەزەیش نەدەبوو مرقۆیش وەك پرندەکانی ئی دەهات.

بۆیه ئایینی پیرۆزی ئیسلام هانی مرقۆهکان دەدات بۆ هەلبژاردن و بەستنی هاوسەرگیریهتی لەسەر بنچینه و بنه‌مای ئایین و پرورداری چونکه ئەگەر ئافرهت واتە ژنه دایکی مندالەکان بره‌وی بیهیزیت و بی دین بیت ئەوا گیانی خۆی ناپارێزیت و داوینی خۆی لەکاره حه‌رامه‌کان ناگێژیت و هه‌و ناپارێزیت و خیانت له‌مێرده‌که‌ی ده‌کات و پوی مندالەکانیشی پەش ده‌کات و سه‌رشۆپی و سوکایه‌تیان پی ده‌کات و که‌سایه‌تیه‌کی بی هیزان له‌ناو کۆمه‌لگه‌دا ئی ده‌رده‌چیت و له‌سه‌ر ژيانیکی به‌رزو باش و پته‌ و دروست نابن له‌ناو ئەو کۆمه‌لگه‌یه‌ی که‌تیادا ده‌ژین، بۆیه و له‌پێناو ئەمه‌دا خۆی گه‌وره له‌قورئاندا فرمانمان پی ده‌کات که‌ گرنگیه‌کی ته‌واو بده‌ین به‌دایکی مندالەکان له‌کاتی هەلبژاردنی ئەو ئافره‌ته‌ی که‌ ژيانی له‌گه‌لدا ده‌باته‌ سه‌رو خیزان یه‌که‌مین خانه‌ی کۆمه‌لگه‌ی مرقۆایه‌تی پێک دێنیت و ده‌بیته‌ دایکی دواپۆزی مندالەکان هه‌روه‌کو ده‌فه‌مویت: ﴿وَأَنكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنكُمُ وَالصَّالِحِينَ مِن عِبَادِكُمُ وَإِمَائِكُمُ ۚ إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ

يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ النور: (٣٢). واتا: ئەو موسلمانینه

ئافره‌تانى بى مي‌رد بده‌ن به‌شو، هه‌روه‌ها ژن بۆ پياوانى بى ژن به‌يئن، هه‌روه‌ها ژن بيئن بۆ به‌نده چاك و خواناسه‌كان و كه‌نيزه چاك و خوا ناسه‌كان بده‌ن به‌شو كه‌هه‌ردو له‌لاتان كۆيله‌ن، جانه‌گه‌ر هه‌ژارو نه‌دارو ده‌ست كورت بن ئەوه خۆی گه‌وره به‌په‌حمه‌ت و به‌ره‌كه‌تى خۆی لایان ئی ده‌کاته‌وه‌ و یارمه‌تیان ده‌دات و پێداویستی یه‌کانبان بۆ ئاماده‌و جی به‌جی ده‌کات، به‌خشنده‌یی و که‌رمی خواش ژۆرژۆر فراوانه‌و هه‌میشه زانایه به‌ده‌ستکورتی و هه‌ژاری و نه‌داریتان^(١). هه‌روه‌ها به‌هه‌مان شێوه خۆی گه‌وره ئافره‌تان

(١) نظام الدین عبدالحمید، ته‌فسیری گۆشه‌ن ب ١٢٧٠هـ.

هان ددهات بڼ هه لېژاردنی پیاوړکی پروادارو به دین و پیاوړکی چاک که به یانی ده بیته باوکی منداله کانی هه روه کو له سهره وه ئاماژه مان پی کرد. بڼ نه وهی سبه ینی له ناو کومه لگه دا به سهر به رزی و به دلکی پر سۆزو ئاسوده وه ژیان به ریته سهر و دل پر له ئومید و هیواو ئاوات بیت بڼ ژیانى دنیاو بڼ قیامه تی نه وه ته له الترمذي پیوایه ت کراوه که پیغه مبر عليه السلام فرمویه تی: {إذا خطب اليكم من ترضون دينه وخلقه فزوجوه ، إلا تفعلوا تكن فتنة في الأرض وفساد كبير} و اتا: نه گهر به کیک هات بڼ داخوازیتان و له دین و له نه خلاقه کی پازی بون نه وه شوی پی بکه نن یا خود بیده نی و لی پامه وه ستن، دهی نه گهر وانه که نن نه وه خرابه و خرابه کاریه کی ژور گهره له سهر پوی زهوی دا پو ددهات. ده با موسلمانى ژیر بهوانیت کچه به پیزه که یان خوشکه به شه رفه که ی ده خاته کوپوه و له کوئی ی داده نیت. دهی نه گهر کچه که ی بداته فاسقیک یایی دینیک و بی پوهشت و ئاکار خرابیک نه وه نه و کاته خیانه تی به و کچه یابه خوشکه که ی کردوه و غه دری لی کردوه و خرابه یه کی گهره ی له گهل دا کردوه و خوئی توشی توپه بونی خوی گهره کردوه ه به وهی که مافی سیله ی په حمی له گهل دا برپوه و خرابترین چاره نویکی بڼ کچه که ی هه لېژاردوه چ له پیناو پاره و پول و چ له پیناو هر به رژه وه ندیه کی تر دا بوبیت. پیاوړیک به حسنی گوت: چهند که سانیک داوای کچه که میان کردوه به کامیانی بدهم باشه؟ گوتی: (من یتق الله فانه ان احبها اکرهما وان ابغضا لم یظلمها) و اتا: بیده به و که سه ی که خوی له خوی گهره ده پارتیزیت و له خوا ده ترسیت. نه وه نه و که سه نه گهر خوئی ویست نه وه پیزی باشی لی ده گریت و له گهل دا ژور باش ده بیت، خو نه گهر خوشیشی نه ویت و رقی لی بیت ه وه دلنیا به هر گیز له ترسی خوا سته می لی ناکات و مافه کانی نافه و تینیت. نه ی براو خوشکی موسلمانم ئانه مه یه گرنگی دان و چاودیری کردنی ئیسلام بڼ منداله کان له ئاماده کردنی زهویه که له داهاتودا تووی نه و مندالانه ی تیدا ده وه شیریت و ده بیت ه ده فرتک بڼ رسکان و تیدا دروست بون و گشه کردنی نه و مندالانه واته دایکیکی پرواداری صالح. نه مه یه چاک په روه رده کردن و پاهینانی (تادیب) باوک و دایکان بڼ چاوه دیری کردنی

مندالہ کانیان. دوی نه وهی که هاوسه رگریه تیان دروست کړو خوی گوره مندالی پی به خشین نه مجاریش فرمان به باوکو دایکان دهکات که به جوانترین و به چاکترین شیوه مندالہ کانیان په روه رده بکنو که سیکي بپوادارو خاوهن بیروباوه پیکي موسلمانانه ی راسته قینه یان لی به رپا بکنو که سیکي به هیزو خاوهن هیمه ت و نومیدو وده به رزیان لی به رهم بیتن نه ک بی باوه پو سوکو چروکو و بیتهزو فشه لوکو بی توانا هه روه کو خوی گوره ده فموتین: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ (التحریم: ۶) وه ابن عباس رضی اللہ عنہ گوته ی تی: (اعملوا بطاعة الله واتقوا معاصي الله ومروا أولادكم بامثال الأوامر واجتنبوا النواهي فذلك وقاية لكم ولهم من النار) واتا: به گوته یه لی خوی گوره کاربکه نو خوتان له سه رپیچی په کانی خوی گوره بپاریزنو فرمان به مندالہ کانتان بکن که فرمانه کانی خوا جی به جی بکنو له سه ر تاعه ت و خوا په رستی و دور که وتنه وه له بی فرمانیه کانی خوا په روه رده یان بکنو پایان بیتنن دهی نه گهر وا بکن نه وه پاریزکاری کردنه له خوتان و له مندالہ کانتان و دور که وتنه وه په له ناگری دوزه خ. وه نیمامی علی (وقال علي كرم الله وجهه) گوته ی تی: (علموا أنفسكم وأهليكم الخير وأدبهم) واتا: خوتان و مال و مندالتان فیتری چاکه و چاکگوزاری بکنو به جوانترین و باشترین په وشت و ناکار پایان بهیتنن و په روه رده یه کی موسلمانانه ی بپواداریان بکن، خوی گوره له م نایه ته پیوزده دا داوامان لی دهکات که مندالہ کانمان به همو ناکاره جوانو به ها به رزه کان په روه رده بکهیت و دل و دهرونیکي پاک و خاوتنیان لی دروست بکهین، چونکه مړوؤ له سه رته ی ژیانیه وه و له سه رده می مندالیه تیه وه له سه ر فیتره تی ساغو پاکو دل و دهرون پاکو پوخته و کاری چاکو خیر کاری تی دهکات، هه روه ها خرابیش کاری تی دهکات و وه هه ویریکی خاو وایه چیت بویت لی ی دروست

ده‌که‌یت، نه‌خلاق و په‌وشتی به‌رزی له‌سەر دروست ده‌کریت و هه‌روه‌ها هی خرابیش. ئاله و کاته ناسکه‌دا که پاک و بی‌گه‌رده و هه‌روه‌کو گوتمان هه‌ویریکی خاوه نه‌گه‌ر یه‌کینکی نه‌بیت سهرپه‌رشتی بکات و په‌روه‌رده‌یه‌کی باش و به‌سودی بکات و به‌جوانی ده‌ری به‌ینیت و پیگه‌ی به‌رده‌وامی پاستی نیشان بدریت و له‌سەر به‌رنامه و شه‌ریعتی خوا گۆش بکریت و ده‌ست گرتو بیت به‌پیگه‌ی هیدایه‌تی خوا و به‌رچاو پۆشنی ئه‌وا که‌سیکی پاست و دروست و چالاک و کارای ئی ده‌رده‌چیت و نه‌نجام بۆ خودی خوشی و بۆ که‌س و کاری و بۆ ولات و گه‌ل و نیشتمان‌که‌ی سود به‌خش و مرقیکی خزمه‌تگوزار و کارا ده‌بیت و که‌سیکی به‌خته‌وه‌رو سهرپه‌رزو سهرغراز ده‌بیت، به‌لام نه‌گه‌ر که‌سیکی نه‌بیت ده‌ستی بگریت و په‌روه‌رده‌یه‌کی پاست و دروستی بکات و پشت گوئی بخزیت و به‌ره‌لا بکریت کۆلان و سهر شه‌قامه‌کان له‌گه‌ل جۆره‌ها مندالی به‌دبخت و شه‌قاوه و به‌ره‌لا و ئه‌وا له‌په‌روه‌رده‌و نه‌خلاق به‌رز بئ به‌ش ده‌بیت و نه‌ویش وه‌ک به‌ره‌لاکانی کۆلان ده‌رده‌چیت که‌که‌سیکی وایان نیه په‌روه‌رده‌یان بکات و خوار و خێچ و لار و له‌وێر ده‌رده‌چن. ئاخ‌ر ئه‌و جۆره مندالانه دایک و باوک‌ه‌کانیشیان به‌ناشکوری نه‌بیت خودی خوشیان کاتی خۆی په‌روه‌رده‌یه‌کی دروست نه‌کراون ده‌بئ چاوه‌پوانی چی له‌منداله‌کانیان بکریت. ئه‌وا ئه‌و کات ئه‌و مندالانه بئ په‌وشت و سهرسهری و به‌دبخت و نه‌فس پیسو بئ هیوا و بئ ئومید و پوخاو و بئ که‌سیه‌تی ده‌رده‌چن نه‌ژیانی خۆیان ژیاوه و نه‌سودیان بۆ ماله‌وه هه‌یه نه‌بۆ گه‌ل و ولاته‌که‌ی و هه‌میشه باریکی قورسه به‌سهر شانانه‌وه. ئه‌و کات باوک و دایک به‌پله‌ی یه‌که‌م به‌رپرسیارن له‌به‌ر ده‌م خوی گه‌وره‌دا و منداله‌کانیشی پۆژی قیامه‌ت یه‌خه‌یان ده‌گرن که‌بۆ په‌روه‌رده‌یه‌کی پاست و دروست نه‌کردوین له‌دنیا دا تانه‌مپۆ به‌م ده‌رده نه‌گه‌یشته‌باین. ئه‌وه‌ته پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: {أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَأَلَ كُلَّ رَاعٍ عَمَّا اسْتَرَعَاهُ، أَحْفَظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَعَهُ؟ حَتَّى لِيَسْأَلَ الرَّجُلَ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ} ((حسن رواه النسائي عن انس)). واتا: له‌پۆژی قیامه‌ت دا هه‌مو شواینیک، هه‌مو سهرپه‌رشتیاریک سه‌باره‌ت به‌و که‌سانه‌ی که‌له‌زێر ده‌ستی دا‌بون و ئی یان به‌رپرس بون ده‌پێچرته‌وه، هه‌تا‌کو سهره‌ک

خیزان دایکه، باوکه برایه، هر که سیکه ده ریاره ی خاو و خیزان و مال و منداله کانی لای ده پیچرته وه چونی راهیناون و چونی په روه رده و گۆش کردن بۆ ریگه ی راستی خوایی یان بهر لای کردن، یان بهر و ریگه ی چه وت و شهیتانی بردونی؟!!

دهی که واته ئه ی باوکان، ئه ی دایکان: په روه رده کردنی مندال و زاروکان هر له بچوکیانه وه له سهر چه مکه کانی ئایینی پیروزی خوای په روه رده گار گۆشیان بکه ن، راهینانیان له سهر په وشت و ئاکارو به ها به رزه کان له گرنگترین و بهرترین ئه و پرسانه ده ژمیردین که پیویسته له سهر باوک و دایکان گرنگی ته وای پی بده ن و لای لای بکه نه وه و نۆد وریا بن، هه روه ها له سهر په روه رده یاران و چاکخوازن پیویسته که گرنگی پی بده ن و کاری لپراوانه ی له سهر بکه ن، چونکه ژیان و چاره نویسی گه لو نیشتمانی پیوه بنده و ژیانی گه لی له دوا پۆژدا له سهر ده خولیته وه و پیشکه وتن و گه شه کردن و خولگی سهر به رزی و سهر فرازی و ته واته ی گه لی له ناو گه لانی جیهاندا پیوه بنده که ئه ویش په وشت و ئاکارو ئه خلاق به رزه ئه و هه ش نایه ته دی ته نیا به په روه رده یه کی باش و راست و دروست و موسلمانانه نه بیته.

ئه گه ر به وردی له هه مو ئه و ئیش و ئازار و ده رده سهری و ناخۆشیانه که ئه مرۆ ئیمه هه مومان هاوارمانه به ده سستیانه وه له هه مو کاری گه نده لی و ناداد په روه ری و نابه رامبه ریه ی و کار نه کردن به بهرنامه که ی خوای گه وره یان هر بهر نه بون به قورئان و به سوننه ت و بهر په وشتی و بلا و بونی ئه و هه مو خراپه و خراپه کاری و سوکایه تی کردن و شکاندنی قه ده غه کراوه کان (المحرمات) و ئه و هه مو خلت و خاش و زه ل و زوری لادانه ی و که وتۆته سهر پوی پاکی بیرویا وه په که مان (العقائد) و پوی پۆشن و تیشکداری لیخن کردوه، له و هه مو سستی و ته مبه لی و پشتگویی خستنه له ئه نجامدان و پاپه پاندنی فرمانه کانی ئایینه که مان و په رته وازه بون و گروپ گروپی و لیك دابپن و پشت تیک کردن و له ولاشه وه ده رچونی نافرمان له حهره می ماله وه یان بۆ ده روه بۆ بازپه کان و بۆ سهر پینگاکان و بۆ گشت شوینه گشتی یه کان و ئاپۆره کان و قه ره بالفه کانی بی هیچ مویه ک و بی ئه وه ی

پيويستو زهرور بيت، دهی نهگه به ژیرانه تيړا بمينن ده بينن که نه مه هموی به هوی نه بونی په روه ردهی نايينيانه وړانه هيتان له سر به نامه و شريعتهی خوی په روه ردگارو پشتگوئ خستنی په روه ردهی په وشتو ناکارو به ها به رزه کانی نايینی نيسلامی پيروزه له کاتی خوی دا واته له سهره تادا منداله کان په روه رده نه کراون له سر نه نايينه پيروزه و له سر په وشتو ناکاره کانی نيسلام و پشتگوئ خراون تائه و به م جوړه خوارو خيچ ده رچون، چونکه مندال پارچه يه که له باوک و دايک و سپارده و نه مانه تپکه له گهر دنی باوک و دايک، دهی نهی که لو خوتان له خوی خوتان بپاريزن و له خوی په روه ردگار تان بترسن له بهر هم و ميوه کانی دلتان و له جگر گوشه کانتان و پشتگوئ يان مه خن و به دهستی خوتان فری يان مه دهنه ناو ناگری دوزه خه وه، نه و ناگری که سوته مهنی و خوراکه که ی خه لک و بهردی زل زلن، نهی که لو له خوا بترسن و خوتان له خوی خوتان بپاريزن له کوپه کانتان و له کچه کانتان و له نه وه و له وه چه کان و له منداله کانتان که جله وی کاروباره کانیان له دهستی نيوه دايه و چاوديزی و هلسورانن و په روه رده کردن و پامينانيان خراوه ته نه ستوی نيوه و چاره نوسيان له دهستی نيوه دايه، دهی په زامه ندی خويان پی به ده ستبينن بؤ خوتان و بؤ مندال و نه وه و وه چه کانتان بؤ نه وهی خوتان و نه وو منداله کانتان که سو کارو عه شيرت و که له که شتان له دنيا و له قيامه تدا به خته وه و سر به رزو سر فراز بين. ناخر نايینی نيسلام په روه رده يه کی کاملانه و ته وای بؤ گروهي به شهریه هيناوه و باوکان و دايکان و منداله کانیان له سر جوانترین و ته وای ترين شيوه په روه رده کرده و جوانترین په وشتو ناکاری فير کردن پيش چونه لای خيزان و پيدا بونی جگر گوشه کان وای په روه رده کردن که خویان و نه و منداله شی که پی يان ده به خشيت له شهي تانی نه فرت ليکرو پاريزرو بن ته ویش به په نا گرتن به خوی گوره له شهي تان هروه کو پيغه مبه عليه السلام فرمويه تی: {لو ان أحدکم اذا أتى أهله قال بسم الله اللهم جنينا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا ففضي بينهما ولد لم يضره} و اتا: نه گه يه کيکتان چوه لای خيزانه که ی بؤ نه نجامدانی کاری شريعی و نه م دوعايه ی سهره وهی

خویندو بلئی: { بسم الله الجنينا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقنا } واتا به ناوی خوای گوره، نهی په روه ردگاری نیمه، نیمه شو نه و منداله شمان له شعیتان بپاریزیت که پیمان ده به خشیت. نه گهر نه دوعایهت خویند له کاتیکدا که ده ست به کاره کت کرد نه و شعیتان ناتوانیت زه فەر به خویشان و به و منداله به ریت که خوای گوره له و جوت بونه یان به و باوک و دایکه ی ده به خشیت. هه روه ها ئیسلام فیزی نه ده ب و په وشتی به رزو ه لاس و که وتی باشی باوک و دایکانی کردوه له گه ل منداله کانیا ن له کاتی له دایک بونیان که ده بی له گوئی ی راستی کورپه له تازه له دایک بوه که یان بانگ بده و له گوئی ی چه پی قامت بکن. به پی ی نه و کاره ی پیغه مبه ﷺ بۆ حسینی کورپی نیمامی عه لی کرد کاتی له دایک بو، هه روه ها یه کیککی تر له نه ده ب و په وشتی باش له گه ل منداله کان ناو لیتانیکی خو شو و پر واتی به گویره ی فەرموده ی پیغه مبه ﷺ که فەرمویه تی { انکم تدعون يوم القيامة بأسمائکم فأحسنوا أسمائکم } رواه أبو داود. واتا: پوژی قیامت ئیوه به و ناوانه و بانگ ده کرین که له دنیا دا لیتان نراوه، جامه ول بده ن ناوی خو شو و پر واتا له خوتان بنین و له منداله جگه ر گوشه کانتان بنین. خوای گوره سهرخه رو پشتیوان و یارمه تیده ره (۱).

نه ک وه ک نه م په روه رده سه قه ته ی که نه مړ له ولاتی نیمه دا هیه که سهرتاپا دژی نایینی ئیسلام و دژی خوای گوره یه و هرچی په یوه نده یه کی به نایینه وه هه بیت نایه یلن له پره گو ریشه وه ده ری ده هینن، ته نیا یه ک وانه ی نایینی هه بو هر له زوه وه و له سهرده می حیزی به عسه وه تا کو به ئیستاش ده گات و به لکو له جارن خراپ تریش که وتنه ویزه ی نه و ده رسه و ورده ورده لقو چل و پوپیان کردو هه لیان په رداوت وایان لی کردوه ئیستا نه وه ی سیمو بونی دین و ئیسلام هیه پیاننه وه نه هیشتوه. ئیستا بوه ته ده رسیکی پوت و قوتی کومه لایه تی و به س. هه رشتیک ثایه ت و فەرموده ی تیدا هه بیت یه کسه ر لای ده به ن و چاویان پی هه ل نایه ت و دل و ده رونیان پی نا کریته وه. په روه رده یه ک دور له

(۱) بۆنوسینی نه م پیشه کیه سود له (أدب الأسرة - الأدب مع الأخوة والأخوات) له نویسی: (الشیخ /

عبد الظاهر عبد الله علي) وەرگراوه.

نه‌خلاقو دور له‌په‌وشتی ئیسلامی. ئاخړ من خۆم گویم له‌به‌پړتوه‌به‌ریکی په‌روه‌رده‌یه‌ك بویه‌یه‌كی له‌به‌پړتوه‌به‌ره‌كانی ناماده‌یه‌یه‌كانی گوت: ئیوه‌ سه‌یرن، وه‌ره‌ به‌قسم بکه، کچو کوپه‌كان تیکه‌لاو بکه‌و ئی یان بگه‌پړی بایه‌کتری ماچ بکه‌ن و یه‌کتری بگوشن، هانیان بده بزانه داخو شه‌ویش دیتنه‌وه‌ مال!!!

یه‌کي له‌مامۆستاكان ئی ی هاته‌ وه‌لام و گوتی: باشه‌ مامۆستای به‌پړیز، نه‌دی په‌وشتو نه‌خلاق چی ئی هات؟! . من له‌و په‌روه‌رده‌یه‌ی که‌ده‌وامی تیدا ده‌که‌م چه‌ند نایه‌ت و فرموده‌یه‌کم له‌پشت سه‌ری خۆمه‌وه‌ هه‌لواسیی بون که‌په‌یوه‌ندیان به‌زانست و زانیاری و په‌روه‌رده‌و فیژکردنه‌وه‌ هه‌بو، هه‌روه‌ها برایه‌کی تریش له‌به‌شیکی تردا به‌هه‌مان شیوه‌، کاتی به‌پړتوه‌به‌ری په‌روه‌رده‌که‌ دیتنه‌ به‌شه‌که‌ی من و نه‌و به‌شهی نه‌و برایه‌ی ئی یه‌و چاوی به‌و نایه‌ت و فرمودانه‌ ده‌که‌ویت ده‌رونی تیک ده‌چیت و دلی تیک هه‌ل دیت و به‌رچاوی تاریک ده‌بن. فیتنه‌ گیره‌کانیش فیتله‌و ده‌سته‌چیلای ئاگری فیتنه‌ فو ئی ده‌که‌ن و دایده‌گیرسینن بویه‌ پۆژیک نه‌و به‌پړتوه‌به‌ره‌ کارگیریه‌که‌ی خوی بانگ ده‌کات و پیی ده‌لی:

- نه‌وه‌ بۆ و بیئاگای په‌روه‌رده‌که‌یان داگیر کردوه‌و ئاگاشمان له‌خۆمان نیه‌!! بپړ هه‌ر ئیستا نه‌و نایه‌ت و فرمودانه‌ ئی بکه‌وه‌.

کابرای کارگیر ده‌چیت نه‌وانه‌ی نه‌و برایه‌ ئی ده‌کاته‌وه‌و ده‌لی: من هی کاک نه‌حمه‌د ئی ناکه‌مه‌وه‌و ده‌چم به‌خوی ده‌لیم بابۆخوی ئی یان بکاته‌وه‌. نه‌وه‌بو هات بۆ لامو منیش پیم گوت: من ئی یان ناکه‌مه‌وه‌و کیش دیت ئی یان بکاته‌وه‌و بابیت!

نه‌نجام جه‌نابی به‌پړتوه‌به‌ر گوتبوی: من خۆم ده‌چم ئی یان ده‌که‌مه‌وه‌. منیش وتم بابیت: نه‌وه‌ بو نه‌هات. حه‌ز ده‌که‌م یه‌کي له‌نایه‌ت فرموده‌كان بنوسم تا خویننه‌ری به‌پړیز به‌چاوی خوی بیان بیتیت نایا نه‌م فرموده‌و نایه‌تانه‌ چ هه‌په‌شه‌یه‌کی بۆ نه‌وان و بۆ به‌رژه‌وندیه‌کانی نه‌وان تیدایه‌ جگه‌ له‌نامۆژگاری و هه‌لنان بۆ په‌روه‌ردو فیژ کردنیکی راست و دروست و به‌نه‌خلاقانه‌ ته‌نیا نه‌وه‌ نه‌بیت دژی سته‌م و سته‌مکاری و گه‌نده‌لی و

دهست پیسی و داوین پیسین. ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ سورة الزمر: (۹).

فرموده که ش: {معلم الخیر بدعوا له کل شیء حتی الحیتان فی البحر} و ه باقی فرموده کانی تریش له و باز نه یه دا ده خولیتنه وه، هر چهنده هرچی نایه تی قورناتن هیه و هرچی فرموده ی پیغه مبه ر علیه السلام هیه هه مو له سودو که لکی مرؤفایه تی دایه و فرمان کرده به چاکه و قه ده غه کرده له خراپه و ناژاوه گیتی و له ده ستپاکی و له داوینپاکی و دژه گنده لی و دزی و بی نه خلاقیه. ده ی په روه رده و فیژکردنیک ناوه ها بیت ده بی چ شاییه کت پی هه بیت.

نیسلام فیژمان ده کات که منداله کان وا په روه رده بکه یین که هر به کی له براکان و خوشکه کان ریژو نه ده بیان هه بیت له قسه کردن و له هئسو که وت و له به یه که وه ژیان له نیوان خویندا له ناو خیزاندا، و له سهریان واجب ده کات که چاکه له گه ل یه کتریدا بکه و یه کتریان خوش بویت و ریژ له یه کتری بگرن و ریژی باوک و دایکیان بگرن و گوره به زه یی به بچوک دا بیتنه وه و بچوکیش ریژی گوره یان بگریژ و ده ست بخنه ناو دهستی یه کتری تائه و خیزانه که شو هه وایه کی پر له خو شه ویستی و ته بایی وریکی و هوگری و یه کگرتن و دل پاک له گه ل یه کتری و یه ک پیژو یه ک پؤل بن وه ک دیواری کژنکریتی یه کتری بیه ستنه وه بؤ نه وه دوژمنان نه توانن زه فهران پی به رن (کالبنیان یشد بعضهم بعضاً) به گویره ی فرموده ی پیغه مبه ر علیه السلام که فرمویه تی: {بر أمك وأباك وأختك وأخاك ثم أدناك فأدناك} و اتا: ریژ گرتن و چاکه کردن و گوپرایه لی باوک و دایک و براو خوشک و نه مجار خه لکانی تر پله به پله به ره و خوار پیویسته له سر هه مو که سیٹ. هه روه ها به پی ی فرموده ی پیغه مبه ر علیه السلام: {حق كبير الاخوة على صغيرهم كحق الوالد على ولده} و اتا: مافی برا گوره به سر برا بچوکه وه وه ک مافی باوک و دایک وایه به سر منداله کانیه وه. برایه تی له ناییندا له هه مو برایه تیه کانی دایک و باوکی له پیژسترو واجب ترو پله به رز تره. که بریتیه

له‌په‌یوه‌ستیه‌کی کۆمه‌لایه‌تی که‌هیچ ویتایه‌کی نیه له‌په‌یوه‌ندیه‌کانی ترو‌خۆی له‌قه‌ره نادات، بۆیه ده‌بینین که له‌ئیسلامدا بارک جه‌نگ له‌گه‌ڵ کۆپری دا ده‌کات و می‌رد شه‌ر له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌ی دا ده‌کات و برا دوژمنایه‌تی برا ده‌کات و خۆشی ناوێت له‌پیتا و به‌ده‌ست هیتانی په‌زامه‌ندی خوای گه‌وره‌دا نه‌ک له‌پیتا و به‌رژه‌وه‌ندیه تاکیه‌کانی دنیا و دنیا خۆری. چه‌ده بنوسین کۆتایی نایه، ئیدی به‌مه‌نده کۆتایی دینین به‌م پیشه‌کیه ئومیده‌وارم سودی هه‌ییت.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد وعلی آله وصحبه ومن والاه إلى
یوم الدین وسلم تسلیماً. وەرگیر

پیشه‌گی نوسهر

إن الحمد لله حمدہ ونستعینہ ونستغفرہ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له. وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

أما بعد:

ئەركی پەرەردیار گە ئی گەرەو گران وقورسە، ئەركی ئەو بەرزترین و گرنترین کاریکە گەر تیایدا دلسۆزو کارامەو پسپۆر بیت، نیاز پاکێ (الإخلاص) ی بۆ خوای بالا دەست و کار بەجێ هەبێت و مندال و قوتابیەکانی بە پەرەردەیهکی ئیسلامیانە پەرەردە بکات و کەسانێکی پڕوا داری سینگ فراوانی دوا پۆزیان ئی دروست بکات.

پەرەردیار چ پیاو بیت و چ ژن، مامۆستای سەرەتایی بیت، یاناوەندی و ئامادەیی و دواناوەندی و زانکۆکان بیت و چ دایک و باوک بیت و هەر کەسێک چاودێری و سەرپەرشتی مندالان بکات و یا بەخودی پەرەردەکەو هەل بستی تادەگاتە پلە و قوناغی پێگەیشتن و قوناغی کۆتایی و مۆرفیکی بالغ و کادریکی بەخۆپاوەرمونی ئی دەرەدەچیت جیاوازیان نیە و هەموان دەگرتەو و یەهەموان دەلێن پەرەردیار.

ئەمانە هەمویان پەرەردیارو پێگەینەری بەرەکانی دوا پۆزن، چاکی و خرابی بەدینی بێ دینی کۆمەل پەيوەستە بەوانەو. ئەوان چ فیکرو بیرو بۆچون و ئایدیۆلۆژیەتیک هەل بگرن و چیان لەمیشک دا هەبێت لەمندال و قوتابی و بەرەکانی داهاتودا پەنگ دەداتەو. ئەگەر هاتو بەپراستی و دروستی بەئەركی سەر شانی خۆیان هەل بستن و دلسۆزی کارەکە ی خۆیان بن و قوتابیان، مندالەکان لەسەر بەرنامەکە ی خوای پەرەردگار پەرەردە بکەن و بەرەو ئایین و ئەخلاقی جوان ئاراستە و پراحتیایان بکەن، ئەوا هەم مامۆستا خۆیشی و هەم قوتابیایان و هەم کۆمەلگا خۆشیان بەختەویری دنیاو

قیامت ده‌بن. هه‌روه‌کو پێغه‌مبه‌ری خوا^ﷺ به‌کوچه‌ی مامه‌که‌ی خۆی علی کوچی ابی طالب^ﷺ فرمووه: { فوالله لان يهدي الله بك رجلاً واحداً خيراً من حمر النعم }^(۱).

هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر^ﷺ فرمویه‌تی: { معلّم الخير يستغفر له كلّ شيء حتى الحيتان البحر }^(۲). به‌لام نه‌گه‌ر مامۆستا نه‌رکی سه‌رشانی خۆی پشت گوێ خست و نه‌رکی خۆی جی به‌جی نه‌کرد. یاخود منداڵ و قوتابیه‌کان به‌ره‌و خراپه‌کاری و خوانه‌ناسی و لادان له‌پێگه‌ی پاستی خوایی ده‌ست کێش بکه‌ن و به‌ره‌و داپوخان و په‌وشتی خراپ و به‌د به‌ختی ئاراسته‌ بکه‌ن، په‌نا به‌خوا نه‌و کات هه‌م هه‌مو قوتابیان و هه‌م مامۆستاکان خۆشیان و کۆمه‌لگه‌کشیان به‌د به‌خت و چاره‌ په‌ش ده‌رده‌چن و ئۆبالی هه‌موشیان ده‌که‌وێته‌ ئه‌ستۆی مامۆستاکان له‌به‌ر ده‌م خوای به‌رز و بی‌هاوتا دا لێپرسراو ده‌بن. هه‌روه‌کو پێغه‌مبه‌ر^ﷺ فرمویه‌تی: { کلکم راع، وکلکم مسئول عن رعیتہ }^(۳). ده‌ی که‌واته‌ هه‌ر

(۱) - متفق علیه.

ب - واته: سوێندم به‌خوا نه‌گه‌ر خوای گه‌ره‌ پندمایه‌ی وه‌یدایه‌تی که‌ستیک له‌سه‌ر ده‌ستی تۆ بدات و موسلمان ببێت یا بێته‌وه‌ سه‌ر پێگای پاست که‌لێک باشتره‌ بۆ تۆ له‌مێگه‌له‌ حوشترو مه‌رو مالاتیك، که‌ئێستا ئوتومبیلی دواين مۆدیل و کۆشکی به‌رز به‌رز که‌سه‌ره‌شکێنه‌ی پێ له‌گه‌ڵ ئاسمان ده‌که‌ن، یا ده‌فته‌ری سه‌د وه‌ره‌قه‌ی دۆلاری ده‌گرێته‌وه‌. (وه‌رگێتی)

(۲) - صحيح رواه الطبرانی وغيره.

ب - واته: مامۆستای چاک و سود به‌خش هه‌مو شتیک داوای لێ خۆش بوئی بۆ ده‌که‌ن هه‌تا که‌ نه‌هنگ و ماسی یه‌کانه‌یش له‌ده‌ریادا. (وه‌رگێتی)

(۳) - متفق علیه.

ب - واته: ئێوه‌ هه‌مو تان به‌رپرس و چاودیر و شوان، وه‌هه‌مو تان به‌رس و چاودیر و سه‌ره‌رشتیار به‌سه‌ر نه‌و که‌سانه‌ی وان له‌به‌ر ده‌ستدا له‌هه‌مو چین و توێژه‌کانی مرۆڤ و کۆمه‌لگا. پیاو به‌رپرسه‌ له‌ئهندامانی خێزانه‌که‌ی، مامۆستا له‌قوتابیه‌کانی، دایک له‌ منداڵ و میتریدو مالی میتره‌که‌ی نه‌مینداره‌، سه‌رکرده‌ و به‌رپرس سه‌رومال و گیان و عه‌رز و نامۆسی و لات و هاو و لاتییانی له‌ئه‌سۆدایه‌ .. وه‌ هه‌روه‌ها. (وه‌رگێتی).

بۆيەش مامۇستا شوانە لە قوتابخانە كەي خۆي دا وبەرپرسە بەرامبەر بە قوتابىيەكانى و دەبىي بە باشترین شتۆه پەروردهيان بکات وفیري زانست وزانیاریان بکات وفیري پەروشت و ئەخلاقى بەرزو پیرۆزیان بکات وله خراپە بیان گێڕتتەوه.

کەواتە ئەي پەروردهيارو ئەي مامۇستاي بەرپرز پێويستە لەسەرت پيش هەمو شتيك وپيش هەمو كەسيك بەر لە هەمو هەنگاوێكو لە هەنگاوي يەكەمتدا خۆت چاك بکەيت وخۆت بەسيفەتي جوان و بە ئەخلاقى بەرز پرازینیتەوه. دەبىي لەپيش چاوي قوتابىي و منداڵەكان پەفتارى باش بکەيت وجوانترین قسە وگفتار بەگوێچکەياندا بچرپینى و باشترین ئاكار بنوینى و ئەنجام بدەيت، قسەي فشقيات و حەلق و مەلەق لەگەڵ قوتابيان و منداڵەكاندا مەكەو كەسايەتي بەرزى خۆت بنوینە، بۆ ئەوێ ئەو كەسايەتي وەبەيت و ئەخلاقى خۆت بەجواني نیشان بدەيت و پێزو خۆشەويستيت لەدۆ و دەرون وله مێشكى ئەواندا تۆمار بکەيت و وینەي تۆ لەچاوي قوتابىيەكاندا تۆمار ببیت و پەنگ بداتەوه، چونكە هەميشە قوتابيان و زارۆكەكان لاسايى مامۇستاي پەروردهيارو گەرەكانى خۆيان دەكەنەوه^(۱). گرانی و سەنگینی و پەروشت پاکی پەروردهيار وەك باوك و دايكان باشترین پەروردهو چاو لێ كردنە بۆ قوتابيان و منداڵە خنجیلەو چاو گەشەكان^(۲)

(۱) كوردیش دەلى: گەرە ئاو دەرپێژى وگچكەش پىي پىي دەخشینى. (وەرگێن).

(۲) بەلى، پەروشت و ئەخلاق وەئەس و كەوتى باوك و دايك و مامۇستاي پەروردهيار چۆن بێت و وینەي قوتابىي و منداڵەكانیش هەمان وینەي ئەوان دەرەچیتەوه. ئەوان پەروشت پاك و خواناس و ئيماندار و خۆ داپۆش بن بەپۆشاکی شەرى پەر لەحەياو حەشەت منداڵ و قوتابىيەكانیش وەك ئەوان ئيماندارو لەخواترس و پەروشت بەرزو بە ئەخلاق دەرەچن، خواتە خواستە ئەوان بى باوەپوشەقاوە بى پەروشت و پوت و سفور و خۆ پازاوه بن قوتابيان و منداڵەكانیشيان هەر وا دەبن. وەبەپێچەوانە كەشى راستە هەرورەكو لەسەرورە باسما ن كەرد. ئەو تە پێغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموى: {كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى فِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يَهُودَانَهُ وَيَنْصَرَانَهُ وَيَمَجُوسَتَهُ...} واتە: هەمو لە دايك بۆيك بە موسلمانیتى لە دايك دەبیت. بەلام دوايى دايك و باوكى يان چ بن ئەوانیش دەبن بەو دين و پێياز و پەروشتە، جۆلەكە بن جۆلەكەن، قەلە بن قەلەن،

بی گومان نه‌م نامیلکه‌یه‌م بۆ خوشك و برا مامۆستاكانم نویسه‌ دواى كۆكردنه‌وه‌و نویسن و ماندو بون و نه‌زمون وزانیاریه‌كى زۆر له‌كات و ساته‌كانی په‌روه‌رده‌و فیژكردنمدا كه‌نزیكه‌ی چل سالانیكى خایاند. هیوادارم كه‌سود به‌خش بیته‌ له‌بواى پراكتیكى (كرده‌كى — عملی) دا، مامۆستایان و په‌روه‌ردیاران و دایكان و باوكان كه‌لكی ئی وه‌ربگرن، مامۆستایانی نمونه‌یی و باش و سه‌ركه‌وتویان ئی ده‌ربچیت.

له‌خواى گه‌وره‌م داوايه‌ كه‌سودو كه‌لكی بۆ براییانى موسلمانم هه‌بیته‌ و بیکاته‌ کارێكى پوخته‌ و نیاز پاك له‌پوى خواى گه‌وره‌و به‌رزو به‌خشنده‌دا.

نوسهر

ناگر په‌رست بن ناگر په‌رستن، مه‌گه‌ر نه‌وه‌ی خواى گه‌وره‌ مه‌به‌ستى بیته‌ بیهێنێته‌ سه‌ر ږنگه‌ی راست هۆکاره‌كانی بۆ ده‌گونجینی. کوردیش ده‌لی: گيا له‌سه‌ر پنجه‌ی خۆی ده‌پوێته‌وه‌. (وه‌رگێپ).

نهرکی په روه ردیاری سه رکه وتوو

شیتکی به لگه نه ویست و ته یوریه که ناوات و نامانجه کانی په روه رده و فیرکردن بریتیه له دروست کردنی که سیه تیه کی به رزو نمونه یی له نیتو کومه لگای موقایه تی دا، نه و که سیه تیه نمونه ییه ش نه و کاته دیته دی که په یوه ست بیت به دروست کاره که ی خوی، واته به په روه ردیاری بالا ده ست و هرچی سیستم و که ته لویکی زیانی هیه له و خواجه به رزو بی هاوتایه وهری بگریت و نه مجار کومه لگاکی خوی پی پاست بکاته ووه چه مکه کانی زیانی کومه لگاکی له سر نه و بنچینه و بنه ما پاسته قینه خویایانه دابمه زریخت، نانه مه په پیازو نامانجی دروست و پاسته قینه له په روه رده کردن و فیرکردندا له دروست کردنی ماموستاو په روه ردیاریدا.

شیتکی ناشکرایه که په روه رده و فیر کردن چه ندان بنچینه و بنه مای هیه که له سهری داده مزیت، له کومه لیکه وه بۆ کومه لیککی ترو به گویره ی چه ملک و بیرو زیهنی نه و کومه لگایه ده گزیت. نه گهر له کومه لگای کومنیستی بیت نه و بنه ماکانی په روه رده له سر بنچینه ی مادیته و ددان نه نان به بابته روحی یه کان و پچرانی په یوه ندی موقف به په روه ردیاریه داده مزیت. وه له کومه لگای پوزنا وادا له سر بنچینه و بنه مای داگیر کردن و خوویستی و داهیزران داده مزیت، به لام له کومه لگای نیسلامی دا پرینسیپه کانی په روه رده و فیرکردن له سر بنچینه یه کی به هیزو پته و له سر بناغه و بنه مای بیرو باوه پیک (عقیده) پاست و دروست و سۆزه به رزو به ها به رزو پولاینه کان و ناکاروپه وشته جوان و به رزه کان داده مزیت که په یوه ندی قوتابی یاموؤ به گشتی به خوی په روه ردیاریه توندو تۆل و توکمه یه، نه مه ویرای په یوه ندی خوشه ویستی له نیتوان ماموستاو برا قوتابیه کانی و له نیتوان به پتوه به رو ماموستایان و به پتوه به رایه تی قوتابخانه که ی و دواتریش په یوه ندی خوشه ویستی و پیز به خیزانه که ی توندو تۆل تر ده کات، نه مه سهریاری په یوه ندی روحی خوی له نیتوان نه اندامانی کومه لگاکی پوز به پوز

پته‌وترو به‌هیز تر ده‌بی‌ت و په‌وپه‌وه‌ی ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی و براهه‌تی و ته‌بابی و به‌ك ریزو به‌ك ده‌ستی خیراترو خیراتر ده‌خولیت‌ه‌(۱).

نه‌گه‌ر ویستمان نه‌م که‌سیه‌تیه‌ له‌واقیعی کارکردندا به‌یتینه‌ دی نه‌وا ده‌بی په‌روه‌ردیاریکی سه‌رکه‌وتو و کارامه‌ له‌بواری په‌روه‌رده‌و فی‌کرکردندا به‌م شیوه‌یه‌ی که‌له‌سه‌روه‌ه‌ باس‌مان کرد دروست بکه‌ین. دیاره‌ ده‌بی نه‌م په‌روه‌ردیاره‌ چه‌ندان مه‌رج و ئاکاری جوانی تیدا بینه‌ دی هه‌تا‌کو بقوانی‌ت بی‌ته‌ په‌روه‌ردیاریکی چاک و مامۆستایه‌کی به‌که‌لک و سه‌رکه‌وتو.

(۱) خ‌وای گه‌ره‌ له‌قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ^ع وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ^ع﴾ واته‌: موسلمانان ، بر‌واداران براه‌ی به‌کترین، ده‌ی با‌هه‌میشه‌ نیتوانی به‌کتری چاک‌تر بکه‌ن و نی‌س‌لاح له‌نی‌وان خ‌ویان دا به‌ریا بکه‌ن و په‌روه‌رده‌و فی‌کرکردن و نامۆزگاری به‌کتری بکه‌ن و به‌کتری به‌ره‌و چاکه‌ و چاکه‌کاری هه‌ل بنه‌ن تا به‌کترینان خ‌وش بو‌یت و به‌خته‌وه‌رو به‌ختیار بژین و تا‌خ‌وای گه‌وره‌و سۆزو به‌زه‌یی پیتان دا بی‌ته‌وه‌ و له‌ دنیاو له‌قیامه‌ندا سه‌ریه‌رزو سه‌رفرازتان بکات. هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ^ع وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ^ع﴾ واته‌: هه‌میشه‌ هاریکاری و یارمه‌تی به‌کتری بده‌ن له‌سه‌ر چاکه‌ و چاکه‌کاری و نامۆزگاری به‌کتری کردن و ده‌ستگیرایی نه‌ك له‌سه‌ر خ‌راپه‌ و خ‌راپه‌کاری و ملی به‌کتری شکاندن و چال بۆ به‌کتری هه‌ل که‌ندن و له‌به‌ر به‌ك بردنی خانه‌و شانه‌کانی کۆمه‌لگا که‌خیزانه‌و مامۆستاو خ‌ویندکاران و قوتابیان پۆل و ئوروی به‌پێوه‌به‌رو مامۆستا بکه‌نه‌ شه‌رگه‌ و وکۆرسی می‌زه‌کان له‌به‌کتری بکه‌ن به‌سه‌نگه‌رو مه‌ته‌ریز. به‌ناوی حیزبایه‌تی و پێ‌ک‌خ‌راوی مامۆستایان و قوتابیان و خ‌ویندکاران و نازانم چی و چی هه‌روه‌کو نه‌م‌پۆ له‌واقیعی حالی خ‌ۆماندا له‌عیراق به‌گشتی و له‌کوردستانی خ‌ۆماندا به‌زه‌قی و به‌تایبه‌تی ده‌بینین (وه‌رگێ‌).

مەرجه کانی په روه د یاری سرکه وتوو

۱. ده بی له کاره کوی دا کارامه و پسپوړ بیت، هه میسه له شیوازه فیرکاری په روه رده کاریه کانیدا داهینه بیت ویست و ناره زو خو شه ویستی بۆ کاره کوی هه بیت ومندالان و قوتابیه کانی خوش بون، هه ولتکی لیپراوانه بدات بۆ په روه رده و فیرکردنیا به شیوه یه کی دلسوزانه و زور چاک و دروست، به رژه وهندی گه لیان له چاوی قوتابیه کانه وه سیر بکن و زانست وزانیاری و ناموزگاری به که لکیان پی ببه خشن، له سر نه خلاق و په وشتی جوان و به رز پایان بینن، هه ولتکی بی پایان بدات بۆ دور خستنه وه یان له خو و په وشتی ناشیرین و بیزارو، چونکه نه و له هه مان کاتدا په روه د یاریو فیرکاریشه. هه م زانست وزانیاری به سود فیری قوتابیان ونه وهی دواړو ده کات وهه م په روه رده و پاهینه رو پیک هیته ری مروفیکری راست و دروسته له سر نه و نامانجه ی که خوی گوره مروشی له پیناودا دروست کردوه.

۲. ده بی پشه نگیکی باش و به که لک بیت، له قسه کانیدا، له کرداره کانی دا، له خو و په وشتی دا، له پاپه پاندنی کارو نه که کانی سرشانی دا به رامبه ر به خوی په روه د یاری خوی، هه روه ها به رامبه ر به که یو به رامبه ر به قوتابیه کانی و ده بی نه وهی بۆ خوی و مال و مندا له کوی دهی خوازیت بۆ قوتابیه کانیشی بیه وی، گیانی به زه یی ولی بورده یی هه بیت ونه رم و نیان بیت له که لیاندا، نه که ناچاری سزادانیان کرد با به رهم و به زه یی بیت. هه روه کو پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: { لایؤمن احدکم حتی یحب لأخیه ما یحب لنفسه } (۱).

۳. له مەرجه کانی ماموستای سرکه وتو نه وهیه ده بی قوتابیه کانی به گویره ی بنچینه و بنه ماکانی زانست و په روه رده و نه خلاقى جوان پابه پینی که له سر چه مک و بنه ماکانی ئیسلام

(۱) ۱ - متفق علیه.

ب - واته: بهوای نیه هه رکه سینک له ئیوه هه تاکو نه وهی بۆ خوی دهیه وی و پی ی خو شه بۆ برا موسلمانان که شی بخوازیت و بیه وهی. (وه رگیت).

دامه زراوه . ده بی ژوریش ناگادار بیت قسه و کرداره کانی به ک بن ولیک جیا نه بن وتیک نه گیرین . گوی بگره بؤ خوی گوره وبالا ده ست چیمان پی ده فهرمویت: ﴿كَبُرَ مَقْتًا

عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ سورة الصف: ۳. (۱)

دیاره نهمه به رپرچ دانده و هی نه و که سانه به که هر قسه یان هه یه و به س وبه کرده وه هیچیان له ده ست هه ل ناوهریت . هه روه ها پیغه مبر ﷺ فهرمویت: { اللهم إني أعوذ بك من علم لا ينفع } (۲) . واته کاری پی ناکم و به خه لکیشی پانه گه به نم و خلکی فیزی نه و زانسته خراپه ناکم ولای خوم حه شاری بدهم تا له گه ل خومدا ده یبه مه ژیر گله وه وه له دنیا دا پره وشت و نه خلاقی خومی پی نه پازننمه وه .

هه روه ها گوتی شاعیر:

يا أيها الرجل المعلم هَلْ لِنَفْسِكَ كَانَ ذَا تَعْلِيمٍ (۲) .

۴ . ماموستا پیوخته بزانی که ئیشی نه و وه ک ئیشی پیغه مبران (علیهم الصلاة والسلام) وایه که خوی گوره ناردونیه خوار بؤ پښتوایو ده ست گیروی مروف و فیرکردن و پره ورده کردن و پی ناساندنی پره وردگارو دوستکاری خویان .. هه روه ها ماموستا له جیگه ی باوک و دایکه له سوزو خوشه ویستی دا بؤ قوتایه کانی و به رپرسه

(۱) واته: نه ی نه و که سانه ی که بپواتان به خواو به پیغه مبر ﷺ هیناوه بؤچی نه وه ی به دهم ده ی لښ به کرده وه نای که ن، نه دی نازانن خوی گوره ژور پقی له و که سانه هه ل ده ستیت که نه وه ی به دهم ده ی لښ به کرده وه نه نجامی ناده ن و نه نیا قسه یان هه یه و به س ، خوا ژور ژور پقی له م جوره که سانه یه . (وه رگتی).

(۲) ۱ - واته: خویه گیان په نا ده گرم به تو له زانستیک که سود به خش نه بیت.

ب - رواه مسلم.

(۳) نه ی نه و که سه ی که ماموستایت، ده ی شتیک له زانست و پوښنیری بؤ خوت کؤ بکه روه که بتوانیت فیرخوازه کانتی پی فیر بکه یت و پره ورده یه کی پاک و پوختیان بکه یت . (وه رگتی).

بهرامبر به قوتابیانه له ناماده بونیان، له گرنګی دان به وانه کانیان. نه که هر نه مهش به لکو ده بی یارمه تیشیان بدات له حل کردن وکردنه وهی گری کویره کانی کیشه و تهنگوچه له مه کانیان و ههستان به هه مو کارو فرمانیک که له سنوری نه رک وکاره کانی نه و ده ژمیردرین. پیغه مبه ﷺ فه رمویه تی: { کلکم راع، وکلکم مسئول عن رعیتة } (۱)

با ماموستایان چاک بزائن که نه وان له قوتابیانه کانیان به پرپرسن له بهردهم خوی گه ورده دا که چی فیر کردون وچی فیر نه کردون. وه نایا دلسوزو جیدی بوه له به دوا دا چونی کیشه کانیان وله تویرینه وه و لیکنولینه وه له ناسته نګه کانیان و گه پان به دواتی پیکه چاره ناسته کان ورپنومایی کردن وده ست گرتن وگپنه وه یان له خراپه کاری و ناسته کردنیان به ره و چاکه و چاکخوازی. پیغه مبه ﷺ فه رمویه تی: { إن الله سائل كل راع عما استرعاه، أحفظ ذلك أم ضيعه؟ حتی يسأل الرجل عن أهل بیت } (۲)

هه روه کو پتویسته له سه ر ماموستا یا به روه ردیار که به و شیوه زمان و زاراه و قسه یان له که له دا بکات که تی ی ده گن و به گویره ی پله ی تیگه یشتنیان بیان دوینی و وانه کانیان بۆ پافه و شروقه بکات. علی ﷺ گوتویه تی: (حدثوا الناس بما يعرفون، أحببون أن يكذب الله ورسوله؟) (۳).

(۱) متفق علیه

(۲) أ - حسن رواه النسائي عن انس.

ب - واته: خوی گه ورده له هه مو شوانیک ده پرستیته وه له و شتانه ی که شوانه تی به سه ردا کردون، نایا باشی پاراستون و هه قی خو ی داو نی، یا باشی له وه پاندون و خزمه تی کردون یا به پیچه وانه وه، هه تاکو پیاو ده رباره ی مال و منداله کانی خو شی لی ی ده پیچریتته وه، نایا له سه ر به رنامه و په وشت ورپسا کانی نیسلام په روه رده ی کردون یا به پیچه وانه وه... تد. (وه رگپن).

(۳) أ - أخرجه البخاری فی العلم، باب خص قوماً دون قوم فی العلم.

ب - واته: به و زمان و به و شیوه قسه له که له خه لکی بکن که تی ی ده گن وده ی زانن و به گویره ی ناستی هوشیاری و زانستی نه و که س وکړو کومه له قسه یان له که له دا بکن، نایا هه ز ده که ن که درو له که له خوا و پیغه مبه ری ﷺ خوادا بکن؟ (وه رگپن)

۵ - ماموستا به‌هۆی کاره‌که‌یه‌وه له‌نیۆ قوتابیانیك دا ده‌ژیا که‌پله‌ی تیگه‌یشتن وزانیاری و نه‌خلاق و په‌روه‌رده‌و زیره‌کیان جیاوازه.

بۆیه ده‌بێ له‌گه‌ڵ هه‌مواندا هه‌ر که‌س به‌نه‌خلاقى خۆی هه‌ولیان له‌گه‌ڵ دا بدات. چونکه ئه‌و وه‌ك باوك وایه بۆیان وله‌جیگه‌ی باوك دایه و ده‌بێ به‌چاوی باوكایه‌تی سه‌یریان بکات به‌گوێره‌ی فهرموده‌ی په‌روه‌ردیاری گه‌وره‌مان پێغه‌مبه‌ر محمد ﷺ که‌فه‌رمویه‌تی: {إِنَّمَا أَنَا بَمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ} (١)

٦ - پێویسته له‌سه‌ر ماموستای سه‌رکه‌وتو که‌هاریکاری و یارمه‌تی براده‌ره‌کانی بکات، ئامۆژگاریان بکات و پراوێژیان پێ بکات له‌و کاروبارانیه‌ی که‌په‌یوه‌ندی به‌کاروبارو به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی قوتابیه‌کانیانوه هه‌بێت، بۆ ئه‌وه‌ی ببێته پێشه‌نگی به‌که‌ك و دروست بۆ قوتابیه‌کانی و ده‌بێ هه‌مو ماموستایان شوێن که‌وته‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بن و چاو له‌و بکه‌ن کاتی خۆی گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی ئه‌و پێغه‌مبه‌ره‌ ﷺ راده‌گه‌یه‌نێ و ده‌فه‌رموی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (٢)

٧ - هه‌ر چه‌نده زانابی خۆت به‌که‌م بزانه (التواضع العلمی): ددان نان پێ له‌ به‌پاستی نان سه‌ربه‌رزى و مایه‌ی په‌وشت و نه‌خلاقى به‌رزه، گه‌رانه‌وه بۆ پاستی وه‌ق و سه‌رکه‌شی نه‌کردن له‌سه‌ر هه‌له‌و تاوان چاکتره‌و زۆریش چاکتره له‌خول خواردنه‌وه‌ت له‌ خولگه‌ی تاوان و خراپه‌وسور بون و پێدا گرتن له‌سه‌ر خراپه‌و خراپه‌کاری و خوانه‌ناسی.

(١) ١ - صحیح ر‌واه أحمد وأبو داود.

ب - واته: من بۆ ئێوه وه‌ك باوك وام و فێری ئایینی خواو به‌رنامه‌که‌ی خواتان ده‌که‌م و خ‌وای گه‌وره‌تان پێ ده‌ناسێتم و په‌روه‌رده‌یه‌کی ئیسلامیان‌تان ده‌که‌م. (وه‌رگێژ).

(٢) ١ - الأحزاب: ٢.

ب - واته: پێغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ ئێوه نمونه‌و پێشه‌نگی باش و چاکه، ده‌ی له‌کارو کرده‌وه‌کانتاندا چاو له‌و بکه‌ن و شوێن پێ ی س‌وننه‌تی ئه‌و هه‌ڵ بگرن و د‌وای ئه‌و بکه‌ون و به‌مو ئ‌ی ل‌امه‌ده‌ن. (وه‌رگێژ).

له‌سەر مامۆستا پێیویسته که شوێن که‌وته‌ی پێشینە‌ی پیاو چاک (السلف الصالح) بێت له‌هه‌موه‌نگاوه‌کانی ژبانی داو له‌ئاست پاستی دا و پێی له‌هه‌له‌کانی خۆی بنیت و مل که‌چ و خۆبه‌که‌م زان بێت، هه‌ر کاتێک پاستی بۆ ده‌رکه‌وت وزانی نه‌وه‌له‌یه، ده‌بێ ده‌سته‌وستان پێی له‌هه‌له‌کانی خۆی بنیت جابا نه‌وه‌که‌سه‌ی بۆی پاست ده‌کاته‌وه قوتابیه‌کی خوشی بێت. به‌لگه‌ش له‌سەر ئه‌مه‌ نه‌وه‌یه که (ابن ابی حاتم) له‌کتیبه‌که‌ی خۆی دا (مقدمة الجرح والتعديل) ئاماژه‌ی پێی کردوه کاتی که به‌سه‌ر هاته‌که‌ی مالک رحمه‌الله ده‌گێڕێته‌وه که فتوای له‌سەر شتێک دا، به‌لام له‌دوایی دا فه‌رموده‌ی له‌سەر دیوه که نه‌وه‌له‌ بوه، که به‌م شیوه ده‌گێڕێته‌وه: باب ما ذکر من اتباع مالک لأثار النبی ﷺ ونزوعه عن فتواه عندما حدث عن النبی ﷺ خلافه: قال ابن وهب: سمعت مالکاً سئل عن تخليل أصابع الرجلین فی الوضوء فقال: ليس ذلك علی الناس. قال: فترکته حتی خف الناس، فقلت له: عندنا فی ذلك سنة، فقال وما هی؟ قلت: حدثنا الليث بن سعد وابن لهيعة، وعمر بن الحارث عن یزید بن عمرو المعافری عن أبی عبدالرحمن الحبلی عن المستورد بن شداد القرشي: قال رأیت رسول الله ﷺ يدلك بخصره ما بین أصابع رجلیه، فقال: إن هذا الحديث حسن، وما سمعت به قط إلا الساعة، ثم سمعته بعد ذلك یسأل فیأمر بتخليل الأصابع ^(۱)

(۱) ا. بروانة (مقدمة الجرح والتعديل ص ۳۰)

ب. دواي نه‌وه‌ی ئه‌م فه‌رموده‌یه‌یان بۆ گێڕایه‌وه هه‌روه‌کو له‌سه‌روه‌ه‌ نووسیمان: پوخته‌ی فه‌رموده‌که‌ش نه‌وه‌یه که پێغه‌مبه‌ر رحمه‌الله کاتی ده‌ست نوێژی هه‌لگرتوه به‌په‌نجه‌ توتی به‌نجه‌ی ناوه به‌نیوانی په‌نجه‌کانی قاچی دا دواي نه‌وه‌ی ناوی پێدا ده‌کردن واته‌ نیوانی په‌نجه‌کانی قاچی به‌په‌نجه‌ توتی ته‌په‌رکه‌رن و پێی داده‌هێنان. که‌نیمای مالک رحمه‌الله ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی پێی ده‌گات و ده‌ی بیستی ده‌لی: ئه‌م فه‌رموده‌یه‌م نه‌بیستوه‌و، ئه‌مه‌ یه‌که‌مجاره‌ بییستم وه‌رموده‌یه‌کی چاکه‌ (حسن) ه‌و ئیدی له‌وکاته‌وه هه‌ر که‌سێک پرسایاری له‌نیمام مالک بکریه‌وه، ده‌ی گوت: په‌نجه‌تان له‌نیوان قامه‌که‌کانی پێتان پابه‌ینن و پاکیان بکه‌نه‌وه. وه‌فتوا کۆنه‌که‌ی خۆی وه‌لا ناو ددانی به‌پاستیه‌کاندا هێنا. (وه‌گێڕ).

نه‌گەر بیټ و به‌لگه‌و نمونه‌کانی ژیان‌ی پێشینه‌ی پیاو چاک (السلف الصالح) بپنینه‌وه‌و بیان خه‌ینه‌رو نه‌وا له‌م چه‌ند لایه‌ره‌یه‌دا جی یان نابێته‌وه‌. بۆیه له‌سه‌ر مامۆستای سه‌رکه‌وتو پێویسته‌ که‌ده‌یه‌وی له‌کاره‌کانی دا سه‌رکه‌وتو بیټ ده‌بی بۆ هه‌ق و پاستی هه‌میشه‌ مل که‌چ بیټ و ددان به‌پاستیه‌کاندا بپنیت و له‌که‌له‌ په‌قی خۆی دابه‌زیت و پێی له‌هه‌له‌کانی خۆی بنیت و به‌کرده‌وه‌ش بیسه‌لمینێ نه‌گەر هات و بیینی وه‌لامی قوتابیه‌ک له‌وه‌لامی نه‌و پاست تر بو، یارپاو بیرو بۆچونی که‌سیکی تر یا قوتابیه‌که‌ی له‌هی نه‌و پاست تر بو، بارپای بگه‌یه‌نێ که‌وه‌لامی نه‌و قوتابیه‌ له‌هی نه‌و پاست تره‌ و کار به‌هی نه‌و بکه‌ن و سه‌رکه‌شی نه‌کات له‌سه‌ر هه‌له‌که‌ی خۆی و پێی دابگریت و بپێی نه‌خێر هه‌ر وه‌لامی من پاستره‌ له‌کاتیکیش دا نه‌و هه‌له‌یه‌. وه‌پێویسته‌ له‌سه‌ری ئه‌م په‌وشته‌ به‌رزو گه‌وره‌یه‌ که‌بریتیه‌ له‌گه‌رانه‌وه‌ بۆ هه‌ق و پاستی و ددان نان به‌هه‌له‌ی خۆداو مل که‌چ بون بۆ پاستی له‌مندالان و قوتابیه‌کانی بگه‌یه‌نێ. دیاره‌ که‌وای کرد پتر متمانه‌ و خۆشه‌ویستی قوتابیه‌کان بۆ لای خۆی پاده‌کیشی.

نزیکه‌ی چل سالتیک ده‌بی له‌ناو مامۆستایاندا وه‌ک مامۆستایه‌ک و په‌روه‌ردیارێک ژیانم بردۆته‌ سه‌ر، نه‌گەر هه‌مو شتی‌کم له‌بیر بجیتته‌وه‌، نه‌و مامۆستایه‌م له‌بیر ناچیتته‌وه‌ که‌له‌خویندنه‌وه‌ی فه‌رموده‌یه‌کدا هه‌له‌ی کرد، هه‌ندێ له‌قوتابیه‌کانی کاتی قوتابیه‌کان بۆیان پاست کرده‌وه‌ نه‌و ددانی پێدا نه‌ده‌هێناو له‌سه‌ر هه‌له‌که‌ی خۆی سور بو و ده‌م به‌ده‌مه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌کردن. ئه‌مه‌ وای کرد که‌نه‌و مامۆستایه‌ که‌که‌سیه‌تی خۆی له‌به‌ر ده‌م قوتابیه‌کانی له‌ده‌ست بدات ئیدی متمانه‌یان پێ نه‌ماو نه‌و پێزه‌ی جارانی نه‌ماو وه‌ک پێویست گوێ یان بۆ وانه‌کانی شل نه‌ده‌کرد.

ئێستاش هه‌ندێ له‌هه‌لوێستی مامۆستا پاستگۆکانم له‌بیره‌ که‌له‌پای خۆیان داده‌به‌زین وه‌میشه‌ پێ یان له‌هه‌له‌ی خۆیان ده‌نا به‌رامبه‌ر به‌قوتابیه‌کانیان وله‌به‌رامبه‌ریشدا خۆشه‌ویستی و متمانه‌ی قوتابیه‌کان بۆ نه‌و مامۆستایانه‌ پتر ده‌بو و جیگه‌ی پێزو شانازی قوتابیه‌کانی یان بون.

خۆزگایه کو هه مو مامۆستایان و ئەندامانی کۆمه‌لگەی مرقفایه‌تی به‌گشتی پێگهی ئەوانه‌یان ده‌گرت و له‌سه‌ر پێیازی ئەوان ده‌پۆیشتن له‌گه‌رپانه‌وه‌یان بۆ هه‌ق وه‌ه‌ق‌خوازی و بۆ دادپه‌روه‌ری و پاستی بگه‌رپانه‌وه‌وه‌ به‌په‌یره‌و و په‌رۆگرامی خواو به‌قورئانی په‌یڕۆز که‌که‌تۆلۆکی ژیا‌نی مرقفایه‌تی له‌سه‌ری ده‌پۆیشتن و له‌سه‌ر پوی زه‌وی حوکمیان ده‌کردو ته‌نیا قورئان و سوننه‌تیان ده‌کرده‌ سه‌رمه‌شقی ژیا‌نی خۆیان نه‌وه‌کو به‌رنامه‌ ده‌ست کرده‌ بۆگه‌نه‌کانی دنیاو ده‌ست به‌رداری پێگهی شه‌یتان ده‌بون.

۸ . پاستگویی و پابه‌ند بون به‌ په‌یمان‌ه‌وه‌ (الصدق والوفاء بالوعد):

پێویسته‌ مامۆستا هه‌میشه‌ له‌قه‌سه‌و گفتاره‌کانی دا به‌پاستیه‌وه‌ پابه‌ند و پاستگۆ بیت، چونکه‌ پاستگویی هه‌موی هه‌ر خێرو به‌ره‌که‌ته‌، پاستیش ته‌نیا ئەوه‌یه‌ که‌له‌گه‌ل به‌رنامه‌که‌ی (الله عزوجل) دا یه‌ک بگه‌رتته‌وه‌، نه‌ک ئەوه‌ی له‌گه‌ل به‌رنامه‌ شه‌یتانیه‌کاندا بێته‌وه‌ لێت تێک نه‌چیت. بۆ نمونه‌: مامۆستایه‌ک هاو‌پێکه‌ی جگه‌ره‌ کێشه‌و له‌و باره‌وه‌ له‌لایه‌ن قوتابییه‌کانیه‌وه‌ په‌رسیاری ئی ده‌کری، له‌بری سه‌رزه‌نشتی براده‌ره‌که‌ی بکات که‌چی ئەو به‌رگری ئی ده‌کات و ده‌لی: هۆی جگه‌ره‌ کێشانی ئامۆزگاری دکتۆرپێکه‌ بۆ ئەو. دیاره‌ ئەم په‌فتاره‌ی قوتابییه‌کانی ده‌خاته‌ گومان‌ه‌وه‌ به‌رامبه‌ر به‌و مامۆستایه‌یان، کاتی که‌له‌پۆل دینه‌ ده‌ره‌وه‌ قوتابییه‌کیان ده‌لی: کورپنه‌ بینیتان مامۆستا چون‌ درۆیه‌کی زلی له‌گه‌لدا کردین؟

خۆزگایه‌کو ئەو مامۆستایه‌ له‌وه‌لامه‌که‌ی دا پاستی بکردایه‌و پاساوی بۆ براده‌ره‌که‌ی له‌به‌رده‌م قوتابییه‌کانی دا نه‌هێنابایه‌وه‌، له‌بری ئەمه‌ بۆ قوتابییه‌کانی پون بکردایه‌وه‌ که‌جگه‌ره‌کێشان حه‌رامه‌و کاریکی خراپ و نا‌په‌وا و نا‌به‌جی یه‌ چونکه‌ زیان به‌له‌ش ده‌گه‌یه‌نیت و ئازاری ده‌رو دراوسی ده‌دات. مال له‌ناو ده‌بات، ئەگه‌ر ئەمه‌ی بکردایه‌ متمانه‌ی قوتابییه‌کانی وه‌ده‌ست ده‌هێناو خۆشه‌ویستیان بۆی پتر ده‌بو. ئەو مامۆستایه‌ ده‌یتوانی به‌قوتابییه‌کانی بلی: ئەم مامۆستایه‌ تاکیکه‌ له‌مرۆف و نیشانه‌کانی مرقفایه‌تی تێدان، مرۆفه‌و هه‌له‌ش ده‌کات و چاکه‌ش ده‌کات چونکه‌ مرۆف پارێزراو (معصوم) نیه‌.

دیاره ئه‌م جگه‌ره کیشانه‌ش به‌کیکه له‌هه‌له‌کانی وه‌یوادارین وازی لێ بێنی تۆبه بکات. ئه‌مه‌ته‌پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌مه‌له‌فه‌رموده‌یه‌کی داده‌سه‌لمینی که‌ده‌فه‌رموی: {کلُّ بنی آدمُ خطاءٌ وخیرُ الخطائین التوابون} (۱)

ئه‌م مامۆستایه ده‌یتوانی ئه‌م پرسیاره‌ی قوتایه‌که‌ی بکاته سه‌ر مه‌شقیك بۆ هه‌مو قوتاییه‌کانی وپونکردنه‌وه‌ی زیان وه‌ترسیه‌کانی جگه‌ره نه‌ک هه‌ر بۆ قوتاییه‌کانی به‌لکو بۆ هه‌مو خه‌لکی، له‌پوی شه‌رعی و فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ وپای زانایان ونوژداران و پسپۆرانه‌وه پون بکردایه‌ته‌وه وه‌مو به‌لگه‌کانیشی بخستایه پو. به‌مه ده‌یتوانی سود له‌پرسیاری قوتاییه‌که وه‌برگیریت وله‌په‌روه‌ده‌و فیکردنی دا پۆژانه له‌پۆل وله‌ده‌ره‌وه‌ی پۆل‌یش ئاراسته‌ی هه‌مو قوتاییه‌کانی تر وخه‌لکانی تری ده‌ره‌وه‌ی قوتابخانه‌که‌شی بکردایه. پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمویه‌تی: {ومايزال الرجل يتصدق ويتحرى عن الصدق حتى يكتب له عندالله صديقاً، ومايزال الرجل يكذب ويتحرى للكذب حتى يكتب له عندالله كذاباً} (۲).

پاستگویی په‌وشتیکی به‌رزه، پتیسته مامۆستاو په‌روه‌ردیار له‌دلی قوتاییه‌کانی دا تۆوی پاستی وپاستگویی بوه‌شینی و له‌پیش چاوی قوتابیان شیرینی بکات وله‌سه‌ر پاستگویی رایان به‌ینی بۆ ئه‌مه‌ش ده‌بی له‌گفتارو قسه‌و کرده‌وه‌کانی خۆیاندا په‌نگ بداته‌وه. نابێ هه‌رگیزاو هه‌رگیز درۆ به‌زمانیدا بێت به‌تایبه‌تی له‌پۆل داو له‌به‌رده‌م

(۱) ۱. واته: هه‌مو که‌سێک قابیلی هه‌له‌کردنه، به‌لام باشترینی هه‌له‌کاران تۆبه‌کارانن. (وه‌رگێتی).

ب. صحیح روه‌ احمد

(۲) ۲. متفق علیه.

ب. واته: که‌سێک پاستگویه‌ته‌نیا پاستی ده‌لێت وه‌میشه به‌دوای پاستی دا ده‌گه‌رێت تا خوای گه‌وره به‌به‌نده‌ی پاستگویی ده‌نوسیت، وه‌که‌سی تریش هه‌یه هه‌ر درۆ ده‌کات وه‌میشه لی‌زه‌وه له‌وێ ته‌نیا به‌دوای درۆ درۆ کردندا ده‌گه‌رێت تا وای لێ دیت خوای گه‌وره لای خۆی به‌درۆن ناو زه‌دی ده‌کات وده‌ی نوسیت. (وه‌رگێتی).

قوتابیانی دا. هه تاكو له گالته كردنیشدا ده بی پاستگو بن، وراست واقیعیش بیټ، ده بی نه وه بلین چونكه هه روه كو گوتمان قوتابییه كانیش چاو له وان ده كه ن و پوی دوه می نه وانن، پیغه مبه ﷺ نه گهر سوچه تیشی ده كرد شتی پاستی ده گوت^(۱). جابا ماموستایان له درو كردن زور وریا بن به تاییه تیش له گه ل قوتابیاندا، نه گهر سوچه تیشی كرد ده بی پاستی بیټ واته نه وه ی باسی ده كات ده بی پودای پابردو یاداهاتوی پاست و واقع بن نه ك درو هه لبه سستی زمان وفیكری خو ی بیټ. نه گهر په یمانی به قوتابیان ومنداله كان دا ده بی په یمانه كه ی وه ك خو ی بیټته دی، و وه فا له گفتارو كرده وه كانی دا به دی بكریت هه تاكو به پاستگوی بزائن وتمانیه یان پی ی ه بیټ، چونكه قوتابییه كانی پاستی ودروستی به باشی لیك جیاده كه نه وه باروبه پوش شهرم بكن له پوی ماموستایه كه یان نه دهنه وه هه روه كو له به سهر هاتی نه و ماموستایه بیستمان كه له سهر وه ناماژه مان پی كرد كه پاساوی بق براده ره جگهره كیشه كه هینایه وه، یه كسهر هه ستیان به درو ی ماموستایه كه یان كرد.

۹. نارام گرتن و خوراگری؛

پیویسته له سهر ماموستا كه ده بی خوراگرو نارام گر بیټ وله كاره كانیدا پیداغرو راوه ستاوی (استقامه) هه بیټ به تاییه ت له به رده م كیشه وناسته نكه كانی قوتابیان و پرۆسه ی فیژ كردن وپه روه رده داو له ماندو بون و كویره وه ریه كاندا پشو دریژ بیټ. چونكه پشو دریژی و خوراگری باشترین هوكاریكه له بهر دهم نه و كاره پیرۆزه ی

(۱) پیغه مبه ﷺ جارێكیان پیرێژنێكی گریاندا، كاتی پی ی فرمو پیرێژن ناچنه به ههشت پیرێژنه كه كه نه مه ی بیست دهستی كرده گریان وگوتی: نه ی قویم به سهری مادام پیغه مبه ﷺ وابفرمو ی تازه ته واو من ناچمه به ههشت. چونكه پیغه مبه ﷺ ده زانی، به لام پیرێژن نه ی ده زانی كه مرفف و جنۆكه كان به پیری ناچنه به ههشته وه. نه مجار پیغه مبه ﷺ فرموه ی: نه نه گیان مه گری (إنشاء الله) ده چیه به ههشت تو به گهنجی ده چیه به ههشت، چونكه هه مو كهس له پۆژی قیامه تدا گهنج ده بنه وه و پیری نامیته. نه مجار پیره ژنه كه فراموشی هاته وه به رو ژیر بوه وه. (وهه رگێپ).

که نه و پی‌ی هَلْ ده‌ستی و سه‌رکه‌وتن به‌سهری دا. خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی
 ده‌فرموی: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا﴾ (۱)
 ه‌روه‌ها پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: {المؤمن الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم
 خيرٌ من المؤمن الذي لا يخالط الناس ولا يصبر على أذاهم} (۲)

(۱) أ. البقرة: ۴۵.

ب. واته: له‌کاتی ته‌نگ وچه‌له‌مه‌و ناخوشی وماندو بون و مه‌شه‌قت و شه‌که‌تیه‌کاندا پشت
 به‌خوځاگری وئارام گرتن و نوځ کردن و سوپاس گوزاری و یادی خوا بیه‌ستن. (وه‌رگتی).
 (۲) أ. صحیح رواه أحمد.

ب. واته: نه‌و برواداره‌ی که‌تیکه‌لای خه‌لکی ده‌بیئت و خوځاگرو پشو درټزه له‌سهر نه‌و ه‌مه‌و
 ئازارو نه‌شه‌نجه‌و ئیش وئازاردانی ده‌رونیه‌ی که‌له‌و خه‌لکه‌وه‌ توشی ده‌بیئت و پی‌ی ده‌گات له‌کاتی
 بانگه‌شه‌ و بانگ کردنیان بۆ دینی خوا که‌لک باشتره‌و خیر تره‌ له‌و که‌سه‌ی که‌تیکه‌ل به‌خه‌لک نابیت
 وله‌ترسی نه‌و ئازارو نه‌شه‌نجه‌یه‌ی نه‌نجامی بانگ کردن و گرتنی به‌رنامه‌که‌ی خوا خوځاگر نیه‌و که‌نار
 گیر ده‌بیئت و نه‌و پاداشته‌ زوره‌ی خوای که‌وره له‌کیس خوی ده‌دات. موسلمانیک ده‌یه‌وی سوننه‌تی
 خواو پی‌غه‌مبه‌ر جی به‌جی بکات پش دلیته‌وه، یاخوشکیک پوځاکی ئیسلامی وله‌چک ده‌پوځی له‌ناو
 خه‌لکی داو له‌پیش چاوی نه‌و خه‌لکه‌ ده‌بیئت به‌به‌رازو به‌چاویکی نامۆ به‌بیگانه‌ و جوړه‌ها زاراو‌ه‌ی
 ناشیرینی بۆ داده‌تاشن، نه‌وه تیرۆریسته، توند په‌وه. نه‌ها تیرۆریست و توند په‌وه‌کان هاتن. سه‌د
 مه‌خابن به‌دوای پیاو خه‌راپاندا ناگه‌رین، بی‌نه‌خلاق بی، مه‌ی خوړه‌وه بی، دز بی، زیناکه‌ر بیئت
 ه‌هرچی ده‌بی بابی، نه‌نیا موسلمان نه‌بیئت و پوځاکی شه‌رعی پوځ نه‌بیئت و پش دار نه‌بیئت و به‌راستی
 سوننه‌تی خواو پی‌غه‌مبه‌ری نه‌گرت بیئت کیشه‌ نه‌ی، به‌لام ئیستا کاره‌که‌ گه‌یوه‌ته نه‌و راده‌یه‌ی که‌نه‌گر
 موسلمانان نه‌که‌ ه‌ر بیگانه‌کانیان به‌لکو خزم و که‌س و کارو براو مام وئاموزاو پورزاکانیش سه‌ردان وه‌ات
 و چۆی به‌کتریان کردو سیله‌ی په‌حمیان به‌گوځیره‌ی سوننه‌تی خواو پی‌غه‌مبه‌ر جی به‌جی کرد نه‌وا
 نه‌وکه‌سانه‌ نیشانه‌ی پرسپاریان ده‌که‌وټته‌ سه‌ر و ده‌بی بکه‌ونه ژیر چاوه‌دیری و موراقه‌به‌وه. ه‌ر
 که‌یه‌کینیان له‌مالی خوی پی‌ی ه‌ینایه‌ دهر نه‌وه له‌ژیر په‌حمه‌تی دور بین وئامیره‌کانی چاوه‌دیری
 نه‌وان دا ده‌بیئت تاده‌که‌رټته‌وه مالی خوی وه‌زاران راپورت و قسه‌و قسه‌لۆکی بۆ ه‌ل ده‌به‌ستن. ناخر

نهرکی ماموستا

نهرکی ماموستا ته نیا نه وه نیه میښکی قوتابیه کان به زانست وزانیاریه کان بشاخنیت و به س، به لکو په ل بڼ په روه رده یه کی چپو چپو گشتی ده هوی که له سره پالاوتن و پاک کردنه و هی عه قیده و خوړه وشت و ټاکاره خراپه کان ده وه سټیت. که دږی ټایینی راسته قینه و به نامه ی خوی بالا ده ستن و پېچه وانه ی قورټانی پېرؤن، بویه پټویسته له سره ماموستای سرکه و تو و ابات که قسه و گفتارو کرده وه و ټاکاره کانی خوی و قوتابیه کانی له هیدایه ت وړټنومایی راسته قینه ی پټغه مبه ری نازدار علیه السلام و هرگرا بن. خوی گوره ده فهرموی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (١)

بڼچی نه و موسلمانان تا ټیستا و ا پشی به نه دابڼوه ؟ دیاره ټیستا شتیکی له بن سر دایه، یا مه زاره ها گېچهل به خوشکانی موسلمانان لچک به سره وپوشاک پوښی شرعی ده کن به تاییه تی له زانکو و په یمانگو خویندنکو قوتابخانه کان و فهرانگانگاندا. جوره ها شپری دهرنویان له گهل دا ده کن. برایه کی موسلمانان له شاریکه نه وی تریش له شاریکی تر مام وبران زانو خه زون که سر دانی یه کتری ده کن. هر له و چرکه یه ی که له مالی خویان دهر ده چن به نیازی سر دانی یه کتری ده بیان خه نه ژیر چاودیری و مورا قه به وه هر له بازگه کان و ده زگا حیزییه کان و ناسایش و دام و ده زگا حکومیه کانه وه تاده گاته خودی که سایه تیه کانیانه وه. نه وانه بڼچی هینده هات وچوی یه کتری ده کن ؟ دیاره پلانیکیان له بن سر دایه !! به لاش نیه. ناخر نه مه شتیکی چاوه پروان نه کراونیه، چونکه دوزمنانی نیسلام همیشه ههل دهرن کومه لگای موسلمانان له بن وپخه وه دهریښن و نه و په یوه ندیه توندو توله ی و له نیتوانیاند هیه که ټایینی پېرؤزی نیسلام له نیاوانیاند به هوی نیمانی پته وه و دروستی کرده نه ی هیلن بڼ نه وه ی بتوانن نه و کومه لگا نیسلامی وپیه ندیه توندو توله له بهر یه هان بوه شینن و تروی فیتنه و فساد ی تیدا بېوینن. یان نه و موسلمانان که سر به حیزی ده سلات نه بیټ ته نیا یاریده دهری بچو کترین به پټوه به ریشی پی په و نابینن که به پټوه به ری قوتابخانه یه له دور ترین گوندو لادی ی داده ننن... نه مه و گهل کاری دزیوی تری له م جوره نه. (وه رگتی).

ژیان وږه‌وشت و سه‌رگوزشته‌ی پښه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ی سه‌لمین‌ی که‌چ په‌روه‌ردیارکی
 که‌وره‌و کارامه‌و ژیریږوړو پاستگوو هه‌قخاوه‌و خوړو پږاگرو پشو دريژ بوه، چ ماموستاو
 پښه‌ریکی لی‌هاتو بوه. چ خوشه‌ویست و دلسۆزو به‌به‌زه‌یی بوه.
 جاپیویسته له‌سه‌ر ماموستاو په‌روه‌ردیاران که‌خویان به‌و سیفاتانه برازیننه‌وه
 به‌تاییه‌تی دلسۆزیه‌تی، که‌زۆر پیویسته له‌کارو ئه‌رك وئیشه‌کانیان دا که‌لێک دلسۆزو
 به‌به‌زه‌یی بن و ته‌نیا له‌کاره‌کانیاندا مه‌به‌ستیان خوا بی‌ت، با چاو نه‌برنه‌ مالی دنیا نه‌گه‌ر
 موچه‌که‌شیان که‌م بی‌ت باله‌ئهرکی سه‌ر شانیان سستی نه‌که‌ن و سوپاسگوزاری خوا بن.
 خو نه‌گه‌ر هیچی پئی نه‌دری‌ت با خوړپاگرو پشو دريژ بی‌ت و د دنیا بی‌ت که‌خوای که‌وره
 پۆزی ده‌دات وله‌برسان نایکوژی‌ت، وله‌قیامه‌تیشدا کری‌ وپاداشتی خو‌ی و ه‌رده‌گریته‌وه.

ب. واته: نه‌ی محمد به‌موسلمانان، به‌موقوفه‌کان بلی: نه‌گه‌ر پاست ده‌که‌ن خواتان خوش ده‌وی‌ت،
 نه‌وا به‌دوای من بکه‌ون واته شوین سوننه‌تی من بکه‌ون خوای که‌وره خوشی ده‌ون وله‌گوناهه‌کانتان
 خوش ده‌بی‌ت، (وه‌رگێت).

له ئەرکه کانی مامۇستا

۱. سەلام کردن

لەسەر مامۇستا پتویستە ئەگەر ھاتە ژوری پۆل سەلام بکات لە قوتابیە کانی و بێ: (السلام علیکم ورحمةُ الله وبرکاته) (۱) باھەمو لا چاک بزانن کە ئەم پەروشت و دروشمە ئیسلامیە بە ھێزترین بۆندی خۆشەویستی یە و پتەو ترین پەویەندی کۆمەلایەتیە لە ناو موسلماناندا کە ھەمیشە خۆشەویستی و برایەتی لە نێوان ئەندامانی کۆمەلگەدا دەپوینت و متمانە لە نێوان مامۇستا و قوتابیاندا، وە لە نێوان خۆشیاندا خۆشەویستی بە ھێز تر و توندو تۆلتر دەکات. بۆیە مامۇستا ئەرکی سەرشارنەتی کە قوتابیە کانی لەسەر ئەم پەروشت و دروشمە بەرزە ئیسلامیە رابھێنێت. پتەمبەری خوا ﷺ فرمویەتی: {أولاً أدلکم علی شیء إذا فعلتموه تحاببتم، أفشوا السلام بینکم} (۲)

(۱) بەلام بە داخووە ئیستا لە ناو ئیمەیی موسلماناندا کە خۆمان بە موسلمان دەزانن و لە ناسنامە کەماندا نوسراوە (مسلم) واتە موسلمان. ئەگەر مامۇستایە ک ئەم دروشمە زیندو بکاتووە و پتە پۆل وەوسەلام بکات بە کابرایەکی بێگانە و نامقو دوا کە و تو وشوین کەوتە چەرخە سواوە کانی دەزانن ھەروەکو خۆیان گۆتەنی. سەدو بیست و پینج برۆ بێنو و بە ھانەیی ئی دەدۆزنەو. دروشمی (السلام علیکم) لە دژی خۆیان دەژمێرن و بێزەرە کەشی بە بێگانە و خۆفرۆش و نازانم چی و چی حساب دەکەن. بە لکو لاسایی کردنەو ھێ کافران و دوژمنانی ئیسلام بە ھی خۆیان دەزانن و دروشمە کانی عەلمانەت بە پاست دەزانن. ئاخر ئەوان ئەگەر ئەلئیت (بەیانیت باش، یاپۆز باش) ئەسلەن بە سەلام کردنیشی نازانن. یان ئەگەر قوتابیە ک ھاتە پۆل وەو گوتی: (السلام علیکم) مامۇستا کە ئەک ھەر وەلامی ناداتەو، بە لکو لەوانەش دا دەری دەکاتە دەرەو و لەوانەیی ئەو پۆزە دا بێ بەش و محرومی دەکات. سەد مەخابن بێگانە خاوەن مالن و خاوەن مالیش بێگانە. إنا لله وإنا إليه راجعون. (وەرگێتی).

(۲) ۱. رواه مسلم.

ب. واتە: ئایا شتی کتان پێی بلێم یافتری کەم، ئەگەر لە ناو خۆتاندا ئەنجامی بدەن یە کتری قان خوش دەوێت، ھەمیشە سەلام لە یە کتری بکەن. (وەرگێتی).

نابی له‌بری سه‌لام وشه‌ی به‌یانیت باش و ئیواره باش به‌کار به‌یخن. به‌لام ده‌کری له‌دوای سه‌لام وشه‌ی به‌یانی باش و ئیواره باش به‌کار به‌یخن وه‌ک بلّین: خوا به‌یانیت به‌خیر بکاته‌وه، یا خوا به‌یانیت باش بکات. چونکه ئه‌م شیوه‌یان له‌شیوه‌ی نزاو پارانه‌وه دایه. لی‌ره‌دا ئاگاداریه‌ک هه‌یه که پێویسته مامۆستایانی لّی ئاگادار بکه‌ینه‌وه، که زۆریک له‌مامۆستایان تّی ی ده‌که‌ون نه‌وه‌ش نه‌وه‌یه که ده‌که‌ونه ژیر کاریگه‌ری عادات و په‌وشتی کۆمه‌لگه‌و کی‌برو خۆبه‌زل زانی ده‌که‌وێته دلّیانه‌وه و قوتابیانیا و راهیتاوه و وه‌ک رێسایه‌ک دایان پشته‌ گوايه بۆ رێزی مامۆستا که یانه، که مامۆستا هاته ژور ده‌بّی بلّین: هه‌ستن . قوتابیه‌کانیش به‌رزه پّی هه‌مو لّیکرا له‌به‌ر مامۆستا که یان هه‌لّ ده‌ستن. دیاره ئه‌مه له‌شه‌ریعه‌تی خوادا نیه و له‌ئایینی ئیسلامدا جّی ی نابیته‌وه، مه‌گه‌ر له‌فه‌ره‌نگ و توره‌که‌ی ئه‌و که سانه‌دا هه‌بیت که به‌ریه‌ره‌کانی شه‌ریعه‌تی خوا ده‌که‌ن و به‌رنامه‌ی خویان قبول نیه و په‌تی ده‌که‌نه‌وه. هه‌روه‌کو له‌ئهنه‌س کوپی مالک ده‌گێر نه‌وه ده‌لّی: { ماکان لشخص أحب إليهم من رسول الله ﷺ ، وکانوا إذا رأوه لم يقوموا له لما يعلمون من کراهيته لذلك. }^(۱).

هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ خه‌لکی له‌خوی خراپی له‌به‌ر هه‌لستان ئاگادار ده‌کرده‌وه و ده‌ی فهرمو: { من أحب أن يتمثل له الناس قياماً، فليتبوأ مقعده من النار }^(۲). به‌لام دروسته خاوه‌ن مالّ له‌به‌ر میوانه‌که‌ی هه‌لّ بستیت و به‌پیشوازیه‌وه بجیت. هه‌روه‌ها کاتیک یه‌کێک له‌سه‌فه‌ر دیته‌وه شان به‌شان (المعانقه) ی له‌گه‌لدا بکه‌ن^(۱).

(۱) أ. صحيح رواه الترمذی.

ب. واته: سه‌حابه‌کان که سیان له‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ خۆشتر نه‌ده‌ویست که چی که ده‌هاته لایان یان به‌لایاندا تّی ده‌په‌ری له‌به‌ری هه‌لّ نه‌ده‌ستان، چونکه ئه‌وان ده‌یان زانی که چه‌ندی پّی ناخۆشه که له‌به‌ری هه‌لّ بستن. (وه‌رگێت).

(۲) أ. صحيح رواه أحمد.

ب. واته: هه‌ر که سێک پّی ی خۆش بیت که خه‌لکان له‌به‌ری هه‌لّ بستن باجیگه‌ی خۆی له‌ناو ناگری نۆزه‌خدا دابینیت یا مسۆگه‌ر بکات. (وه‌رگێت).

چونکه سهحابهكان په زاو په حمه تی خویان لی بیت ته میان کړدوه، وه نه مه ئادابیکه له ئادابه کانی پړز گرتن وپېشوازی کړدن له میوان وبه خیر هیتانی که سیکه که سهر دانت ده کات. قسه ی نه م شاعیره بئ هوده یه که ده لی:

قُم للمعلم وقه تبجیلاً   کاد المعلم أن یكون رسولاً^(۱)

به هزی پېچه وانه ی فرموده ی پیغه مبر^ﷺ که پئ ی ناخوش بوه له بهری هه ل بستن، وه په شه شمی له و که سه کړدوه که پئ ی خوشه له بهری هه ل بستن، چونکه پړز گرتن بریتی نیه له له بهر هستان، به لکو پړز گرتن بریتیه له فرمان بهری وگوئ پایه لی کړدنی به رنامه ی خوا به سلام له یه کتری کړدن وتوقه کړدن وپه وشته جوانه کانی تر ده بیت.

۲. پشت به ستن ته نیا به خوا (الإستعانة بالله)؛

پتویسته له سهر ماموستا که قوتابه کانی وا فیر بکات که ته نیا هانا بق خوا بهرن ولو به ولوه داوای یارمته ی وسه رخستن له که سی ترو له هیچ شتیک ی تر نه که ن.

(۱) شان به شان له ناو نئمه ی کوردا نیه، به لکو له ناو عه ره به کاند باوه. پیغه مبر^ﷺ له فرموده یه کی دا کاتی لی یان پرسى: فرموی نابئ یه کتری ماچ بکه ن کاتی که توشی یه کتری ده بن { عن حنظلة بن عبدالله السدوسي قال ثنا أنس بن مالك قال: فقال رجلٌ يارسول الله احدنا يلقي صديقه أینحني له " قال ﷺ : لا، فليتلزمه ويقبله ؟ قال: لا، قال: فيصافحه ؟ قال: نعم، ولفظ ابن ماجه نحوه وفيه (لا، ولكن تصافحوا) رواه الترمذي وابن البيهقي وأحمد ((حسن))، واته: پیاویک به پیغه مبر ی گوت: نه ی په سولی خوا کاتیک به کیک له نئمه له پړگا له هر شوینیک به دؤست ویراده رو خزمی خوی ده گات نایا بوی بچه مینوه؟ فرموی: نه خیر نه وچار گوتی: نه دی باوه شمی پيدا بکه بن وماچی بکه بن؟ فرموی: نه خیر، گوتی: نه دی توقه ی له گه ل دا بکه بن؟ فرموی: به لی. له پتوایه تی ابن ماجه دا هاتوه: فرموی: به لام توقه ی له گه ل دا بکه ن. (وه رگپي).

(۲) واته: له بهر ماموستا که هه ل بسته، چونکه نه مه پړز لیتان وبه بهر زانینی نه وه، ماموستا نه وه نده بهرزه، خه ریکه بلیم وه که په یام بهر. (وه رگپي).

وه‌فرموده‌ک‌ی (ابن عباس رضی‌الله‌عنہما) یان بۆ بیتیته‌وه که پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمویه‌تی: ﴿إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ﴾^(۱)

۳- هاویه‌ش په‌یدا نه‌کردن بۆ خوا (الشرك):

پیویسته مامۆستایان ئاگاداری قوتابیه‌کان بکه‌نه‌وه که زۆر وردو وریا بن له‌هاویه‌ش وهاوتا دانان بۆ خوی گه‌وره. که بریتی له‌گوی رایه‌لی و به‌ندایه‌تی کردن بۆ غه‌یری خوا وه‌ک پارانه‌وه له‌پیغه‌مبه‌ران وپیاو چاکان وگۆرستانه‌کان، چونکه نه‌مانه کاریکی ترسناک و مه‌ترسی دارن و عه‌قیده‌و بیروباوه‌ری له‌دلی موسلمانان دا ده‌مرینی. به‌کار کردن به‌و ئامۆزگاریه‌ی که لقمان بۆ کوچه‌ک‌ی ده‌کرد که خوی گه‌وره بۆمانی ده‌گۆریتته‌وه: ﴿يُنَبِّئُ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾^(۲)

۴- نویژ کردن:

پیویسته له‌سه‌ر مامۆستا که قوتابیه‌کانی له‌قوتابخانه‌دا فیتری نویژ بکات و بیان باته مزگه‌وت بۆ نه‌وه‌ی نویژی به‌کۆمه‌ل (الجماعة) بکه‌ن، بۆ خوی چاودیری یان بکات وئادابه‌کانی مزگه‌وتیان فیتر بکات، به‌رێک وپێکی بی ده‌نگ بچه‌ مزگه‌وت، ده‌نگه ده‌نگ وژاوه ژاوه‌که‌ن سه‌ر له‌نویژکه‌ران تێک به‌دن. سه‌ره‌تا ده‌ست نویژ شوشتنیان فیتر بکات وئه‌وجار نویژیان فیتر بکات هه‌ر له‌ته‌مه‌نی حه‌وت سالیه‌وه چ که‌چ بن وچ کوپ^(۳). هه‌روه‌کو

(۱) ا. رواه الترمذی وقال حسن صحيح.

ب. واته: نه‌گه‌ر داواو هانان برد ته‌نیا داواو هانا به‌ره به‌ر خوی گه‌وره. (وه‌رگێژ).

(۲) ا. لقمان: ۱۳.

ب. واته: نه‌ی کوپی شیرینم هه‌رگیزاو هه‌رگیز هاویه‌ش وهاوتا بۆ خوا دامه‌نی، چونکه هاویه‌ش په‌یدا کردن بۆ خوا سته‌مبکی که‌لێک گه‌وره‌یه. (وه‌رگێژ).

(۳) به‌لام به‌داخه‌وه ئیستا له‌ولاتی ئیمه‌دا مامۆستاکان خۆیان نازانن نویژو ده‌ست نویژ چی یه‌وئاین چی یه‌؟! و هه‌رێ ی له‌فهرێ ناکه‌نه‌وه، نه‌ک هه‌ر نازانن به‌لکو پڕوایشان پێ ی نیه په‌نا به‌خوا. نه‌ی چۆن قوتابیه‌کانی فیتری نویژ بکات، به‌لکو فیتری موسیقاو سه‌ماو سوپدان و په‌وشتی خراپیان ده‌کات.

پتفه مبر^ﷺ فرمویه تی: {علموا أولادکم الصلاة إذا بلغوا سبعا وأضربوهم علیها إذا بلغوا عشرا، وفرقوا بینهم فی المضاجع} (۱).

۵. پشت بهستن به خوا (التوکل):

له سهر په روه ردیارو ماموستا پیویسته که مندا لان وقتا بیه کانی وا فیر بکات که ته نیا پشت به خوا بیهستن و بهس، پشت و په ناهیان ته نیا به ذاتی (الله) وه بیت. هه روه کو موسا (علیه الصلاة والسلام) به گه له گه ی گوت: (لو أنکم توکلون علی الله تعالی حق توکله لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماساً وتروح بطاناً) (۲)

له مهش پږی په شتر هه له سهره وه پا گرنگی به وانه ی نایین نادریت و به وانه یه کی لاهه کی ویی سودی ده زانن و نیستا هه کتیب و سه چاوه یه که په یوه ندی به وانه ی نایینه وه هه یه همویان خپ گردونه وه و بردویانن بۆ مزگه و ته کان یان سوتاندویانن، نه گه هه سهره سکه کی له نیوه چوه مزگه و ته کان باسه بیرکی په فته و کتیبخانه ی نه و مزگه و ته بکات نه م قسه یه کی نیته ی بۆ پون ده بیتوه که راست ده که ی، هه له سهرده می حیزبی به عسوه وانه ی نایینان داوه ته ده ست و ده یده نه ماموستایه که نه سلنه به دین نیه، یا سفورو شه لاله له سوراو و سپیاو و نازانن پیتی کیش له نایه ت و فرموده ده کان بخویننه وه. له ولاده ی وانه ی هه رزه کاریان داناهه گرنگیه کی ته وای پی ده دن. باسی کومه له بابیه تیکی روژینه ری په گه زی (الجنسی) تیدا ده که ن که قوتا بیان به ره و لادان دخزینی. (وه رگتی).

(۱) ا. روه البزار و انظر صحیح الجامع.

ب. واته: نه گه مندا له کانتان گه یشته ته منی حوت سالان فیری نوژیان بکه ن، وه که گه یشته ده سالی و نوژیان نه کرد لی یان بده ن، جیگایان بۆ جیا بکه نه وه واته کوپو کچان له یه کتری جیا بکه نه وه له کاتی خوه تن داو ژوریان بۆ جیا بکه نه وه. (وه رگتی).

(۲) ا. صحیح روه احمد و الترمذی.

ب. واته: نه گه رنیوه ته نیا و به ته وای پشت به خوا بیهستن نه و خوی گوره پږیتان ده دات هه روه کو چون پیزی نه و بالنده یه ده دات که به یانیا ن به سکی برسیه وه ده واته ده رو نیوارانیش به سکی پر وه ده که پیتوه بۆ هیلانه که ی خوی. (وه رگتی).

ده ست گرتنیش به هڅو هڅاره کان (الأسباب) واجبه هره وه کو پیغه مبر ﷺ به خاوه نی وشتره که ی فرمو: {وشتره که ت بیهسته وه نه و جار پشت به خوا بیهسته - إقفلها وتوکل علی الله}.

۶ - قوربانی دان و تیکو شان (الجهاد والتضحية):

هر وه ها له سهر ماموستا (معلم او مدرسو) و په روه رديار پښويسته که گيانی قوربانی و تیکو شان له پڼگه ی خوادا له دږی دوژمنانی ئیسلام جوله که و کافرو گاوره کان له دل وده رونی قوتابیه کانی دا برپوښی و بپرو هڅو و زیهنی قوتابیه کانی پی گوڅ بکات و به لای پیښینه چاکه کان (السلف الصالح) و غه زاکانی پیغه مبر ﷺ بکیشیت وپی یانه وه بیهستیت وه، هیواو ناواته کانیان به پره وشت و نیمانی پیغه مبر ﷺ و سه حابه کان تیر بکات. له سهر پره وشتی قورنات و سوننه ت جوشیان بکات و پرواداریکی پته وله سهر عه قیده ی پاکی ئیسلامیان لی دوست بکات.

۷ - هر وه کو له سهر ماموستایان پښويسته که و له قوتابیه کانی بگه یه نی که عه رهب (وه مو که لانی موسلمان - وه رگپي) که لیکن که خوی گوره (الله) به ئیسلام سهر به رزی کردون. هر کاتیک بیان وئی به غه یری ئیسلام سهر به رزو سهر فراز بن، نه و خوی گوره پړسواو سهر شوریان ده کات. هر وه کو نیمامی عمر ﷺ فرموی: (نحن قوم أعزنا الله بالإسلام" وإذا ابتغينا العزة بغير الإسلام أذلنا الله).^(۱)

(۱) واته: نیمه که لیکن خوی گوره به ئیسلام سهر به رزی کردون، خو نه که ریمان وئی عزیزه ت و سهر به رزی له غه یری ئیسلام وه ده ست بیتین نه و خوی گوره سهر شقپو ره زیلمان ده کات. دیاره لیتره دا نیمامی عومر مه به سستی ته نیا له گلی عه رهب نه بوه، به لکو نه و مه به سستی له گهل و نوممه تی ئیسلام بوه به همو زمانه جوری به جوره کانی جیهانی وه. نه که هر گلی عه رهب به لکو هر گهل و کپو کومه لیکن بیه وئی به غه یری ئیسلام سهر به رزو سهر فراز بیت، نه و به پیچ وانه وه نه که هر سهر یرز نابیت، به لکو سوک و پړسواو سهر شوریس ده بیت. چونکه ئیسلام بق همو گروهی مرقفه له سهر پوی نه م زه مینه دا. نه وانه ی که ئیسلامیان ناوئی هم میشه سهر شقپو بوده له و پړسوان، هم میشه مل که چی وژیر ده سستی به شیان. جائه که رنوسر ته نیا مه به سستی له گلی عه رهب بیت نه و به به له داچوه. (وه رگپي).

سهرکه وتن به سهر کافراندا نابیت ته نیا به گه پانه وه نه بیت بۆ لای خوا، بۆ حوکم کردن به کتیبی خوا واته به قورئانی پیروزو به سوننه تی پیغه مبه ره که ی ﷺ و حوکم پی کردیان له هم مو بواره کانی ژیانماندا وله هم مو کارو بواره کانی ژیانی پۆزانه ماند، ههروه ها به خته وه ری له هم مو کارو بواره کانی ژیانماندا ته نیا به گه پانه وه یه بۆ لای خوا ، نه و جار ده ست گرتن به هۆو هۆکاره کان له ئاماده کردنی هیزو چه کی تازه و پیشکه وتو، ئاماده کردنی که نجی موسلمانن پاهینراو و مه شق پی کراو، له سهر پیاوه تی و نازایه تی و پالنه وانیتی به جه رگی و بویری و ئیمانی پته وو قاییم پهروه ده کراو، پابه ندی په پره و و پرۆگرامی پاستی خوایی و عه قیده ی ئیسلامی پاک و پوخت.

له بهر نه وه ده توانین بلیین مامۆستا گهر پابه ندی به رنامه که ی خوا بیته و عه قیده و بیرو باوه ری له سهر عه قیده ی ئیسلام دامه زرابیت و له کاره کانی دا دلسۆزو نیاز پاک بیت له و پهروه ده کردن و فیژ کردنی دا ده توانیت پاکترین و به یز ترین و پته و ترین و به ئیمان ترین به ره پیک بهینیت که بتوانیت دوژمنانی ئیسلام و داگیر که ران و ده ست درژیکاران وه ده ر بنین و رایان بمالن و به یداخی یه کتا په رستی و خواناسی به رزو شه کاوه بکات و شور و قه لای پته وی هه ل گه پاوان و کوفرو هاوتا په یدا کاران به ژینن. مرقایه تی له و سهر لیشیواوی و گومپایی یه پزگار بکات و به ره و پهروه ردگاری تاک و ته نیا وه ریان چه رخنن و پینومایی یان بکات و تاکه خوی دروستکاری خویان پی بناسینن و له و هم مو سته م و چه وسانه وه یه پزگاریان بکات که تیایدا ده ژین. هه ر بۆیه خوی گه و ره به پیغه مبه ره که ی ده فهرموی: ﴿كَتَبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ (۱)

(۱) ۱. إبراهيم: ۱.

ب. واته: نه م قورئانه کتاییکه بۆ توهمان ناردۆته خوار بۆ نه وه ی ده ستی خه لکی پی بگریته وله شه وه زهنگی نه فامی و تاریکی و سته مکاری وه به ره و پوناکی یان پتگی پاستی هیدایه تی خویان

وه پښتیا مبریش ﷺ ده رباری خوی فهرمویه تی: {إِنَّمَا أَنَا رَحِمَةٌ مَّهْدَاةٌ} (١). بویه له سهر ماموستا پتویسته که پښتیا مبری خوا ﷺ بکاته پتیشه نگو سهر مشقی خوی بقی په روه رده کردن وفیر کردن منداً و قوتابیه کانی. نه و پښتیا مبریه که خوی که وره بقی هه مو خه لکی سهر پوی زه وی به گشتی هه لباردوه و به پر حمت بقی هه مو گروهی مرفه ناردوه هه روه کو خوی که وره له قورثانی پیروزدا ده فهرموی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (٢).

٨ - چه مک و نایدیولوزیه پوختینه ره کان (المبادئ الهدامة):

له سهر ماموستا پتویسته که قوتابیه کانی له بیرو بچونی قرچوک ولا به لاو چه مک و نایدیولوزیه پوختینه ره کان بپاریزیت و ناگادارو دوریان بخاته وه، وه کومونستی لادرو مامسونیه ولیبرالیه و جوله که و سوشیالیستی مارکسی و علمانیه تی بی دینی و داپنراو له هه مو به هاو پوهشتیکی په سن و نایینی و نه ته وه گریتی دور له دین که ناموسلمانانی عه رب خق به سهر موسلمانانی ناعه ره بدا (المسلم الأعجمی) به رز تر ده کات. هه رکه سیکن نایین و به رنامه که ی خوا نه گریت هه ر چیه کی تر بگریت لی و هه ر ناگریت. هه وه کو خوی که وره ده فهرموی: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ سورة آل عمران: (٨٥) (٣)

به ریت به یارمه تی خوی که وره بقی پاسته شه قامی به کتا په رستی و نه نیا به ک خوا په رستی ده ست کیشیان بکیت. (وه رگپي).

(١) أ. صحیح: بروانه (صحیح الجامع: ٢٢٤٥)

ب. واته: من پر حمت و پښتیا می کارم بقی نپوه. (وه رگپي).

(٢) أ. الانبیاء: ١٠٧.

ب. واته: نپمه تومان نه ناردوه مه گه به پر حمت و به رکه کت و به زه یی بقی هه مو خه لکی سهر پوی زه وی. (وه رگپي).

(٣) واته: هه رکه سیکن جوئ له له نایین و به رنامه که ی خوا هه ر نایین و به رنامه یه کی تر بگریت نه و خوی که وره لی و هه ر ناگریت و له پوزی قیامه تدا له زیان مه ندو سه خاره تمه ندانه. (وه رگپي).

ههروه ها دهبی قوتابیه کانی له دیکتاتوریه تو دیمو کراسیه ت که بهرنامه ی خوا وه لا ده نین و به بهرنامه ی ده ست کرد کار ده کهن. ئاگادار بکاته وه و هوشیاریان بکاته نه وه له مه ترسی نه و تاوانه و ده ست گیراییان بکات و نه هی ئی بکه ونه ناو نه و زه لکاو ه بۆگه نانه. هه رچی نه م فیکره بۆگه نه ی چوه سه ریه وه سه ری بۆگه ن ده بی.

۹- توپه کردن و نازار دانی دایک و باوک (عقوق الوالدین):

پێویسته له سه ر مامۆستا که قوتابیه کانی له نازار دان و توپه کردنی دایک و باوک و دریا بکاته وه و هه ئی یان بنی له سه ر گوئ پابه ئی و فه رمان به ریتی دایک و باوک له چوارچێوه ی شه ریعه تی ئیسلامدا. به لام که فه رمانی پێدا سه ری پچی خوا بکات باگوئ پابه ئیان نه کات و به قسه یان نه کات. ههروه کو خوای گه رده ده فه رموی: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرَهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ٢٣﴾ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ٢٤﴾ سورة الإسراء: (٢٣، ٢٤) (١)

(١) واته: خوای گه رده فه رمانمان پێ ده کات که له و به و لاوه به ندایه تی و په رستشی بۆ که سی ترو بۆ هه یج شتیکی تر نه که یان له گه ل دایک و باوکیشماندا باش بین، نه گه ر به کێکیان یا هه ر دو کیان په ر بون هه رگیز نابێ ئۆفه یان له بهر بکه یان و ده ریان نه که یان و ئی یان هه رگیز بێزار نه بین و قسه ی په قیان له گه ل دا نه که یان، به لکو هه میشه قسه ی نه رم و له سه رخوایان له گه ل دا بکه یان و با ئی ملکه چی خۆمانیان بۆ پابه یان و له گه لیاندا هه دی و هه یمن و به به زه یی بین. وه له بهر خوا بۆیان بپاړێنه وه و بلێن: ئه ی په روه رده گاری من په حمیان پێ بکه یان و له ژێر ده ریای به زه یی خۆندا نقومیان بکه یان و پاداشتی یان بده یته وه هه ر وه ک چۆن نه وان له مه لۆتکه یی و بچوکیه وه منیان پێ گه یاندوه و گه روه یان کردوم و کردیانم به م مرقفه جوان و به توانایه ی ئیستام. خوا به به هشتی به رین و نه بپاوه یان به نه سیب بکه یان .... آمین.

ناموزگاریه کانی لوقمان علیه السلام بۆ کوره کهی

خوای گوره له قورئانی پیروزدا ده فره رموی: ﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لَبْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ﴾^(۱)
سورة لقمان: (۱۳). به لئی کاتی لقمان ناموزگاری کوره کهی ده کرد، نه م ناموزگاریانه ی بۆ
نیمه ی مروف زدر به سودو به که لکن که خوای گوره له سهر زمانی ده گپ پته وه:

۱. ﴿يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾^(۲) (سورة لقمان:

(۱۳). زدر وریا به له هاوبه شی په یدا کردن له به ندایه تی کردن و په رستشی خوای
گوره (الله). وه کو پارانه وه له مردوان و پیغه مبه ران و که سانی نادیار نه وه ته صلی الله علیه و آله
فرمویه تی: {الدعاء هو العبادة} ^(۲) وه له قورئانی پیروزدا هاتوه: ﴿الَّذِينَ
ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾^(۳)

(۱) واته: کاتی لقمان به کوره کهی ده گوت و ناموزگاری ده کرد. (وه رگپ).

(۲) واته: نه ی کوپی خۆم وریابه هه رگیز هاوتاو هاوبه ش بۆ خوای گوره داننه ی، وه کو پارانه وه و
هانا بردن بۆ مردوه کان و کوپی پیغه مبه ران و پیاو چاکان و که سانی نادیار، چونکه هاوتا په یدا کردن بۆ
خوای گوره سته میکی گه لیک گه وره یه بۆ سه رمافه کانی خوای گوره له په رستن و په روه رگاریتی نه وو
ناو وسیفه ته پیروزه کانی دا. (وه رگپ).

(۳) ۱. رواه الترمذی حسن صحیح.

ب. واته دوعاو نزاو پارانه وه خۆی به ندایه تی کردن و به شی که له به ندایه تی کردن. (وه رگپ).

(۴) ۱. سورة الأنعام: (۸۲)

ب. واته: نه و که سانه ی که ئیمانیا ن هتیا وه و پیاو که یان به هاوتا وشه ریک په یدا کردن بۆ خواو
به سته م و سته مکاری تیکه ل نه کردوه نه وانه سه رفرازو سه رکه وتو ده بن وخوا ل یان پازیه. ابو جعفر
ده لئ: پافه که رانو شرقه که رانی قورئانی پیروز له لیکدانه وه و شی کردن وه ی نه م ئایه ته پیروزه دا
جیاوازن هه ندیکیان ده لئین: نه م ئایه ته جیا کردن وه و حوکم کردن له تئوان ئیبراهیم خوشه ویستی خوا
وهاوبه ش په یدا که رانی کاتی خۆی که پئی ی گوتن: باشه چۆن من خۆم ده ترسم به هۆی نه وه ی که ئیوه
هاوبه ش بۆ خوای گوره په یدا ده کن که له دنیاو له قیامه ت خوای گوره سه زمان بدات له دنیا توشی

بی گومان نہ مہ کاریکی قورس بو بؤموسلمانان، گوتیان جاکئی هه به که ستمی له خوی نه کردیبت؟ پیغه مبر ﷺ فرموی: { لیس ذلک، إنما هو الشکر ألم تسمعوا قول لقمان لابنه: ﴿يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ }^(۱)

۲ - { وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ }^(۲)

به لاو نه هامه تی و قات وقریمان بکات وله قیامه تیش به ناگری دۆزه خ سزامان بدات که چی نئوه هر گویتشان لی نیه و ناترسن، باشه کام گرویمان شایه نی پاراستن وپه نادانه له لای خوی گوره؟ جا خوی گوره به م نایه ته حوکمی له نئوان هردولا دا کردو لیکی جیا کردنه وه و فرموی: نه و که سانه شایه نی پاراستن وپه زمی خوان که به دلسۆزی به ندایه تی وپه رستشی بق خوا ده که ن وله گال خوادا که سی تر، هیچ به رنامه یه کی ده ستردی تر ناپه رستن وئخلاسیه تیان ته نیا بق خوی گوره یه و هاویش بق خوا پیدا ناکه ن وستم وستم کاری ناکه ن. به لام نه وانه ی له گال خوی گوره دا هاویش په پیدا ده که ن وئخلاسیه تیان بق خوا نیه شتی پوپوچی تری تیکه ل ده که ن نه وان باله سزای خوا نه مین نه بن چ له دنیاو چ له قیامه تا خوی گوره سزای سه ختیان ده دا خوی گوره په نامان بدات. (وه رگتی).

(۱) ا. متفق علیه.

ب. مهبست له وه نیه، به لکو مهبستی له هاویش په پیدا کردنه بق خوی گوره، نه دی گویتشان له لقمان نی یه به کورپه که ی ده لی: نه ی کوری خۆم هاویش بق خوا پیدا مه که، چونکه هاویش په پیدا کردن بق خوی گوره ستمیکی گوره یه له مافه کانی (الله) گیان ده کریت. واتای نایه ته که شمان پیشتر نویسی (وه رگتی).

(۲) ا. سورة لقمان: (۱۴).

ب. واته: نامۆزگاری مۆلمان کرد که پیزی باوک و دایک بگن و توپه یان نه که ن، به لکو سوپاسیان بکه ن وچاکه یان له گالدا بکه ن وچاکه یان بده نه وه چونکه نه وان به تایه تیش دایک ماوه یه کی زۆر له ناو سکی خۆی دا هه لی گرتویت ونازارو نه شکه نجه و ناخۆشی یه کی زۆی پئوه چیشتون و لاوازی به سه ر لاوازی دا له نه نجامی نه وه ل گرتنه ی دا به پیستی سکی بینوییه تی، دوی نه وه ی داشی ناویت له ماوه ی دو سال شیردان و پروه رده کردن و به خۆ کردن و شه وخنونی وپاک کرنه وه و خاوین کردنه وه و خاوین راگرتنی و خۆراک پیدانت و دیسانه وه ماندو بونیکی زۆری پئوه چه شتویت بی نه وه ی منه ت به سه ردا بکات و هه ست به هیچ بکات وناسوده و بونی منداله که ی ناسوده بونی گیان ودهرونی خۆیه تی. جابۆیه پیویسته له سه ر مندال سپله نه بیته وله کاتی که گوره بو و دایک و باوکیشی پیر بون

ابن کثیر گوتویه تی: کاتی که لقمان کوپه که یی ناموژگاری ده کرد ناموژگاریه که یی به گوئی پایه لی دایک ویاوکی به سته وه به گوئی پایه لی و به ندایه تی کردن بۆ خوای گه وره و هاو به شی په یدا نه کردن بۆ خوای گه وره. بۆچی؟ هه موی له بهر گه وره یی و قورسای یی پیزی باوک و دایک، چونکه باوک و دایک زۆر به منداله کانیا نه وه ماندو ده بن هه له کاتی که وتنه سکی دایکیه وه هه تا ده گاته کاتی پی گه یشتنی نه و منداله. ده بین یی دایکی هه ژار نه و کۆلی منداله به چ ناخۆشی و نازارو نه شکه نجه یه که وه به سکی خۆی هه له ده گریت. باوکیش به م لاو به و لادا به گه رماو به سه رما پاده کات که پزق و پززی بۆ مال و منداله که یی په یدا بکات هه زاران تال و سویری ده چیژی له پیتناو پیگه یاندنی منداله کانی دا ده ی که واته مافی نه وه یان هه یه که منداله کانیا ن سوپاس گوژار بن بۆ یان و گوئی پایه لیان بکه ن

۳. ﴿وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (۱)

چاکه یان بداته وه هه چهنده نه گه ره شه وو پزق له کۆلی یان بکه یت به تاییه ت دایک نیستاش به قه د ژانیک ناییت که نه و دایک به تویه وه بینیه، یابه شه و دخویه ک ناییت. که خه لکی هه مو خه وتون و نه ویش به زاقه زاقی منداله که یی خه یی له چاوان ده زپی و هه له ده ستی و ده ست له پیسای یی منداله که یی ده نی وپوخت و خاوین ده ی شواته وه و نه مجار مه مکیشی ده داتی. پاک و بی گه ردی بۆ خوا نه م هه مو سۆزو به زه یی و له خۆ بوردییه ی داوته نه و دایک تانه م مۆقه سبله یه پی بکات که چی سه رکه شی ده کات و هاو به ش بۆ خوا داده نی، خوای گه وره هه په شه مان لی ده کات نه گه ره هاو به ش بۆ خوا په یدا بکه ین و له گه له دایک و باوکیشمان چاک نه بین و دوا پزق هه بۆلای من ده گه پینه وه و بۆ خۆم ده زانم چیتان لی ده که م. (وه رگنپ)

(۱) ا. سورة لقمان: (۱۵).

ب. واته: نه گه ره باوک و دایک هانیا ن دایت که هاو به ش بۆ خوا په یدا بکه یت، یا هه بی فه رمانیه کی خوات پی بکه ن که تو لی ی بی ناگای وزانیا ریت نیه که خراپه یان نا له وکاته دا تو گوئی پایه لیان مه که و

ابن کثیر کوتویه‌تی: واته زور به‌وریایی یه‌وه شوین ئایین وپه‌وشتی باوک‌ودایکت بکه‌وه و زوریش وریا بیت له‌ئایینی خوا لانه‌ده‌ن، هر کاتیک لایان دا لی یان قبول مه‌که. وه‌ئ‌گه‌ر فرمانیان پی دایت به خراپه‌کردن و سه‌ریچی خوا ئه‌وا ئه‌و کات تو به‌قسه‌یان مه‌که‌و له‌دنیاش دا هاریکاری و دوستایه‌تیا بکه به‌چاک و پیزیان بگه‌ر واته‌ پیزی دایک و باوکایه‌تی و شوین بپواداران و موسلمانان بکه‌وه که‌لای خویان گرتوه. چونکه خوی گه‌وره گوی پایه‌لی دایک و باوکی به‌ستوته‌وه و به‌به‌ندایه‌تی و په‌رستشی خویه‌وه، ئیدی فرمان کردنی باوک و دایک به‌پۆله‌کانی پیگر نیه له‌به‌رده‌م نه‌وه‌ی که‌تو چاکه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌یت له‌دنیا دا، ده‌ی ده‌بی تو پیگه‌ی بپواداران بگریت و شوین که‌وتی ئه‌وان بیت. ده‌لیم: ئه‌م فرموده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌م پایه ده‌سه‌لمینێ که‌فرمویه‌تی: { لا طاعة لاحبر فی معصية الله، إنما طاعة فی المعروف } (۱)

۴- ﴿يَبْنِيْ اِيْهَا اِنْ تَكْ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِيْ صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوٰتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يٰۤاَتِهَا اَللّٰهُ اِنَّ اَللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ﴾ (۲)

به‌قسه‌یان مه‌که له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا تو له‌دنیا دا هاوپێ یه‌تی و هاریکاری و پیزیان بگه‌ر به‌چاکه‌کردن له‌گه‌ل‌ئاندا و دای ئه‌و که‌سانه بکه‌وه که بق لای خوا گه‌پاونه‌وه و خوا په‌رستی ده‌که‌ن. ئاگادار بن گه‌پاونه‌تان هر بق لای منه‌و هیچ په‌نای تر نیه و منیش نامه‌ی کرده‌وه کانتان ده‌خمه‌ه پیش چاو وهرچی له‌دنیا دا کردوتانه هه‌والی هه‌موتان پی ده‌ده‌م و به‌چاوی خوتان هه‌مو ده‌خویننه‌وه (وه‌رگێ). (۱) ا. متفق علیه.

ب. واته: له‌سه‌ریچی کردنی (الله) دا گوی پایه‌لی که‌س مه‌که‌ن، چونکه گوی پایه‌لی ته‌نیا له‌کاری چاکه‌و خوا په‌رستی دایه‌ و دروسته. له‌په‌لایه‌تیکی تردا (لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق) (وه‌رگێ). (۲) ا. سورة لقمان: (۱۶).

ب. ئه‌ی کوپی شیرینم، هر کارو کرده‌وه قسه‌یه‌کت کرد بیت له‌هر شوینیک دا بیت له‌ناو شاخ ودارو به‌رد و ئاسمانه‌کان داییت ئه‌گه‌ر به‌قه‌د گه‌ردیله ئه‌تومیک یا به‌قه‌د ده‌نکه خه‌رته‌له‌یه‌کیش بیت

ابن کثیر ده‌لّی: واته ستم یا گوناح کردن هر چه‌نده به‌قه‌د گ‌ردیله
خ‌رده‌لیکیش بچوک بیّت خ‌وای گ‌وره له‌پژئی قیامه‌تدا ده‌ی هینیت‌ه‌وه به‌رده‌مت‌و
نیشانتی ده‌داته‌وه له‌کاتیکدا که‌ته‌رازوی داد‌وه‌ری و داد‌گایی خوا داد‌ه‌نریت‌و به‌پژوه
ده‌چیت. جائه‌گ‌ر خیر بیّت یان شه‌ر ده‌خریت‌ه‌وه به‌رده‌مت‌و به‌چاوی خ‌وت مه‌موان
ده‌بینیه‌وه.

۵ - «يَبْنِي أَقِمِ الصَّلَاةَ» واته: نویژه‌کانت به‌هم‌مو پله‌و پایه‌و واجباته‌کانی‌و
سوننه‌ته‌کانیه‌وه به‌ناگایی و ترس‌ومل که‌چی و ناماده بونی گیان‌و له‌شه‌وه نه‌نجامیان
بده‌وه‌رگیز نویژت مه‌چوینه.

۶ - «وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ» واته: فرمان به‌چاکه بکه‌و خ‌راپ‌ش قه‌ده‌غه
بکه‌ نذر به‌نه‌رمی وله‌سه‌ر خ‌ویی و ژیرانه و دور له‌مه‌لچون و توندو تیژی.

۷ - «وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ» شتیکی به‌لگه نه‌ویسته هر که‌سێک فرمان به‌چاکه
بکات‌وقه‌ده‌غه له‌خ‌راپه بکات توشی ئازارو نه‌شکه‌نجه‌و قوربانی دان به‌گیان‌و به‌خوینیش
ده‌بیّت^(۱). بۆیه فرمانی پی‌ ده‌کات که‌ خ‌ور‌اگ‌رو به‌ئارام و پشو دریژ بیّت. پی‌غه‌مه‌به‌ر^ﷺ

خ‌وای گ‌وره ده‌ی هینیت‌ه‌وه به‌رده‌مت‌و گ‌وم نابیت‌و به‌فیقر ناپوات، چونکه خ‌وای گ‌وره زاناو دانایه‌کی
نذر به‌پ‌رحم و نه‌رم و به‌زه‌یی و داناو پسپ‌وره. (وه‌گ‌تیر).

(۱) به‌لگه‌ی راستی نه‌م رایه‌شمان هه‌زاران هه‌زار شه‌هیدی نه‌م مه‌یدانه‌یه هه‌ر له‌سه‌ره‌تای نیسلا‌مه‌وه
تانه‌م‌پ‌که‌به‌چاوی خ‌ق‌مان ده‌بینین له‌جیهاندا موسلمانانی بانگه‌واز خ‌وازو ده‌سگیر‌ه‌که‌ران بۆ پ‌ی‌گ‌ای
خوا چۆن خوینیان به‌ناه‌ق ده‌پ‌ژریت هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی بانگه‌واز بۆ دینه‌که‌ی خوا ده‌که‌ن و ده‌ستی
خه‌لکی بۆ لای به‌رنامه‌که‌ی خوا ده‌گ‌رن وله‌بی‌ فرمانی خوا هوشیارو ناگاداریان ده‌که‌نه‌وه دوا‌بین
نمونه‌شمان شه‌هید کردنی مام‌وستا عبدالله قه‌سری و ه‌اوپ‌یکانی بو که‌ له‌بازگه‌ی تاس‌ل‌وجه له‌پ‌ژئی
۲۰۰۲/۳/۴ - ۱/محرم ۱۴۲۴ شه‌هید کران.

فهرمویه‌تی: {المؤمن الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم، أفضل من المؤمن الذي لا يخالط الناس ولا يصبر على أذاهم} (۱) ﴿إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ واته: نهم نارامگری وپشو دریزیه به‌کیکه له‌هه‌ره کاره گرنه‌گ و به‌نرخه‌کان.

۸- ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ واته: پوت له‌خه‌لکی وهرمه‌گپیره . ابن کثیر ده‌لی: واته پوت له‌خه‌لکی وهرمه‌گپیره‌ولیتو له‌خه‌لکی بامه‌ده‌وبه‌سوکی سه‌یری خه‌لکی مه‌کو خۆت به‌زل مه‌زانه له‌کاتی قسه‌کردن له‌گه‌ل خه‌لکی خۆت به‌سه‌ر نه‌واندا پامه‌ده‌و پیز بۆ پاو قسه‌کانی یان دابنئ و به‌نهرم و شلی و به‌پویه‌کی خۆشه‌وه قسه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌و بیان دویته . پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمویه‌تی: {تبسمك في وجه أخيك صدقة} (۲)

۹- ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ واته: به‌فیزو ده‌مارو که‌شخه‌و خۆ به‌زل زانیه‌وه به‌سه‌ر زه‌وی دا مه‌پۆ . چونکه‌ خوای گه‌ورده‌له‌خۆت توپه‌ ده‌که‌یت و خۆشی ناویتیته‌وه‌ته‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ واته: خوای گه‌وره‌ خۆ به‌زل زانانی خۆش ناوین و سزای به‌سفت و سئ‌ی بۆ ئاماده‌ کردون له‌پۆزی قیامه‌تدا (۲)

(۱) أ. صحيح رواه أحمد وغيره.

ب. واته‌ئو بپواداره‌ی که‌تیکه‌لی خه‌لکی ده‌بیئت و سوننه‌ته‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ی پتوه‌ دیارن بانگه‌شه‌ بۆ دینه‌که‌ی خوا ده‌کات له‌سه‌ر خه‌م و ئازارو نه‌شکه‌نجه‌ی له‌شی و ده‌رونی یه‌کانیان خۆپاگرو به‌ئارام وپشو دریزه‌ باشتره‌ له‌و بپواداره‌ی که‌تیکه‌لی خه‌لکی نابییته‌ و له‌ترسی ئازارو نه‌زیه‌تی ده‌ستی خه‌لکی و خۆپاگرو به‌ئارام نیه‌ . (وه‌رگپێ).

(۲) أ. صحيح رواه الترمذی وغيره.

ب. واته: زه‌رده‌خه‌نت له‌پوی برا موسلمانه‌کانتدا به‌ خپرو چاکه‌ بۆ ده‌نوسریت . (وه‌رگپێ).

(۳) له‌ ابن کثیر وه‌رگپراوه‌ .

۱۰- ﴿وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ﴾ واته: له سهرخو و هیمنی برؤ به پړوه، پړیشتننکی مام ناوهندی نه زور خیراو نه زور له سهرخو به له نجه و لار^(۱)

۱۱- ﴿وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ﴾ واته: دهنگت زور بهرز مه که وه و له سهر خو قسان بکه و زور بلای مه به به سهر خه لکیش دا مه شیرینه و نازاری خه لکی مه ده. چونکه خوی گوره ده فهرموی: ﴿إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾^(۲). مجاهد ده لی: ناخوشتترین و بیزاو ترین دهنگ دهنگی گوی دريژه، دیاره نه م پی چواندنهش به دهنگی گوی دريژ نیشانه ی خرابی و حرام بون و نه و په پی ناشیرینی و بی شهرمی و سوکایه تیه، چونکه پیغه مبر^ﷺ فهرمویه تی: { لیس منّا مثلُ السوءِ، العائدُ فی هيبتهِ كالکلبِ یعود فی قیتهِ }^(۳) هروه ها ده فهرموی: { إِذَا سَمِعْتُمْ أَصْوَاتَ الدِّيكَةِ فَسَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ، فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا، وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهيقَ الحمارِ فَتَعَوُّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنَّهَا رَأَتْ شَيْطَانًا }^(۴).

(۱) ابن کثیر.

(۲) واته: ناخوشتترین دهنگ دهنگی گوی دريژه. جائه وانه ی دهنگ بهرز ده که نه وه له قسه کردنیاندا و به سهر خه لکی دا ده شیرین و خویان بهزل ده زانن و خو به سهر خه لکی دا پاده دن. دهنگیان وهک زه پهی گوی دريژ ناخوشه.

(۳) ۱. رواه البخاری.

ب. واته: له نیمه نیه که سیک و اخراپ که شتیک بیه خشیت، دیار بهک بدات به که سیک دوايش کولیک منه تی به سهردا بکات و چای له وه لامدانه وه ی بیت، هروه کو چون سگ ده گه پرتوه سهر پشوه که ی خوی و لی ده خواته وه. دیاره نه مه ناماژه یه بق نه وه ی که هر که سیک بیه خشیت یا دیاری له مالی خوی بدات به که سیک دروست نیه بوی که منه تی به سهردا بکات وله شوینان باسی بکات. به و سگ ی چواندوه که پشایه وه و دواتر ده گه پرتوه سهری لی ده خواته وه. نه مه هه پره شه یه کی گوره یه بق نیمه ی موسلمان. (وه رگپی).

(۴) ۱. متفق علیه، انظر تفسیر ابن کثیر ج ۳/ ۴۴۶.

له‌رېښومایې وسوده‌ګانې نه‌م ټایه‌تانه

- دروست بونی نامۆږګاری کردنی باوک‌ودایک بۆ کوږه‌ګه‌ی به‌شتیک که‌له‌دنیاو له‌قیامت دا سودی پې بګه‌یه‌نئ وخواش ئی ی پازی بیت.
- سه‌ره‌تا فه‌رمان کردن به‌یه‌کتابه‌رستی خواو وریا کردنه‌وه له‌هاوتاو هاوبه‌ش په‌یدا کردن بۆ خوا، چونکه سته‌میکه هه‌مو کرده‌وه باشه‌ګانې مړوف ده‌سپړته‌وه.
- پېویستی سوپاس ګوزاری وګوئ پایه‌لی وفه‌رمانبه‌رداری بۆ(الله) ګیان، دواى نه‌ویش بۆ باوک و دایک و پېویستی چاکه کردن له‌ګه‌لئانداو ګه‌یاندنې سیله‌ی په‌حم له‌ګه‌لئاندا.
- ګوئ پایه‌لی نیه‌بۆ دروست کراوه‌ګان(المخلوقات) له‌سه‌رپېچى کردنی دروستکه‌ره‌ګه‌ی(الخالق) ی خۆیان، به‌لکو ګوئ پایه‌لی ته‌نیا له‌کرده‌وه‌ی چاک و سه‌رپېچى نه‌کردن له‌فرمانه‌ګانې خوا دا ده‌بیت.
- پېویسته شوین که‌وته‌ی بروادارانې یه‌کتابه‌رست بین ودواى داهینه‌ران (المبدعین) نه‌که‌وین، چونکه شوین که‌وتن وګوئ پایه‌لی یان حه‌رام و سه‌رپېچى یه له‌فرمانه‌ګانې خوا.
- باباش بزاین که‌خواى ګه‌وره به‌نه‌ینى و به‌ناشکرا چاودیره به‌سه‌رمانه‌وه و ناګای لیمانه، باچاګه و خراپه به‌که‌م نه‌زاین هه‌ر چه‌نده بچوک و که‌میش دیار بن، هیچ لای خوا ون نابیت.
- پېویسته له‌سه‌رمان فه‌رمان به‌چاکه‌وقه‌ده‌غه له‌خراپه بکه‌ین به‌و په‌ری نه‌رمی وله‌سه‌ر خۆی و ژیرییه‌وه نه‌وه‌نده‌ی بۆمان بکړیت. نه‌وته پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی:

ب. واته: نه‌ګه‌ر ګویتان له‌ده‌نګی که‌له‌شیر بو، نه‌وا سوپاسی خوا(الحمد لله) بکه‌ن ودواى به‌خشینی خوا بکه‌ن چونکه نه‌وه فریشته‌ی دیون به‌لام نه‌ګه‌ر ګویتان له‌ده‌نګی زه‌په‌ی ګوئ درنژ بو بلین (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) چونکه نه‌وه شه‌یتانی دیوه.(وه‌رګڼ).

{من رأی منکم منکراً فلیغیره بیده فإن لم یستطع فبلسانه وإن لم یستطع فبقلبه وذلك أضعف الإیمان} (۱)

- پیوسته نویژه کانمان به هم مو پله و پایه و سونته ته کانیه وه به ترس له خواو مل که چی بق خوا (الخشوع والخضوع) نه نجام بدهین.
- نارامگری و خوپاگری و پشو دریزی له به رامبر نه و همو نیش و نازارو کویره و هریانه ی که له نه نجامی فرمان کردن به چاکه و نه می کردن له خراپه له لایه ن خه لکانیکی نه فام و نه زان سته مکارو له دین دوروله دین حالی نه بوه وه توشه ده بیته، چونکه نه م کاره قورسترین کاریکه که مرفی بروادار نه نجامی ده دات، له هه مان کاتدا باشترین و به فترین و پیوزترین کارو نه رکیکه که بابای بروادار پی ی هه ل بستیت بویه نارامی و خوپاگری و له خو بردویی ده ویت. هه روه کو قوربانی دان و ددان به خو داگرتن و لی بورده یی ده ویت.
- حه رامی خو به زل زانی وله خوبایی بون و به ده ماری و که شخه لیدان له کاتی پویشتن دا.
- مام ناوه ندی و له سه رخویی له پویشتن دا، نه زور به په له بروی و نه زودیش هیواش.
- ده نگ به رز نه کردنه وه له پاده ی پیویست له کاتی قسه کردن دا، چونکه نه مه پیشه و سیفه تی گوی دریزه ﴿إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾.

(۱) ا. رواه مسلم.

ب. واته: نه گه ره کیکت بینی خراپه یه ک، گوناختک ده کات بابه ده ست بیگیزیتته وه ونه هیلن نه و کاره خراپه بکات، که به ده ست نه یتوانی بابه زمان پی ی بلی: نه مه بی شه رعبه و گوناخه وازی لی بیته خو نه گه ترسا به زمانیش پی ی بلی، باهر نه بی با به دل پی ی ناخوش بیت دیاره نه مه ش بی هیز ترین نیمانه و ته نیا تروسکاییه ک نیمانی هه یه و بی هیزترین پله یه. ده نا نه گه ر موسلمان برپای پته وی هه بیت نابی بترسی و راستیه کان وه ک خوی بلی. (وه گیتی).

ناموزگاریه گرنگه کانی پیغه مبه ره علیه السلام بو مندالان

له سهر په روه ردیار پتویسته چ پیاو بیت وچ ژن ماموستا بیت یا باوک و دایک که منداله کانیان یا قوتابیه کانیان فیری ناموزگاریه به سود و به که لکه کانی پیغه مبه ره علیه السلام بکن وله سهریان گۆش و جۆش بکات و له سهر پارچه ته ختیه ک یاله سهر ته خته ره شه بویان بنوسیته، بۆ شه و دی شه وانیش له دهفته ره کانیاندا بیان نوسنه وه دوایش له بهریان بکن و په چاوی ناموزگاریه کان بکن وله ژبانی پوژانه ی خویاندا وه ک پتویسته به کار به پتیرین، که له فهرموده راست و دروسته کانی پیغه مبه ره وه علیه السلام وه رگبراو که شه مش دهقه که یه تی: { عن ابن عباس رضی الله عنه قال: کنت خلف رسول الله یوماً فقال لی: یا غلام انی اعلمک کلمات ^(۱)؛

۱. ﴿احفظ الله يحفظك﴾ واته: خوا بپاریزه نه ویش دت پاریزی. نه ویش به وه لام دانه وه جی به جی کردنی فرمانه کانی خوا ده بیت. هره ها به دور که وتنه وه له وکارو کرده وه خرابانه ی که خوی گهره لی ی قه دهغه کردیت. نه گهر تو به نرکی سهرشانی خوت هستایت بی گومان خوی گهره له دنیا وله قیامت دت پاریزی و سهر بهرز و سهر فرازت ده کات. نه گهر تو به پویشتن بۆ لای شه و بچیت شه به را کردن به روه و لات دیت. (سبحان الله).

۲. ﴿احفظ الله تجده تجاهك﴾. مافه کانی خوا بپاریزه ده بیننی به روه و پوت دیت. سنوره کانی خوا مه شکینه و چاودیری مافه کانی خوا بکه، خوی گهره ش هاریکارت ده کات له ژبانی دنیا و قیامت سهر که وتو و سهر فرازت ده کات.

۳. ﴿إذا سألت فاسأل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله﴾. واته: نه گهر داوای ده سنگیریوی و یارمه تیت کرد له کاریک له کار و باره کانی دنیا و قیامت دا ته نیا داوا له خوی گهره بکه و بهس گهر هانات برد ته نیا هانا بۆ لای خوا به ره به تاییه تی

(۱) واته: نه ی گهنج من دهمه وی چهن د وشه یه ک وچهن د ناموزگاریه کت فیر بکه م. (وه رگتیر).

له کارو کاتانه‌ی که له‌خوا‌ی گوره به‌ولاره که‌س ده‌سه‌لات و توانای به‌س‌ردا نه‌شکیت و ه‌کو چاک بونه‌وه‌ی (شفاء) ی نه‌خوش، وداوای پښق و پو‌زی ... تد. نه‌وانه‌ی که په‌یوه‌ندن به‌(الله) ی تاک و ته‌تیاو بالا ده‌ست و به‌خشنده و میهره‌بان. (۱)

۴. {واعلم أنَّ الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشئٍ لم ينفعوك إلا بشئٍ قد كتبه الله لك، وأن اجتمعوا على أن يضروك بشئٍ لم يضروك إلا قد كتبه الله عليك، رفعت الأقلام وجفت الصحف} (۲) له‌سر موسلمان پیوسته بر‌وای ته‌وا‌ی به‌قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا ه‌بیټ خیرو شه‌ری.

له‌سوده‌کښانی له‌م فهرموده‌یه

۱. خ‌وشه‌ویستی پیغه‌م‌بر ﷺ بق‌ مندالان و سوار کردنی کو‌پی عباس (ابن عباس) له‌دوای خ‌وی و بانگ کردنی به‌نه‌ی غلام واته نه‌ی گه‌نچ نه‌ی لاو.
۲. فرمان کردن به‌مندالان که ته‌نیا به‌ندایه‌تی بق‌ خوا بکه‌ن و گو‌ی رایه‌لی خوا بن وله‌سر پیچی و بی فرمانه‌کښانی خوا دور بکه‌ونه‌وه بق‌ نه‌وه‌ی له‌دنیا و قیامه‌تدا به‌خته‌وه‌ر بن.
۳. خوا‌ی گوره بر‌واداران له‌کاتی ته‌نگانه‌دا ده‌پاریزی، نه‌گه‌ر بیټ و له‌فرمانه‌کښانی خوا دهر نه‌چن و ماف و سنوره‌کښانی خوا نه‌شکیتن، مافی خه‌لکانیش پی شیل نه‌که‌ن له‌کاتی خ‌وشی و ته‌ندروستی و ده‌وله‌مندی و ه‌زاریدا.

(۱) بر‌وانه شهر‌ی فهرموده‌که که‌له ((الأربعینة النووية)) ی نه‌وه‌وی.

(۲) ۱. رواه الترمذی وقال حدیث حسن صحیح.

ب. واته: نه‌گه‌ر ه‌مو خه‌لکی سر زه‌وی ک‌زبینه‌وه بیان‌وه‌ی زیانیکت پی بگه‌یه‌نن ناتوانن مه‌گه‌ر نه‌وه نه‌بی که‌خوا‌ی گوره بق‌ نویسی، و نه‌گه‌ر ه‌مو ک‌زبینه‌وه و بیان‌وه‌ی سودیکت پی بگه‌یه‌نن ناتوانن مه‌گه‌ر خوا‌ی گوره بق‌ نویسی. بق‌یه ده‌بی مر‌وفی موسلمان و بر‌وادار بر‌وای به‌قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا ه‌بیټ چ خیرو چ شه‌ری. (وه‌رگ‌ځر).

۴. چاندن ووه شانندی تۆوی بیروباوه پی یه کتاپه رستی (الله) له دل وده رونی مندا لاند و عه قیده و بیروباوه پی ئیسلامی له مێشک و دل وده رونیاندا بچه سپێتن. فێریان بکن که نزو پارانه وه داوا کردنیان ته نیا له پوی خوا بیت و ته نیا له و بپارێنه وه.
۵. جۆش دان وچه سپاندنی عه قیده له دلی مندا لاند، به پروا بون به قه زو قه ده ری به خێرو به شه ری وه که یه کێکه له بنچینه و بنه ماکانی ئیمان.
۶. پهروه رده کردنی مندا لآن له سه رگه شبینی وهیوا بون (التفاؤل) ، بۆ نه وه ی پیشوازی له ژیان بکات به گیانیکی پر له هیوا و ئازایه تی و بازویه کی توندو توڵ و پته وه وه، تا نه نجام ببیته نه ندام و تاکیکی به سودو به که لک و کارامه له ئوممه تی ئیسلامدا.

له‌ره‌وشته‌کانی ئیسلام - من آداب الإسلامیة

ئی بگه ئه‌ی برای موسلمانم خوای گه‌وره پیتنومایی تۆش و ئیمه‌ش بکات — که‌تایینی پیرۆزی ئیسلام به‌کۆمه‌لێک ئاداب و پره‌وشتی جوانه‌وه هاتۆته مه‌یدان که‌ده‌سته‌به‌ری تاکی موسلمان و کۆمه‌لگه‌ی ئیسلامی ده‌کات وله‌دنیاو له‌قیامه‌تدا به‌خته‌وه‌ر هه‌سه‌ربه‌رزو سه‌رفرازمان ده‌کات ئه‌گه‌ر ئیمه‌ ده‌ست به‌به‌رنامه‌ی خواو ئاداب و پره‌وشته ئیسلامیه‌کانه‌وه بگه‌ڕین وله‌چار چۆه‌و سنوری ئیسلام ده‌ر نه‌چین. ئه‌مه‌ش ئه‌و ئاداب و پره‌وشته به‌رزانه‌ن که‌له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کورتیان هه‌ل دینین:

۱. پاک و خاوینی (النظافة): برای موسلمان ئه‌ی برای په‌روه‌ردیار پاک و خاوین به‌ له‌ماله‌که‌تدا، له‌جێگه‌ی کارو فرماندا، له‌جل و به‌رگ و پۆشاکتا، له‌له‌شدا به‌تایبه‌تیش که‌ده‌ه‌چته‌ مزگه‌وت بۆ به‌ندایه‌تی و نوێژ کردن. به‌تایبه‌تی له‌کاتی نوێژی هه‌ینی دا خۆت بشۆ و باشت‌ترین و پاک‌ترین جلت له‌به‌ر بکه‌و بۆنی خۆش له‌خۆت بده، به‌جل و به‌رگی پیس و بۆنی ناخۆش و به‌گۆره‌وی و قاچی پیسه‌وه مه‌چۆ بۆ مزگه‌وت و به‌پێی ی پیسه‌وه پێ له‌به‌ره‌و پایه‌خه‌کانی مزگه‌وت مه‌نێ، چونکه‌ پیس و بۆگه‌نی ناخۆش به‌پایه‌خه‌کانه‌وه به‌جێ دێڵی و موسلمانانیش له‌کاتی کپتۆش (سجده) بردن دا نیوجاوانی خۆیانی له‌سه‌ر داده‌نێن و پێی ی قه‌ڵس ده‌بن و به‌هۆی تۆوه‌ ئازاریان پێ ده‌کات وله‌وانه‌یه‌ هه‌ر به‌م هۆیه‌وه‌ چه‌ندان که‌س له‌مزگه‌وت بته‌ورین و واز له‌مزگه‌وت و نوێژ کردن به‌کۆمه‌ل بێنن و تۆش گوناخیکێ گه‌وره‌ت ده‌گاتی. هه‌روه‌کو پێویسته‌ سیواک به‌کار به‌ینی، به‌تایبه‌تیش له‌کاتی ده‌ست نوێژ شوشتن و نوێژ کردندا چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئوممه‌ته‌که‌ی له‌زۆر له‌ فرموده‌ کانی دا هان داوه‌ بۆ به‌کار هێنانی سیواک له‌وانه‌: { السواک مطهرةٌ للّفم، مرضاةٌ للرب }^(۱) ئاگادار به‌ پیش نه‌وه‌ی

(۱). صحیح رواه أحمد.

ب. واته: سیواک کردن ناو ده‌م پاک ده‌کاته‌وه‌ و خواشت لی پازی ده‌بی. (وه‌رگێتی).

که بچیته مزگهوت سېرو پياز نه خوی بۆ نه وهی نو یز که ران و نه وانهی وا له ته نیشته وهن به بۆنه که یان هه راسان و نازار نه دهیت پیغه مبه ر ﷺ له و باره وه فرمویه تی (من اکل ثوماً أو بصلاً فلیعتزل مسجدنا، ولیقعد فی بیته) (۱). بۆ زانینتان نه و بۆن خلته و بۆن دوکه لهی جگه ره که له هندی له نو یز که رانه وه دیت گه لیك له بۆنی سېرو پياز ناخوشترو قیزه وهن تره. بۆیه زاناکان جگه ر یان حرام کردوه له بهر نه و هه مو زیان و مه ترسیانهی که بۆ له شی مړوځ و مال و دراوسی و هاوړیزه کانی هیه تی. جگه ره له و شته پیسانه ی که خوا ی گه وړه لی حرام کردوین ولی ی ناگادار کردوینه وه و ده فرموی: ﴿وَحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَحُرْمٌ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثُ﴾ (۲) و پیغه مبه ر ﷺ

۲. فرمویه تی: {لا ضرر ولا ضرار} صحیح رواه أحمد. واته نه زیان به خه لکی بگه یه نه و نه خه لکیش زیان به تو بگه یه نیت. دیاره جگه ره کیشان هه م زیان به له شی جگه ره کیش ده گه یه نیت و هه م به هو ی جگه ره کیشانه که یه وه زیان به خه لکانی تری نزیک له خوی و ده ورو به ری ده گه یه نیت. مال به فیر و ده دات، بۆیه ناگادار به نه ی برای موسلمان هه رگیز نه که یت جگه ره بخویت چونکه گوناخه و له گوناخه گه وړه کانه.

---

(۱) ا. متفق علیه.

ب. واته: هه ر که سیک سېر یا پيازی خوارد بالیمان نزیک نه بیته وه و بانه ش یه ته مزگهوت و له مال وه دابنیشیت و نو یزی خوی له مال بکات، چونکه بۆنی سېرو پيازی لی دیت و نو یز خوینان و فریشته کان هه راسان د ده کات. (وه رگیت).

(۲) ا. الأعراف: ۱۵۷.

ب. واته: هه موشتیکی پاک و خاوینیان لی حلال و هه موشتیکی پیسیشیان لی حرام و نابی بیخون. (وه رگیت).

۳. مامه له کردن له گه له خه لکی دا (المعاملة مع الناس):

ا. چت بۆخۆت ده ویت ده بی ئه وهشت بۆ برا موسلمانانه کهشت بوئ، پیغه مبه ر^ﷺ فه رمویه تی: { لا یؤمن أحدکم حتی یحب لأخیه ما یحب لنفسه } ((متفق علیه)) (۱).

ب. له کپین و فروشتن دا لی بورده و به ویزدان وله سه ره خۆ به: پیغه مبه ر^ﷺ فه رمویه تی: { رجم الله عبداً سمحاً إذا اشترى، سمحاً إذا قضی، سمحاً إذا اقتضى } (۲).

ج. تیکه لاوی له گه له خه لکی دا بکه و ئامۆزگاریان بکه: خۆپاگرو پشو درێژ به به رامبه ز به ئیش و ئازاره کانت که له ده سستی هه ندی له نه فام و نا حالی له نایین توشی ده بیت، هه تاکو له و که سانه بیت که پیغه مبه ر^ﷺ له باره یانه وه فه رمویه تی: { المسلم الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم، أفضل من المسلم الذي لا يخالط الناس ولا يصبر على أذاهم } ((رواه الترمذی وإسناده صحيح))

۴. بونی ویزدان و قبۆل کردنی هه ق: (الإنصاف وقبول الحق):

پاستی له پاستبێژه وه وه ر بگره، هه ر چه نه ده له خۆشت بچوک تر بیت جا بادوژمنیشت بیت. وریابه هه رگیز هه ق به سه رچاوی خه لک دامه ده وه به سوکی سه یری مه که واته هه ق له خه لک وه ربگره و به وپه یری سینگ فرلوانیه وه، پیغه مبه ری خوا^ﷺ ئیمه ی له م کاره خراپه ئاگا دار کربۆته وه وه رمویه تی: { لا یدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر، قيل: إن الرجل أن يكون ثوبه حسناً، ونعله حسنة،

(۱) واته: ئیمانی نیه ئه وه ی که بۆخۆی ده یه ویت بۆ برا موسلمانانه که شی نه ی خوازی. (وه رگیزی).

(۲) ا. رواه البخاری.

ب. واته: په حمه تی خوا له و که سه بیت که لی بورده یه و به ویزدانه له کپین و فروشتن دا، نه رم وله سه ره خۆ به ویزدانه له کاتی به پرستی تی دا له کاتی داوه ری کردن و فرمان کردن وله کانتیک دا که فه رمانی به سه ردا ده کړیت. (وه گیزی).

قال: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبَرُ بَطْرُ الْحَقِّ، وَغَمَطُ النَّاسِ { (۱) } (بطرالحق: نه سه لماندنی هق، غمط الناس: خه لك به سوك سه یر كردن وخه لك به كه م زانین).

۵. ددان نان به هه نه دا (الإعتراف بالخطأ): نه گه مه له ت كردن ددان به هه له كانی

خوتدا بیته وداوای لی بوردن بکه وکله رهق مه به، ددان به هه له دانان گه لیک

له وه باشتره که له زلکاوی ناراستی و ناهق دا گیتاو بخویت و مه له بکه یت،

چونکه پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: {کلُّ بنی آدم خطاءٌ وخیرُ الخطائین التوابون} (۲)

۶. داد په روه ری وهه قبیژی (العدل وقول الحق):

(أ) داد په روه به باله ناو دوژمنه کانیشت داییت، ناحه زی و دوژمنایه یت له گه ل

که سانیك دا وات لی نه کات که غه دریان لی بکه یت. خوای گوره ده فه رموی: ﴿يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَتَاؤُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا

تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۲﴾

(۱) ۱. رواه مسلم.

ب. وات: هر که سیک به قه د گه ردیله یه کی نه تقوی خق به زل زانی وله خق پازی بون وپوچ زلی (الکبر) له دل دا بیت ناچیت به مه شته وه لی حه رame. سه حابه کان گو تیان: باشه نه ی په سولی خوا نه دی پیاو حه ز ده کات گرنگی به خوی و به پو شته و په رداخ و جوانی جل و به رگ وله شی خوی بدات و حه ز ده کات جوان بن، مه ول ده دات پیلوه کانی جوان بن نه دی چی بکه ین که حه رام بیت و نه چینه به مه شت؟ فه رموی: نه مه نه وه ناگه یه نی چونکه خوای گوره جوانه و جوانیشی خوش ده ویت، پاک و بیگه رده و پاکیشی خوش ده ویت، به لکو خق به زل زانی وکله رهقی وکله پوتی نه وه یه که مهق نه سه لمیتنی و به چاوی سوکه وه سه یری خه لکی بکات. و خوی به سه ر خه لکی دا بابدات خوی پی باشتر و زیره ک ترو موسلمانتر و گوینده تر بیت و که چی واش نه بیت. (وه رگیت).

(۲) ۱. رواه الترمذی وحسنه محقق الجامع الأصول.

ب. وات: هه مو که سیک قابیلی مه له کردنه به لام باشترینی مه له کاران توبه کارانن، که پی له مه له کانی خویان ده نین. (وه رگیت).

(۳) ۱. سورة المائدة: (۸)

(ب) پاستی بلی هر چنده له سر خۆشت بی، یابا له سر خزم وکس وکاره کانی
خۆشت بیت ههروه کو خوی گوره ده فهرموئ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِٱلْقِسْطِ
شُهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَالِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ؕ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوَّلَىٰ بِهِمَا ؕ فَلَا
تَتَّبِعُوا ٱلْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا ؕ وَإِن تَلَوُۡا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١﴾﴾.

۷. وەرگرتنی فرمانه کانی ئایین (الإستسلام لأوامر الدين):

مل که چى فرمان وحوکه کانی ئایینی خوا به: وشه ی نیسلام
له ناشتی و خۆبه دهسته وه دان بۆ فرمان و حوکه کانی خوا له سر زهوی دا دارپژراوه،
حوکه کانی ئایین و به عه قه و به ژیری خۆت مه پتوه چونکه ئایین به به لگه یه نه ک
به عه قه و پرای تا و وکۆمه ل، چونکه عه قه سنوڕیکی دیاری کرا و ده ست نیشان کراوی
هه یه و کۆتایی دیت، زۆر جاران هه ن که عه قه هه له ده کات و له زۆر کیشه و ئاسته نگ دا
ده سه و ستانه، و ناتوانی کارو کیشه ئایینه کان لیک بداته وه و شی یان بکاته وه نه وه ته
نیامی علی (کرم الله وجهه) گوتویه تی: (لوکان الدین بالرأی لکان المسح علی أسفل الخف
أولی من المسح علی أعلاه) (۲).

ب. واته: ناحه زی و ناته بایی له گه ل که سانیك واتان لی نه کات که ناداپه ره ره بن، پاست و داد
په ره ره بن، چونکه نه مه نزیکتره له ته قوا و خوا په رستی، له خوا بترسن چونکه خوی گوره ناگای
له هه مو کارو کرده وه په کتان هه یه.

(۱) أ. سورة النساء: (۱۳۵)

ب. واته: نه ی نه و که سانه ی که به پواتان به خوا و به به رنامه که ی خوا هیناوه دادپه ره ره بن
و به رده و ام بن له سر دادگویی و پاستی و داد بلین، شایه تی پاستی و دانوهری به رگری لی بکه ن جابا
له گه ل نه نفسی خویان ویاوک و دایک و خزم وکس وکارو هه ژارو ده وه له مه ندانیش دابیت، خوا له پشتره
له وانه ی که باسما ن کردن، دوا ی هه وای ناره زه وه کان مه که ون و دادپه ره ره بن نه گه ر پشت هه ل بکه ن
دادپه ره ره پاست بیژ نه بن خوی گوره زانا و دانا و ناگاداره به کرده وه کانتان. (وه رگتی).

(۲) أ. رواه أبو داود، صححه محقق جامع الأصول.

موسلمانان پاسته‌قینه نه‌و که‌سه‌یه که‌ه‌مو فرمانه‌گانی شه‌ریعه‌تی خوا نه‌نجام بدات بی نه‌وه‌ی له‌ه‌وو مۆکاره‌گانی بکۆلێته‌وه ، وه‌کو سه‌ربازێک وایه که‌فه‌رمانی نه‌فسه‌ره‌که‌ی خۆی جی به‌جی ده‌کات بی نه‌وه‌ی بلی بۆچی؟ چونکه ده‌زانی نه‌فسه‌ره‌که‌ی له‌و زانا تره . کاتی که‌ئیسلاام گۆشتی به‌راز حه‌رام ده‌کات موسلمانان یه‌کسه‌ر بی لێکۆلینه‌وه له‌هۆیه‌که‌ی گوێ پایه‌لی فه‌رمانی خوا ده‌که‌ن و هیچ پرسیارێکیان نه‌کرد هه‌تا‌کو له‌دوای (۱۴) سه‌ده نوژداری نوێ زیانه‌گانی گۆشتی به‌رازی دۆزیه‌وه‌و زانیمان که‌کاتی خۆی خوای گه‌وره له‌به‌ر نه‌و زیانانه بوه له‌موسلمانانی حه‌رام کردوه .

۸. دادپه‌روه‌ری له‌وه‌سیه‌تدا (العدل فی الوسیة)؛

هیچ کامێک له‌وه‌رسه‌کان له‌به‌شه میراتی خۆی بی به‌ش مه‌که ، به‌و حوکه‌م پازی به‌به که‌خوای گه‌وره بۆی دانای ن به‌و شیوه دابه‌ش کردنه‌ی که‌دای ناوه ، به‌ه‌واو ئاره‌زووی خۆت نابیت ، به‌وه نابیت که‌مه‌یل وخۆشه‌ویستیت بۆ یه‌کێکیان پتر بیت به‌شی بۆ دابینی ی یاخود نه‌وانی تر بی به‌ش بکه‌یت . نه‌م په‌فتارو کاره نابجی یه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک له‌شه‌ریعه‌تی خوادا نیه‌و دروست نیه بکریت . له‌نعمانی کوپی به‌شیره‌وه ده‌گێرنه‌وه که‌گوتویه‌تی: { تصدّق علیّ ابيّ ببعض ماله ، فقالت اُمّی ﴿ عمرة بنت رواحة ﴾ لا ارضی حتی تشهد رسول الله ﷺ ، فانطلق ابيّ إلى النبیّ ليشهد علی صدقتی ، فقال : أفعلت هذا بولدك کلّهم ؟ قال : لا ، قال : إتقوا الله وأعدلوا بین أولادکم } (۱) له‌په‌وايه‌تیکی تر دا

ب. واته : نه‌گه‌ر نایین به‌پاو بیرو بۆچونی موقوف بوایه ، ده‌بوایه بنی گۆره‌ویه‌کان (مسح) بکرایه‌ن نه‌ک پشستی گۆره‌وی یه‌کان .(وه‌رگێژ).

(۱) ا. متفق علیه .

ب. واته : باوکه‌م پیش مردنی هه‌ندێ مالی خۆی به‌من به‌خشێ واته وه‌سیه‌تی کرد ، به‌لام دایکه‌م که‌ناوی(عمره کچی رواحه) بویه‌مه پازی نه‌بو گوتی: پازی نایم هه‌تا نه‌مه به‌په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ پانه‌گه‌یه‌نیت. بۆیه باوکه‌م چوه لای په‌غه‌مبه‌ر ﷺ و نه‌مه‌ی پی پاره‌گه‌یاند و نه‌ویش ﷺ فه‌رموی: نه‌مه‌ت بۆ هه‌مو منداله‌کانت داناهه ؟ گوتی: نه‌خیز. فه‌رموی: له‌خوا به‌ترسن وله‌نیوان منداله‌کانتاندا دادپه‌روه‌ر بن

ﷺ فرمویه تی: {فَلَا تُشْهَدْنِي إِذَنْ، فَإِنِّي لَا أَشْهَدُ عَلَى جَوْرِ} أخرجه مسلم والنسائي. چندان له و که سانه ی و هسیه ت ده که ن و ماله که یان بۆ هندی که له و ره سه کانیا ن ده دهنن و هندی که شیان بی به ش ده که ن و تووی دوبه ره کی و بۆ و کینه و حه سودی له دلی و ره سه کانیا ن دا ده و هشیئن. نه نجام بۆ ستانده و ه ی مافی خو یان په نایان بردۆ ته به ر دادگا و دادگایی کردن و مالیکی زقریشیان له پینا و گرتنی پاریزه رو هات و چۆ و خه رچی کردن به فیرۆ داوه. نه م هه مو هه له ناشیرین ناشه رعیا نه به هۆی نه فامی و حالی نه بون له دینه که مان پو ده دهن. جا پتویسته له سه ر په روه ردیاران چ پیا و وچ ژن، چ مامۆستایان وچ باوک و دایکان نه م هه مو پینوما یی ئه رک و کاره گرنگ و په بایه خانه له مندا لآن و قوتا بیه کانیا ن بگه یه نن و په روه رده یه کی دروست و راستیی شه رعیا نه یان بکه ن.

۸. مافی دراوسیئی ((حقوق الجار)):

برای موسلمان زۆر وریابه له ئازاردانی دراوسیئکانت چ به قسه و چ به کرده وه. چونکه پیغه مبه ری خوا ﷺ زۆر به توندی له ئازار دان و دل هیشاندنی دراوسی ئاگا دارمان ده کاته وه و ده فرموی: {وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ جَارُهُ بَوَاقُهُ} (۱) هه روه ها پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: {مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوْذِي جَارَهُ} (۲). پاشماوه ی پیسی و به رماوه کانی خۆتان فری مه دهنه سه ر پښگی خه لکی به تاییه تیش دراوسیئکانتان وه: توئکله مۆزو په لکه کاله ک و شتی تر که ده بیته هۆی ئازاردانی

و وه ک یه ک سه یریان بکه ن. له ریوایه تیکی تر دا فرموی: که واته مه م که ن به شامید و پیتم پامه گه یه نن، چونکه من شاهیدی له سته م و خرابی ناده م و پښگی کاری بی شه رعی ناده م. (وه رگپ). (۱) ا. رواه البخاری.

ب. واته: پیغه مبه ر ﷺ سی جار سویندی به خوا خوارد که نه و که سه ی دراوسیئکی له ده ست و زمان و داوینی پاریزرا و نه بیته ئیمانی نه و ناچپته به هه شت. (وه رگپ).

(۲) ا. رواه البخاری.

ب. واته: هه ر که سی ک به وای به خوا و به پۆزی دوا یی هه بیته با دراوسیئکانی ئازار نه دات. (وه رگپ).

پیره‌وان. جاریکیان پیاویک به‌هۆی توپکله‌ مۆزیکه‌وه قاجی شکاو شەش دانە مانگ له‌سەر پشت له‌جینگه‌دا بۆی که‌وت. هه‌میشه‌ هه‌ول بده‌ شت وچلپ وچال له‌سەر پینگه‌ی خه‌لکی لایه‌هیت به‌تایبه‌تی پینگه‌ی دراوسینکانت، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {وتمیط الأذی عن طریق صدقة} (۱)

ئه‌گەر دراوسینکەت نه‌خۆش بو هاریکاری بکه‌و ئه‌گەر توشی به‌لاو ته‌نگ وچه‌له‌مه‌و کێشه‌یه‌ک بو چاودێری هه‌ست و نه‌ستی بکه‌، سه‌ردانی بکه‌و دلێ بده‌وه‌و له‌غه‌م و په‌ژاره‌ی که‌م بکه‌وه‌.

هه‌ندی کارو هه‌لس وکه‌وتی وانه‌که‌یت که‌هه‌ستی بریندار بکه‌یت وه‌ک به‌رز کردنه‌وه‌ی ده‌نگی رادیۆ ته‌له‌فزیۆن. پینگه‌ به‌مال و مندال و میوانه‌کانت مه‌ده‌ ده‌نگه‌ ده‌نگ وژاوه‌ ژاوی به‌رز بکه‌ن له‌دلێ ئه‌وان کاریگەر بکات وه‌ه‌راسانیان بکات به‌تایبه‌تیش له‌به‌رئه‌وانه‌ی نه‌خۆشیان هه‌یه‌.

۹. وه‌فا کردن به‌ په‌یمان (الوفاء بالوعود)؛

که‌په‌یمانته‌ به‌هه‌ر که‌سێک دا با مندالیش بێت وله‌کات وساتی خۆی دا وه‌فا به‌په‌یمانه‌که‌ی خۆت بکه‌. هه‌مو کهرین و فروشتنێک به‌پێک که‌وتن و په‌یمانێک داده‌مه‌زێ، پێویست به‌هیچ پێشه‌کی و ئاسان کاریه‌ک ناکات واته‌ پێک پاره‌ وه‌ک بارمه‌ بۆ مسۆگه‌ری و دلنایایی دابنرێت بۆ پابه‌ند بون به‌کهرین و فروشتنه‌که‌وه‌. ته‌نیا به‌په‌یمان دان و گه‌ری به‌ستی یه‌ک هه‌مو شتێک داده‌مه‌زێ. مروفی بروادار هه‌ر شتێکی گوت و بپاری له‌سەر دا پابه‌ند وراستگۆ ده‌بێت و وه‌فا به‌په‌یمانه‌که‌ی خۆیه‌وه‌ ده‌کات. هه‌ر که‌سێک پێچه‌وانه‌ی په‌یمانه‌که‌ی خۆی بوه‌ستێته‌وه‌ ئه‌وا یان ئیمانی نیه‌ یان ئیمانه‌که‌ی بێ هێزه‌و به‌دو

(۱) ا. متفق علیه.

ب. واته‌: هه‌میشه‌ پینگه‌ی موسلمانان پاک بکه‌ره‌وه‌، ئه‌گەر چقڵیک، شتێک له‌سەر پینگه‌ی موسلمانان که‌وتبو ئه‌گەر لای بده‌یت به‌خێرو چاکه‌ واته‌ سه‌ده‌قه‌ بۆت ده‌نوسرێت وله‌قیامه‌دا پاداشته‌که‌ت وه‌ر ده‌گرێته‌وه‌. (وه‌رگێژ).

پو(المنافق) داده نریت. پیغه مبه ﷺ فهرمویه تی: { آیه المنافق : إذا حدث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا أئمن خان } (۱)

۱۰. ده ستوره کانی سهردانی نه خوش (آداب عیادة المریض):

نایینی پیروزی نیسلام موسلمانان زور هان ده دات بۆ سهر دانی نه خوش به تایبه تیش نه گهر نه خوش له خزم وخویش ونزیک وکەس وکارو دراوسیگان بیت، پیغه مبه ری خوا ﷺ گرنگی به کی زوری به م بابته داوه و فهرمویه تی: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي، قَالَ: يَارَبُّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنْ عَبْدِي فَلَانًا مَرَضَ فَلَمْ تَعُدْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ { (۲)

(۱) ۱. متفق علیه.

ب. واته: نیشانه کانی دو پویی سیانن: نه گهر قسه ی کردن دروایی تیدا ده کات وه نه گهر وه عد وپه یمانی دا وه فای پتوه ناکات وپیچه وانه ی په یمانه که ی ده وه سستیته وه، وه نه گهر نه مانه تیکی پی سپێردرا به جی ی ناگه یه نی وخیانه تی تیدا ده کات. (وه رگێتی).

(۲) ۲. رواه مسلم.

ب. واته: خوا ی گهره له پۆزی قیامه تدا به بنده ی خۆی ده فهرمو ی: ئه ی کوپی ئاده م من نه خوش بوم سهر دانت نه کردم به بنده کهش ده لی: ئه ی په روه ردگاری من تو چون نه خوش ده بیت وچۆن بيمه لات وسهر دانت بکه م له کاتیکدا تو په روه ردگاری جیهانیانی؟ خوا ی گهره ش ده فهرمو ی: ئه دی نه ترانی که فلان کهس نه خوش بو وه چو یته سهر دانی و، ئه دی نه ترانی نه گهر بجویایته لای منت له وی ده بیینی یا له وی منت ده دیت. (وه رگێتی).

له‌ره‌وشته‌کانی سەردانی نه‌خۆش

- دەبێ سەردانی نه‌خۆش کورت بێت و زۆر دانەنیشیت بۆ ئەوێ نه‌خۆش بێزار نه‌بێت، چونکه له‌وانیه پێویستی به‌حەسانه‌وه و خه‌وتن و چونه سەر ئاو هه‌بێت له‌کاتی که دا به‌دیارتۆوه دانیشتوه له‌بەر تۆ پێی عه‌یب بێت هه‌ل بستی.
  - پێویسته له‌گه‌ڵ نه‌خۆشدا زۆر قسه نه‌کریت، داوای گێڕانه‌وه‌ی نه‌خۆشیه‌که‌ی ئی نه‌که‌یت چۆن بو یان چۆن نه‌بو؟
  - دڵخۆشی نه‌خۆش و که‌س و کاره‌که‌ی بده‌وه و به‌خته‌وه‌ری و هیواو خۆپاگری بخه‌ره به‌ر دلی نه‌خۆشه‌که‌وه و هیوا‌ی چاک بونه‌وه‌ی بۆ بخاوه و دلی خۆش بکه به‌وه‌ی که‌پێی بلی ی : (إنشاء الله) زو چاک ده‌بیته‌وه، سوپاس بۆ خوا به‌ره و باشی پێشستوی وه‌یچ نیه و چاک ده‌بیته‌وه. ﴿(لأبأس طهوراً ، شفاك الله) پێی ی بلی ی که‌فاره‌تی گوناخانه (إنشاء الله) ، خوا ئەجرو پاداشتت بداته‌وه و له‌م جۆره قسه دڵخۆش که‌رانه. وه‌رگێڕ﴾
  - نه‌خۆشیه‌که‌ت چ نیه به‌ویستی خوا به‌م زوانه چاک ده‌بیته‌وه، که‌فاره‌تی گوناخانه و خوا پاداشتت بداته‌وه. ئیدی له‌م جۆره قسانه که‌نه‌خۆش دلی پێی یان خۆش ده‌بیت و ئارام ده‌بیته‌وه. وه‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: { من عاد مريضاً لم يحضر أجله، فقال سبع مرات أسأل الله العظيم رب العرش العظيم أن يشفيك. إلا عافاه الله } (١).
- ١١ - ره‌وشته‌کانی سه‌یر کردن (آداب النظر)؛

ئه‌گەر ژنێکی پوت و سافه‌رت دیت پوی ئی وه‌ر بگێڕه و سه‌یری مه‌که، چونکه چاویش زینا ده‌کات وزینای چاو سه‌یر کردن و ته‌ماشای کردنه، سه‌یر کردن و ته‌ماشای کردنی

(١) أ. صححه الحاكم ووافقه الذهبي .

ب. واته: هه‌ر که‌سێک سەردانی نه‌خۆشی کرد ئەجەلی نه‌هاتبێت و حەوت جارێ ئەم دوعایه‌ی بۆ بخوێنێت که‌له سه‌ره‌وه نوسیمان . ئەوا خۆی خۆی گه‌وره شیفای بۆ ده‌نێری و زو چاک ده‌بیته‌وه. (وه‌رگێڕ).

نه و شتانه‌ی خوای گه‌وره قه‌ده‌غهی کردون . پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام به‌نیامی علی فهرمو: {یا علی لاتتبع النظرة النظرة، فإنَّ الأولى لك، وليست لك الثانية} (۱).

نه‌م سه‌یر کردنه له‌ژانی ده‌رونی ونازارو نه‌شکه‌نجه‌و حه‌سرته وپه‌شی‌مانی به‌ولاره هیچی تره‌ت پی‌نابه‌خشی، چونکه شتی‌ک ده‌بینی وپوت نایه‌ته‌دی و نه‌و خوراکه جنسیه‌ت ده‌ست ناکه‌ویت بویه توشی ژانی ده‌رونی ده‌بیت وچیدی نا. خو نه‌گه‌ر ژنیشت هه‌بو، ژنیکی جوان تره‌ت له‌هی خوت بینی نه‌وا نه‌فست ده‌که‌ویته دل‌ه‌پاوکی و دل‌ت تی‌ک ده‌دات و دل‌ت له‌سه‌ر ژنه‌که‌ی خوت نامینئ و نه‌نجام توشی دل‌ ته‌نگی و ناخوشیت له‌گه‌ل ژنه‌که‌تدا ده‌کات و ورده‌ورده کی‌شه‌و ته‌نگ‌زه‌کان سه‌ر هه‌ل ده‌ده‌ن و ساردی ده‌که‌ویته نیوانتانه‌وه‌و لای په‌کتر ناشیرین ده‌بن و ناخوشی ده‌که‌ویته نیوانتان ، که‌پیش نه‌و تی‌که‌لاوی و سه‌یر کردن و ته‌ماشا کردنی ژنانی بی‌گانه ته‌باو په‌با بون و هیچ ناخوشیه‌ک و ساردیه‌ک‌تان له‌نیواندا نه‌بو و په‌کتریشان ژور خوش ده‌ویست و به‌یه‌کتری پازی بون. ژور جار نه‌مه بو‌ه‌ته هوی له‌یه‌کتری جیا بو‌نه‌وه .

وه‌نه‌گه‌ر ژنیشت نه‌هینا بی‌ت نه‌وا نه‌م تی‌که‌لی و سه‌یر کردنه‌ت ده‌بیته هوی وروژاندنی ئاره‌زوه‌کانت وله‌وانه‌یه شه‌یتان نه‌مه بقوزیته‌وه‌و به‌ره‌و نه‌نجامدانی کاری خراپه‌و بی‌شهرعی وزینا کردن پالت پی‌وه بنی‌ت و توشی بی‌ نه‌خلاقی‌ت بکات و خواشت لی بره‌نجیت. بویه خوای گه‌وره فرمان به‌بپواداران ده‌کات و ده‌فهرموی: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ

(۱) ا. رواه أحمد و غیره، وحسنه الألبانی فی صحیح الجامع.

ب. واته: نه‌ی علی ته‌ماشای ئافره‌تان نه‌که‌یت ، په‌که‌م جار گه‌ر به‌رچاوت که‌وت به‌ده‌ست خوت نه‌بو، پوی لی وهر بگتی‌وه جاری دوهم وهردی مه‌ده‌وه‌و بگه‌پیت‌وه سه‌ری و مرخی خوتی لی بی‌ینی ، چونکه پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام به‌نیامی علی فهرمو : سه‌یر کردن و ته‌ماشا کردنی په‌که‌م بق تویه واته گوناخت ناگاتی و هیچت له‌سه‌ر نه‌یه، به‌لام ته‌ماشا کردنی دوهم بق تویه و له‌سهرت ده‌نوسریت و چاوت زینا ده‌کات . بویه ده‌بی جاری دوهم نه‌گه‌پیت‌وه سه‌ری و ته‌ماشای بکه‌یت. (وه‌رگیز).

يَغْضُوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَخَفَضُوا قُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٢٠﴾ (۱)

هروه ما پیغمبر ﷺ فرمویه تی: { ماترکتُ فتنه من بعدی أضراً علی الرجال من النساء } (۲)

۱۲ - دموشت و شیوازه کانی ناموژگاری کردن :-

پیغمبر ﷺ پینوماییمان ده کات بق ناموژگاری کردنی خه لک و پینومایی کردنیان بق لای خوای گه وره و ده فرموی: { الدین التصیحة : قیل لمن یارسول الله ؟ قال: الله ولکتابه ولرسوله، ولأئمة المسلمین وعامتهم } (۳)

به لام ناموژگاری کردن ده ستورو یاساو و پیناساو شیوازی خوی هیه ده بی چاودیری بکری و له پهره ردیاری گه وره و سهروه رمان محمد ﷺ و هریان بکری و شوین

(۱) سورة النور: (۳۰)

ب. واته: نهی محمد ﷺ به پرواداران بلی باچاویان له ناست نافره تان دانه وین و تماشایان نه که ن واته هرچی خوی گه وره لی حرام کردون و سهیر کردن و تماشایان لی حرام کردون چاوی خویانیان له ناست دانه وین و سهیریان نه که ن و دامینی خویان بیارین، چونکه نه مه بق نه وان باشتر و پاکتره، خوی گه وره زانیه به و کارو کرده وانه ی که به ناشکرا و به نهینی ده یکه ن. تفسیر الطبری، (وه رگتی).

(۲) ۱. رواه مسلم.

ب. واته: هیچ فیتنه به کم له ژنان به ولاره له دوی قوم به جی نه هیشتوه که زیان به خستر بیت بق پیوان. (وه رگتی).

(۳) ۱. رواه مسلم.

ب. واته: ناین ناموژگاریه: گوتیان بق کی نهی په سولی خوا؟ فرموی: بق خوی گه وره و بق پیغمبره کی و بق همو پیشه وایانی نومعه تی نیسلامی و بق سه رجعه می موسلمانان واته عامه که یان. (وه رگتی).

که‌وتی ئو بین نه‌ک بچین له‌م لاو له‌و لاو له‌جوله‌که‌و فه‌له‌ وخوانه‌ناس وکۆمۆنیسته‌کان و
عه‌وله‌مه‌و نازانم چی و چی وهر بگرین وچاو له‌بیگانه‌و غه‌یره‌ دینه‌کان بکه‌ین . ئی‌مه
موسلمانین و به‌رنامه‌ی تایبه‌تی خۆمان هه‌یه‌ و په‌روه‌ردگاری و دروستکهری هه‌مو بونه‌وه‌ر
بۆی داپشتوین.

ا- فعن أنس بن مالك رضی‌الله‌عنہ قال: (بينما نحن في المسجد مع رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم إذ جاء
أعرابي، فقام يبول في المسجد، فقال أصحاب رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم مه‌مه‌ ﴿ لا تفعل ﴾
قال: قال رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم لا تزرموه ﴿ لا تضروه ﴾ دعوه‌، فتركوه حتى بال ثم إنَّ
رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم دعاه فقال له‌ إنَّ هذه المساجد لا تصلح لشيء من هذا البول ولا القذر،
إنما هي لذكر الله عزوجل والصلاة وقراءة القرآن، أو كما قال رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم، قال:
فأمر رجلاً من القوم، فجاء بدلو من ماء فشئنه‌ عليه‌، ﴿ فصبه‌ عليه‌ ﴾ ^(۱)

ب- روى مسلم عن معاوية بن الحكم السلمي قال: بينما أنا أصلي مع النبي صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم إذ
عطس رجل من القوم فقلت: يرحمك الله، فرماني القوم بأبصارهم، فقلت: وا ثكل أماه
ما شأنكم تنظرون إلي؟! فجعلوا يضربون بأيديهم على أفخاذهم، فلما رأيتهم
يصمتونني لكنني سكت، فلما صلى رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم، فبأبي وأمي ما رأيت معلماً قبله‌

(۱) ا. رواه الشيخان.

ب. واته‌: له‌ أنس کوپی مالک ده‌گێڕنه‌وه‌ که‌گوتویه‌تی: (له‌کاتێک دا ئی‌مه‌ له‌گه‌ڵ
پێغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم له‌مزه‌گوت دانیشتبوین عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی هات وله‌مزه‌گوتدا ده‌ستی کرد به‌میز کردن.
سه‌حابه‌کان به‌سه‌ریاندا شیراندو گوتیان: نه‌که‌ی کوپه‌ نه‌که‌ی میز له‌وی نه‌که‌یت. به‌لام
پێغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم فه‌رموی: نا ئی‌ گه‌ڕێن بامیزه‌که‌ی ته‌واو بکات، جا که‌له‌میزه‌که‌ی بوه‌وه‌، پێغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآلہ‌وسلم
بانگی کرده‌ لای خۆی و فه‌رموی: مزه‌گوتنه‌کان جێگه‌ی میز لێ کردن و پێسی تێ فرێدان نین، به‌لکو نه‌م
جێگا یانه‌ پاکن و نه‌نیا جێگه‌ی نوێژ کردن و زیکری خواو قورئان تێدا خوێندن. نه‌مجار به‌یه‌کی
له‌سه‌حابه‌کانی فه‌رمو: بێژ ده‌وله‌که‌یک ئاو بێته‌و به‌سه‌ر جێگه‌ی میزه‌که‌ی دایکه‌ وپاکی بکه‌وه‌. نه‌مجار
ده‌وله‌که‌ ئاوه‌که‌ یان هێتا به‌ شوێنه‌که‌ یان داگیر وپاکی یان کرده‌وه‌. (وه‌رگێڕ)

ولا بعده أحسن تعليماً منه، فوالله ما نهرني ولا ضربني ولا شتمني، ثم قال: {إن هذه الصلاة لا يصلح فيه شيء من كلام الناس، وإنما هي التسبيح والتكبير وقراءة القرآن} (۱)

جا خوشک و برایانی په روه ردیار چ ماموستایان وچ باوک و دایکان ده بی نه م خالانه ی که له سهر وه باسمان کردن له مندا له کان یا قوتابیه کانیاں بگه یه نن و نؤد باش و نؤد جوان له سهر نه م په وشت و ناکارو به ها به رزانه په روه رده پایان به یخن بؤ نه وه ی له دوا پؤژدا نه ندامتیکی پاک و خاویڼ و کارامه و چالاکیی خوا په رستیان لی دهر بچیت.

(۱) ا. رواه مسلم.

ب. واته: موسلم له معاویہ ی کوپی حه که می سوله می ده گپړتته وه که ده لی: له کاتیک دا من نو یژم ده کرد، پیاوړیک پشمی و منیش گوتم: په حمه تی خوات لی بیت، که چی نه وانه ی له وی بون هه مو به سه یریکه وه سه یریان ده کردم: منیش گوتم: ده ک خوا دایکی ییوه ژن بکات چی یه بؤ و سه یرم ده کن؟! نه وان هه مو به ده ست له پانی خویان ده دا و کاتی بینیم بی ده نگیان ده کردم، من ده نگم نه کرد. کاتی پیغه مبه رﷺ له نو یژ بوه وه گوتم: دایک ویاوړکم به قوریانت بیت و له لاهی تا کو نیستا هیچ ماموستایه کم ده ست نه که و توه که له مه با شترم فیتر بکات. و له لاهی نه سه رزه نشتی کردم و نه لی ی دام و نه قسه شی پی گوتم نه و جا پی ی گوتم: {له نو یژ کردندا به هیچ شیوه یه ک نابی قسه ی خه لکی (موقوف) ی تیدا بیت، به لکو هه موی ده بی ته سبیحات و (الله اکبر) و خویندنی قورئان بیت.} (وه رگپړ).

له‌ره‌وشته‌کانی سهردان و پوخسه‌ت و مرگرتنی چونه ژوره‌وه

(من آداب الزیارة والإستئذان)

۱. قال تعالى: ﴿ فَإِنْ لَمْ يَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ آرْجِعُوا فَآرْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ۝۱۰ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَعٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ۝۱۱ ﴾ (۱).

۲. ئەم ئاكارو په‌وشته شه‌ریانه خوای گه‌وره به‌نده بپواداره‌کانی خوای پی‌پازاندونه‌وه و فەرمانی پی‌کردون که نه‌نجامیان بدهن، یه‌کی له‌و ئاكارو په‌وشته جوانانه شه‌ویه کاتی که ده‌چینه سهردانی مالان ده‌بی له‌ده‌رگا بده‌ین و بوه‌ستین تارپگی چونه

(۱) ۱. سورة النور: (۲۸، ۲۹). ابن عباس رضی‌الله‌عنہما؛ (الإستئناس) به‌واتای مؤله‌ت و مرگرتن و پوخسه‌ت و مرگرتن دیت. (ذکره ابن کثیر).

ب. وات: ئەو که سانه‌ی که بپواتان هیناوه مه‌چنه ناو مالانتیک که مالی خوتان نه‌بیته هه‌تاكو پینگه‌ی چونه ژوره‌وه‌تان پی‌نه‌دهن. که پینگه‌ یران واته پوخسه‌تتان و مرگرت بچنه ژور و سه‌لاو و سه‌لامیان لی بکه‌ن چونکه ئەوا جوانترو پاکتره بق ئیوه و بق ئه‌وانیش و هه‌روه‌ها بق ئه‌وه‌ی زیکرو یادی خوا بکه‌نه‌وه، ئەگەر چۆل بون و که‌سیان تیدا نه‌بو مه‌چنه ژورو بگه‌رینه‌وه هه‌تاكو مؤله‌تی چونه ژوره‌وه‌تان پی‌نه‌دهن، و نه‌گه‌ر گوتیان بگه‌رینه‌وه و بوارمان نیه ئەوا ئیوه یه‌کسه‌ر بگه‌رینه‌وه، نه‌که‌ن توپه‌ بجن و پرته‌ پرت و یۆله‌ بۆل بکه‌ن و له‌شوینتان باسی یان بکه‌ن به‌خرابه‌، چونکه ئەوان مالی خۆیان و بۆیان هه‌یه پوخسه‌تتان نه‌دهن و مافی شه‌ری خۆشیانه، ده‌ی ئاوا بق ئیوه باشترو به‌په‌وشت ترو پیرۆز تره و خوای گه‌وره‌ش ئاگاداره به‌هه‌ر کارو به‌هه‌ر شتی که ئیوه به‌نه‌ینی و به‌ناشکرا نه‌نجامی ده‌دهن. و هه‌ر گوناویش نی یه‌نه‌گه‌ر بچنه شوینتیک، جیگایه‌ک که کله‌ و په‌لی ئیوه‌ی لی بیت و هه‌ک دوکان و نه‌و جۆره شوینانه. هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ئاگای له‌هه‌مو شتیکی نه‌ینی و ناشکرا هه‌یه و هه‌رچی ئیوه به‌په‌نهانی و به‌دزیه‌وه بیکه‌ن و بیتانه‌وی بیه‌شارنه‌وه خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ئاگای لی یه‌تی. (وه‌رگیتی).

ژوره‌وه‌مان ده‌دهن، جاکه‌فهرموی چونه ژوره‌وه‌ی‌یان لێ کردین و چۆینه ژوره‌وه ده‌بێ سەلام لە‌دانیشتوانی ناو ئە‌و مالە بکەین. سوننه‌تیشه ده‌بێ تا سێ جارێ لە‌ده‌رگا بده‌ین و داوا‌ی چونه ژوره‌وه بکەین، خۆ ئە‌گەر کە‌سی لێ نه‌بو، نابێ بچینه ژوره‌وه و ده‌بێ بگه‌ڕێینه‌وه، و ئە‌گەر لە‌مال بون و پێگه‌ی چونه ژوره‌وه‌یان پێ نه‌دا، پێ‌ویسته بگه‌ڕێینه‌وه و نه‌چینه ژورو عه‌نته‌رانه خۆت پێدا نه‌که‌یته ژورو توپه نه‌بین و بێ‌لێن به‌خوا مالێکی ناکه‌س به‌چه‌ن و خۆ ده‌رگا له‌کە‌س ناکه‌نه‌وه، که‌ی ئە‌وانه به‌شەرن نه‌خێر، ده‌بێ به‌سینگێکی فراوانه‌وه بگه‌ڕێنه‌وه و لای که‌سیش باسیان نه‌که‌ین و گله‌یی و گازنده‌یان لێ نه‌که‌ین، مالێکی سوکن و وان و وان، چونکه له‌وانه‌یه ئە‌وان له‌و کاته‌دا بواریان نه‌بێت سه‌رقالی ئیشی تایبه‌تی خۆیان بن. هه‌روه‌کو له‌سوننه‌تی راستدا هاتوه‌ که: «أبا موسا کاتی له‌مالی عمراد (ع) سێ جار له‌ده‌رگای داو داوا‌ی چونه ژوره‌وه‌ی کرد، به‌لام کە‌س وه‌لامی نه‌دا‌یه‌وه، بۆیه ئه‌ویش گورج گه‌ڕایه‌وه. عمر گوتی: ئە‌وه گوێتان له‌ده‌نگی عبدالله کورپی قه‌بس نی یه داوا‌ی هاتنه ژوره‌وه ده‌کات؟ ده‌فهرموی بکه‌ن با بێته ژوره‌وه، کاتێک که‌چون سه‌یریان کرد له‌وێ نه‌ما‌بو، دوا‌ی عمر (ع) ی گوت:

- ئە‌وه بۆ پێ‌ش‌توبی و نه‌هاتیه ژور؟

- سێ جارێ لە‌ده‌رگام دا و داوا‌ی هاتنه ژوره‌وه‌م لێ کردن کە‌س وه‌لامی نه‌دامه‌و فهرموی نه‌کردم بۆیه منیش گه‌ڕامه‌ دواوه.

منیش گویم له‌پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوه که‌ده‌ی فهرمو: { إِنْ أَسْتَأْذَنْ أَحَدَكُمْ ثَلَاثًا وَلَمْ يَأْذَنْ لِي فَلْيَنْصِرْفْ } (١) ئە‌مجار ئیمامی عمر (ع) گوتی: ده‌بێ ئە‌مه که‌گوتت بۆم بێنی و به‌ته‌واوی بۆم شی بکه‌یته‌وه یان به‌لێدان تازارت ده‌ده‌م، أبا موسا چوه ناو کۆمه‌لی

(١) ١. متفق علیه.

ب. واته: ئە‌گەر سێ جار لە‌ده‌رگات داو داوا‌ی چونه ژوره‌وه‌ت کردو پێگه‌یان پێ نه‌دا‌ی و فهرمویان نه‌کردیت بگه‌ڕێوه. (وه‌رگێڕ).

پشتیوانان (الأنصار) و نه وهی عمر پی ی گوتبو بوی گپړانه وه، نه واننیش گوتیان: بچو کترین که سمان گه واهی (شاهد) یت بۆ د ه دات. نه مجار أبو سعید الخدری هه ستا له گه لای دا پوښتو ئه م هه والای به عمر راگه یاند. نیمای عمر گوتی: سه رقائیم له بازاردا له مهی بی بهش کردم. (متفق علیه) (واته: موسلم و بوخاری پړوايه تیان کړدوه). پښوښته له سره پرهو ردیاران مندالان و قوتابیانان له سره نه و ئاکارو پرهو شته بهرزه ئیسلامیانه پرهو رده بکه و پرایان بهینن بۆ نه وهی له دوا پوښدا که سیکی پیک و پیک و پړوا پته وو پی دامه زراویان له سره قورئان و سننه ت لی دهریچیت.

له سوده کانی نه م نایه ت و فهرمودانه

• پښوښته هر که سیکی ده چپته سهردانی مالان پیش نه وهی له دهرگا بدات و مؤله تی چونه ژوره وه وهر بگریت نابی یه کسهر خو به ژوردا بکات و بیچته ژوره وه، به لکو ده بی مؤله تی چونه ژوره وه له و خانه واده یه وهر بگریت و فهرمو بگریت، دهنه ده بی بگه پښته وه.

• که فهرمو کراو چوه ژوره وه به م شیوه یه سه لامیان لی بکات و بلی: {السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته} چونکه خوی گه وره ده فهرمو: ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَرَكَاةٌ طَيِّبَةٌ﴾ (۱)

• مجاهد گوتویه تی: نه گهر چو یته ناو مزگهوت بلی: (السلام علی رسول الله) وه نه گهر چو یته وه ناو مال و مندالی خو ت سه لامیان لی بکه، نه گهر چو یته ناو مالیک، خانویه که سی لی نه بو بلی: (السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین). قتادهش نه مهی بۆ خستوته

(۱) ۱. سورة النور: ۶۱.

ب. واته: نه گهر چونه هر مالیک سه لام له خو تان بکه، به سه لامیک له لاین خوی گه وره که پیرزو باش و به بهر که ته. (وه رگپ)

سهر (إِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَرُدُّ عَلَيْهِ) (۱). جیاوازی له‌نیوان پیاو وژندا نیه بۆ سه‌لام کردن. ژنیک که‌گه‌یشته ژنان وخزم وکس وکاری خۆی له‌پیاوانیک که‌لێ ی حه‌رامن واته‌(محرم) ن وه‌ک براکانی و کوپه‌کانی سه‌لامیان لێ ده‌کات. پیاویش سه‌لام له‌ژنان ده‌کات که‌لێ ی حه‌رامن(محرمات علیه).

• ژنان بۆیان نیه بچنه‌ مالی که‌سه‌وه به‌بێ مۆله‌تی چونه ژوره‌وه هه‌روه‌کو لای زۆریک له‌ژنان ئه‌م په‌هوشته باوه، چونکه له‌وانه‌یه ئه‌و پیاوه له‌و کاته‌دا پوت بیت وخه‌ریکی خۆ کوپین بیت، یان له‌گه‌ڵ خه‌زانه‌که‌ی دا خه‌وت بیت.

• وریابه‌خه‌زان و یامنداله‌کان یاقوتابی به‌کانت له‌سهر درۆ کردن پانه‌هینی، به‌وه‌ی که‌پێ یان بلێ ی ئه‌گه‌ر به‌کێک هات وله‌ده‌رگای داو داوای منی کرد بلێن لێره نیه، چونکه ئه‌مه ده‌بیته هۆی ئه‌وه‌ی که‌منداله‌کانت یاقوتابییه‌کانت له‌سهر ئه‌م سیفاته پابین و لاسایی تۆ بکه‌نه‌وه و چاو له‌تۆ بکه‌ن وله‌سهر ئه‌م سیفاته په‌روه‌رده ببن، باشترا وایه ئه‌گه‌ر پیت ناگریت یا حه‌ز ناکه‌یت ئه‌و که‌سه‌ بیینی داوای لێ بوردنی لێ بکه‌یت که‌ ناتوانی له‌گه‌ڵی دا بچیته‌ ده‌ر ئه‌گه‌ر نیشی هه‌بو یاخود بیبینی، چونکه ئه‌مه‌ت باشترا له‌دنیاو له‌قیامه‌ت له‌درۆ کره‌که‌ت گوايه له‌مال نیت. دیاره پتویسته له‌سهر هه‌مومان که‌عوزر قبول بکه‌ین، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ اَرْجِعُوا فَاَرْجِعُوا ۖ هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ ۚ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ۝۲۸﴾ النور: ۲۸.

• نابێ راسته‌وخۆ له‌پشت ده‌رگاکه‌وه بوه‌ستیت، به‌لکو له‌سیله‌ی راستی یاخود چه‌پی ده‌رگاکه‌وه بوه‌سته. هه‌روه‌ها نابێ له‌سهر ده‌رگاوه یا له‌کونی ده‌رگاوه سه‌یری ناو ئه‌وه‌ ماله‌ بکه‌یت، وه‌ده‌بێ مۆله‌تی چونه ژوره‌وه وه‌ربگریت.. پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {مَنْ اَطْلَعَ فِي بَيْتٍ قَوْمٍ بِغَيْرِ اِذْنِهِمْ، فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ اَنْ يَفْقُوْا عَيْنِيْهِ} (۲) پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌گه‌ر له‌دوای

(۱) واته‌ک فریشته‌کان وه‌لامی ده‌ده‌نه‌وه. (ته‌ماشای ته‌فسیری این کتیر بکه‌)

(۲) ۱. رواه مسلم.

دهرگای هر مالیکه و دهه ستایه، پوپه پوی دهرگا که پانه دهه وستا به لکو له سیله ی پاستی یامی چه پی دهرگا که دهه وستاو دهی فرمو: {السلام علیکم، السلام علیکم} . ((صحیح رواه أحمد))

• نابی بچینه ناو مالیک که خاوه نه که ی یا به کی له کوپه کانی له مال نه بن چونکه خوای گه وره دهه فرموی: ﴿فَإِنْ لَمْ يَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ (۱).
 • له کاتی سهردانی مالی خرماندا پتویسته پیش چونه ژوره وه نیزن وهر بگریت وه ک مالی مامو خال وبراو هه تا کو سوننه ت وایه له خوشکه کانیش ت مؤلت وهر بگریت نه و جار بچینه ژوره وه. ابن جریج گوتی: گویم له عطاء کوپی رباح بو که هه واله که ی له ابن عباسه وه ده گپرتیه وه که گوتویه تی: سی ئایه ت هه ن پشت گوئی یان خستون، که خوای گه وره فه مویه تی: ﴿إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَدُّكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (۲) گوتی: ده لئین: به پرتزترینان له لای خوا نه و که سانه یه که جوانترین مال و گه وره ترین خانوی هه بیت پاستی وپه وشته جوانه کان خه لکی هه مویان شاردو ته وه و په وشتی خرابیان هیئاو ته جی، گوتی: گوتم ئایا مؤلت له خوشکه هه تیوه کانیشم که له مال وه له گه ل خوم دان وله یه ک مال داین وهر بگریم؟ گوتی: به لئی، زورم دوباره کرده وه گوتم به لکو پیگه م پی بدات، به لام پیگه ی نه داو فتوای بو نه دام گوتی: ئایا ده تانه وی به پوتی بیبینی؟ گوتم: نه خیر. گوتی: دهی که واته نیزنی لی وهر بگره نه مجار بجوره ژور. هه روه ها ژنی براو خال ومام و خوشکی ژنه که ت به هیچ شیوره یه ک نابی له گه ل هیچ کامیکاندا به ت نه ها بمینیه وه و له گه لیاندا کو ببیتیه وه و به پازاوه یی و سفوری و ماکیاجه وه بیان بینی. پیغه مبه ر علیه السلام فرمویه تی: {إِيَّاكُمْ وَالْدُخُولَ عَلَى النِّسَاءِ} فقال رجلٌ من الأنصار: یا رسول

ب. واته: هر که سیک ته ماشای مالی خه لکی بکات به بی مؤلتی نه وان، نه وا بویان هه یه چاوی کویر بکه ن و هیچیشان له سهر نیه. (وهه رگپی).

(۱) النور: ۲۸.

(۲) سورة الحجرات: (۱۳).

الله، أفرأيت الحمو؟ قال: الحمو الموت { (۱) (الحمو) واته: برای می‌رد یا خزمه‌گانی تری می‌رد.

• نه‌گه‌ر چو‌یت‌ه‌وه مالی خۆت وچو‌یت‌ه ژور به‌ده‌نگی خۆت نا‌گاداریان بکه‌وه به‌گو‌تنی وش‌ه‌ی (سبحان الله) یا هر نه‌بی به‌وه‌ی که‌بکۆکی یاده‌رگا که‌تۆزئ به‌هیز پئوه بده‌یت. وه‌که‌چو‌یت‌ه ژور سه‌لام له‌مال و مندا له‌کانت بکه. به‌گو‌یر‌ه‌ی قسه‌ی جابر کو‌پی عبدالله: (إذا دخلت على أهلك فسلم عليهم تحية من عند الله مباركة طيبة) (۲) کاتئ عبدالله کو‌پی مسعود له‌سه‌ر پيشاو ده‌هاته‌وه و ده‌گه‌يشته به‌رده‌رگا مینگه‌منگی ده‌کرد تفي پۆ ده‌کرد تامندا له‌گانی نا‌گادار بکاته‌وه، نه‌وه‌کا له‌کاتئکی وادا بجیت‌ه ژور مندا له‌گانی خه‌ریکی کارئکی وابن پی یان ناخۆش بی‌ت و دروست نه‌بی‌ت به‌و حاله بیان بی‌نی. (۳)

(۱) ا. رواه البخاری .

ب. واته: به‌پیز ترینتان لای خوای گه‌وره نه‌و که‌سه‌یه که‌خۆ له‌خوا پارێزه واته: گو‌ی پایه‌ل و فه‌رمان‌به‌رداری خوای گه‌وره‌یه‌و له‌سه‌ر قورئان و سننه‌ت ده‌روات به‌پئوه بق دنیاو بق قیامه‌تیشی. (وه‌رگێت).

ب. واته: نا‌گادارتان ده‌که‌م که‌هه‌رگیز مه‌چه‌ لای ژنان و به‌ته‌نها لایان مه‌مینه‌وه و تیکه‌لیان مه‌بن، چونکه نه‌مه‌تان لئ هه‌رامه. یه‌کێک له‌پیاوانی پشتیوانان (الأنصار) گو‌تی: نه‌دی بق ماله‌ خه‌زوران ده‌لئی چی نه‌ی په‌سولی خوا؟ فه‌رموی: نه‌وه هه‌ر مردنه‌ مردن. واته‌ مردن باشته‌ر له‌وه‌ی که‌شو‌برا یا هه‌ر که‌سیکی تری خزمی می‌رده‌که‌ی به‌ته‌نها له‌مال دا یا له‌هه‌ر شو‌ئینیکی تردا بی‌ت به‌مینه‌وه. جا چ جای بق سه‌فه‌ر له‌گه‌لی دا بجیت !! (وه‌رگێت).

(۲) ا. ذکره ابن کثیر.

ب. واته: نه‌گه‌ر گه‌ر پته‌وه مالی وچو‌یه ژور سه‌لام له‌مال و مندا له‌کانت بکه به‌سه‌لامئکی خوایی پیرۆز و مباره‌ک و جوان و خۆشنود. (وه‌رگێت).

(۳) ابن کثیر له‌ته‌فسیره‌که‌ی خۆی دا هیناویه‌تی و ده‌لئ نهم فه‌رموده‌یه‌ راسته (صحیح) ه.

• منداله کانت هر له بچوکیه وه واپایینه که چونه هر مالیک، مؤله تی چونه ژوره وه وهر بگرن جابا مالی خزمه کانیشت بیټ. نه گهر چونه ژوره وهش باسه لام له نه ندامانی نه و خیزانه و نه ماله بکه ن.

• باش وایه سهر دانه کانتان کورت بیټ و تانیوه شه و یا تابه ره به بیان که شه و بو، وه تابه ره به ری ئیواره مه میینه وه نه گهر پوژد بوچونکه له وانه یه نه و ماله ئیشیان هه بیټن یا وه عدو په یمانیکیان له گه ل مال یا که سانی ترده هه بیټ. نه وه ته خوی گه وره له م باره وه ناموزگاری موسلمانان ده کات وده فهرموئ: ﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَعْسِفِينَ الْحَدِيثُ إِنَّ دَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَقِّ﴾^(۱).

• به بی ئیزنی براهه ته ماشای کتیب یا نامه کانی نه و مه که چونکه له وانه یه چه ند نه ینی یه که هه بیټ که پی ی ناخوش بی تو بیان بینی .

دیاره له سهر په وهره دیار پیویسته چ باوک وداک وچ ماموستا وچ پیاو وچ نافرته پیویسته قوتابیان و یا منداله کانی له سهر نه م سیفه ت وپره وشت و به ها به رزانه په وهره وده وراپه ینیټ بو نه وه ی له دوا پوژدا که سیکی کاراو چالاک و به سود و به دینی لی دهر بچیت و خزمه ته به ئایین و به نیشتمان که ی بکات.

که ی چونه ژور بی مؤله ت وهر گرتن دروسته ؟

• له کاتی بودانی هر کاره ساتیکی ناخوش وله پر دروسته به بی مؤله ت وهر گرتن بچیت نه و ماله وه که نه وه ی بو پرکار کردنی منداله کان، باپرکار کردنی پاره و مال و سامان و شتی گرنگی تر.

(۱) ۱. سورة الأحزاب: (۵۳)

ب. واته: نه گهر له مالی پیغه مبر ﷺ داوه ت کران هر که نانتان خوارد بلاوه ی لی بکه ن و بپوځن، چاوه پوانی قسه و گفتار مه بن و لی ی پال بده نه وه، چونکه پیغه مبر ﷺ شه رمتان لی ده کات به لام خوی گه وره له سهر هق هر گیزه رم ناکات. (وه رگتپ).

• دروسته بی مؤلت بچی نه شوینانه: (ئوتیله‌کان، مزگه‌وته‌کان، ئو خانانه‌ی که‌گه‌شتیاران لی دادهبه‌زن، میوانخانه‌کان، فه‌رمانگه‌و دام وده‌زگا حکومیه‌کان ، دوکانه‌کان و شوینه گشتی به‌کانی تر). خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ ﴿٢١﴾ سورة النور: (۲۹)

ریگای راست و دروست بۆ وەرگرتنی مؤله‌تی چونه ژوری شه‌ری

۱. نه‌گه‌ر ویستت سه‌ردانی که‌سێک بکه‌یت، پێویسته له‌سه‌رت که‌له‌سه‌رخۆ له‌ده‌رگا بده‌یت، ئارام بگره‌و له‌لای پاستی ده‌رگا که‌ بوه‌سته بۆ نه‌وه‌ی که‌ده‌رگا که‌ت لی کرایه‌وه ناو ماله‌که نه‌بینی، له‌وانه‌یه ئافره‌تێک ده‌رگا که‌ت لی بکاته‌وه و سه‌یر کردنی لێت حه‌رام بێت، نه‌گه‌ر که‌س وه‌لامی نه‌دایته‌وه . جارێکی تر له‌ده‌رگا بده‌وه که‌مێک پابه‌سته، نه‌مجار جاری سی یه‌م له‌ده‌رگا بده‌وه .. هه‌میشه وایه له‌داوی سی یه‌م جار وه‌لامت ده‌ده‌نه‌وه . نه‌وه‌تا پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرمویه‌تی: { إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنَ لَهُ فَلْيَرْجِعْ } متفق علیه . (واته: نه‌گه‌ر به‌کێک له‌نیوه چوه مالتێک و سی جار داوی چونه ژوره‌وه‌ی کرد و که‌س وه‌لامی نه‌دایه‌وه بابه‌گرپته‌وه . (وه‌رگێپ)).

۲. باشتر وایه چاوه‌پوانیت له‌نیوان لێدانی یه‌که‌م و دوهم بۆ ماوه‌ی نه‌وه‌نده بێت که‌خاوه‌ن مال له‌نوێژ ده‌بێته‌وه نه‌گه‌ر له‌نوێژدا بو . وه‌ده‌بی لێدانه‌کان به‌هێز نه‌بێت و له‌سه‌رخۆ له‌ده‌رگا بده‌یت ویه‌ک له‌داوی یه‌ک نه‌بن، وابی خواوه‌ن مال بترسی و بشله‌ژی.

۳. نه‌گه‌ر گوێیان تۆ کی ی ، یاکی یه‌؟ بلێ: (من فلان که‌سم) و ناوی پاستی خۆت و نازناوه‌که‌شت بلێ تا بت ناسن . (منم). کی ده‌زانی منم کی یه‌؟ . (عن

جابر رضی الله عنه قال: أتیتُ النبی صلی الله علیه و آله، فدققتُ الباب، فقال: {من ذا؟ فقلتُ: أنا، فقال: صلی الله علیه و آله أنا، أنا؛ أَنَّهُ كَرَمُهَا} (۱)

ابن کثیر گوئی: نه وهی بویه پیناوخوش بوچونکه به و وشه کابرا ناناسریت کئی یه و کئی نیه. تاکو ناوی ته وای خوی و نازناوه که شی نه لیت که پی ی به ناوبانگه له ناو خه لکی دا (۲). دهی نه م ده رپینه ی نه و که سه ی له ده رگا ده دات به وشه ی (من - أنا) هیچ واتایه کی مؤلت وهرگرتنی چونه ژوره وهی تیدا نیه و، فری به سهر نه و ناموزگار یانه وه نیه که خوی گوره له نایه ته که دا داوامان لی ده کات. (ته فسیری ابن کثیر ج ۳ / ۲۷۹).

۴. نه گهر خوت یاخود یه کئی له کوره کانت له مال بون باخیزانت یا که کانت بۆ ده رگا کردنه وه له میوان نه چن، به لام نه گهر که س له مال نه بو، قهیدی نیه نافرته تان له دوی ده رگا وه وه لام بده نه وه بۆ نه وهی پیای بیگانه نه یان بینیت. بابلی که سمان له مال نیه. به لام نه گهر ژن بون دیاره هیچی تیدا نیه نه گهر فه میوان بکات. وه لامه که ش ده بی به وشه ی (کئی یه؟) و به ده نگیکی ناسکو ونه رمی پیوه دیار نه بیت، بۆ نه وهی سهرنجی بیسه ران رانه کیشیت و به و ده نگه توشی خراپه وناشوب بین. خوی گوره ده فه رموی: ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ (۳). وه نابی ژنان

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: جابر ده لی: هاتمه بۆ مالی پیغه مبه صلی الله علیه و آله و له ده رگام دا فه رموی: کئی یه؟ گوتم: منم، فه رمی: منم، منم. لاسایی کردمه وه وه نه وهی پی ی ناوخوش بیت. (وه رگپ؟)
(۲) مه تاکو له ناو نیتمه شدا باوه به وشه ی (خۆمانین) وه لام بده نه وه. خۆمانین چ واتایه کی مه یه. نه مه هیچ واتایه کی مؤلت وهرگرتنی چونه ژوره وهی تیدا نیه. (وه رگپ؟).

(۳) أ. سورة الأحزاب: (۲۲)

ب. واته: بانافرته تان قسه وگفت وگویی نهرم ونيان وله نجه ومه کرى تيا نه که ن، بۆ نه وهی له لای نه و که سانه ی که دلی یان نه خوشه وه همیشه چاو برسی و داوین برسین له بۆسه دان نه ی قوزنه وه

بچن دهرگا که بکه نه وه لهو که سہی که له دهرگا دہدات، چونکه خوی گہ وره دہ فہ رموی:
﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ﴾ (۱)

مؤلہ ت وەرگرتنی مندالان وره نجیہ رو خزمان

خوی گہ وره دہ فہ رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَسْتَفْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَنُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَوةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَوةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَھُنَّ طَوَافُوتٌ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿۵۸﴾ سورة النور:

ابن کثیر گو تویہ تی: نه م نایاتانہی سہرہ وه باس له پرہ وشت وناکاری به رزی مؤلہ ت
وہرگرتنی چونه ژورہ وه دہ کات بؤ خزمان ولہ نیتوان خو یاندا. خوی گہ وره فرمان
به پرواداران دہ کات که دہ بی خزمہ تکارو مندالان که نه گہ یشتونه ته مہنی بالقی (بالغ) بون
مؤلہ تی هاتنه ژورہ وه وەر بگرن له سی حالہ تاندا:
۱. پیش نویژی به یانیان: چونکه لهو کاته دا خه لکی له ناو جیگہ ی خو یاندا خه وتون.

توشی خرابه وناشوب وگوناح وتوان نه بن . خوتان بیاریزن له قسہ ی خراب وحله ق ومه لق وسوک
وی بی واتا که سہر بکیشیت بؤ خرابه کاری و قسہ وگفتاری باش و به ریژانه بکه ن. (وہرگیږ).
(۱) ا. سورة الأحزاب: (۵۲).

ب. واته: نه گہر داوای هر شتیک، هر پیوستیه کتان له نافرہ تان کرد له دوی پرده وه داوایان ل
بکه،، چونکه نه مہ باشتر و سہ لامه ترو پاکتره بؤ دلی نیوه و بؤ دلی نه وانیش. شهیتان بواری
خوتیوه ردانی نامینی وه سوه سہ تان بخاته ناو دل وتوشی کاری خراب وناشیریتان بکات. (وہرگیږ).

۲. له کاتی نیوه پویاندا (فی وقت القیلولة) : چونکه مړوښه کان له و کاته دا له گه ل خیزانه کانی خویاندا جله کان داده که نن واته خویان ده گوږن و خه ریکی نیستراحت وپشودانن.

۳. له دواى نویژی خه و تنان (فی وقت العشاء): چونکه نه و کاته، کاتی خه و تنه، خه لکی ده چنه ناو جیگه و پیخه کانی خویان بۆ خه و تن و نیستراحت کردن.

فرمان به پره نجبه ره کانتان بدهن که له و سى کاتانه دا نه چنه ژوری خواوهن مال، هه روه ها په روه رده ی منداله کان و زارو کانتان بکن و پرایان بیتن که له و کاتانه دا خو به ژوری تاییه تی باوک و دایکاندا نه کن و نه چنه ژور و نه گه ر پیویسته ک هه بو که ده بی هه ر بچن فیتریان بکن له ده رگا بدهن و دواى مؤله تی چونه ژوره وه بکن و نه مجار که مؤله ت دران بابچنه ژورو نیشه که یان جی به جی بکن و خیرا بگه پینه وه و نه وی به جی بیلن. نه بادا له و کاته دا نه و پیاوه له گه ل خیزانه که ی دا بیت. جوی له و سى حاله تانه دا نه گه ر بشچنه ژور قه یدی نیه و گوناح نیه. هه روه ها پیویسته باوک و دایکانیش نابى له و سى کاتانه دا خو بکن به ژوری تاییه تی منداله کان یان چ کچ وچ کوږ، به لکو ده بی مؤله تی چونه ژوره وه و هه ر بگرن نه مجار بویان هه یه بچنه ژوره که یان. هه روه ها خواوهن مال چ نافرمان وچ پیاوان بویان نیه له و کاتانه دا خو بکن به ژوری تاییه تی خزمه تکارانیان چ ژن بن وچ پیاو، مه گه ر دواى مؤله ت و هه ر گرتن. به بی مؤله ت نابى بچنه ژوره که یان .

۴ — مندالان نه گه ر که یشتنه ته مه نی بالق بون ده بی له هه مو کاتیک دا مؤله تی چونه ژوره وه و هه ر بگرن. ((سه یری ته فسیری این کثیر ج ۲/ ۳۰۲ بکه)).

منیش ده لیم: له سه ر خوشک و برایانی په روه ردیار پیویسته که مندالان و بالقان و خزمه تکاران فیتری نه و په وشته کومه لایه تیانه بکن که نیسلام بوی هیناوین کاتی که ده چنه ژوری دایکان و باوکان بۆ پاراستنی نه خلاق و په وشتیان تابه شیوه یه کی وایان نه ببنن که بویان دروست نیه. خوژگایه کو ده زگا کانی پراگه یاندنی ده ولت له ولاتانی نیسلامی دا به گشتی به فیتر کردنی گه وران و مندالان و هه مو چین و تویره کانی کومه لگای موسلمانان به په وشته نیسلامیه کان هه ل ده ستان به تاییه تی ته له فزیون و که ناله کان و

گشت سایته کان وگوفاره کان بڼ پاک وخواوین راگرتنی ئه خلاق وپه وشتی نوممه تی ئیسلامی به گشتی.

به لام زور به داخه وه، به پیچه وانه وه ده بینن نه ه هر مندالان به لکو گه نج ولوه کانیس میشک بڼ گن ده کرین به هوی بانگه شه کردنی بی ئه خلاق و بی په وشتی له که نال و ته له فزیونه کانی ولاتانی ئیسلامی دا چه ندان شتی بی شرعی و بی ئه خلاق ه لفریونه ر و بڼ گن ده بینن له بی ئه خلاق سیکسی (جنسیه) که نه خلاق وپه وشتی کومه لگا بڼ گن وپیس ده که ن و به ناشکریای و بی شهرمانه بانگه شه ی به ره لای ده که ن. کوا شهرم کوا ئه خلاق، کوا په وشت و شهره ف هیچی نه ماو بو به که فی سره دریا وپوشت؟! زور به داخه وه!! بویه نه مړو پوډ. پوډی باوک و دایکانه که چاکی مه رداپه تی لی بکه ن به لاداو قوډی لی هال بمالئ و زور پیویسته له سریان که هه نگاوی په که می په روه رده یی بنین و کچ وکوپه کانیان له سره ئه خلاق وپه وشته ئیسلامیه کان په روه رده و پا بهینن و که سایه تیه کی پرواداریان لی به ره م بهینن و که گه یشتنه تافی پیگه یشتن کچ وکوپه کانیان بڼ میرد کردن وژن هینان هان بده ن. وه خوشیان و که کانیشیان هان بده ن که داوای مارهی و خهرجی زور نه که ن که ئه رکی قورس نه خه نه ئه ستوی گه نه کان و داوای ناهه نگی ناشهرعی و بانگی تیپی موسیقاو شتی نابه جی ی و نه که ن که هه لته سورپن. و ده بیته ئه گه ری ئه وه ی که زوریک له گه نجان ولوان نه توانن ژن بهینن و هاوسه رگبریتی پیک بینن و واز له ژن هینانی شهرعی بینن و له ولوه په نا بهرنه بهر زیناو کاری ناشهرعی و بی ئه خلاق خوانه خواسته.

هه روه ها له سره پوډه و جگه رگوشه کان ، کوپان وکچان پیویسته که داوای ژن هینان وشو کردنی شهرعی له باوک و دایکانی خوین بکه ن و مارهی و تیچونی که م داوا بکه ن و ناسانکاری په کی ته واوبکه ن له پیناو دامه زراندنی مال و خیزانی شهرعی دا که خوای گه وره پی ی پازی بیت و له بی ئه خلاق و پیسی و چه په لی و داهیزرانی دهرونی وله شی وکومه لایه تی ده بیان پاریزیت و ته ندروستی و ساخله میان ده پاریزیت و له نه خوشیه مه ترسی داره کانی وه که نایدزو سوزنه که و... قد دور ده گریت و سه ره رزی نایینی و شه رهیان سه ره رزو پاک وخواوین را ده گریت.

له‌رموشته‌کانی برایان و خوشکانی ماموستایانی په‌روم‌ردیار

شتی‌کی زږر چاکه نه‌گر خوشک و برایانی ماموستا له‌کاتی وانه گوتنه‌وه‌کانیاندا چاودیری نه‌م خالانه‌ی خواره‌وه بکه‌ن:

۱. کاتی که‌چوپته ناو پۆل پی‌ویسته سه‌لام له‌قوتابیه‌کان بکه‌یت (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) نابی به‌یانی باشیان لی بکه‌یت، چونکه له‌شهریعتی نیسلامدا نه‌مه نه‌هاتوه، هر کارو کرده‌وه و هر شتی‌کیش له‌شهریعتی نیسلامدا نه‌هاتبیت بۆ نی‌مه‌ی موسلمان دروست نیه نه‌نجامیان بده‌ین. به‌لام له‌دوای سه‌لام کردن دروسته نه‌م (به‌یانیت باشه) و هر شتی‌کی تری دروست و به‌جی بیت به‌کار به‌ینریت و بگوتریت. وه‌له‌سه‌ر قوتابیه‌کانیش پی‌ویسته به‌م شی‌وه‌یه (وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته) وه‌لامی ماموستا‌کانیان بده‌نه‌وه. وه‌پی‌ویسته له‌سه‌ر خوشکان و برایانی ماموستا به‌هیچ شی‌وه‌یه که نه‌هیلن له‌کاتی هاتنه ژوره‌وه‌ی پۆل قوتابی‌ان له‌به‌ریان هه‌لبستن، چونکه له‌نامه‌ی ماموستا و نه‌رکه‌کانی یاندا (واجباتهم) قه‌ده‌غه‌ کراوه وه‌له‌شهریعتی پی‌رۆزی نیسلامیشدا قه‌ده‌غه‌ و دروست نیه له‌به‌ر هه‌لسان، چونکه نیشانه‌ی به‌گه‌وره کرتن و پی‌رۆزیه.

۲. پی‌ویسته له‌سه‌ر ماموستایان که به‌پویه‌کی خو‌ش و زه‌رده‌خه‌نه‌و ناوی خو‌شه‌وه پی‌شوازی له‌قوتابی‌ان بکه‌ن. چونکه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: {تبسمک فی وجه أخیک صدقة} (۱)

۳. ده‌ست پی‌ی کردنی وانه‌کان وانه گوتنه‌وه به (خطبة الحاجة) ده‌ست پی‌ی بکه‌ن، وه‌ک سوننه‌تی‌کی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ چونکه هه‌میشه وتارو قسه‌ کردن و وانه‌کانی به‌و خوتبه‌یه ده‌ست پی‌ی ده‌کردن و سه‌ره‌تاکه‌ی پی‌ی ده‌کردنه‌وه که بریتیه له: {إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا

(۱) ۱. صحیح رواه الترمذی و غیره.

ب. واته : زه‌رده‌خه‌نه‌ت له‌پوی برای موسلمانن خیرو چاکه‌یه (صدقه). (وه‌رگپ).

مضل له، ومن یضل فلا هادي له . وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده رسوله. أما بعدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللَّهِ تَعَالَى ، وخير والهدى هدى محمد ﷺ... إلى آخر الخطبة}.

۴. به کار هیڼانی وشه ی جوان وړېک وپېک له گه ل قوتایاندا و پاراستنی که سایه تی خوی له ناو قوتایان و ماموستایان وه تا له مال وه و له ناو خه لکیش دا به گشتی پړزو خو شه ویستی له نن و ان قوتایان و ماموستایاندا پتر ده کات. به قوتای زیړه ک و باش وړه وشت به رز بلې: ثافه رین ، ده ست خو ش، خوا به ره کت بخاته ته مه نت (أحسنه، باریک الله فیک). وه به قوتای خراپ و ته مبه لېش بلې: خوا چاکت بکات و پښومايت بکات. پیغه مبه ر ﷺ فهرمویه تی: {والکلمة الطيبة صدقة} (۱)

۵. دور که و تنه وه له قسه ی خراپ و بریندار که رو پوشینه رو ناشیرین و گالته جاپی ، که ده بیته هوی سوک کردنی خاوه نه که ی لای به رامبه ره که ی چ ماموستا بن وچ قوتای یاکه سانی تر و دابه زینی پله ی که سایه تی خوی. چونکه قوتایان کرده وه و قسه ی باش و خراپ له ماموستا که یان فیتر ده بن وچاو له و ده که ن. ماموستا ناوینه یه و وینه ی قوتایه کانی ده داته وه. بۆ خوی چۆن بیت قوتایه کانی شی پوی دوه منی.

۶. ناگادار کردنه وه ی نه و قوتایانه ی که له پؤل دا ده خه ون یا به شتیکی تری دهره وه ی وانه که یان خو سه رقال ده که ن، یا وس کردنی نه و قوتایانه ی که له پؤل دا قسه و هوس و غولبه غولب دروست ده که ن.

۷. ړېک خستنی پرسیار کردنه کان له وانه دا، نابې ماموستا ړېگه به قوتایان بدات که له پرسیار کردندا بیکه ن به هوس و هر که س له بهر خوی وه پرسیار بکات و هیچ قوتایه ک به بی مؤله ت وهر گرتن پرسیار بکات و وه لای نه م جوړه پرسیارانه نه داته وه و سه رهیان بۆ دابنیت و به سه ره وه وه لایان بداته وه.

(۱) ۱. متفق علیه.

ب. واته: هه تا کو گوته ی قسه یه کی خیرو باشیش له هر شوین و له هر کیش و ته نگړه په کدا بیت خیرو چاکه یه واته (صدقه) یه. (وه رگتی).

۸. پټويسته له سهر مامؤستايان كه چاوديرى په وشته ئيسلامى يه كان له ناو خوځيان وله ناو قوتابيه كانياندا بكن وخوځيانى پى برازيننه وه، بؤ شه وهى قوتابيان وئندامانى ترى كومه لگاش له وانه وه فير ببن وچاو له وان بكن، چونكه هه روه كو له پيشه وه گوتمان مامؤستا ناوينه تيشك دهره وه يه له ناو كومه لدا. بؤ نمونه: نه گهر مامؤستايه ك پشمى بابلى: (الحمد لله) .. نه وانه شى وان له تهنيشته وه پى بلى: (يرحمك الله). شه وهى پشميوه وه لام بداته وه و بلى: (يهديك الله ويصلح بالكم) . وه نه گهر مامؤستايه ك باوئشكى دا باده ستى چه پى له سهر ده مى دابنيت و بلى: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) با يه ك به خوځى ده م نه كاته وه هاوار بكات و بلى: (ها..ها..ها) . چونكه پيغه مبهري ﷺ نه سيفه تهى قه ده غه كړدوه وفهرمويه تى: { إذا تئاءب أحدكم فليضع يده على فمه، فإن الشيطان يدخل مع التثاؤب } (۱).

۹. له سهر خوشك وبراينى مامؤستا پټويسته كه گرنگى به پاك وخاوئنى خوځيان وجل و بهرگ ويؤشاكيان بدن، ده بى له بهر ده مى قوتابياندا به شپوه يه كى جوان وپواله تيكي قه شه نگو وه بى خو به زل زانى و له خوځياى بونه وه دهر بكون. به كار كردن به فهرموده ي پيغه مبهري ﷺ كه فهرمويه تى: { لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر، قيل: إن الرجل يحب أن يكون ثوبه حسناً ونعله حسنة، قال: إن الله جميل يحب الجمال، الكبر بطر الحق وغمط الناس } أي إحتقارهم.. رواه مسلم . واتاى نه م فهرموده يه له پيشتر ليكمان داوه ته وه.

۱۰. پټويسته له سهر مامؤستايانى ناوه ندى ودواناوه ندى يه كان كوپان وكچان (المدرسين والمدرسات) نه گهر له قوتابخانه تيكه لاوه كاندا بون كه كوپو كچى تيدا بون له قوتابيان

(۱) ۱. متفق عليه.

ب. واته: هر كه سيك پشمى باده ستى له سهر ده مى دابنيت و بلى: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) هر چه نده نه مه هيچ ده قىكي له سهر نيه، چونكه شه يتان له گه ل باوئشك دا ده چيته ناو ده مى مرونه وه. (وه رگيږي).

وله ماموستانیان که نه مه ش پيچه وانه ی شریعت و بهرنامه ی ئیسلامی پیروزه هره کو
 هه مو لایه ک ده زانن نه گهر خو گیل نه کهن، که کوپان له پيش کچان دابنښن و کچه کان
 له دواوه بن له پؤل دا بؤ دور که و تنه وه له فیتنه و ناشوب و کیشنه و ناسته نگ. هره ها
 له سهر ماموستانیان پیویسته که پيگا نه دهن کوره کان تیکه لی کچه کان ببن و قسه یان
 له گه ل دا بکن مه گهر بؤ مه به سستی ناموزگاری و پیویستی بی، به تنه ها مانه وه له گه ل
 یه کتری داو له پشت پهرده ش ده بی گفت و گو بکن. هره ها پیویسته له سهر
 ماموستانیان کوپو کچ تیکه ل به کتری نه بن و له ژوری جیادا دابنښن بؤ پاراستنی
 شره فو پوسوری و دور که و تنه وه له تیکه ل بونی نیرو می که خوی گهره دروستکری
 زهوی و ناسمانه کان وه مو بونه وهر. ئه رکيکی پیویسته له سهر وه زاره تی پهره وده
 که قوتا بخانه کانی کوپان و کچان له یه کتری جیا بکاته وه، وه پیویسته به چه مک
 وزانیاریه کانی بهرنامه که ی خوا، شریعتی ئیسلام کار بکن و به پتوه بچن نه گهر خو
 به موسلمان ده زانن.

نه وه ته له ولاتی سعودیه دا نه مه جی به جی کراوه و تیشی دا سهرکه و تو بون
 و سه روکایه تی پهره وده و فیژ کردنیان دامه زرانده بؤ راپه پانندن و چاودیری کردنی
 پهره وده و فیژ کردنی کچان و کوپان له هه مو قوتا بخانه کانی پهره وده و فیژکردنداو
 قوتا بی کچیان له هه مو کیشنه وده وده سهریه و مهینه ته کانی تیکه ل بونی نیرو می
 پاراستوه.

سیفه تی قوتا بخانه ی تیکه ل وه ک نه م راستیه وایه که شاعیر له م دیږه شیعه را
 ده لی: ألقاه فی الیم مکتوفاً ثم قال له إياک إياک أن تبتل بالماء^(۱)

(۱) واته: به ده ست وپی به سترای فریت داوه ته ناو رویارو پیشی ده لی ی: ناگات له خوت بی و گه لیک
 وریابه ناو ته پت نه کات. (وه رگپي).

له رهوشتو ئاكارى خوشك و برايانى قوتابى

له سه ره خوشك و برايانى قوتابى پتويسته كه چاودىرى ئه م رهوشت و ئاكارانهى خواره وه بگه نه له پۆل داو له كاتى وانه كانياندا:

۱. پيژ گرتنى مامۆستاكانيان چ پياو وچ ژن، چونكه مامۆستا قوتابيان فيرى رهوشتى جوان وزانست وزانيارى دين و دنيا ده كه نه (۱) جوى له مهش له ئيوه گه وده ترو به ته منترن، پتفه مبهرى نازدارمان ﷺ نامۆزگارى كېردوين كه پيژيان بگيرن هه وه كو فرمويه تى: {ليس منا من له يجل كبيرنا، ويرحم صغيرنا، ويعرف لعالمنا حقه} (۲)
۲. گوى گرتن بۆ مامۆستا له كاتى وانه گوته وه دا، بى دهنگيت زۆر پتويسته بۆ سود وهرگرتن له وانه كان.
۳. قسه نه كردن له وانه دا مه گه به ئيزنى مامۆستا بيت، هه تاكو دهرسه كه نه بيت هه وه ناژاوه وده رسه كه به هيدى وهيمنى وله سه ره خۆ و وهك پتويست بپوات به پتوه وه مو قوتابيان سودى لى وهر بگرن .
۴. كه پرسيارت هه بو به بى مۆله تى مامۆستاكه ت پرسيار مه كه، زۆر پش پرسیارى بى هوده و بى سود مه كه بۆ ئه وهى كاتى وانه كه به فيرق نه پوات و دهرسه كه به ته واوى بگوتريته وه .

---

(۱) به لاهم ئيستا ده لايين به داخه وه كه نهك هه مامۆستاكه، به لكو سيستمى خويندن وپه روه رده و لايه نى فه رمانه وه او ده سه لاتدار دژى دين وزانيارى وچه مكه كانى ئيسلام وپه روه رده كردنى نه مپۆ هه موى پيچه وانهى به رنامهى خواو نه وچه مكانهى كه خواى گه وده به دى هيتهرى زهوى وئاسمانه كان و هه مو نه وانه شى كه وان له ناوياندا. به لكو بانگه شهى ته واوه له دژى به رنامه كهى خواو قورئانى پيژۆز وچه مكه پيژۆزه خاوييه كان، چاچ گله يى له مامۆستا و تاكه كانى كۆمه ل ده كريت. نه گه ره جۆگه له كان له سه رچاوه و كانيه كه وه شلوى بن هه رگيز چاوه پوانى پون بونه و هيان لى ناكريت. (وه رگيڤ).

(۲) ۱. حسن رواه احمد.

ب. واته: له ئيمه نيه نه وه كه سهى پيژى گه وده مان ناكريت و به زه يى به بچو كه كانماندا نايه ته وه و مافى زاناو مامۆستاكانيشمان نادات واته پيژيا لى نانيت. (وه رگيڤ).

٥. گوئی رایه‌ل به بۆ فرمانی مامۆستاكانت، به‌سینگێکی فراوانه‌وه زانیاری و ئامۆزگاریه‌کانی مامۆستاكانت وهر بگره، گهر له‌چارچێوه‌ی شه‌ریعه‌تی خوادا بون وله‌سه‌رپنجی خوای گه‌رده‌دا نه‌بن.
٦. خۆ سه‌رقاڵ نه‌کردن به‌شتیکی تری بی سود که‌په‌یوه‌ندی به‌وانه‌که‌ته‌وه نه‌بێت.
٧. سه‌رنج دانی ته‌واو بۆ ئه‌و مادده‌ی که‌ مامۆستا بۆتی باس ده‌کات و نابێ له‌ده‌رس دا بخوێ یاخه‌وت بێت و خه‌والو و وه‌نه‌وزه بته‌اته‌وه.
٨. تۆمار کردن و نوسینه‌وه‌ی هه‌مو خاڵه‌ گرنگه‌کان و خاڵ به‌ندی وانه‌که له‌ده‌فته‌ریکی تایبه‌دا بۆ ئه‌وه‌ی دوا‌یی پی‌ی دابجێته‌وه و له‌به‌ریان بکه‌یت و ئیدی له‌بیرت نه‌چنه‌وه.
٩. قوتابی ئه‌گه‌ر له‌ده‌رس دواکه‌وت ده‌بی مۆله‌ت له‌ مامۆستا که‌ی وهر بگرێت ئینجا بجیته ژور، که‌چه‌وه ژور ده‌بی سه‌لام له‌ مامۆستا و برا قوتابی‌ه‌کانی بکات.
١٠. پێویسته له‌سه‌ر خوشک و براییانی قوتابی که‌ له‌ قوتابخانه‌یه‌کی تیکه‌ل دا بون، که‌ مامۆستای ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی وانه‌ی تێدا ده‌لێته‌وه (المدرس والمدرسة) دیاره‌ ئه‌م تیکه‌لێه‌ی نێرو می‌یه‌ پێچه‌ وانه‌ی شه‌ریعه‌تی خواچه‌مه‌که‌ قورئانیه‌کانه‌و دژی سیستمی په‌روه‌رده‌و فێرکردنی ئیسلامه‌ که‌ تیایدا شه‌ره‌ف و پوسوریه‌تی کچان پارێزراوه، هه‌روه‌ها شه‌ره‌ف و پوسوریه‌تی خێزان و کۆمه‌لگاش له‌م شه‌ریعه‌ته‌ پاک و بێگه‌رده‌دا پارێزراوه به‌هۆی تیکه‌ل نه‌بونی نێرو می، که‌ به‌داخه‌وه ئه‌م دیارده‌ دژی و نا شه‌ریعه‌ له‌ زۆریه‌ی زۆری، بگره له‌ هه‌مو ولاتانی ئیسلامی ئیستادا ئه‌م سیفه‌ته‌ قه‌یه‌ون و بۆگه‌نه‌ باوه. جا لێره‌دا به‌برا قوتابی‌ه‌کان ده‌لێن که‌ زۆر خۆ بپاریزن له‌ تیکه‌لی له‌گه‌ل کچان به‌ تیکه‌لی نه‌چنه‌وه ژورو نه‌یه‌نه‌ ده‌ره‌وه، قسه‌ی سوک و بی‌شه‌رمیانه‌و بی‌شه‌رمیانه‌یان له‌گه‌ل دا نه‌که‌ن و تیکه‌لیان نه‌بن و لی‌یان دور بکه‌ونه‌وه. ئه‌گه‌ر له‌ کورێک بپرسیت: ئایا پێت خۆشه‌ کورێک له‌گه‌ل خوشکه‌که‌دا رابوه‌ستی و قسه‌ی له‌گه‌ل دا بکات؟ یاله‌گه‌لی دا به‌یه‌که‌وه به‌ناو باخچه‌کان و پارکه‌کاندا پیاسه‌ بکه‌ن و پازو نیازی خۆیان ئالوگۆر بکه‌نو تێر تێر سه‌یری خوشکت بکات و ده‌ست بازی له‌گه‌ل دا بکات؟ بی‌گومان ده‌لی: نه‌خێر، چۆن شتی وا ده‌بێت. وه‌هه‌روه‌ها

پی ی خوش نیه خوشکی نه ویان خوش بوی و نه وین و نه وینداری له گه ل دا بکه ن. نه دی که واته چون جه نابت ویزدانت هه ل ده گریت نه هه مو به زم و په زم وکه یین و به یینه له گه ل کچ خوشکی خه لگی دا بکه یت و ناموس و شه رفی بزپیتی. هه روه ها له سه ر خوشکانی قوتابی پیویسته که حجاب و پوشاکی به حه یاو به حه شمه تی نیسلامی بپوشن و خو له پیاوان و له کورانی قوتابی به دور بگرن و تیکه لاویان نه بن و توشی قسه و قسه لۆکی ناشیرین نه بن و که سایه تی و شه رفه فو پوسوریه تی یان خوانه خواسته له که دار بیت و له ناستی که سایه تیان که م بکاته وه کار بکاته سه ر کچان له کاتی شوگردنیاندا و نه بیت به له و له که یه ک به نیو چاوانیا نه وه (ئاخر کچانمان به تاییه تی ئافره ت به گشتی زور ناسک و پاک و پرون زو ده پوشین و ده شکین هه روه کو کورد گۆته نی: ((ئافره ت شوشه یه زو ده شکي)) وه رگپ). .

۱۱. هه روه ها له سه ر کچانی قوتابی پیویسته که حجاب بپوشن و له به رچای کورانی قوتابی وه تا له به ر چای مامۆستا که شی قزو سه رو سینگ و له ش ولاری پوت نه کات و ده ر نه که ون به تاییه تیش له قوناغی ناوه ندی و دوانا وه ندی و زانکۆ په یمانگا کان و دواتریش له کاتی دامه زرانندیاندا له فه رمانگه و و دام و ده زگا میری و نامیری به کاند، حه رامه که ده م و چاو و نینۆ که کانیا ن بۆیه و ماکیاج بکه ن و خو پرازیینه وه خو له دپو ده رماندا شه لال بکه ن و شله پیا ن بیت و به بۆنی عه ترو دپوده رمانی ماکیاجه که یان نه و کوپو گه نچ و لاو و پیاوانه هه تا پیره کانیش کاس و وپو گپژ بکه ن. دیاره ده بی ئافره ت نه م پاستیه زور به باشی بزانی ت که نه مانه ی باسما ن کردن ته نها و به س ده بی بۆ میرده که ی و له مال وه به کاریان بیت، بۆ ده روه و حه رامه. سه یاره ت به بۆن و به رامه ش بۆ ژنان به هیه شیه یه ک له ده روه وه بۆ غه یری میرد دروست نیه به کاری بیتیت و له خۆی بدات، له کاتی چونه ده روه ی له مال بۆ پیاوانی بیگانه بۆن له خۆدان حه رامه و نابی له خۆی بدات. چونکه پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: {إِذَا إِمْرَأَةٌ اسْتَعْطَرَتْ، ثُمَّ خَرَجَتْ، فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا رِيحَهَا

فهي زانية وكل عین زانية^(۱) هه‌روه‌ها به‌هیچ شیوه‌یه‌ك دروست نیه‌ كه‌ ئافره‌تان و‌كچانی قوتابی ته‌وقه‌ له‌ گه‌ل پیاوان و‌كوپانی قوتابی بیگانه‌دا ب‌كه‌ن، بۆ پاراستنی سومعه‌وشه‌ره‌ف و‌كه‌سایه‌تی و‌پوسوری خۆیان هه‌روه‌كو پیتفه‌مبه‌ر^ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لأن یطعن فی رأس أحدكم بمخيط من حديد خیر له أن یمس امرأة لاتحل له} (۲)

---

(۱) أ. حسن رواه أحمد.

ب. واته: هه‌ر ئافره‌تێك بۆنی خۆش له‌خۆی بداو له‌مال بچیته‌ ده‌رو به‌ناو خه‌لكی دا ب‌پروات بۆ نه‌وه‌ی پیاوان و‌گه‌نجان بۆنه‌كه‌ی وه‌ریگرن و‌خه‌لكی به‌بۆن و به‌رامه‌كه‌ی كاس و‌پ ببن، نه‌وه‌ نه‌و ئافره‌ته‌ زینای كرده‌، هه‌مو چاویكیش زینا ده‌كات، هه‌روه‌كو له‌فه‌رموده‌یه‌کی تردا هاتوه‌ ده‌فه‌رموی زینای چاویش سه‌یر كردن و‌ته‌ماشیا كردنه‌ (النظر). (وه‌ریگێت).

(۲) أ. صحيح رواه الطبرانی وغيره.

ب. واته: به‌سیمی ئاسن یا به‌زنجیری ئاسنی نه‌ستور له‌سه‌رت بده‌ن، یاخود به‌چه‌كوچ بزماری پۆلات له‌سه‌رسه‌ری داب‌كوتن باشتره‌ له‌وه‌ی كه‌ ده‌ستت به‌ده‌ستی ژنیکی بیگانه‌ ب‌كه‌ویت، یا پیتستی به‌پیتستی ئافره‌تی بیگانه‌ ب‌كه‌ویت كه‌ (محرم) یه‌كتری نین. (وه‌ریگێت).

ماموستای موسلمانان بانگه‌وازیکار

له‌سه‌ر ماموستای موسلمان پیویسته که له‌ناو برا ماموستاکانی دا بانگه‌وازیکار بیت، ناموزگاریان بکات، پیتنومایان بکات و ده‌ستیان بگریت به‌رهو نایینی پیروزی نیسلام وخوا به‌رستی ویه‌کتابه‌رستی پایان بکیشیت و داوایان لی بکات که‌ته‌نیا به‌رنامه‌که‌ی خوا بگرن و له‌به‌رنامه‌ی نیسلام به‌ولوه ده‌ست به‌هیچ به‌رنامه‌یه‌کی تری ده‌ست کرد نه‌گرن و ته‌نیا کار به‌قورئان و سوننه‌ت و نه‌خلقه به‌رزه‌کانی نیسلامی پیروز بکن، ده‌بی بانگه‌وازیه‌که‌ی ده‌مارگریانه‌و توندو تیژ نه‌بیت، له‌سه‌رخو هیمانه‌و ژیرانه بانگه‌ خه‌لک بکات. به‌کار کردن به‌فه‌رموده‌ی خوای بالا ده‌ست وکار به‌جی: ﴿فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ (۱)

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره له‌نایه‌تیکی ترده ده‌فه‌رموی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجِدْ لَهُمُ الْبَالِغَ حَسَنٌ﴾ (۲) (سوره‌ النحل).

(۱) ا. سورة آل عمران: (۱۵۹).

ب. واته: خوا په‌حمی پی‌ کردویت و دلی توی نه‌رم کردو به‌رامبه‌ر به‌موقه‌کان و له‌ده‌ورت کویونه‌وه، خو نه‌گه‌ر بیت وله‌گه‌لیاندا دل په‌ق بایت هه‌مویان له‌ده‌وره‌ت بلالوه‌یان ده‌کردو لیت دور ده‌که‌وتنه‌وه، له‌هه‌له‌و سه‌رکه‌شی یه‌کانیان ببوره‌و داوای لی خوش بو‌نیان بۆ بکه‌و له‌کارو فرمانه‌کانت دا پاوژیان پی‌ بکه. نه‌گه‌ر ویستت هه‌ر کاریک، هه‌ر غه‌زایه‌ک، هه‌ر بانگه‌وازی‌ک بکه‌یت پشت به‌خوا ببه‌سته‌و ده‌ستی پی‌ بکه، خوای گه‌وره نه‌و که‌سانه‌ی خوش ده‌ون که‌پشت به‌خوا ده‌به‌ستن. (وه‌رگێڤ).

(۲) ا. سورة النحل: (۱۲۵).

ب. واته: نۆر به‌هیدی و هیمانه‌ و زیره‌کانه‌و ژیرانه‌ و نۆر به‌حیکمه‌ته‌وه بانگه‌وازی بۆ لای خوا بکه‌و ناموزگاری باش وپه‌ر به‌سودیان بکه‌و، تو به‌باشترین و به‌نه‌رم‌تریت شیوازی دیالۆک و ده‌مه‌ته‌قی یان له‌گه‌ل دا بکه. (وه‌رگێڤ).

نهم به‌یهك داجون وديالوكه موسلمانان وناموسلمانانیش ده‌گړتیه وه. نه‌گړ له‌ناو ماموستایان و قوتابیاندا ناموسلمان هه‌بو، ده‌بی به‌باشترین شیوه مامه‌ل‌یان له‌گه‌ل دا بکړیت. ده‌بی ږور ږیر بیژانه ناموزگار یان به‌چاکه بکین و یو ئیسلام بانگیان بکین. هه‌روه‌ها ده‌بی کار به‌نایه‌ته‌کانی خوا بکین و به‌نهرمی ده‌مه‌ته‌قی و کی به‌رکی یان له‌گه‌ل دا بکین که‌ده‌هرموی: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قُولُوا ءَامَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ (۱)

وه‌بو چی به‌جی کردن و نه‌نجامدانی چه‌مه‌که‌کانی قورئانی پیروز نهم چیړوک وداستانه واقعی وراستانه ده‌خینه پروو به‌ریدی خوینه‌رانی نازیزو خوشه‌ویست: ۱- پیشت له‌سوریه ماموستا بوم، له‌قوتابخانه‌که‌ماندا ماموستایه‌کی فه‌له هه‌بو(نصرانی)، ناوی (جودت) بو، ږور به‌نهرمی مشو و مړم له‌گه‌ل دا کردو پیم ده‌گوت: - نایا تو له‌گه‌لم دا پیکي که‌پیغه‌مبه‌ران هه‌مو بران؟ - به‌لی...

- موسلمانان بپروایان به‌عیسی سه‌لامی خوی له‌سهر بیت هیه، هه‌روه‌ها به‌مریمی دایکی له‌قورئانیش دا سوره‌تیک به‌ناوی مریه‌مه‌وه هاتوه من شایه‌دی ده‌دهم که‌له (الله) به‌ولاه هیچ خویه‌کی تر نین که‌شایه‌نی په‌رستن بیت وه‌شایه‌دی ده‌دهم که‌محمد ﷺ نیردرای خویه، وه‌شایه‌دی ده‌دهم که‌عیسی نیردرای خویه: گوتی:

(۱) سورة العنكبوت: (۴۶).

ب. واته: مل ملانی وده‌مه‌ته‌قی له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی کتابیان بق هاتوته خوار له‌جوله‌که و فه‌له‌کان به‌باشترین شیوه و به‌جوانترین پنگه و به‌پر چاو پوشنی و به‌به‌لگه‌وه له‌گه‌ل‌یاندې بدوین، نه‌و که‌سانه‌یان نه‌بیت که‌ستم ده‌که‌ن و قول له‌کراسی دیننه ده‌رو پی گری له‌بانگه‌ش‌ی ئیسلام وراکه‌یاندنی نایینی ئیسلام ده‌که‌ن و نیمانیان نیه، نه‌وانه‌ی پروا به‌نایینی ئیسلام ناهینن، پی یان بلین: نیمه بپروامان به‌و قورئانه هیه که‌بق نیمه هاتوته خوار و به‌و به‌رنامه‌یش که‌بق نیوه هاتوته خوار خوی نیوه و خوی نیمه هه‌ر یه‌کن که‌(الله) جل جلاله و نیمه خومان داوه‌ته ده‌ست نه‌و. بپروامان به‌هه‌مو پیغه‌مبه‌ران هیه‌و بپروامان به‌هه‌مو کتیبه ناسمانیه‌کانیش هیه. (وه‌رگړ).

– منیش شایه دی ددهم که له (الله) به ولاره هیچ خواجه کی تر نین که شایه نی پهرستن بیت وه شایه دی ددهم که محمد ﷺ نیردراوی خواجه.

۲ – له قوتابخانه یه ک دا وانه ددهم ده گوت وه قوتابی (نصرانی) ی تیدا بو، هندی چیرۆک وه سه رهاتم بۆ گێرانه وه ده رباره ی عیسا و مریمی دایکی سه لامی خویان لی بیت که له قورئانی پیرۆزدا هاتون. زۆری پی خۆش بو، بۆیه زۆری خۆش ده ویستم. نه مجار له وانه کانی ناییندا ناماده ده بو، هه رچه نده بۆشی هه بو نه یه ته وانه ی نایینه وه چونکه موسلمان نه بو، له پیش قوتابییه موسلمانان کان ده رسه کانی نایینی له بهر ده کرد، منیش زۆرم هان ده دا، تانه نجام باوکی پی ی زانی و زۆر نامه ردانه و ده مار گیریانه نه ی هیشت کوپه که ی چیدی له وانه ی نایین دا ناماده بیت.

۳ – قوتابییه کی مه سیحی (فه له) له گه ل قوتابیانی موسلماناندا ده ی خویند، منیش وانه ی نایینم پی ده گوتن. زۆریش پابه ندی ده رس بو، زۆریش خه زی له و چیرۆکه قورئانیانه بو، که باسیان له عیسی و مریمی دایکی ده کرد. به وه دلخۆش بو که ئیسلام نه وه مو پێزه ی لی گرتون، چونکه نه وان به پیچه وانه وه حالێ کرابون و په رده ی په شیان به سه ر چاوان دادابون، ئیدی له م بارانه وه پرسیری زۆری ده کردن.

۴ – پێویسته له سه ر شانی موسلمانان نه گه ر خه لکی ناموسلمانان له گه ل دا بو، مامه له ی چاکی یان له گه ل دا بکه ن وه باشی تی یان بگه یه نن و بانگی یان بکه ن بۆ ئیسلام. له ئوتیل دا کرێکاریکی دورزیم له گه ل دا بو، داوام لی کرد نوێژ بکات، به لام له بهر نه فامی داوای لی بوردنی لی کردم، واته نه ی ده زانی نوێژ بکات، نه و جار فێری ده ست نوێژو ده ستنوێژ هه لگرتنم کردو به رده وام ده چوه مزگه وت و نوێژه کانی ده کردن^(۱)، له مزگه وت

---

(۱) موسلمانان زۆر له دینه که یان دور که وتونه وه .. وه له مانیه ت به سه ر فیکرو زهینی موسلماناندا زال بوه، بورژمانی ئیسلام له میژ سا له هه وتی شوشتنه وه ی ده ماغ و فیکری ئیسلامی ده دن. ئیستا نه ک هه ر نوێژ نازانن، به لکو هه ر پڕووشیان پی ی نه ماوه. زۆرێکیش له سه ره تاوه له دینه که ی حالێ نه بوه چونکه که سانیک نه بون په روه رده و ناماده یان بکه ن و به جوانی له حوکم و په وشته کانی نایینی پیرۆزی ئیسلامیان بگه یه نن. (وه رگێت).

دا گوی ی بۆ ده‌رس خویندن ده‌گرت، ئه‌مجار هه‌مو جاری له‌ده‌رگاکی ده‌داو که‌بچین بۆ
نویژی به‌کۆمه‌ڵ (الجماعة).

۵ - پتویسته له‌سه‌ر په‌روه‌ردیار که‌شاره‌زاییه‌کی ته‌واوی له‌سیره‌ت و ژیا‌نی پێغه‌مبه‌ر ﷺ دا
هه‌بی‌ت بۆ ئه‌وه‌ی بنوانی‌ت منداڵه‌کان و قوتابییه‌کانی له‌سه‌ر ئه‌و سیره‌ته‌ فێر بکات و گۆشیا‌ن
بکات و پایان به‌ی‌ننیت چونکه‌ به‌پاستی زۆر گرنگه‌ له‌ژیا‌نی مرقۇدا هه‌م بۆ دنیاو هه‌م بۆ
قیامه‌ت تێبکۆشی‌ت.

دهوله تی ئیسلامی چۆن بهرپا بوو؟

ههنگاوی یه کهم : بانگ شه کردن: پیغمبر ﷺ سه ره تای بانگ کردنه که ی له مه که وه دهست پی کرد ، که سانیکی کهم بهوایان پی هینا و دواپی ورده و ده ژماره یان پتر بو.

۱. بیک هینانی دهسته و کومه لی موسلمانان: دواپی پیغمبر ﷺ توانی له مه کهه کومه لیک دابه زینیت، نه م کومه لی له سه ر بیرو باوه پتیکی بوخت و جوانی یه کتا به رستی خوا و زۆر پته وانه په روه رده کردو پاهینا له سه ر چه مکی (لا اله الا الله) واته هیه په رستراویک نین که شایه نی په رستن بیت بیجگه له (الله)، چونکه له و به و لا وه هه مو په رستراوه کانی تر ی سه ر پوی زه وی ناپاست و بی ناوه رۆکن، په رستراوی راست و به هق ته نیا خوا (الله) ی بالا دهست و کار به جی یه. به لگهی نه م راستیه شمان فهرموده که ی خوی گه وره یه ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ { (۱)}

پیغمبر ﷺ فهرمویه تی: {الدعاء هو العبادة} (۲). پیغمبر ﷺ ها وه له به رتزه کانی خۆراگرو پشوو درتزه کی زۆریان هه بو به رام به ربه وه مو نازارو نه شکه نه جی دهستی کافرو بی باوه ره کان و زۆر به نارام بون تاخوی گه وره سه ری خستون و دینه که یان سه رکه و ته و تیشکی زیرینی پیروزی ئیسلام بالی به سه ر هه مو جیهاندا کیشاوه. نه م

(۱) ۱. سورة الحج: (۶۲)

ب. واته: ته نیا (الله) هه ق و راسته و شایه نی په رستنه، هه ر شتیکی تر جوپی له خوا که هاواری بکنی و داوای لی بکن و بی په رستن نا په وایه و دروست نیه و بی ناوه رۆک و باتلن، هه ر خوا بالا دهست و به رزو کار به جی یه و خاوه ن ده سه لاته. (وه رگتی).

(۲) ۱. رواه الترمذی قال حسن صحيح.

ب. واته: نزا و پارانه وه و داوا لی کردن خوی له خوی دا به شیکه له به ندایه تی کردن و په رستشی. (وه رگتی).

ثابینه پیروژه همیشه موسلمانان له سهر نارامگری و خورپاگری وپشو درپزی له همو بواره کانی ژياندا په روه رده و هل دهنی به تاييهت له به رده م نازارو سوکايه تی پی کردنی کافران و بی باوه ران وعه لمانی و خوانه ناسه کانداسه رکه وتنی کوتایی وه همیشه یی.

۲. فراوان کردنی کومه لی موسلمانان: دواي شه و هی که کومه لی موسلمانانی له مه کهه پیک هینا یا پیک هاتن، شه و جار به دواي کومه لیکی تردا گه را له شاری مه دینه دا، بق شه مه به سته له پروژه کانی وهرزی حه ج کردن دا په یوه ندی به خه لکی مه دینه وه کردو داواي لی کردن بق نیسلام بون، وله به یعه تی (العقبه) ی به که م و دوه مدا په یمانی لی وهرگرتن.

۳. گرنگی دان به یه کتابه رستی : له سهره تادا وله قوناغی یه که می سهره لدانی ثابینه پیروزی نیسلامدا پیغه مبه ری خواص الله عزوجل گرنگی یه کی سهره کی و بی پایانی به یه کتابه رستی ده دا، شه مش به پونی له ناردنی (معاذ) دا بق یه من دهرده که ویت که پی ی فرمو: {فلیکن اول ماتدعوهم الیه شهادة أن لا اله الا الله، وفی روایه إلى أن یوحدا الله} (۱) . جاهر که سیک ده یه وی ده ولته تی نیسلامی به رپا بکات باسهره تا له عه قیده ی نیسلامی وه نگاوی یه که م له یه کتابه رستی یه وه ده ست پی بکات و شوین پی ی پیغه مبه رر الله عزوجل بگریت، هر که سیک پیچه وانه ی شه و ریچه یه بیت بازور چاک دلنیا بیت که چاره نوسه که ی له به ر یه که ه لوه شان و سهرنه که وتن و تی چون ده بیت. چونکه پیچه وانه ی قورئان و سوننه ت و ریچه ی پیغه مبه ری رر الله عزوجل کردوه له به رپا کردنی ده ولته تی نیسلامی دا. شتیکی بی گومانه که ده بی سهره تا ده ولته تی نیسلامی له دلله کانداسه سپی وینج دابکوتیت که بنچینه و بنه ماکه ی عه قیده ی پاکی نیسلامی یه تانه نجام بتوانریت له سهر زهوی دا شه ده ولته تی نیسلامی یه دایمه زرینریت. له یه کی له یانگه وازکارانی سهرده م ده لی: (شه گر ده تانه وی

(۱) ا. متفق علیه.

ب. واته: یه که م هه نگاو ویه که م شتیکی که بانگیان ده که ن با شایه تمنی (لا اله الا الله) بیت ، له پړوايه تیکی تردا هاتوه : تا خواي گه وره به یه که ده زانن و ته نیا له ویه ولوه هیچ شتیکی تر ناپه رستن. (وه رگپي).

دەولەتی ئیسلامی لەسەر پوی زەوی دا بنیات بنیڤ، ئەوا دەبی وپیویستە سەرەتاو
هەنگاوی یەکەم لەدەلەکانی خۆتاندا بەرپای بکەن ئەوجار دەتوانن لەسەر زەوی دا بەرپای
بکەن.

پرسیار — هەندیک دەلێن : دەبی ئیسلام لەپێگی حوکم وحاکیەتەو بەگەپتەو،
هەندیکی تریش دەلێن: دەبی لەپێگی جۆمال کردن وخواوین کردنەو وپاست کردنەو
عەقیدەو بیرو باوەرو پەرورەدەیهکی دروستی کۆمەلایەتیەو لەچارچێوێی ئیسلام
وشەریعەتی ئیسلامەو بەگەپتەو، ئایا کامیان پاسترە؟

وەلام: بۆ وەلامی ئەم پرسیارە، بانگەوازکاری ناسراومحمد قطب پەزای خوای ئی بیت
لەمحازەرەیهک دا کەلە (دار الحديث المکیة) لەمەککە پیرۆز دای وەلام دەداتەو دەلی:
چۆن ولەکوێو ئەم حاکیەتی ئیسلام دەگەپتە سەر زەوی مادام چەند بانگەشەکاریک
چاکی مەردایەتی ئی نەکەن بەلاداو بیرو باوەرو عەقیدەتی ئیسلام پاک نەکەنەو
نەیهێنەو سەر سەککەتی بنەرەتی خۆی وئەم عەقیدە تیکەل بوەتی بەجۆرەها چاک وخت
وخاش وپیس و پۆخلی بی باوەری ولادان وپیدعو بیدعەکاری پاک نەکریتەو، ئیمان
وپیروباوەریکی پاک وپوخته هەل نەگرن، لەسەر ئەم هەول وتیگۆشان وبانگەوازی وبانگ
کردنەیان توشی ناخۆشی ونازارو ئەشکەنجەو جۆرەها تاقی کردنەو نەبن وسەبرو ئارام
وخوراگرو پشو درێژ نەبن لەسەری، لەپێتاو خوادا هەموشتیک بنۆشن وهەول وتیگۆشانی
بەردەوام ونەپساو نەدەن لەپێتاو خوادا ، ئابەم خۆراگری وپیدامەزداوی وپشو درێژیه
لەسەر دینی خوا و فرمان کردن بەچاکەو قەدەغە کردن لەخراپە گەرانهوێ حوکمی خوا
وحوکمی ئیسلام مسۆگەرەو دەگەپتەو.

گومانی تێدانیهو شتیکی پون وناشکرایە کەحاکم وسەرکردە لەئاسمان نایەتە
خوارو لەگەل ئەوهدا کەهەمو شتیکی لەئاسمانەو دیتە خوارو لەلایەن خوای گەرەو
بەلام نەبوەتە سوننەتی خوا کەهەمو شتیکی لەئاسمانەو بباریت، بەلکو سوننەتی خوا
دەبی مروف خۆی هەول بدات وخوای گەرەش سەرکەوتن وبەرەکەتت بۆ دەنیریتە خوار،
خوای گەرە لەسەر مروفی فەرز کردو هەول بدات و تی بکۆشیت وخوای گەرەش
سەرکەوتن وسەرفرازیت پی دەبەخشیت. (کورد دەلی: گەر هەول نەدەیت لەئاسمانەو

بوت ناباریت. یان ده‌لئ: حهره‌کەت له‌تق ویه‌ره‌کەت له‌خوا. وه‌رگڼی. خوای گه‌وره
ده‌فه‌موی: ﴿وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرْنَا مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ﴾ (۱)

۵- کۆمه‌لگایه‌کی باش وصالح (المجتمع الصالح):

پښغه‌مبه‌ر ﷺ له‌مه‌دینه‌دا پښش کۆچ کردنی که‌ش وه‌واو ده‌ورو به‌رڼکی باشی
هینابوه‌ کایه‌وه، کاتئ کۆچی بۆ کرد کۆمه‌لگایه‌کی موسلمان و بپروا پته‌و له‌کۆچ‌کردوان
وله‌یاریده‌ده‌ران (پشتیوانان - المهاجرین والأنصار) له‌سەر بنچیه‌نه‌یه‌کی یه‌کتاپه‌رستی
وخۆشه‌ویستی خوا دروست کردو براه‌تیه‌کی توندو تۆلئ له‌ناو موسلماناندا دروست کردو
ده‌ولته‌تی ئیسلامی له‌جیهاندا راگه‌یاند، به‌م جۆره‌ ده‌ولته‌تی ئیسلام به‌سه‌رۆکایه‌تی
پښغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته‌ کایه‌وه که‌له‌سەر بنچینه‌و بڼه‌ماکانی قورئان وسوننه‌ت کاری
ده‌کرد. دواي کۆچی دواي کردنی پښغه‌مبه‌ریش هر چوار خه‌لیفه‌کانی راشیدین له‌سەر
هیلئ نه‌و حوکمیان کردو چه‌ندان شوین و ولاتانی تریان خسته‌ سەر ده‌ولته‌تی ئیسلامی و
ناهم ئایینه‌یان به‌کاملئ و به‌ته‌واوی گه‌یاند نه‌ ئیمه‌ که‌مه‌میشه‌ سه‌رکه‌وتن لایه‌نگریان بو.

(۱) أ. سورة محمد: (۴)

ب. واته‌ک نه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌ بیویستایه‌ یه‌کسه‌ر سه‌رتان بخات سه‌ری ده‌خستن چونکه‌ نه‌م
کاره‌ لای خوا زۆر ئاسانه‌ ئیوه‌ هر په‌یشی پی‌ نابهن، به‌لام حیکمه‌تی خوا وایه‌ که‌ هه‌ندیکتان
به‌هه‌ندیکتان به‌تاقی بکاته‌وه‌ داخۆ چه‌نده‌ بیرو باوه‌پو ئیمانان به‌خوای گه‌وره‌ هه‌یه‌ چه‌نده‌ خۆتان
له‌پښاو خوادا ده‌به‌خشن له‌سەر دینی خوا چه‌نده‌ خۆتان ده‌به‌خشن و خۆپگرو پشو درژ ده‌بن
له‌بانگه‌وازو بانگه‌شه‌ کردن بۆ چه‌سپاندنی شه‌ریعه‌تی خواو بنج داکوتانی حوکمی خوا له‌سەر زه‌وی
وتاکوئ شایه‌نی خه‌لیفایه‌تین بۆ خوای گه‌وره‌ له‌سەر زه‌وی. به‌لئ نه‌گه‌ر خوا بیویستایه‌ به‌بی هیچ
هۆیه‌ک سه‌ری ده‌خستن و نه‌و به‌رنامه‌یه‌ی به‌بی ماندو بون و تیکۆشانی ئیوه‌ ده‌یگه‌یاند، به‌لام ویستی
خودای گه‌وره‌ خۆپاگری و ئارامی و پله‌ی ئیمانی ئیوه‌ به‌تاقی ده‌کاته‌وه‌ و هه‌روه‌ها پله‌و پاداشتیکی بۆ
ئیه‌ش تیدا بیت له‌قیامه‌ت وله‌دنیا شدا. هه‌روه‌ها بی باوه‌پو کافرانیش به‌ده‌ستی ئیوه‌ به‌تاقی
ده‌کرینه‌وه‌ و هر له‌سه‌ ر دنیا ئازاو نه‌شکه‌نجه‌ له‌سەر ده‌ستی ئیوه‌ بچژن بۆ نه‌وه‌ی هه‌ندیکیان
به‌خودا بچنه‌وه‌و باوه‌پ بیتن. (وه‌رگڼی).

پهیره و پروگرامی بانگه‌وازی سه‌له‌فیانه

له‌ولاتانی ئیسلامی دا گه‌لێك گروپ ولایه‌نی ئیسلامی هه‌ن كه‌بانگه‌واز بۆ ئیسلام و حوكم كردن به‌شهریعه‌تی خوا ده‌كهن وه‌ولێ به‌رپا كردنی ده‌وله‌تی ئیسلامی ده‌ده‌ن له‌شیوه‌ی حوكمی سه‌رده‌می خلیفه‌كانی راشدین . وه‌ له‌دوای نه‌وانیش نه‌م حوكمه‌ به‌پۆه‌ چو، بۆ گێژانه‌وه‌ی شكۆمه‌ندی و هیژو تواناو سه‌ربه‌رزى و سه‌ره‌فرازی موسلمانان.

۱. پێغه‌مبه‌ر ﷺ موسلمانانی بانگ ده‌كردن و فرمانی پێ ده‌كردن كه‌توند ده‌ست به‌قورئانی په‌روه‌ردگاری خۆیان وه‌ بگرن و سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌كه‌یان به‌رنه‌ده‌ن و جێ به‌جێ ی بكه‌ن و ده‌وله‌تی ئیسلامی یان توند را بگرن كه‌له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ر ﷺ دا دامه‌زراوه‌ و په‌ره‌یان پێدا و چه‌ندان ولاتی تری دیکه‌شیان خسته‌ سه‌ر ده‌وله‌تی ئیسلامی و ئایینه‌ پیرۆزه‌كه‌ی ئیسلامیان به‌ته‌واوی راگه‌یاند تاگه‌یه‌وه‌ ته‌ ده‌ستی ئیمه‌ و خوای گه‌وره‌ش پشتی گرتون و به‌سه‌ر هه‌مو كه‌ندو كۆسپه‌ و نه‌سته‌نگێك دا سه‌ری خستون و كافران و بێ باوه‌پانی بۆ سه‌ر شوڤو زه‌لیل كردون.

۲. نه‌وه‌ی پێویسته‌ له‌سه‌ر موسلمانان ده‌بێ له‌سه‌ر پێڤه‌وی پێشینیانی پیاو چاكان برۆن و پێگه‌ی نه‌وان به‌رنه‌ده‌ن، كه‌بریتین له‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ و سه‌حابه‌كانی ﷺ بوشوین كه‌وتوانی، بۆ نه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ پشتیان بگرت و سه‌ریان بخات، ده‌نا به‌پێچه‌وانه‌وه‌ سه‌رشوڤو پێسوایان ده‌كات. هه‌روه‌ك ته‌مپۆ ده‌ی بینین. جابه‌ر كه‌س و كۆڤو كۆمه‌لێك بانگه‌شه‌ بۆ ده‌ست گرتن به‌ قورئانه‌كه‌ی خوا (الله) و سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌كه‌ی ﷺ به‌قسه‌ و به‌كرده‌وه‌ بكات، نه‌وه‌ بێ گومانه‌ كه‌كۆمه‌لی سه‌ركه‌وتو (الطائفة المنصورة) و كۆمه‌لی سه‌له‌فی ده‌بن و نه‌وان له‌نه‌ه‌لی سوننه‌ت و كۆمه‌ل (أهل السنة والجماعة) ده‌بن و نه‌وان دوسته‌ی پزگار بون (الفرقة الناجية).

۳. كۆمه‌لی پێشینه‌ (الجماعة السلفية)

نه‌م كۆمه‌له‌ چاك‌ترین و پاك‌ترین و نزیک‌ترین كۆمه‌ل و گروپێكن بۆ جێ به‌جێ كردنی نه‌حكامه‌كانی قورئان و سوننه‌ت و گرنگی دانی ته‌ولو به‌عه‌قیده‌ و په‌كتابه‌رستی خوا كه‌قورئانی پیرۆز گرنگی یه‌كی ته‌واوی پێ ده‌دات و پێ ی له‌سه‌ر داده‌گرت و فرمان

به‌موسلمانان ده‌دات که له‌همو رکا‌ته‌کانی نو‌یژه‌کانیاندا دوباره و چند باره‌یان ده‌بکوه
که‌بریتین له‌فرموده‌کانی خوی گوره له‌سوره‌تی (الفاتحه) دان ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ﴾ (۱).

۴- سه‌له‌فیه‌کان توند ده‌ست به‌سوسنه‌ته‌وه ده‌گرن:

فرموده‌ پاست و دروست و بی‌هیزو دانراوه‌کان همو له‌یه‌کتری جیاده‌که‌نه‌وه، فرمان
به‌برواداران ده‌که‌ن که‌ته‌نیا کار به‌فرموده‌ پاست و دروسته‌کان بکه‌ن و واز له‌بی‌هیزو
دانراوه‌کان بیتن. به‌کارکردن و به‌گویره‌ی فرموده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ که فرمویه‌تی: {من
قال علیّ مالم أقل فلیتبعوا مقعداً من النار} (۲)

سه‌له‌فیه‌کان نه‌وانه‌ن که‌ده‌گه‌پینه‌وه سه‌ر پیشینانی پیاو چاک که‌بریتین له له‌پیغه‌مبه‌ر
ﷺ و سه‌حابه‌کان ﷺ و شوین که‌وتوانی نه‌وان و سه‌ر به‌هیچ که‌س و گروپ و لایه‌نیک نین و
له‌بنچینه‌و بانگه‌شیان :

- تیگه‌یشتن و حالّی بون له‌قورئانی پیروزو سوننه‌ت به‌گویره‌ی تیگه‌یشتن و حالّی
بونی پیشینانی پیاو چاک.
  - نه‌گه‌ر به‌لگه‌ی نه‌قلّی له‌قورئان و سوننه‌ت به‌پاستی زانی نه‌وا عه‌قلیش شاهیدی بۆ
ده‌دات واته به‌پاستی ده‌زانی.
- پیچه‌وانه‌شی نیه (إذا صح النقل شهد العقل ولا عكس).

(۱) واته ته‌نیا هر تو ده‌پرستین و به‌ندایه‌تی ته‌نیا هر بۆ تو ده‌که‌ین نه‌ی خودای گه‌ره‌و
وپه‌ره‌ردگارمان و داوای یارمه‌تی کۆمه‌ک و ده‌ستگیرویی ته‌نیا هر له‌تر ده‌که‌ین و ته‌نیا هر بۆ لای تو
دیتن. (وه‌رگیت).

(۲) ۱. حسن رواء أحمد.

ب. واته: هر که‌ستیک شتیک به‌زمانی منه‌وه هل به‌ستیت و بیلی و منیش نه‌م گوتیت با نه‌و که‌سه
جینگه‌ی خوی له‌نار ناگری دۆزه‌خ دا دابخات. (وه‌رگیت).

- گویمان لی بو وفه رمانبه رداریمان کرد (سمعنا وأطعنا) - خوشه ویستی پتفه مبه ر ﷺ به قسه و به کرده و هاش نه نجام ده دن.
- نایینی نئمه نایینی شوین که و تنه نه که نایینی داهیتان.
- بنچینه و بینه پرهت و بینه ماو بنه وان له عه قیده و به ندایه تی کردندا چاوه پروان کردنه هه تا به لگه یه که ده ست ده که ویت، به لام له مامه له کردن و خواردن و خواردنه و ده دا ریگه پیدانه (مباح) هه تا کو به لگه ی حه رامی په یدا ده بیت و ده ست ده که ویت.
- هر که سیک له سر په پره و و پروگرامی قورئانی پیروزو سوننهت و سه حابه کان بپروات نه وه سه له فیه و ده چیتته وه سر پیشینه ی پیاو چاکان که بریتین له سه حابه کان و شوین که و ته کان و پیشه وایانی تیکوشه ر (الأئمة المجتهدون) ﷺ. وه نه وانه نه هلی سوننهت و جه ماعه تن. واته سه له فیه به خوی بزانتیت یان نان بیه ویت یان نه یه ویت، پی ی خوش بیت یان نا.
- ده رباره ی گروپی پژگار بو (الفرقة الناجية) پرسیاریان له شیخ عبدالعزیز کوپی باز کرد: فهرموی: هر که سیک له سر په پره و و پروگرامی پیشینانی پیاو چاک بپروات جا له هر کؤبو کؤمه لیک بیت نه وه له کؤمه لی پژگار بوانه (الفرقة الناجية) (پرسیاره که شو وه لامه که یشم له حه ره می مه که که ی پیروژ گوی لی بوه)

نامۆزگاری گشتی:

۱. له‌سەر موصلمانان به‌گشتی و په‌روه‌ردیاران و هه‌مو گروپه ئسلامی یه‌کان به‌تایبه‌تی پێویسته که له‌سەر پێ‌وشویتی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بپۆن، هه‌ر وه‌ك ئه‌و سه‌ره‌تا بانگ کردن بۆ یه‌کتا په‌رستی خوا ده‌ست پێ‌ بکه‌ن بۆ پتر کردن و گه‌وره‌ کردنی کۆمه‌لگه‌ی ئیسلامی، ئه‌وجار ده‌ورو به‌رو کۆمه‌لگه‌یه‌کی چاک پێک بهێنن، هه‌تا کۆمه‌لگه‌یه‌کی باش و چاکخواز پێک نه‌هێنن و شوێن که‌وته‌ی قورئان و سوننه‌ت نه‌بن سه‌رکه‌وتو نابن، جانه‌گه‌ر هه‌ل و مه‌رجه شیاو و پاشه‌کان هاتنه‌ ده‌ست ئه‌وا حاکمێکی موصلمانی باش و دادپه‌روه‌ر دابنرێت که‌حوکم به‌قورئان و سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکات و ئاوات و ئامانجه‌کان و عیزه‌ت و سه‌ره‌فرازی بۆ موصلمانان بپێنێته‌وه‌و سه‌رکه‌وتنی یه‌کجاره‌کی دۆست و پشکی موصلمانان بێت، ئه‌ویش به‌دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی ئیسلامی راسته‌قینه‌.

۲. ئه‌رکی سه‌ر شانی موصلمانان به‌گشتی و بانگه‌وازاکاران به‌تایبه‌تی ئه‌وه‌یه‌ که پێویسته له‌ سه‌ریان پێشه‌کی حوکمی ئسلام له‌سەر خۆیان و خا و خێزان و خه‌زان و که‌سو کاری خۆیان جێ به‌جێ بکه‌ن، پێش ئه‌وه‌ی داوا له‌ حوکمه‌رانا بکریه‌ت بۆ جێ به‌جێ کردنی - بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ سه‌رکه‌وتنیان بۆ بنوسی و یاره‌تیان بدات، بینومه‌انه زۆریک له‌گروپه ئیسلامیه‌کان حوکمی ئیسلام له‌کاتی هه‌لس و که‌وتی یان له‌گه‌ڵ خه‌لکی دا په‌چاو ناکه‌ن و کاتێک به‌ حوکمی ئیسلام حوکمیان به‌سه‌ردا بکریه‌ت قبولی ناکه‌ن و پازی نین، ئه‌مه‌ی که‌باسی ده‌که‌ین له‌هه‌ندی له‌تا که‌کانیان دا پو ده‌دات.

۳. هه‌ول دان و تێکۆشان بۆ چه‌سپاندنی حوکمی خوا له‌سەر زه‌وی به‌گوێره‌ی ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی که‌ خوا بۆی نادوینه‌ خوار، ئه‌م تێکۆشانه‌ش له‌سەر شانی هه‌مو موصلمانان پێویسته. ده‌بێ ئه‌م حوکم کردنه‌ به‌نه‌رمی و ژیریژی و نامۆزگاری باش و چاک بێت، به‌پێی فرموده‌ی خوای گه‌وره‌ بێت که‌ ده‌فه‌رموی:

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (۱)

۴. نابی به هیچ شیوه یه ک توندو تیژی و خویشاندان بکریت له پیتا و کار کردن به حوکمی شه ریعتی نیسلا می، چونکه نه مه له نیسلا مدا جیگه ی نابیتته وه وئاوات و ئامانجه کان ناهیتته دی وه همیشه پشت گوی ده خریت و وه لام نادریتته وه، سه رباری نه مه ش زه ره رو زیانیکی به رجه سته به سه ر تا ک وکومه لی موسلمانان وگروپه نیسلا می یه کاندا دینیت. نه م دیارده یه له زۆریک له ولاته عه ره بیه کان و نیسلا میه کاندا هاتوته دی و به کاریان هینا وه، کاریکی زۆر نامۆ و به لکو زۆر دل ناخۆش که ریشه که خویشاندانی ژنان له ولاتیکی عه ره بی و موسلماندا ده ریتته نا و بازپو خویشاندان ده که ن بۆ جی به جی کردنی قورئان و پۆشاک شاری بی ئاگا له وه ی که سه رپنجی قورئانیان کردوه که فرمانیان پی ده کات که له ژور نه چنه ده ر هه ره وه خوی گه وه ده فهرموی: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ ((الأحزاب: ۳۳)) واته له ماله کانی خۆتاندا بمیننه وه و مه چنه ده ر.

۵. نه و که سانه ی که نه م ئایه ته ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ سورة المائدة (۴۷). ده که نه به لکه بۆ کافر کردنی موسلمانان. ابن عباس ده لی: هه ر که سیك بریاری کافر بونی واته ده رچون له دین به م ئایه ته بدات نه وه سته مکاره (فاسق) ه، هه ره وه ها ابن جریر هه مان هه لبارده و و بۆچونی هه بوه و عطاء ده لی: بریار دان به و ئایه ته واته هه رکه سیك به حوکمی خوا کار نه کات کوفری ژیر کوفره واته: پی ی کافر نابیت به لام کوفر کردنی که له کوفری گه وه به چو کتره و پی ی له نیسلا م ده رناچیت.

أ- هه ر حکومه ت و پیتشه و او دادوه ریك (الحاکم) به غه یری نه و به رنامه یه ی که خوا ناردویه تیه خوار حوکم بکات و پیتشی رازی بیت و ددانی پیتا بنیت نه وه سته مکارو فاسقه پتویسته ئامۆزگاری بکریت و دوعای چاکی بۆ بکریت که به گه ریتته وه، یابانگی گه رانه وه بۆ حوکمی خوی لی بکریت و داوای واز هینان و فریدان و دور که و تنه وه له و بیرو باوه ره پوچه له ی لی بکریت.

ب- به لام په نا به خوا نه گه ر بریوی پی نه بیت له به ر نه وه کاری پی نه کات که یاسایه کی تری ده ستردی مۆفی پی باشر بیت و له جیگه ی حوکمی خوی دای بنیت و پی ی وایی

ئو ده‌ستورو یاسایه له‌ده‌ستورو یاسای خوای گوره چاکتره و یاسای خوا به‌که‌لکی سه‌رده‌می نیستیای پیشکه‌وتن و ته‌کنز‌لۆژیا وه‌ک خۆیان گۆته‌نی نایه‌ت په‌نا به‌خوا ئه‌وه کافره و له‌دینی خوا هه‌ل گه‌راوه‌ته‌وه و له‌م دینه پاکه ده‌رچوه. ئه‌مه‌ش ده‌بی ئامۆزگاری بکری‌ت ده‌بی بگه‌رێته‌وه بۆ حوکمی خوای په‌روه‌ردگارمان، به‌کار کردن به‌و فه‌رموده‌یه‌ی خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی که به‌موساو هاپونی برای فه‌رمو: بچن بۆ لای فه‌رعه‌ون و ئامۆزگاری بکه‌ن به‌لکو بگه‌رێته‌وه بۆ حوکمی خوای گوره، ئه‌و فه‌رعه‌ونه‌ مله‌وپه‌ی که داوای خواجه‌تی ده‌کرد خوا په‌نامان بدات ﴿أَذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ ﴿١٣﴾ فَقَوْلَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿١٤﴾ (۱)

۶. له‌سه‌ر بانگه‌وازکاران پتویسته که پشو درێژو خۆپاگر بن له‌پیتنا و دروست و کردن و به‌ریاکردنی ده‌وله‌تی نیسلامی دا، ده‌بی ئارام بگرن له‌سه‌ر ئه‌و هه‌مو نه‌هامه‌تی و ده‌ردی سه‌ریه‌و گێزه‌و قه‌رقه‌شه‌یه‌ی دێته‌ پێگه‌یان له‌سه‌ر ده‌ستی کافران و بی باوه‌پان وه‌ل گه‌راوان له‌دینی خوا هه‌روه‌ک پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌نازارو ئه‌شکه‌نجه و کێشه‌ و نه‌سته‌نگ و درک و داله‌کانی پێگه‌ سل نه‌که‌نه‌وه و له‌بانگه‌شه‌ی خۆیان نه‌که‌ون و سارد نه‌بنه‌وه بۆ یه‌کتا په‌رستی (الله) له‌به‌ندایتی کردن و نزاو پارانه‌وه و حوکم گێرپان و بانگ کردنی خه‌لکی بۆ نیسلام و پاگه‌یاندنی دینه‌که‌یان و حالێ کردنی موسلمانان له‌دینه‌که‌یان به‌رده‌وام بن. و ده‌ست گێڕویی ئه‌وانه بکه‌ن که لاپی و چه‌واشه‌کراون و هه‌ولی ده‌ره‌ینانه‌وه‌یان له‌زۆلکاو ی بی ئیمانی و نه‌فامی دا بده‌ن، هه‌روه‌ها به‌رده‌وام بن له‌تیکۆشان و چه‌نگ کردن له‌پێگه‌ی خواداو په‌روه‌رده کردن و فه‌ردنیکی نیسلامیانه بۆ هێتانه دی کۆمه‌لگایه‌کی چاک و پاک

(۱) ۱. سورة طه: ۴۳ - ۴۴)

ب. واته: بچن بۆ لای فه‌رعه‌ون و ئامۆزگاری بکه‌ن، به‌لکو بیر بکاته‌وه و له‌خوا بترسیت، به‌نه‌رمی و له‌سه‌رخۆ و ژیرانه‌ قسه‌ی له‌گه‌لدا بکه‌ن و ئامۆزگاری بکه‌ن، به‌لکو بگه‌رێته‌وه. (وه‌رگێپ)

وخواوین که حوکم به قورئان و سوننه تی پیغه مبه ره که ی خوا ﷺ بکات له هه مو بواره کانی ژياندا.

چالاکى قوتابخانه (النشاط المدرسي)

چالاکى قوتابخانه سودى زځو پوټیکى به رچاوى هه یه بۆ قوتابیان، سده ها سودو که لکى بۆ له ش و دل و دهر و نى مرؤف هه یه.

۱. وشه ی جوان و به که نک (الکلمة الطيبة)

باش وایه پيش نه وه ی بچه پوله وه قوتابیان له گۆره پانی قوتابخانه دا کۆبکرتنه وه و مامۆستا یا به کى له قوتابیان هه ندی له نایه ته کان و فهرموده ی پیغه مبه ره ﷺ لیکنده وه یه کى کورتى قورئان و فهرموده یان بۆ بخویندریتنه وه (۱)

۲. به سه ره ات و چیرۆک (القصة):

قوتابیان هه میسه حه زیان له به سه ره ات و چیرۆک گێرانه وه یه، بۆیه له سه ر برایان و خوشکانى مامۆستای په ره ره دیارى موسلمان پیویسته ئه م به سه ره ات و چیرۆکانه له وتی به یانیاندا بۆ قوتابیان زځر بخویندریتنه وه، هه ره ها له کاتى وانه گوته وه و گه شته قوتابخانه ییه کان و کاته کانی تر دا بۆیان بگێردریتنه وه به تایبه تی ئه و به سه ره ات و چیرۆکانه ی که بیرو باوه پ و عقیده ی پاک له دل و دهر و نى قوتابیانداده چه سپینى. ئیستاش به یارمه تی خواى گه وره هه ندی له و چیرۆک و په خشانانه تان بۆده گێرپه وه که له سوننه تی پاکى پیغه مبه ردا هاتون:

عن معاوية بن الحكم السلمي رضی الله عنه قال: (.. وكانت لي جازية ترعى غنماً لي قبل أحد و الجوانية، فاطلعت ذات يوم، فإذا الذئب قد ذهب بشاؤ من غنمها، وأنا رجل من بني آدم

(۱) به لām به داخه وه له ولاتى ئیعه دا دین شتیکی لاوه کى و خراوه ته په راوێژه وه. نه وه ی به خه یال دا نه یات دینه جاچ جایی نه وه ی کۆبکرتنه وه و نایه ت و فهرموده یان بۆ بخویندریتنه وه، خواى گه وره رینوماى هه مو لایه کمان بکات. آمین .. (وه رگێتی).

أَسَفٌ كَمَا يَأْسِفُونَ، وَلَكِنِّي صَكَّكْتُهَا صَكَّةً (ضربتُها ولطمتُها) فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَظَّمَ ذَلِكَ عَلَيَّ، قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أَعْتَقُهَا؟ قَالَ: (إِئْتَنِي بِهَا، فَقَالَ لَهَا: أَيْنَ اللَّهُ؟ قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: مَنْ أَنَا؟ قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: إِعْتَقُهَا فَإِنَّهَا مُؤَمَّنَةٌ) (۱)

سوده‌گانی نهم فهرموده‌یه :

(ا) سه‌حابه‌کان له‌همو کیشو تنگ وچه‌له‌مه‌یه‌ک دا ده‌گه‌پانه‌وه بۆ لای پیغه‌مبەر ﷺ بۆ حهل کردن و چاره‌سهری کیشو ته‌نگزه‌کانیان به‌حوکمی خواو پیغه‌مبهری خوا نه‌ویش سه‌ره‌داو و گری کویره‌ی کیشو‌کانیان بۆ ده‌کردنه‌وه و چاره‌سهری بۆ ده‌دۆزینه‌وه.

(ب) پازی بون به‌حوکمی خواو پیغه‌مبهری خوا هه‌روه‌ک خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌فهرموی: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَتُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (۲)

(۱) ا. رواه مسلم.

ب. واته: له‌معاویه‌ی کوپی حکم السملی یه‌وه ده‌گێڕنه‌وه که‌گوتویه‌تی: (جاریه‌کم هه‌بو له‌لای کۆی ئوحد و ناوچه‌ی جه‌وانیه‌ مه‌ره‌گانی منی ده‌له‌وه‌پاندن. پۆزیکیان چومه سه‌ردانی و دیتم که‌ گورگ مه‌پێکی خواردوه منیش توپه‌ بوم و لیم داو به‌ر مشتته‌ کۆلانم دا. دوا‌ی بۆ پیغه‌مبهرم گێڕایه‌وه، زۆری ئی قورس کردم منیش گوتم: ئازادی نه‌که‌م ئه‌ی په‌سولی خوا؟ فهرموی بچۆ بۆم بانگ بکه، منیش بۆم بانگ کرد. ئی ی پرسسی: خوا له‌کۆی یه‌؟ گوتی: له‌ئاسمانه‌. فهرموی من کیم؟ گوتی: تو پیغه‌مبهری خوا. ئه‌و جار فهرموی: ئازادی بکه ئه‌وه به‌واداره‌. دیاره ئه‌ویش له‌سه‌ر فهرموده‌ی پیغه‌مبهر ﷺ ئازادی ده‌کات. (وه‌رگێڕ؟)

(۲) ا. سورة النساء: (۶۵)

ب — واته: سویند به‌په‌روه‌رگاری تو ئه‌وانه به‌پوایان نیه هه‌تاکو ئه‌و کیشو ناکۆکی یانه‌ی که‌له‌نیوانیاندا پو ده‌دات نه‌ی هێننه‌ لای تو به‌حوکمی خوا پازی نه‌بن، کاتیکیش که‌هاتنه‌ لات و به‌و حوکمه‌ که‌تو بۆت کردن پازی نه‌بن و به‌ته‌واویش ته‌سلیمی خوا نه‌بن واته له‌دل و ده‌روندا

(ج) قایل نه بونی پیغمبر ﷺ و قبول نه کردن له سه حابه معاویه که له جاریه کی بدات و نه م کاره ی به گونا حیکی گوره دانا. ده با په روه ردیاران به مه به ناگا بیته وه له مه وریا بن و شوین پی ی پیغمبر ﷺ بگرنه بهر له په روه رده و فیر کردنیا اندا له ژیا نی پوژانه یاندا.

(د) پیویسته بپواداران هه میشه پرسیار له یه کتا په رستی و عه قیده و نه حاکامه کانی شه ریه تی نیسلام بکن، له وانه ش بهر ز پاگرتن و له سه روه بونی (علو) و به پیروز پاگرتنی به سه دروستکراوه کانی خزی دا، به لکو واجبه له سه ر هه مو که سیك هه میشه به دوا ی پاستیه کاندا بگه پین وچی یان له دل دا بو با له زنا تر له خو یان بیرسن.

(ه) دروسته موسلمانان پرسیار بکن که خوا له کو ی یه؟ نه وه بو پیغمبر ﷺ له جاریه کی پرس ی: خودا له کو ی یه؟

(و) دروسته و شه ریه وه لام بدریته وه که (الله) له ناسمانه (واته له سه روی ناسمانه کانه وه یه). به پی ی وه لامدانه وه ی جاریه که بو پیغمبر ﷺ.

(ز) بپوا بون به وه ی که خوا له ناسمانه به لگه ی دروست بونی نیمانه، که نه مه له سه ر هه مو موسلمانیک واجبه. خوا ی گوره ش له قورئانی پیروزدا ده فرموی: ﴿أَمِنْتُ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْشِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾ (١) ابن عباس ده لی: (من فی السماء) نه وه ی له ناسمانه مه به سستی له زاتی (الله) یه.

(ح) دروست بون و کامل بونی نیمان به شایه تی دان به محمد ﷺ که نیتر دراوی خوا یه.

به حوکمه کی تو پازین هه روه کو پیغمبر له فرموده یه کی دا فه مویه تی: { وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَؤُلَاءِ سَمْعًا وَبَصَرًا } (١) سورة الملك: (١٦)

ب. واته: نایا پیوه له خوتان نه مینن که خوا ی گوره له سه روی ناسمانه کانه وه به زه ویتان دا پو به ریته خوار؟ (وه رگتی).

(ط) هه‌له‌یه‌و به‌هه‌له‌ داچوه هه‌ر که‌سیک بلی: خوا به‌خودی خۆی له‌هه‌مو شوینیکه، راستیه‌که‌ی خوا به‌خودی خۆی له‌ئاسمانه‌و به‌زانیاری وزانستی خۆی له‌گه‌لماندایه‌ و ده‌مان بینێ ووگۆی ی لیمانه‌.

(ی) داوا کردنی جاریه‌که‌ له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ تاقی کردنه‌وه‌ی که‌پروای هه‌یه‌ یان ن؟ به‌لگه‌یه‌ که‌پیغه‌مبه‌ر نه‌ین زان نیه‌ (۱). هه‌روه‌کو سوفی یه‌کان ده‌لێن گوایه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ غه‌یب ده‌زانی.

(ک) ئازاد کردن بۆ بپواداره‌ نه‌ک بۆ کافر، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ جاریه‌که‌ی به‌تاقی کرده‌وه‌، دوا‌ی نه‌وه‌ی بۆی پون بۆوه‌ که‌ئیمانداره‌ فرمانی به‌معاویه‌ دا که‌ئازادی بکات.

۲. گۆڤار یا بلۆ گراوه‌ی سه‌ردیوار (مجله‌ الحائط):

یه‌کێ له‌کارو چالاکیه‌کانی تری قوتابخانه‌ بریتیه‌ له‌ بلۆ کردنه‌وه‌ی سه‌ردیوار که‌له‌قوتابخانه‌دا له‌شوینیکێ به‌رزدا هه‌ل ده‌ها وه‌سریت، که‌تیایدا جۆره‌ها باب‌ت و زانیاری وزانستی به‌که‌لکی تیدا بلۆ ده‌کریته‌وه‌. وه‌ک ئامۆزگاریه‌کان، په‌ندی پیشینان و قسه‌ی نه‌سته‌ق، هه‌واله‌کان، پیشبریکان و کاته‌کانی تاقی کردنه‌وه‌وگه‌ ئی زانیاری تری به‌سوود به‌که‌لک. له‌ئاماده‌ کردنی ئه‌م گۆڤاره‌دا قوتابیان به‌سه‌ره‌رشتی مامۆستا به‌شداری تیدا ده‌که‌ن. ئه‌و قوتابیانه‌ی که‌ خۆشنوسن هه‌ل ده‌بژێردرێن بۆ نووسینی وته‌ی پۆژانه‌ وه‌هفتانه‌. له‌ئایه‌تی قورئان یا فهرموده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ یاخود دێره‌ شیعر، که‌باسی ئه‌خلاقی به‌رز یا سودی په‌روه‌رده‌یی تیدا بیت، هه‌روه‌کو شاعر ده‌لی:

والأم مدرسةً إذا أعددتها
أعدت شعباً طيب الأعراق (۱)

(۱) واته: ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئاگای له‌غه‌یب بایه‌ ئه‌وا جاریه‌که‌ی بانگ نه‌ده‌کرو پرساری ئی نه‌ده‌کرد و به‌تاقی نه‌ده‌کرده‌وه‌ داخۆ بپواداره‌ یان کافر. یه‌کسه‌ر به‌معاویه‌ی ده‌گوت: ئه‌و جاریه‌ بپواداره‌ و بپۆ ئازادی بکه‌!! (وه‌رگێتی).

(۲) واته: دایک وه‌ک قوتابخانه‌ وایه‌ن ئه‌گه‌ر باش و پڕ ئیمان په‌روه‌رده‌ بکریته‌ ئه‌وا گه‌لێکی په‌گ وپیشال داکو تاو وپته‌وت ئاماده‌ کریوه‌.(وه‌رگێتی).

هروه‌ها شاعریکی تر ده‌لئ:

الله أسأل أن يفرج كربنا   فالكرب لا يمحوه إلا الله^(۱)

۴. پیشبڕکی ی ئایینی وخەم ڕەوینی یەکان (المسابقات الدينية والترفيهية):

یەکیکی تر لە چالاکیەکانی پەرەردیاران پیشبڕکی یە کە پۆلێکی گرنکی هەبە لە چالاک کردنی بیرو زینەنی قوتابیان. بەتایبەتی کاتی مامۆستا پرسیاریان ئاراستە دەکات لەچەند بابەتیکی جۆراو جۆرداو قوتابیانیشت لەوە لամدانەوێ دا پیشبڕکی دەکەن (بەتایبەتیش کە وەلامە کە خەلاتی پلە (درجە) ی تیدا بێت - وەرگێڕ -) باشتەر وایە لە و کاتەدا مامۆستایان خەلاتی ماددی و مەعنەوی بۆ هانداتی قوتابیانی بدات بەو قوتابیانی کە بە شداری پیشبڕکی یە کە دەکەن.

۵. گەشت و سەردانەکانی قوتابخانە:

لە سەر قوتابخانەکان پێویستە کە هەندێ گەشت و سەردان بۆ قوتابیانی ساز بکەن کە تیایدا قوتابیانی سەردانی مزگەوتەکان، کێلگە کشتوکالی یەکان، گۆرستان و کارگە و قوتابخانەکانی تری دراوسی بکەن لە دەفەرە کەدا، بۆ ئەنجامدانی یەکتەری ناسین و ئال و گۆڕ کردن و لە یەکتەری وەرگرتنی زانست و زانیاریە جۆرە جۆرەکان و چاو کرانەوێ قوتابیەکان و مامۆستایان. هەر وەها پێویستە سالانە قوتابخانەکان بەچەند گەشتیک بۆ گوندو لادێ نزیکەکان و بۆ هەندێ شوینی تری وە ک پوێارو دەریاکان بۆ فێر بونی مەلە کردن لە لایەن قوتابیانیوە کە زۆر گرنگو تەندروستی یە، هەر وەها بۆ پێ دەشت و قەد پالە جوان و قەشەنگ و دلپێتەکان.

۶. سەردانی دایک و باوک (زيارة الآباء والأهات): -

لە قوتابخانەکان دا پێویستە کە دایکان و باوکان بۆ سەردانی قوتابخانەبانگ هێشت بکات بۆ ئەوێ لە نزیکە وە هاریکاری مامۆستایان بکەن بۆ حەل کردنی کێشەکان ئەگەر هەبۆن، وە بۆ پەرەردە کردنی کوێو کچەکانیان، ئەوێ لێرەدا زۆر گرنگە ئەوێ بە

(۱) واتە: خوایە داوات لێ دەکەم کە تەنگ و چەلەمەو نەهامەتیەکانم لە سەر لا بیری کە تۆ نەبی کەسی تر ناتوانیت لە سەرمان لا بێرت. و پێکارمان بکات. (وەرگێڕ).

هه‌لۆیستی باوکان و دایکان و مامۆستایان یه‌کتری ده‌گره‌وه له‌پوی قوتابیاندا وه‌لۆیسته‌کانی ماله‌وه و قوتابخانه یه‌کتری نابن و نه‌مانه‌ش هه‌مو کار له‌ژبان و په‌وشتی قوتابیان ده‌کات. پتۆیسته له‌سه‌ر باوکان و دایکان نه‌گه‌ر په‌وشت و هه‌لۆیستیکی خرابیان له‌مامۆستایه‌ک له‌قوتابخانه‌دا بینی بالای کوپو که‌کانیان ده‌ری نه‌خه‌ن و با بی ئه‌وه‌ی منداڵه‌کانیان بزانه‌ن سه‌ردانی قوتابخانه‌که بکه‌ن و چاره‌سه‌ری کیشه‌که بکه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی پێزو خۆشه‌ویستی له‌نیوان قوتابی و مامۆستایاندا به‌رده‌وام بیت. هه‌مو لایه‌ک ده‌زانین که هه‌مو که‌سیک قابیلی هه‌له‌کردنه ته‌نیا خوای گه‌وره نه‌بیت، باشترینی هه‌له‌که‌رانیش نه‌وانه‌ن که تۆبه ده‌کهن و جاریکی تر ناچنه‌وه سه‌ر هه‌له‌کانیان هه‌روه‌کو له‌فرموده‌ی راستی پیغه‌مه‌ردا ﷺ هاتوه.

پیشبرکی له‌قوتابخانه‌دا

چاک وایه مامۆستایان له‌قوتابخانه‌کاندا پیشبرکی ی زانستی له‌نیوان قوتابییه‌کانیاندا نه‌نجام بده‌ن، چونکه پیشبرکی توانای بیر کردنه‌وه و له‌به‌ر کردنی قوتابیان پتر ده‌کات و بیرو زیهنی یان بۆ زانیاریه‌کان ده‌کریته‌وه و زۆری پی که‌یف خۆش و دلخۆش ده‌بن. پیشبرکیش گه‌لی جۆری هه‌ن، پتۆیسته له‌سه‌ر مامۆستایان گرنگترینیان پیش گرنگیان بخه‌ن، به‌م شێوه‌ی خواره‌وه:

(۱) پیشبرکی ی له‌به‌ر کردنی قورئانی پیرۆز:

پتۆیسته مامۆستایان له‌م بواره‌دا پیشبرکی یه‌ک ساز بکه‌ن که به‌شیک له‌قورئان، یان چه‌ند ئایه‌تیکیان بدات که له‌به‌ری بکه‌ن. نه‌وجار پیشبرکی یه‌که له‌نیوان دو یا سی قوتابی دا نه‌نجام بدات و نیشانه‌ی باش یا ئافه‌رین یا خود خه‌لات بۆ سه‌رکه‌وتوان دابنیت^(۱).

---

(۱) وه‌ک نه‌م پیشبرکی یه‌ په‌روه‌ردیاران له‌هر شوێنیک بن، یا باوکان و دایکان له‌ماله‌وه له‌نیوان منداڵه‌کانیاندا ساز بکه‌ن و دوایش خه‌لات به‌سه‌ر سه‌رکه‌وتوان و یه‌که‌م و دوهم و سی یه‌که‌کان دا دابه‌ش بکه‌ن به‌پێی پله‌و ئاستی سه‌رکه‌وتنه‌که‌یان بۆ ئه‌وه قوتابیان یا منداڵه‌کان هان بده‌ن که نه‌په‌پی هه‌ول و کۆششی خۆیان بخه‌نه گه‌ر بۆ به‌رز کردنه‌وه‌ی ئاستی زانست و زانیاریه‌کانیان. نه‌وانه‌ی پله‌ی

هيوای باشتېر بون بۆ سهرنه كه وتوه كانيش بخوازن و هانی پتر ههول دانیان بۆ بدات. وه هه ر ئه م پېشېركی یه ده توانی فراوان تر بکړیت له نیوان دو پۆل یا له نیوان دو قوتاخانه دا بکړیت. هه روه ها له نیوان ماموستایان و خویان دا یاله نیوان دو ولات یا چه ند ولاتیک دا نه نجام بدریت. هه روه كو شانشینی عه ره بی سعودی له میانه ی ده زگاكانی راگه یاندنی دا نه نجامی ده دات:

(أ) بهرنامه یه کی نیستگه یی له ژیر ناو نیشانی(ناشی فی رحاب القرآن) له ته له فزیقونه وه مندالان نیشان ده دات كه مندالان نه وه ی له بهریان كړدوه ده ی خویننه وه، نه مه هوكاریكه بۆ هاندانی قوتابیان ومندالان كه قورثانی پېرۆز له بهر بكن، هه روه ها بۆ وه رگرتنی نه و خه لاتانه ی كه به م بۆنه یه وه وه ری ده گرن.

(ب) پېشېركی یه کی جیهانی كه وه زاره تی حاج و نه وقاف سالانه پی ی هه ل ده ستیت بۆ له بهر كړدنی قورثانی پېرۆز و ته فسیر كړدنی قورثان وجوان خویندنه وه (تجوید). هه روه ها خه لاتی پېز لیتانی ماددی ومه عنه وی یان ده دریتی بۆ هاندانیان، نه مه وپرای نه و پاداشته زۆره ی كه له نه نجامی له بهر كړدنی قورثان له پړۆزی قیامه تدا كه ده یان دریته وه^(۱)

(ج) بهرنامه یه ك به ناوی(أبناء الإسلام - پۆله كانی ئیسلام) كه بریتیه له له بهرنامه یه کی ئیسلامی سه ركه وتو كه په یوه ندی ئیسلامی جیهانی پی یه وه هه ل ده ستیت.

(۲) له بهر كړدنی فهرموده ی پېرۆز:

هه روه ها ماموستایان چ پیاو وچ ژن پتویسته كه چه ند پېشېركی یه ك بۆ له بهر كړدنی فهرموده پېرۆزه كانی پېغه مبه ر ﷺ ساز بكن، چونكه زۆر گرنك وپتویسته و دوه مین

كه مریان هیناوه پېش نه وانی تر بكه ونه وه یان هه ر نه بی بكن به وان، هه روه ها جۆری ئه م پېشېركی یانه خوشه ویستی له نیوان قوتابیان و په روه ر دیاراندا زنده تر ده كات.(وه رگپې).

(۱) به م رجی نیاز پاکی (الإخلاص) یان ته نیا بۆ خوابیت، نه ك هه ول دان و خومانو كړدنه كه یان له پېتاو به دست هینانی نه و خه لاته دا بیت كه له دنیا دا له ماموستا یان له هه ر كه سی، یا له هه ر دامو ده زگا و دامه زراوه یه ك وه ری ده گرن(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ). (وه رگپې).

سه‌رچاوه‌یه له‌ته‌شریع و به‌رنامه‌ی خوادا دوا‌ی قورئانی پی‌روژ و سود به‌قوتابیان ده‌گه‌یه‌نیت له‌دنیاو له‌قیامه‌تا.

(۲) زمان‌ی عه‌ره‌بی:

پی‌ویسته له‌سه‌ر خوشک و برایی‌ی په‌روه‌ردیار که له‌گه‌ل قوتابیاندا به‌عه‌ره‌بی قسه بکه‌ن و هانیان بده‌ن که به‌عه‌ره‌بی قسه بکه‌ن و پی‌ش‌برک‌ی له‌نیوانیاندا دروست بکه‌ن بۆ قسه کردن به‌زمان‌ی عه‌ره‌بی له‌گه‌ل مامۆستایان و برادره‌کانیاندا. وه‌هانی سه‌رکه‌وتوه‌کان بده‌ن که عه‌ره‌بی په‌وان (الفصحی) باش ده‌زانن به‌و شیوه زمانه قسه بکه‌ن نه‌ک شیوه عامی یه‌که (۱).

(۴) له‌به‌ر کردنی هۆنراوه (الشعر):

پی‌ویسته قوتابیان هان بدرین بۆ له‌به‌ر کردنی چه‌ندان دێر هۆنراوه‌ی پر و اتاو به‌سود که بانگی یه‌کتا په‌رستی و تیکۆشان (الجهاد) ده‌کات. پی‌غه‌مبەر ﷺ کاتی خنده‌کی له‌گه‌ل سه‌حابه‌کان دا ئی ده‌دا ئه‌م دێره شیعرانه‌ی (ابن ابی رواحه) ی ده‌گوتنه‌وه:

والله لو لا الله ما اُمتدینا   ولا تصدقنا ولا صلینا
فأنزلن سکینه علینا   وثبت الأقدام إن لاقینا
والمشرکون قد بغوا علینا   إذا أرادوا قتلة أبینا (۲)

(وه وشه‌ی دوا‌ییان دووباره ده‌کرده‌وه (أبینا أبینا) و ده‌نگیان له‌گه‌لدا به‌رز

ده‌کرده‌وه.

(۱) ئه‌مه سه‌باره‌ت به‌و قوتابیانه‌ی که عه‌ره‌ب‌ن یا له ولاته عه‌ره‌بیه‌کاندان و ته‌نیا عه‌ره‌ب‌ن به‌لام سه‌باره‌ت به‌نیمه‌ی کوردیش شتیکی باشه که هه‌مان مه‌به‌ست بگرینه به‌ر بۆ فێر بونی زمان‌ی عه‌ره‌بی له‌لایه‌ن قوتابیانی کورد و پی‌ویسته که زمان‌ی عه‌ره‌بی فێر بیه‌ن چونکه له‌ژبانی دنیا‌ماندا سویدیکی زۆری ئی و ده‌ده‌گرین و به‌تایبه‌تیش که زمان‌ی قورئان و ئایینی ئیسلام زمان‌ی عه‌ره‌بیه، وه‌ه‌روه‌ها له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زمان‌ی عه‌ره‌بی زمان‌یکی سه‌ره‌کی جیهانی و پۆشن‌بیره‌کانی پی ده‌نوسرینه‌وه. (وه‌رگێتی).

(۲) واته: وه‌للا‌می نه‌گه‌ر (الله) نه‌بوا‌یه ئیمه هه‌رگیز پێگه‌ی پاستمان نه‌ده‌دۆزیه‌وه. نه‌چاکه‌مان ده‌زان‌ی و نه‌نوێژیشمان ده‌کردن. (ده‌ی خوا‌یه هه‌ر کاتێک پویه‌پوی کافران و هاو‌به‌ش په‌یدا که‌ران و دۆژمان‌ی ئیسلام بوینه‌وه ئارامی و خۆ پرا‌گری و پێداه‌م‌ه‌زوا‌یمان پی بیه‌خشیت و هاریکاریمان بکه‌یت و پیکانمان له‌گه‌ر په‌انی جه‌نگ دا توند رابگریت و نه‌ خوا‌یه‌ی قا‌چمانی چه‌قاند، بی باوه‌پان و هاو‌به‌ش په‌یدا که‌ران و کافران سته‌میان ئی کردین، هه‌ر کاتێک و یستیان ئاشوبمان بۆ بنێنه‌وه‌ی شه‌رمان پی بغرۆشن پێشمان پی گرتن و نه‌مان هیشتن. (جانهم وشه‌ی دوا‌یی به‌ده‌نگی به‌رز دوجار ده‌گوتنه‌وه – نه‌مانه هیشتن، نه‌مان هیشتن). وه‌رگێتی.

چۆن قورئان بلیینهوه؟

(۱) مامۆستا باسوره ته که، یانهو ئایه تانه ی که مه به سته له بهر بکرین له سه ر ته خته ره شه که یان له سه ر وه ره قه یه ک به خه تیکی جوان و پون و سه رو ژیری یان بۆ بکات و بینوسیته وه به دیوارو له شوینتیکی به رز مه لی یان بهاوه سیت، یاخود له سه ر قورئانه که بیان خویننه وه.

(۲) به دهنگی جوان و پون و به رز له گه ل (ترتیل) و نه رم کردن و خوش کردنی دهنگی ده ی خوینتیته وه، نه مجار دهنگی ده بریت واته راده وه سیت، به واتا ئایه تیک ده خوینتیته وه له کۆتایی ئایه ته که ده وه ستی. به گوێره ی فرموده ی (أُم سلمة) کاتی پرسیاریان ئی کرد، ئایا خویندنه وه ی پیغه مبه ر ﷺ چۆن بوه؟ گوتی: (كان ﷺ يقطعُ قرآنَه آية آية) (۱) ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿﴾....،

(۳) هیچی تیا نیه نه گه ر قوتابیه کان بچوک بون ئایه ته کان له گه ل مامۆستادا بلینه وه بۆ نه وه ی له گۆ کردنی ئایه ته کاندایان پاریت. به لام نه گه ر گه وه بون پیویست به وه ناکات.

(۴) ماوه یه ک بدریت به قوتابیان بۆ نه وه له بهر خۆیان وه به سه ریه سه رپ و بی دهنگه دهنگ و ژاوه ژاوه دروست کردن ئایه ته کان له بهر بکه ن و بۆ نه وه ی کار له یه کتری نه که ن و به یه کتری وه سه ر قال نه بن. چونکه پیغه مبه ر ﷺ نه مه ی قه دهغه کردوه که فرمویه تی: {لا يجهر بعضكم على بعض في القرآن} (۲)

(۱) أ. صحیح روه البخاری.

ب. واته خویندنه وه ی پیغه مبه ر ﷺ ئایه ت ئایه ت ده ی خویندنه وه له سه ری ده وه ستا. (وه رگی)

(۲) أ. روه البخاری.

ب. واته دهنگ به سه ر یه کتری وه به رز مه که نه وه له کاتی قورئان خویندندا.

۵) نابی له‌کاتی قورئان خویندن دا په‌له په‌له بکه‌ن و خیرا بخویننه‌وه . این مسعود رضی‌الله‌تعالی‌عنہ گوتویه‌تی: (لاتنثروا نثر الرمل، ولا تهذوه هذ الشعر، قفوا عند عجائبه، وحرکوا به القلوب، ولا یکن هم أحدکم آخر السورة) (الهدی: الإسراع فی القراءة) (۱)

۶) ماموستا باقوتابیان وافی‌ر بکات که (صدق الله العظیم) نه‌که‌ن کاتی که ده‌ست له‌قورئان خویندن هه‌ل ده‌گرن، چونکه نه‌مه هیچ به‌لگه‌یه‌کی شه‌ری له‌سه‌ر نه‌هاتوه . قورئان خویندنیش به‌ندایه‌تی کردنه‌و به‌ندایه‌تیش نابی هیچ شتیکی زیادی بخه‌یه‌ته سه‌رو بیدعه‌ی تیدا بکه‌یت باقوتابی وا نه‌زانی که نه‌مه شتیکه له‌قورئان.

(۱) أ. رواه البخاري.

ب. واته: هینده به‌په‌له قورئان مه‌خویننه‌وه وه‌ک چه‌نگه لیو په‌رش ویلاوی بکه‌نه‌وه، نه‌وه‌ک هونراوه‌ش به‌له‌راندنه‌وه و به‌په‌له بیخویننه‌وه . له‌شوینه سه‌رنج پاکیشه‌کاندا بوه‌ستن و تیبینی لی بکه‌ن، به‌خویندننه‌وه‌یه‌کی وا بیخویننه‌وه که‌دلی خه‌لکی پاچله‌کینن و که‌مه‌ند کیش بکه‌ن. باناوات ومه‌به‌ستان نه‌وه نه‌بی که‌خیراو زو ته‌واوی بکه‌ن و بکه‌نه کوتایی سوره‌ته‌که یا بۆ ته‌واو کرنی خه‌تم په‌له په‌لتان پی بکه‌ویت وه‌یچ له‌خویندننه‌وه‌ی قورئانه‌که سود وه‌رنه‌گرن و په‌ندو عیبه‌ته‌ی لی وه‌نه‌گرن. (وه‌رگیتی).

وهرزشی له‌ش (الرياضة البدنية):

قوتابخانه‌كان گرنكى يه‌كى ته‌واو به‌وه‌رزشى له‌شى ده‌ده‌ن، بۆ وانه‌ى وهرزش مامۆستاي تاييه‌تمه‌ند هه‌يه چ له‌سه‌ره‌تايى يه‌كان و چ له‌ناوه‌ندى و ئاماده‌يى و دواناوهندى و زانكۆكاندا بێت. پێويسته له‌سه‌ر خوشك و برايانى مامۆستاو په‌روه‌ردياران بۆ قوتابيتان پون بگه‌نه‌وه كه‌ ئاييى ئيسلام چ گرنكى يه‌كى به‌په‌روه‌رده كردنى ئاييى داوه ئه‌و گرنكى يه‌شى داوه به‌په‌روه‌رده كردنى وهرزشى له‌شى و له‌ش ساغى، بۆ ئه‌وه‌ى موسلمانانى به‌هه‌يزو به‌توانا به‌رهم به‌يئى، چ له‌پوى ئايينه‌وه بێت و چ له‌پوى هه‌يزى بازو و له‌شه‌وه بێت. به‌كار كردن به‌فه‌رموده‌ى پيغه‌مبه‌ر ﷺ: {المؤمن القوى خيرٌ وأحبُّ إلى الله من المؤمن الضعيف، وفي كلِّ خيرٍ، إحرص على ما ينفعك، استعن بالله، ولا تعجز، فإن أصابك شيءٌ فلا تقول لو أئني فعلت... كان كذا وكذا، ولكن قلْ قدر الله ما شاء فعل، فإن لو تفتح عمل الشيطان} (١)

چونكه موسلمانى به‌هه‌يزو له‌ش ساغ هه‌ميشه به‌توانا تره له‌به‌نده‌يه‌تى له‌شى يه‌كان بۆ خواى گه‌وره وه‌ك نوێژ كردن و پێژو گرتن و هه‌ج كردن و تيكۆشان (الجهاد)

(١) أ. رواء مسلم.

ب. واته: موسلمانى به‌هه‌يزو به‌توانا له‌ش ساغ گه‌لێك له‌موسلمانى لاوازو بۆ هه‌يزو بۆ ووه و نيمان لاواز خه‌تر ترو باشتره، نه‌گه‌ر شتێك به‌لایه‌ك، ناخوشيه‌ك، يانه‌خوشيه‌كت توش بو مه‌لێ نه‌گه‌ر نه‌وام به‌كردايه و نه‌ده‌بو، يا نه‌گه‌ر نه‌چوباما بۆ فلان شوێن توشى ئه‌م قه‌ده‌ره نه‌ده‌بوم، نه‌خه‌تر ئه‌مه هه‌رگيز وانه‌ نه‌گه‌ر نه‌ش چوبای ئه‌و ناخوشى يا ئه‌و به‌لایه‌ت هه‌ر به‌سه‌ر ده‌هات، له‌بهرى ئه‌وه بلى زۆر سوپا س بۆ تۆ نه‌ى خواى په‌روه‌ردگارم ئه‌وه قه‌زاو قه‌ده‌رى تۆيه و هه‌ر ده‌بى بێت و گه‌رانه‌وه‌ى نيه مه‌گه‌ر خۆت ويستت له‌سه‌ر بێت. تۆ له‌سه‌ر ئه‌و شته سور به‌كه‌سودى بۆ دين و دنيا تێدايه پشت به‌خوا بيه‌ستو داواى يارمه‌تى و سه‌ركه‌وتنى لێ بگه‌و ده‌ست به‌نشه‌كه‌ت بگه‌و هه‌رگيز په‌كت نه‌كه‌وێت و وه به‌ر نه‌ده‌ى جا هه‌ر شتێك هاته پێ نه‌لێى ئه‌و نه‌گه‌ر وام نه‌كردايه توش نه‌ده‌بوم و واده‌بو يا وانه‌ده‌بون به‌لكو بلى ئه‌مه قه‌ده‌رى خوايه هه‌ر ده‌بوايه به‌هاتايه و چونكه خواى گه‌وره هه‌ر شتێك ويستى له‌سه‌ر بێت ده‌ى كات. ئه‌و خه‌ته‌ره و خۆت خوتانه كارى شه‌يتان گوى يان پێ مه‌ده‌ن. (وه‌رگێژ).

له‌برواداريکي له‌ش ناساغ وبی هیزو لاوازو پوته‌له . بویه پیویسته پاهینه‌ری وهرزشی
سهرکه‌وتوو سوده‌کانی به‌ندایه‌تی کردنه له‌شی په‌کانو په‌یوه‌ندیان به‌به‌ییز کردنی له‌شی
مرؤفه‌وه بۆ قوتا‌بیانی پون بکاته‌وه:

(۱) نوښت:

بریتیه له‌به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوا له‌گه‌ل نه‌مه‌شدا سودو که‌لک‌یکي زوری هه‌یه بۆ به‌هیز
کردنی له‌شی مرؤف، چونکه وه‌ستان و به‌چوک داهاتن و کرپنوش بردن و نه‌م جموجولانه
سودیکی زوریان هه‌یه بۆ به‌هیز کردنی له‌شی مرؤف.

(۲) پۆڅو (الصيام): -

پۆڅو به‌ندایه‌تی کردنیکه بۆ خوای گه‌وره . سه‌رباری نه‌مه‌ش نوژداران سه‌لماندویانه که
سودیکی زوری هه‌یه بۆ ته‌ندروستی له‌شی مرؤف، چونکه گه‌ده و کۆنه‌ندامی هه‌رس به‌هیز
ده‌کات و جگه‌رو نه‌ندامه‌کانی تری ناو هه‌ناوو له‌شی مرؤف چالاک ده‌کات و سودیکی
په‌کجار زوری بۆ سه‌رتاپای له‌شی مرؤف هه‌یه.

(۳) حه‌ج :

حەج کردن سه‌رباری نه‌وه‌ی به‌ندایه‌تی و مل که‌چ کردنیکه بۆ خوای گه‌وره چه‌ندان
وه‌رزشی بۆ مرؤف تیدا‌یه وه‌ک:

(أ) خۆش‌وشتن پیش ئی‌حرام به‌ستن:

چالاکي په‌که هیز به‌سوپی خوین ده‌دات، پاک و خاوی‌نیشه بۆ له‌شی مرؤف و پاک و
خاوی‌نی پیست و موه‌کان، هه‌روه‌کو خۆش‌وشتن له‌کاتی (جماع) کردن و پۆژانی هه‌ینی و
دست‌نوښ هه‌ل گرتن، نه‌مانه هه‌مویان چه‌ند کارو چالاکیه‌کی وه‌رزشی به‌که‌لگن بۆ له‌شی
مرؤف.

تهواف:

ئەمىش بەندايەتتە بۇ خۇاى گەرە و پۇيشتن وگورگە لۇقە (ترمىل) و پاكردىنى تىدايه، كەبرىتتە لەچەند ھەنگاويكى خىرا تر لە پۇيشتنى ئاسايى. پىغەمبەر ﷺ بۇيە فەرمان بەنەنجام دانى ئەم تەوافەدەكات، وەبۇ ئەوھى كافرانو بى باوھپان ھىزو تواناي موسلمانان بېينن.

(ج) سەعى: بەندايەتتى كرىنىكە بۇ خواو پۇيشتن بۇ ماوھىيەكى درىژى تىدايه، لەگەل پاكردىن لەنىوان دو ميل دا. ھەرۈھا سەركەوتن بۇ تەپلەكى صەفاو مەرۈھ، ئەمانەش خۇى لەخۇى دا برىتتىن لەچەند جۆرە چالاكى يەكى وەرزشى.

(د) ھات وچۆو گواستەنەوھ و پۇيشتن لەمىنا (منى) وە بۇ غەرەفات و گەپانەوھ بۇ مژدەلىفە و مانەوھ لە (منى) و وەشاندىنى (الحجرات) واتە پەجم كرىنى شەيتان لەچەند پۇژىك دا.

(ه) پەمى كرىنى شەيتان (رمى الجمار): ئەمەش بەندايەتتى كرىنىكە بۇ خۇاى گەرە، سودىكى وەرزشى نۇرىشى بۇ لەشى مۇؤف ھىيە. ھەرۈھا سودىكى نۇرى سەربازىشى ھىيە بۇ موسلمانان بۇ فىز بونى پەمى كرىن، خۇاى گەرە و بالا دەست فرمانى بەبىواداران كرىوھ و دەفەرمۇي: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ (۱) ئەمەتە پىغەمبەر ﷺ ھىزو تواناو سودى

(۱) سورة الأنفال: (۶۰)

ب. واتە: ئەوئەندە دەتوانان ھىزو تواناو چەك و چۆلە و ئامرازو كەل و پەلەكانى جەنگ ناماد بكن و مەشق و پامىتان لەسەر چەك و سوار چاكى و بەكار ھىتانى ئەسپ بكن كەئەكات ئەسپ باو بو لەجەنگ ولەسوارى دا، بەلام ئەمىق تىرپ و فەزگە و تانك و زىئى پۇش و پۇكىت و چەكە سوگەكان و گەل كەل و پەلە ئامىرى تىرى جەنگى ھەن موسلمان پىويستە خۇيان لەسەر بەكار ھىتان يان پابىتتىن و مەشقى لەسەر بكن و ھەمىشە خۇ تەيارو ئامادەباش بكن، بۇ ئەوھى ھەمىشە دوژمنانى خۇاى گەرە دوژمنانى خۇتانى پى بترسىتن. (وەرگىت).

په‌می کردنی بۆ لێك داوینه‌وه و فه‌رمویه‌تی: {أَلَا إِنَّ قُوَّةَ الرَّمِي، أَلَا إِنَّ قُوَّةَ الرَّمِي} (١). هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌میشه‌ موسڵمانان هه‌ڵ ده‌نێت بۆ فێر بون و مه‌شق کردن و به‌رز کردنه‌وه‌ی ئاستی سه‌ربازی و په‌روه‌رده‌ کردنی سه‌ربازان و به‌رز ڤاگرتن و به‌ره‌ و پێدانی هه‌ونه‌ری سه‌ربازی و جه‌نگ، له‌م بواره‌وه‌ فه‌رمویه‌تی: (مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمِي ثُمَّ نَسِيَ فُلَيْسَ مِنَّا، أَوْ قَدْ عَصَى)

هه‌تاكو له‌ پۆزگاری نه‌مۆشماندا به‌لكو پتریش له‌ جاران فێر بون و ڤاهێنان له‌ سه‌ر چه‌كه‌كان و فێر بونی زانسته‌گانی جه‌نگ پێویست و کاریکی حه‌تمی و فه‌رزه‌ له‌ سه‌ر موسڵمانان له‌ هه‌مو جیهاندا به‌تایبه‌تی كه‌ ئێستا هه‌مو جیهان دوژمنی موسڵمانان و ئایینی پیرۆزی ئیسلامه‌، چونكه‌ فۆكه‌ و پۆكێت و تۆپه‌ دور هاوێژه‌كان پێویستی به‌کی زۆریان ده‌وێ بۆ فێر بون و دروست کردنیان و ڤاهێنان و کار کردن پێ یان و ده‌بێ ده‌رسی نه‌زه‌ری و پراکتیکی (عملي) یان له‌ سه‌ر بخوێندریت هه‌تاكو موسڵمانان به‌باشی فێری ببن و به‌کاریان به‌هێنن به‌بێ گرفت و کێشه‌ دروست بون.

(٤) نهمسپ (الخيل):

نهمسپ له‌ گات و سه‌رده‌می سه‌ره‌تای ئیسلامدا به‌کێك بوه‌ له‌ ئامرازه‌ هه‌ره‌ پێویستی به‌ گانی تێکۆشان و جه‌نگ له‌ پێناو خوای گه‌وره‌ بۆ به‌ریا کردنی ده‌وله‌تی ئیسلامی. هه‌تاكو ئێستاش زۆریك له‌ ولاتان پێشبه‌ریکی ئی نهمسپ ده‌که‌ن و نه‌نجامی ده‌ده‌ن و هانی سوار چاکی و به‌ره‌ و پێدانی ده‌ده‌ن. دیاره‌ ئه‌مه‌ شتیکی حاشا هه‌ڵ نه‌گره‌ که‌ سودو که‌ لکێکی وه‌رزشی زۆریشی بۆ له‌شی موقوف تێدايه‌. زۆر له‌ ده‌وله‌ته‌ بیانیه‌كان گرنگی به‌کی زۆر به‌سوار چاکی نهمسپ ده‌ده‌ن.

(١) ا. رواه مسلم.

ب. واته‌: هێز له‌ خۆ ئاماده‌ کردن و ڤاهێنان و مه‌شق کردن به‌ چه‌كه‌كان و فێر بونی زانسته‌ و تاکتیکه‌گانی جه‌نگ دایه‌. هێز له‌ په‌روه‌رده‌ کردن و مه‌شق و ڤاهێنانی جه‌نگاوه‌ران و ئاماده‌ کردنی جوهره‌گانی چه‌ك و پێداویستی به‌ گانی جه‌نگ دایه‌ ئه‌ویش له‌ پێناو خوادا. (وه‌رگێتی).

(۵) پیشبیرکی (السباق):

ئەمەشیان جورئکی تری بەسودە بۆ لەش جوانی لەشی مرقوف،
 پیغەمبەر ﷺ پیشبیرکی غاردانی لەگەڵ عائشە خاتون ﷺ دا کردووە عائشەش لەگەڵ ئەودا
 پای کردووە.

پوختە ی گار

پتویستە لەسەر مامۆستای سەرکەوتو بەتایبەتی تایبەتمەندان و پەسپۆرانی
 وەرزشی کە ئیسلام گرنگی پێداون و هێناونی بۆ خزمەتی قوتابیان و تێ یان بگەیەنیت و
 بۆیان پون بکەنەووە کە ژۆدبە ی ژۆری کاتە زۆرینه کانی خۆیان بە دەوری یاری تۆپی پێ
 و بە دەوری تۆپەو بە فیرو ئەدەن، بەتایبەتیش ئەگەر کاتی نوێژ کردن هات، نوێژەکانیان
 لەسەر ئەچوین، هەروەها لە ئەنجامی مل ملانی ی یاری دا لە گۆلێن دا بق بەرقە و دو
 بەرەکی و کینه و دوژمنایەتی پو دەدات. لەخستەخانە (النور) لەشاری مەککە گەنجیکم
 دیت کە قاچی توشی (عضال - خزین) ببو، کاتی پرسیارم ئی کرد:
 - ئەو بەچی توش بوی؟

- یەکیک لە یاریکەران، لە یاریە کماندا کاتی بینی بەسەریدا زāl بوم خۆی بە قاچم کێشاو
 قاچم شکا، هێنايانم بۆ خەستەخانە و ئیستاش چاک بونەوهم ژۆر زەحمەتە.

رێگا پەرور دەبێه سەرکەوتووکان

لەسەر خوشک و برایانی مامۆستا پتویستە لەسەر ئەو پێگە پەرور دەه ی یانە بپۆن
 کە قورئانی پیرۆز و سوننەتی پیغەمبەر ﷺ بۆ پەرور دەه کردن و دروست کردنی بەریەکی
 پەوشت بەرزو ئازاو بە جەرگو بەرگری کار لە ئایین و ئوممەتی ئیسلام هێناونی .
 کە دەتوانین لەم چەند خالانە ی خوارەو دا بیان گوشین:

ترس و نومید: (الخوف والرجاء):

بی‌ویسته له‌سەر مامۆستایان که ترس و نومید له‌خوا‌ی گه‌وره له‌د‌لی قوتابیه‌کانیاندا ب‌پ‌وینن. چونکه‌ خوا تۆله‌ نه‌ست‌ین‌یک‌ی زۆر تونده‌ بۆ‌ئ‌و که‌سانه‌ی که‌سه‌ر‌پ‌ی‌چی فرمانه‌کان‌ی ده‌که‌ن و فرمانه‌کان‌ی نه‌نجام‌ ناده‌ن، په‌یمانی‌ ئاگر‌یک‌ی سوت‌ینه‌رو به‌ ئازار‌یک‌ی سفت و سو‌ی‌ی به‌و که‌سانه‌ داوه‌ له‌دۆزه‌خ که‌سه‌ر‌پ‌ی‌چی ده‌که‌ن و به‌رنامه‌ی‌ خواناگر‌ن و پا‌زی‌ نین‌ قورئان و سوننه‌ت به‌رنامه‌وکه‌ته‌لو‌کی‌ ژانیان‌ ب‌یت له‌دن‌یادا. له‌به‌رامبه‌ر ئه‌مانه‌شدا خوا‌ی بالا‌ ده‌ست په‌یمانی به‌پ‌رواداران و گو‌ی‌ پا‌یه‌لانی‌ خ‌و‌ی و ئ‌و که‌سانه‌ی مافه‌کان‌ی خوا ئه‌نجام‌ ده‌ده‌ن و به‌رنامه‌ی‌ خوا ده‌که‌نه‌ سه‌رمه‌ش‌قی ژانی‌ دن‌یایان و به‌هیچ به‌رنامه‌یه‌کی‌ تری‌ نا‌پاست و ده‌ست‌کرد پا‌زی‌ نین، به‌به‌ه‌شت‌یک‌ که‌پادا‌شتی‌ کرده‌وه‌که‌ی‌ خ‌و‌یا‌نه‌پ‌ریه‌تی له‌ جۆگا و جۆبار و دار و دره‌خت و میوه‌ و میوه‌جات و ح‌و‌ری‌ جوان و گه‌ل‌ ناز و نیعه‌ت‌یک‌ که‌پ‌رانه‌وه‌یان بۆ‌ نیه‌، نه‌هیچ نه‌فس‌یک‌ و نه‌هیچ چاو و نه‌هیچ گو‌ی‌ یه‌ک نه‌م ناز و نیعه‌مه‌تانه‌ی‌ بین‌یوه‌ و بیستوه‌ و نه‌به‌خه‌یالی‌ که‌س دا‌هاتوه‌. هۆکار و پ‌ی‌گه‌ی‌ به‌ده‌ست ه‌ینانی‌ ئه‌مانه‌ هه‌مو‌ی‌ بونی‌ ترس و نومید له‌د‌لی‌ موس‌لمانانی‌ پ‌رواداردا، واته‌: موس‌لمانان ده‌ب‌ی‌ هه‌میشه‌ له‌نیوان‌ ترس و هیوداری‌ دا‌ بن. ئه‌وه‌نده‌ ب‌ترسن له‌خوا که‌ئ‌و به‌ندایه‌تی‌ و په‌رستشی‌ یه‌ی‌ که‌کرد‌ویانه‌ ل‌ی‌ وه‌رگرت‌ن یاخود نا. ئه‌وه‌نده‌ش ئومیدی‌ هه‌ب‌یت که‌هه‌مو به‌ندایه‌تی‌ و په‌رستشی‌ یه‌که‌ی‌ ل‌ی‌ وه‌رگرت‌ن و ده‌یان‌ باته‌ به‌ه‌شت، ئه‌وه‌نده‌ش زیاده‌ په‌وی‌ نه‌که‌ن که‌په‌نا به‌خوا له‌خ‌و‌ بایی‌ ب‌بن و منه‌ت به‌سه‌ر خوادا بکه‌ن و توشی‌ تاوان‌ ب‌بن تی‌ دا. له‌م‌ ئایه‌ت و فهرمودانه‌ی‌ خواره‌وه‌دا ده‌رده‌که‌و‌یت:

(أ) خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رم‌و‌ی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اٰتُوا زَكٰتَکُمْ يَوْمَکُمْ وَارْزُقُوْا اٰلَکُمْ مِمَّا رَزَقَکُمْ وَاصْبِرُوْا ۚ وَاَنْتُمْ رٰغِبُوْنَ فِیْہِ ۚ﴾

عَذَابِ هُوَ الْعَذَابُ الْاَلِیْمُ ﴿١﴾

(١) سورة الحجر (٤٩، ٥٠)

ب. واته‌: هه‌ر من‌ ل‌ی‌ بورده‌و به‌خ‌ش‌نده‌م، وه‌ه‌ر عه‌زابی‌ منه‌ به‌ه‌یزو توند و تیزو به‌سفت و سو‌ی‌ یه‌. (وه‌رگ‌ب‌)

وہمہ روہا دہ فہ رموی: ﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا

وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (۱)

لہم نایہ تہ دا خوائ گورہ فرمانمان پی دہ کات کہ داوای لی بکہینو لہ بیری
بپارپینہ وہ. نزاو پارانہ و ہش بہ شیکہ لہ بہ ندایہ تی .. بہ ترسان لہ ناگری دوزہ خ و تہ ماح و
نومید بون بہ بہ ہشتہ کہی، بؤ تہ وہی بابای موسلمان ہمیشہ لہ نیتوان ترسو و نومید (
الخوف والرجاء) دا بیت. بہ مہ قوتابی پھوشت و ناکاری پاست دہ بیتہ وہ و پاک و خاوین
دہ دہ چیت و بہ ردہ وام دہ بیت.

(ب) لہ فہ رمودہ دا ہاتوہ: {اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ} (۲). تہم
نایہ تانہ و تہم فہ رمودہ یہ بہ رہہ رچ دانہ وہ یہ کی خوایی و سوننہ تہ بؤ سوفیگرہ ریتی کہ دہ لی:
تیمہ بہ ندایہ تی و پھرتشی خوا لہ پینا و بہ ہشت و لہ ترسی ناگری دوزہ خ ناکہین. ہر وہ کو
لہ بایان دی بی و نہ باران و تہ و قورٹان و فہ رمودانہ ی کہ لہ مہ و بہر باسماں کردن نہ بیستبی.

(۱) ا. سورة الأعراف: (۵۶)

ب. واتہ: خراپہ کاری و بی فرمانی خوا مہ کن دوائ تہ وہی تہم زہویہ پاکہ پر لہ خیر و بیرہی بؤ
دروست کردن پیغمبران و چہ ندان بہرنامہ ی خوایی بؤ ناردونہ خوار کہ دواہ مینیان قورٹانی پیرؤزو
جاریکی تر نیدی تہم زہویہ پیس مہ کہ نہ وہ. ہر وہا بہ ترسو و سہریکی کزؤلہ وہ و لہ نیتوان ترسو
نومیدہ وہ (الخوف والرجاء) لہ خوا بپارپینہ وہ. (وہرگپ).

(۲) ا. صحیح رواہ أبوداود.

ب. واتہ: خودایہ گیان داوات لی دہ کہم بہ ہشتہ پی ببہ خشی، وہ پہ ناشت پی دہ گرم لہ ناگری
دوزہ خ. (وہرگپ).

چىرۆك و بەسەرھاتە گىرنگە كان

چىرۆك و بەسەرھات كارىگەرلىكى زۆر گىرنگى لەسەر دەرونى مرقۇدا ھەيە، بۆيە لەسەر براو خوشكانى پەرورەدىار پىويستە كەزۆرىك لەو چىرۆك و بەسەرھاتانەي كەلەقورئانى پىرۆزو سوننەتى پاكى پىغەمبەر ﷺ دا ھاتون بۇ قوتابىيەكانى بگىرپتەو ھەنئىمە ھەندىك لەو چىرۆك و بەسەرھاتانە لەم چەند رىز بەندىيەى خوارەو ھەدا گرد دەكەينەو ھە:

(أ) چىرۆكى يارانى ئەشكەوت (اصحاب الكهف): پەندو دەرس وەرگرتن و ئامۆزگارىيەكى زۆرى بۇ ئىمە تىدايە. ئەمانە دەستەيەكى برودارو خاوەن برىوايەكى پتەو پۆلايىن بون بەخوای گەرەو پەرورەدگار. ئامانچ لەبۇ گىرپانەو ھى ئەم بەسەرھاتە پىك ھىنان و دروست كردنى بەرەيەكى برودارە بەخوای گەرە (اللە) گيان، كەھمىشە ھەزو ئارەزويان يەكتاپەرستى خوای گەرەيە، ھەمىشە زۆرىشيان رەق لەھاوبەشى پەيدا كردنە.

(ب) چىرۆك و بەسەرھاتى عيسا (عليه الصلاة والسلام)، مەبەست و ئامانچ لەم بەسەرھانەدا دان نانە بەو ھى كەعيسى بەندەو نىردراوى خوايە نەك كورپى خوا ھەرەكو فەلەكان (النصارى) دەلێن.

(ج) چىرۆك و بەسەرھاتى يوسف (عليه الصلاة والسلام) : لەئامانچەكانى ھىنانەو ھى ئەم بەسەرھاتە ئاگادار كردن و وريا كردنەو ھى مۇسلمانانە لەدور كەوتنەو ھى تىكەلى و بەتەنھا مانەو ھەل گەل ئافرەتاند و خۆپاگرى و پاراستنى داوینە لەكارى خراپە و بى شەرى و فاحشەدا كەچارەنوسەكەى تىچون و داپزانە، ھەرەھا خۆپاگرى و ئارامى و سوپاسگوزارى خواو خيانەت نەكردن و تەبايى و يەك رىزىيە.

(د) چىرۆك و بەسەرھاتى يونس سلامى خوای لەسەر بىت: پەندو ئامۆزگارىيەكانى ئەم بەسەرھاتەش برىتيە لەو ھى كەتەنيا پەنا بردن و ھانا بردنە بۇ خوای بالا دەست و كار بەجى (اللە) بەتايبەتیش لەكاتىك دا كەتوشى بەلاو موسىبەت و نەھامەتيەك ببىت تەنيا پشت بەخوا بىستىرى.

(ه) چیرۆکی یارانێ غار(أصحاب الغار): ئەم بەسەر هاتە پیڤەمبەر ﷺ بۆ سەحابەکان و بۆ ئێمە ی گێڕاوەتەو بۆ ئەو هی فێری ئەو هەمان بکات کە لە کاتی پارێهەدا کردەو هەکانی خۆمان و پەزەمانەندی باوک و دایک و داگیر نەکردنی مافی کەسانی ترو زینا نەکردن لە ترسی خوا بکەین بە هۆ (الوسيلة) واسیتە لە پوی خوی گەورەدا. سوننەتی پیڤەمبەر ﷺ پڕپەتی لەم چیرۆک و بەسەر هاتە بە کە لک و سود بە خشانە.

پوختە ی کار

لەسەر هەمو پەرەردیاران پێویستە کە ئەم چیرۆک و بەسەر هاتە بە سودانە بۆ قوتابییەکانیان بگێڕنەو، چونکە باشتەین یارمەتی دەریکێ بۆ پەرەردە کردنی بەرەکانی دواپێژ. وە لە چیرۆک و بەسەر هاتە خراپ و پیس و بۆگەنەکان بیان پارێزن و بیان گێڕنەو کە هەمیشە بەرە و خراپیی و خراپە کاری و دزی و قۆڵ بپری و لادان و پەوشت نزمی و خراپیی و شەپۆال پیسی و سەر گێژ کردن پەل کێشیان دەکات. منیش دەلیم: (واتە مامۆستا جمیل زینۆ... وەرگێڕ) کۆمەڵە کتێبیکی بە سودم بۆ گەنج و لاوان دەرکردن کە دەتوانن سودیان ئی وەرگیرن بەم ناو نیشانانە ی خوارەو:

۱. من بدائع القصص النبوی الصحيح.
۲. معجزة الإسراء والمعراج، نشر دار المنار فی الخرج.
۳. قطوف من الشمائل المحمدية والأخلاق النبوية والآداب الإسلامية (مطبوع سابقاً) و غیرها من الكتب المفيدة.
۴. الصوفية فی میزان الكتاب والسنة.
۵. معلومات مهمة من الدين لا یغفلها کثیر من المسلمین.
۶. أركان الإسلام والإيمان.
۷. العقيدة الإسلامية فی الكتاب والسنة الصحيحة.
۸. الوهابية علی ضوء الكتاب والسنة.

۹. شهادة الإسلام لا إله إلا الله.

۱۰. تحفة الأبرار في الأدعية والآداب والأركان.

۱۱. التحذير الجديد من مختصرات الصابوني في التفسير.

۱۲. فضائل الصلاة والسلام على محمد خير الأنام.

پاراستنی نوێژهکان و کردنیان به کۆمهڵ (الجماعة) له مزگهوتدا:

نوێژ کردن به کۆمهڵ له مزگهوتدا واجب له سهر پیاوان، بۆیه له سهر مامۆستایان و باوکان و دایکان پێویسته که قوتابیان و مندالانیان له سهر نوێژ کردن به کۆمهڵ (الجماعة) له مزگهوتدا هان بدهن و پریان بهێنن بۆ ئهوهی ههر له ئیستاهه فێر ببن و پرابێن که گه وهرهش بون بهردهوام بچنه مزگهوت و قورس نه بێت و ته مه لێ تیدا نه کهن. بۆ ئاسانکاری و سه رکه وتنی ئه م کاره ش باش وایه ئه م نه خشه ی خواره وه له سهر ته خته ره شه که بنوسنه وه تا قوتابیانیش لای خۆیان له ده فته ره کانیاندا بینوسنه وه. ئه مجار هه مو نوێژه کان بچنه مزگهوت و نوێژه کانیاان به کۆمهڵ بکهن و نه خشه که ش له گه لّ خۆیاندا بهرن، باپیشه و (إمام) ی ئه و مزگهوته یاخود بانگ ده ره که ناوی خۆی بنوسی و بۆیان ئیمزا بکات که ئاماده ی جه ماعه ت بون، هه مو پۆژی خسته که له گه لّ خۆیاندا بێننه وه بۆ قوتابخانه و مامۆستا له جیگه ی تابه ته ی خۆی دا بۆیان ئیمزا بکات و نیشانه ی باشی و نمونه ی یان به پێی ئاماده بونیان له جه ماعه ته کانیاندا له به شی خو و په وشته و په ره ده ی ئیسلامی دا بۆ دابنیت و خه لاتیان پێکه ش بکات.

..... ناوی قوتابی:

..... ناوی ئەو مژگەوتە ی که نوێژی تێدا دەکات:

پۆژەکان	نوێژی بە یانی	نێوەرۆ	عەسر	نوێژی شیوان	نوێژی خەوتنان	واژۆی مامۆستا
شەممە	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
یه‌ك	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
شەممە	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
دو شەممە	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
سێ	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
شەممە	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
چوار	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
شەممە	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
پێنج	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
شەممە	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	
هەینی	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	پێشەوا	

تێبینی: بەلام قوتابیانی کچ لەمالی خۆیان نوێژەکانیان دەکەن و

بەخێوکارەکانیان لەبری پێشەوا واژۆیان بۆ دەکەن بۆ مامۆستای دەبەنەوه.

گیرانه‌وه‌ی قوتابیان و منداڵان له کاری خراپ؛

هه‌ئس و که‌وته خراپه‌کان؛

له‌سەر مامۆستای سهرکه‌وتو پێویسته که قوتابیه‌کانی له‌په‌وشت و هه‌ئس و که‌وتی خراپ و ناشیرینه‌کان بپاریژێ: وه‌ک نوسین به‌ده‌ستی چه‌پ و چه‌مینه‌وه له‌کاتی نوسین و فری دانی کاغه‌زو پاشه‌پۆی قلم دای دادانی له‌سەر زه‌وی و هه‌لکێشانی په‌پی ده‌فته‌رو پيس کردنی به‌مه‌ره‌که‌ب، نوسین به‌خه‌تیکي ناشیرین و تیکه‌ل و پیکه‌ل و خراپ، قسه‌ی ناشیرین کردن و شه‌په‌ جێئوئهم جوژه په‌وشته خراپانه. هه‌روه‌ها گیرانه‌وه‌یان له‌خراپترین و بێ‌زراو ترین په‌وشتیک که بریتیه له‌جگه‌ره کێشان که به‌شیوه‌یه‌کی ژۆر ناشیرین و به‌ریالو و ترسناک له‌ناو قوتابیاندا ته‌شه‌نه‌ی کردوه. بۆیه له‌سەر مامۆستایان و په‌روه‌ردیاران پێویسته به‌هه‌مو شیوه‌یه‌ک و به‌هه‌مو پێگه جوژه‌به‌جوژه‌کان و به‌وپه‌پی توان و لی‌پراویه‌وه به‌ر له‌شالۆی نه‌گریسی ئهم ئاکاره‌ناشیرینه و نامه‌مواره و موسلمانان به‌تایبه‌تیش هی منداڵان و قوتابیان بگیرێت و ده‌ستیان بگیرێت نه‌که‌ونه ناو ژۆلکاوی ئهم په‌تا کوشنده‌یه‌وه نه‌خنکێن تێ ی دا هه‌روه‌کو گه‌وره‌کان تێ ی که‌وتون. پێویسته له‌سەر مامۆستایان که‌زیان و مه‌ترسی یه‌کانی جگه‌ره بۆ قوتابیان پون بکه‌نه‌وه که بۆنێکی پيس و هه‌راسان که‌ری هه‌یه و ده‌بیته هۆی زه‌رد هه‌لگه‌پانی ددان و سمیل و په‌نجه‌کانی جگه‌ره کێش، وه‌هه‌روه‌ها که‌له‌که بونی نیکۆتین و قه‌تران و پر کردن سێ یه‌کان و نه‌نجام ده‌بیته هۆی مردنی ناوه‌خت. به‌م کاره‌شی نه‌فسێکی گوشت که‌خوای گه‌وره حه‌رامی کرد بو. هه‌روه‌ها کاریکی پێویسته ئه‌وه‌ی که لیژنه‌ی نوژدارانی جیهانی ده‌رباره‌ی جگه‌ره و زیانه‌کانی پای گه‌یاندوه که ده‌بیته هۆی سه‌ره‌تانی سێ یه‌کان و جگه‌رو خوین و گه‌لێ نه‌خۆشی تر بۆ قوتابیه‌کان پون بکاته‌وه.

به‌لام ئه‌و مامۆستایانه‌ی که به‌م ژه‌هره گیرۆده بون، پێویسته له‌سه‌ریان که‌له‌ناو خه‌لکی و له‌ناو قوتابیه‌کانیدا جگه‌ره نه‌کێشن، هه‌روه‌کو له‌فه‌رموده‌ی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ

هاتوه: { کُلُّ أُمَّتِي مُعَاذِي إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ }^(۱) به لگو پټوښته له سر جگړه کښان که به یه کجاری واز له جگړه کښان بهنن. هه روه ها له سر ماموستایان پټوښته که قوتابیانان تی بگه یه نن که بابای جگړه کښ زیان به و که سانه ش ده گه یه نیت که وان له تهنیشتیه وه و نازاری نه و دو فریشته یه ش ده دات که خوای گوره له سهری ته رخان کردون بۆ نویسی چاکه و خراپه کان. دیاره نازاردانی خه لکیش له نایینی پیروزی نیسلامدا قه ده غه و حه رame. جائه گه ماموستا توانی قوتابیه کانی قه ناعت پی بکات، و به ته وای له زیانه کانی جگړه هوشیاران بکاته وه و نه وهی که ناموزگاری قوتابیه کانی ده کات له خویشی دا پرهنگ بداته وه نه و کات نه و قوتابیانه یی دور ده که ونه وه متمانه شیان به ماموستا که یان ده بیت و به پراستگزی ده زانن، به لام نه گه ماموستا که یان ببینن که پراست نالی و کرده و قسه کانی تیک ناکاته وه نه و متمانه یان لای قوتابیه کان نامینی و به دروونی له قه له م ده دن.

(۱) سینه ماو ته له فزیوون:

نه وهی که له به هیژترین و گرنګترین و کاریگر ترین هژکاره کانی غه زو کردون و پره ش کردنه وهی کلتوری له ولاتانی موسلماناندا ده ژمیردریت که له لایه ن کافران و بی باوه پانه وه به دیاری و خلات بۆ نیمه ی موسلمان هینراوه بۆ هه رس پی هینانی نه خلاقیه ت و پره وشت و به ها به رزه کان سینه ماو ته له فزیوونه. که به پراستی له ژیر ناو له ژیر پره ده ی نازادی و دیموکراتی و گه لی شتی تری له م ناوه زاقو بریقانه ی که پواله ت و به رگی دهره وه یان په حمه ت و ناوه رۆک و ناپۆشه که شیان عه زاب و دهره سه ریه به ته وای نه خلاقیه ت و پره وشتی موسلمانان داده هیژرینی و به سر یه کدا داته پاوه و داده ته پینی.

(۱) ا. متفق علیه.

ب. واته: نومه تی من هه مویان ده به خشرین ته نیا نه وانه نه بیت که به ناشکرا گوناح و تاوان نه بنجام ده دن. (وه رگیتی).

ئىمپىرىالىستى داگېرەك نۆزىك لەم فېكرەيان لەگەل خۇدا بەدىارى و خەلات بۆ ولاتانى
موسلمانان ھېناوہ. ديارە يەككى لەو ديارىە بۆگەنانە ديارى غەزوى فېكرى و داھىزەرى
ئەخلاقيەت بۆ ولاتانى موسلمانان بەتايىبەتى بۆ ولاتانى جىھان بەگشتى كەپۆلى خراپى
بەرچاوى ھەيە سىنەماو تەلەفزیۆنە، كەزىيانىكى يەكجار مەترسى بۆ سەرگەنجان و لاوانى
موسلمان ھەيە.

ترسناكى يەكەى لەوہ دايە كەدەبېتە ھۆى بلأو كەردنەوہى سەر شۆپرى و سوكاىەتى
پى كەردن. ئامانجەكانىشيان لەوہ دايە كەگەنج و لاوان بەرەو شىتېك دەست كېش دەكەن
كەزىيانى ھەبېت نەك قازانچ، بۆ ئەوہى سود لەوزەو توانا و ھىزى بازوى خۇيان وەرنەگرن و
سودى بۆ ئايىن و بۆپۆلەكانى ئوممەتى موسلمانان و نىشتمانەكەى خۇيان نەبېت، نەك
بەدىوى سودو قازانچەكانى دا، چونكە ئەم دو دەزگايە دو سەرىن واتە دىۆىكېيان بەسودو
قازانچە ئەگەر لەو پوہدا بەكارى بېنىت وئەوى ترىان زىيانىكى يەكجار زۆرى ھەيە و پرىەتى
لەژەھرى كوشندە گەر بەر پوہدا بەكار ھىنرا. ئەمە يەككە لەنەخشە گالوہكانى جولەكە و
سەھىۆنىەتى جىھانى و دەمىكە پى يەوہ خەرىكە. شىتېكى سەيرە كەبەرپرسان بەھىچ
شىۆەيەك و رىيا و بەخۇ نايەنەوہ و بەئاگا نايەنەوہ بۆ پزگار بون لەم مىحنەتە بۆگەنە سل
ناكەنەوہ. ئەگەر فىلمى زانستى و ئەخلاقى و ئاساىى پى لى بدرىت قەيدى نىە و ھىچ
كېشەيەكمان نايىت، وەك فىلمى فېركارى بۆ فېر كەردنى قوتابيان چۆن دەست نوپۇز ھەل
بگرن و چۆن نوپۇز بگەن، ھەروەك پىغەمبەر ﷺ كەردىەتى. ھەروەك فەلمىك قوتابيان فېر
بكاتكەچۆن گوئى راپەلى و پېز لەدايك و باوك و مامۇستاكانيان دەگرن. يان فەلمىك لەبوارى
فېزىياو كېمىاو ھەر وانەيەكى تر بېت، ئەمانە ھەمويان كارىكى باش و ئاكارىكن بۆ قوتابيان
سود بەخشن.

لەسەر مامۇستا و پەروەردىارى سەرگەتو پىۆىست ئەوہيە كە زىانە بۆگەنەكانى
سەنەماو تەلەفزیۆن و فېدىۆيان تى بگەيەنن و لى يان و رىيا بگەنەوہ ئەگەر بەدىوى
خراپەكەيدا بەكار ھىنرا. وەبۆيان پون بكاتەوہ كەئەو فىلمە پوتە ئابۇق بەرانە چەندە

ترسناک و مەترسی دارن و چۆن پیاوہ تی و پۆزو کہ رامەت لە دل و دەرون و ویزدان نەک ھەر قوتابیان بە لکو سەر جەم تاک و تەواوی ئەندامانی کۆمەلگا دەکوژیت و چۆن فیری بێ ئەخلاقی و دزین و ئەنجام دانی چەندەھا تاوانی نابەجێ یان دەکات، چەندان تاوانبار و دزدانیان بەوہ داهیناوە کہ ھەمو ئەو کردەوہ خراپ و بۆگەنانەیی وەک دزی و بێ ئەخلاقی و پیاو کوژی ھەبە لەو فیلمە پوت و خراپانەوہ فیر بون کہ ئەو سینەماو تەلەفزیۆن و ئیدیویانە پەخشیان دەکەن. چیرۆک و بەسەرھاتە واقعیی یەکانیش کہ لەم پوہوہ بەچاوی سەری خۆمان دەیان بینین پتر ئەم پرایەمان دەسەلمیتن. ئەمە سەرباری ئەوہی کہ چاوەکان و کۆمپیوتەری مێشکی مۆفەکان ماندو شل و شەکەت دەبن لە ئەنجامی سەیر کردنی ئەم ھەمو فیلمە بۆگەن و شاشە تیشک دەروہوہکانی ئەم دەزگایانە و سەرباری بەفیرۆ دانی کات و توشی ژەھراوی و پیس بونی ھەوای پەنگ خواردوی بۆگەنی ھەناسە و بۆنی دوکەلی جگەرەیی ئەو ھەمو خەلکە دەبن. ھەروہا تیکەل بونی نیرو می و ئەنجام کاری ناشیرین و لاسایی کردنەوہی پوداوە ناشیرین و بێ ئەخلاقی یەکانی ناو ئەو فیلمە پوت و جنسی یانەیی کہ لە شاشە سینەماکانەوہ نیشان و پەخش دەکرین.

بۆیە زۆر پێویستە لە سەر مامۆستایان کہ ئەم پاستیانە بۆ قوتابیەکانیان شەرح بکەن و تی یان بگەینن، کہ ئەگەر قوتابی یاھەر کہ سیکی تر بیت لەبری ئەم کارە دزیو نابەجێ یە کتیبیکی بەسودی زانستی یاچیرۆکی کہ بەکەلک و پڕ لە پەند و ئامۆزگاری بکری و بۆ خۆی بیخوینیت و گەلێک باشتر و بەسود ترە بۆی لەم کارە خیانەتکاری و خوای گەورەش پاداشتی دەدات و ئەو کاتە کہ شی بەفیرۆ ناچیت. خوای گەورە ولاتی سعودیەیی لەو ئامیزە سینەما بۆ گەنانە و ئەوہیشی دەبیتە ھۆی تیکەل بونی پیاو و ژن پاراستوہ.

٢) قومار و یانە سیب (المیسر والیانسیب):

پێویستە لە سەر مامۆستای سەرکەوتو لە پەروەردە کردن و فیر کردندا کہ ھەمیشە چاوەدێری قوتابیەکانی بکات و سەرنجیان بدات لە ھەلس و کەوت و پەوشتە ناشیرینەکان نزیک نەکە و نەوہ و حالی یان بکات کہ یاری کردن لە سەر حەلو و چکلیت و شیرینەکانیش

هر به شیکن له قومارو هر امن هر که سیک بیان کات توشی پړو توپه بونی خوی گوره ده بیټ و همیشه گیران به تال و نیفلاس ده بیټ. و نه گادارو وریان بکاته و نه هر که سی ده ست له و قومار و ورده و بادت به ره و قوماری گوره سهر ده کیشیت، نه هر به مال به لکو به ناموسیش ده که وپته ناو زه لکاوئ نه پړه وشته پیسو بۆگه نه واته سهر مال و ناموسیشی ده دپړینئ و هیچی پی نامینئ و قه لاش ده بیټ. زوریک له م پړدوانه پوی داوه. کچه که ی خوی فروشتوه یاد پړاندویه تی. نه و ته جاریکیان په کیک له قومار که ران ده ست له قومار هال ناگری هتا سهر مالئ ده دپړینئ و هیچی پی نامینئ، له سهر قومار هال ناستی هتا کچه که شی ده دپړینئ، به مش ناوه ستی هتا لیتریک له خوینی خوشی ده دپړینئ. پاش ماوه یه که به مردویی له یه کی له نوتیله کانی بیروت دیتیا نه وه^(۱).

نه گهر له قومار کردند او همی خواردنه وده دا خپرو چاکه هه بایه خوی گوره لیمانی قه ده غه نه ده کرد که ده فرموی: ﴿يَتَأْتِيهِمُ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

(۱) له م جوړه که سانه له ولاتی نیغه شدا زقین، چندان که س هن نوای نه وه ی هرچی پاره و پولی هه بوه هه موی دپړاندوه نه م جار مولک و خانوه که شی فروشتوه. به وده شوه نه وده ستاوه کچه که شی فروشتوه سهر شورش ماوه ته وه. زوریک هن که سایه تیان داهیزراو داپزاوه. په کیک هه بو ده مناسی و له گهره کی خومان دراوسیمان بو شه ویکیان له بهر سهر خوشی و نیفلاس بونی له قوماردا ناگای له خوی نه مابو به گالو لینگی پوتیه وه هاته وه ناو مال و منداله که ی خوی و پانتوله که ی له بازار پفری دابو. له گال ژنه که ی لیان بو به هراو قیزه قیز. ژنه که ی ده ی گوت: نه یپړ پیاوه که نه وه بڑ وات لی قه و ماوه نه دی کوا پانتوله که ت، نه وه فسادیان کردی؟ نیدی به و نیوه شوه هه چی قهر و وقیله هه بو له گال دراوسیکان لی کک بونه وه و تابه یانی کردیا نه ژوریکه وه و به ندیان کرد. (وه رګړی).

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩٠﴾ ﴿٩١﴾

هروه‌ها پیغهمبر ﷺ فرموده‌تی: { من لعب بالنردشير فكأنما غمس يده في لحم الخنزير ودمه } (۱) له‌م‌وه بزمان دهرده‌ک‌ه‌ویت که دروست نیه یاری کاغزو تاو‌له‌وشه‌تره‌نج بکریّت، هه‌رچه‌نده له‌سر خۆشیش بیّت واته له‌سر شت بردنه‌وه نه‌بیّت. چونکه نه‌مه‌ش سر ده‌کیشیّت بۆ قوما‌رو ده‌بیته‌ هۆی ده‌مه‌ ته‌قی وده‌م به‌دمه‌وبه‌یه‌کدا

(۱) ا. سورة المائدة: (۹۰، ۹۱)

ب. واته: نه‌ی به‌واداران مه‌ی خوارنه‌وه‌و قوما‌ر کردن و بت په‌رستی و تیرو پشک هاویشتن کاریکی خراپه‌و له‌کرده‌وه‌کانی شه‌یتانن لّی یان دور بکه‌ونه‌وه بۆ نه‌وه‌ی سه‌رکه‌وتو بن. شه‌یتان به‌هۆی نه‌و کارانه‌وه ده‌یه‌وی نوژمنایه‌تی و پقو کینه‌تان بخانه‌ نیوان و ده‌یه‌وی له‌به‌ندایه‌تی و زیکرو ویردی خواو له‌نوێژ دورتان بخانه‌وه. نه‌وه‌ هه‌تا که‌نگی ناقل نابن و که‌ی ده‌گه‌رینه‌وه. زاراوه‌ی (المیس) به‌واتای قوما‌ر دیّت. له‌علی کوپی ابی طالبه‌ وه ﷺ: قوما‌ر مه‌به‌ستی له‌شه‌تره‌نجه . هه‌روه‌ها قاسم کوپی محمد گوتویه‌تی: هه‌ر یاریه‌ک و هه‌ر شتی‌ک له‌زیکرو ویردی خواو له‌نوێژ کردن بی‌ ناگات بکات نه‌وه‌ قوما‌ره. هه‌تا‌کو یاری مندالان به‌گوێز وات گوێزانی‌و که‌لایه‌نی (هه‌لماتین) وکلاوین و په‌سمین و باقی یاریه‌کانی مندالان هه‌مویان قوما‌رن و هه‌رامن جا چ جای نه‌و هه‌مو یاری و قوما‌رو مه‌یسره‌ی که‌پیاوان له‌سر پاره یا له‌سر هه‌ر شتی‌کی تر بیّت ده‌که‌ین هیچ جیاوازی نیه نه‌گه‌ر له‌سر شتیش نه‌بیّت هه‌ر هه‌رامه‌ مادام له‌زیکرو ویردی خواو له‌نوێژ کردن بی‌ ناگات ده‌کات . تفسیری ابن کثیر (وه‌رگێتی).

(۲) ا. رواه مسلم.

ب. واته: هه‌رکه‌سی‌ک به‌نه‌رده‌شیر که‌مه‌به‌ست له‌تاو‌له‌یه یاری بکات، نه‌وه‌ وه‌ک نه‌وه‌ وایه که‌ده‌ستی له‌گۆشت و خوینی به‌راز وه‌رداییت، دیاره مه‌به‌ستی له‌خواردنی گۆشتی به‌رازه. که‌واته وه‌ک نه‌وه‌ وایه که‌گۆشتی به‌رازی خواردنیّت. نه‌مه‌ش نه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌تیّت که‌کردنی یاری تاو‌له‌ هه‌رامه‌و دروست نیه (وه‌رگێتی).

چون و ناخوښی و ناحه‌زی په‌یدا بون له‌ناویاندا، نه‌م به‌و ده‌لّی فیلت کړدوه و نه‌و به‌م ده‌لّی: نه‌خیر تو فیلت کړدوه و داشه‌که‌ت جولاندوه و به‌سهر یه‌کتریدا ده‌شیرپنن. سهدان جار سویندی به‌درؤو سویند به‌ته‌لاقان بایی پولیکه. نه‌نجام قسه‌یان له‌یه‌کتری وه‌رگرتوه و یه‌کتریان نه‌دواندوه هر چه‌نده دراوسی و خزمیش بو بن.

(۲) جنیودان و دم له‌ده‌می یه‌کتری نان (السب والتشاجر):

زؤر له‌میژنیه که‌دیاردیه‌کی ناشیرین له‌ناو قوتابیاندا بللو بوه‌ته‌وه که‌بریتیه له‌ده‌مه قالی کړدنی قوتابیان و جنیو دان به‌یه‌کتری، به‌جؤړیک هه‌یان بوه جنیوی به‌نایین داوه خوای گوره په‌نامان بدات. بویه پیویسته له‌سهر سه‌ره‌رشتیاران و به‌خیوکه‌رانی مندالان که‌گرنگی یه‌کی ته‌واو به‌منداله‌کانیان بده‌ن و پښتایان پی نه‌ده‌ن له‌م بواره‌دا. پېشینه به‌پریزه‌کانمان نه‌م هه‌لس و که‌وته ناشیرینه‌یان نه‌بوه‌پیویسته ماموستایان و دایکان وو باوکان به‌یه‌که‌وه هاوبه‌شی یه‌کتری بکه‌ن بؤ پېشه‌کیش کړدنی نه‌م په‌وشته ناشیرینه‌ان و باقی کیشه‌کانی تر له‌بن و په‌گه‌وه به‌ناموژگاری و ژیر بیژیه‌کی چاک چاره‌سهری نه‌م سیفه‌تانه بکه‌ن. ماوه‌یه‌ک بو دم دیت قوتابه‌ک هه‌میشه جنیوی به‌نایینی براده‌ره‌که‌ی ده‌دا، منیش لی ی نژیک بومه‌وه و پیم گوت:

– ناوت چی یه؟ وله‌کام پؤلو وله‌کام قوتابخانه‌ی؟ دوايش پیم گوت: کی توی دروست کړدوه؟

– (الله) منی دروست کړدوه.

– نه‌دی کی چاوو گوی و زمانی پی به‌خشیوی و خؤراک و میوه و سه‌وزه‌ی پی به‌خشیوی؟

– (الله) پی ی به‌خشیوم.

– نه‌ی که‌واته چ له‌سهر تو پیویسته به‌رامبه‌ر به‌و هه‌مونازو نیعه‌ته‌ی که‌به‌توی به‌خشیوه؟

– سوپاسگوزاری بؤ خوای گوره.

– نه‌دی پېش که‌میک چیت ده‌گوت؟

که بیری هاته وه جنیوی به براده ره که ی داوه ته ریق بوه وه و گوتی:

– براده ره که م ته عدای لی کردم و خه تای نه و بو که جنیوه کانم پی دان!!

– خوای گه وره ده ست دریزی (تعدی) له که س قبول ناکات هه روه کو خوی ده فهرموی: ﴿

وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ۝﴾ (۱) به لام پیم پلی کی نه م

وه سوه سه ی خسته دلی براده ره که ت وای لی کرد لیت بدات؟

– شهیتان وای لی کرد لیم بدات.

– که واته چاک و ابو جنیو به شهیتانه که ی بدهیت (۲) نه که به ثابینه که ی، نه مجار (نه فرینی

له شهیتانه که ی کرد) و پیم گوت:

– پیویسته له سهرت تۆبه بکهیت و داوای لی خوش بون و لی بوردن له خوای گه وره بکهیت و

نیدی جاریکی تر نه که پیتته وه سهر نه م کاره خرابانه چونکه تو جنیوت به ثابینه که ی نه و

داوه.

– أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.

نه مجار منیش سوپاسم کرد و داوام لی کرد نیدی جاریکی تر نه که پیتته وه سهر نه م

خرابانه و ناموزگاری براده ره کانیشی بکات که هه رگیز گوناحی له م جوړه نه که نه وه. وه نه و

به یه کدا چون و چنگه پرچه ی له نیوان قوتابیاندا ده کریت نه رکی سهر شانی ماموستایانه که

(۱) أ. البقرة: ۱۹۰

ب. واته: ده ست دریزی مه که نه سهر یه کتری چونکه خوای گه وره ده ست دریزی کارانی خوش

ناون. (وه رگپ).

(۲) باشت وایه بابای موسلمان له کاتی توپه بوندا په نا به خوابگریت له شهیتان (اعوذ بالله من الشیطان

الرجیم) بلت. هه روه ها خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَمَا يَزْعَمُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ تَزَعٍّ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ

السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝﴾ سورة فصلت: (۳۶). وه پیغه مبر ﷺ توپه بو ده فهرموی: ﴿إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَوْ

قَالَهَا لَذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ متفق علیه.

ناموزگاری قوتابیه‌کانیان بکنو ئی یان حالی بکنو تی یان بگه‌یه‌نن که‌ئوان برای یه‌کترین یاخوشکی یه‌کترین و دروست نیه‌ برا برا، یاخوشک خوشک بکوژیت^(۱) یاچنئوی پی‌ بداتو ئی بدات. په‌روه‌ردیاری گه‌وره‌مان محمد ﷺ له‌م کاره‌ خراپو دزیوانه‌ قه‌ده‌غه‌ی کردوینو و فره‌مویه‌تی: {سباب المؤمن فسوقٌ وقتاله کفرٌ}^(۲)

پی‌ویسته له‌نیوان قوتابیاند که‌شو وه‌وایه‌کی برابانه‌ دروست بکنو یه‌کترین خوش بویت و له‌سه‌ر ماموستایانیش پی‌ویسته که‌قوتابیان له‌سه‌ر برابیه‌تی و خوشه‌ویستی رابه‌ینن و گیانی برابیه‌تی و پشتی یه‌کگرتن‌یان له‌دلدا بروینن پی‌غه‌مبه‌ره‌ره‌ ﷺ فره‌مویه‌تی: {أولا أدلکم علی شیءٍ إذا فعلتموه تحاببتم، أفشوا السلام بینکم}^(۳)

ده‌ستخووشی و خه‌لاتکردن و سزادتن (المکافاة والعقوبات):

ماموستای سه‌رکه‌وتو که‌م وایه‌ په‌نا یو سزادان و لیدان به‌ریت، مه‌گه‌ر له‌کاتی زۆر پی‌ویست دا نه‌بیّت، به‌لکو هه‌میشه به‌خووشی و به‌نه‌رمی و ده‌ست خووشی کردن و خه‌لات پیشکه‌ش کردن پیش سزادان ده‌خات، چونکه‌ ئه‌مه‌هه‌میشه قوتابیان به‌جوش و خروش تر به‌ره‌ و فیر بون و په‌روه‌رده‌یی هان ده‌دات. به‌پی‌چه‌وانه‌ی سزادان که‌هه‌میشه شوینه‌واری خراپ له‌سه‌ر دل و ده‌رونی قوتابیان به‌جی دئلی و ده‌بیته به‌ر به‌ستیک له‌نیوان قوتابی و

(۱) دیاره‌ لیره‌دا مه‌به‌ست له‌برای دینی نه‌ک برای باوک و دایکی چونکه‌ برای نه‌سه‌بی نه‌گه‌ر له‌دین ده‌ره‌و دزی دینی خوا وه‌ستا یا کافر بو ئه‌وا ئه‌و کاته‌ کوشتنی دروسته به‌پی‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلام (وه‌رگیتی).

(۲) ۱. متفقٌ علیه.

ب. واته: چنئو دان به‌بووادر گوناحی گه‌وره‌یه‌و کوشتنی کوفره‌ (وه‌رگیتی).

(۳) ۱. رواه مسلم.

ب. واته: نایا شتیکنان فیر بکه‌م نه‌گه‌ر نه‌نجامی بده‌ن یه‌کترینان خوش ده‌ویّت و برابیه‌تی ده‌که‌ویته‌ نیوانتانه‌وه‌ بایه‌کترینان خوش بوئ و هه‌میشه سه‌لام له‌یه‌کتری بکه‌ن بیناسی یا نه‌ی ناسی. له‌وانه‌یه‌ نه‌ناسینه‌که‌ خیر و پاداشتی پتر بیّت (وه‌رگیتی).

تیگه‌یشتن و زانست و گیانی په‌روه‌ده‌یی و گیانی به‌رده‌وامی و به‌ره و پېش چون و گه‌شه کردن له‌دل و دهرونی قوتا‌بیدا ده‌کوژیت، هر به‌م هوی‌ه‌وش زوریک له‌قوتابیان قوتا‌بخانه به‌جی ده‌هیلن و ده‌ست له‌خویندن ه‌ل ده‌گرن. چونکه گیانی بی‌ثومیدی له‌دل‌یاند ده‌پسکی به‌هوی هندی توندو تیژی و سته‌م که له‌ه‌ندی له‌ماموستایان ده‌ی بینن. وه‌زوریک له‌قوتابیان نه‌و ماموستایانه‌ی که توندو تیژن له‌ناو خه‌لکی و قه‌تابیانی تردا زور باسیان ده‌که‌ن و به‌سته‌مکاریان ناوده‌به‌ن.

ده‌با هه‌میشه ده‌ست خو‌شی کردن و پا‌داشت و خه‌لات کردن پېش سزادانه‌کان بخریڼ، چونکه نه‌م بنچینه‌ترو په‌سه‌نترو به‌که‌لک تره‌و بؤندی برایه‌تی و خو‌شه‌ویستی و یه‌کتری خو‌ش ویستن له‌دل‌ه‌کاندا ده‌پسکین و پیزی موسلمانان به‌هیزترو به‌تین ترو به‌گورتر ده‌کات وه‌میشه پېشه‌نگی هه‌مو شتیکه. هه‌روه‌کو له‌م خال به‌ندی‌ی خواره‌وه‌دا ده‌یان بینن:

۱. ناو‌ده‌کردن یا باس کردن به‌باشی (الثناء الجمیل):

پتویسته له‌سه‌ر ماموستا که هر کاریکی باشو ده‌ست پېشخه‌ری جوانی له‌قوتابیان دیت و له‌وانه‌کانی دا زیره‌کو و سه‌رکه‌وتو بون په‌وشت و ئاکاری جوان و پیک و پیک هه‌بو، هه‌میشه ستایشی بکات و به‌باشی باسی بکات و ده‌ست خو‌شی ل بکات، هر قوتا‌بیه‌ک وه‌لامه‌کانی باش بون پی ی بلی: {نافه‌رین، ده‌ستت خو‌ش بیت و خوی گه‌وره به‌ره‌که‌ت بخاته ته‌مه‌نته‌وه ((بارک الله فی‌ک))}. وه‌له‌ناو قوتا‌بیاندا به‌تایبه‌تی و له‌ناو‌خه‌لکی دا به‌گشتی به‌باشی باسی بکات و بلی فلان قوتا‌بی باشترین و زیره‌ک ترین قوتا‌بیه له‌قوتا‌بخانه که ماندا بۆ نه‌وه‌ی قوتا‌بیانی تریش چاو له‌و بکه‌ن و وه‌ک نه‌و ده‌ریجن^(۱). ئانه‌م

(۱) له‌ساله‌کانی شه‌سته‌کاندا بو له‌پۆلی چواره‌می سه‌ره‌تایی دا بوم قوتا‌بیه‌کی زیره‌کو په‌وشت و ئاکار به‌رز بوم ماموستا‌کان یادیان به‌خیر بیت تقریان پۆز ل ده‌گرت، یه‌کی له‌وانه ماموستا کمال علی حسن بو که به‌که‌ماله سور به‌ناپانگ بو به‌پتوه‌به‌رمان بو، هه‌روه‌ها ماموستا کمال صابرکه له‌به‌رنامه‌ی که شکۆلی ته‌له‌فزیونی یه‌کیه‌تی دوی پاپه‌رین ناوی ساله نیوه زمان بو نه‌ویش هر به‌پتوه‌به‌رمان بو

ه‌لسو که‌وته له‌پِژ لَینان و باش باس کردن و خه‌لات کردنه قوتابیان هان ده‌دات و یانی معنه‌ویان واته وره‌یان به‌رز ده‌کاته‌وه و شوینه‌واریکی چاک له‌دل و ده‌رونی قوتابیاند، به‌جی ده‌هیلّی، و له‌قوتابیان ده‌کات که‌ئو به‌پی هه‌ولّی خویان بده‌ن تاسه‌رکه‌وتو بن و له‌لایه‌کی تره‌وه ده‌بیته هوی پته و کردنی به‌یوه‌ندی و خۆشه‌ویستی له‌نیوان مامۆستا و قوتابیاند، هه‌روه‌کو می‌شک‌وییری قوتابیان بۆ ده‌سه‌کانیان فراوانتر و الا‌تر ده‌بیته و ئاسوده‌تر و ره‌به‌رز تر ده‌بن، له‌همان کاتیشدا هانده‌ریکه بۆ قوتابه‌کانی تری هاوه‌لیان که‌چاو له‌وان بکه‌ن هه‌ولّی خۆ چاک کردن و تیکۆشان پتر بده‌ن بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وانیش وه‌ک ئه‌و قوتابیانه زیره‌کو به‌په‌وشت بن و ستایش و سوپاس و خه‌لات بکری‌ن. که‌واته له‌سزادان و سه‌رکۆنه کردن و لیدان باشتره که‌دوچاره‌ی بری له‌قوتابیان ده‌بیته.

(۲) پاداشته و خه‌لاتی ماددی (المکافات المادیة):

سروشتی مندال وایه هه‌میشه حه‌زی له‌خه‌لات کردنه. حه‌زی ئی به‌وه‌میشه هه‌ولّی بۆ ده‌دات بۆیه پتویسته له‌سه‌ر مامۆستایان که‌وه‌لامی ئه‌م حه‌زه‌یان بده‌نه‌وه و له‌بۆنه‌کاندا خه‌لاتیان بکه‌ن و به‌سه‌ر ئه‌و قوتابیانه‌دا که‌زیره‌کو به‌په‌وشت و ئاکار

یه‌ک له‌ه‌وای یه‌ک، ده‌یان گوت: تۆ ئه‌گه‌ر به‌په‌نجه‌چاومان ده‌ر بی‌نی پیمان ناخۆش نیه‌ مادام قوتابه‌کی زیره‌ک و په‌وشت به‌ری. هه‌روه‌ها پۆزێک له‌کاتی کۆ کردنه‌وه‌ی به‌یانیان واته‌ پیز بونی به‌یانیان له‌ساحه‌که‌ له‌پیش چاوی هه‌مو قوتابیانی قوتابخانه‌ی چوارقوپنه‌ی سه‌ره‌تایی ده‌ریان هه‌تنام و گوتیان: لێره به‌ولاوه‌ احمد چاودیری گشتی قوتابخانه‌که‌یه‌ له‌ناو قوتابخانه‌ و له‌ده‌ره‌وه‌ی قوتابخانه‌ و نوینه‌ری ئیعه‌ ده‌بی وه‌ک ئیعه‌ پۆزی بگرن. ئیدی برا ئه‌مه‌ بۆ من بو به‌هانده‌ریک بۆ پتر هه‌ولّ دان و تیکۆشان و بو به‌پال پشستیک بۆمن له‌لای قوتابیان که‌پۆزم ئی بنی. هه‌روه‌ها ئه‌مه‌ وای له‌من کرد که‌هه‌مو سالتیک به‌یه‌که‌م ده‌ر بچم تا گه‌یشته‌ سی ئاوه‌ندی و له‌وئ باوک و دایکم به‌تایبه‌تی دایکم توشی ژن هه‌تانیان کردم و کیشه‌که‌یان بۆ نامه‌وه‌ ئیدی کیشه‌ و ئاسته‌نگی خه‌زانیم بۆ خولقا و له‌وانه‌کاندا یه‌ک دو سال دابه‌زیم و تانوا‌یی هه‌ر چۆنیک بیته‌ گویم تابه‌وه‌ به‌ر خۆم و تا ئه‌نجام له‌کۆلێزی ئادابی موسته‌نسریه‌ له‌به‌غداد به‌شی کتێبخانه‌کانم ته‌واو کرد زۆر سوپاس بۆخوا‌ی بالا ده‌ست و کار به‌جی. (وه‌رگیتی).

به رزجوانن، نهوانه ی که ئه رکی سه ر شانیا ن به رامبه ر به په روه ردگاریا ن نه نجام ده ده ن له نویژ کردن و باقی به ندایه تیه کانی ترو کاره خیره کان و ئه رکه کانی قوتابخانه که یان مه ل ده ستن دابه ش بکه ن. که ئه م خه لاتانه له به ر دهم هاوه له کانیاندا وه ر ده گرن زوری پی که یف خوش ده بن و له دل و ده رونیاندا غه ریزه و خوشه ویستی و مالداری و مه بون له ده رونیاندا ده روینی و تیر ده کات. سه ریاری ئه مه ش پیویسته ماموستا کان که نیشانه ی باشیه تی و پله ی به رزیا ن بۆ له به شی په وشت (السلوک) و ئه و وانانه ی تیا یاندا باشه بۆ قوتابی دابنیت.

(۳) نزاو پارانه وه (الدعاء):

پیویسته له سه ر ماموستا هه ر قوتابییه ک زی ره ک و هه ول ده رو به ئه خلاق و نویژکه ری باش و پابه ندی بو دوعای خیری بۆ بکات و بلی: خوای گه وره سه رت بخت و هیوادارم که پاشه پوژیک ی باش و پرشنگدارت هه بیّت (وفقك الله أرجو لك مستقبلأ باهراً). هه روه ها دوعا بۆ قوتابیانی ته مه ل و خراپیش بکات و بلی: (خوای گه وره باشت بکات و پینوما ییت بکات - أصلحك الله وهداك).

(۴) ته خته ی ریز لیتان (لوحه الشرف):

کاریکی زۆر باش و به جی یه که له قوتابخانه دا له وحیکی گه وره ی ریز لیتان هه بیّت و له شوینیکی به رزدا هه ل بهاوه سریت، ناوی ئه و قوتابیانه ی تیدا بنوسریت که زی ره ک و په وشت به رزو به توانا و پاک و خاوینن. ئه م پاگه یاندنه پال نه ریکی باش و هوکاریکی گرنگه بۆ هاندانی قوتابیانی تر که نه وانیش چا و له قوتابییه زی ره ک و باشه کان بکه ن. بکه ونه مل ملانی و قۆلی هه ول دان و تیکۆشان و خوچاک کردنی لی هه ل بکه ن.

(۵) چاکه له گه ل دا کردن (الإستحسان):

له کاتی هه ستانی قوتابی بۆ سه ر ته خته په شه بۆ شه رح کردنی ده رس یا گوته ی سرودیک، یا شی کردنه وه و هه ل کردنی پرسیا ریک یا خویندنه وه ی سوره تیکی قورئانی پیروژ، له سه ر ماموستا پیویسته ده ست له شانی قوتابییه که بدات و پی ی بلی: { به ره که تی

خوات لی بیو ہر سہرکہ وتو بیت - بارک اللہ فیک { ہر وہا ٹافہ رین و ہر بڑی لی بکات، چونکہ ٹہمہ ہاندہ ریکہ بۆ قوتا بیان بۆ ٹہوہی پتر ہول بدہن وتی بکۆشن، (وہک بہن زین بکیت بہسہر ٹاودا. وہر گپ) .

۶ - خوجیانہ کردنہ وہ (الإعداد) :

پیویستہ مامۆستا ہمیشہ خۆ بہ یه کیٰ لہ قوتا بیہ زیرہک و باشہکان بزانیٹ و وای دابنیٰ کہ یه کیٰ لہ وان و ہر گیز خۆی جیانہ کاتہ وہ. ٹہمہش دیسان خۆی لہ خۆی دا پاداشت و خہ لاتیکی ترہ لہ دلی قوتا بیاندا. پیٹفہ مہر ﷺ فہرمویہ تی: { لولا الهجرة لکنْتُ إمرأً من الأنصار }^(۱) ٹہم زاتہ بہ پڑہ خۆی لہ موسلمانان جیا نہ کردۆتہ وہ نہلہ پشتیوانان و نہلہ کۆچکہ ران، ٹہدی بۆ دہبیٰ ٹیمہ ہیندہ لہ خۆبایی و خۆ بہزل زان بین و خۆمان بہسہر موسلماناندا ہل بدہین؟! .

۷) نامۆزگاری (التوصية) :

پیویستہ مامۆستا ہمیشہ نامۆزگاری باشی قوتا بیان و مامۆستایان بکات بۆگہ پانہ وہ لہ خراپہ و ٹہنجام دانی کاری چاکہ و چاک گوزاری. وہ دہست نیشانی قوتا بیانی باش بکات و ٹاماژہ بۆ زیرہک و پڑہ وشت بہرزہکان بکات وہک ہاندانیک بۆ ٹہوانی تر کہ چاو لہ و باشانہ بکەن و ہولئی خۆچاک کردن بدہن.

۸) ہاورئیہ تی کردن و تیکہ ل بون (المصاحبة) :

مامۆستا چاک وایہ ہاورپی یه تی و شان بہشانی ٹہو قوتا بیانہ بروات کہ حہز دہکەن لہ گہل مامۆستا کہ یاندا بپۆن بۆ مزگوت، بۆ گشتہ قوتا بخانہ بیہکان، کہ قوتا بیان ٹہمہ بہ خہلات کردنیک دہزانن، و شانازی پیوہ دہکەن کہ مامۆستا کہ یان شان بہشانیان دہروات و زۆری پیٰ کہیف خۆش دہبن.

(۱) ا. متفق علیہ.

ب. واتہ: ٹہگر کۆچ کردنی تیادا نہ بایہ من پیاویک دہبوم لہ پشتیوانان (الأنصار). (وہ گپ).

(۹) نامۆزگاری و پاسپارده‌کانی که سوکاری قوتابی (توصیة اهل الطالب):

هه‌روه‌ها مامۆستا ده‌توانی نامه بۆ که سوکاری قوتابی بنوسیته و هه‌ر به‌قوتابیه‌که خوشی دا بینیزیته. زیره‌کی و چاکی و په‌وشت به‌رزی قوتابیه‌که یانی تیدا بنوسیته بۆ ئه‌وه‌ی مامه‌له‌ی باشی له‌گه‌ڵ دا بکه‌ن، ئه‌مه‌ش هۆکاریکی تره بۆ هاندانی قوتابی بۆ هه‌ول دانی پترو به‌ره‌وپیش چون و گه‌شه‌کردن و په‌وشت به‌رزی له‌مال و له‌قوتابخانه‌دا، هه‌روه‌ها به‌رده‌وام بونیان له‌سه‌ر نوێژه‌کانیان به‌کۆمه‌ل (الجماعة). وه‌داوا له‌به‌ختی که‌ری قوتابیان بکه‌ن که له‌ ئیمامی مزگه‌وته‌که هه‌لوێستی کۆپه‌که‌یان و له‌خۆشیان هه‌لوێستی که‌که‌یان بۆ بینن. ئه‌گه‌ر به‌پێچه‌وانه‌وه‌ش بو باب‌ه‌هردولا قوتابخانه‌و ماله‌وه هه‌ولێ راست کردنه‌وه‌ی قوتابیه‌کان بده‌ن.

(۱۰) ده‌ستگیرایی هه‌زاران (مساعدة الفقراء):

له‌سه‌ر مامۆستایان پتویسته که لیژنه‌یه‌ک له‌قوتابیان پێک بینن بۆ کۆکردنه‌وه‌ی پیتاک و باربۆیی هه‌زاران و بۆ ئه‌م مه‌به‌سته سنووقیکی خه‌یری دابنن. هه‌روه‌ها هاریکاریان بکات و ده‌ست پێشخه‌ری بکات له‌به‌خشین بۆ ئه‌و سندوقه بۆ ئه‌وه‌ی قوتابیان چاو له‌و بکه‌ن و مال ببه‌خشن. دابه‌ش کردنی ماله‌ کۆکراوه‌که قوتابیان له‌ژێر چاوه‌دێری مامۆستادا به‌سه‌ر قوتابیه‌ ده‌ست کورته‌کاندا پێی هه‌ل بستان بۆ کپینی هه‌ندێ له‌پۆشاک و خۆراک و کتێب و که‌لو په‌لی قه‌تابخانه‌و دابه‌ش کردنیان به‌سه‌ریاندا. هه‌روه‌ها پتویسته له‌سه‌ر مامۆستایان سوپاسی هه‌مو ئه‌و قوتابیانه بکه‌ن که هاریکاری کۆکردنه‌وه‌ی پیتاک و به‌خشینی مالیان داوه له‌پیش قوتابیه‌کانی تر که هاریکاریان نه‌کردوه‌نه‌کردوه‌و پاره‌یان نه‌به‌خشیوه بۆ هاندانیان تاجاریکی تر ئه‌وانیش هاریکاری بکه‌ن و ببه‌خشن. وه‌بۆیان پون بکه‌نه‌وه که پاداشتیکی زۆریان هه‌یه له‌لایه‌ن خوای بالا ده‌ست و کاریه‌جێوه. چونکه ئه‌و ماله‌ی که ده‌ی به‌خشن که‌م ناکات و خوای گه‌وره جێگاگه‌یان پێ ده‌کاته‌وه و سه‌رباری ئه‌مه‌ش له‌پۆزی قیامه‌تا پاداشتیکی بێ شوهریان وه‌ده‌ست ده‌که‌وێت. ئه‌م ئایه‌ته

پېرژده‌ی خواره‌وېشيان بۆ بخوښتته‌وه که‌ده‌فرموي: ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ (۱)

ماموستا يا به‌پړوه‌بر ده‌توانی له‌و صندوقه هه‌ندیک ديارى بۆ قوتابى يه زيره‌کو گوی پايه‌له‌کان و پړه‌شت به‌رزه‌کان و پاک و خاوښته‌کان بکړیت و بيان داتى.

(۱) سزادان و زبانه‌ګانې (العقوبات و اضرارها):

له‌سمر ماموستای سرکه‌وتو پټويسته که‌له‌سزا مادديه‌کان دور بکه‌ويتته‌وه، چونکه هه‌م بۆ قوتابى و هه‌م بۆ ماموستاش خراپ و زيان به‌خش و به‌فېر دانی کاته، چونکه له‌وانه‌يه قوتابى له‌و ليدانه‌ی ماموستا زيانى پټ بگات و شوښتکى سه‌قات ببيت و قوتابى بترس و ببيت که‌ندو کوسپه‌يه‌کو بوغزیک له‌نيتوان قوتابى و ماموستادا: سربرارى نه‌مه‌ش ماموستاکه له‌به‌رده‌م سرپه‌رشتياري پړه‌رده‌يى و دادگا سزاييه‌کان و به‌خټوکه‌راني قوتابيان لى بپرسرښته‌وه و له‌مانه‌ش هه‌مويان قورستر له‌به‌رده‌م خواى که‌وره‌دا له‌پړژى قيامه‌تدا به‌رپرس بيت و سزايه‌کى قورسى بدات. نه‌مجار ببيت هوى نه‌مان و دابه‌زینی سومعه و که‌سيټى ماموستاکه له‌ناو کومه‌لداو پړلى له‌خزمت کردنى کومه‌لگادا نزم ببيت هه‌. دواتر ماموستاکه په‌شيمان ببيت هه کاتيک په‌شيمانى دادى نادات. نه‌مه‌ش له‌نه‌نجامى سزاو ليدانى قوتابى له‌لايه‌ن ماموستاوه دینه‌دى. بويه به‌رپرسياران ناچار بون نه‌م جوړه سزايه هه‌ل بگرن و قه‌ده‌غى بکه‌ن و بريارياندا کړتايى به‌م شوښته‌واره به‌ين و په‌ناى نه‌به‌نه به‌ر مه‌ګر له‌کاتيکى ژور پټويستى دا نه‌بيت و له‌و پڼګه‌چاره‌يه به‌ولاوه هيچ شتکى تر دادى نه‌دات بۆ سر زه‌نشت کردنى قوتابيه لاسارو لاده‌ره‌کان يا بۆ پاراستنى هه‌بيت و که‌ش و هه‌واو پشټوى و پاراستنى سيستمى

(۱) ا. سورة سبا : (۳۹)

ب. واته: هه‌ر شتکى له‌پڼګى خوادا بيه‌خشن، خواى که‌وره جڼګه‌کى پر ده‌کاته‌وه، هه‌ر خوى پړژى ده‌رو به‌خشنده‌يه. (وه‌رګټې).

وانه که له دواى نه وهى ماموستا زمانى ئاموژگارى و په ندى خسته پوى ئه و قوتاييه لاسارانه، به لام هيچ دابى نه دان و گوئى يان پى نه دا ئه مجار په نا به ريتته بهر ليدان. هه روه كو له پهنديكى عه ره بيدا هاتوه: (آخر الدواء الكى)^(۱).

زياننه كانى سزادانى ماددى واته ليدان:

- (۱) شيواندى پتپه وى وانه گوته وه و دواخستنى قوتابيان به گشتى.
- (۲) هه لچون و توپه بونى ماموستا و قوتابى له كاتى ليدان و سزادانداو كاريگه رى له سه ر هه ردو لايان.
- (۳) زيان كه ياندن به له شى قوتابى ليدراو له ده م و چاوو گوئى و شوينه كانى ترى له شى ئه و قوتاييه.
- (۴) پچرانى ده رس وه رگرتن و زنجيره ي بىرى قوتابى سزادراو و ته ريق بونه وهى.
- (۵) پچرانى زنجيره بىرۆكه كانى ماموستا به هوى ئه و ليدانه وه.
- (۶) بهر پرس بونى ماموستا له بهر ده م دادگا و خه لكى و سه ره رشتياري په روه رده يى.
- (۷) بهر پىرۆ چونى كاتى قوتابيان و كارتى كرديان به وهى كه له ده رسه كه ياندا پو ده دات.
- (۸) نه مانى ريزو كه رامه ت و خو شه ويستى له نتيوان قوتابى و ماموستادا.

سزا قه ده غه كراوه كان (العقوبات الممنوعه):

ئه گه ر ماموستا هه ندى جار ناچار بو سزا بدات و له قوتابى بدات ده بى هه ندى جوړى سزاو ليدان هه يه خو يانى ئى بپاريزنو ئى دور بكه ونه وه كه برىتين له مانه ي خواره وه:

(۱) ليدان له ده م و چاو:

ئه مه كاريكى بالرو شياوه له ناو ماموستايان، كه له سه رو چاوى قوتابيان ده ده ن به تاييه تى به شه قازله، كه زيان به ده م و چاوو گوئى قوتابى ده كه به نيت و دوايش دوچارى

(۱) واته: دواين چاره سه رو ده رمان داغ كردنه. (وه رگيتي).

به‌پرستی و دادگایی کردن ده‌بیته‌وه و توشی تۆله‌دان ده‌بیته. دوریش نیه بیته هژی لده‌ست دانی یه‌کی له‌ه‌ستیاره‌کان (الحواس) یاله‌کار خستنی، بۆیه پیغه‌مبه‌ری نازدار ﷺ نه‌می قه‌ده‌غه کرده هه‌روه‌کو فرمویه‌تی: {إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ} (۱)

(۲) دَلْ رَهَقِي وَتَوْنَدُو تِيژِي (القِسْوَةُ الشَّدِيدَةُ):

مامۆستای دَلْ رَهَق و توندو تیژو بۆ به‌زه‌یی قوتابیان ناویکی پیوانه‌یی و پر به‌پیستی خۆیان لۆ ناوه‌و پۆی ده‌لێن: فلان مامۆستا سته‌م‌کاره (ظالم) دیاره نه‌م ناوه‌ش بیزراو ترین و خراپ‌ترین ناویکه له‌سه‌ر پوی زه‌وی که‌له‌مرۆف بنریت. له‌دوای سته‌م و دل‌په‌قیش هیچ شتیکی تر نیه په‌شیمانی نه‌بیته. زۆریک له‌مامۆستایانمان دیون که‌داوای لۆ بو‌ردن له‌که‌سو کاری قوتابیان ده‌که‌ن له‌دوای نه‌وه‌ی که‌له‌کو‌په‌که‌یان یاخود له‌که‌که‌یان داوه. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: {مَنْ يُحْرِمِ الرَّفَقَ يُحْرِمِ الْخَيْرَ كُلَّهُ} (۲) هه‌روه‌ها فرمویه‌تی: {مَا كَانَ الرَّفَقَ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يَنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ} (۳)

(۳) قَسَمِي نَاشِيرِينَ (الكَلَامُ السَّيِّئُ):

پیویسته له‌سه‌ر مامۆستا له‌هه‌ندی قسه‌ی ناشیرین و نابه‌جۆ دور بکه‌ویته‌وه که‌ده‌بیته هژی سل بو‌ه و لادان و دورکه‌وتنه‌وه‌ی قوتابی و له‌وانه‌یه بینه هۆکاریک بۆ لاداو پۆی خلیس‌کاندنی قوتابیان و مه‌یل چونی به‌لای ئاوان و تاوانکاری له‌دوا پۆژدا. نه‌و وشه

(۱) ۱. حدیث حسن أنظر صحيح الجامع ۱۸۵.

ب. واته: هه‌ر که‌سیک که‌له‌خزمه‌ت‌کاره‌که‌ی دا، باله ده‌م‌وسه‌رو چاوی نه‌دات. (وه‌رگێتی).

(۲) ۱. رواه مسلم.

ب. واته: هه‌ر که‌سیک سۆزو به‌زه‌یی نه‌بیته هیچ چاکه‌و خیرتیکی لۆ چاوه‌پوان ناکریت. (وه‌رگێتی).

(۳) ۱. رواه مسلم.

ب. واته: سۆزو به‌زه‌یی له‌هه‌ر شتیکی دا بو‌ئوا به‌پۆزو به‌نرخ و خۆشه‌ویست ده‌بیته، وه‌له‌هه‌ر شتیکی

نه‌ما بۆ پۆزویی نرخی سوک و چروک و پۆسوا ده‌بیته. (وه‌رگێتی).

ناشیرینانهش وهك گوتنی: { پیس، نه فرته لیكراو، تاوانبارو... گه لی شتی تری ناشیرینی دل په قانه به قوتابی گوتن } که ده بینه هوی هست و شعورودل بریندار کردنی قوتابی. نه ویش دواتر له ماموستا که یوه فیر ده بیت و به هاوه له قوتابی یه کان و براده ره کانی لده ره وه و به براو خوشکه کانی له ماله وه ده لیت.

بی گومان گوناح و به پرسیاریتی ده که ویتنه نه ستوی شو په روه ردیاره که قوتابی به کانی ناوا فیر کرده و پای هیتاون و نه م قسه ناشیرینانه ی پی گوتون که هرگیز نه م جوړه قسانه لایق نین له ده می ماموستا وه بینه ده رو ده رچن. له قهر موده ی پاستدا هاتوه: { ... من سن سنة سیئة فعلیه وزرها ووزر من عمل بها من غیر أن ینقص من أوزارهم شیئاً }^(۱)

۴) لیسان له کاتی تورپی دا (الضرب عند الغضب):

پیویسته له سر ماموستایان که له کاتی تورپه بونیاندا ددان به خویاندا بگرن و له قوتابیان نه دهن چونکه له و کاته دا شهیتان له گه لټ دا ده ست ده وه شینی. قال أبو مسعود: کنت أضرب غلاماً لی بالسوط، فسمعتُ صوتاً من خلفی: ((إعلم أبا مسعود)) فلم أفهم الصوت من الغضب، قال: فلما دنا منی إذا هو رسول الله ﷺ، فإذا هو یقول: { إعلم أبا مسعود } قال: فألقيت السوط من یدی. فقال: { إعلم أبا مسعود أن الله أقدرُ علیک منک علی هذا الغلام، فقلتُ لأضرب مملوکاً بعده أبداً. }^(۲)

(۱) ا. رواه مسلم وغيره.

ب. واته: هر که سیک سوننه یا کاریکی خراب له نیسلامدا دابهیتیت نه و گوناحی خوشی و وگوناحی هه مو نه و که سانه شی ده گاتی که کار به و سوننه ته ی نه وای هیتاوه به بی نه وه ی له گوناحی هیچیان که م بکاته وه. (وه رگپی).

(۲) ا. رواه مسلم.

ب. واته: أبو مسعود گوتی: له کاتیک دا له خزمه تکاره که ی خوم ده دا، گویم له ده نگیک بوله دوامه وه ده ی گوت: (بزانه نه ی أبا مسعود) به لام من له تورپی و له که له گه رمیاندا ده نگه که م نه ناسی، گوتی: کاتی لیم نزیک بوه وه دیتم پیقه مبهری خوا به ﷺ و ده ی گوت: { بزانه نه ی أبا مسعود، بزانه نه ی أبا مسعود } گوتی: قامچی یه که م له ده ست که وته خوار. نه وچار پی ی گوتم: { بزانه أبو مسعود خوا ی

(۵) لیدان به‌شهو و پیلایه یا لیدانی پاشه لوشکه (الرفس بالرجل):

هه‌ندی له‌ماموستایانم به‌پیلایه‌وبه‌نه‌عل‌وبه‌پیلایو له‌قوتابیان دده‌ن یا جوتیه‌ان لی دده‌ن. دور نیه به‌و لیدانه شویننکی ترسناکی نه‌و قوتابیه توش بییت و بیته هوی له‌ناو بردنی ژبانی نه‌و قوتابیه و نه‌وجار تی‌ی دا به‌پر‌سیار بییت و په‌شیمان بیته‌وه که‌نه‌و کات په‌شیمانی دادی نادات. خو نه‌گه‌ر نه‌مه‌ش نه‌بییت جوتیه و پیلایه له‌سیفات و کرده‌وه‌ی موقوف نیه.

(۶) تسوره بون و هه‌لچونی توند (الغضب الشديد):

پیویسته ماموستا هه‌میشه له‌کاتی وانه گوتنه‌وه‌دا به‌سهر می‌شکو دهماره‌کانی (الأعصاب) ی خوی دا زال بییت و جل‌وی بۆ شل نه‌کات حساب بۆ هه‌ست و ته‌بیات و نه‌فسی مندالان بکات و نه‌وه لی‌ک بداته‌وه که‌مندالان ناتوان به‌سهر نه‌فس و عه‌قلیه‌تی خویاندا زال ببن و پشیمه‌ی ئاره‌زه‌کانیان بگرن بویه ده‌بی چاودتیریان بکات و لی بوردنی هه‌بییت به‌رامبه‌ر به‌هه‌لس و که‌وته‌کانیان. بابگه‌ریت‌وه دواوه و بۆ سه‌رده‌می خوی و تافی مندالی خوی بیر بیته‌وه، کاتی له‌قوتابخانه‌دا قوتابی بوه، له‌وانه‌یه خراپ‌ترین هه‌لس و که‌وتی هه‌بو بییت. جا هه‌ر کاتی ماموستا بیر له‌وه کرده‌وه نه‌وا توپه بون و هه‌لچونه‌که‌ی داده‌به‌زیت و که‌م ده‌کاته‌وه، نه‌وسا به‌سهر نه‌فسی خوی دا زال ده‌بییت، که‌به‌پاستی نازیه‌تیشی ده‌ویت. په‌روه‌ردیاری گه‌وره‌مان محمد ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لیس الشدید بالصرعة، إنما الشدید الذي يملك نفسه عند الغضب} (۱)

گه‌وره گه‌لیک له‌سهر تو به‌ده‌سه‌لات تره وه‌ک تو به‌سهر نه‌و خزمه‌تکاره‌تدا هه‌ته له‌خوا ناترسی له‌تۆله‌ی نه‌و غولامه لی‌ت بداته‌وه، جاگوت: لی‌ره به‌ولاوه تۆبه و ئیدی هه‌رگیزاو هه‌رگیز له‌خزمه‌تکارم ناده‌مه‌وه. (وه‌رگیت).

(۱) ا. متفق علیه.

ب. واته: پاله‌وان نه‌و که‌سه نیه که‌له‌تۆرانبازی دا ده‌بیاته‌وه به‌لکو پاله‌وان نه‌و که‌سه‌یه که‌له‌کاتی توپه بوندا نه‌فسی خوی ده‌گریت و به‌سهر خوی دا زال ده‌بییت. (وه‌رگیت).

با په‌روه‌ردیاران چ مامۆستا بنو چ باوک و دایک وریا بن له‌کاتی توپه بوندا سزای قوتابی و منداله‌کانیان نه‌ده‌ن و ترش و دۆشاو تیکه‌ل نه‌که‌ن نه‌بادا له‌نه‌نجامی ئه‌م لیدان و سزادانه‌دا توشی زیان ببن و نه‌نجامه‌که‌ی باش نه‌بی‌ت. له‌سه‌ر مامۆستایان پێویسته ناوی قوتابه‌یه سه‌رپێچی که‌ره‌کان بنوسی‌ت و هه‌لی یان بگریت بۆ‌کۆتای ده‌رس و نه‌و کاته سزایان بدات. من مامۆستایه‌کم ده‌ناسی له‌کوپه‌که‌ی توپه بو ، چو که‌لی ی بدات، به‌لام کوپه‌که‌ی له‌ترسان پای کردو له‌نه‌نجامی پا‌کردنه‌که‌ی دا قاجی زامدار بو و شکاو به‌په‌له‌ بردیان بۆ لای به‌یتال بۆ هه‌ل ببه‌ستنه‌وه و تیماری بکه‌ن. دوا‌یش باوک‌که په‌شیمان بو‌وه (۱).

هه‌ندی له‌مامۆستایان له‌کاتی توپه بونیاندا له‌قوتابیان ده‌ده‌ن و جنیویان پێ ده‌لێن و کوفریش ده‌که‌ن. دیاره ئه‌مه کاریکی ناشیرین و نابه‌جی یه‌و قوتابیانی‌ش به‌چاوێکی سوکه‌وه سه‌یریان ده‌که‌ن. جائه‌گه‌ر ئه‌م توپه بونه‌ی مامۆستا و په‌روه‌ردیاران هه‌لچوو چه‌ند جاره بو‌وه‌وه به‌سه‌ر قوتابیاندا شیراندی و ته‌ندو تیژو تۆسن و جنیو فروش بون. (۲)

چاره‌سه‌ری تووره‌بوون و هه‌لچوون (علاج الغضب والافعال)؛

ئه‌گه‌ر په‌روه‌ردیار دو‌جاری توپه بون و هه‌لچون هات با په‌نا بۆ ئه‌و ده‌رمانه چاره سه‌ره‌ینه‌ره به‌ریت که‌له‌نوژداری پسپۆر محمد عليه السلام وه‌رگه‌یراوه و بۆی باس کردوین که‌فه‌رمویه‌تی:

- (۱) له‌سا‌له‌کانی شه‌سته‌کاندا بو باوکی په‌حه‌مه‌تیم له‌گه‌ل چه‌ند وه‌ستاو کرێکارێک دا دیواری هه‌وشه‌یان ده‌کرد ، منیش منداڵ بوم بانگی کرد بوم منیش گویم ئێ نه‌بو، ئه‌ویش توپه ده‌بێ و به‌ردێک هه‌ل ده‌گریت دای ده‌وه‌شینیته من یه‌کسه‌ر به‌لۆتم که‌وت و خوێن فیقه‌ی کردو سه‌رم تاساو گێژ بوم له‌بابه‌پۆم داو به‌لادا هاتم. نه‌و جار پای کرده سه‌رم هه‌ی ده‌ستی بابت بشکێ، هه‌ی ده‌ستی بابت بشکێ... په‌شیمانی دادی نه‌دا. خێرا بردیانم بۆ لای دکتۆرو ته‌داویان کردم. (وه‌رگێڕ).
- (۲) (کو‌ردیش ده‌لی، گه‌وره ئاو ده‌پێژێ و گچ‌که‌ش پێ ی ئێ ده‌خشینی. یا ده‌لی: گیا له‌سه‌ر پتجی خۆی ده‌پوینته‌وه . وه‌ر گێڕ).

(أ) { إذا غضب أحدكم فقال: أعوذ بالله، سكن غضبه } (۱) وهله‌فرموده‌یه‌کی تردا فرمودیه‌تی:

(ب) { وإذا غضب أحدكم وهو قائم فليجلس، فإن ذهب عنه الغضب وإلا فليضطجع } (۲) (۱) شتیکی ناشکراو به‌لگه نه‌ویسته که‌توپه بونو یرق هه‌ستانو هه‌لچونی مروق له‌شه‌یتانه‌ویه، پتویسته مروق له‌و کاته‌دا په‌نا به‌خوای په‌روه‌ردگار بگریت له‌شه‌یتانی نه‌فرین لی‌کراو بۆ نه‌وه‌ی پقه‌که‌ی بنیشیت‌وه. دیاره له‌کاتی به‌پتوه بوندا سودیکی زوری هه‌یه بۆ دابه‌زینی پله‌ی توپه بونو یرق هه‌ستانو نیشته‌وه‌ی، به‌تایبه‌تیش ده‌ست نویژ هه‌ل گرتن پریه‌تی له‌ده‌رمانی به‌که‌لک بۆ سارد کردنه‌وه‌ی گری توپه بونو هه‌لچون، چونکه توپه بون ناگره‌وله‌شه‌یتانه‌ویه ناگریش به‌ناو ده‌کوژیته‌وه.

سزا په‌روهرده‌یه به‌سووده‌کان (العقوبات التربوية المفيدة):

گه‌لێک سزای په‌روه‌رده‌یی به‌که‌لک و سود به‌خش و سه‌رکه‌وتو هه‌ن، که‌پتویسته ماموستا به‌رامبه‌ر به‌سه‌رپېچی که‌ران به‌کاریان بینیت بۆ هیمن پاگرتنی نادابه‌کانی وانه‌ گوته‌وه‌و یریزو پله‌و پایه‌ی ماموستا، که‌بریتین له‌و سزا په‌روه‌رده‌یی یانه‌ی که‌هیچ زیان و خراپه‌کاریه‌کیان لی‌ناکه‌ویت‌وه‌و به‌یارمه‌تی خوای گه‌وره سه‌رکه‌وتنیشیان مسوگه‌ره، که‌نه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن:

➤ نامۆزگاری و ریتنمایینی کردن (النصح والإرشاد):

بریتیه له‌پێگه‌یه‌کی بنچینه‌یی په‌روه‌رده‌و فێرکردن و به‌هیچ شێوه‌یه‌ک ناتوانری ده‌ست به‌رداری ببیت. په‌روه‌ردیاری پێشه‌نگو گه‌وره‌مان پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌م پێگه چارسه‌ریه‌ی له‌گه‌ل مندالان و له‌گه‌ل گه‌ورانیشدا به‌کار هیناوه به‌م شێوه‌ی خواره‌وه:

(۱) أ. صحیح: أنظر صحيح الجامع ۱۷۰۸.

ب. واته: نه‌گه‌ر هه‌ر یه‌کێک له‌نیوه توپه بو بابلێ (أعوذ بالله) توپه‌یه‌یه‌کی ده‌نیشیت‌وه. (وه‌رگێتی).

(۲) أ. صحیح: برونه (صحيح الجامع: ۱۷۰۷).

ب. واته: هه‌ر یه‌کێک له‌نیوه که‌توپه بو به‌پتوه بو‌بادا بنیشیت نه‌گه‌ر توپه‌یه‌یه‌کی نه‌ما نه‌وه‌ باشه

ده‌نا با رابکشی. (وه‌رگێتی).

﴿ (۱) له گه ل مندالاندا: پیغه مبه ﷺ میرد مندالیک بی بی به ناشیرینی دهستی له قاپه چیشته که ی پۆ ده کردو دهی خوارد، نه ویش په وشتی خواردنی فیر کردو پی ی گوت: { یا غلام سم الله، وکل بیمینک وکل مما یلک } (۱)

باکس نه لئ، نه م نامۆزگاریانه بۆ مندالان هیچ سودو کاریگریه کی نه، نه خیر، من خۆم چه ند جار به تاقیم کردۆته وه باشتین کاریگری هه بوه. هه روه کو له مه و بهر له باب ته ناگادار کردنه وه دا له هه ندی کارو پیشه ی خراب و له چیرۆکی نه و کوپه ی که جنیوی به ناین دابو، کاتی نامۆزگاریم کرد، نامۆزگاریه کانی وه رگرتو په شیمان بوه وه. جار یکیان له گه ل مامۆستا کان به شه قامێکا ده پۆشتین وا پوی دا دایتمان له ناوه راستی شه قامه که دا مندالیک میزی ده کرد. مامۆستایه که به سه ریدا شیراندو گوتی: هاوار بۆ تۆ، هاوار بۆ تۆ، کوپه هۆو میز له وێ نه کهیت، منداله که له ترسان میزه که ی پچراندو پای کرد. به و مامۆستایه م گوت: - له کیست داین نامۆزگاری نه و منداله مان بکردایه.

- باشه نه دی ده بی وازی ئی بێتم له بهر چاوی نه و خه لکه له سه ر شه قامه که میز بکات؟ - نا..

- نه دی ده ته وێ له مه پتر چی یکهیت؟

- وازت له منداله هینا با هتا له میز کردنه که ی ده بوه وه، نه و جار بۆ منت بانگ بکردایه، خۆم پی ده ناساندو پیم ده گوت: کوپم نه م شه قامه بۆ به سه ردا پۆشتنی خه لکی دروست کراوه، نابێ میزی له سه ر بکهیت، چونکه پیس ده بیت.. نه وه ته له نزیک خۆته وه ناوده ست و جیگه ی پیسای کردو ده ست به ناو گه یانندن (دوره المیاه) ی ئی په وریابه جار یکی تر

(۱). متفق علیه.

ب. واته: نه ی کوپ یای نه ی لاوه پیش نه وه ی ده ست به خواردن بکهیت ناوی خوا ی گه وره بینه و به ده ستی راستت بخۆ له پیش خۆته وه بخۆ ده ست به ملاو به ولادا مه گێره و ده ست بۆ لای به رامبه ره که ت درێژ مه که و مانی هاو خوانه که ت مه خۆ. (وه رگیتی).

میز له‌سهر شه‌قام نه‌که‌یت، تۆ کورپکی جوان و ئاقل و پیک و پیک، داوای رینومایی و سهرکه‌وتنت بۆ له‌خوا ده‌خوایم. نه‌مجار گوتی:

– نه‌م رینگه‌یه به‌پاستی رینگه‌یه‌کی ژیرو به‌که‌لکه.

– نه‌م رینگه‌یه‌رینگه‌ی په‌روه‌ردیاری مروّقیه‌تی محمد کوپی عبدالله به‌ﷺ نه‌مجار به‌سهر هاتی نه‌عراپیه‌که‌م بۆ گێرپایه‌وه که‌له‌خالی (ب) دا باسی ده‌که‌ین.

(ب) ئامۆژگاری کردن و رینومایی گه‌وران (النصح والإرشاد الباقین):

بۆ ئامۆژگاری کردن و رینومایی گه‌وران باشترین نمونه، نه‌مونه‌ی نه‌و عهره‌به ده‌شته‌کیه‌که‌یه (الأعرابی) که‌له‌م فهرموده‌یه‌دا هاتوه: عن أنس رضی الله عنه قال: بينما نحن في المسجد مع رسول الله ﷺ إذ جاء أعرابي فقام يبول في المسجد. أصحاب رسول الله: (يصحون به) مه‌مه‌ (أي اترك). الرسول: لاتزرموه (لاتقطعوا بوله). (يترك الصحابة الأعرابي يقضى بوله ثم يدعو الرسول الأعرابي). الرسول (للأعرابي): (إن المساجد لاتصلح لشيء من هذا البول والقذر إنما هي لذكر الله، والصلاة، وقراءة القرآن). الرسول (لأصحابه): (إنما بثعنتم ميسرين، ولم تبعثوا معسرين، صبوا عليه دلو من الماء). الأعرابي: اللهم أرحمني ومحمدا، ولا ترحم معنا أحدا. الرسول ﷺ (لقد تحجرت واسعا) (أي ضيقت واسعا). (۱)

(۱) ا. متفق عليه.

ب. واته: له (أنس) وهه ﷺ ده‌گێرپنه‌وه که‌گوتیه‌تی: له‌کاتێک دا ئێمه له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ردا ﷺ له‌مزگه‌وتدا بوین عهره‌پیک ده‌شته‌کی هات و هه‌ر له‌ناو مزگه‌وته‌که‌دا ده‌ستی کرد به‌میز کردن. سه‌حاه‌به‌کان به‌سه‌ریاندا شه‌پرانده‌و گوتیان: هۆی، کوپه‌ نه‌که‌ی له‌وی میزنه‌که‌یت. به‌لام پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌هه‌و: ئی گه‌پێن بامیزه‌که‌ی ته‌واو بکات.

کاتی کابرا له‌میزه‌که‌ی بژوه‌و ته‌واوی کرد پێغه‌مبه‌ر ﷺ بانگی کرده لای خۆی و پێی فهرمو: (مزگه‌وته‌کان بۆ میزن تێدا کردن و پێسایی تێدا کردن و تێدا قه‌ی دان نابن و دروست نه‌ه، مزگه‌وت جینگه‌و شوینی ویردی خواو نوێژ کردن و قورئان تێدا خوێندن).

﴿ خُوْلُیْ تَوْرَهْ کَرْدَن وَخُوْلُیْ مَوْر کَرْنَه وَه (التعبیس):

مامؤستایان بۆیان ههیه خُوْل له روی قوتابیاندا سوربکه نه وه وله کاتی دروست کردنی قیزه قیزو قاوه قاودا خۆیان لۆ توره بکه ن بۆ پاراستنی سیستم و هیمنایه تی دهرس. باه لسه رتادا ئامۆزگاریان بکات نه گهر دابی نه دا باخۆیان لۆ مَوْر بکاته وه وه پره شه یان لۆ بکات.

❖ ته ریق کَرْنَه وه وه سه رگۆنه کَرْدَن (الزجر):

زۆر جاری و ههیه مامؤستا و په ره ره دیاران یه کۆ له قوتابیان له کاتی بیعاری وهاره به تانی و قاوه قاو زۆر پرسیار کردنی بی جی و بی تام و ئاژاوه نانه وه دا بۆ مه به ستی دواخستنی وانه که ته ریق ده کاته وه. زۆر جار هه به وه نه گهر مامؤستا به سه ر قوتابیدا شیراندو یه تی و ته ریقی کردۆته وه به خۆی دا شکاوه ته وه و بی ده نگ دانیشته وه. نه م پێگه یه پێغه مبه ر ﷺ به کاری هیناوه کاتی که بینی پیاویک و حوشتریک لۆ ده خوړیت و پیش خۆی داوه: پێغه مبه ر ﷺ: سوار به (ارکبها). پیاوه که: نه وه حوشتره (إنها بدنة).

پێغه مبه ر ﷺ: سواری به (ارکبها). ((رواه البخاری))

پیاوه که سواری حوشتره که ی بوو له چه پی پێغه مبه ره وه ده رۆیشت.

نه و جار به سه حابه کانیشی فهرمو: ئێوه بۆیه نێردراون که کار ئاسانی بۆ خه لکی بکه ن، نه ک کارگرانی و بار لۆ فورس کردن و سه ر لێشێواندنی خه لکی، بپۆن ده ولکه یه ک ئاو بیئن و به سه ر شوین میزه که ی دابکه ن و پاکی بکه نه وه.

نه و جار کا برای ده شته کی گوتی: خواجه په حم به من و به محمد بکه یت و له ئیمه به ولاره په حم به که سی تر نه که یت.

پێغه مبه ر ﷺ: فهرموی: به راستی یه کجار زۆر ته نگه به ر کرده وه و واشی لۆ مه که و به یه کجاری ته نگه به ری بکه یت وه. به لکو بلی خواجه په حم به ئیمه و به بپروا دارانیش بکه یت. (وه رگێت).

❖ بی‌دهنگ کردن (الكف عن العمل):

کاتی قوتابی‌ان له‌پۆل دا ژاوه‌ دهنگ ده‌نگ ده‌کن و بی‌عاری ده‌کن به‌ده‌نگی‌کی به‌رز پی‌ یان بلێ: بی‌دهنگ بن! پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌و که‌سه‌ی گوت که‌له‌لای به‌ری‌زیان قرقینه‌ی ده‌هاتنی‌ فه‌رموی: (كُفْ عَنَا جِشَاءَكَ) ^(۱)

❖ نه‌بودان (الأعراض):

په‌روه‌ردیار نه‌گه‌ر منداله‌که‌ی یاخود قوتابی‌ه‌که‌ی درۆی کرد، یا پرسپاری ناب‌ه‌جی‌ی زۆری ده‌کرد، یا‌هه‌ر کارێکی تری ناب‌ه‌جی‌ی ده‌کرد ده‌توانی‌ له‌پوری بدات و له‌ده‌می بداته‌وه، به‌لکو‌نه‌و منداله‌ یا نه‌و قوتابی‌ه‌ لو‌سه‌رزه‌نشست و له‌پو دان‌ه‌وه‌یه‌ی باوکی یامامۆستایه‌که‌ی هه‌ست به‌خۆی بکات و له‌هه‌له‌که‌ی خۆی واز به‌یئنی‌ت ئاقل‌ ببیت.

❖ ده‌نگ لی‌ وهرگرتن و نه‌دواندن (الهجر):

له‌سه‌ر په‌روه‌ردیار پی‌ویسته‌ خو له‌قوتابی‌ه‌که‌ی زیور بکات و ده‌نگی لی‌ وهر بگرت نه‌گه‌ر بی‌عاری و لاساری کرد، وه‌ک نه‌وه‌ی واز له‌نوێژ کردن بی‌نی، یا‌بجی‌ بۆ سینه‌ماو فیدی‌خانه‌و شوینه‌ خراپه‌کان، یاله‌ کاتی ده‌رسدا بی‌عاری و ئا‌ژاوه‌ بنی‌ته‌وه‌و ده‌رسه‌که‌ بشی‌وینی .. ما‌وه‌ی ده‌نگ لی‌ وهر گرت‌نیش زۆر ترینی‌ سی‌ پۆ‌ژه. پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { لا‌یحل لم‌سلم أن‌ یه‌جر أخاهُ فوق‌ ثلاث } ^(۱) . خو لی‌ زیور

(۱) أ. حسن: بره‌وانه ((صحیح الجامع ۴۳۶۷)).

ب. واته: به‌سه‌ چیدی‌مان قرقینه‌ به‌سه‌ردا مه‌که‌. (وه‌رگتی).

(۲) أ. صحیح، بره‌وانه (الجامع).

ب. واته: دروست نیه‌ بۆ موسلمان که‌له‌سی‌ پۆ‌ژ پتر ده‌نگ له‌برای موسلمان‌ی خۆی

وه‌ری‌گرت. (وه‌رگتی).

کردن جوړه په ندو ناموژگاری و غیره ټیځی بڼ منډال ټیډایه و ده بیته هوی ته ریق بونه وه و
ناقل بونی هه روه ک شاعیر ده لی:

یا قلب صبراً علی مجر لأحبه لا تجزع لذاک فبعض الهجر تأدیب^(۱)

❖ سهر کونه کردن (التوبیخ):

په روه ردیار بوی هیه هه کاتیځ منډاله کی یا قوتابیه کی هه له یه کی کردو
ناموژگاری و پینومایی کردن چاره سهری نه کرد، سهر کونه ی بکات بڼ نه وه ی له هه له یه
خوی دابه زیت.

❖ سزادان په باوکی (معاقبة الأب):

نه گهر ماموستا د هره سستی قوتابی نه هات و به رده وام بیعاری ده کرد یا ته مبهل بو
ده توانی به دوا ی به خپوکه ره کی دا بنیږیت حالی قوتابیه کی یانی تی بگه یه نیت و داوی
هاریکاری و ناموژگاری کردن و نه مجار سزادان و چاک کردن منډاله کی یانی لی بکات . به م
کاره ش هاریکاری له نیتوان قوتابخانه و ماله وه دا دروست ده بیټ .

❖ هه لئروشکاندن (جلوس القرفصاء):

نه گهر قوتابی بیعاری کرد، یا ته مبهل و پیس و پوخل بو، ماموستا ده توانی
له جیځاکی خوی دهری بیښی و له بهر دم قوتابیه کانی دا به شیوه ی هه لئروشکاندن و
ده سته کانی بڼ سهر وه یا به پیوه له سهر یه ک قاچ و ده سته کانی بڼ سهر وه (القرفصاء)
بیوه سستی یا دای بنیښینی، قوتابیه کی به مه ماندو ده بیټ و سزایه کی دهرونی ده خوات،
و په ندی لی وهر ده گریت و په شیمان ده بیته وه. نه مه گه لیځ له لیډان به دارو بوکس و
شه قازله به سود تره.

(۱) واته: نهی دل نارام به له سهر زیور بونی خوښه ویستان و دل ناپه حه ت مه به له زیور بون و دور
که و تنه وه یه، چونکه هه ندی زیور بون و دور که و تنه وه جوړه په ندو ناموژگاریه کی خپرو به خؤدا
چونه وه یه کی خو پاست کردن وه ی ټیډایه بڼ مړوځه کان. (وه رگپي).

❖ هه‌لواسینی دار یا قامچی (تعليق العصا):

بۆ مامۆستا و په‌روه‌ردیاران و باوکان دروسته که قه‌مچیه‌ک یان دارێک که پێی ی لێ ده‌دریته به‌دیواره‌وه هه‌ل به‌اوه‌سن بۆ ئه‌وه‌ی قوتابیان یان مندالان ببینن و بترسن که لێ یان بده‌ن. یامامۆستا که دێته‌ ده‌ر یا ده‌چیته‌ پۆله‌وه‌ داری به‌ده‌سته‌وه‌ بێت. چونکه پێغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌مویه‌تی: {عَلُّوا السُّوطَ حَيْثُ يَرَاهُ أَهْلُ الْبَيْتِ فَإِنَّهُ أَدَبٌ لَهُمْ} (۱)

ابن‌الانباری ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر ﷺ لێره‌دا مه‌به‌ستی لێدان نه‌بوو، چونکه هه‌رگیز فه‌رمانی وای به‌که‌س نه‌داوه، هه‌ر که سێکی ببینی که له‌منداله‌که‌ی یا له‌قوتابیه‌که‌ی ده‌دات قه‌ده‌غه‌ی کردوه و نه‌ی هێشتوه لێ ی بدات هه‌تا که له‌گه‌ل گياندارانیش، به‌لکو مه‌به‌ستی له‌م هه‌لواسینی قامچی یان دار ئاقل کردن و ترسان و به‌په‌وشت بون و بێ ده‌نگ بون و ژاوه‌ ژاو دروست نه‌کردن بوو. که ده‌فه‌رموی: {فَإِنَّهُ أَدَبٌ لَهُمْ} واته: له‌ئه‌نجامی هه‌لواسینی قه‌مچیه‌که‌و ببینیان له‌لێدان بترسن و ببێته‌ هۆیه‌ک بۆ گه‌رانه‌وه‌ و ئاقل بون، خۆ جوان کردن و به‌ئه‌خلاق و ئاکاری جوان و سیفه‌تی باش.. له‌ (المناوی فی فیض القدير ج ۴/۳۲۲) ی وه‌رگه‌راوه‌.

❖ لسی‌دانێکی سوک (الضرب الخفيف):

ئه‌گه‌ر ئه‌م کارانه‌ی پابردو سودی نه‌بوو، په‌روه‌ردیاران و باوکان بۆیان هه‌یه که به‌لێدانێکی سوک له‌قوتابی یا له‌منداله‌کانیان بده‌ن نه‌ک به‌لێدانێکی قورس که زیان به‌له‌شیان بگه‌یه‌نێت به‌تایبه‌تی له‌سه‌ر نوێژ نه‌کردن کاتێ ته‌مه‌نیان گه‌یشته‌ ده‌سالان، به‌گوێره‌ی فه‌رموده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ: {عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ الصَّلَاةَ إِذَا بَلَغُوا سَبْعًا وَأَضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا إِذَا بَلَغُوا عَشْرًا وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ} (۲)

(۱) أ. حسنه الألبانی فی صحیح الجامع.

ب. واته: له‌ماله‌وه‌ قه‌مچیه‌ک یا دارێک هه‌ل به‌اوه‌سن بۆ ئه‌وه‌ی منداله‌کان ببینن و لێ ی بترسن و بیما‌ری و هاره‌ به‌تانی نه‌که‌ن، چونکه ئه‌مه‌ هۆیه‌که‌ بۆ ئاقل کردن و بێ ده‌نگ بونیان. (وه‌رگه‌ی).

(۲) أ. صحیح رواه‌ البزار و غیره‌.

ب. واته: منداله‌کانتان فێری نوێژ بکه‌ن که گه‌یشته‌ حه‌وت سالان. وه‌له‌ده‌سالی دا ئه‌گه‌ر نوێژیان نه‌کرد لێ یان بده‌ن و جێگه‌شیان له‌گه‌ل خۆتان و له‌گه‌ل خوشکه‌کانیان لێک جیا بکه‌نه‌وه‌ واته‌ کو‌پو کچان له‌یه‌ک جیا بکه‌نه‌وه‌ دروست نیه‌ به‌یه‌که‌وه‌ له‌ژو‌ریک دا به‌یه‌که‌وه‌ بخه‌ون. (وه‌رگه‌ی).

جیاکردنه وه له نیتوان کوپان و کچاندا کارێکی زۆر گرنگه، بۆ ئهوهی باوک و دایکان بتوانن منداڵهکانیان له لادان و پێ ههڵ خلیسکان پرگار بکهو بیان پارێزن له کهل که لهی شهیتان به تایبهتیش کاتێک منداڵان ئهوه ههموو فیلم و زنجیره سیکی و پوته بێ ئهخلاقیانه له سینه ماو که ناله تهله فوێزی و فیدیهی بکهانه وه ده بینن، که هۆکارو پالنه ریکی کاریگهره بۆ گهنج و ههرزه کاره تازه ههلهوه کان وهك به نرین به سهر ئاگر دا بکهیت !! . بۆیه پێویسته باوک و دایکان لا لهم بابته گرنگه بکهونه وه و وریا بینه وه . ئهگهر هه چاریان نه کرا با په ردهیه که له نیتوانیاندا دروست بکهو له یهکیان جیا بکهونه وه و چاودێریان بکهو^(۱) هه رنه بێ لێکیان دور بخه نه وه و هه ر کهس له سهر پێخه فو جێگهی خۆی جیا بێت و چاودێری و ئاگاداریان بکهو.

ئهو هه لانهی که ده بی راست بکړینه وه (اڅگاو یجب تصحیحها) :

که لێک هه لهی ناشیرین و کاری ناشه رعی له نیتوان خه لکی دا بلوو بونه وه به تایبهتیش له نیتوان مامۆستایان به گشتی و فره مان به ران و کرێکاران و باقی چین و توێژه کانی تری کۆمه لگادا که به کارو باری گشتی و به رزه وه ندیه کانی گه ل هه ل ده ستن. بۆیه پێویسته ئه م هه له و بیهرو بۆچونانه راست بکړینه وه . بارو په وشت و ئا کارو هه لسو که وتیان راست بکړینه وه . چونکه ئه وانه به تایبهت ئی پرسراون له بهر ده م خوای گه رده دا هه روه کو خوای بالا ده ست و کار به جی ده فره موئ : ﴿ فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿۲۷﴾ عَمَّا كَانُوا

(۱) نمونه لهم باره و لهم بابته وه زۆرین که هه رزه کاران دواى ئه وهی له که ناله ته له فزیۆنیه کان و له سینه ماکان ئه م جۆره فیلمه بێ ئه خلاقیانه یان بینیه هێزی ئاره زوه کانیان هه لچوه و هێرشى بۆ هیناون کاتى گه پاره ته وه ماله وه ده ست درێژى کردۆته سهر خوشکی خۆی یادایکی خۆی، یه کى له و نمونه مامۆستا إبراهیم النعمه پێشه و او پێش نوێژى مرگه وتی ( ) له موصل دهی هینیته وه که هه رزه کارێک دواى ئه وهی له سینه ما گه پاره ته وه ده ست درێژى کردۆته سهر خوشکی بچکولهی و له ئه نجامی خوێن به ریونی (النزف) خوشکه که ی مرده ، له کوردستانی خۆشماندا لهم جۆره مان زۆرین هه روه کو ده ماو ده م ده یان گێر نه وه . (وه رگێتی).

يَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ ﴿١﴾ هه روه ها پيغه مبه ريش ﷺ فەرمويه تی: {إِنَّ اللَّهَ سَائِلٌ رَاعِ عَمَّا
إِسْتَرَعَاهُ: أَحْفَظْ ذَلِكَ أَمْ ضَيِّعُهُ؟} (١)

(١) سورة الحجر : (٩٢، ٩٣)

ب. واته: سويند به په روه ردگاري تو نه ی محمد هه مويان واته مرغه کان هه ر قسه و گفتارو کارو
کرده وه يه ک بکن له پوڅی دوايي دا لي يان ده پرسريته وه. چاکه که يان پاداشتي چاکه ودرده گريته وه،
خراپه ش سزای خراپه ی خوی ودرده گريته وه.

(٢) أ. حسن رواه النسائي .

ب. واته ک خوای گه وره له هه مو شوانتيك، سه رپه رشتياريك، له هه مو سه رکرده و به رپرسياړتيك
ده پيچيته وه له وه ی که له ژيړ ده ست و چاو ديړی يان دايه، ثايا وه ک پتويست پاراستويانن و هه قی
خويانيان داونه تی يا به پيچه وانه وه؟

هه‌له‌کانی هه‌ندی له مامۆستایان و فه‌رمانبه‌ران

بزانه ئه‌ی برای موسلمان - خوا پێنومایی ئیمه‌ش و ئیوه‌ش بکات - که زۆریک له مامۆستایان و فه‌رمانبه‌ران هه‌ن که مته‌ر خه‌م و هه‌له‌یان زۆره‌ و پێویستی یان به‌ ده‌ستگیرویی و نامۆزگاری و پێنومایی و گیرانه‌وه هه‌یه که له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد ده‌بنه‌وه:

(۱) له‌ده‌وام و له‌کاتی دیاری کراودا دوا مه‌که‌ون. ئه‌مه زیان به‌خه‌لکی ده‌گه‌یه‌نیت و ده‌بیته هۆی دوا خه‌ستنی کاره‌کانیان. ئه‌و مامۆستا و فه‌رمانبه‌رانه‌ی که له‌ده‌وام دوا ده‌که‌ون و له‌کاره‌کانی خۆیاندا ئه‌و موچه‌یه‌ی که وه‌ری ده‌گرن به‌قه‌ده‌ر ئه‌وه‌نده‌ی که مته‌ر خه‌می ئی ده‌که‌ن ئی یان حه‌رامه. جێگه‌ی داخه که له‌فه‌رمانگاکاندا که سێک نیه چاودیری فه‌رمانبه‌ران و مامۆستایان بکات. بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ی له‌ده‌وام دوا ده‌که‌ون یا له‌کاره‌کانیاندا که مته‌رخه‌می ده‌که‌ن سزا بدرێن. زۆریک هه‌ن له‌کاتی ئیش کردن و قه‌له‌بالتی دا ده‌پۆنه ده‌رو دوا‌ی به‌رژه‌وه‌ندی یه‌کانی خۆیان ده‌که‌ون یان له‌بازاربه‌کاندا بۆ هۆده‌و بۆ ئیش ده‌سوپێنه‌وه و ئه‌و هه‌موو خه‌لکه‌ش و له‌پاش ده‌رگای ژوره‌که‌ی دا چاوه‌پێی ده‌که‌ن. له‌خوا ناترسن و کاره‌کانیان بۆ پاناپه‌رپێن و چه‌ندان پۆژ هه‌ر به‌فشه هات و چۆیان پێ ده‌کات. هه‌یانه له‌پێگه‌ی دوو له‌شوێنه‌ دوره‌کانه‌وه دێن و خه‌رجیه‌کی زۆریش خه‌رج ده‌که‌ن و کاره‌کانیشیان بۆ جی به‌جی ناکرێت. ئه‌گه‌ر بیته و ئی پرسینه‌وه و چاودیری هه‌بیته ئه‌م که مته‌ر خه‌میانه پو ناده‌ن. سه‌یر له‌وه دایه زۆریک له‌سه‌رۆک فه‌رمانگه‌و به‌رپرسیاران خۆیان به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆیان هه‌لناستن، ئه‌ی گله‌یی چی له‌فه‌رمانبه‌رانی ژێره‌وه ده‌که‌یت و چۆن به‌ئهرکی سه‌رشانیان هه‌ل ده‌ستن.

(۲) کاته‌کانی خۆت به‌خوێندنه‌وه‌ی پۆژنامه‌ و گوڤاره‌کان و پێشوازی کردن و دانێشتن له‌گه‌لێاندا و هه‌ر کاریکی تر که ده‌بیته هۆی دواخه‌ستنی کاره‌کانت به‌فیرۆ مه‌ده، چونکه ئه‌وانه ده‌بنه هۆی دواخه‌ستنی کاره‌کانت و کاری ئه‌وانه‌ی کاریان لای تۆیه له‌هاولاتیان

به‌تایبه‌تیش له‌کاتیک دا که‌خه‌لکیکي ژور نیشی یان به‌تو بیت و چاوه‌پوانت ده‌کن. یاخود قوتابیان له‌پول دا چاوه‌پوانی تو بکن که‌وانه یا پی بلتیت. ژور جاری واهیه‌فه‌رمانبه‌ر میوان له‌دوای میوانی هاتوه و بردویه‌تیه ژورو ماوه‌یه‌کی ژور به‌چند قوئی یابه‌دو قوئی قسه و باسی دریژ دریژان کرده و خه‌لکانیکي ژوریش له‌پاش ده‌رگا چاوه‌پوانی جه‌نابین نیشه‌کانیان بو جی به‌جی بکات. هی واهیه‌ته‌نیا نیمزایه‌کی ده‌وی. وای لی هاتوه له‌گه‌ل دوستو خزمه‌کانیاندا کاتی ده‌وامی ته‌واو بووه و خه‌لکه‌کی بو به‌یانی نین داونه‌وه و پویشتون.

نهمه له‌ژوریک له‌فه‌رمانګاکان پوی داوه، کاتیک بابای به‌رپرس میوانی هاتوه به‌کابرای به‌رده‌ستی ګوته ده‌رگا که دابخه و بلی: کاک فلان که‌س جاری میوانی هیه‌وه که‌س مه‌که ژور. تا خه‌لکیکي ژور له‌و ماوه‌یه‌دا کو دهنه‌وه و له‌سر پی یان وه‌ستاوون نیش و نازاری ده‌رونیان له‌سر یه‌ک که‌له‌که بووه هینده‌ی چاوه‌پوان بون و پیشیان خواردوته‌وه. ژور جار له‌ته‌نجامی نهم کاره نابجی یه‌ ناچاری به‌رتیل دان‌ودپاری بو بردن بون به‌ کابرای به‌رده‌ست هه‌ر نه‌ونده بیان کاته ژور یاخود وه‌ره‌قه‌کانیان لی وه‌ر بگریته و بو جه‌نابی فه‌رمانبه‌ری به‌پړوه‌به‌ر یابه‌رپرسیان به‌ریته و نهمیش ته‌نیا به‌ه‌وای نه‌فسیکه‌وه نیمزاکه‌یان بو بکات، یان ژور جاریش به‌رتیل بو کاکي فه‌رمانبه‌رو به‌رده‌ست به‌یه‌که‌وه هاوبه‌ش ده‌بن. بی نه‌وه‌ی ګوی بدنه‌ مانده بون و کویره‌وه‌ری نه‌و خه‌لکه (مراجعین) انه که‌ناپوره‌ی خه‌لکه‌که‌ش ده‌بینی خو به‌ژوردا ده‌کن له‌ناچاریان، نهمیش به‌سه‌ریاندا ده‌شپړنیت و ده‌لی: به‌سه‌ره وه‌رنه ژور، که‌چی بو خوئی له‌ولاوه کاته‌که‌ی به‌قسه کردن له‌گه‌ل دوسته‌کانی دا ده‌باته سه‌رو به‌فیرپی ده‌دات و که‌سیش به‌سه‌ر نه‌ودا ناشپړنیت، له‌سه‌ر سه‌ریشی نویسه (سه‌ردانی تایبه‌تی قه‌ده‌غیه — الزیارات الخصوصیه ممنوعه) . نهم کاره نابجی و پر خه‌ماویانه هه‌ندی له‌به‌رپرسان لی ی به‌رپرسن که‌نه‌رمی له‌گه‌ل نه‌وانی ژور ده‌ستی خو‌یان و به‌رده‌سته‌کانیاندا ده‌ی نوین.

یاخود خوځان نه نجامی ددهن. نه وه ته عثمان رضی الله عنه مویه تی: (إِنَّ اللَّهَ لِيَزْعَ بِالْسلطانِ مَا لِيَزْعَ بِالْقُرْآنِ) ^(۱).

۳) خوی گوره چاودیری کرده وه کانی تو ده کاتو ناگای لیته چ بلای و چی بکهیت دادور (الحاکم) بیت، ماموستا بیت یافه رمانبر بیت، یان هر شتیکی تر بیت. ناگات له برا هاو لاتی ه کانت (المراجعین) بیت و سوزو بریایه تیت ه بیت بویان، به شیوه یه کی باش و دروست ه لس و که وتیان له گه لدا بکه، هه روه ک چون خوت پیت خوشه ه لس و که وت له گه لدا بکن، چیت بو خوت پی خوشه نه وه شت بو نه وان پی خوش بیت، کاره کانیان بو جی به جی بکه و ناسانکاریان بو بکه و کاریان لی قورس مه که و ناموزگاریان بکه و خه لکی له هه له بیان گیره وه. پروانه فرموده ی پیغه مبر رضی الله عنه که فرموده تی: {الدین نصیحة، قلنا لمن یارسول الله؟ قال: لله ولکتابه، ولرسوله، ولأئمة المسلمین وعامتهم} ^(۲) ناموزگاری کردن و گیرانه وه ی موسلمانان ته نیا نه رکی سرشانی زانیان و وتار بیژان نیه که له مزگه وتدا خه لکی ناموزگاری ده که ن، به لکو نه رکی سرشانی هه مو موسلمانیکه له ناست خویه وه به تایبه تیش ماموستایانی سره تایی و ناوه ندی و دوانا وه ندیه کان و ... تد. ناخر چه ندان فرمانبر هه ن پینومایی مراجعه کانیان نا که ن و ریگه ی پاستیان نیشان ناده ن پی یان نالین کاره که یان چی ده وی و چی ناوی، به سهری زمان وه لامیان دده نه وه و هر ویلیان ده که ن. چه ندان جار به نه شاره زایی نه م شارو نه و شارو نه و

(۱) واته: هه ندی کاروش هه ن به قورئان لاناچن، خوی گوره به میزو ده سلات لایان ده بات. بویه نه که به پرسان لی پیچانه وه و هه ست به به رپر سیاریتیان هه بیت فرمانبره ران ناتوانن وا بکه ن. (وه رگیزی).

(۲) ۱. رواه مسلم.

ب. واته: نایین ناموزگاری و گوئی پایله. کوتان بو کئی نه ی په سولی خوا؟ کوتی: بو خوی گوره بو قورئانی پیروژ و بو پیغه مبرو بو زانا و پیشه واو به رپرسانی موسلمانان و بو هه مو خه لکی موسلمانان به گشتی. (وه رگیزی).

فرمانگه و نه و فرمانگه یان پی ده‌کن و خه‌جیه‌کی ژوریشیان پی خه‌ج کردون. نه‌مه له‌نه‌نجامی پښتو‌مایي نه‌کردنی کاکی فرمانبه‌ر! راستیه‌کانیان پی نه‌گوتون که چی پټویسته بیکات، ژور جار فرمانبه‌ری وا هیه له‌ناو خودی فرمانگه‌که‌دا پی ی نالی: کاکه بیبه بؤ فلانه شوین یا بؤ فلان که سو فلان به‌شی فرمانگه‌که. ناچار کابرای مراجع ماوه‌یه‌کی باش خولی خواردوه و له‌م و له‌وی پرسویه تاد‌ژویو‌یه‌تیه‌وه به‌تایبه‌تی نه‌وانه‌ی نه‌خوینده‌وارن.

۴) خۆت به‌زل مه‌زانه و خۆت به‌سمر مراجعه‌کان دا بامه‌ده و له‌خۆت بایی نه‌بیت و خۆت له‌وان به‌زلتر مه‌زانه، چونکه هر چه‌نده گه‌وره بی تو لای خوی په‌روه‌ردگاری جیهانیان بچوک و بی ده‌سه‌لاتیت. توش هر په‌کښکیت له‌و خه‌لکه و نه‌ندامیکي له‌وان واته نه‌ندامیکي نه‌م گه‌له‌ی و نه‌وانیش برای تون و هیچت له‌وان پتر نیه. ته‌نیا شاره‌زایی و زانیاریت نه‌بیت له‌و بواره‌دا، موچه‌ش له‌به‌رامبه‌ر نه‌و کاره‌دا و ده‌ده‌گریت و به‌به‌لاش نیش ناکه‌یت و بؤ خزمه‌تی نه‌و خه‌لکه به‌کړی گیراوی و به‌خیری خۆت کاریان بؤ ناکه‌یت. بؤ راپه‌راندنی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی هاو‌لاتیان له‌سمر نه‌و کورسی و جیگه‌یه دانراوی وریابه خۆت لی نه‌گورپیت و سهرت لی نه‌شیویت. ده‌ی نام‌ژگاریه‌که‌ی لقمان بینه‌وه به‌ر چاوی خۆت که‌خوای گه‌وره له‌سمر زمانی لقمان‌وه بؤمانی ده‌گپ‌پته‌وه و ده‌فرموی: ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ (۱)

(۱). ا. (سورة لقمان: ۱۸)

ب. واته: هرگیز پوت له‌خه‌لکی وهر مه‌گپ‌ره و خۆت له‌خه‌لکی به‌زلتر مه‌زانه و لیو له‌خلکی مه‌ل مه‌قرچینه و یال‌زیان لی بامه‌ده و تیزو لیو ولچکیان لی مه‌گره، و به‌فیزو پوچ زلیه‌وه به‌سمر زه‌وی دا مه‌پړ و له‌خۆت بایی نه‌بیت چونکه خوی گه‌وره پوچ زل له‌خوبایی بو و نه‌و که‌سانه‌ی خوش ناوین که‌شانازی بی شریعانه به‌خویانه‌وه ده‌کن. (وه‌رگپ)

نهرکی کریکارو خاوه نکار (واجب العامل وصاحب العمل):

- (۱) به دلسوزی نیش بکه و بی کار کاتی خوت به فیرۆ مه ده، هر کاتیک نیشته بۆ هر که سیک کرد، بۆ نه وهی کری یه کی حه لال وهر بگریته به دلسوزی و به پاکی بی که مته ر خه می و بی خیانه ت نیشی بۆ بکه .
- (۲) ئامۆزگاری خاوه نکار بکه، و فیلی لۆ مه که باناموسلمانیش بیت به پی ی فه رموده ی پیغه مبه ر ﷺ کاره که ی بۆ بکه که ده فه رموی: { من غشنا فلیس منا }^(۱).
- (۳) پیویسته له سه رت له نیشه کاندای کارامه و شاره زاو لیزان بیت چونکه پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: { إِنْ اللّٰهُ یحب إِذَا عمل أَحَدُکُمْ عملاً أَنْ یَتَّقَنَهُ }^(۲)
- (۴) زۆر سور به له جی به جی کردن و به جی گه یاندنی په یمان و وه عدو وه فاییت هه بیت و پیچه وانهی وه عده کانت مه به، بۆ نه وهی متمانه ی خه لکی بۆ خوت و ده ده ست بیتیت و بره یان بیت هه بیت، بۆ نه وهی نه که ویته ناو گوناهی گه وره وه. پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: { آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذِبًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُؤْتِمِنَ }^(۳) خان

(۱) ا. صحیح رواه الترمذی .

ب. واته: هر که سیک فیلمان لۆ بکات له نیشه نه واته موسلمان نه. (وه رگپ).

(۲) ا. حسن رواه البيهقي.

ب. واته: خوی گه وره نه و که سه ی خوش ده ویت که نه گه ر کاریک بکات نه و لۆ ی ده خه فتی و به شاره زای و به لیزانانه نه و کاره ده کات نه که به نه زانی و به هه پره مه کی ملی پیوه نیت و نیشه که ش له خاوه ن کاره که تیک بدات و زانی پی بگه یه نیت. (وه رگپ).

(۳) ا. متفق علیه .

ب. واته: نیشانه کانی دورویی سی شتن: نه گه ر قسه ده کات درو یانی تیدا ده کات، وه نه گه ر وه عدو په یمانیکی دا پیچه وانهی په یمانه که ده جوتیه وه و موخاله فه ده کات، وه نه گه ر نه مانه ت و سپارده په کی پی سپێردرا خیانه تی تیدا ده کات. (وه رگپ).

۵) پئویسته له‌سەر خاوه‌نکار که‌کرئ ی ته‌واو به‌قه‌ده‌ر ئه‌و کاره‌ی بۆ کردوه بداته کرێکار. به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر پێک که‌وتنێک له‌ نێوانیاندا هه‌بو، وه‌نابی کرێ یه‌که‌ی دوا بخات له‌گه‌ڵ له‌کاره‌که‌ی بوه‌وه باخیرا کرێ یه‌که‌ی بداتی و نه‌هێلێ ئاره‌قی نێو چاوانی وشک ببێته‌وه. ئه‌وه‌ته پێغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌رمویه‌تی: {مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ} (۱)

لاسایی کردنه‌وه‌ی کوێرانه‌ زیانبه‌خشه‌ (التقلید الاعمی ضار):

له‌و هه‌موو خه‌وش و هه‌لانه‌ی که‌له‌ناو موسڵمانادا بلآو ته‌شه‌نه‌ی کردوه، ده‌بێ چاره‌سه‌ری لێ‌پراوانه‌و به‌په‌له‌ی بۆ بکریت، یه‌کێ له‌و هه‌له‌ گرچو برانه‌ بریتیه‌ له‌لاسایی کردنه‌وه‌ی کوێرانه‌. له‌هه‌ندێ له‌ موسڵمانان خوا چاکی بکات و پێنوما ییمان بکات هه‌ن هه‌روه‌ک توتی ئاسا لاسایی کوێرانه‌ی پۆژه‌لات و پۆژئاوا ده‌که‌نه‌وه. هه‌ر کارو کرده‌وه‌و گۆته‌یه‌ک که‌له‌وێ ده‌کریت یاده‌گوتریت بێ ئه‌وه‌ی له‌واتا که‌ی بگه‌ن و له‌بیژنگه‌و له‌ ته‌له‌ی بده‌ن. به‌داخه‌وه‌ لێره ده‌ست به‌جێ کاوێژ ده‌کریته‌وه‌و دوباره ده‌کریته‌وه‌و کوێرانه‌ لاسایی ده‌که‌نه‌وه به‌ناوی شارستانیته‌و پێش که‌وتنه‌وه‌وه، به‌رله‌وه‌ی له‌وێ بکه‌وێته مه‌یدانی کار پێ کردنه‌وه، لێره ئی ی بونه‌ته‌وه، ئه‌مه‌ش کاریکی زۆر خراب و ترسناک و پێ مه‌ترسیه‌.

(۱) زۆر وریاو ورد بین به‌ ئه‌ی برای موسڵمان، هه‌ر شتێک تابه‌ته‌واوی نه‌چیه‌ بنج و بناوانی لاسایی کوێرانه‌ی مه‌که‌وه، به‌ته‌رازوی ئیسلام و به‌رنامه‌که‌ی خوا بیکێشه‌ ئه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ به‌رنامه‌ی خوا هاته‌وه‌ ئه‌وا جێ به‌جێ ی بکه‌و کاری پێ بکه‌، چونکه‌ له‌وانه‌یه‌ له‌ئیسلامدا جێگه‌ی نه‌بێته‌وه: یه‌کێ له‌و کارانه‌ ئه‌لقه‌ی بوکو زاویه‌تی (ژن و می‌ردایه‌تی ..) که‌ناهه‌نگی ناشه‌رعی بۆ ده‌گێژن و کچه‌ (بوکه‌ خان) له‌پێش چاوی ئه‌و هه‌مو ئاپۆره‌ی خه‌لکه‌ تیکه‌له‌

(۱). متفق علیه‌.

ب. واته‌: هه‌ر که‌سێک پاره‌ی هه‌بوو قه‌رزه‌کانی نه‌دانه‌وه‌ ئه‌وه‌ سته‌مکاره‌. (وه‌رگێژ)

له پياوو له ژن، له كوپو له كچ نه لقه له په نجه ی كوپه (كاكي زاوا) ده كات گوايه به مه ده زگيران ياميرده كه له تيكه لي له گه ل ژنانو كاري خراپه ده گيرتته وه و كورت به ستويه تيه وه، نازاني كه ميرده كهي خوانه خواسته خراپو شه پوال پيس بيت هر كه له و دور كه وته وه نه لقه كهي له په نجه دهر ديني و به كه يفي خوي ده تواني كه ين به ينان بكاتو بي نه وه ي ژنه كهي ناگاشي لي بيت. نه م نريته هي موسلمانان نيه و له فله كان (النصاري) وه رگيراوه به تايبه تيش كه نه لقه كه يان نه نگوستيله كه له زير دروست كرايت، نه وه له م حالته دا هر حرامه و دروست نيه له په نجه بكرت.. پيغه مبه ﷺ قه ده غهي كرده كه چاو له كارو كرده وه و گفتاره كاني كافران بكه ين و خو به وان بچوينين هه روه كو فرمويه تي: {مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ} (۱)

(۲) لاسايي كرده نه وه ي شته بيژراوو بؤگه نه كان كه سه رشوپي و مل كه چي و نه هامه تي بؤ موسلمانان دينيت، به هوي كار كردن و حوكم كردن به ياساو ده ستوري پوژناوايي دژو پيچه وانه ي ياساو ده ستوره كاني ئيسلام واز هينان له شه ريعه تي خوي به رزو بالا ده ست كه موسلمانان له سه ر ده مي چه رخي پيغه مبه رايه تي و سه حابه كان وشوين كه وتواني پي سه ر به رزو سه ر فرازو به خته وه رو به عزيزه ت بون.

(۳) وريابه زير له ده ستو له په نجه نه كه يت چونكه بؤ پياوان حرامه و بؤ ژنان حه لال: {فعن ابن عباس رضي الله عنه، أن رسول الله ﷺ رأى خاتماً من ذهب في يد رجل، فنزعه فطرحه، وقال: {يعد أحدكم إلى جمره من نار، فيجعلها في يده} ففيل للرجل بعدما ذهب رسول الله ﷺ : خذ خاتمك انتفع به، قال: لا والله لا أخذه أبداً وقد طرحه رسول الله} (۴)

(۱). صحيح رواه أبو داود.

ب. واته: هه ركه سيك خو به هر كه س وگه ل و كوپو كومه ليك بچوينيت نه وه له وانه. (وه رگيپ).

(۲). رواه مسلم.

ب. واته: پيغه مبه ﷺ نه نگوستيله يه كي زيري له په نجه ي پياويك دا بيني ده ري هينا و فري ي دا. فرموي: نايا ئيره به ده ستی خوتان حه ز ده كن پشكويه كي ناگر له ده ستی خوتان بكه ن؟ نه و

لهم فرموده‌دا لهم حوكم و سودانه‌ی خواروه و مرده‌گرین :

﴿ هرکه سیک خرابه‌کاریکی بینی که‌وا خرابه ده‌کات پیویسته قه‌ده‌غی بکات و بی‌گیریت‌وه، وه‌ک نه‌وه‌ی له‌نمونه‌ی سه‌روهه بینیمان واته له‌ده‌ست کردن‌وله‌په‌نجه کردنی زیر. ه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ لهم فرموده‌یه‌دا پونی کردۆت‌وه که‌فرمویه‌تی: { من رأی منکم منکراً فلیغیره بیده، فإن لم یستطع فبلسانه، فإن لم یستطع فبقلبه، وذلك أضعف الأیمان } (۱)﴾

﴿ پیغه‌مبه‌ر ﷺ زیری به‌پشکویه‌کی ناگر چواندو فرموی له‌پۆژی قیامه‌تدا ده‌بیته پشکویه‌کی ناگرو له‌په‌نجه‌تان ده‌کریت، نه‌مه‌خۆی له‌خۆی دا نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌له‌گوناهه‌گه‌وره‌کانه.

﴿ نه‌گه‌ر نه‌نگوستیله‌ی زیرت ه‌به‌بو ده‌توانی بی‌فرۆشیت‌وه‌و سود له‌پاره‌که‌ی وه‌ر بگریت، نه‌ویش به‌گویره‌ی قسه‌ی سه‌حابیه‌که‌که‌له‌فرموده‌که‌دا ه‌اتوه: (نه‌نگه‌ستیله‌که‌ه‌ل بگه‌روه‌و سودی لی وه‌ر بگه‌ره).

﴿ پازی بونی سه‌حابیه‌که‌به‌قسه‌ی پیغه‌مبه‌رو فری دانی نه‌نگوستیله‌که‌له‌په‌نجه‌ی داو به‌و په‌پی سنگ فراوانیه‌وه فرمانی پیغه‌مبه‌ری قبول کردو ناپازی

نه‌نگوستیله‌ زیره له‌ پۆژی قیامه‌ت ده‌بیته پشکویه‌کی ناگرین له‌دۆزه‌خداو ده‌کریته په‌نجه‌تان. دوی نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پۆیشت به‌کابرایان گوت: برۆ نه‌نگوستیله‌که‌ت ه‌ل بگه‌روه‌و برۆ بی‌فرۆشه‌و پاره‌که‌ی بۆ مال‌وه‌ خه‌رج بکه‌و سودی لی وه‌ر بگه‌ره، گوتی: نه‌به‌خوا ه‌لی ناگرم‌وه‌ مادام پیغه‌مبه‌ر ﷺ فری ی دا و فرموی حه‌رامه‌ تازه من نامه‌ویت‌وه‌و ه‌لی ناگرم‌وه‌ (وه‌گپی). (۱) ا. رواه مسلم.

ب. واته: هرکه سیک خرابه‌کاریکی دیت خه‌ریکی گوناح کردنه‌ با به‌ده‌ست بی‌گیریت‌وه‌و نه‌ه‌لی نه‌و خرابه‌یه، نه‌و گوناهه‌یه‌ بکات، خۆ نه‌گه‌ر به‌ده‌ست و به‌ده‌سه‌لات نه‌یتوانی با به‌زمان پی ی بلی و نامۆزگاری بکات، نه‌گه‌ر به‌م ڕینگه‌یه‌ش نه‌یتوانی و له‌وه‌ ترسا که‌توشی فیتنه‌و نا‌کۆکی ده‌بیته‌ ه‌رنه‌بی‌ بابه‌دل پی ی ناخۆش بیته‌. دیاره‌ نه‌مه‌ش نیشانه‌ی بی‌ه‌یزی پله‌ی نیعمانه‌و ته‌نیا گه‌ردیله‌یه‌کیش نیعمانی له‌دل دا نیه‌ ده‌نا نابی‌ موسلمان نه‌وه‌نده‌ بی‌ه‌یز بیته‌ که‌نه‌توانی نامۆزگاریش بکات. (وه‌زگپی).

نەبو، دواتریش ھەڵ نەگرتنەو ھەڵ چەندە سەحابیەکی تر پێی گوت ھەڵی بگرەو ھەو بیفرۆشەو سودی ئی وەر بگرە، ئەمە خۆی لەخۆی دا بەھیزی ئیمان و قوربانی دانە لەپێناو دینە کەیدا دەسەلمیشت.

پوختەئێ کار (تاخلاصہ):

گەنج ولای موسلمانان گەر حەزیان ئی بو ئەنگوستیلە بکەنە دەستیان دەتوانن ئەنگوستیلە و ئەلقەئێ زیو لەپەنجە بکەن. لەزێریش جوانترە و شێوەئێ زیوینی درە و شاوھیی ھەبە، سەرباری ئەمەش نرخە کەشی کە مەرە و ئایینی پیرۆزی ئیسلام بۆ پیاوان و بۆ ژنانیشی حەڵال کردو.

جاریکیان ئامۆژگاری باریەکی موسلمانم دەکرد کاتێک دیتم ئەنگوستیلە لە یەکی زێرێ لە دەستدا بو، ئەم فەرمودە یە پێغەمبەر ﷺ بۆ باس کرد، ئەویش زۆر بەسینگ فراوانی و ھەلامی دامەو ھەو ئەنگوستیلە کە ی داکەندوای بەمن و منیش چومە بازارو بۆیم فرۆشت و ئەنگوستیلە لە یەکی تری زیوم بۆ کپێ و باقیە کە ی ترم دایەو دەستی و زۆریشی پێ کە یف خۆش بو، ھەمو مامۆستا کانی تریش چاویان لەو کردو زێرە کانیان فرۆشتەو ھە ی زیویان کپێ. فەرمودە بۆندارە کە ی پێغەمبەر ﷺ زۆر پاستە کە فەرمویت: { من سنّ سُنّة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها من غير أن ينقص من أجرهم شيء } (١)

(١) ئیمەئێ موسلمان پێوژیستە لەسەرمان تەنیا لەو شتانەدا لاسایی پۆژئاواییەکان بکەینەو ھەو دۆزینەو ھەو داھێنانە تازەکان لە بواری تەکنۆلۆژیای پێداویستی یەکانی ژیانی دنیا یی ھەو: فێرکە و زێر پۆش و ژێر دەریایۆک (الفواصة) و گەلیکی تر لەم چە کە پێش کەوتوانە، تائیمە پێویستی مان بەوان نەبێت و خۆمان دروستیان

(١) أ. رواه مسلم.

ب. واتە: ھەرکە سێک لە ئیسلامدا سوننەتێکی باش داھێنێت ئەو پاداشتی خۆشی و پاداشتی ئەوانەش وەر دەگرێتەو کە لە دواي خۆی کار بەو سوننەتە دەکەن پێ ئەو ھەو لە پاداشتی ھیچیان کەم بکاتەو. (وەرگێت).

بکه‌ین و به‌رګری پی له‌نایین و نیشتمان و خاک و نیشتمان و خاک و خول و زیدی باوک و
 باپیرانی خۆمانی پی بکه‌ین و بیپاریزین. نه‌ک له‌خوړازاندنه‌وه و سه‌ماو سوړدان و
 بانګه‌شه و بلو کردنه‌وه‌ی بی نه‌خلاق و پوت کردنه‌وه‌ی نافرده‌تان و ګه‌لیکی تر له‌
 کرده‌وه بۆګه‌نه زیان به‌خشانه‌دا لاسایی کویرانه‌یان بکه‌ینه‌وه، نه‌مه خزان و
 داهیزران و لادانه بۆ موسلمانان. پاستی ګوتوه شاعیر که‌ګوتویه‌تی:

قُلْدُوا الْغُرَبَى، لَكِنْ بِالْفَجْرِ   وَعَنِ اللَّبِ اسْتَعَارُوا بِالْقَشْرِ^(۱)

(۲) نایینی نیسلام نه‌ک هر له‌مه قه‌ده‌غی کردوین، به‌لکو له‌ناو خوښماندا قه‌ده‌غی
 کردوین لاسایی په‌کتری له‌کرده‌وه خرابه‌کاندا نه‌که‌ینه‌وه. ه‌روه‌کو (ایین مسعود)
 ف‌رمویه‌تی: (لَا يَكُنْ أَحَدُكُمْ إِمْعَةً، يَقُولُ: إِنَّ أَحْسَنَ النَّاسِ أَحْسَنُ، وَإِنْ أَسَاءَ النَّاسُ
 أَسَاءَتْ، وَلَكِنْ وَطَّنُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى أَنْ تَحْسِنُوا إِذَا أَحْسَنَ النَّاسُ، وَالْأُتَّظَلَّمُوا إِذَا أَسَاءَتْ
 النَّاسُ)^(۲)

جیګه‌ی داخه ه‌ندی که‌س که‌ناموژګاری ده‌که‌یت و پی یان ده‌لټیت فی‌ل مه‌که‌ن و
 دروین مه‌که‌ن و کچانتان و ژنانتان بارپوت (سفور) و به‌رد لا نه‌بن و بۆ بیګانه له‌به‌رو

(۱) واته: لاسایی پوژناواییه‌کان ده‌که‌نه‌وه، به‌لام له‌چیدا؟ له‌کاری خراب و فیتنه و له‌تاوان و بی
 نه‌خلاق و فاحشه و ناوه‌پوت کردنی نافرده‌تان و سفوری دا، له‌بری نه‌وه‌ی له‌کاره باش و کاکله و کروک و
 ناوه‌روک و په‌سوده‌کاندا لاسایان بکه‌نه‌وه له‌شتی پوخل و توپکلی بی سودیان لی و ده‌ده‌ګرن (وه‌رګین)
 (۲) واته: هر په‌کک له‌نیوه و نه‌بیټ بلی: نه‌ګر خه‌لکی باش بون وکرده‌وه‌ی چاکیان کرد نه‌وا منیش باش
 ده‌به‌و کرده‌وه‌ی باش ده‌که‌م، وه‌نه‌ګر خه‌لکی خراب بو وکرده‌وه‌ی خرابی کرد منیش خراب ده‌به‌و کرده‌وه‌ی
 خراب ده‌که‌م، به‌لام نیوه به‌پیچه‌وانه‌ی نه‌م رایه‌بن، ه‌میشه نه‌فسی خوتان وا لی بکه‌ن که‌خه‌لکی چاکه‌یان
 کردو له‌ګه‌لندا باش بون توښ باشتر وه‌لامیان بده‌وه و له‌ګه‌لیاندا باشتر به، یان تر له‌خه‌لکی باشتر به
 موسلمانیکي کرده‌وه باش وقل له‌خوا پاریزی به‌وادار به، وه‌نه‌ګر خه‌لکی خراب بون وکرده‌وه‌ی خرابیان
 ده‌کرد تر واه‌به مروتیکي به‌واداری داد په‌روه‌رو باش به، یا نه‌ګر خه‌لکی له‌ګه‌ل دا خراب بون تر
 به‌پیچه‌وانه‌وه چاکه‌یان له‌ګه‌ل دا بګر سته‌مکار به‌نه‌ګر خه‌لکی خراب بون، واته له‌ه‌قی خوت پتر ده‌ست
 دریزی مه‌که چونکه خوی ګوره ده‌ست دریزی کارانی خوش ناوین ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِلِينَ﴾

بازارپه کان خۆ نه پازیتنه وه و بۆن و بهرامه ی خۆش له خۆ نه دهن و دهم و چاو له دهرمانی
ماکیاج و پهنگاله سوره نه پازیتنه وه و دهر بجن بۆ دهر وه و خه لکی به تاییه تی گهنچ و
لاوان و هه رزه کاران به خۆیان وه گوناح بار نه کهن، چونکه نه وانه و پیرای گوناحی خۆیان می
نه وانیشیان ده گاتی، که چی نه و به پیزانه لیوت لی هه ل ده قرحیتن و لوت به رزانه ده لیتن:
کاکه نه و خه لکه هه مویان به لیشاو درۆیان ده کهن، فیل و فیلبازی ده کهن، مۆدیله هه مو
که سیک ژنو که کانیان پوتن خۆ من له وان پتر نیم...

ده یانه وی هه مویان لاسایی به کتری به کهن وه، نه خیر براكه م ناگادار به له گه ل
کاروانی بیرۆکه بۆگه نه کاندایه پێدا مه پۆ و لاسایی کوپرانه ی خراپ و خراپه کاریان مه که وه.
٤) لاسایی جلو به رگو پۆشاکي بیگانه مه که نه وه، نه و پانتۆله ته سکو بی شه رعیانه
له بهر مه که ن که هه مو عه وره تی مۆف ده رده په ریتیت چ می ژنان و چ می پیاوان.
بائافره ته کانتان سه ر پوت و قوت و سفور نه بن و پۆشاکي شه رعی له بهر به کهن، و لاسایی
پۆژئاوی و فه په نسی به کان مه که نه وه (البرنطیة) که دروشمیکي کافران و جوله که و فه له کانه
په چاو مه که ن. نه و فه رموده ی که ده فه رموی: { من تشبه بقوم فهو منهم }^(١)

موسلمان پتویسته له سه ری که خۆی به پیغه مبه ر ﷺ و سه حابه کان و پیاوچاکان
بجوینیت و شوین که وته ی نه وان بن و چاو له و که سانه نه که یین که ده ستیان به غه یری
به رنامه ی ئیسلامه وه گرتوه و موسلمان نین. دژایه تی به رنامه که ی خوا و موسلمانان
ده که ن و به رنامه ی خوا ی بالا ده ست و کار به جی پازی نین.

(١) ا. صحیح رواه ابو داود.

ب. واته: هه ر که سیک خۆ به هه ر که سو گه لیک بجوینیت نه وه له وانه و له ئیمه نیه واته
موسلمان نیه. (وه رگپ).

بۇ خوشكانى مامۇستا لى سەرەتايى و قۇناغەكانى ترى خويندن (الى المعلمات والمدرسات):

ئە زانىيارى و پېنومايىنەنى كە ئارپاستى مامۇستايان و پەرورە ديارانى پياو كراو،
ئاواش ئارپاستى پەرورە دياران و مامۇستايانى ئافرەت كراو، وەلى ھەندى ئەرک و
پېداويسى تر ھەن پەيوەندن بە خوشكانى مامۇستا و فەرمانبەر و پېويستە پەچاويان
بەن و بەو پەپرى پەزەمەندى و سنگ فراوانى و جى بەجى يان بەن، دەنا لە بەردەم
دادگای دادوهرىتى خودای دادپەرورەدا لە دنيا و لە قیامەتدا بەرپرس دەبن و خوى گەرە لى
يان دەپېچىتەو. ھەندى لە ئەرک و پېويستى يانە برىتیتن لە مانەنى خوارەو:

پۇشاكى شەرعیانە (الحجاب الشرعي):

پېويستە لە سەر خوشكانى مۇسلمان بە تايبەتى مامۇستايان و پەرورە ديارانى
ئافرەت چ لە قۇناغى سەرەتايى وچ ناوہندى و دواناوەنى و زانگۆکان و پەيمانگاگاندا
كە بە پۇشاكى شەرعى تەواوە بچنە قوتابخانە و پۆلەكانىانەو، دەنا خويان بەرپرسىار
دەبن لە بەر دەم خوى گەرەدا، باشتريش وایە پۇشاكە پەنگى پەش بېت، چونكە
لە ھەمو پەنگەكانى تر دورە فیتنە ترە. أم سلمة گوتى: كاتى ئەم ئايەتە ھاتە خوار
كە دەفەرموى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ
عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبَابٍ﴾ (۱)

(۱). سورة الأحزاب: (۵۹).

ب. واتە: ئەى پېغەمبەر ﷺ بە خىزانەكانت و بە كچەكانت و بە ژنانى بېرواداران بلى: با لە چەك و بالا
پۇشەكانيان بە سەر سەر و شان و مل و بە سەر گشت گيانيان دا شوپ بەنەو تالە بەر چاوى خەك ديار
نەبن وەك لە تەفسىرەكاندا ھاتو دەفەرمون لە شارى مەدينەدا پياو خراپ و داوین پيس نۆد بون كاتى
شەوانە ئافرەتانى دەچونە دەرەو بە كەنتىزە (الإمام) و بە ئافرەتانى ئازادەو (الحرائر) بۆ ئەنجام دانى

ژناني نه نساړ هاتنه دهر و له سهر سهریان کڅمه لیک پوښاک و لچکی شرعی و بهه یو او حه شمه تیان له سهر کړدبوو هر ده تګوت پوله قاروهیه کی په شو و به وبقاری نارام گرتوو بی جمو جول له سهر سهریان نیشتونه ته وه .

ماموستای خانم نه گهر به پوښاکي شرعی به وبقارو به حه شمه ته و دور له خورپازاندنه وه و سورو سپیاو کړدن و ماکیاچ کړدن بچنه قوتابخانه و ناو پوله کانیا نه وه ده بڼه نمونه یه کی کړده کی (عملي) زیندو بڼو قوتابییه کچه کان و نه و انیش چاو له ماموستا کانی خویان ده که و شویتیان ده که و نه له پوښیښی پوښاکي نیسلا می بالا پوښدا، چونکه هه روه کو پتیشتریش ناماژمان پی کړد ماموستا ناوینه ی بالا نوما یا وینه ی دوه می ماموستا کانیاڼ، نه وانه به پیچ وانه ی نه و ماموستا خانمانه ی که به پوت و قوتی و سفوره وه یا به پانتولی ته سک له بهرو به لیتو و به نیتوکی سورو دهم و چاو شه لال له سوراو و سپیاو وه که هیچ پواله تیکی بهه یو او به حه شمه تیان پیوه دیار نیه ده چنه قوتابخانه و ناو پوله کانیا نه وه بولای قوتابییه کانیاڼ. دیاره نه مانه خرابترین و بڼه نترین و شه پترین نمونه ی چاو لیکه ری بڼو کچه قوتابی یه کانیاڼ و به ته وای لاسایان ده که نه وه و ده بڼه نمونه یه کی هه لفریوینه و له خشته بهرو خزان و لادانی نه و نه فسه پاک و بی گهر دانه ی که هیشتا نیتوکی په شی بڼه کی شه ی تانیاڼ نه گه یوه تی و وه ک خویان بڼه گن و پیس نه بون. دیاره نه وانه

پیداویسته کانی خویان پی یان پی ده گرتن و خراپه یان داوا لی ده کړدن. بویه ژناني بپواداری نازاد نه م سکالایه یان به رز کړده وه که پتویسته پوښاکي نافرته تانی نازاد جیا بیت له می که نیتزه کان واته نا نازاده کان تا نه مگه پشته پیغه مبه ر عليه السلام بواش نه م نایه ته هاته خوار و ه کو له سهر وه و اتاکه یمان لیک دایه وه نیدی له و پوژده و نافرته تانی نازاد نه و (جلبابه) که نه و عه بایه ی نیستا ده گرتنه وه که نافرته تان به سهر خویان ه ل ده کیشن له سهر ه مو جله کانیا نه وه و ته نیا چاوی چه پیان دهرده خست بڼو بینینی پیکا نیدی له و پوژده و نه و خراپه کاره داوین پیسانه که نه و نافرته تانیاڼ ده دیت که عه بایان به خوردا داوه ده یان زانی که نافرته تانی نازاد خویان تی نه ده گه یانندن و ته نیا کیچه لیان به که نیتزه کان ده کړد. (تفسیر ابن کثیر، القرطبي، الکوסי، البغوي، الطبري، ..) (وه رگتپ).

گوناهی خۆشیان و گوناهی ئو خونچه گولانه شیان له ئهستۆدایه، چونکه بههۆی ئهوانه وه توشی گوناج و بئ فرمانی خوای گه وره بون، بۆیه:

۱) پتویسته له سه ر مامۆستایانی ئافره ت که قوتابیان و که چه کانیان هان به دن بۆ پۆشینی پۆشاکێ ئیسلامی شه رعێ، که بریتیه له دروشمیکێ سه ره به رزانه ی ئافره تی موسلمان واته دروشمیکێ ئیسلامی شه رعیه بۆ ئافره تانی بره واداری موسلمان. وه پتویسته له سه ریان که مه رجه کانی پۆشاکێ ئیسلامی شه رعیان بۆ پون بکه نه وه که به رزه وندی ئافره تی موسلمانێ تێدایه، زری پۆشیکه و له تیرو گولله ی زه هراوی چاوی چا و پیسو داوین پیسو شه رواڵ پیسان ده یان پارێزیت، هه روه ها پێز لێنانیکه بۆ ئه وان و پاراستنی شه ره فو که رانه تی ئافره تانی موسلمان.

۲. ده بئ پۆشاکه که وابئ هه مو له شی ئافره ت دایبۆشیت هه تاکو ده ست و ده مو چاوشی. وه نابئ ته سک و ته نگه به ر بیته وه ئه و بانئۆل و شانئۆل و سترێجانه ی ئه مپۆ له به ری ده که ن. پتویسته په نگه که شی په ش بیته هه روه کو له پابردودا باسما ن کردو نابئ جله کانی ژیر پۆشاکه که ی تێرا دیار بن واته ته نک و پون نه بن هه مو گیانی ئافره ته که ی وه ک خۆی تێرا دیار بیته.

۳. نابئ پۆشاکێ شه رعێ ئافره تان به پۆشاکێ پیاوان بچیت. له به ر ئه وه ی له فه رموده دا هاته وه قه ده ده غه ی لیکراوه: {لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَشَبِهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ} (۱)

۴. نابئ په نگێ پۆشاکه که زاق و بریق و پاژاوه بیته واته: په نگا و په نگ و پاژاوه بیته به شیوه یه کی و سه رنجی خه لکی بۆ لای خۆی پابکیشیت، به تایبه تیش که نجان و هه رزه کاران.

۵. ده بئ ئه و ژنه جوله که و فه لانه ی که میترد به موسلمانان ده که ن هه مان پۆشاکێ شه رعێ ئیسلامی له به ر بکه ن. به گوێره ی فه رموده ی خوای گه وره که ده فه رموی: ﴿يَتَأْتِيَ النَّبِيَّ قُلُ لَأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ﴾ سورة الأحزاب: (۵۹).

(۱) ا. رواه البخاری. ب. واته: نه فره ت له و ژنانه ی که خۆ به پیاوان ده چوین، هه روه ها به پێچه وانه وه ش. (وه رگێن).

۶. لیره‌دا ئایه‌ته‌که به (نکرة) واته (نساء المؤمنین) هیناویه‌تی واته ژنانی برواداران نه‌ک به (معرفة) واته (النساء المؤمنات) واته ژنه برواداره‌کان که ده‌ست نیشانی ئافره‌تانی برواداری نه‌کردوه و له‌بی باوه‌په‌کانی جیا بکاته‌وه واته به (علم) نه‌ی هیناوه.

۷. له‌سەر مامۆستای ئافره‌تی موسلمان پیویسته که فرمان به قوتابیان کچ بکات که هەر کاتی‌ک ته‌مه‌نی گه‌یشته حه‌وت سالان سهری خۆی دابپۆشییت و له‌چک له‌سهری خۆی بکات بۆ ئه‌وه‌ی کاتی‌ک گه‌وره بۆ به‌ته‌واوی له‌سهری پابیت و سهر پوت نه‌کات و سهرپۆش له‌سهر بکات. هه‌روه‌ک چۆن له‌ته‌مه‌نی حه‌وت سالیدا ده‌بی فیزی نوێژ بکری و فرمانی نوێژ کردنیان پێ بکەن. هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: {مروا أولادکم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين، واضربوهم علیها وهم أبناء عشر سنين، وفرقوا بینهم فی المضاجع} (۱)

---

(۱) أ. حسن رواه أحمد وغيره.

ب. واته: هه‌ر کاتی‌ک مندا له‌کانتان گه‌یشتنه ته‌مه‌نی حه‌وت سالی فیزی نوێژیان بکەن و فرمانی نوێژ کردنیان پێ بکەن، وه‌له‌ ته‌مه‌نی ده‌سالی دا لێ یان بده‌ن نه‌گه‌ر نوێژیان نه‌کرد، ژورو جینگه‌ی نوستنیان لێک جیا بکە نه‌وه واته له‌نتوان کوپو کچدا، مه‌به‌ست له‌لێدان لێدانێکی سوکه‌و بور له‌ده‌م و چاو و نابێ بریندار که‌ر بیت. (وه‌رگێت).

پوختهی ئەم کتیبە (خلاصە الرسالة) :

لەسەر پەرەردیاران پێویستە لەسەر کاری پەرەردە و فێرکردندا زۆر ژێرو کارامە و بۆیرو لەخۆ بوردو بن، پێش ھەموو شتێک دەبێ خۆشەویستی و دڵسۆزی یان بۆ کارەکی خۆیان ھەبێت و خۆشەویستی و دڵسۆزی بۆ برادەرانی و قوتابییەکانی ھەبێت تائەوانیش ئەویان خۆش بویت و بۆی دڵسۆز بن و پێویستە ئامۆزگاری و پێنومایان بکات، زۆر بەنەرمی و لەسەر خۆیی و ژیرانە ھەروەک خوای گەورە دەفەرموی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۚ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ (۱)

دەبێ مامۆستا چاک لی حالی ببێت کە ئێشەکی ئەو باشترین و پێرۆزترین ئێشە و نوا پۆزی ئوممەت و ئایین و نیشتمانەکی لەسەر بەندە و چاوەڕوانی ئاسۆی پونە لەسۆنگە پێنومایی و پەرەردە و فێرکردنی ئەو، کە ئاراستەی قوتابییەکانی دەکات. ھەر ئامۆزگاریەکانی ئەو کە گەنج و لاوانی باوەڕدار و دڵ پر سۆزو خۆشەویستی یان بۆ ئایین و ئوممەتە کە یان دروست دەکات و پۆلەی بە جەرگ و لەخۆ بوردو بروادری پتە و بەرھەم دێنێت. کە شانازی بە باوک و باپیرانیانە و دەکەن کە ئەم ئایینە پێرۆزە ئیسلامیان بە جیھان گەیاندو دەوڵەتێکی ئیسلامیان بەرپا کردو وڵاتێکی زۆریان خستە سەر ئەو دەوڵەتە ئیسلامیە. کێ دەزانێ لەو قوتابیانی کە ئەو مامۆستایە پێی گەیاندون چی یان لی ھەڵ دەکەوێت؟ سەرۆکی دەوڵەت، سەر لەشکر، یا ھەر کارو پیشەیکە و دەدەست دەگرن کە دوا پۆزی ئوممەتی ئیسلامی چاوی تی برێو، بەتایبەتیش کە ئیستا

(۱) ۱. سورة النحل : (۱۲۵)

ب. واتە: زۆر بە ژیری و بە ھێمنی و بە چاکی بانگەشە بۆ پێگەی پەرەردگارت بکە و بە باشترین شێوە دەمەتەقی و قسەیان لەگەڵ دا بکە. (وەرگێڕ).

نیمه وا له‌به‌ر ده‌م ده‌روازه‌کانی شه‌پژیکی دژواری یه‌کلایی که‌ره‌وه‌ین له‌گه‌ل ئیسرائیلی سه‌هیژنیه‌تو کوفری جیهانی داپتویستیمن به‌ناماده کردنی به‌ره‌یه‌کی بروداری نازاو به‌جهرگ و له‌مردن سل نه‌کردنه‌وه و شه‌هیدی خوازو ئاواتی هه‌ره سه‌ره‌کی شه‌هید بونه له‌پژیکی خواداو نازاد کردنی خاکی داگیر کراوی موسلمانان له‌هه‌رکوی یه‌ک بی‌ت.

وه‌له‌سهر مامۆستای پتویسته که‌نوینه‌ری که‌سایه‌تیه‌کی ئیسلامی خوشه‌ویست بی‌ت له‌پیش چاوی هه‌م دۆژمنان و هه‌م براده‌ران و قوتابیانی دا، بۆ ئه‌وه‌ی بی‌ته‌ پێشه‌نگی‌کی باش له‌قوربانی دان و تۆله‌ سه‌ندنه‌وه، وه‌به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆی هه‌ل بستی‌ت و پێژو په‌وشت به‌رزوماه‌له‌ له‌گه‌ل کردن و هه‌لس و که‌وت کردندا نمونه‌ی پێشه‌نگه‌ بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م سیفات له‌سهر پوپه‌ری پاک و بێ گه‌ردی دڵ و ده‌رونی قوتابی و براده‌رانی دا وێنا بی‌ت و به‌چاو برینه‌ په‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌ت و یارمه‌تی خوای گه‌وره‌ که‌ده‌فه‌رموی: ﴿فَوَرَبِّكَ

لَسَّالْتَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢﴾ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾﴾ (۱)

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾﴾ سورة

الفرقان: (۷۴) {واته: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا بمان که‌یه‌ پێشه‌نگ و پێشه‌وا‌ی بروداران. (وه‌رگێتی)} هه‌روه‌ها فه‌رموده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ: {کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیتہ} متفق علیه‌ واته‌ که‌یمان پێشتر ئاماژه‌ پێ کرد. ده‌ی که‌واته‌ مامۆستا شوانه‌ له‌ قوتابخانه‌ که‌ی داو به‌ر پرسه‌ له‌ قوتابیه‌کانی هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {فوالله‌

(۱) أ. الحجز: (۹۲، ۹۳).

ب. واته: سویند به‌په‌روه‌ردگاری تۆ ئه‌ی محمد له‌هه‌مو شتی‌کی مۆفقه‌کان ده‌پێچینه‌وه‌ که‌له‌دنیا‌دا نه‌نجامی داوین له‌ گفتارو له‌کرده‌وه‌ (وه‌رگێتی).

لأن يهدي الله بك رجلاً واحداً خيرٌ لك من حُمُر النِعمِ} (۱) ههروهه ها فرهويه تی: {إذا مات الإنسان إنقطع عمله إلا من ثلاث: صدقة جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له} (۲) دهی مامؤستاش نهو قوتابیانه گهر فیتری زانستیك بکات که شه رعوی و پینگه پیدراو (مباح) بن له دواي مردنی خیری ده گاتی، نه گهر قوتابیانه کانی بینه مامؤستاو هه شتیکی فیتری قوتابیانی تر کردو ههروهه ها به م پی یه هه تا دنیا دنیا یه نهو زنجیره خیره به رده وام ده بیت و له خیری هیچیشیان که م نابیته وه یه که به یه که تاده گاته وه مامؤستای یه که م خیره که کزو که له که ده بیت. خواجه بمان که یته یه کیك له وانه... آمین.

اللهم علمنا ما ينفعنا، وأنفعنا بما علمتنا وزدنا علماً. وصلى الله على محمد وعلى آله

وسلم.. آمین.

واته: خواجه زانستیكمان فیتر بکه یت که سودی هه بیت بۆمان، وه له وزانسته ی فیتر کردوین که لك وهه بگرینو زانستمان فیتر بکه یت. ئامین. سه لات و سه لامیش به سه ر گیانی پاکی محمدو خاو و خیزان و یارو یاوه رانی دا تا پوژی قیامه ت.

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: سویند به خوا نه گهر خوی گه وره یه کیك له سه ر دهستی تو پتومایی و هیدایه ت بدات که لك باشتره بۆ تو له یه که میگهل خوشتر یاخود له مه رو مالات و ولسات و له مالی دنیا. (وهه رگپ).

(۲) أ. رواه مسلم.

ب. واته: نه گهر مروف مرد کرده وهه کانی هه مو ده پچرتین و نامیتن ته نیا له سی بواردا نه بیت: خیریکی نه بپاوه، وه که نه وهی له دنیا دا مزگوتیکی دروست کردبیت، پردیکی دروست کردبیت، بیریکی لیدا بیت یا نه مام و دره ختی چاند بیت. یاخود زانست و زانیاریه که له دنیا دا خویندویه تی و نه وچار که سانی تری فیتر کردبن هه تا دنیا ده بپرتیه وه خیری نهو زانست و زانیاریه ی ده گاتی ده ست به ده ست و بی نه وهی له خیری هیچیان که م ببیته وه، بی گومان زانستیك که بی شه رعوی نه بیت، ده نا بی شه رعیه کان به پتچه وانه وهه گوناحی ده گاتی هه تا هه تایه. یاخود مندالی صالحی له دوا به جی بمینیت چ کورو چ کهه دوعای چاک و خیر و خیراتی بۆ بکه نهو دوعا و پاوانه وه و خیر و خیراته ی بۆ ده چیت و خوی گه وره له گوناحه کانی ده بوریت و پله ی به رزی پی ده به خشیت. (وهه رگپ)

چه ند نزاو پارانه وهیهك له قورئانی پیروژ دا

۱. ﴿إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا﴾ (۱).

۲. ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (۲).

۳. ﴿رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾ (۳).

(۱) سورة الكهف: (۱۰).

ب. واته: ئەى پەرورەدگارى ئىمه له لایەن خۆتەوه بەزەبى و پرەحمەت و بەخشندەبى خۆتمان پى بێخەشە و له گوناخە كانمان بيسوره له دنيا و له قیامەت سەر فرازو سەرکە و تۆمان بکە، وە له لوتف و بەخشندەبى خۆت پىگاورێشناى و پىنومایى یەكى و امان نیشان بدە كە پى ی بگەینە ئەو مەبەستەى كە مەمانە ئەویش گەشتن بە دیدارى پر سۆزى لوتفى خۆتە ئەى پەرورەدگارمان. (وەرگێژ).

(۲) سورة البقرة: (۲۰۱).

ب. ئەى پەرورەدگارى ئىمه، له دنيا و له قیامەتدا چاکەمان له گەڵ دا بکە و پىنوماییمان بکە و خێرو بەرەكەتى خۆتمان بەسەردا برێژە و له ئاگرى دۆزەخمان بپارێژە. (وەرگێژ).

(۳) سورة آل عمران: (۸).

ب. واته: ئەى پەرورەدگارى ئىمه غەل و غەش و دۆلى نەخەیتە دلەكانما نەرە دواى ئەوێ پىنوماییت کردوین و هیدایەتیت داوین و هیناوتینە سەر پىگەى راستى بەرنامەكەى خۆت. وە پرەحمەت و بەزەبى خۆتمان پى بێخەشى تۆ بەهرە بەخش و بەخشندەبى. (وەرگێژ).

۴. ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ
رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾﴾

۵. ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نُسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا
حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ
وَاغْفُ عَنَّا وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ
الْكَافِرِينَ ﴿٢﴾﴾

(۱) ا. سورة الحشر: (۱۰).

ب. واته: نه‌ی په‌روه‌ردگاری نیتمه له‌نیتمه‌و له‌و برابانه‌شمان خو‌ش بیه که‌له‌پیش نیتمه‌دا به‌روایان
به‌تور به‌برنامه‌که‌ی تق‌هینا بو، وه‌هیچ جو‌ره‌ بقو‌کینه‌و غه‌ل و غه‌شیک نه‌خه‌یته دل‌مانه‌وه به‌رامبه‌ر
به‌و که‌سانه‌ی که‌به‌روادان خوایه‌گیان، نه‌ی په‌روه‌ردگارمان ته‌نیا هر‌توی به‌خشنده‌و میهره‌بان‌و
به‌به‌زه‌یی و لی‌بورده‌ی، ده‌ریای په‌حمه‌ت‌وبه‌زه‌یی تق‌فراوانه‌فراوان. (وه‌رگپ).

(۲) ا. سورة البقرة: (۲۸۶).

ب. واته: نه‌ی په‌روه‌ردگارا هر‌گون‌احیکمان کړو له‌بیرمان چو واته به‌نه‌زانی یا له‌بیرمان چو
بو‌وه که‌گون‌احه، یاخود به‌ه‌له‌کړدمان لی‌مان نه‌گری و نه‌و باره‌قورسه‌ی که‌خستوته‌سهر نه‌و
که‌لانه‌ی که‌پیش نیتمه‌ پ‌دیشتون نه‌ی خه‌یته‌سهر شانی نیتمه‌ش، وه‌شتیکمان نه‌خه‌یته‌سهر شان
که‌نه‌توانین ه‌لی‌بگرین و له‌توانامان دا نه‌بی‌ت، خوایه‌لی‌مان خو‌ش بیه، په‌حمو به‌زه‌یت پ‌یمان دابی‌ته‌وه
تق‌سهره‌رو که‌وره‌و په‌روه‌ردگاری نیتمه‌ی ده‌ی خودایه‌گیان به‌سهر کافران و سته‌مکاران و مله‌وپان‌و
تاغوتان و خوانه‌ناسانماندا سهر بخه‌یت نه‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانیان. (وه‌رگپ)

۶. ﴿رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ (۱).
۷. ﴿رَبَّنَا أَفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ (۲).
۸. ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ (۳) وَجَعَلْنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ (۴).
۹. ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ (۵).
۱۰. ﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ﴾ (۶).

(۱) أ. الممتحنة: ۴.

ب. واته: په‌روه‌ردگاری نېمه ته‌نیا پشتمان به‌تو به‌ستوه و ه‌ر بقی لای تو ده‌گه‌پېښه‌وه و ه‌ر بقی لای تو دپېښ و له‌به‌رنامه‌کې تو به‌ولاره شوین هیچ به‌رنامه‌یه‌کی تر‌ناکه‌وین. (وه‌رگېږي)

(۲) أ. سورة الأعراف: (۸۹) ز

ب. واته: نه‌ی په‌روه‌ردگارا ناشتی و نارامی و پټ‌ک‌خ‌س‌ت‌ن‌ه‌وه و سولج وناشت بونه‌وه له‌نیوان نېمه‌وه که‌له‌که‌مان یاله‌نیوان نه‌ندامانی خیزان وگه‌له‌که‌مان بخه‌یته‌وه، و نا‌ک‌و‌کی و دپه‌ره‌کیمان له‌نیواندا ه‌ل بگریټ، چونکه‌ باشت‌رین دا‌دوه‌رټک و سولج که‌رټکی له‌دنیا و له‌قیامه‌تدا. (وه‌رگېږي).

(۳) أ. سورة یونس: (۸۵، ۸۶).

ب. واته: نه‌ی په‌روه‌ردگارا ه‌رگیز نه‌مان که‌یته‌ فیتنه‌ و تاقی کړنه‌وه‌ی ده‌ستی سته‌مکاران و به‌په‌حمه‌ت و به‌زه‌یی خوت له‌گه‌لی کافرانمان پیا‌ریزه. (وه‌رگېږي).

(۴) أ. سورة الدخان: (۱۲).

ب. واته: نه‌ی په‌روه‌ردگاران نا‌زارو نه‌شکه‌نجه‌وه‌ زابمان له‌سه‌ر لاپه‌ری نېمه‌ بپرومان به‌تو ه‌یناوه. له‌تو به‌ولاره که‌سی تر‌ناپه‌رستین و له‌به‌رنامه‌کې تو به‌ولاره هیچ به‌رنامه‌یه‌کی تر‌مان قبول نه‌ی. (وه‌رگېږي).

(۵) أ. سورة الأعراف: (۱۲۶).

إلهی أنت المغیث وحدك- خودایا ته‌نیا تو فریا ره‌سی

یا من یری ما فی الضمیر وسمع	أنت المعضدُ لكل ما یتوقع
یا من یرجی للشدائد کلها	یا من إلیه المشتکی والمفرع
یا من خزائن رزقه فی قول کن	أمنن فإن الخیر عندک أجمع
مالی سوى فقری إلیک وسیلة	فبالافتقار إلیک فقری أدفع
مالی سوى قرعی لبابک حيلة	فلئن رددتُ فأی فضلک باب أفرع
ومن الذی أدعو وأهتف باسمه	إن کان فضلک عن فقیرک یمنع
حاشا لجودک أن تُقیظُ عاصیا	الفضلُ أجزل والمواهبُ أوسع
ثم الصلاة علی النبی وآله	(من جاء بالقرآن نوراً یسطع).

إلهی أنت عونى- خودایا ه‌ر تو یارمه‌تیدقری منی

إلهی لیس لی إلام عونٌ	فکن عونى علی هذا الزمان
إلهی لیس لی إلام ذخراً	فکن ذخری إذا خلت الیدان
إلهی لیس لی إلام حصناً	فکن حصنى إذا رام رمانى
إلهی لیس لی جاهفک	جاهى إذا هاج هجـانـى
إلهی أنت تعلم ما بنفسى	وتعلم ما یجیش به جنانى
فهب لی یارحیم رضا وحلماً	إذا مازل قلبى أو لسانى
إلهی لیس لی إلام عزٌّ	فکن عزى وکن حصن الأمانى .

ب. واته: نه‌ی په‌روه‌دگارا سه‌برو ئارام و پشو در‌یتیمان به‌سه‌ردا بر‌یتیت و به‌موسلمانه‌تی بمان

مریتى. (وه‌رگیتى).

قولوا لمن يدعو سوى الرحمن
بإداعياً غير الإله ألا إئتد
أنسيت أنك عبدهُ وفقيرهُ
الله أقرب من دعوت بكرية
هل جاء دعوة غيرهُفى سئة؟
إن كنت فيما تدعيه على هدى
والله مادعت الصحابة غيره
لكن هذا الفعل كان لديهمو
ليس التوسل والتقرب باللهوى
هذا كتاب الله يفصل بيننا
إن التوسل فى الكتاب واضح
الشيخ عبدالظاهر أبو السمح

ئەم بانگه‌واژه (هذا النداء):

- ئاراسته‌یه بۆ هه‌مو خوشک و برایانی موسڵمان به‌گشتی و به‌تایبه‌تیش ئاراسته‌یه بۆ:
۱. هه‌مو خوشک و برایانی په‌روه‌ردیار و به‌پرسانی په‌روه‌رده و فێر کردنی پۆله‌کانمان بۆ ئه‌وه‌ی به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆیان هه‌ل بستی له‌په‌روه‌رده و فێرکردنی کوپان و کچانمان.
  ۲. هه‌مو مامۆستایانی پیاوان و ژنان که‌خوا‌ی گه‌وره زانستی پێ به‌خشیون و ئەم شه‌ره‌فیه‌یان وه‌رگرتوه و ده‌یان‌ه‌وێ پۆله‌کانمان په‌روه‌رده و فێر بکه‌ن.
  ۳. هه‌مو مامۆستایانی ناوه‌ندی و داناوه‌ندی و قوناغه‌کانی تر که‌گرنگی ده‌ده‌ن به‌ده‌رس گوتنه‌وه بۆ راپه‌راندنی ئه‌و ئه‌مانه‌ته‌ی که‌له ئه‌ستۆیاندا‌یه.
  ۴. دایکان و باوکان که‌دا‌وای په‌روه‌رده و فێر کردنیکی باش و پاست و شه‌رعیه‌یه‌ی پۆله‌کانی یان ده‌که‌ن بۆ ئه‌وه‌ی له‌ژیانی دنیا‌یی و له‌دا‌وای مردنیشیان له‌پۆزی قیامه‌تدا سو‌دی‌ان لێ وه‌ر بگرن. هه‌روه‌کو پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { إذا مات الإنسان إنقطع عمله إلا من ثلاث: صدقة جارية، أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له } رواه مسلم.
  ۵. خوشک و برایانی خزمه‌تکار که‌به‌کاری په‌روه‌رده و فێر کردنی پۆله‌کان هه‌ل ده‌ستن.
  ۶. خوشک و برایانی قوتابی که‌حه‌زیان لێ یه‌و ده‌یان‌ه‌وێ له‌دا‌وا پۆژدا سه‌رکه‌وتوو سه‌رفراز بن و ئه‌وانیش بتوانن له‌دا‌وا پۆژدا خزمه‌تی گه‌له‌که‌ی خۆیان بکه‌ن.
  ۷. کوپان و کچان که‌به‌خته‌وه‌ری و سه‌ر به‌رزی و سه‌رفرازی بۆ خۆیان و بۆ ئه‌ندامانی خێزان و ئوممه‌تی ئیسلامی ده‌خوازن له‌دنیا و له‌قیامه‌تدا.
- له‌کۆتایی دا دا‌وا له‌خوا‌ی بالا ده‌ست و کار به‌جێ ده‌که‌ین که‌ه‌مو لایه‌کمان بۆ کاریک که‌بۆ خۆی پێ‌ی پازیه و خۆشی ده‌وێت یارمه‌تی و هاریکاری بکات... ئامین.

فیقہی بی نوپڑی و خوینی مندالبوون و خوینی سروشتی نافرمان

نوسینی

شیخ محمد صالح عثیمین

ومرگیرانی

نہ حمہد میرزا پوستمی ژیرو

بەشی یەكەم

واتای بی نوژی و حیکمەتەکە

بی نوژی (الحیض) لە زماندا: لە بەر پۆیشتنی شتیک و بەردەوام بونی.

لە زاراوەی شەرەدا: لە بەر پۆیشتنی خۆینی سروشتی مێینە بە بی هیچ مۆکاریک و لە چەند کاتیکی دیاریکراودا، خۆینیکی سروشتیە و بە هۆی نەخۆشیە وە یابریندار بون و کەوتن و مندال بونە وە پو دەدات، جالە بەر ئەوەی کە خۆینیکی سروشتیە بە گۆیرە ی حال و بارو گۆزەرانی مێینە کە و شوین و ناو و هەوا دەگۆریت و جیاوازن تیایدا، بۆیە ئافرەتان تیایدا جیاوازن هەمە چەشنەن.

حیکمەتی ئەو بی نوژی: لە بەر ئەوەی مندال لە ناو سکی دایکی دا ناتوانیت خواردن وەر بگریت و بیخوات وەک چۆن لە دەرەوێ سکی دایکی دا دەستی دەکەویت و دە یخوات، وە هیچ کەس و بەبەزەیی ترین دروست کراویک ناتوانیت ئەو خواردنە لە ناو سکی دایکی دا بگەیهنیت ئەو کۆرپە ئەیه. ئالە و کاتە دا خۆی بالا دەست و کار بە جی بۆ دروست کراوە کە ی خۆی و لە ناو بۆشایی لەشی مێینە دا چەند پزێنە یەکی خۆینیکی دروست کردون بۆ خواردن ئەو کۆرپە ئەیه لە ناو سکی دایکی دا بی ئەوەی پتویستی بە خۆراک خواردن و هەرس کردن هەبیت، لە پێگە ی ناو کە وە ئەو پزێنە خۆینیانە دەگوازی ئەوە بۆ ناو لەشی کۆرپە ئەکە و خۆین بە هەمو دەمارەکانی دا دەپوات و دەبیت خۆراک و خواردن بۆ ئەو کۆرپە ئەیه. بەرزو پیرۆزی بۆ خۆی گەرە باشتیرینی دروستکاران ﴿فتبارک الله أحسن الخالقین﴾.

ئانه مه بو حیکمه تی دروست بون و پودانی بی نوږی له مینه دا. بویه نه گه ر ئافره ت
 سک پر بو نه و بی نوږیه ده و سته و پو نادات و که م وایه ئافره تان بی نوږی ببینن.
 هه روه ها له کاتی شیر دانیشدا که م وایه ژنان بی نوږی ببینن به تاییه تیش
 له سهره تای کاتی شیر پیدان.

بهشی دووهم

کاتی بی نوژی و ماوه که ی

کاتی بی نوژی به دو پیگه دا ده پوات:

پیگه ی یه که م: له و ته مه نه دا که بی نوژی ناسایی تیدا پو دمات:

ئه و سال و ته مه نه ی که بی نوژی ناسایی تیدا پو دمات به زوری ده که ویته نیوان دوازه سالی و په نجا سالی یه وه. وه دهش بیت مینه پیش ئه و ته مه نه و دواتریش بکه ویت له بی نوژی دا به گوریه ی حال و گوزهران و ژینگه و ناو و هوا که ی که تیایدا ده ژیات.

* زانایان په حمه تی خویان لی بیت جیاران له وه دا: که نایا ئه و ته مه نه ی که تیایدا بی نوژی سه ره ل ده دات سنوریک دیاریکرای هیه، به وه ی که مینه پیش ئه و ته مه نه یادوای ئه و ته مه نه توشی بی نوژی نابیت. وه ئه و خوینه ی که پیش ئه و ته مه نه یادوای ئه و ته مه نه دیت ئه وه خوینی پیس و نه خوشیه نه ک خوینی بی نوژی؟ زانایان له مه دا جیاوازن. (الدارمی) دوا یه نه نه وه ی هه مو جیاوازی و جیاپاکان گوتویه تی:

— نه مانه هه مو یان لای من هه لهن! چونکه سه رچاوه ی بۆ گه پانه وه ی هه مو نه وانه بونه (الوجود) واته پودانی پوداوه که، ئه وه چ قه ده ریکه له هر حاله تیک و ته مه نیکدا که پیویسته بی نوژی دروست بکریت یا بییت؟ خوی گه وره ش له هه مو ان زاناتره. (المجموع شرح المذهب: ۱/۳۸۶).

ئه وه ی (الدارمی) ده یلی ئه وه پاسته، هر نه مه ش هه لبراردیه ی شیخی نیسلام (ابن تیمیه) یه، جاهر کاتیک مینه بی نوژی دی یاکه وه بی نوژی وه ئه وه که وتوته عاده تی سروشتی خویه وه و بی نوژی جابا ته مه نی له تو سالی ش که متر بیت، یا خود ته مه نی له په نجا سالی پتر بیت، چونکه حوکه کانی بی نوژی خوی گه وره و پیغه مبه ره که ی

په یوه‌ستیان کړدوه به‌بونی خوی واته به‌پودانی بی نوږی و خوی ګوره و پیغه‌مبه‌ره‌ګی هیچ ته‌مه‌نیکې دیاریکراویان بۆ دانه‌ناوه، جا بۆیه له‌م کی‌شه‌دا پیویسته بګه‌پښه‌وه بۆ بون و پودانی نو حاله‌ته که‌حکمه‌ګانی پیوه په‌یوه‌ست کراون، وه‌ده‌ست نیشان کړدن و دانانی ته‌مه‌نیکې دیاریکراو بۆ پودانی بی نوږی پیویستی به‌به‌لګه هه‌یه له‌قورئان یا له‌سوننه‌تدا، ده‌ی به‌لګه‌ش نیه.

پیښه‌ی دووهم: له‌ماوه‌ی بی نوږی دا:

زانایان ده‌رباره‌ی نه‌م ماوه‌یه زږد جیاران که‌نزیکه‌ی شه‌ش یا‌حوت ګوته‌ی له‌سهرن:
 ابن‌المنذر ګوتیه‌تی: ده‌سته‌یه که‌زانایان ګوتویانه: (نه‌بۆ که‌ترین بی نوږی و نه‌بۆ زږد ترینی سنوریک نیه به‌پږږ بزم‌یردریت)). ګوتم: نه‌م قسه‌و ګوته‌یه وه‌که هه‌مان ګوته‌ی پابردوی (الدارمی) وایه، که‌نه‌مه پای شیخی نیسلام (ابن تیمیه) شه‌و ګوته‌و پایه‌کی راسته چونکه قورئان و سوننه‌ت و ثیعتبار و پشت‌پاستی ده‌که‌نه‌وه و به‌لګه‌یان هه‌یه:

به‌لګه‌ی یه‌که‌م: فهرموده‌ی خوی بالا ده‌ست و کار به‌جی: ﴿وَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ﴾ (١). له‌م نایه‌ته‌دا خوی ګوره کۆتایی قه‌ده‌غه کړدنه‌که‌ی به‌پاک بونه‌وه به‌ستوته‌وه و نه‌ی فهرموه تاشه‌وو پږږیک یاتاسی پږږان یاتا پانزه پږږان و کاتی دیاریکراوی بۆ دانه‌ناوه. نه‌مه واده‌ګه‌یه‌نی که‌ده‌ردو به‌لګه‌ی حیکه‌ته‌که بریتیه له‌بی

(١) أ - سورة البقرة: (٢٢٢).

ب - واته: پرسپارت لږ ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی بی نوږی نافرته‌تان تق له‌وه‌لامدا پی یان بللی: نه‌وه نازاریکه و توشی نافرته‌تان ده‌بیټ، نیټوه له‌و کاته‌ی بی نوږی دا که‌نارګیر بن له‌ګه‌ل ژنه‌کانتانداو نزیکیان مه‌که‌ونه‌وه واته له‌ګه‌لیاندا جوت مه‌بن و جیماعیان له‌ګه‌ل مه‌که‌ن هه‌تاکو نه‌و کاته‌ی که‌پاک ده‌بنه‌وه و بی نوږیه‌که‌یان ته‌واو ده‌بیټ. وه‌رګټې.

نویژی له بونی و نه بونی واته پودان و کوتایی هاتنی، جاهەر کاتیڤ بئی نویژی که سهری هه ل دا نه وه حیکمه ته که جیگیر ده بیئت واته حیکمه ته که هه یه، وهر کاتیڤیش کوتایی هاتو نه ما نه وه حیکمه ته که ش له گه ل نه ودا ده پوات و نامیئی.

به لگه ی دوه: نه وه ی له (صحیح) مسلم دا هاتوه که پیغه مبه رضی الله عنه به عائشه ی فرمویه: کاتی له عه مره کردندا بهرگی ئیحرامی پۆشیوه و توشی بئی نویژی بوه: {افعلی ما یفعل الحاج غیر الا تطوفی بالبیئت حتی تطهری. قالت: لما کان یوم النحر طهرت} (۱). وه له (صحیح البخاری) دا هاتوه که پیغه مبه رضی الله عنه به عائشه ی فرمویه: {انتظری فإذا طهرت فاخرجی إلى التنعیم} (۲). جا پیغه مبه رضی الله عنه کوتایی قه ده غه کردنه که ی به پاک بونه وه و ته و او بونی بئی نویژی که ی بۆ دانا و کاتیڤی دیاریکراوی بۆ دانه نا. نه مه ش نه وه ده گه یه نیئت یا به لگه یه له سهر نه وه ی که حوکمه که ی په یوه ست کرد به بئی نویژی که و سهره لدان و ته و او بونی. واته بون و نه بون و کوتایی هاتنی بئی نویژی که.

به لگه ی سێ یه: نه وه خه ملاندن و دانا و درێژه پیدانان ه ی که هینرانه وه که له زانایان و فیقه زانان وه ده ربار ه ی نه م کیشه یه هینرانه وه هیچیان نه له کتییی خوی بالا ده ست و کار به جی و نه له سوننه تی پیغه مبه رضی الله عنه خوا دا نه هاتون، له گه ل نه مه شدا پیویسته زۆریش پیویسته که پون بکریته وه. نه گه ر نه مه وه ک نه وه پیویست با که پیویسته له سهر بهنده کانی خواتی ی بگه ن و لی ی ورد بینه وه و به ندایه تی پوخته بۆ خوی گه و ره بکه ن نه و خوی گه و ره و پیغه مبه ره که ی به پون کردنه وه یه کی دیارو به رچاو بۆ هر یه کی

(۱) أ - الحدیث (۳۰/۴).

ب - واته: حاجیه کان چی ده کن تۆش نه وه بکه و ته نیا ته وافی ده وری به یئت مه که. وه رگێڤ.

(۲) أ - ۶۱۰/۲ باب أجره العمرة على قدر النصب / صحیح البخاری.

ب - واته: چاوه پوان به هه تا پاک ده بیته وه نه و جار بچۆ بۆ تنعیم له وئی ئیحرام بیهسته ته لبی یه بکه و ده ست به ته و اف بکه. وه رگێڤ.

له نئیمه پونیان ده کرده وه، وه له بهر گرنگی نهو حوکمانه ی که له سهر نه مه خال به ند ده بن
 له نوژنو پوژوو نیکاح و ماره برین، ته لاق و میرات و گه لی حوکمی تر. ههروه کو چون خوی
 که وره و پیغه مبه ره که ی ﷺ ژماره ی نوژنه کان و کاته کانی و پکوع و کرپوشه کانیان بۆ پون
 کردینه وه، ههروه ها زه کات و ماله که ی و بره که ی و نه سابه که ی و ده درئ به کی، وه نوژوو
 ماوه که ی و کاته کانی، ههروه ها حه ج... تد. و هه تا په وشت و ئاکاره کانی خواردن و
 خوارندن وه و ونوستن و کۆبونه وه له گه ل خیزان و دانیشتن و چونه وه مال و ده رچون لی و
 په وشته کانی چونه سهر ئاو، و هه تا کو ژماره ی نهو به ردانه ی که بۆ خو پاک کردنه وه
 که سوننه ته ژماره یان سی به رد بن له کاتی چونه سهر ئاو و نه بونی ئاودا و گه لیک پون
 کردنه وه و کاری ورده کاری و کاره زله کانیان بۆ پون کردینه وه که خوی گه وره
 نایینه که ی خوی کۆتایی پی هینا و نازو نیعمه تی خوی به سهر بپوادارندا ته واو کرده
 که بریتیه له م نایینی نیسلامه یه. ههروه کو خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَیْكَ
 اَلْكِتٰبَ تَبٰیِّنًا لِّکُلِّ شَیْءٍ﴾ (۱). ههروه ها ده فره مویت: ﴿مَا كَانَ حَدِیثًا یُفْتَرٰی
 وَلٰكِنْ تَصَدِیْقَ الَّذِیْ بَیْنَ یَدَیْهِ وَتَفْصِیْلَ کُلِّ شَیْءٍ﴾ (۲).

کاتیک که نه م هه ل سه نگاندن و شی کردنه وه و دریزه پیدانانه له کتیبی خوی
 په روه ردگارو به ته نی و له سوننه تی پیغه مبه ره ﷺ دا نه بیته پون ده بیته وه که هیهچ متمانه ی

---

(۱) - سورة النحل: (۸۹).

ب - واته: نئیمه نهو قورئانه مان بۆ ناردویه خوار که لیک دان وه و شریفه کردن و پون کردنه وه ی
 هه مو شتیکی تیدایه. وه رگتیر.

(۲) - سورة یوسف: (۱۱۱).

ب - واته: نه م قورئانه شتیکی هه ل به ست نیه به لکو پالشت و به راست گێڕانی نهو به رنامه یه که له ژور
 دهستی پیغه مبه ردایه ﷺ و پون کردنه وه و شی کردنه وه و دریزه پیدانی هه مو شتیکه. وه رگتیر.

بی ناکریت و باوه پی بی ناکریت، به لکو متمان به زاراه ی بی نویژی به که ده کریت که حوکمه شرعیه کانی پیوه به ندن به بون و نه بون... وه نه مهش به لگه یه، مه به ستم نه وه یه که نه بون و باس نه کردنی حوکم له قورئان و له سوننه تدا به لگه یه له سهر پشت پی نه به ستن و گوی پی نه دانی که له م سهره باسه و له م کیش و سهره باسه زانستیه کانی تردا سودی لی ده بینیت، چونکه حوکمه شرعیه کان دانامه زرین مه گهر به به لگه ی شرع له قورئان و له سوننه تی پیغه مبه رد الله، یاخود به کورای پون و ناشکراو و ناسراو یاخود به پیوانه (القیاس) ی راست. شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) له بنه ماو ده ستوریکی دا گوتویه تی: (له وانه بی نویژی خوی گهره گه لیک حوکمی جورا و جوری جوئی له قورئان و سوننه ت پیوه په یوه ند. کردوه. برپو ماوه ی که می و زوری بۆ دیار نه کردوه، و پاک بونه وهش له نیوان دو بی نویژی دا نیه، له گه ل نه وهشدا که زوری به لای نوممه ت و اتا زانایانه وه. له وه وه یه و زوریشیان پیویستی پی یه تی. وه زمانیش جیاوازی نیوان بریک و بریکی تر ناکات، هر که سیک سنوریک بۆ نه مه دابنیت نه وه پیچه وانه ی قورئان و سوننه ت ده جولیته وه) قسه کانی ابن تیمیه ته و او بون (۱) ..

به لگه ی چواره م: به لگه ی متمان و برپو پیکرا و اته پیوانه ی راست (القیاس الصحیح)، نه مهش له بهر نه وه یه چونکه خوی په روه ردگاری به رز بنه په تی بی نویژی به وه پیناسه کردوه که بریتیه له نازارو ناپه حه تیه ک، هر کاتیک ئافره ت توشی بی نویژی که ده بیت، نه و نازارو ناپه حه تیه شی توش ده بیت. جیاوازی له نیوان پۆژی دوه م و پۆژی به که مدا نه کردوه، وه نه جیاوازی له نیوان پۆژی چواره م و سئ به مدا کردوه، وه نه جیاوازی له نیوان پۆژی شانزه م و پۆژی پانزه م مدا کردوه، نه جیاوازی له نیوان پۆژی هه ژده م و پۆژی هه قده م مدا کردوه. بی نویژی هر بی نویژی، نازارو ناپه حه تیش هر نازارو ناپه حه تیه.

(۱) رسالة في أسماء التي علق الشارع الأحكام بها ص ۳۵.

که واته دهرده که له هردو پوڅه کاندو وهکو به که هیه، ئه ی که واته چوڼ ده توانریت جیاوازی له نیتوان حوکمی هردو پوڅه که دا بکړیت له گه ل نه وه شدا که هردو پوڅه که له دهردونه خوڅیبه که دا به کسانو هیچ جیاوازیه کیان نیه؟ ئه دی نه مه پېچه وانه ی پټوانه ی راست (القیاس الصحیح) نیه؟ یا خود قیاسی راسته قینه هردو پوڅه کان به کسان ده کات له حوکم دا له بهر نه وه ی هردو پوڅه کان له دهرده که (العله) دا به کسانو؟

به لگه ی پټنجه م: جیاوازی له نیتوان گوتی سنور دانهرانو پشتیوانه کانیان، ئانه مه به لگه یه له سهر نه وه ی که له کټشه که دا هیچ به لگه یه که نیه بوی بگه پټینه وه، به لکو ته نیا حوکمی هه ول و ټیکوڅشانی (الاجتهاد) ی دوچار به هه ل و به راست واته هه ل ده که ن و راستیش ده که ن هیچیان له هیچیان باشتو نین که شویتیان بکه ویت. به لکو ژید هرو سهرچاوه ی راسته قینه ی چاره سهری کټشه که ته نیا قورئانو سوننه ته و به س.

نه گهر به هیژی پړاو قسه که دهر که ووت که سنور بؤ که مترین و ژور ترینی بی نویتزی نیه و ئه و کات پړاو قسه راست ترینی پاکانه، بزانه نه وه ی که ئافره ت ده بیبتنی له خویننی سروشتی و هیچ هؤکاریکی نه بو له نه خوڅی یابریندار بون و ئه و جوړه شتانه نه وه خویننی بی نویتزیه (الحیض) بی نه وه ی هیچ کات و ته مه نیکی بؤ دابنیت، مه گهر نه و خوینه به رده وام له بهر ئافره ت بېوات و پسانه وه ی نه بیت، یا خود ماوه یه کی که م بوه ستیت وه ک پوڅو ټک یان دو پوڅو له مانگ دا، نه وه نه و حال ته خوین له بهر پویشتنی ده ماره (الاستحاضه) یه نه ک بی نویتزی (الحیض) گهر خوا ویستی له سهر بیت له داهاتودا باسی ده که ین.

شیخی ئیسلام ابن تیمیه گوتویه تی: ((بنه رته ی هه مو نه و خویننه ی که له مندال دانوه دیته دهر بی نویتزیه (الحیض) تانه و کات ی که به لگه ی بونی خوین له بهر پویشتن (الاستحاضه) ده که ویته ده ست. نه و کاته (الاستحاضه) یه نه ک بی نویتزی (الحیض)).

ههروه‌ها گوتویه‌تی: ((هه‌ر خوینتیک که ده‌که‌وێته خوار بێ نوێژی‌وه، نه‌گه‌ر نه‌زانرا که نه‌و خوینته‌ خوینتی ده‌مار (الإستحاضة) ه‌ یاخود به‌هۆی بونی برینه‌وه په‌یدا ده‌بێت)) (۱).

وه‌ نه‌م قسه‌یه‌ هه‌روه‌کو له‌پۆی به‌لگه‌وه‌ راست و دروسته‌ وه‌له‌پۆی تیگه‌یشتن و ئی حالی بونیش‌وه‌ نزیک تهره‌ به‌کار هێنان و جی به‌جی کردنیشی ئاسانتره‌ هه‌روه‌کو سنور دانهران نامانه‌یان پێ کردوه‌، بێجگه‌ له‌مانه‌ش پتر له‌دل‌دا ده‌چه‌سپێ و بیرو هۆش قبولیه‌تی، چونکه‌ له‌گه‌ل پوچی ئایینی ئیسلام و بنکه‌ و بنه‌ماکانی دا دێته‌وه‌، که‌نه‌ویش نه‌رمی و ئاسانکاری و گیانی ئی بوردنه‌ (اليسر والسهوله). نه‌وه‌ته‌ خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی

ده‌فه‌رموێت: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (۲) واته‌: نه‌م ئایینه‌ هیچ

قورسکاری و زه‌حمه‌تی تێدا نه‌یه‌ هه‌ر هه‌موی ئاسانکاری یه‌ و نه‌نجامدان و جی به‌جی کردنی فرمان و نه‌حکامه‌کانی هه‌ره‌هه‌موی سوک و ئاسان و هیچ به‌زه‌حمه‌ت و قورس نین. وه‌رگێتی.

به‌سود وه‌رگرتن له‌ ته‌فسیری گوێشه‌ن ب ۲ل ۸۶۱.. (هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر

ﷺ ده‌رمویه‌تی: ﴿إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يَشَادُ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلِبَهُ، فَسَدُّوا وَقَارِبُوا

وَأَبْشَرُوا﴾ (۳). واته‌: ئایین ئاسانکاریه‌، ئایینی ئیسلام توند و تیز و ته‌نگی به‌که‌س هه‌ل

نه‌چنیه‌ و ده‌ ئاسانکاری کردیه‌ و توانیویه‌تی به‌نه‌رمی و به‌هێدی و هێمنی تی ی بگه‌یه‌نیت و

بروا به‌ر ئایینه‌ به‌هێنیت و له‌خۆی بگرت، جاهر که‌سێک نه‌سه‌ر خۆی گیان کرد به‌سه‌ری دا

ئال ده‌بێت، ده‌ی که‌واته‌ ئیوه‌ش ئه‌ی بروانداران نه‌م ئامانجه‌ بپێکین و ڕینگه‌ی راست

بدۆزنه‌وه‌ و خۆنزی که‌نه‌وه‌ و نه‌رم و له‌سه‌رخۆ و هێمن بزو ئاسانکاری بکه‌ن و توند و تیز

مه‌بن و مرگێنی ده‌ر بن بۆ خه‌لکی به‌ژیرانه‌ له‌گه‌ل خه‌لکی دا هه‌لس و که‌وت بته‌ن تاهه‌مو

خه‌لکی له‌ده‌وری ئیسلامدا کۆبینه‌وه‌. وه‌رگێتی. وه‌له‌په‌وه‌شت و ئاکاره‌کانی ﷺ نه‌وه‌ بو

(۱) ه‌ (المصدر السابق ص ۳۶-۳۷).

(۲) سورة الحج: (۷۸).

(۳) رواه البخاري.

له‌نیوان دو شتاند سەر پشك كراوه، نه‌رم و نیانی و ئاسانکاری و توندو تیژی دیاره‌ نه‌وه
 نه‌رم و نیانی و ئاسانکاری هه‌لبژاردوه‌ نه‌گه‌ر گوناح و بی‌ فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ی تیدا
 نه‌بویت.

بی نوڙی دوگیان = سک پر (حیض الحامل)

نقربہ ی زوری میٹنہ وایہ کہ نگہر دوگیان بو بی نوڙی نامین، نیمامی احمد پرمہمتی خوی لئ بیت گوتویہ تی: (إنما تعرف النساء الحمل بانقطاع الدم) واتہ: ژنان بہوہ دہ زانن کہ دوگیان بون، کاتی خوینی بی نوڙی (الحیض) نابینو دہوہ سستیت. نگہر ژنی دوگیان پیش منداں بون بہ ماوہیہ کی کہم دو پوژ یاسی پوژ خوینی بینی و ژانی لہ گہل دا بوئوہ خوینی منداں بونہ نک ہی بی نوڙی (الحیض)، وہ نگہر پیش منداں بون بہ ماوہیہ کی زوریان کہم بہ لام ژانی لہ گہل دا نہ بوئوہ خوینی منداں بون نیہ، بہ لام ثایا ئوہ خوینی بی نوڙیہ (الحیض) کہ حوکمہ کانی بی نوڙی بہ سہردا بچہ سپیت، یاخود خوینی پیسہ و حوکمی بی نوڙی بہ سہردا ناچہ سپیت واتہ خوینی نہ خوشیہ؟

لہ مہدا جیوازی و جبارا لہ نیتوان ژانایاندا ہیہ، بہ لام راستیہ کہی ئوہیہ کہ خوینی بی نوڙیہ (الحیض) بہ مہرجی ئو ژنہ لہ باری ئاسایی بی نوڙی خوی دا بیت (المعتاد فی حیضہا)، چونکہ لہ بنہ پرتدا ئو خوینیہ کہ توشی ژن دہ بیت ئوہ بی نوڙیہ نگہر ہیچ ہؤکاریک قہدہ غہی ئو بی نوڙیہ نہ کاتو لہ بہردہ مہدا بہ ربہ سست نہ بیت، وہ لہ قورٹان و سوننہ تدا ہیچ ہؤو ہیچ بہ لگہیہ ک نیہ کہ بہ ربہ سستی بی نوڙی ژنی دوگیان بکاتو قہدہ غہی بکات.

ثانہم پایہ پاو پربازی نیمامی مالک و نیمامی شافعیہ و ہر وہا ہلباردن شیخی ئیسلام (ابن تیمیہ) شہ لہ (الإختبارات ص ۳۰) ہیناویہ تی و باسی دہ کاتو (البیہقی) ش دہی گپرتتہوہ بہرپوایہ تی احمد، بہ لکو دہ گپرتتہوہ کہ ئو بؤ ئو سہرچاوہ گہراوہ تہوہ لہ وئی ہلینجاوہ (أ.ہ). وہ لہ سہر ئہم بنچینہ و بنہ مایہ دا جیگیر بوہ و سہ لمینراوہ کہ ئوہی بؤ بی نوڙی (الحیض) ہ بؤ بی نوڙی دو گیانیش جیگیر و سہ لمینراوہ .. واتہ ئوہی کہ خوینی بی نوڙی ئاسایی ژنانہ دہ بینی ژنانی دو گیانیش واتہ سک پریش دہی بین. تہ نیا لہ دو پوہوہ نہ بیت:

۱- نازاد گردن (الطلاق): تہ لاق دان ژن بی بہش دہ کات لہ پابہندی بی نوڙی لہوہی کہ لہ ژنانی تری ناسک پردا ہیہ. واتہ ئو ماوہ (عدة) کی کہ ژنانی ناسک پر دہ بی پتوہی

پا به ند بن که له کاتې بڼې نویژی دا ته لاق دراون، نه‌وا ژناني سک پر ناگریتته‌وه چونکه ته لاق دان له کاتې بڼې نویژی داو له ژناني ناسک پرېدا پېچه‌وانه‌ی فرمان و فرموده‌ی خوای گوره‌ن که ده‌فرموی: ﴿فَطَلَّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ﴾^(۱). به لام ته لاق دانی ژناني سک پر و له کاتې بڼې نویژی دا نه‌م سهرېچې په نایانگریتته‌وه واته سهرېچې فرمانی خوای گوره‌نیه، چونکه هر که سېک ژنی سک پر ته لاق بدات، بڼو ماوه‌ی خوای ته لاق ده‌دات واته تا ماوه‌یه‌کی شهرعی ته لاقی ناکه‌ویت، جانو ژنه له بڼې نویژی دا بیت یاخود له کاتې به نویژی واتا پاکي دا بیت چونکه ماوه‌یه‌کی تانه و کاته‌یه که منداله‌کی ده‌بیت جاله‌بر نه‌وه حرام نیه که له‌دوای له‌گه‌ل کڅبونو‌وه (الجماع) ته لاقی بدات به پېچه‌وانه‌ی ژناني تری ناسک پر.

۲. دوگیانی (العمل):

ماوه‌ی سک پرې مه‌ل ناوه‌شیتته‌وه و کوتایی نایه‌ت ته‌نیا به‌دانانی سکه‌کی نه‌بیت، جاله‌بڼې نویژی دا بیت یان نا.. به‌پڼی فرموده‌ی خوای گوره‌نیه که ده‌فرموی: ﴿وَأُولَئِكَ الْأَحْمَالُ أَجْلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾^(۲).

(۱) ۱ - سورة الطلاق: (۱).

ب - له‌ماوه‌ی خویان دا نازادیان بکه، وه‌رگېږي.

(۲) ۲ - سورة الطلاق: (۴).

ب - واته: نه‌و ژنانه‌ی که سک پرېن و ته لاق ده‌درېن ماوه (عدة) که یان دانانی منداله‌که یانه. وه‌رگېږي.

به‌شی سیّ یه‌م

بیّ نوژی له پر (الطواریء)

* بیّ نوژی له پر چه‌ند جوژیکی هه‌ن که له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گردیان ده‌کهینه‌وه:

یه‌که‌م: که‌می و زۆری وه‌ک ئه‌وه‌ی که عاده‌تی نافرته‌ش په‌ش پۆژ بیت، و به‌رده‌وام بیت تاحه‌وت پۆژ، یاخود عاده‌تی ئاسایی نافرته‌ش خۆی حه‌وت پۆژ بیت به‌لام ئه‌و شه‌ش پۆژان ببینیت.

دووه‌م: پێش که‌وتن: وه‌ک ئه‌وه‌ی که عاده‌تی ئاسایی خۆی له‌کۆتایی مانگ دا‌بیت، به‌لام ئه‌وله‌پر له‌سه‌ره‌تای مانگ دا‌توش ببینیت. یاخود به‌پێچه‌وانه‌وه عاده‌ته‌که‌ی له‌سه‌ره‌تای مانگ دا‌بیت، که‌چی ئه‌و له‌کۆتایی مانگ دا‌بیبینیت. ئه‌هلی زانست و زانیاری له‌حوکمی ئه‌م دو‌ جوژه‌دا جیاوازن. به‌لام راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌یه هه‌ر کاتی‌ک خۆینی بینی ئه‌وه خۆینی بیّ نوژی‌یه (الحیض) وه‌که‌ی پاک بو‌ه‌وه چ له‌عاده‌تی ئاسایی خۆی پتر بیت یاخود که‌متر بیت. وه‌دوا بکه‌ویت یاخود پێش بکه‌ویت که‌له پێشتر به‌لکه‌که‌یمان هه‌تایه‌وه له‌به‌شی پێشو‌تردا، که‌ خۆای گه‌وره‌ حوکمه‌که‌ی په‌یوه‌ست کرد‌وه به‌بونی بیّ نوژی‌ی نه‌بونی‌وه.

ئه‌م رایه‌ش پێبازو پای ئیمامی شافعی‌یه و شیخی ئیسلام (ابن تیمیّه)ش ئه‌م پێبازو رایه‌ی هه‌لبژارد‌وه. وه‌خواه‌نی (المغنی)ش ئه‌م رایه‌ی به‌هه‌یزو پشت پاست کرد‌وه و پالپشتی ده‌کات و ده‌لێت: (ئه‌گه‌ر ئه‌و عاده‌تی بیّ نوژی‌یه‌ی به‌و شیوه‌یه‌ی ناویرلو باسی کرد‌وه مو‌عتبه‌ر بیت له‌و پێبازه‌دا ئه‌وه پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆ ئوممه‌ته‌که‌ی پهن کرد‌وته‌وه، له‌وه‌ی که‌ پهن کرد‌نه‌وه‌ی دوا که‌وت‌وه، که‌نابی له‌کاتی خۆی دوا بخه‌یت.

که کاتیک که خیزانه‌کانی و ژنانی تری غه‌یری خیزانه‌ک‌ی خوی له‌ه‌مو کاتیکدا داوای پون کردنه‌وه و به‌لگه‌ی پونکردنه‌وه‌یان کردوه، که نابی پون کردنه‌وه‌کان پشت گوی بخیزن له‌یاد بچیت‌وه، وه‌ئوه‌ی له‌ئوه‌وه ﷺ هاتوه عاده‌تی بی نوژی نه‌ک پونکردنه‌وه‌کانی ته‌نیا دهرباره‌ی خوی نه‌خوشی (المستحاضة) دا نه‌بیئت. (أ. ه. المغنی ۱/۳۵۳).

سی‌یه‌م: پهنگ زهردی و تاریکی (لئلی) خوی (الصفرة والكدره):

به‌شیوه‌یه‌ک که پهنگی خوی نه‌ک زهر دباو بیئت وه‌ک وه‌ئوه زهردی که له‌به‌ر برین دهروات، یاخود پهنگی مه‌یله و تاریک بیئت له‌نیوان زهردی و پهنی دا واته لئلی بیئت. نه‌گه‌ر ئه‌م خوی نه‌کاتی بی نوژی دا بو، یاخود پیش بی نوژی بو به‌سه‌ر یه‌که‌وه له‌گه‌ل خوی بی نوژی دا پوی دا وه‌هه‌ر بی نوژی و حوکی بی نوژی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپی، به‌لام نه‌گه‌ر دوی بی نوژی بو وه‌هه‌ر بی نوژی نه‌ی، به‌پی‌ی گۆته‌ی دایکی عگیه‌ رچی الله عنها که گوتویه‌تی: (کنا نعد الصفرة والكدره بعد الطهر شيئاً) (۱). واته: ئیمه له‌کاتی عاده‌تی ئاسایی خۆماندا پهنگی زهر دباو و تاریکی و لئلی خوی نمان له‌دوی پاک بونه‌وه به‌که‌میک ده‌بینی و داده‌نا به‌ماوه‌ی بی نوژی. وه‌رگیپ).

أبو داود پیاویه‌تی کردوه هه‌روه‌ها بوخاریش به‌لام به‌بی ده‌سته‌واژه‌ی (بعد الطهر) واته دوی پاک بونه‌وه له‌به‌شی (باب الصفرة والكدره في غير أيام الحيض) دا هیناویه‌تی و له‌شروقه‌ کردنه‌ک‌ی خوی دا ده‌لی: (ئاماژه به‌کۆکردنه‌وه‌ی فهرموده‌ی عائشه که پێشتر باس کرا که گوتویه‌تی) (حتى ترين القصة البيضاء) واته خوی بی نوژی به‌رده‌وامه هه‌تا کو ئاوی سپی ده‌بینن، هه‌روه‌ها فهرموده‌ک‌ی دایکی عگیه که له‌م به‌شه‌دا باس کرا، نه‌گه‌ر پهنگی زهر دباو لئلی بینرا له‌کاتی بی نوژی دا وه‌هه‌ر به‌گۆیره‌ی فهرموده‌ک‌ی عائشه‌یه و پشت به‌و ده‌به‌ستریت، به‌لام جوئ له‌م حاله‌ته‌و له‌حاله‌ته‌کانی تردا به‌گۆیره‌ی فهرموده‌ک‌ی دایکی عگیه ده‌پۆین به‌پۆه و پشت به‌و ده‌به‌ستریت. أ. ه.

(۱) رواه أبو داود بسند صحيح؛ وراه أيضاً البخاري بدون قولها بعد الطهر.

هروهه فەرموده ی عائشه که ئاماژە ی پیکرا ئەو یه که بوخاری بابە ته که ی پتو هه یوه ست کردوه و بریویه تیه وه . له پێش ئەم بەشە دا که ده لێ: ژنان تارپادە یه کی زۆر ده یان ناردە لای عائشه ئایا بۆیان دروسته که شتێک به کار بهێنن که پارچه لۆکه یه ک (الکرسف) ی تێدا بیت بۆ ئەو ی خۆیانی پێ بپشکنن، داخۆ شوێنه واری بێ نوێژیان پتو هه ماوه، یاخود ئەو پارچه په رۆیه به لۆکه یان به کار ده هێنا که په نگی زه ردی پتو هه دیار بو، عائشه پێ ی ده گوتن: (لاتعجلن حتی ترينَ القصة البيضاء) واته: په له مه که ن هه تا کو ئەو کاته ی که ئاوێکی سپی ده بینن. (القصة البيضاء) ئاوێکی سپی یه له مندالدان له دوا ی نه مانی بێ نوێژی (الحیض) فری ی ده دات.

جووری چوارهم: بچر بچری خوین پۆیشتن له کاتی بێ نوێژی دا (تقطع فی الحيض): ئەم حاله ته ئەو یه که پۆژێک خوین ده بینیت، پۆژێک نا و به رده وام ئاوا ده بیت. ئەمهش دو جووری هه یه:

حاله تی یه که م: وا ده بێ که ئەم حاله ته له هه مو کاته کاندایه که ل مێینه دا هه میسه به رده وام ده بیت، ئەوه خوینی بێ نوێژی نیه به لکو خوینیکی تره که پێ ده گوتریت (الإستحاضة). جا هه ر ئافره تی که ئەم یه بینێ ئەوه حوکمی (الإستحاضة) ی به سه ردا ده چه سپێ واته (أستحاضة) یه نه ک بێ نوێژی.

حاله تی دوهم: له م حاله ته دا ئەم خوین له بهر پۆیشتنه به رده وام نیه، و هه ندی کات له بهری ده روات و هه ندی جارێش نا، پاک بونه وه ی راسته قینه ی هه یه، واتا ناوه به ناوه یه. زانایان په حه مته ی خویان لێ بیت له م پاک بونه وه دا (النقاء) جیاپان و جیاوازن: - ئایا ئەمه پاک بونه وه یه، یان حوکمه کانی بێ نوێژی (الحیض) ی به ردا ده چه سپین؟.

پاو پێبازی ئیمامی شافعی له پاسترین دوپاکانی دا ئەو یه که ئەو ئافره ته حوکمی بێ نوێژی له سه ردا ده چه سپین و به بێ نوێژی ده ژمێردریت. ئەم پایه هه لبژارده ی شیخی ئیسلام (ابن تیمیة) و خاوه نی (الفائق) و پێبازی أبی حنیفه یه. ئەمهش له بهر ئەو یه چونکه ئاوی سپی (القصة البيضاء) ی تێدا نابینریت، ههروه ها له بهر ئەو یه که به پاک بونه وه

بژمیردرايه نه وه ده بوايه له به را ييه کي دا بي نويزي هه بايه و هه روه ها له دواو ه شي دا هر بي نويزي هه بايه، وه هيچ گوتيه کيش نيه دنا ماوه که (العدة) به پينچ پوژ نامينيت. وه نه گه ر پاک بونه وه ش بيت نه وه نه و نافره ته توشي بيزاري و ماندوو بار قورسيه ک ده بيت له خو شوشتنه وه (غوسلا) ده رکړدن و گه لي شتي تري له م جوړه هه ردو پوژ جاريک. دياره بار قورس کړدن و نازار دانيس له شريعتي نيسلامدا کاريکي بيزراو و نه خوازاو و قه ده غه يه سوپاس و شتايش بڅ خواي گه وړه.

- نه وه شي له م زه به حنه بليه کان دا هه يه و باوه نه وه يه که خويني بي نويزي و پاکی (النقاء) پاک بونه وه يه. به لام نه گه ر کوي هه ردو حاله ته که له و ماوه ناسايي يه ي بي نويزي نه و نافره ته پتر بو که هه ميشه ده ي بينيت، نه وه نه و ماوه زيا ده يه به خويني (الإستحاضة) ده ژميرديت. وه له کتبي (المغني) دا گوتراوه: که وه ستاني خوین هر کاتيک له يه ک پوژ که متر بو نه وه به پاک بونه وه (الطهر) نازميرديت به گویره ي نه و پيوايه ته ي که له به شي خويني مندا (النفاس) دا هينا و مانه ته وه. چونکه به هيچ شي وه يه ک ناوړ له و پچراني خوينه که له کاتي بي نويزي دا نادرته وه که له پوژيک که متر بيت و نه مه ش پای راست و دروسته. انشا و الله - چونکه سروشتي خوین وايه ماوه يه ک ده پوات و ماوه کيش ده وه ستيت. وه فره ز بون و پيوست بوني خو شوشتنه وه له سر نه و نافره تانه ي که له م حاله تانه دا پاک ده بونه وه ده بي هر کات ژميرک نا کات ژميرک و هر کات نا کاتيک خو شوشتنه وه کاريکي زور قورس و گران و ناخوشه و گوناخه و شرع نه وه ي قبول نيه به گویره ي فرموده ي خواي بالا ده ست و کار به جي که ده فرموي: ﴿وَمَا جَعَلَ

عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۖ﴾ (۱). جاله سر نه م بنه مايه وه ستاني خوین بڅ

(۱) ا - سورة الحج: (۷۸).

ب - واته ناييني پيروزي نيسلام هيچ قورسي و گراني نه خستنه سر شاني مړنه کان. وه رگير.

كه متر له پوژيكت به پاك بونه وه ناژميږدرېټ، مه گهر شتيك بېينټ كه پاك بونه وه
 بسه لميټيټ، وهك نه وهى كه نه م وه ستانى خوينه له كوټايى عاده تى ناسايى خوى دا
 بېينټ، ياخود ناوى سېي (القصة البيضاء) بېينټ. ا. ه.

به مه پاى خاوه نى (المغني) ده بيټه ناوه نديك له نيوان هه رډوگوته كاندا يان هه رډو پاكاندا.
 خواش له هه موان باشتر پاستى و دروستيه كان ده زنيټ.

جوړى پينجه م: وشكيتى خوين (جفاف في الدم)؛

نه م جوړه شيان نه وه به كه نافرته له كاتى بى نويزى دا ته نيا ته ريه ك (رطوبة) ده بېينټ،
 نه وه نه گهر له كاتى ناسايى عاده تى خوى دا بيټ ياخود هه ر به سه ر كاتى بى نويزيه وه
 بيټ پيش پاك بونه وه نه وه هه ر به بى نويزى ده ژميږدرېټ، به لام نه گهر له دواى پاك
 بونه وه بو نه وه به بى نويزى ناژميږدرېټ. له بهر نه وهى كه نه وپه رى حاله ته كه نه وه به
 كه به په نكي زه رډو تاريكى (لېلى) خوين كوټايى بيټ واته په نكي زه رډو تاريكى (الصفرة
 والكدره) خوين پاشكوى كاتى بى نويزيه كه ي بيټ و هه ر نه مه ش حوكمه كه يه تى.

به شی چوارهم

حوکمه کانی بی نوږی

* بی نوږی گه ټک حوکمی هه ن که پترن له بیست حوکم و لږه دا ته نیا نه وانه
ناماژه پی ده که ین که گرنګن و وږد پټویستن و ده توانین له م چند خالانه ی ژیری دا بیان
ګوشین:

یه که م: نوږ: هر نافره ټک که وته بی نوږیه وه نه و نوږ کردنی له سر حرام ده بیټ
به فهرزو به سوننه ته وه. هه روه ها نوږی له سر واجب نابیت هه تاګو نه و کاته ی که پاک
ده بیته وه واته ماوه ی ناسایی و بی نوږیه که ی کۆتایی هات و به بری یه ک پکات له ماوه ی
شهرعی نه و نوږه مابو، نه وه ده بی نه و نوږه بکات دوا ی نه وه ی پاک ده بیته وه و خوی
پاک ده شواته وه. جا نه وه چ له دوا ی ماوه ی کاتی نوږه که دا بیټ یاخود له پټش ماوه ی
شهرعی نوږه که دا بیټ.

نمونه بۆ سهره تایی کاته که: نافره ټک له دوا ی پوژ ناوا بون به بری ماوه ی یه ک
پکات پټش نوږی شیوان ده که ویته بی نوږیه وه، نه وه نه و نافره ته ده بی نوږی
شیوان (المغرب) بکاته وه دوا ی نه وه ی له بی نوږیه که ی پاک ده بیته وه، چونکه له کاتی
شهرعی نه و نوږه دا ماوه ی یه ک پکاتی مابو پټش نه وه ی بکه ویته بی نوږیه که ی.

نمونه بۆ کۆتایی کاته که: ژن ټک پټش هه ل هاتنی پوژ به بری ماوه ی یه ک پکات
له زه یستانی (النفاس) و بی نوږی (الحیض) پاک ده بیته وه. نه و ژنه پټویسته له سر ی
دوا ی پاک بونه وه ی له زه یستانی یابی نوږی که نوږی به یانی بکاته وه، چونکه له ماوه ی
شهرعی نوږی به یانی دا بریکی مابو که ده توانریت پکاتیکی تیدا نه نجام بدریت واته:
بریکی له و کاته دا مابو که ده توانریت پکاتیکی تیدا بکریت نه و ژنه له بی نوږیه که ی دا پاک
بوه ته وه.

* به‌لام نه‌گر هر ژنيك كه‌وته زه‌یستانی و بی‌نویژیه‌وه نه‌و ماوه‌ی كه‌تی ی كه‌وت به‌شی نه‌نجامدانی پكاتیك نه‌ده‌بو، وه‌ك نه‌وه‌ی كه‌له‌نمونه‌ی یه‌كه‌م تی ی كه‌وتبو له‌دوای پوژځ ناوا بون به‌كاتیكي ژور كه‌م (بلحظه) و وه‌ك نه‌وه‌ی كه‌له‌نمونه‌ی دوهم دا تی ی دا پاك بوه‌وه پېش پوژ ه‌ل‌ل‌ت به‌كاتیكي ژور كه‌م (بلحظه) نه‌وه نه‌و كاته پښوېست ناكات نه‌و نویژه بكه‌نه‌وه و له‌سهریان واجب ناییت. به‌گویره‌ی فهرموده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ كه‌فه‌رمویه‌تی: {من أدرك ركعة من الصلاة فقد أدرك الصلاة} (۱). جا هر كه‌سیك زانی یابوی پون بوه‌وه كه‌به‌كه‌متر له‌پكاتیك پاگه‌یشتوه نه‌وه نه‌و كاته به‌نویژ ه‌كه‌ی پانه‌گه‌یشتوه.

* وه‌نه‌گر به‌یه‌ك پكات له‌نویژي عه‌سر پاگه‌یشت واته كه‌وته بی‌نویژیه‌وه نایا كردنه‌وه‌ی نویژي نیوه‌پوړیه‌ی له‌گه‌ل عه‌سر له‌سهر واجب ده‌بیټ؟ یاخود به‌پكاتی كوتایی نویژي خه‌وتنان (العشاء) پاگه‌یشت نایا نویژي شیوان (المغرب) و نویژي عیشای ده‌كه‌ویته سهر؟ له‌وه‌لامی نه‌م پرسپاره‌دا زانایان جیاپان، به‌لام راستی و دروستیه‌كه‌ی نه‌وه‌یه كه‌له‌سهری پښوېست نیه، مه‌گر له‌كاتی خوی دا توشی بیټ كه‌بریتین له‌ نویژي عه‌سرو كوتا پكاتی نویژي خه‌وتنان (العشاء) به‌گویره‌ی فهرموده‌كه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ كه‌فه‌رمویه‌تی: {من أدرك ركعة من العصر قبل أن تغرب الشمس فقد أدرك العصر} (۲).

(۱) ا - متفق علیه.

ب - واته هرچی به‌پكاتیك پاگه‌یشت نه‌وه به‌نویژه‌كه‌ی پاگه‌یشتوه. واته هر كه‌سیك به‌یه‌كي له‌پكاتنه‌كانی نویژه‌كه‌ پاگه‌یشت له‌جه‌ماعه‌ندا نه‌وه بانو پكاتنه له‌گه‌ل جه‌ماعه‌ت و نیام بكات و دوای سه‌لام داننه‌وه‌ی نیام باه‌سنتیه‌وه و باقی پكاتنه‌كانی تری نویژه‌كه‌ی بکاته‌وه نه‌وه نویژو جه‌ماعه‌ت‌وه بقی دروسته. نیدی بقی ثافره‌تانیش له‌كاتی زه‌یستانی دا به‌ه‌مان شیوه. وه‌رگیز.

(۲) ا - متفق علیه.

ب - واته: هر كه‌سیك به‌یه‌ك پكاتی نویژي عه‌سر پاكات پېش نه‌وه‌ی پوژ ناوا بیټ نه‌وه به‌نویژي عه‌سر پاگه‌یشتوه. واته نه‌گر به‌ماوه‌ی یه‌ك پكات مایټ پوژ ناوا بیټ نه‌وا بانویژي عه‌سر بكات و بقی دروسته. وه‌رگیز.

لیره دا نهی فرموده به نویژی نیوه پو عه سر پاگه یشتوه، و باسی له پتویست (فرز) بونی نویژی نیوه پویشی نه کرده. ئیدی بنه رت و راستی و دروستی قسان نه وهیه که له نویژی نیوه پو ئه ستر پاکه واته له سهری پتویست ناییت نویژی نیوه پو بکاته وه به لکو ده بی تهنیا نویژی عه سر بکات نه مه رای نیمامی اُبی حنیفه و مالکه که له (شرح المذهب ۷۰-۳) دا له هردو نیمامه که وه هیناویه تی.

* به لام زیکرو ویردو یادی خوا سوپاس و ستایش (التسبیح والتحمید) و به گه وه دانانی خوا (التکبیر) واته الله اکبر کردن و سبحان الله والحمد لله کردن و باقی ویرده کانی ترو (بسم الله) کردن له کاتی خواردن و خواردنه وه دا (۱). و خویندنه وهی فرموده کان و فیه و دوعا و نزاو پارانه وه و (آمین) کردن بۆ دوعا کان و گوئی گرتن بۆ قورئان، نه مانه هیچیان تیدا نیه و بۆی دروستن و حرام نین. نه مه له هردو فرموده راسته کان (الصحيحين) و له وانی تریشدا چه سِپاوه که پیغه مبه ر ﷺ له ژوره که ی عائشه دا رضي الله عنها نانیشکی دادا وه و قورئانی خویندنه وه عائشه ش له بی نویژی (الحیض) دا بوه.

وه هه روه ها له هردو فرموده راسته کان (الصحيحين) داو له دایکی عطیة رضي الله عنها ده گیرنه وه که گوئی له پیغه مبه ر ﷺ بو دهی فرمو: (يُخرج العواتق وذوات الخدور والحیض - يعني إلى صلاة العیدین - وليشهدون الخير ودعوة المؤمنين، ويعتزل الحيض المصلی) (۲).

(۱) که له زمانی عه ره بیدا بی یان ده گوئیت: ((التکبیر والتسبیح والتحمید والتسمية على الأكل وغيره والتأمين على الدعاء)) وه رگیت.

(۲) واته: ژنانی نازاد و ژیر په رده یاله که ژاوه دان (ذوات الخدور) و زه یستاندارو بی نویژ له گه ل ئیمه دا له نویژه کانی جه ژن دا ناماده ده بون و گوئی یان بۆ وتارو هه واته کان و نامۆزگاریه کان و بانگه شه ی نیسلام ده گرت و ژنانی بی نویژ له جیکه ی نویژ کردن (المصلی) په ناگیر ده بون و نویژیان نه ده کرد. وه رگیت.

* به لām نافرته تی بی نوئژ (زه یستاندارو عاده تی ناسایی مانگانه) بۆ قورئان خوئندن نه گه ته نیا به چاو سهیری بکات و به دل وهری بگریت و بیخوئینته وه به بی گوکردنی وشه کان وه نه وهی که قورئانه که یاله وحه که (۱) دابنیت و به چاو ته ماشای نایه ته کان بکات و به دل بیخوئینته وه نه وه هیچی تیدا نیه و بۆی دروسته. نه وه وی له ((شرح المهدب ۲/۲۷۲)) دا گوتویه تی: (جائز بلا خوف - واته به بی ترس دروسته) به لām نه گه خوئندن وه که ی به زمان و به گو کردنی وشه کانی بیت نه واه ماوهری زانایان واته زۆرینه زانایان له سهر نه و پایهن که قه ده غه یه و دروست نیه.

(بوخاری و ابن جریر الطبری و ابن المنذر) یش ده لئین دروسته، وه له مالک و له شافعی یه و له گوتیه کی کۆندا گپدر اوته وه و له (فتح الباری) شدا لئان گپدر اوته وه. هه روه ها بوخاری وه ک سه رنج و توانجیک له سهر ابراهیم النخعی باسی کردوه چی تیدا نیه که نایه تیک بخوئینته وه.

وه شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) ش له (الفتاوی مجموعه ابن قاسم) دا ده لئ: ((نه وهی که نافرته تی بی نوئژ له قورئان خوئندن قه ده غه ده کات له سوننه تدا بنه رته تی نیه یا سوننه ت نیه، چونکه فه رموده که ی (لاتقرأ الحائض ولاجنب شیئاً من القرآن)) (۲). فه رموده یه کی بی هیزو لاوازه به کۆپای نه هلی زانست و زانیاری فه رموده واته فه رموده ناسان. به دلنیا ییه وه له سهر ده می پیغه مبه ره ﷺ نافرته تان ده که وتنه بی نوئژیه وه نه گه ر قورئان خوئندن یان لئ حه رام بایه وه ک نوئژ نه وه پیغه مبه ره ﷺ بۆی پون ده کردنه وه بۆ ئومه ته که ی شروقه و شی ده کرده وه دایکانی بپواداران فیتر ده کردن و له وانیشه وه به ناو خه لکی دا بلآو ده بوه وه.. مادام که س له پیغه مبه ره وه ﷺ نه مه ی پانه گواستوه و هیچ قه ده غه یه ک نه بوه که نه وه دروست نیه و حه رام بگریت، شتیکی پون و ناشکرشه که نه وه ﷺ قه ده غه ی له مه نه کرده، وه که قه ده غه ی نه کرده و پیرای بونی نه وه مه مو بی

(۱) ده بی مه به سستی نه و له وحه بیت که قورئانی له سهر نوسراوه ته وه. (والله أعلم) وه رگپت.

(۲). واته نافرته تی بی نوئژ نابی هیچ له قورئان بخوئینته وه. وه رگپت.

نویژی له کاتی پیغه مبه ﷺ خۆی دا دیاره ئه زانیویهتی که حهرام نیه بۆیه قه دهغه و حهرامی نه کردوه)). ا. ه. (۱۹۱: ۲۶).

* جادوای ئه وه مو جیاپایی و بگره و بهردهی نێوان زانیان (أهل العلم) ئه وهی که پێویسته بگوتری ئه وه یه که: باشت وایه ئه وهی که وته بێ نویژی یه وه باقورثانی پیروژ به گۆکردن و به زمان نه خویننه وه مه گهر ژۆر پێویست بێت و ههر ده بێ بیخوینن. وه که ئه وهی که مامۆستایه و وانه ده لێته وه و خه لکی فێر ده کات ده بێ بۆ فێرخوازه کانی ههر بخوینێته وه و گۆی بکات تانه وانیش گۆکردنی ئایه ته کان و پیت و وشه کان و زار و هه کان فێر بن. یا خود له کاتی تاقی کردنه وه دا خویندکار پێویستی به خویندنه وهی ئایه ته کان هیه که مامۆستا که ی ده بێ ههر بۆی بخوینێته وه تا بتوانێت تی ی بکات و گه لێ بابیه تی تری له م جۆرانه.

دوهم: پۆژو؛

ئافره تی بێ نویژ پۆژو گرتنی له سه ر حهرامه چ فهرزو چ سوننه ت و دروست نیه بیگریت. به لām ئه وهی له سه ری پێویسته ئه وه یه که ده بێ فهرزه کانی بگریته وه به گوێره ی فرموده ی عائشه رضي الله عنها: ((كان يصيبنا ذلك - تعني الحيض - فتؤمر بقضاء الصوم ولاتؤمر بقضاء الصلاة)). (۱).

ئافره ت ههر کاتێک که وته بێ نویژی یه وه و به پۆژو بو ئه وه پۆژه که ی به تال ده بیته وه جابا یه که له حزه شی مابیت بۆ کاتی پۆژ ئاوا بون، و ده بێ ئه و پۆژه بگریته وه ئه گهر هاتو فهرز بو. به لām ئه گهر هاتو هه سته به جوله و ته زوی بێ نویژی یه که ی له ناو جه سته ی خۆی دا کرد له پێش پۆژ ئاوا بون به لām هه چ نه هاته ده رو هه چ نه بیینی تادوای

(۱) ا - متفق علیه.

ب - واته: ئێمه که توشی بێ نویژی ده بوین و فرمانمان پێ ده کرا به گێرانه وهی پۆژه کانه مان، به لām فرمانمان پێ نه ده کرا به گێرانه وهی نویژه کانه مان. واته: ئافره تی بێ نویژ ده بێ پۆژه کان بگرینه وه به لām نویژه کان نه و. وه رگێر.

پۆژئاوا بون^(۱). نه‌وه به‌پێی گۆته‌ی پاست (القول الصحيح) پۆژوه‌که‌ی به‌تال نابێت و پۆژوی ته‌واوی بۆ هه‌یه‌، چونکه‌ له‌ کاته‌دا خۆینه‌که‌ هه‌ر له‌ ناو بۆشایی ناوه‌وه‌ دا بووه‌ و ده‌رنه‌چوه‌ته‌ ده‌ره‌وه‌ هه‌یج حوکه‌مکی له‌سه‌ر نه‌یه‌، وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ کاتی پرسیا‌ری ئی کرا له‌لایه‌ن ئافره‌تی‌که‌وه‌ ده‌رباره‌ی نه‌وه‌ی که‌ پیاو له‌خه‌ودا ده‌ی بینیت بینویه‌تی ئایا خۆشوشته‌وه‌ی له‌سه‌ره‌ (۲). له‌وه‌لامدا فه‌رموی: {نعم إذا رأی الماء} (۳). جالبه‌ر ده‌ا پێغه‌مبه‌ر ﷺ حوکه‌مکه‌ی به‌بینینی تۆ (المنی) به‌ستۆته‌وه‌ نه‌که‌ به‌گواستنه‌وه‌ و جمو جۆل و پاچه‌نین له‌ناوه‌وه‌، ده‌ی که‌واته‌ بێ نوێژی ئافره‌تانیش به‌هه‌مان شیوه‌یه‌ و حوکه‌مکانی ناچه‌سپێن تاوه‌کو ده‌رچه‌یه‌که‌ نه‌بینیت. نه‌که‌ به‌جمو جۆل و هه‌ست پێ کردن و خزینی خۆین له‌ناوه‌وه‌ی له‌ش دا، که‌ی خۆینی ده‌رچوو بینی نه‌و کات حوکه‌مکانی ده‌چه‌سپێن.

* وه‌نه‌گه‌ر به‌ری به‌یان ده‌رچو که‌وته‌ بێ نوێژی‌وه‌ نه‌وه‌ پۆژوی نه‌و پۆژه‌ی دروست نه‌یه‌ هه‌ر چهنده‌ دوا‌ی به‌ری به‌یان به‌یه‌که‌ ساته‌ وه‌ختیش (للحظة) پاک بو‌بێته‌وه‌.

(۱) واته‌ پێش پۆژئاوا بون هه‌ستی به‌خۆی کرد که‌وا خه‌ریکه‌ توشی بێ نوێژی ده‌بێت به‌لام تادوا‌ی پۆژئاوا بون هه‌یج ده‌رنه‌چوو خۆینی نه‌بینی، به‌لکو دوا‌ی پۆژئاوا بون نه‌مجار خۆین هاته‌ ده‌رو بینی. وه‌رگێڕ.

(۲) واته‌: له‌کۆرده‌وا‌ری خۆماندا پێی ده‌گوتریت (شه‌یتانی بون) که‌له‌خه‌ودا به‌ژۆری پیاو ده‌بینیت و له‌شی پیس ده‌بێت و ده‌بێ خۆی بشواته‌وه‌ واته‌ غوسل بکات. وه‌رگێڕ.

(۳) واته‌: به‌ئێ ئه‌گه‌ر ئاوی بینی بێت و له‌شی ته‌پ بو‌بێت. ئه‌مه‌ش به‌چی ده‌زانیت کاتی که‌له‌خه‌و هه‌ستایت و شه‌و خه‌وت بینی بو‌که‌شه‌یتانی بو‌یت. بیه‌که‌ به‌عه‌ده‌ت که‌له‌خه‌و هه‌ستایت ده‌ست له‌خۆت بکوته‌ ئه‌گه‌ر له‌شو جۆل و به‌رگی ده‌روبه‌ری دامیت تهرپو جاخه‌ونت بینی بێت یا‌ن نا نه‌وه‌ له‌شت پیس بو‌وه‌ و ده‌بێ خۆت بشۆیته‌وه‌. وه‌نه‌گه‌ر ته‌پ نه‌بوو هه‌یج ئاو ته‌پایت هه‌ست پێ نه‌کرد و هه‌له‌کانت و له‌شت ته‌پ نه‌بو نه‌وه‌ ئه‌و کات له‌شت پیس نه‌بوو و پتویست ناکات خۆت بشۆیته‌وه‌ و له‌سه‌رت واجب نابێت جاخه‌ونت بینی بێت یا نه‌ت بینی بێت. وه‌رگێڕ.

* وه نه گهر پښ بهری به یان پاک بو بیتوه و به پښو بیت نه وه پښو که ی ته و او دروسته، باهه تا کو دوی به یانیش خوی نه شور و بیتوه وه که لهش پیسی، که نیه تی بڼ پښو گرتن میناوه له شیشی پیسه و تادوی بهری به یان (الفجر) خوی نه شوشو ته وه و پښو که شی ته و او دروسته، به گویره ی فرموده که ی عائشه رچی الله عنها که گوتویه تی: (كان النبي ﷺ يصبح جنباً من جماع غير احتلام ثم يصوم في رمضان) (۱).

سی یه م: سورانه وه (الطواف) به دهوری مالی خوا دا (الكعبة):

نا فره ت که که و ته بی نو یژی یه وه دروست نیه به دهوری مالی خوا دا بسور پښت وه (الطواف البيت)، چ فره که ی و چ سوننه ته که ی. وه نه گهر بیکات لی وه رنا گبریت و دروست نیه. به گویره ی فرموده ی پیغه مبر ﷺ که به عائشه خاتونی فرمو کاتیک که و ته بی نو یژی یه وه: {افعلي ما يفعل الحاج غير ألا تطوفي بالبيت حتى تطهري} (۲). * به لام ده توانیت باقی کاره کانی تری نه نجام بدات وه که هول و تیکوشان (السعي) له نیوان سه فاو مروه و وه ستان له کتوی عره فه و شه و مانه وه له موزده لیفه و مینا دا، وه به رد هاویشن (رمي الجمار) و باقی به ندایه تیه کانی تری حه ج و عه مره و حه رام نیه و بوی دروسته، له سر نه م بنه مایه نه گهر میتنه ته وافی کردو پاک بو، و پاسته و خوی دوی ته و اف که و ته بی نو یژی وه، یا خود له کاتی هول دان (السعي) و اته له سه فاو مروه دا که و ته بی نو یژی وه نه وه چی تیدا نیه و ته و افه که و حه ج که ی ته و او دروسته.

(۱) - متفق علیه.

ب - و اته: پیغه مبر ﷺ به یانی کردو ته وه و له شیشی پیس بو به موی جیماع وه نه شه ی تانی بون، په مه زانیش بو وه به پښوش بو وه. و اته: له په مه زاندا به پښو بو وه و شه و له گال خیزانیشی دا جوت بو وه و تابه ری به یانیش (الفجر) خوی نه شریو ته وه. وه رگپر. (۲) تخریج و و اتا که یمان له رابردو دا نویوه. وه رگپر.

چوارهم: له‌سەر لاجونی ته‌وافی خوا حافیزی (طواف الوداع):

ئەگەر ئافەرت بە‌ندایەتی و دروشمە‌گانی حە‌ج و عە‌مرە‌ی هە‌مو تە‌واو کردن و کە‌وتە بێ‌ نوێژی‌هە‌ پێش ئە‌وه‌ی بگە‌ڕێتە‌وه‌ بۆ شوێن و ولاتی خۆی و کە‌وتە بێ‌ نوێژی‌هە‌ و بە‌رده‌وام بو تادەرچونی لە‌مە‌ککە‌، ئە‌وا ئە‌و کاتە دە‌گە‌ڕێتە‌وه‌ و تە‌وافی خوا حافیزی ناکات. بە‌گوێزە‌ی ئە‌و فەرمودە‌یە‌ی ابن عباس رضی الله عنهما: {أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِم بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنْهُ خَفَفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ} (١).

* هیچ پێویست ناکات ئافەرتە‌ی بێ‌ نوێژ لە‌مالی خوا و لە‌کاتی حە‌ج و عە‌مرە‌دا و لە‌تە‌وافی خوا حافیزی دا بچێتە‌ بە‌رده‌رگای مزگە‌وتی حە‌رام و دوعا بکات، چونکە ئە‌وه‌ لە‌پێغە‌مبەرە‌وه‌ ﷺ ئە‌هاتووە‌ و بە‌ندایە‌تی‌هە‌کان بە‌ندن بە‌و سوننە‌تە‌ی کە‌ لە‌ پێغە‌مبەرە‌وه‌ ﷺ بۆمان هاتون و ئە‌مە‌ش پێچە‌وانە‌ی ئە‌و سوننە‌تە‌یە‌. لە‌چەرۆکی (صفیة رضی الله عنها) دا هاتووە‌ کە‌ کاتی لە‌دوای تە‌وافی ئیفاضة (طواف الإفاضة) پێغە‌مبەر ﷺ پێی‌ ی فەرموه‌: {فَلْتَنْفِرْ مِنْهُ} (٢). فەرمانی پێ‌ نە‌کرد بچۆ بە‌رده‌رگای و دوعا بکە‌. ئە‌گەر ئە‌وه‌ شە‌رعی بایە ئە‌و کاتە بۆی پون دە‌کرده‌وه‌ و پێ‌ ی دە‌گوت بچۆ بۆ بە‌رده‌رگای مزگە‌وت و دوعا بۆ خۆت بکە‌ و بۆ ئێمە‌ش دە‌بو بە‌سوننە‌ت.

* بە‌لام تە‌وافی حە‌ج و عە‌مرە‌ی له‌سەر لاتاچیت و دە‌بێ‌ هەر کاتی‌ک پاک بوه‌وه‌ له‌بێ‌ نوێژی‌هە‌ی تە‌وافە‌کە‌ی بکات.

(١) - متفق علیه.

ب - واتە: خە‌لکی کە‌مە‌بە‌ستی لە‌حاجیە‌کانە‌ بە‌ژن و بە‌پیاو‌هە‌ فەرمانیان پێ‌ کراوه‌ کە‌ دە‌بێ‌ کۆتا کاریان سوپا‌نه‌وه‌ی خوا حافیزی بێت بە‌ده‌وری مالی خوا (طواف الوداع) بێت، تە‌نیا ئافەرتە‌تانی بێ‌ نوێژ زە‌یستاندار نە‌بێت لە‌سە‌ریان سوک کراوه‌ کە‌ بۆیان هە‌یه‌ تە‌وافی خوا حافیزی نە‌کە‌ن. وەرگێژ.

(٢) - متفق علیه.

ب - واتە: مادام کە‌ وتی‌تە‌ بێ‌ نوێژی‌هە‌ دە‌رچو تە‌وافی خوا حافیزی مە‌کە‌. وەرگێژ.

پینجهه: مانه وه له مزگهوت دا (المکث فی المسجد): مانه وه له مزگهوتدا بق نافره تی بی نوژی
 حه رانه و دروست نیه هه تاکو له نوژیگای جه ژنه کانیشدا حه رانه بهیینه وه. به پی ی نه و
 فره موده ی دایکی عطیه رضي الله عنها که گوی ی له پیغه مبه ره رضی الله عنه بوه که فره مویه تی: {یخرج
 العواتق وذوات الخدور والحیض}، وفيه (یعتزل الحیض المصلی) {^(۱)}.
 شه شه: جوت بون له گه ل میرد (الجماع):

ژنی بی نوژی دروست نیه و حه رانه میرده که ی له گه لی دا جوت بیت و نابی نه و ژنه
 بهیینه میرده که ی له گه لی دا کو بیینه وه. به گویره ی فره موده ی خوی په روه ردگار
 که ده فره مویت ﴿وَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي
 الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ
 إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ ^(۲).

مه بهست له (المحیض) کات و شوینی بی نوژی به که یه واته توخن نه که وتنی نافره ت
 له کاتی بی نوژی دا له پیشه وه ی (الفرج) و نافره ت و به پی ی فره موده ی
 پیغه مبه ره رضی الله عنه: {اصنعوا کل شیء إلا النکاح} ^(۳).

(۱) - متفق علیه.

ب - واته: بانافره تانی نازاد و کچانی ماله وه (ذوات الخدور) و بی نوژی انیش ده رچن بق نوژی
 جه ژن و بیته نوژیگا، هه روه ها له فره موده که دا هاتوه که ده فره مویت : بانافره تانی بی نوژی که نارگیر بن و
 نه یه نه ناو نوژیگا و له ده ری نوژیگا دایشن و تنیا باگوی له وتارو ناموژگاریه کان بگرن و بانوژی نه که ن.
 وه رگیپ.

(۲) - سورة البقرة: (۲۲۲).

ب - واته: واته که یمان پیشتر بون کردنه وه. وه رگیپ.

(۳) واته: هه مو شتیک له گه ل خیزانی خوتدا بکه له کاتی بی نوژی دا ته نیا جوت بون نه بیت
 له پیشه وه ی (الفرج) نه بیت. وه رگیپ.

* وه له بهر نه وهی موسلمانان له سهر حرام بون و دروست نه بونی جوت بون له ریگه ی دامینې (الفرج) ی ژنی بی نویژ کوکن، به هیچ شیوه یه ک نابی و دروست نیه بق پیاوړیک که پروای به خواو به پوړی دوا یی ه بیت ده ست پیشخه ری نه م کاره خراپه بکات و نه نجامی بدات. واته حرامیکې براوه یه و نابی پیاو له ریگه ی (فهرجی) خیزانیه وه له کاتی بی نویژی دا جوت بیت و جیمای له گه ل دا بکات، چونکه قورنای پیروزو سوننه تی پیغه مبه ﷺ و کورای موسلمانان قه ده غه و حرامیان کردوه. هر که سیک نه وه بکات نه وه فرمانی خواو پیغه مبه ﷺ ه که ی شکاندوه. وشوین ریگایه ک که وتوه که دوره له ریگه ی پرواداران. نیمای (النوی) له (مجموع شرح المذهب ٢/٣٧٤) دا نویسیویه تی، نیمای شافیعی کوتویه تی: (من فعل ذلك فقد أتى كبيرة) (١). هاوه لانتان و غه یری نه وانیش ده لپن: (من استحل وطء الحائض حکم بکفره) (٢). ا. ه. قسه کانی نه وه ی.

* ریگه دراوه به پیاو سوپاس بق خوا که ناره زوه کانی خوی دابمرکی نیت وه به بی نه وه ی جوت بون (الجماع) بکات، وه ک ماچ کردن و به خوه گوشین و کار له گه ل کردن له شوینی تر نه ک له دامینه وه (الفرج). وه باشتیش وایه تخونی نیوان ناوک و نه ژتوی نه که ویت مه گهر له پشت په رده یه که وه یان به ربه ستنیکه وه بیت. به گویره ی فرموده که ی عائشه رضي الله عنها: ((كان البني يأمرني فأأثر فيباشرني وأنا حائض)) (٣).
حه وتهم: ته لاق دان (الطلاق)؛

دروست نیه پیاو ژنی خوی له کاتی بی نویژی دا ته لاق بدات به گویره ی فرمایشتی خوی گهره که ده فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ

(١) هر که سیک نه م کاره بکات نه وه گوناخیکې گهره ی کردوه. وه ریگې.

(٢) واته: هر که سیک جوت بونی نافرته تی بی نویژ حه لال بکات نه وه به کوفر حوکمی ده دریت. وه ریگې.

(٣) ١ - متفق علیه.

ب - واته: پیغه مبه ﷺ پی ده کرمکه شتیک به سهر خوم دابده م و نه ویش کاری له گه ل ده کرم له کاتیکدا من له بی نویژی دا بوم. وه ریگې.

لَعِدَّتِهِ^(۱). واته له و حاله ته دا پېشوازی یاخود چاوه پوانی ماوه (عدة) ی خوی ده کات. ثاله و کاته دا ته لاق دان نابیت و دروست نیه، مه گهر له کاتی سک پری و له کاتی پاک بونه و هی دا ته لاقی بدات و بی نه و هی له گه لی دا جوت بییت، چونکه نه گهر له کاتی بی نویژی دا ته لاق بدریت نه و چاوه پوانی ماوه (عدة) ناکات چونکه نه و ماوه ی بی نویژی له ماوه ی چاوه پوانی ناژمیردریت، وه نه گهر له دوا ی پاک بونه وه و دوا ی له گه ل دا جوت بونی ته لاق درا، نه و نه و کات ماوه ی چاوه پوانی (عدة) که ی دیار نیه چونکه نازانیت داخو به و له گه ل جوت بونه (الجماع) سکی پر بوه یان نا نه و نه و کاته که گرتبیتی نه و ماوه ی چاوه پوانی (عدة) کاتی سک پریه که به تی، وه نه گهر نه شی گرتبو نه و ماوه ی چاوه پوانی (عدة) که ی نه و ماوه ی به تاتوشی بی نویژی ده بیته وه. جا که دلنیا نه بییت له جوری ماوه ی چاوه پوانیه که ی نه و نه و کات ته لاق دان حرام ده بییت و دروست نیه مه تا کو کاره که پون ده بیته وه.

که واته ته لاق دانی ژنی بی نویژ حرامه به گویره ی نه و نایه ته پیروزه ی پابردو. وه له بهر نه و هی له هر دو فرموده راسته کاند (الصحيحين) و غه یری نه و انیش چه سپاوه. له فرموده ی ابن عمر دا هاتوه که ژنه که ی خوی له کاتی بی نویژی دا ته لاق دابو، نه مه ی به پیغه مبه عليه السلام پراگه یاند، پیغه مبه عليه السلام تورپه بوو فرموی: أمره فليراجعها ثم ليمسكها حتی تطهر، ثم تحيض، ثم تطهر، ثم إن شاء امسك بعد، وإن شاء طلق قبل أن يمس، فذلك العدة التي أمر الله أن تطلق لها النساء^(۲).

(۱) ا - سورة الطلاق: (۱).

ب - واته: و انا که ایمان له پابردو دا شی کردوته وه. وه رگتپ.

(۲) واته: برؤ بیگتپه وه و بهینه وه لای خوت و لی ی گه پئی تاپاک ده بیته وه، و نه مجار ده که ویتته وه بی نویژی و دیسان پاک ده بیته وه، جائه و جار گهر و بستت بیته لیتته وه نه و بهیته وه، وه نه گهر و بستت ته لاقی به دیت، ته لاقی بده، نانه مه یه ماوه ی چاوه پوانی (عدة) که خوی گه وره له ته لاق دانی ژنان فرمانمان بی ده کات. وه رگتپ.

* نه‌گەر هەر پیاویک ژنه‌که‌ی خۆی له‌کاتی بێ‌نویژی دا ته‌لاق بدات نه‌وه گوناه‌باره، پێویسته له‌سه‌ری تۆبه بکات و بگه‌ڕێته‌وه لای خوای بالا ده‌ست و کار به‌جێ، وژنه‌که‌ی بگه‌ڕێته‌وه لای خۆی و به‌ته‌لاقیکێ شه‌ریانه و به‌گوێره‌ی فه‌رمانی خوار پێغه‌مبه‌ر ﷺ ته‌لاق بدات، له‌دوای هه‌تانه‌وه‌ی باوازی لێ بێنیت تا‌کو بێ‌نویژه‌که‌ی ته‌وا ده‌بێت که‌تیایدا ته‌لاق دراوه، وه‌جاریکی تریش بکه‌وێته‌وه بێ‌نویژی و له‌و بێ‌نویژه‌ش پاک بپێته‌وه نه‌مجار نه‌گەر ویستی له‌ژێر نیکاحی خۆی دا بپه‌یلتێته‌وه بابپه‌یلتێته‌وه، وه‌ نه‌گەر ویستیشی ته‌لاق بدات و به‌یه‌که‌وه نه‌گونجان نه‌وه باپیش نه‌وه‌ی بجپته‌ لای ته‌لاق بدات.

سێ شت و سێ حاله‌ت هه‌ن له‌حه‌رامی و نادروستی ته‌لاقدان له‌کاتی بێ‌نویژی دا
هه‌لاوی‌ردراون که‌بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

یه‌که‌م: نه‌گەر ته‌لاق دانه‌که پێش له‌گه‌ڵ مانه‌وه‌ ده‌ست لێدانی بیت نه‌وه هه‌چی تێدا نیه نه‌گەر له‌کاتی بێ‌نویژیش دا ته‌لاق بدات و بۆیان دروسته، چونکه له‌و کاته‌دا ماوه‌ی چاوه‌پوان (العده) ی له‌سه‌ر نیه و نه‌و کاته ته‌لاق دانه‌که‌ی پێچه‌وانه‌ی فه‌رمان و فه‌رموه‌دی خوای گه‌وره نیه که‌ده‌فه‌رمویت: ﴿فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ﴾ (١).

دوهم: نه‌گەر هات و بێ‌نویژه‌که له‌کاتی دو‌گیانی (الحمل) دا بو، که‌هۆیه‌که‌یمان له‌پا‌بردودا پون کرده‌وه.

سێ یه‌م: نه‌گەر ته‌لاق دان له‌سه‌ر قه‌ره‌بو (عوض) بو نه‌وه قه‌یدی نیه نه‌گەر له‌کاتی بێ‌نویژی دا ته‌لاق بدات.

(١) - سورة الطلاق: (١).

ب - پێشتر واتا که‌یمان نوسیوه. وه‌رگێڕ.

وهكو نه وهی كه له نیوان ژنو میړدا كیشو خراپ هه لسو كهوت كردنو له یهك
تینه گه یشتن له نیوانیاندا هه بو، میړده كه قهره بویهك له بری ته لاق دانی ژنه كهی وهر
ده گریټ، نهو ته لاق دانه دروسته نه گه له كاتی بی نویژیش دا بیټ. به پی ی فرموده ی ابن
عباس رضي الله عنهما كه ژنی ثابت كوپي قیس كوپي شماس هاته لای پیغه مبه عليه السلام و پی
ی گوت: نهی په سولی خوا من هیچ گله ییم له پوی دینو ناكاروپه وهشته وه له میړده كه م
نیه، به لام من له نیسلا مدا رقم له كوفره) پیغه مبه عليه السلام فرموی: {أَنْ تَرُدِّينَ عَلَيْهِ
حَدِيقَتَهُ؟} فقالت: نعم. فقال: {أَقْبِلِ الْحَدِيقَةَ وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقًا} (۱). پیغه مبه عليه السلام نهی فرمو
ئایا بی نویژه یان پاكه، وه له بهر نه وهی نهو ته لاق دانه خو به خشی و قوربانیه كه له ژنه
خویه وه واته خو كړینه وه كه كه خوی پی ده كړیته وه، نه وه له كاتی پیویستی دا دروسته
له هه ر حال و گوزه ران و بارك دا بیټ.

له (المغنی) دا گوتراوه كه دروست بونی دهست لی هه لگرتن (الخلع) له كاتی بی نویژی دا
شی كړیو ته وه (۵۲/۷) به م جوړه: ((دروست نه بونی ته لاق دان یا دهست لی هه لگرتن
له كاتی بی نویژی دا له بهر نهو زیانه ی كه بهر نافرهت ده كه ویت له نه نجامی دریژ بونه وهی
ماوهی چاوه پوانی (العدة)، جا نهو دهست لی هه ل گرتنه بو قهره بو كردنه وهی نهو زیانه یه
كه له نه نجامی په فتاری خراپو هه لسو كهوت و نهو جیگه ناخوشه ی كه تی ی دایه و پی
یه وه ناپه حهت و دل ته نگو بیزاره و حهزی پی ناكات، دیاره نه مه شیان گوره تره له دریژ
بونه وهی ماوهی چاوه پوانیه كه (العدة) جابویه دروسته زوره كیان به كه مه كیان لابریټ.

(۱) ا - رواه البخاري.

ب - واته: نهو باخچه یی كه دابوی بهتو له بری ماره یی دهی دهیته وه؟ گوتی: به لی،
پیغه مبه عليه السلام فرموی: ده بړ باخچه كه تی لی وه ریگړه وه و ته لاقی بده واته نازادی بكه به نازاد كړنكی
ته واو. وه رگړې.

بۆیه پینگه‌مبه‌ر ﷺ له‌حالی ده‌ست ئی هه‌لگیراو (المتخلعة) ی نه‌پرسی چۆنه‌و چۆن نیه‌و تائێره‌ قسه‌کانی ته‌واو بون.

* به‌لام گری به‌ستی هاوسه‌ریتی و ماره‌ برینی ژن له‌کاتی بی‌نویژی دا هیچی تێدا نیه‌و دروسته‌ چونکه‌ بنه‌په‌ت هه‌لāl بونه‌و هیچ به‌لگه‌یه‌کیش له‌سه‌ر دروست نه‌بونی نیه‌و. به‌لام چونه‌ لاو جوت بونی می‌رده‌که‌ی له‌گه‌لی دا (أدخال) له‌کاتی بی‌نویژی دا ته‌ماشای ده‌کری نه‌گه‌ر دلتیا بن له‌وه‌ی به‌هۆی نه‌و جوت بونه‌ی زیان به‌ئافره‌ته‌که‌ ناگات نه‌وه‌ چی تێدا نیه‌و دروسته‌، به‌لام نه‌گه‌ر توشی زیان ببیت نه‌وه‌ نابێ بچێته‌ لای و ده‌بی چاوه‌پوان بکات تاكو پاک ده‌بیته‌وه‌ له‌ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌کو بکه‌وێته‌ هه‌رامی و قه‌ده‌غه‌ کراوه‌کانه‌وه‌.

هه‌شته‌م؛ په‌چاو کردن و گرنگی دان به‌ماوه‌ی چاوه‌پوانی (عدة) ته‌لاق واته‌ بی‌نویژی (الحیض):

نه‌گه‌ر پیاو ژنه‌که‌ی ته‌لاق دا دوا‌ی نه‌وه‌ی که‌چوه‌ لای یا له‌گه‌لی دا نوستبو پیویسته‌ نه‌و ژنه‌ هه‌تا سی‌ بی‌نویژی ته‌واو ده‌بینی چاوه‌پوانی بکات، نه‌گه‌ر هات و نه‌و ژنه‌ له‌بی‌ نویژداره‌کان (الحیض) بوو دوگیانیش نه‌بو به‌گوێره‌ی فه‌رمایشتی خوای گه‌وره‌ که‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ (١).

به‌لام نه‌گه‌ر دوگیان بون نه‌وه‌ ماوه‌ی چاوه‌پوان کردنه‌کیان دانانی سکه‌کانیانه‌، جائه‌و ماوه‌یه‌ درێژ بیت یا ن کورت، به‌گوێره‌ی فه‌رمایشتی خوای په‌روه‌ردگار ده‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأُولَئِ الْأَحْمَالُ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ (٢). به‌لام نه‌گه‌ر

(١) ١ - سورة البقرة: (٢٢٨).

ب - واته‌: ته‌لاق دراوه‌کان بق ماوه‌ی سی‌ بی‌نویژی ته‌واو ده‌بی چاوه‌پوان بکه‌ن و ده‌رگیر.

(٢) ١ - سورة الطلاق: (٤).

ب - واته‌: ژنانی دوگیانی ته‌لاق دراو ماوه‌ی چاوه‌پوانیان دانانی سکه‌کانیانه‌. وه‌رگیر.

ته لاق دراوه که له و نافره تانه بو که بی توژی نابن وه که وهی که کچی بچوک و مندال بیت و هیشتا نه که و تبیته بی نوژی وه، یاخود له و ژنو پیره ژنانه بو که له سهر و عوزر شوشتن که و تونو بی نومید بون و ئیدی بی نوژیان به سهر دا نایهت، جا به هوی ته من زوری وه بیت یاخود له و ژنانه بیت که زامال (الرحم) یان دهرهاتوه، یاخود به مهر هوی کی تره وه بیت که بی نوژی نابینن نه وانه ماوهی چاوه پوان کردنیان سی مانگه به گویرهی فرمودهی خوی گوری: ﴿وَالَّتِي يَسْتَنْ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ آزَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ﴾ (۱).

به لام نه گهر له و ژنانه بون که بی نوژیان له سهر لاچوه یاوه ستاوه به هوی نه خوشیه وه یا به هوی شیردان و مندال به خبو کردنه وه نه وه له و ماوه یه دا ههر ده مینیت وه و چاوه پوانی ده کات مه تا کو بی نوژی به سهر دا دیت وه ههر چه نده ماوه که شی دورو درژ بیت نه و جار له و پرا ماوهی چاوه پوانیه کی ده ست پی ده کات. خۆ نه گهر هۆکاره کی له سهر نه ما وه که نه وهی که له نه خوشیه کی چاک ببیت وه و ماوهی شیر پیدانه که ش کوتایی هاتو بی نوژی نه بینو و ههر به رده وام بو له سهر حاله تی خوی واته نه که و ته (الحیض) وه نه و کاته نه و ژنه ده بی یه ک سال له کاتی نه مانی هۆکاره که وه، که نه مه شیان قسه و پای راسته قینه یه که له گهل بنه ماو ریساکانی شه ریه تی خوادا دیت وه. نه گهر هۆکاره که (السبب) نه ماو بی نوژی نه بینو وه که نه و ژنه ی لی دی که بی نوژی له سهر نه ماوه نه که به هوی هۆکاری کی دیارو پونه وه. وه نه گهر به بی هیچ هوی کی دیارو ناشکرا بی نوژی نه ما، نه وه نه و نافره ته یه ک سالی په به ق چاوه پوانی ده کات واته (العدة) ده گریته بهر. نو مانگی دوگیانی (سک پر - الحامل) ی وه که نیحتیاتیک، چونکه

(۱) ا - سورة الطلاق: (۴).

ب - واته: نه و ژنانه ی که له بی نوژی بی نومید بون و بی نوژی نابینن نه گهر ته لاق دران ماوهی چاوه پوانیان سی مانگه له گهل نه وانه ی که بی نوژی نابن. وه رگیژ.

نږدېه‌ی زږی نافرته‌تان نو مانگ دو گيان ده‌بن، هه‌روه‌ها سی مانگ عیدده‌ش نه‌وه ده‌کاته سالتیک.

* به‌لام نه‌گه‌ر ته‌لاق دانه‌که له‌دوای گری به‌ستی و ماره برین بو کابرا ده‌ستی نه‌چو بوه لای و له‌گه‌لی دا نه‌مابوه‌وه واته له‌گه‌لی دا نه‌خه‌وتبوو جوت نه‌بوو. نه‌وه ماوه‌ی چاوه‌پوانی(العدة)ی نیه و پټویست ناکات نه‌به‌بی نویژی و نه‌به‌هیچ شتیکی تر چونکه له‌گه‌لی دا کو نه‌بوه‌ته‌وه به‌گوږده‌ی فهرمایشتی خوای گه‌وره: ﴿يَتَأْتِيَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا﴾ (١).

نږیه‌م: حوکمی نه‌ستوپاکی(خالی بون) زامال(الرحم):

واته هیچی له‌زامال دا نه‌میښت و سک پری نه‌میښت. نه‌مه‌ش پټویستی به‌حوکم واته بریار هه‌یه که‌ی پټویستی به‌ناستوپاکی زامال(الرحم) هه‌بو نه‌م حاله‌ته چهند کیشه‌و داخوازیه‌کی هه‌ن له‌وانه:

* نه‌گه‌ر ژنیک می‌رده‌که‌ی مردو سکی هه‌بو، نه‌و منډاله میراتی کابرا ده‌گریت، وه‌نه‌و ژنه خاوه‌ن می‌رد بو، نه‌و کاته می‌رده‌که نابی له‌گه‌لی دا جوت بیټ هه‌تاکو بی نویژی ده‌بیټی، یاخود تا دهرده‌که‌ویټ که‌سکی هه‌یه، نه‌گه‌ر دهرکه‌وت که‌سکی هه‌یه نه‌وه نه‌و کات حوکم ده‌ده‌ین که‌سکه‌که‌ی میراتی کابرای مردو ده‌گریت، که‌واته حوکم به‌بونی نه‌و سکه ده‌ده‌ین له‌کاتی مردنی باوکی دا له‌وناو په‌حه‌می دایکی دا هه‌بوه.

(١) ا - سورة الأحزاب: (٤٩).

ب - واته: نه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی که‌پرواتان به‌خواو به‌پیغه‌مبه‌رو به‌پوژی دواپی هه‌یه ! نه‌گه‌ر نافرته‌تانی پروادارتان ماره کردو نه‌چونه لایان واته داخليان نه‌بون، نه‌را نه‌و نافرته‌تانه نه‌گه‌ر ته‌لاق دران پټویست ناکات ماوه‌ی چاوه‌پوانی بگرته به‌رو پټویست ناکات ماوه‌ی(العدة) چاوه‌پوان بکه‌ن، به‌لکو دواي ته‌لاق دان په‌کسره ده‌توانن شو بکه‌نه‌وه و پانه‌وه‌ستن. وه‌رگټر، به‌سود وه‌رگرتن له‌ته‌فسیری گولشه‌ن ب ١١٠١١.

به لام نه گەر كه وتوه بى نويزى، نه وه حوكم ده دهين به نه بونى شوينه وارو
جيماره ي مردوه كه و ده توانين حوكم به نه ستوپاكي زامالى (الرحم) نه و نه ش بدين
به هوى توش بونى به بى نويزى يوه -
دهيه م: واجب بونى خوشوشتنه (الفصل):

پيويسته له سهر نافرته هه ر كاتيك له بى نويزى ته واو وپاك به وهه خوى
بشواتوه، به جوريك هه مو له شى پاك بكاته وه و ناوى به سهر دا بپوات به گويزه ي
فرموده ي پيغه مبه ر عليه السلام كه به (فاطمه ي كچى حبيش) ي فرموى: {فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فِدْعِي
الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاغْتَسِلِي} (١).

* به لاني كه مى واجب بونى خوشوشتنه وه نه وه به كه ده بى ناو هه موى له شى بگريته وه
هه تاكو ژيهر موه كانيشى بگريته وه، وه باش تريش وايه كه به وشيوه به بيت
كه له فرموده يه كي پيغه مبه ر عليه السلام هاته، كه نه سمى كچى شكل ده رياره ي
خوشوشتنه وه ي بى نويزى پرسىارى كردو نه ويش عليه السلام فرموى: {تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا
وَسَدْرَتَهَا فَتَطْهَرُ فَتَحْسَنُ الطَّهْرَ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلِكُهُ دَلَكًا شَدِيدًا، حَتَّى تَبْلُغَ شَتُونَ
رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فُرْصَةً مَمْسُكَةً - أَيْ قِطْعَةً قِمَاشٍ فِيهَا مَسْكٌ - فَتَطْهَرُ
بِهَا، فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: كَيْفَ تَطْهَرُ بِهَا؟ فَقَالَ: سَبَّحَانَ اللَّهَ! فَقَالَتْ: عَائِشَةُ لَهَا: تَتَّبِعِينَ أَثَرَ
الدَّمِ} (٢).

(١) - رواه البخاري.

ب - واته: نه گەر كه وتيته بى نويزيه وه واز له نويزه كانت بيته، وه نه گەر له بى نويزيش ته واو بویت نه وا
خوت بشقوه وه ده ست بكه وه به نويزه كانت. وه رگيتر.

(٢) - رواه مسلم (١/١٧٩).

ب - واته: هه ر يه كيك له ئيوه كه دواى ته واو بونى بى نويزى خوى شويته وه با ناو هه ندئ سدر
كه پوه كيكى بون خوشو كه ف كه ره به ئينيت و خوى پى بشوات و چاك خوى پى پاك بكاته وه، نه و جار ناو
به سه ر سه رى خوى دا بكات، توند سه رو قزه كانى بگلفي و تيكيان هه ل شيليت هه تاكو هه مو سه رو قزه كانى

* وههال وهشاندنى پرچو قزى سهر واحب نيه، مهگر بهسترا بيت يان هونرايسته وهو له وه بترسى كه ناو نه گاته بنى موهكانى ياقزهكانى هروهكو له (صحيح مسلم ١/١٧٨) دا هاتوه.. له قهرموده ي ام سلمه رچى الله عنها كه پرسيارى له پيغه مبر ﷺ كرده: من ثافره تيكم قزى سهرم چو پره ثايا بيكه موهو له بهر يه كى هه لوه شينم؟ وه له پړوايه تيكي تردا هاتوه كه بؤ بى نويزى وجوت بون له گهل ميژدما؟ قهرموى: {لا إنما يكفك أن تحثي على رأسك ثلاث حثيات ثم تفيضين عليك الماء فتطهرين} (١).

* به لام نه گهر له كاتى ماوه ي نويزدا پاك بوه وه پيوسته له سهرى خيرا په له بكات له خق شويسته وه بؤ نه وه ي پيرا بكات له كاتى خوى دا نويزه كه ي بكات. نه گهر له سه فهرش بو ناوى ده ست نه كه وت، يا ناو هه بو به لام ده ترسا گه ناو به كار بهيئت توشى نه خوشى و زيان بيئت، يان نه خوشه و نابى ناو به كار بهيئت و توشى زيانى پتر بيئت و نه خوشيه كه په ره ده ستيئى نه وه با ته يه موم (تيمم) بكات له برى خوشوشتن هه تاكو بهر به ست و هوكاره كاني لاده چن نه وجار خوى بشواته وه.

* هه ندئى له ثافره تان له كاتى ماوه ي شهرى نويزدا پاك ده بنه وه و خونا شونه وه و بؤ كاتيكي ترى لى ده گه پښ به بيانوى نه وه ي له و كاته كورته دا ناتوان به چاكي خويان بشونه وه و خق پاك بكه نه وه، به لام نه مه نه پړو بيانوه و نه به لگه ش، چونكه هه ر نه بى باخوشوشتنه وه واجبه كه له سهر خويان لاييه و خق بشونه وه و نويزه كه ش له كاتى خوى دا بكات. خق نه گهر كاتيكي فراوانترى بؤ په خسا له دوايى دا بابه ته واويى به قه ناعه تى دلى خوى خوى بشواته وه.

سهرى ده گريته وه و پيسان لى ده كاته وه، نه مجار ناوى به سهر دا بكات، دوايى پارچه قوماشيك بينى و جوان خوى پى پاك بكاته وه نيدى به مه پاك ده بيته وه. نه سمار گوتى: باشه چوئى خق پى پاك بكه موه ؟ پيغه مبر ﷺ قهرموى: پاك بى گهردى بؤ خوا (سبحان الله). نه مجار عائشه خاتون وه لامى نه سمائى دايه وه گوتى: بهو پارچه قوماشه شوين خويته كه بكه وه و پى ي بسپره وه و لاي بهر وه ورده وه رده له گه لى دا ناوى پيدا بكه و خوين و شوينه واره كى لى بكه وه. وه رگيږ.

(١) واته: ته خير، به لكو نه وت به سه كه سى چه نك (لويض) ناو به سهرى خقت دا بكه يت و نه مجار به هه مو له شت دا بكه يت و نه ناو هه مو له شت بگريته وه هه تاكو ژير موه كا ن (قزه كان) يش ناويان ده گاتى و ته ر ده بن، نيدى به مه پاك ده بيته وه. وه رگيږ.

به‌شی پینجه‌م

نیستجازه و حوکه‌کانی (الإستحاضة)

بریتیه له‌خوین له‌بەر رویشتنی نافرته و هەرگیز نه‌وه‌ستانی، یاخود ماوه‌یه‌کی که‌م ده‌وه‌ستیت وه‌ک پۆژێک یادو پۆژ له‌مانگ دا. به‌لگه‌ی حاله‌تی یه‌که‌م: که‌ خوین له‌بەر رویشتنه‌که‌ هەرگیز ناوه‌ستیت نه‌وه‌یه‌ که‌له‌ (صحیح البخاری) دا چه‌سپاوه له‌عائشه‌وه رضی الله عنها که‌فرمویه‌تی: (فاطمه‌ی کچی اُبی حبیش به‌پیغه‌مبه‌ری ﷺ گوت: ئه‌ی په‌سولی خوا من هەرگیز پاک نابمه‌وه، له‌په‌یوایه‌تیکی تردا هاتوه‌) خوینم له‌بەر ده‌پوات و پاک نابمه‌وه).

وه‌به‌لگه‌ی حاله‌تی دوه‌میش که‌خوین ناوه‌ستیت مه‌گه‌ر کاتیکی زۆر که‌م نه‌بیت نه‌و فرموده‌ی حمه‌ی کچی جحش کاتی هاته‌ لای پیغه‌مبه‌رو ﷺ گوتی: ئه‌ی په‌سولی خوا، من ده‌که‌ومه‌ بێ نوێژه‌کی گه‌وره‌ و توندو تیزو به‌رده‌وام خوینم له‌بەر ده‌پوا. ئه‌م فرموده‌یه‌ أحمدو أبو داودو الترمذی په‌یوایه‌تیان کردوه‌ و به‌پاستی داناوه‌، وه‌له‌ ئیمامی أحمدوه‌ هاتوه‌ که‌ ئیمام ئه‌م فرموده‌یه‌ی به‌پاستی داناوه‌ و باشیه‌تی فرموده‌یه‌ی له‌بوخاریه‌وه‌ هێناوه‌.

باره‌کانی خوین له‌بەر رویشتنو (المستحاضة)

خوین له‌بەر رویشتنو سی حاله‌تی هه‌ن که‌ نه‌مانه‌ی خواره‌ومن:

حاله‌تی یه‌که‌م: نه‌وه‌یه‌ که‌ بێ نوێژی (الحيض) دیاری هه‌یه‌ پیش پودانی خوین له‌بەر رویشتنه‌که‌ (الإستحاضة). ئه‌مه‌ش ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ ماوه‌ی بێ نوێژه‌ دیاره‌که‌ی پابردوی که‌تیایدا داده‌نیشیت و حوکه‌کانی بێ نوێژی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپێن، بیجگه‌ له‌و

ماوه ش واته دواى ته و او بونى ماوه ی بى نويزه کەى به خوین له بهر پوښتن ده ژميردریت و
حوکمه کانی خوین له بهر پوښتنى به سهردا ده چه سپین.

نمونه بۆ نه مه: ئافره تیک سهره تاي هه مو مانگیک شه ش پوژ ده که ویته بى
نويزه وه، دوايش خوین له بهر پوښتنى به سهردا دیت و به رده وام خوینى له بهر ده پوات بى
وهستان، نه وه نه و ئافره ته بى نويزه کەى ده که ویته شه ش پوژى یه که مى سهره تاي هه مو
مانگیک و له دواى نه و شه ش پوژده ش به خوین له بهر پوښتن ده ژميردریت به گويړه ی
فه رموده کەى عائشه رضي الله عنها که فاطمى کچى أبى حبيش به پيغه مبه ر ﷺ
گوت: (نه ی په سولى خوا، من به رده وام خوینم له بهر ده پوات ئايا نويزه کان واز لى بېنم؟
ﷺ فه رموى: { لا إِنْ ذَلِك عَرَقٌ، وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةُ قَدْرَ الْإِيَّامِ كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا ثُمَّ
إِغْتَسَلِي وَصَلِّيْ } (١) وه له (صحيح مسلم) دا هاتوه که پيغه مبه ر
ﷺ به دايكى حبيبه ی کچى جحش فه رموه: { إِمَكْنِي قَدْرَ مَا كُنْتُ تَحِيضُكِ حَيْضُكَ ثُمَّ اغْتَسَلِي
وَصَلِّيْ } (٢). ئيدى له سهر نه م به ماو به لگه به خوین له بهر پوښتنو (المستحاضه) ته نها
له و چه ند پوژانه ی که ماوه ی عاده تى ئاسايى خوښه تى نويزه کان ناکات، دواى نه و چه ند
پوژده خوښه ده شواته وه نويزه ده کات و نه و کاته هيچ گوى به و خوښه نادات.

حاله تى دووه م: که ماوه ی ديارى نه بېت بۆ بى نويزى ئاسايى له پيش خوښى
ده مار (الإستحاضه)، به لکو به رده وام خوښى له بهر ده پوات هه ر له يه که م جاره وه
که ده ستى پى کردوه واته هه ر له سهره تاي يه که م خوښ بينينه وه. نه و کاته ده بى

(١) ١ - رواه البخاري.

ب - واته: نه خير، نه وه خوښى ده مار، ته نيا نه و چه ند پوژده ی که عاده تى ئاسايى خوښه ته تيايدا
ده که ویته بى نويزه وه نويزه کانت مه که، دواى نه و چه ند پوژده خوښه و نويزه کانت بکه. وه رگير.
(٢) واته: ته نيا نه و چه ند پوژده بېننه وه ته تيايدا ده که ویته بى نويزى خوښه وه، دواى چه ند پوژده کان
خوښه و نويزه کانت بکه. وه رگير.

به جیا کردنه وهی په نگی خوینه کان ماوهی بی نوژیته کی لیک جیا بکاته وه به پرهش باوی، یابه پیتی خوینه کی، یابه بونی خوینه کی جیای بکاته وه و ماوهی بی نوژیته کی دیاری بکات. و به م چنه د هویه حوکه کانی بی نوژیته کی ده چه سپیت. بیجگه له و ماوهی که نه م چنه د سیفاتانه ی که باسما ن کردن تیدا بو به ماوهی خوین له بهر پویشتن (الإستحاضة) ده ژمیرد ریت.

نمونه: نافره تیک له یه که م جاره وه که خوینی بینی، خوینه کی به رده وام بو بی پسانه وه، به لام له ده پوژاندا خوینی کی پرهشی بینی و باقی پوژه کانی تر خوینه کی سور بو. یاخود له ده پوژاندا خوینی کی نه ستورو پیتی بینی و له باقی پوژه کانی تر دا خوینی کی نه رمی گهشی دیت، یاخود ده پوژان بونی خوینه کی ناخوش بووی بونی خوینی بی نوژی بوو باقی پوژه کانی تری مانگ بی بون بو، نه وه نه و نافره ته که خوینی پرهشی بینیه له نمونه ی یه که م دا ماوهی بی نوژیته کی یه تی (الحیض)، و خوینی نه ستورو پیته که له نمونه ی دوه م دا بونی خوینه کی له نمونه ی سی یه م دا بیجگه له وجهه د پوژانه ش نه وه خوین له بهر پویشتنه (الإستحاضة) به گویره ی فرموده ی پیغه مبه ر ﷺ که به فاطمه ی کچی جحشی فرمو: {إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضَةِ فَإِنَّهُ أَسْوَدُ يُعْرَفُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فامسكي عن الصلاة فإذا كان الآخر فتوضئي وصلي فإنما هو عرق} (۱). نه م فرموده یه هر چنه له ده قو له پال پشتیه کی دا (متن والمسنند) تی بینی هیه، به لام له گه ل نه م شدا نه هلی زانست و زانیاری په حمه تی خوابان لی بیت کاریان پی کرده، کار پی کردنی باشتره له پشت گوی خستنی له بواری عاده تی بی نوژی ژوره ی نافره تاندا.

حاله تی سی یه م: نافره تیک که ماوهی بی نوژیته کی زانراو دیاری نه بیت و هیچ نیشانه و به لگه یه کی واشی نه بیت که خوینی بی نوژیته کی پی بناسریته وه نایا خوینی بی نوژیته یا خوینی ده مار (الإستحاضة) و به رده و امیشه له یه که م جاره وه که خوینی بینیه و

(۱) ا - رواه أبو داود والنسائي، وصححه ابن حبان والحاكم.

ب - واته: نه گره بی نوژی بو نه وه پره نگی پره شه و به و پره نگی ده ناسریته وه، نه گره پره نگی خوینه که پرهش بو نه وه ده ست له نوژی ه ل بگره، به لام نه گره نه وه نه بو واته پره نگی پرهش نه بو نه وه ده ست نوژی ه ل بگره و نوژه کانت بکه، چونکه نه وه خوینی بی نوژی نیه به لکو خوینی ده ماره و ده پوات. وه رگپ.

خوښه‌کشی له‌سره‌ک سیف‌ت ده‌پوات یاخود له‌شپوه‌ی چوند سیف‌تی نارېک و ئالوز ده‌پوات و ناتوانریت بگوتریت نه‌مه خوښی بې نوږیه. نه‌م جوړه‌ حاله‌تانه به‌گوږه‌ی عاده‌تی ناسایی بې نوږی نۆرینه‌ی ئافره‌تان کاری پې ده‌کرت که‌همیشه‌ وایه‌ ش‌ش پوژ یا‌حه‌وت پوژ له‌همو مانگیکدا ده‌ست پې ده‌کات و له‌یه‌که‌مین ساته‌وه که‌خوښ ده‌بینیت ده‌میردریت و به‌ماوه‌ی بې نوږی داده‌نریت و باقی پوژه‌کانی تر به‌خوښی ده‌مار (الإستحاضة) داده‌نریت.

* نمونه: وه‌ک نه‌و ئافره‌ته‌ی که‌یه‌که‌م جار خوښ ده‌بینیت و له‌پوژي پېنجه‌می مانگدا ده‌بینی و به‌رده‌وامه‌ بې نه‌وه‌ی هیچ نیشانه‌و جیاکه‌ره‌وه‌یه‌کی پونی ه‌بیت که‌نه‌مه‌ خوښی بې نوږیه‌ نه‌به‌رنگو نه‌به‌شتی تر، نه‌وه‌ ماوه‌ی بې نوږی نه‌و جوړه‌ ئافره‌تانه‌ له‌همو ش‌ش پوژیک یا‌حه‌وت پوژیکي مانگدا ده‌بیت و له‌پوژي پېنجه‌مه‌وه‌ ده‌ست پې ده‌کات که‌یه‌که‌م جار خوښه‌ک‌ی تیدا دیوه‌ له‌همو مانگیکدا، به‌گوږه‌ی ف‌رموده‌ک‌ی حم‌نه‌ کچی ج‌ش رضی الله‌ عنها که‌به‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوت: نه‌ی په‌سولی خوا، من خوښم له‌به‌ر ده‌پوات، خوښکی زرو به‌رده‌وام، ئایا له‌مه‌ چی ده‌بینی، نوږو پوژه‌کانم لی‌قه‌ده‌غه‌ ده‌کات؟ ﷺ ف‌رموی: {أَنْتِ لِكَ (أَصْفَ لِكَ) إِسْتِعْمَالِ الْكَرْسَفِ (وَهُوَ الْقَطَنُ) تَضَعِينَهُ عَلَى الْفَرْجِ، فَإِنَّهُ يَذْهَبُ الدَّمُ، قَالَتْ: هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ - وَفِيهِ قَالَ: {إِنَّمَا هَذَا رُكْضَةٌ مِنْ رُكْضَاتِ الشَّيْطَانِ فَتَحِيضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ فِي عِلْمِ اللَّهِ تَعَالَى، ثُمَّ اغْتَسِلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَنَّكَ طَهُرْتَ وَاسْتَنْقَيْتِ فَصَلِّي أَرْبَعاً وَعَشْرِينَ أَوْ ثَلَاثاً وَعَشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي {١}. ف‌رموده‌ک‌ی ﷺ: {سِتَّةَ أَوْ سَبْعَةَ} بۆ سه‌ر پشکی نیه کامیان په‌چاوه‌ک‌یت یان نا، به‌لکو بۆ تی پوانین و لی‌ورد بونه‌وه‌و پشکیننی خۆته. ده‌بی زور به‌وردی پونی بکه‌یت‌ه‌وه‌و تی

(١) أ - رواه أحمد وأبو داود والترمذي وصححه، ويُقل عن أحمد أنه صححه، وعن البخاري أنه حسن.

ب - واته: چۆنیه‌تیه‌ک‌یت بۆ باس ده‌که‌م، پارچه‌ لۆکه‌یه‌ک که‌پې ده‌گوتریت (الکرسف) بیت‌ه‌و له‌سه‌ر دامینت (الفرج) ی دابنی و پې دا بیت‌ه‌و نه‌وه‌ خوښه‌ک‌ه‌ لاده‌بات. گوتی: ئاخ‌ر له‌وه‌ پ‌تره، له‌م باره‌وه‌ ف‌رموی: نه‌وه‌ پیل‌قه‌یه‌که‌ له‌پیل‌قه‌کانی شه‌یتان بۆ نه‌وه‌ی به‌م جوړه‌ سه‌رتان لی‌ بشپوینیت و ماوه‌ی نوږت کردن و نوږنه‌کردنه‌ک‌تان لی‌ تیک بجیت، نه‌و کاته‌ ئیوه‌ش ش‌ش پوژ یان‌حه‌وت که‌له‌زانست و زانیاری خ‌وای گ‌وره‌ دایه‌ بۆ ماوه‌ی بې نوږیتان دانبنین و نوای نه‌و ش‌ش یان‌حه‌وت پوژه‌ خۆتان بشپونه‌وه‌ و تاده‌بینی که‌پاک بویت‌ه‌وه‌ و خۆت خ‌اوین کرد‌ته‌وه‌ نه‌مجار بیست و چوار یان بیست و سی شه‌و به‌پوژه‌کانیه‌وه‌ نوږت بکه‌ن و نیایدا به‌پوژ بېن. وه‌رگیز

بىكوشىت كام پۆزە بەبەسەر تۆدا دەنگونجىت پەچاوى بىكەيت. دەبى بىوانىت كام پۆزەيان لەھالەتى تۆوہ نزىكە واتە سيفەتى كام ئافرەت لەو پۆزەدا لەسيفەت و خولق و لەتمەن و پەحم دا لەتۆوہ نزىكە بۆ خويىنى ماوہى بى نويزىكەى. ئەم جۆرە دانان و خەملاندانە پەچا و بىكرىن. دەبى بىزانى ئەگەر ئەو سيفاتانەى تۆو سيفاتەكانى ئەو ئافرەتانە لەشەش پۆزەوہ نزىكتەر بو. ئەوہ تۆش شەش پۆزەكە بۆ خۆت دادەنىيت، خۆ ئەگەر لەھوت پۆزەكە نزىكتەر بو ئەوہ تۆش ھوت پۆزەكە بۆ خۆت دادەنىيت.

ئەو ھالەتانەى كەبەخويىنى دەمار (الإستحاضة) دەچىت؛

ئۆر جار ھەيە ھالەتى وا بۆ ئافرەتان دروست دەبىت كەدەبنە ھۆى خويىن بەر بون و خويىن لەبەر پۆيشتن لەدامىنەوہ (نزيف الدم من الفرج). وەكو ئەنجام دەرانى نەشتەرگەرى (العملية الجراحية) لەزامال دا (الرحم) يا لەشويىنەكانى ترى خوار پەحم دا، ئەمەش دو جۆرى ھەيە:

يەكەم؛ لەھالەتەك دا كەئەو ئافرەتە دەبىزانى دواى ئەنجامدانى نەشتەرگەرى ئىدى بى نويزى نابىنىت وەك نەشتەرگەرى دەرھىنانى مندالدانى بەتەواوى ياخود بەستنى ئەو ئافرەتە كەدواى بەستەكە خويىن دەبەستى و ناھىلى بىتە خوار، ئەم جۆرە ئافرەتانە ھوكمەكانى خويىنى دەمار (الإستحاضة) يان بەسەردا ناچەسپىت، بەلكو ھوكمىيان ھوكمى ئەو ژنانەيە كەخويىنى پەنگى زەرد باو ياخود پەش باو تەپايى دەبىنن دواى پاك بونەوہ لەبى نويزى، واز لەنويز كردن و پۆزە گرتن ناھىنن و لەجوت بونىش قەدەغەيان ناكات و خۆشوشتنەوہشيان لەسەر پىويست (واجب) نابىت بەھۆى ئەم جۆرە خويىنەوہ، بەلام پىويستە لەكاتى نويز كردندا خويىنەكە بشواتەوہ، و پارچە پەپۆيەك يان قوماشىكى خاويىن لەدامىنى خۆى بىستىت بۆ ئەوہى نەھىلى خويىنى لى بىتە خوار يابىتەر دەر، بادەست نويز ھەل بگريت و نويزى خۆى بكات. دەس نويزەكانىشى بالە و كاتەدا بن كەدەكەويتە ماوہى شەرى نويزەكان. واتە لەكاتى خۆى دا دەست نويزەكان ھەل

بگریټ. نه‌گه‌ر کاتی دیاریکراویان هه‌بووه‌کو پینچ فه‌رزه‌ نوټزه‌کان. ده‌نا که‌ی ویستی نوټز بکات بانه‌و کات ده‌ست نوټز بشوات وه‌ک نوټزه‌ سوننه‌ته په‌هاکان (المطلقة).
دوهم: گه‌ر نه‌یده‌زانی که‌دوای نه‌نجام دانی نه‌شته‌رگه‌ریه‌که‌ بی‌ نوټزی نابینټ، به‌لکو له‌وانه‌یه‌ له‌توانای دا‌هه‌یه‌ بی‌ نوټزی ببینټ. نه‌وه‌ حوکمی نه‌و ژنه‌ حوکمی خوټنی ده‌مار (الإستحاضة) ی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپټ. به‌لگه‌ی نه‌مه‌ش نه‌و فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ره ﷺ که‌به‌فاگمه‌ی کچی جحشی فه‌رمو: {إِنَّمَا ذَٰلِكَ عَرَقٌ وَلَيْسَ بِحَيْضَةٍ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فَاتْرَكِي الصَّلَاةَ}. که‌ده‌فه‌رمو: {إِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ} نه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نټ حوکمه‌که‌ی حوکمی خوټنی ده‌ماره (المستحاضة) بټ نه‌و ژنانه‌ی که‌له‌وانه‌یه‌ بی‌ نوټزی ببین له‌پیش و له‌دوای نه‌شته‌رگه‌ریه‌که‌، به‌لام نه‌و که‌سانه‌ی که‌ مومکین نه‌به‌بی‌ نوټزیان نه‌بیټ نه‌وه‌ خوټنه‌که‌یان خوټنی ده‌ماره به‌همو حاله‌ته‌کانیه‌وه‌.

حوکمه کانی خوینی دهمار (الإستحاضة)

بیشتر زانیمان کامه خوینی بی نوښه و کامه خوینی دهماره (الإستحاضة)، هر کاتیک که خوینی بی نوښی بو نه وه حوکمی بی نوښی به سر دا ده چه سپیت و کیش خوینه که خوینی دهمار بو نه وه حوکمه کانی خوینی دهماری به سر دا ده چه سپیت یا چه سپاوه، له پابردودا ئماژ به حوکمه کانی بی نوښی دا کرا.

به لام حوکمه کانی خوینی دهمار وک حوکمه کانی له ش پاکي وان و هیچ جیاوازیه که له نیتوان ئافره تانی له ش پاک و خوین دهماره کان (المستحاضة) دا نیه له م پوانه ی خواره وه دا نه بیټ:

یه که م: ده ست نویژ ه لگرتن بۆ ه مو نویژه کان و له کاتی ماوه ی شرعی نویژه کاند، به گویره ی فرموده ی پیغه مبر علیه السلام که فاطمه ی ابی جحش رضي الله عنها فرمو: {ثم توضئي لكل صلاة} (۱). و اتا نه مه نه وه یه که نه و ژنانه نابی ده ست نویژه کات داره کان و اته پینج فرهزه کان ه ل بگرن مه گره له کاتی بونی نویژه کاند بیټ و ده که ویتته ناو کاتی شرعی نویژه کان، به لام نه گره نویژه کان کات دار نه بون و اته سوننه ته کان نه و ه هر کاتیک ویستی نویژ بکات باده ست نویژ بشوات و نه و نویژه بکات.

دوهم: هر کاتیک ویستی ده ست نویژ بشوات نه وه ده بی شوینه واری خوینه که ی بشواته وه. وه پارچه په ږیه کی خاویڼ له سر لۆکه وه له سر دامیننی خوی ببه ستیت بۆ نه وه ی خوینه که بگریټ و نه هیلی بیته دهر، به گویره ی فرموده ی پیغه مبر علیه السلام که به حمه ی فرمو: {أنت لك الكرسف فإنه يذهب الدم، قالت: فإنه أكثر من ذلك، قال: فاتخذي ثوباً. قالت: هو أكثر من ذلك، قال: فتلجمي} و اته: پارچه لۆکه یه که به کار بیته و خوتی پی

(۱) ا - رواه البخاري في باب غسل الدم.

ب - بۆ ه مو نویژیک له کاتی کردنیاندا ده ست ه ل بگره. وه رگړي.

پاك بكه‌وه، حمنه گوتی: له‌وه پتره كه به‌لۆكه پاکی بكه‌وه، ﷺ فهرموی: كه‌واته پارچه پۆشاكێك به‌كار بێنه، گوتی: ئاخ‌ر له‌مه‌ش پتره، فهرموی: خۆت ته‌گه‌به‌ند بكه، (كه‌ئه‌م‌پۆ له‌زاراوه‌ی نوژداری دا پێی ده‌گوتریت سانتی یاداییی (الحفاظة) من پێم وایه به‌كار هێنایی ئه‌م جوژه دایبیه (الحفاظة) یه له‌مه‌مو شتیکی تر باش‌تر بێت بۆ ئه‌و ئافره‌تانه‌ی كه‌ئه‌م حاڵه‌تانه توش ده‌بن - وه‌رگێڕ- جادوای ئه‌نجامدانی ئه‌م كاره ئه‌گه‌ر خوێن هه‌ر هات ئه‌وه زیانی نیه به‌گوێره‌ی فهرموده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ كه‌به فاطمه‌ی كچی حبیبی فهرمو: {اجتنبی الصلاة أيام حیضك ثم اغتسلي وتوضئي لكل صلاة، ثم صلي، وإن قطر الدم على الحصور} (١).

سێ یه‌م: جوت بون (الجماع): زانایان جیاپارێ له‌ دروست بونی جوت بون ئه‌گه‌ر له‌بلاو بونه‌وه‌ی خراپی و بار گرانی و ناخۆشی و گوناخ و كێشه نه‌ترسن. به‌لام راستیه‌كه‌ی ئه‌وه‌یه به‌په‌هایی دروسته (جوازه مطلقاً) چونكه له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا ﷺ ژنانی له‌م جوژه زۆر بون نزیكه‌ی ده‌گه‌یشتنه ده‌ژنو خواو پێغه‌مبه‌ری خواش له‌جوت بون قه‌ده‌غه‌ی نه‌کردن. به‌لكو له‌فهرموده‌ی خوادا هاتوه كه‌ده‌فهرموی: ﴿فَاعْتَرِلُوا الْنِسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ البقرة: ٢٢٢. واته: له‌كاتی بێ نوێژی دا له‌ژنه‌كانتان كه‌نار گیر بن واته له‌گه‌ڵیادا جوت مه‌بن. به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه كه‌له‌و ماوه‌یه‌دا نه‌بێت قه‌ده‌غه نیه جوت بون له‌گه‌ڵ ژندا، وه‌مادام نوێژی بۆ دروسته، خۆ جوت بون ئاسانه‌تریشه له‌نوێژ، وه‌پێوانه‌ی جوت بون له‌سه‌ر جوت بونی ئه‌و ژنانه‌یه كه‌ده‌كه‌ونه بێ نوێژی درۆینه‌وه (غیر صحیح).

(١) أ - رواه أحمد وابن ماجه.

ب - له‌ماوه‌ی بێ نوێژه‌كه‌تا كه‌ماوه‌ی عاده‌تی ئاسایی خۆته له‌نوێژ دور بكه‌وه و بۆ مه‌مو نوێژێك ده‌ست نوێژ له‌كانی بونی نوێژه‌كان، یان هه‌ر كاتێك ویستت نوێژی سوننه‌ت بكه‌یت هه‌ل بگره‌وه و نوێژه‌كه‌ت بكه ئه‌گه‌ر خوینت بدلوپێته له‌سه‌ر حه‌سیره‌كه‌ش كه‌له‌سه‌ری نوێژ ده‌كه‌یت. وه‌رگێڕ.

چونکه نه م دو حالته به کسان نین هه تا کو لای نه و که سانه ش که ده لّین هه رانه،
دیاره پیوانه کردنیش (القیاس) له گه لّ بونی جیاوازی دا دروست نیه (لایصح).

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین، وصلی الله علی محمد وعلی آله وأزاجه وذریاته
ومن والاه إلى يوم الدين.

چەند وشەيەکی زیړین

بو خوشکی موسلمانانی هاوچەرځ

نوسینى

محمد امين ميرزا عالم

وهرگيرانى

نه حمده ميرزا دوسته مى ژيرو

باسم الرحمن الرحيم

هه موو پوژي گؤفاريكي زور به گويو ته ورميكي سهر سورهيتهر له موديلات وبريني
جل وبهرگي تازه وجوري نوي ي تازه داهاتوي پؤشاکي ژناني بياني وجوره ها قزبرين
وداهيتان وخورازاندنه وه وجوره هامکياج ده که ونه برچاومان.

زورسهيره: پيم نالتي چون کيژي موسلمانى باوه پدار پازيه که بى سى ودوولاسايى
پؤشاک پؤشاني پوت و لاروله نجه که رى سهر وه ک گزيانه ي حوشتر بکه نه وه.

ئاهمه ي پانتول له بورد دکات. نه وه ي جل وبهرگي ته سک ده کاته بهر .... نه وه سى
يه مه ي که له سه پانيه بهرز ده پوات، وه و چواره مه ي خو داپوشه به لام به چى؟
به عه بايه کي په نگاوپه نگي ئال و والپوش و پازاوه... وه وکيژه پينجه مه ي که قزه کاني
به په نگه کاني شه به نگ (الطيف) په نگ ده کات. وه و شه شه مه ي که دهم وچاوکولمه کاني
خوى له دهرمانى مکياج زهر دوسور شه لال ده کات. وه چندانى ترهن به ريگه دا ده پون
وجله کانيان له لاتة نيشت ياخودله پاش وله پيش قلشيکي تيدايه تا سه رنه ژنو ولولاکان.
وله نزيک نه ويشه وه ئافره تيکي ترده پوات وبؤنى عه ترى پاريسى لى په رش ده بيت.

يانه و کيژوله ي که زور به فيلاوى وله خوبايبه وه به ريده دهرپوات وباپوک (قزى ده ست کرد) ي
تازه ي لى له سهر کردروه. نه وه. نه وه. نه وه.

فتهوا: پرسيارله شيخ محمد کورى صالح العيمين نه دامى ده سته ي گوره زانايانى
شانشينى سعوديه کرا:

پ: حوکمى کرپنى نه وگؤفارانه چى به که پيو پاگهنده ي جل وبهرگي تازه داهاتو
بلاو ده کاته وه بؤنه وه ي سود له هه ندئ له موديله کاني پؤشاکي تازه وه مه چه شنى
ژنانه وه ريگريت؟

وه: گومانى تيدا نيه که کرپنى نه وگؤفارانى که تنيا ويتنه حه رامه کاني تيدان
حرام و قه ده غيه. چونکه بون وبه ده ست هيتانى ويتنه کان حه رامن به گويژه ي فرموده ي

پيغمبر (ﷺ) {لَا تَدْخُلُ الْمَلَأُكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورٌ} ^(۱). بۆيه كاتيك وېنه يه كي له ناو قاله كه دا (پايه خ) له مالي عائشه (رضي الله عنها) دابيني له جيي خوي وهستاو نه چوه ژوره وهو نيشانه ي پي ناخوشي وناپه زايي له نيو چاواني دا دياربو..دياره نهو گوزارانه ش پړو پاگه نده ي جل و بهرگ بلاو ده كه نه وه كه ده بي سيري كړي، هه موجل و بهرگه كان حال نين ، له وانه يه نهو جل و بهرگانه ي ده يان خاته پړو جل و بهرگي ئافره تان بن و بۆ موسلمانان دروست نه بن و تاييه ت بن به و نه وه نهو كاته ده بېته خوچواندن به كافران و نه ميش حرامه به پي ي فرموده ي پيغمبر (ﷺ) {من تشبه بقوم فهو منهم} ^(۲) نهو ي كه من ئاموزگاري برا موسلمانانه كاني پي ده كه به گشتي خوشكاني موسلمان به تاييه تي نهو يه كه له وجل و بهرگ و پوښاكه حرامانه دور بكه ونه وه. چونكه تيايدا هه يه خوچواندنه به غيري موسلمانان و پوښاكي وا يان تيدا به دامين (عورة) دانا پوښن و بهر ده كه ون. هه ر جل و بهرگي كي تازه داكوت پيويسته له عادات و پرهوشت و كلتوري موسلمانانه ي خو مان هه ل بهي نجرين، نهك له وانه ي كه دينه كه مان بفروشن و به عادات و كلتوري كه له غيري موسلمانانه وه پيمان ده گات و كار ده كانه سه پړو باوه پړو واله تي ده ره وه شمان. ^(۳)

مهرجه كاني پوښاكي شهرعي نه ي خوشكي موسلمانم

بزانه كه خانه واده ي زانست (أهل العلم) هشت مهرجيان بۆ پوښاكي ئيسلام داناوه. پيويسته له سهري سوري و له بهر كړدن و كارپي كړدنيان. كه له م خالانه ي خواره وه دا كوده بنه وه:

يه گهم : پيويسته نه م پوښاكه هه موله ش دابو شيت بي هه لاو يردني هچ شوينيك ،دهم وچاو، هه ر دوده ست، وهه ر دويي، وهه ر دوقوله كان عوره تن ده بي دابو شرين.

(۱) واته: فريشته كان ناچنه ناو نهو مالي كه وېنه ي تيدا بن. (وه رگيې).

(۲) واته: هه ركه سيك خوله هه ركه س و گه ل و كومه ليك بجوئيت نهو له وانه (وه رگيې)

(۳) به ده قهوه له كتيبي : (فتاوى المرأة . ص ۷۸) هه لئنجراون.

دوهم: نابي نه وېړشاکه بڅخړپازاندنه وه بي. وهک بلتي پازاوه وپه نگاو په ننگي سهرنج راکښ بن، و به داوی زيوی وزيړين و بريقه دارچنرابن.

سۍ يه م: پيوسته پښاک نه ستورييت و ته نک و تيارو پوت نه بيت له شي تير پاديار بيت. چوارهم: نابي پښاک ته نک بيت و نه ندامه کاني له ش دهر په پيښت و ويناى شوينه فيتنه په کان بکات وده بي دهل هپان وپړو فراوان بيت و به له شه وه نه نوسيت.

پينځهم: نابي جل و بهرگه کان بوندرو پازاوه و بون خوش بن. شه شهم: نابي پښاکي ژنان به پښاکي پياوان بچيت. واته نابي له قوماشي پياوانه و له شيوه پياوانه بدرويت. جلي پياوان له بهر بکات.

هلوته م: نابي پښاکي ژناني موسلمان له پښاکي ژناني کافر بچيت وله شيوهى نه وان بدرويت و کورت و ته سک و پوت بن.

هه شته م: نابي نه وېړشاکه ي له بهري دهکن پښاکيکي به ناويانگ و دهگمن و پازاوه بن و خويان پتوه بابتات و شانازي وله خويابي بون و گه زافيان پتوه ليدبات. هره وه کو پتغه مبر (ﷺ) فهرمويه تي: {من لبس لباس شهرة في دنيا ألبسه الله ثوب مذلّة يوم القيامة ثم ألهب فيه ناراً} رواه أبوداؤد. ^(١) (بوپتر زانياري ده تواني سهيري کتيبي ((من أمرک بالحجاب)) (نشرة الحقيقه) هره وه کتيبي (عودة الحجاب. ص ٣) بکه).

گرې راشکاوی وراستيه کان هه نه گاريه کان ده بري وده سو تيني:

خوشکي موسلمانم: ناي ده زاني نه و دهسته ره شه هه ل خه له تينه ره فيل بازهي که پيش که ميک له مه و بهر ليم ناگادار کرديه وه کي يه؟ نه و دهسته ره شه فريو دهره بريته

(١) واته: هره که سيک له دنيا دا جل و بهرگي به ناويانگ و دهگمن له بهر بکات. خوي گه وه له قيامه تدا جلي پيسوايي و سهرشوپي له بهر ده کات و ناگري تي بهر ده دريت و پليسي ناگري لي هه لده ستي. خوا به نامان بدات. دياره نه مه ته نيا هره ژنان ناگريته وه به لکو بوپياو انيش هه مان حوکمي هه يه. (وه رگي)

له‌و ناو‌نیشانه بریقه‌دارو نوسین ومانشیتته سیحر بازو وشه‌و زار‌اوه شه‌ده‌بیاته‌ پازاوانه‌ی که ستونه‌کانی ناو پۆژنامه‌و گۆفاره‌نی پی‌ پر‌ کراونه‌وه‌و داوات لی ده‌که‌ن وبانگ‌شه‌ی به‌ناو نازاد بون وپیشکه‌وتن و گه‌شه‌ کردن ده‌که‌ن وداوای ده‌ست وهاریکاری تو ده‌که‌ن له‌و به‌ناو نازادی وپیشکه‌وتنه‌ی کۆمه‌لگا‌و به‌و بیان‌وه‌و ده‌یان‌ه‌وی پهلکیش‌ت بکه‌ن و له‌سه‌نگه‌ری حه‌یا‌و شه‌ره‌ف ده‌رت په‌پینن.

کی ده‌ینوسی؟ به‌کرێ گیراوانی ماسۆنیه‌ت و ئاماده‌ که‌ران وبلالوکه‌ره‌وان وبانگ‌شه‌کارانی به‌ره‌لایی بۆ سه‌ر‌لیشتیوانت وفریو دانت وپۆ نه‌وه‌ی پۆشاک‌ی شه‌رعی خوایی وبه‌حه‌یا حه‌شمه‌ت وفری بدیه‌ت و په‌گه‌لیان بکه‌ویت وبه‌خه‌یه‌ ناو ده‌ستیان وله‌پاک‌ی وداوین پاک‌ی وشه‌ره‌فمه‌ندی و سه‌ره‌ریزی و سه‌ره‌فرازی ده‌رت به‌پینن وله‌به‌رنامه‌ی خوا دورت بخه‌نه‌وه‌ و ته‌وا‌و هه‌لت بگێر نه‌وه‌ وپیس وپۆخل و وات لی بکه‌ن نه‌خیرت بۆ نه‌فسی خۆت پیوه‌ بمینێ و نه‌بۆ می‌ردو که‌س وکارت ..

ئه‌وانه‌ له‌پیس‌ت وگۆشت وهی‌سکی خۆمانن و هه‌ر به‌زمانی خۆشمان قسه‌ ده‌که‌ن و ده‌دوین و به‌ ساخته‌ چیتی وله‌بن په‌رده‌ی درۆین داوای نازاد بون وپزگار بونی ئافه‌رت ده‌که‌ن و ده‌لین: چۆن کۆمه‌لگا ده‌توانیت به‌یه‌ک ده‌ست بژی‌ه‌ت وئه‌و‌یتریان کپ و خنکینرا‌و بیت؟! وه‌تا که‌ی ده‌بی ئافه‌رت له‌نا‌و‌چوار دی‌واردا کۆت و به‌ندو زنجیر بکړیت؟! ئایا هه‌ر ده‌بی ئه‌و نیوه‌ی کۆمه‌له‌ له‌کار بخړیت سه‌ر بکړیت؟! ئاخ‌ر کۆمه‌لگا ناتوانیت به‌قاچیک بریوات به‌پێوه‌. بۆچی ئێوه‌ وا سو‌رن له‌سه‌ر ئه‌م کاره‌؟! نه‌خیر به‌لکو ئێوه‌ دوا که‌وتی کۆنه‌ په‌رستن.

إِنَّا سَمِعْنَا أَخْتَنَا شَيْئاً عَجَابَ

قَالُوا كَلَاماً لَا يَسُرُّ عَنِ الْحَجَابِ

قَالُوا خِيَاماً غُلِّقَتْ فَوْقَ الرِّقَابِ

قَالُوا ظُلَاماً هَالِكاً بَيْنَ الثِّيَابِ

قَالُوا التَّأْخِرَ وَالتَّخْلَفَ فِى النِّقَابِ

قالوا الرشاقة والتطور في غياب
نادوا بتحرير الفتات وألفوا فيه الكتاب
رسموا طريقاً للتبرج لا يضيّع الشباب
يا أختنا هم ساقطون إلى الحضيض إلى التراب
يا أختنا هم سافلون بغيرهم مثل الكلاب
يا أختنا هذا عواءُ الحاقدين من الذئاب
يا أختنا صبراً تذوب ببحره كل الصعاب
يا أختنا العفيفة والمصونة بالحجاب
يا أختنا فيك العزيمة والنزامة والثواب
فالنار مثوى الظالمين لهم عقاب
والله يكشف ظلمهم يوم الحساب
والجنة المأوى ويا حسن المآب^(١)

(١) واته: ئيمه شتيكي سهيرو سهرسوپ هيته مهريمان دهرياره‌ي خوشكه كه مان بيست. قسه يه كي ناخوش دهرياره‌ي پۆشاكی شهرعی خوشكان كه دل نيگه ران و ناگوشاد دهكات. بهو پۆشاكه شهره ف مهنده ده‌ئين: چارشتيويكه و به سه رپوي ئافره تان دا دراوه و قفلي داوه. گوتيان : نه وه تاريخا بيه كي نه نگو سته چاوه له نيتو هه مو پۆشاكه كاندا به بالايذا دراوه. گوتيان ناخر به چه و به رده و نهو پۆشاكه مايه‌ي دواكه وتويي و نه فاميه. گوتيان رازاوه‌ي و له ش جواني و پيشكه و تن فري دانس نهو پۆشاكه يه. هاواريان ئي هه ستاو بانگه شه‌ي نازادي كچانيان كردو چه ندان كتيب و چاپكراويان له سه رنوسى. چه ندان نه خشه و پلانى خوپازاندنه وه و خوپوت كردنه و هيان كيشا و هه مو گه نچانيان بو جلوكيش كردن.

نه‌ي خوشكه كه مان: نه وانه تيجون و كه وتونه بنكي بنه وه‌ي چال و به زه‌وي دا كه وتون. نه‌ي خوشكي ئيمه نه وانه سوک و پيسوان وكرده وه كانيشيان سوک و پيسوايه وه كو سه گن گويي يان پي مه ده . نه‌ي خوشكي به ريزمان نهو هاواره هاواري و لوڤه‌ي له دوره وه‌ي گورگ و چه قه لكانه، نه‌ي خوشكي

نه‌خشه‌ی تێك شاکاندنی شه‌پوله‌که :

دوژمنانی ئیسلام به‌جوله‌که‌و هه‌مو نه‌وانه‌شی که‌له‌سەر به‌رنامه‌ نه‌وان ده‌پۆن و شوێن که‌وته‌ی نه‌وانن له‌عه‌لمانیه‌کان.. بانگه‌شه‌کارانی به‌ پۆژئاوایی بون وزوپنا ژهن و ده‌هۆل کوتانی پۆژئاواو وجوله‌که‌و نه‌صرانیه‌کان مه‌به‌ستیکی گلاویان هه‌یه‌و نه‌خشه‌و پلانیکی پیس و بۆگه‌نیان دا‌پشتوه‌ بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی خرابی و خراپه‌کاری له‌ناوچین و توێژه‌کانی کۆمه‌لگای موسلماناندا، بلند گۆی بانگه‌شه‌ کردن وزوپنا ژهنین و ده‌هۆل کوتانی هاواری پوت کردنه‌وه‌ی ئافره‌تان و تێکه‌لاویان له‌گه‌ڵ پیاواندا تاو داوه‌تی و هاواریان لی به‌رز بۆته‌وه‌.

نه‌وان پاسته‌وخۆ داواو بانگه‌شه‌ی نه‌مه‌ ناکه‌ن.. به‌لکو ژیره‌و ژیر بۆی ده‌چن و لا به‌لا لی ده‌ده‌ن.

نه‌وه‌تا ده‌لێن ئێمه‌ ده‌مانه‌وی ئافره‌ت ته‌نیا چاوی به‌ده‌ر خات تا له‌پیدا نه‌که‌وێت و چاوی ببینی !! ... ئا نه‌مه‌ سه‌ره‌تای نه‌خشه‌وپلانه‌کیان بو یه‌که‌مین هه‌نگاویان بو. له‌مه‌دا سه‌رکه‌وتن پوختاری پاکی ئافره‌تیان به‌ده‌رخست و چاوی و خائن و بی باوه‌ریان نه‌م پوختاره‌ بی گه‌رده‌یان پیس و پرده‌ش کرد. نه‌مجار هه‌نگاوی تازه‌یان هه‌له‌یتنا وه‌ی

به‌پیزمان ئارام بگره‌ ، ده‌ریای ئارامه‌ که‌هه‌مو که‌ندو کۆسپه‌و ناخۆشی و قورسیه‌ک ده‌توێیتنه‌وه‌و پاده‌مائی و پر ده‌کاته‌وه‌.

ئه‌ی خوشکی به‌پێژ تر به‌و پۆشاکه‌ شه‌رعه‌ شه‌ره‌ف و که‌رامه‌ت و داوێن پاکیت پارێزراره‌ ، ئه‌ی خوشکی موسلمان ده‌ی تاو و گۆپو هه‌ممه‌ت و نه‌یت و نیاز و پاکی و بی گه‌ردی له‌تۆوه‌. پاداشتی له‌خوای گه‌ره‌وه‌. ئه‌ی خوشکی به‌پێژ: چاره‌نوس و جیگای سته‌مکارانی سزا و نازارو نه‌شکه‌نجه‌ی به‌سفت و سوێی ناگری دۆزه‌خه‌. دلتیا به‌ ژۆر دلتیاو بی گومان به‌ که‌خوای گه‌وره‌له‌پۆژی حساب و لی پێچانه‌وه‌دا سته‌م و کرده‌وه‌ خراپ و بۆگه‌نه‌کانیان ئاشکرا ده‌کات و له‌به‌ر چاوی هه‌مو خه‌لکی پۆژی هه‌ستانه‌وه‌ پێسو و پوره‌شیان ده‌کات . و به‌هشتی (الماوی) ش بۆ بپرواداران و خۆ له‌خوا پارێزان ده‌بیت ئای له‌و شوێنه‌ خۆش و به‌له‌زه‌ته‌ ، ئای که‌چه‌ند جیگه‌یه‌کی چاک و خۆشه‌. (وه‌رگێڕ)

دوه میان دهست پی کرد که نه ویش پوت کردنه وهی ئافرهت بو (تسغیر المرأة) ، گوتیان دهی چی تیدایه بانئافرهت دهم وچاوی به دهر بخت و جلی مۆده له بهر بکات خۆ دینی ئیسلام دینی ئاسانکاری و دینیکی نهرمه و پینگه له مه ناگریت و توندو تیژی تیدا نه. پیغه مبه ریش هه والی داوه به له ناو چونی مل ملانی کاران و توندو تیژان (المطنطعین) داوه...!! دهی خۆ پۆشاکێ راسته قینهی ئلره تان وا له ناو دلیاندایه نه که له سه ر دهم وچاو و پوی دهره وهی له شیان.. ئابهم جۆره جۆرها گومانیان خسته ناو دلی خوشکانی موسلمان هه.

قالوا أرفعی عنك الحجابا

أوما كفاك به إحتجابا

واستقبلی عهد الفسور

اليوم وإطرحی النقابا

عهد الحجاب لقد تبأ

عد يومه عنا وغابا^(۱)

دهی نه مجار هه نگاوی تریان هاویش و گوتیان: نه وه چی یه نه و چارشپوه په ش وچلکته به سه ر جله کانتانه وه له بهر ده که ن و به سه رخۆتانی هه ل ده کیشن؟ بۆچی نه و عه بایه جوان و پازاوه و په نگاو پنگ و مزه رکه شه (الکابات) له بهر نا که ن؟! ئایا له بهر کردنی نه م جله م یرو دارو چنراو به داوه ده زوه زیوینه کان دنیا هه ل ده ستیت و نانیشیت هه یادنیا له بهر یه که ده چیت؟!

(۱) واته: به ئافره تانی موسلمانان یان گوت: دهی په چه و په رده و پۆشاکت فری ده و پوت به ده ر بخه ده ی به سه چیدی به م چارشپوه خۆت دامه پۆشه و خۆت وه ده رخه، له و بنده وه ره ده رو پویکه سه رده می نه مپوی نازادی و په چه که ت فری بده. به سه ئیدی سه رده می په چه و په رده و پۆشاک و خۆد پۆشین به سه رچو، رۆیی و پۆژی به سه رچو له ئیمه دور که و ته وه و له پیش چاومان ون بو. (وه رگێی).

ديسان گوتيان.. ئاخىر تو ناتوانى بهم جله تەسكانە بە پېدا بېژيت وجلهكانت
لەژىرەو تەسكن وئازارت دەدەن .. ئەى چار چيە؟!

ئە ھ .. چار زۆر ئاسانە .. وەرە لەلای ژۆرەوہرا (لەدامینەوہ) قلیشیک(درزیک)
لەجلەكانت (کراسەكەت - تەنورەكەت) بکە فراوان دەبیت!!

ئەمجار گوتيان.. دەى باشە ئەم پەش پۆشینەى بۆچى يە؟ پۆشاکىكى پەنگاو
پەنگ لەبەر بکە، بەلام بەيەك پەنگ و لەخۆ پازاندنەوہش دوربکەوہ وە.

دەى لەسەر ئەم فېو فیل و فېو دان وگومان خستە ناو دلان و وەسوەسانەيان
هەر بەردەوام بون تاتوانيان ئافرەتانمان فېو بدەن وجلهكانيان پى كورت بکەنەوہ و پوت
وسفوريان بکەن و بەتەواوى پۆشاک و عەباو جل و بەرگى شەریان لەبەر دابمالن و پى فېو
بدەن و لچک و پەردەيان لەسەر پوان فېو بدەن و قزو پرچ و پەرچەميان پى والو پوت
بکەنەوہ و قزى ژنان لەگەل شەى هەواى بەهارو هاوین وزستان شنایەوہ. ئیدی بەم
پتودانگە تابەتەواوى ئافرەت هاتە دەرو جلەوى خۆى لەدەست خۆشى دەرچو و وەك
بوکە شوشە ئال ووالا وپازاوە وپوت وقوت بوەوہ، بەناوى پېشکەوتن وشارستانیەت
وگۆمەلگای مەدەنى لەگەل پیاوانى بېگانەدا تیکەل بو.

بەوہشەوہ نەوہستان تاگەيشتە ئەو رادەيەى کە لە کەنارەکانى دەرياو لەهاوینە
هەوارەکان و شوینەکانى گەشت وگوزارو رابواردن بەشێوہيەكى وادەرکەوتن کەهیچ
شتیکيان لەبەردا نەما کە لەشیان دابپۆشیت، بەم جۆرە جلەوى ژنان بەهیچ کلۆجیک
نەبەدەست خودى خۆيان نەبەدەست مێرد و نەبەدەست کەس وکاریان ماو بەتەواوى
کەوتە ناو لەپى دەستى بېگانەکان وگورگە برسپەکانى ناوکۆمەل و کەوتە دەستى
دروستگەرانى جل و بەرگ وپۆشاکى جولەکو و نەسرانى وماندەرانى ئەو جل وپۆشاکە
ناشەرى وپى ئابپۆییانەوہ. هەروەکو کەوتە دەستى بانگەشە کارانى يەكسانى ژنان
بەپیاوان و بەناو پارێزەرانى مافە خوراو وپفینراوہکانى ئافرەتان!!

ثابهم شیوه نافرهتانه فریو داو له گریژنه یان بر دو له پریگه ی پاست وفیتره تی
 خوایی لایان داو نافره تی به سته زمانیان سر لیشیواندو وهك پانه مه پی گورگ لیدراو
 به دوا ی گورگه دوژمن وکه لبه تیژو بخوره که ی دا رای کردو مل به مل به دوا ی که وت!!
 نه ی خوشکی موسلمانم : سه دان مه خابن! بینیت چۆن حه یاو شهرم سر بر دراو
 داوین پاکی چۆن دزراو زپینرا...!! نایا هوشیارو به ناگا نایه یته وه و ناوړیک له پابردوی خوت
 ناده یته وه بزانی داخو چی یان به سر هیناوی وچی یان پی کردوی؟!

أرى خلل الرماد وميض نار   وأخشى أين يكون لها ضرام
 فإنَّ النار بالعودين تزكسى   وإنَّ الحرب مبدؤها كلام^(۱)

گورانی وموسيقا له چه ند دپړیک دا:

خوای بالا ده ست وکار به چی ده فره موی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ
 الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
 مُّهِينٌ﴾ لقمان: ۶.

نیب و مه سعود له زافه کردنی نه م نه م نایه ته دا سی جار سویند به (والله الذی لا إله
 إلا هو) ده خوات وده لی: مه به سستی خوا له م نایه ته دا گورانی کوتن وگوئی بو گرتنیه تی^(۲).

(۱) واته: ده بینم که مه ترسی که وتنه وه ی ناگر له تروسکه ناگری بن خوله میش دایه . ده ی ده بی زقر
 ورد بین و به رچاو پوښن بین چونکه دوژمنانی ئیسلام هه میشه وایومان له یوسه دان و خویان مه لاس
 داوه مه ترسیان هه روه کو مه ترسی سیسه ناگرو پشکو ی سیسه ماری که شاهه ی ژیر خوله میش یاوه ک
 کورد گوتنه ی (ناگری بن کایه وایه). نه ی خوشکا ن و نه ی برایانی موسلمانم ده بی وریاو چاو کراوه بین.
 نه دی نازانی ناگر به ربونه وه له دو پوشکه یا له دو چله چیلکه وه کلپه ده سستینی و داده گیرسی و ده
 ته نیتته وه و له ش داده گریت، هه مو جه نگیکی که وره و ولات کاول که ر وقر تیخه ریش سرچاوه که ی له
 قسه و گفتارو به رنامه ریژی ویا نگر دنده وه سرچاوه ده گریت. وه ریگری.

(۲) تفسیر ابن کثیر ۱/ ۴۴۱.

پیغه‌مبه‌ریش ﷺ: فه‌رمویه‌تی: {لیکونن فی أمتی أقوامٌ يستحلون الحرَّ والحریر والخرم والمعاذف} ^(۱).

نیمامی أبوبکر ﷺ: فه‌رمویه‌تی: گۆرانی وژه‌نینی ئاوازه‌کان وگوئ بۆ گرتنی زوړنای شه‌یتان. ه‌روه‌ا هاوه‌لانی نیمامی ابی حنیفه گوتویانه: گۆرانی گوتن و گوئ گرتن بۆ گۆرانی وئاوازه‌کان ده‌رچونه له‌له‌دین و چیژ وه‌رگرتن لی‌یان کوفره.

نیمامی مالک کوړی نه‌نه‌س گوتویه‌تی: گۆرانی گوتن وگوئ گرتن بۆی لای ئیمه‌ ته‌نیا خراپه کاران ده‌یکن وپیشه‌ی نه‌وانه. نیمامی شافیعیش ﷺ: گوتویه‌تی: گۆرانی وړاواردن خو خه‌ریک کردن وکات به‌فیرۆ دانه‌و له‌کاریکې بئ ناوه‌رۆک وپړو پوچ ده‌چیټ.

نیمامی أحمد ﷺ: گوتویه‌تی: گۆرانی گوتن دوپویی له‌دلدا ده‌پوینټ. نیمامی القرطبی ﷺ: گوتویه‌تی: گۆرانی وئاواز لیدان به‌قورئان وسوننه‌ت قه‌ده‌غه وحرامه.

نیمامی ابن الصلاح گوتویه‌تی: گۆرانی گوتن له‌گه‌ل لیدانی ئامیره‌کانی مؤسیقا به‌کۆړای زانایان حه‌رامه.

نه‌ی خوشکی موسلمانم، نه‌ی نه‌و که‌سه‌ی که‌خواو پیغه‌مبه‌ری خوات خو‌ش ده‌وټ پټ ده‌لټین: (فماذا بعد الضلال إلا الحق)؟! ^(۲)
* فتوا:

پ: بریاری شهره‌چیه ده‌رباره‌ی گوئ گرتن بۆ گۆرانی و مؤسیقا، وحوکمی سه‌یر کردنی نه‌و فیلم و زنجیره‌انه چی به‌که‌ژنان تیایدا پوت وسفورن؟

(۱) رواه البخاري فی صحيحه: ۵۱/۱۰.

واته: زه‌مانیک دادټ له‌م نوممه‌تی منه‌که‌س وگه‌ل وقه‌ومانیک په‌یدا ده‌بن که‌داوین پیسی واته‌ زینا وله‌به‌ر کردنی پۆشاکي حه‌ریرو مه‌ی خواړدنه‌وه وژه‌نین ولیدانی ئامیره‌کانی مؤسیقاو گۆرانی حه‌لال ده‌کن. وه‌رگټی.

(۲) دواي هه‌ق له‌ناهه‌ق به‌ولاوه چی تر هه‌یه؟! وه‌رگټی.

وه لآم: گوی گرتن بۆ موسیقا و گۆرانی حه رامه وهیچ گومان له حه رام بونی دا نیه، له پێشینهی بیاو چاکانی سه حابه کان وشوین که وتانه وه پیمان گه یوه گۆرانی دوپویی له دلدا ده پوینیت وگویی گرتن بۆ گۆرانی و موسیقا له رابواردن و قسه ی پرپوچ و بی واتاو گوناحباریه و له شه ریه تی خوادا بیژراوه هه روه کو خوی گه رده ده فهرموی: ﴿وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ﴿٦﴾ لقمان: ۶.

ئێین مه سعود له شرۆفه ی ئه م ئایه ته دا ده ئی: (والله الذی لا إله إلا هو إِنَّهُ الْغَنَاءُ) واته سویندم به خوا که هیچ خواجه کی تر له و به ولاره نین به هه ق بپه رستری مه به سستی خوی گه رده له م ئایه ته گۆرانیه. گومانی تیدا نیه که شرۆفه کردن و لیکدانه وه ی ئایه ته کان له لایه ن سه حابه وه به لگه یه و وه رده گیریت و کاری پی ده کریت و له پله ی سی یه مدایه له لیکدانه وه و شرۆفه کردنی قورئانی پیروژ چونکه شرۆفه کردن و لیکدانه وه ی قورئان سی پله ی هه ن که بریتین له له مانه ی خواره وه:

۱. لیکدانه وه ی قورئان به قورئان.

۲. لیکدانه وه ی قورئان به سوننه ت.

۳. لیکدانه وه ی قورئان به فهرموده ی سه حابه کان.

هه تا کو هه ندی له نه هلی زانست وزانیاری تا ئه و راده یه ش ده پۆن که لیکدانه وه ی سه حابی حوکمی به رز کردنه وه (الرفع) هه یه، وه لی پاستیه که ی ئه وه یه که حوکمی به رز کردنه وه ی نیه، و به لکو نزیکترین قسه و گفتاره له پاستیه وه. هه روه ها گویی گرتن بۆ گۆرانی و موسیقا که وتنه ناو سنوری ئه و کرداره یه که پێغه مبه ر ﷺ ئاگادارمان ده کاته وه که خۆمانی لی بپاریزین ولی ی دوریکه وینه وه که فهرمویه تی: ﴿لِيَكُونَنَّ أَقْوَامٌ مِنْ أُمَّتِي يَسْتَحْلُونَ الْحِرَّ وَالْحَرِيرَ وَالْخُمْرَ وَالْمَعَازِفَ﴾. واته: زینا و خراپه کاری و مه ی خواردنه وه و له به ر

کردنی هریرو به‌کاره‌یتانی ناوازه‌داره‌کان واته ژهنین ولیدانی نامیره‌کانی موسیقاو ناوازه‌کان وکەیف و سه‌یف و پابواردن وه‌لّ پهرین و داپه‌رین چه‌لّ ده‌کن که‌خوای که‌وره لی ی حرام کردون^(١).

له‌پوانگه‌ی نه‌مه‌وه من نامۆزگاریم ناراسته‌ی بریانی موسلمان ده‌که‌م که‌خوایان دور بگرن له‌گوئی گرتن بۆ گۆرانی و موسیقا وه‌میشه سلّی زۆری لی بکه‌نه‌وه. به‌گۆته‌و پڕوپاگه‌نده‌ی نه‌وانه فریو مه‌خۆن که‌ده‌لّین: نه‌هلی زانست و زانیاری واته زانایان پێگه‌یان داوه به‌گوئی گرتن له‌گۆرانی و ناوازه‌کان (المعازف) واته موسیقا، چونکه به‌لگه له‌سه‌ر حرام بونی پون و ناشکراو زۆن. هه‌روه‌ها ته‌ماشاکردن و بینینی فیلمه زنجیره‌یه‌یه‌کان که‌ئافره‌تیان تیدا بیت و نه‌کته‌ری ئافره‌تیان تیدا به‌شداره حرام و قه‌ده‌غه‌یه مادام له‌و فیلمانه و به‌هۆی ئافره‌ته‌وه توشی گوناح و فیتنه ده‌بیت. ده‌بی ئه‌وه‌ش بزانی که ئه‌و قلیمانه زۆربه‌ی زۆریان زیان به‌خشن نه‌ک سود به‌خش، هه‌تا که نه‌گه‌ر ئافره‌تیشیان تیدا به‌شدار نه‌بیت. ده‌ی ئاخ‌ر خۆ به‌چاوی خۆمان ژن و پیاوانی به‌شدار بوی ئه‌و فیلمانه ده‌بینن، که‌ژنه‌که‌کان پیاوه‌کان ده‌بینن حرامه بۆیان و که‌پیاوه‌کانیشمان ژنه به‌شدار بوه‌کان ده‌بینن حرامه بۆیان. به‌زۆری وایه که‌مه‌به‌ستیان له‌گه‌لّه‌ کردن و به‌ره‌م هێنان و په‌خش کردنی ئه‌و فیلمانه زیان گه‌یاندنه به‌کۆمه‌لّ له‌پوی ئاکارو په‌وشته‌وه. داوا له‌خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌که‌م که‌موسلمانان له‌داو و شه‌پو فیتنه و نا‌ژاوه‌گێپی ئه‌و فیلم و زنجیره‌یی و گۆرانی و موسیقایه بپاریزیت و کار به‌ستانمان بۆ چاک بکات بۆ ئه‌وه‌ی بواری خێرو به‌ره‌که‌تیان بۆ موسلمانان و گه‌ل و نیشتمانی موسلمانان تیدا بیت. خوای که‌وره ئیصلا‌حی ئێمه‌و نه‌وانیش بکات. ئیدی خواش له‌هه‌موان زاناره‌ (والله اعلم)^(٢).

(١) رواه البخاري من حديث أبي مالك الأشعري أو لأبي عامر الأشعري.

(٢) أ.ه. (فتوى الشيخ ابن العثيمين من كتاب فتاوى المرأة ص ١٠٦) (أسئلة مهمة سؤال ١٣)

تیڤکه لاوی قه دهغه و جه راهه :

خوشکی موسلمانم .. نهی گه وهری کژمه لگا :

هه مو ئالتون وته لایهك ته گهر دزرا یا بزر بو یاخود شكا ده توانی قهره بو بکړته وه
یا چاك بکړته وه ته نیا تو نه بی، کی ده توانی نافرته موسلمان
بروادارو .. شه ره فمه ندو .. داوین پاک وبه ثابرومان بو قهره بو بکاته وه !!؟

* هه روه ها تی بگه نهی خوشکی موسلمانم :

که له ئاسانکاری و چاره سهریه په کساته کانی ئیسلام نه وه په که تیڤکه ل بونی هه ردو
په گه زی نیرو می ی لی قه دهغه کردوینن بو به رژه وه ندی خو مان بو پاک راگرتن و پاراستنی
شه ره ف و ناموس و که راهه ت و دور که وتنه وه مان له گومانه خراپه کان (الشبهات).
دهی که واته پوښاکي شه رعی بو تو وهك قه لاو وهك میړگیک وایه که له بن سیبه ری دا
ده حه سیبه وه و چیژ له شکومه ندیه که ی وهرده گریته . پوښاکي شه رعی زیندان وکوت
وزنجیرو هه وری په ش وچلکن نیه هه روه کو عه لمانیه کان وکلک و وابسته کانی پوژناو او
پوژنه لات بو یان وینا کردوی وتی یان گه یاندوی . ناگادار و وریا به و نقر هوشیار به له فرو
فیل و ته له که بازیه کانیان . با نه و گه وه ره به هادارو به نرخه ، نه و میوه پاک و خاوین و بی
گه رده والا نه بیت و میث و مه گه زی لی بنیشیتن به لکو با هه روهك خوی چو ن خوی
په روه ردگارمان دروستی کرده پاریزراو و په نهان و داپوښراو بمینیته وه و گورگه چاو
برسیه کانیش باله دوره وه هه ر کسکه ی چاویان بیت .

* به لگه کان :

خوای بالا ده ست و کار به جی ده فهرموی: ﴿ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ
أَبْصَارِهِنَّ وَحَفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ
خُمُرَهُنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ

ءَابَاءُ بُعُولَتِهِمْ أَوْ أَبْنَاءُ بُعُولَتِهِمْ أَوْ إِخْوَانُهُمْ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِمْ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِمْ أَوْ نِسَائِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ أَوْ التَّبِيعِينَ غَيْرِ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ^٤ مِنْ زِينَتِهِنَّ^٥ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ النور: ٣١^(١)

(١) واتە: ئەو پێغه‌مبەرێک بە ئافەرەتانی بێ‌دادار بۆ باج‌وایان لە ئاست پیاوانی بێ‌گانه‌دا داخەن و سەیریان نە‌کەن. و ناموس و عەرەتی خۆیان بپاریژن و لە داوێن پەسی و زینا خۆیان بپاریژن و لە پێگە‌ی شە‌ریعە‌وە نە‌بێت ئارەزوێ سێکسە‌کانی خۆیان جێ بە‌جێ نە‌کەن. داوێن پاک و بە‌ ئابێق بن. باجوانی وزینە‌تی خۆیان بۆ پیاوانی بێ‌گانه بە‌دەر نە‌خەن، بێ‌جگ لە‌وه‌ی کە‌ لە‌کاتی کارو فرمانی ئاسایی وە‌ک نان خواردن و ئیش و کاری ناوماڵ. با چارشتو و جل و بە‌رگە‌کانیان بە‌ سەر قە‌د و ملیاندا بە‌ر بە‌دە‌نە‌وه‌ زێی یان بۆ باجوانی و نازو نوزی خۆیان بۆ پیاوانی بێ‌گانه بە‌ دەر نە‌خەن مە‌گەر بۆ مێ‌رده‌کانی خۆیان، یا بۆ باوکیان، یا باوکی مێ‌رده‌کانیان، یا بۆ کوڕە‌کانیان، یا بۆ کوڕی مێ‌رده‌کانیان، یا براکانیان، یا کوڕی براکانیان، یا کوڕی خوشکە‌کانیان، یا ئافەرە‌تانی خۆیان واتە ژنانی موسڵمانان نە‌ک ژنی ناموسڵمانان کە‌ لە‌وانە‌یە‌ لای پیاوانی ناموسڵمان باسیان بکە‌ن و بێ‌یتە‌ هە‌ی کە‌ و تە‌نە‌وه‌ی قیتنە‌و فە‌سادێ و خراپە‌. یان خۆدە‌رخستن بۆ کە‌ نێ‌زه‌کانیان کە‌ مولکی خۆیان یان بۆ ئە‌و پیاوانە‌ی کە‌ پێ‌وستان بە‌ ئافەرە‌تان نە‌ماوه‌ و مە‌ترسی خیا‌نه‌تیان نیە‌ وە‌ک پیرە‌ پیاوه‌کانی پە‌ک کە‌ و تە‌ یانە‌و پیاوه‌ گێ‌لانە‌ی کە‌ لە‌ بارە‌ی سێکسە‌وه‌ هیچ نازانن و هە‌مو ویست و ئارە‌زو یان تە‌نیا خۆ‌راک و پێ‌کردنی ورگیانە‌. یا بۆ ئە‌و مندالە‌ ساوا یانە‌ی کە‌ هێ‌شتا بالغ نە‌بون و سە‌وداسە‌ری پە‌گە‌زی یان نە‌کە‌ و تۆتە‌ مێ‌شک و دل و دە‌رونە‌وه‌. هە‌روه‌ها پێ‌ یان بۆ: با ئافەرە‌تانی بێ‌دادار پێ‌ یان بە‌ زە‌ویدا نە‌کوێن بۆ ئە‌وه‌ی دە‌نگی زە‌نگ و هە‌وێ خە‌نگی خە‌ش و زێ‌پو زە‌به‌ره‌و پاوانە‌کانیان بە‌رز نە‌بێتە‌وه‌ و وە‌ک ئاگاداری و وریا کردنە‌وه‌ی نامە‌حرە‌مان و پە‌خە‌به‌ر هێ‌تانی پیاوانی بێ‌گانه‌. هە‌روه‌ها عە‌ترو شتە‌بۆن خۆشە‌کانیش سە‌رنج پراکێشە‌رن و حە‌رامە‌ بە‌ کار هێ‌تانیان. هە‌روه‌ها هە‌ندێ پۆشاکێ جوان و پازاوه‌و زاق و بێ‌رقە‌دار

هروه ها پیغمبر ﷺ فرمویه تی: {إياكم و الدخول على النساء} فقال رجلٌ من الأنصار: يا رسول الله: أفرأيت الحمو؟ يعني أقارب الزوج - فقال ((الحمو الموت))^(۱) متفق علیه.

هروه ها له فرموده یه کی تردا ﷺ فرمویه تی: {لا یخلون رجلٌ بامرأةٍ فإن الشیطان ثالثهما} رواه أحمد یاسناد صحیح.^(۲) هروه ها ﷺ فرمویه تی: {لأن یطعن فی رأسی أحدکم بمخیط من حدید، خیرٌ له من أن یمس امرأة لا تحل له} رواه الطبرانی والبیہقی وهو حدیث حسن^(۳).

له نه سمای کچی نه بوبه کری سدیقه وه ﷺ ده گپنه وه که گوتویه تی: نیمه هه میشه دهم وچاومان له به رامبر پیاواندا داده پوشی^(۴).

هر له جوره ن دروست نیه له بهر بکرتن بق دهر وه وبق ناوانامحده مان. دهی بپواداره کان په شیمان ببته وه و توبه بکن و هه موتان بق لای خوی بالا ده ست وکار به جی بگه پینه وه و وهر نه وه سر پیگی پاستی خوایی پیگی قورئان و سوننه ت و به دوی کویره پیگایان مه کون بق نه وهی له لای خوی گوره یا خوی گوره سر به رز و سه رفرازان بکات له دنیاو له قیامه تدا وه رگپ.

له (عیمان عبدالعزیز محمد. ته فسریری قورئانی پیروژ ج ۹، ۱۹۹۷). وه رگپراوه. (وه رگپ)

(۱) نهی بپواداران هه رگیز نه کن له گه ل ژناندا تیکه ل بین. یه کیک له پشتیوانان گوتی: نهی په سولی خوا: ماله خه زورانش واته خزم وکس وکاری میرد- فرموی: ((ماله خه زوران هه مردنه)) واته مردن باشتره له تیکه ل بونیان (وه رگپ).

(۲) واته: ژن وپیایک به یه که وه نابن ویانامپنه وه که شهیتان سی یم که سیان نه بیت. واته نه گهر ژن وپیایک به یه که وه مانه وه و به یه که وه و هستان و تیکه ل بون نه وه شهیتان سی یمین که سیانه. (وه رگپ).

(۳) واته: نه گهر دهرزیه کی ناسن به چه کوش له سر سهرت دابکوتن باشتره له وهی بهر ژنیک بکه ویت که لیت حه لال نیه. (وه رگپ).

(۴) رواه الحاکم وقال: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

نالی‌ره‌دا ده‌زانی‌ن وی‌ومان ده‌رده‌که‌ویت که وینه‌کانی تیکه‌ل بونی حرام له‌م چند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد ده‌بنه‌وه:

(١) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی کچان له‌گه‌ل کوپه‌م وپوره‌کانیاندا (کوپانی خوشکی باوکی).

(٢) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی کوپه‌م خال وکوپه‌م پوره‌کانی (کوپانی خوشکی دایکی).

(٣) تیکه‌ل بون ومانه‌وه له‌گه‌ل برای می‌رد سه‌باره‌ت به‌ژنه‌که.

(٤) تیکه‌ل بون ومانه‌وه له‌گه‌ل خوشکه‌کانی ژن له‌گه‌ل می‌رده‌که‌یدا.

(٥) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی برای شیر ی ژن له‌گه‌ل خوشکه‌کانی خوشکی شیر ی.

(٦) مانه‌وه‌و تیکه‌ل بونی ده‌زگیری‌کی کچ له‌گه‌ل کچ‌دا و چونه ده‌ره‌وه‌یان پیش‌ماره‌ برین به‌لکو ته‌نیا نه‌وه‌نده‌ی بۆ هیه به‌ناماده بونی به‌ختوک‌رو سه‌ره‌رشتیاری کچه‌که ته‌ماشای بکات نه‌گه‌ر مه‌به‌ستی هاوسه‌رگیری‌تی له‌گه‌ل‌دا هه‌بیت.

(٧) سه‌رکه‌وتنی بوک وزاوا بۆ سه‌ر دوانگه‌و نه‌و شوینه‌ی بۆیان ناماده کراوه له‌پۆزی گواستنه‌وه‌داو له‌پیش‌چاوی ژناندا.

(٨) سه‌رکه‌وتنی خزمانی بوک وزاوا بۆ سه‌ر دوانگه‌و نه‌و شوینه‌ی که‌بۆیان ناماده کراوه له‌پیش‌چاوی خه‌لکی دا.

(٩) کارکردن و خزمه‌تکردنی پیاوان و ژنان به‌تیکه‌لی له‌ناهه‌نگ و به‌زمی هه‌ندی له‌ ئوتیل و میوانخانه‌کاندا هه‌روه‌کو له‌هه‌ندی له‌ناهه‌نگه‌کانی بوک گواستنه‌وه‌دا ده‌یان بینین .

(١٠) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی ژنان و پیاوانی بی‌گانه به‌یه‌که‌وه به‌گشتی به‌بیانوی نه‌وه‌ی که‌دل‌مان پاکه و نیه‌تی خراپه‌مان له‌دل‌دا نیه‌یا ده‌لێن: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ) واته‌که هه‌مو کرده‌وه‌یه‌که به‌نیه‌ته . ده‌ی ئیمه‌ نیه‌تی خراپمان نیه‌.

- (۱۱) مانه وهی نه وژنانه ی که په ک که وته کارن و به سالاجون (القواعد من النساء) له گهل
 پياواني بيگانه، به لکوشه رح هر نه وهنده ی ريگه پيداون که تهنيا دهم و
 چاويان به دهر بخه ن. وه نه گهر خو پيارين و خود اېوښتن باشته بونه وان
- (۱۲) تېکه ل بون و مانه وهی ژنان به پياواني بيگانه به بيانوی نه وهی که خزمه و
 که هوزو عه شيره ته .
- (۱۳) ناسان کاری وچاوپوښی کردن له تېکه ل بونی کچان له تهمه ن وسالی بالفی دا
 به گه نجان و به پياواني بيگانه به بيانوی نه وهی که گوايه هيشتا مندالن وچيان
 له سه رنیه .
- (۱۴) تېکه ل بونی ژناني خزمه تچي وکاره کهر به پياوان له مالدا .
- (۱۵) تېکه ل بون ومانه وهی شو فيرو خزمه تکارانی پياو له گهل ژناني مال .
- (۱۶) مانه وهی شو فيري ته کسی و (صاحب الموزين) له گهل ژندا له ناو نوتومبيل
 وماشيندا .
- (۱۷) هه روه ها مانه وهی شو فيري سه ياره به ژنان له ناو ماشيندا .
- (۱۸) حه چ کردن هه ندي له ژنان و سه فهر کردنيان له گهل نامه حره مان دا.
- (۱۹) تېکه لا و بونی خزمه ت کارانی پياوژن له گهل ريوارو گه شتياران له ناو فيوکو و
 که شتي په کاندا.
- (۲۰) تېکه ل بونی قوتابياني کچ وکوپ له پوله کانی خویندن و له قوتابخانه کان
 و په يمانگاو زانکوکاندا.
- (۲۱) وانه گوته وهی ژنان به پياوان له زانکوکو کوليرو قوتابخانه کان وهه روه ها
 وانه پيگوتنی پياوان به ژنان راسته وخو.
- (۲۲) تېکه لاو بونی خویندکارانی که بوده روه ده نيذردين له گهل خاوخيزانی
 وژنواويه کان و نيشته جي بونیان له گهل ياندا وله يه ک مال و خانودا.

(٢٣) بانگ هیشترکردنی ژن بۆ دەرس پێ گوتنی هنداڵان لە پۆله‌کانی خوێندنی سەرەتایی ، بانگ هیشترکردنی پیس و خراپە و یەكەمین پلە یە لە پرۆسە‌کردن و ئاسایی بونی تێکەڵی.

(٢٤) بانگ هیشترکردنی ژنان بۆ ناردنە دەرەوه‌یان بە بیانوی بە‌شارستانی کردنی خوێندنی بالا، و هه‌مووئەوه‌ی که ده‌بیته‌ هۆی ئاسایی وێنا کردن به‌ بیروبۆچونه‌ پۆژئاواییه‌ پوختنەر هه‌رس پێ هینه‌ره‌کان.

(٢٥) تێکە‌ڵاوبونی خوێندکارانی کو‌بو کچ لە پۆله‌کانی خوێندنی بالا بە بیانوی خوێندن و لیک‌کۆڵینه‌وه‌ی مه‌یدانی .

(٢٦) مانه‌وه‌وتێکە‌ڵاوبونی پیاوانی چاودێرو سەرپه‌رشتیار به‌ سه‌رنامه‌ زانکویه‌کان له‌گه‌ڵ خوێندکاره‌کانی کچ به‌ بیانوی سەرپه‌رشتیاری کردن به‌ سه‌ر نامه‌کاندا.

(٢٧) مانه‌وه‌ی تێکە‌ڵاوبونی مامۆستایانی تایبه‌تمه‌ندو پسرپۆری پیاوان له‌گه‌ڵ خوێندکارانی کچ به‌ بیانوی دەرس پێ گوتن.

(٢٨) بانگ هیشتر کردن بۆ ئاماده‌بون له‌ ئێواره‌ کۆپه‌شيعریه‌کان و دیده‌نیه‌(اللقاء) زانستی و موحازه‌ره‌ جو‌ربه‌جو‌ره‌کان که هه‌ندی له‌ ژنان وله‌ پیاوان ده‌یخه‌نه‌ رو و پێش‌کش ده‌کەن ژنان و پیاوان تیایدا پال به‌ پالی به‌ کتریه‌ وه‌تی‌ی دا ئاماده‌ ده‌بن.

(٢٩) تێکە‌ڵاوبون و مانه‌وه‌ی سیسته‌رو نوژداره‌کان به‌ پیاوانی بیگانه‌ هه‌تا کوئەگه‌ر پیاوانی برین پێچ و نوژدارانی‌ش بن .

(٣٠) مانه‌وه‌ی نوژداری پیاو له‌گه‌ڵ سیسته‌رو نوژداری ژن(الطبیة).

(٣١) مانه‌وه‌ی نوژداری پیاو له‌گه‌ڵ نه‌خۆشی ژندا که نامه‌حه‌رمی بیته‌ .

(٣٢) خۆده‌رخستنی ژن بۆ نوژداری پیاو به‌بێ هۆ یابی ئه‌وه‌ی پێویست بکات یاله‌کاتی بونی دکتۆری ژندا.

- (۳۳) تیکه‌ل بونی ژنان وپیاوان له‌نامه‌نگه‌کانی خواحافیزی و به‌پیکردن و پيش‌سوانی لیکردن و هه‌ندی له‌بۆنه‌کاندا .
- (۳۴) تیکه‌ل بونی ژنان به‌پیاوان له‌تاقبگه نوژداریه‌کان و ده‌رمان خانه‌کان به‌بیانوی پید‌او‌یستیه‌کانی کارکردن .
- (۳۵) تیکه‌لا و بونی ژنان وپیاوان له‌یاریه‌کان و شوینه‌کانی کات به‌سه‌ربردن و پرابواردن به‌بیانوی پۆژی خیزانه‌وه (یوم العائلة).
- (۳۶) تیکه‌لاو بونی پیاوان و ژنان له‌چیشته‌خانه‌کان و کافت‌ریاکاندا به‌بیانوی جیگای تاییه‌ت بۆ خیزان (جناح خاص للعنلات أو قسم العنلات).
- (۳۷) تیکه‌لاو بونی پیاوان و ژنان یامانه‌وه‌ی ژن له‌گه‌ل‌خواه‌نی پیشانگاوه دوکانه‌کان.
- (۳۸) تیکه‌لاو پیاوان و ژنان له‌مه‌لبه‌نده‌کانی کرپن و فروشتن (سوپه‌رمارکیت).
- (۳۹) سه‌فه‌ر کردنی ژنان به‌ماشین یافروکه یاپاسه‌کانی نه‌فه‌ر هه‌لگر و هه‌ر شتیکی تریه‌بی محره‌می خۆی.
- (۴۰) تیکه‌ل بونی ژنان وپیاوان له‌یاریگاوه نادیه‌کان شوینه پله‌پله‌یه‌کانی دانیشتن (الدرجات).
- (۴۱) یاری وکاره وه‌رزشیه‌کانی ژنان و دامه‌زاندنی تیمی وه‌رزشی بۆ ژنان هه‌تمه‌ن ده‌بیته‌هۆی تیکه‌لی و ده‌رکه‌وتنی له‌ش وداوینی (العورات).
- (۴۲) تیکه‌لاو بونی ژنان وپیاوان له‌سه‌یرانگاکان و باخچه‌گشتیه‌کان و که‌ناره‌کانی ده‌ریاکان.
- (۴۳) تیکه‌ل بونی ژنان وپیاوان له‌کاتی گه‌شت و گوزاره‌کان وه‌روه‌ها له‌کاتی چونه‌ده‌روه‌ی ژنان وپیاوان به‌یه‌که‌وه بۆ گه‌شت وگوزار کردن و له‌کاتی ئاماده‌بون وکۆبونه‌وه‌ی ژنان وپیاوان له‌سالتۆنه‌کانی سینه‌ماکان و سه‌یره‌ک و شانتۆگه‌ریه‌کان وگولی شوینی تری گشتی و شوینه‌کانی تیدا پرابواردن وکات به‌سه‌ر بردن.

(٤٤) ویتنه گرتنی ژنان له‌لایه‌ن ویتنه گهرانی پیاوه‌وه.

(٤٥) تیکه‌لاو بونی ژنان به‌پیاوان له‌بۆنه‌کان و ئاهه‌نگه داهیتراوه‌کان (البدعیه) ی وه‌ک: ئاهه‌نگی یادی له‌دایک بونی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و نیوه‌ی مانگی شه‌عبان و شه‌وی شه‌په‌وه‌ی و به‌رز بونه‌وه (الإسراء والمعراج) و گه‌لیکی تر هه‌روه‌کو له‌هه‌ندی له‌ولاتانی موسلماناندا به‌ناوی ئایینه‌وه ده‌گێردرین خوا په‌نامان بدات.

(٤٦) تیکه‌لاو بونی ژنانی پیشکesh که‌رانی به‌رنامه‌کان له‌ئاهه‌نگه‌کان و له‌بۆنه‌کان و له‌سه‌ر ئیستگه‌و ته‌له‌فریۆن و که‌ناله‌کاندا به‌پیاوانی بیتگانه.

(٤٧) تیکه‌لاو بونی ئه‌کته‌رانی ژن له‌گه‌ل ئه‌کته‌رانی پیاو له‌فیلمه‌کان و زنجیره‌کاندا و ئه‌نجامدانی گه‌ل کارو کرده‌وه‌ی بی‌شه‌ری.

(٤٨) چونه‌ پیزی سه‌ربازی و به‌شداری کردنی ژنان له‌سه‌ربازی مه‌یدانی دا به‌تایبه‌تیش له‌گه‌ل پیاواندا.

(٤٩) کۆپوکتۆبونه‌وه تیکه‌لیه‌کانی نێوان ژنان و پیاوان له‌هه‌ر فه‌رمانگه‌و کارێک دا بیت به‌بیانوی لیکۆلینه‌وه‌و توێژینه‌وه‌ی بابته‌ و ئاریشه‌و ته‌نگۆه‌کان.

(٥٠) داواکردن له‌ژنان بۆ هاوبه‌شی وه‌اریکاری و کارکردن له‌و کارانه‌ی که‌تایبه‌تن به‌پیاوان وه‌ک شۆفیتری و لیخوپیینی فرۆکه‌و شه‌مه‌نده‌فه‌رو که‌شته‌کان و ماشینه‌کان.

(٥١) کارکردن له‌وه‌زیفه‌ی پازگری (السكرتیره) دا له‌به‌ر بونی ئه‌و هه‌مو خۆپازانه‌وه‌و پوتی (السفور) و تیکه‌لی وه‌انه‌وه‌ی حه‌رام و ناشه‌ری تیدا هه‌یه‌ ده‌بیتته‌ هۆی پودانی خراپه‌و فیتنه‌.

(٥٢) هه‌رکارێک که‌بیتته‌ هۆی تیکه‌ل بونی ژنان له‌گه‌ل پیاوان وه‌ک کارکردن له‌کارگه‌کان و له‌شوێنه‌گه‌شتیه‌کانی تردا به‌بیانوی پتر کردنی به‌ره‌م هینان و وه‌اریکاری کردنی ژن له‌گه‌شه‌ کردن و به‌ره‌و پیش بردنی کۆمه‌لگادا.

۵۲) تیکھل بونی پیاوانی موسلمان به ژنانی ناموسلمان به بیانوی نهوہی که نهوانه کافرن یا مانه وه له گه لیاندا .

نه مانه وه گه لی وینه ی تری حرام له وینه کانی تیکھل بونی ژنان و پیاوان .

* فتوا :

پ: برپاری شهره چیه له سه ر ئالوگۆر کردنی نامه له نیوان گهنج ولاوانی کوپوکه دا، به مهرجی که نهو نامه گۆرینه وه به هیچ خراپه و خراپه کاری و دلداری و نهوینی تیدانه بیت ؟

وهلام: هیچ مۆفتیک بۆی نیه نامه و نامه گۆرینه وه له گه ل ژنیک دابکات که بیگانه بیت به نهو له بهر لی که وینه وه و پودانی فیتنه و ناشوب و خراپه کاری، نامه نیر له وانه یه وادابی که نامه ناردن و ئالوگۆر کردنی نامه له نیوان ژن و پیاو دا چی تیدا نه بیت و گوناح نه بیت، به لام نه خیر شهیتان بهرده وام له نیواندایه تاوایان لیده کات دلی ههردولا ده گۆرئ و توشی خراپه و خراپه کاریان ده کات.

پیغمبر (ﷺ) فهرمانی کرد وه که: هه رکه سیك گۆی ی له ده ججال بو بالی ی دوریکه وینه وه، ههروه ها هه والی پیداوین که پیاو بره واده و ده ججال بۆلای ده چیت و بهرده وام له گه لی داخه ریکه هه تاکر توشی فیتنه و ناشوب و خراپه کاری ده کات، دهی که نامه و نامه گۆرینه وه له نیوان لاوانی کیژو کوپدا فیتنه و ناشوبیکی زۆر گه وده و مه ترسیه کی زۆر هه یه که به دلنیا ییه وه زۆر پیویسته خۆتانی لی سوربگرن و نزیکه نه بنه وه، هه رچه نده بابای پرسا بلئ: ئاخرخۆ نهو نامه و نامه گۆرینه وانه هیچ باسی دلداری و نهوینی تیدا ناکریت و نه نیا چاک و چۆنی وه وال پرسینه .

به لام نامه و نامه گۆرین (المراسلة) له نیوان پیاوان بۆ پیاوان و ژنان بۆ ژنان هه یی تیدانیه مه گه ر کاریک یا فه رمانیکه قه ده غه کردن له نیوانیاندا هه بیت. { أ.ه. (الشیخ ابن جبرین، فتاوی المرأة ص ۴۴) } .

پرسيارو وه لآم

- پ: سيفات وجيا كه ره وه كانى كيژو ژنى سارستانيه ت و نمونه يى چيه ؟
- وه لآم: ژنى سارستانيه تى و نمونه يى كه ليك سيفه ت و جيا كه ره وه ي ه ن كه ده كړى له م چنه د خالانه ي خواره وه دا كورتيان ه لټنين:
- ۱_ بېرېواوه په كه ي (عقيده تها): ده بى له سه ربه يره و پرېوگرامى نه هلى سوننه ت وجه ماعت بيت.
- ۲_ په يره و پرېوگرامى (منه جيا): نه وه ي خوا ي بالاده ست و كار به جى و پټغه مبه رى خوا ﷺ گوتوپانه .
- ۳_ ئاكارو په وشتى (خلقه تها): ده بى ئاكارو په وشتى ژنى بېوادار ئاكارو په وشتى ئيسلامى به هادار بيت.
- ۴_ په وشت و سه ربه رزيتى (آدبها): ده بى حه يا وشه رم و داوږن پاكي وپاك و خاوينى وپوشاكي ئيسلامى بيت.
- ۵_ پيشه نكيتى (قدوتها): كيژان وژنانى بېوادار ده بى پيشه نكي يان دايكانى بېواداران وهاوه لان وژن چاكانى پيشينه بن وشوږنى نه وان ه ل بگريته وه و به مو شوږن پى ي نه وان بزرنه كات.
- ۶_ خو شه ويستى بؤكى بيت (محبته تها): كيژان وژنانى موسلمانى بېوادار ده بى ته نيا خوا و پټغه مبه رى خوا و نه وانه كه پابه ندن به دينى خوا وه خو ش بون وجوئ له وان كه سى ترى خو ش نه وټت.
- ۷_ مانه وه ي (خلوته تها): مانه وه وټي كه لى كيژو ژنى موسلمانى بېوادار ده بى ته نيا له گه ل نه و كه سانه دا بيت كه محره منى وله پټناو بېر كړنه وه له پوژى دوايى و مالى دوا قوناغ وټد امانه وه هه تا هه تايه بكاته وه و نه و كردارانه ي كه پيش خو ي وه پى ي كردون بؤ پوناك كړنه وه و پو شن كړنه وه ي گډو ته نكه به رى دو ديوارى گډو وده بى له دنيا دا هه ميشه له به ر چاوى بن تانه توانيت كارى خراب و سه رپيچى خوا و پټغه مبه ر ﷺ بكات.

۸- ھاوپى و دەستە خوشكانى(صدىقتھا): دەبى ھاوپى و دەستە خوشكانى كىژو ژنى موسلمان ھەمو كىژو ژنىكى موسلمانى بېوادار وىن كەپا بەند بن بەئايىن و پېرۆگرام و پەپرەوى خواوہ .

۹- پقى لەكى بېيتەوہ(بغضھا): دەبى كىژو ژنى موسلمان ھەمىشە پقى لەجولەكەو فەلەكان و دو پوان و ەلمانىەكان و يانگەشەكارانى ساختيى ئازادى ژنان بېيتەوہ .

۱۰- دوژمنەكەى(عدوھا): ھەمو گورانى و موسىقاو گورانى بېژىك و پابواردن و ھەواو ئارەزو ھەمو ھۆكارىكى پابواردن و لە ھەمو پۆژنامەو گۇفارىكى كەوینەى پوت و بى ئابپۆىى بللو دەكاتەوہ بەدوژمن و ناھەزى خۆى بزانىت، ھەروہا پقى لە ھەمو بېرو بۆچونىكى نەخۆش و گەندەل و پېس و بى ناوہرۆك و خراپ بېيتەوہ . ھەروہا پقى لە ھەمو زنجىرەو فىلمىك بېيتەوہ كە دلدارى و عىشق و ئەوين و سەر لىشىواى و خۆلى و ن بون پەخش دەكەن و پقى لە ھەمو ئافرەتتىكى پوت و سفور و خۆپازىتەرەوہ و لە ھەمو ئەوانەى كەخوای پەروەردگار لەخۆ تۆرە دەكەن بېيتەوہ ھەمويان بەدوژمنى خۆى دابى.

۱۱- سور بون و پىدا گرتنى(حرصھا): دەبى كىژو ژنى موسلمانى بېوادار ھەمىشە سور بىت لەسەر تۆبە كردنىكى پاستىگۆيانە بە ھەمو مەرجەكانىەوہ خوای گەرەش لى بوردەيەو بەبەزەبىيە .

۱۲- ھۆنراوہ و ئەدەبىياتى(شەرھا): دەبى ھۆنراوہ و ئەدەبىياتى كىژو ژنى موسلمان لەكانى و سەرچاوى شىعر و ئەدەبىياتى پاكى ئىسلامىەوہ سەرچاوہ بگرت نەك شىعر و ئەدەبىياتى دەبەنگ و سوكەلە .

۱۳- ھاوسەر گىرىتى(زواجھا): دەبى خوشكانى موسلمان ھاوسەر گىرىتى موسلمانانە بىت و لەگەل موسلمانانى بېوادارى پابەند بىت و مارە بىرېن و گواستەنەوہشى ھەر موسلمانانەو بەپىى بەرنامەى خوا بىت و دور بىت لەبەزم و پەزم و ئاھەنگى گىرپان و گورانى و موسىقاو كەيف و سەيف و سەماو سوپدان و سەرکەوتن بۆ سەر دوانگەو شويىنى گشتى ديارى كراو

ئەو شوینانە‌ی کە بۆ ئەم مە‌بە‌ستە ئامادە کرابوو واتە بۆ ئا‌هە‌نگ گێ‌ترانی پۆ‌زوشە‌وانی بوک و زاوا‌یتی (الکوافیر) (١).

١٤- ماوه‌ی پشودان و‌ب‌وارە‌کانی (إجازتها): پێ‌ویستە خوشکانی موس‌لمان ماوه‌ی مۆ‌لە‌تیان یاخود کاتی دە‌ست بە‌تالی و‌ب‌ی ئیشیان لە‌خو‌یتندە‌وه و فێ‌ر بون و‌زانست و‌زانیا‌ری دا بە‌سەر بە‌رن و‌بۆ لە‌بەرکردنی قورئان و‌سونە‌ت بە‌کاری بە‌یئ‌نن، هە‌روه‌ها بۆ گیان ئاسودە کردن و‌بە‌سەر بردنی کاتە‌که‌یان بە‌هۆ‌کارە‌ رێ‌گە پێ‌دراوه‌کان (المباحة) ئە‌نجام بە‌دن. باماه‌ی پشودان و‌مۆ‌لە‌تە‌کانیان بە‌چونە‌ دەرە‌وه‌ی و‌لات بە‌تایبە‌تی بۆ و‌لاتە‌ بیانیە ناموس‌لمانە‌کان چونکە‌ حە‌تمە‌ن لە‌و سە‌ردانا‌نە‌دا توشی گوناح و‌گوناحکاری دە‌بن.

١٥- کات بە‌سەر بردن و‌پا‌ب‌واردنە‌کانی (لهوها): دە‌بێ‌ خوشکی موس‌لمان کات بە‌سەربردن و‌پا‌ب‌واردنە‌کانی بە‌شتی پ‌رو‌پو‌چ و‌ب‌ی شە‌رعی بە‌سەر نە‌بات، بە‌ل‌کو دە‌بێ‌ بە‌شتە شە‌رعی و‌رێ‌گە پێ‌دراوه‌کانی بە‌سەر بە‌ریت، چونکە‌ نە‌فسی مرۆ‌ف هە‌میشە‌ خوا‌زیا‌ری خۆ‌شیە‌کانە‌و

(١) لە‌ولای خۆ‌شماندا ئی‌ستا فێ‌ر بون و‌کردو‌یا‌نە‌ بە‌عادە‌ت و‌نە‌ریت یان هۆ‌لی شای‌ی و‌ ئوتی‌لی تاییە‌تیان بۆ ئا‌هە‌نگ گێ‌ترانی گواستە‌وه‌ی بوک گوستە‌وه‌ دروست کردون، یاخود لە‌دە‌شت و‌دەرە‌کان و‌ ناو دارستانە‌کان و‌ لە‌ دە‌م جادە‌ و‌ رێ‌گا گشتیە‌کاندا شو‌یتێ‌ک تە‌رخان دە‌کە‌ن بۆ ئی‌ گێ‌ترانی ئا‌هە‌نگ و‌ زە‌ماوه‌ندی بوک و‌زاواو خە‌لکێ‌کی زۆ‌ری بۆ داو‌ە‌ت دە‌کە‌ن و‌کار‌تیان بۆ دە‌نێ‌رن کە‌ لە‌ فلان شو‌یتە‌ فلان پۆ‌زە‌و فلان دە‌م ژمێ‌رە ئامادە‌ بن و‌ ئە‌و هە‌مو خە‌لکە‌ بە‌سەر خۆ‌یان دە‌گێ‌رن و‌تێ‌پی مۆ‌سیقاو گۆ‌رانی بێ‌ژە‌کان بانگ دە‌کە‌ن و‌ ژن و‌پیاو تێ‌کە‌ڵ دە‌بن و‌ژنان بە‌جۆ‌رێ‌ک خۆ‌ بۆن خۆ‌ش و‌خۆ دە‌پازێ‌ننە‌وه هەر مە‌پرسە .بە‌زم و‌پە‌زمێ‌کی ئە‌وتۆ ئە‌و پۆ‌زە‌ دە‌سازێ‌ هەر خوا دە‌زانێ‌ چە‌ندە گوناح و‌ب‌ی شە‌رعی و‌ب‌ی فرمانی خوا ئی‌دا دە‌کرێ‌ت و‌خوا‌ی گە‌وره لە‌خۆ‌یان تو‌پە دە‌کە‌ن و‌دە‌پە‌نجێ‌ن. دیارە ئە‌مە سیفە‌تی بابای موس‌لمانێ‌ ب‌پا‌دارو پا‌بە‌ند نین بە‌دینی خوا‌وه . و‌تێ‌پای ئە‌وه‌ی کە‌ بە‌رە‌کە‌ت و‌خێ‌ر لە‌و هاوسە‌رگێ‌ریتێ‌وه نە‌ لە‌مال و‌نە‌ لە‌چە‌کانیاندا چا‌وه‌پروان دە‌کرێ‌ت و‌هە‌ریە‌کە‌ش لە‌و خە‌لکانە‌ی کە‌ لە‌و جۆ‌رە ئا‌هە‌نگانە‌دا بە‌شداری دە‌کە‌ن و‌هە‌روه‌ها بوک و‌زاوا و‌ هە‌ردو کە‌س و‌کاری بوک و‌زاواش بە‌کۆ‌تێ‌ک گوناح‌وه دە‌گە‌پێ‌نە‌وه بۆ لا‌ی خوا ئە‌گەر تۆ‌بە‌ی پاستە‌قینە‌ی لە‌سەر نە‌کە‌ن. خوا‌ی بالا دە‌ست و‌کارێ‌جێ‌ پە‌نامان بدات (و‌هەرگێ‌ی).

نارهزو دهکات(تمل) بویه دهبی مرؤف ههمیشه جلهوی نهفسی خوی بگریت وبوی شل
نهکات وبهسه نهفسی خویدا زال بیت.

۱۶- گهشت وگوزارهکانی(تزهتیا): خوشکی موسلمان دهبی ههمیشه ولهکاتی گهشت
وگوزارهکانی داتیپامان ولی ورد بونهوهو بیر کردنهوهی لهدروست کراوهکانی خواو تواناو
دهسهلات وزانست وبهزهیی وبهخشندهکانی خواو گیان ئاسوده کردنی خوی بیت.

چرپاندنیک به‌گویی بوک وزاوادا:

خوشکی موسلمانم – نه‌ی کیزانی نیسلام:

- بزانه که‌هاوسه‌رگیزی سوننه‌تی پیغه‌مبیره ﷺ بویه پیغه‌مبیره ﷺ
فهرمویه‌تی: {فمن رغب عن سنتی فلیس منی} ^(١).
- بویه زؤر وریابه وهرگیز خۆت له‌شو کردن وهاوسه‌رگیزی مه‌گره‌وه به‌بیانوی
خویندن وپروانامه به‌ده‌ست هینان، یابه‌بیانوی کار کردنه‌وه.
- هر که‌سیک له‌ئه‌هلی دین وناکارو په‌وشتی جوان هاته داخوازیت شوی پی‌بکه‌و
نارپازی مه‌به هه‌روه‌کو گوتراوه: (فانه‌ إن أحبها أكرمها، وإن أبغضها لم يهنها) ^(٢)
- ماره برین واته بری ماره‌یی باش و به‌ره‌که‌تدار نه‌ویه که‌تاکه‌م بیت باشته‌وه
خه‌رجی وتی چونی که‌م بیت وده‌بی تا بوی ده‌کرت داواکاری که‌متر بیت وئؤر
قورسایی نه‌خاته سهر هاوسه‌ره‌کی. (اکثر النساء بركة أقلهن مؤنة) ^(٣).
- نه‌ی گه‌وه‌ری داپوشارای چاکه‌کار: پیغه‌مبیری خواص ﷺ فهرمویه‌تی: {تنکح
المرأة لأربع، لجماعها ولحسبها ولما لها ولدينها.. فافقر بذات الدين تربت يداك} ^(١). ثایا تو
پابه‌ندیت به‌دینه‌که‌ته‌وه؟!

(١) واته: هر که‌سیک پشت له‌سوننه‌تی من بکات نه‌وه له‌من نیه. واته موسلمان نیه. (وه‌رگیزی).

(٢) نه‌که‌ر خۆشه‌ویستی له‌نیواندا پسکا به‌راستی نه‌وه ریزی لی ده‌گرت، وه‌به‌پیچه‌وانه‌وش هه‌رگیز
ریز له‌نیوانیاندا نابیت. چونکه‌ نه‌وه‌ی له‌ئه‌هلی دین و خوا په‌رستی بیت هه‌میشه له‌سهر بنه‌مای
خۆشه‌ویستی خواو دین مامه‌له ده‌کات و ریزو خۆشه‌ویستیبه‌کیان له‌سهر بنه‌مای ئیماننه‌وه ده‌بیت
که‌هه‌رگیز بناغه‌ی ناله‌قیت و هه‌میشه پته‌وو ساخله‌مه. وه‌رگیزی.

(٣) باشته‌ترین و به‌به‌ره‌که‌ت ترینی ژنان نه‌وانه‌ن که‌که‌مترین داواکاری و خه‌رخ‌ی و مه‌سره‌ف
له‌هاوسه‌ره‌که‌یان ده‌که‌ن و به‌قه‌ناعه‌تن. (وه‌رگیزی).

- نهی کیژی چاک و پره‌وشت به‌رز: پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی (الدنیامتاع و خیر متاعها المرأة الصالحة). (۲)
- دوریکه وه له نه‌لقه‌ی (الدبلة) ده‌زگیرانیه‌تی (الخطربة) چونکه نه‌مه له پره‌وشت وعاده‌تی نه‌سرانیه‌کانه.
- سوریه له‌سه‌رناهه‌نگی گواسته‌وه‌ی ئیسلامی و به‌پی‌ی شه‌ریعه‌تی خواوخالی له‌همو شتیکی بی‌شه‌ری و خراپ و نا‌په‌سه‌ند وهک .
- دیاری کردنی شوینک بۆناه‌نگ گێپان له‌ده‌شت و دهر یاخود له‌شوینه تاییه‌تیه‌کانی ئاه‌نگ گێپان که‌شوینیکی به‌رز ه‌یه وهک سه‌کویهک و بوک و زاوا به‌یه‌که‌وه سه‌رده‌که‌ون و به‌جل و به‌رگی ناشه‌ریه‌وه‌له‌پیش چاوی نه‌و همو خه‌لکه بانگ کراوه و کۆبوه‌وه تیکه‌لاوی ژن و پیاو. یاله‌ده‌شت و دهر و میترگ و میترغوزاره‌کانی به‌هار له‌ده‌شت و چۆله‌کان.
- هینانی تیمی گۆرانی و موسیقا و بانگ کردنی گۆرانی بیژانی ژن و پیاو . چونکه نه‌مه حه‌رامه و هه‌روه‌ها ده‌بیته‌هۆی به‌فیرۆدانی ماله‌ و سامان.
- لی‌دانی شریتی گۆرانی و موسیقا له‌ بلند کۆکانه‌وه . وه‌روه‌ها سه‌ما و سوپدان و گۆرانی گوتن له‌لایه‌ن کچانه‌وه .
- وینه‌گرتنی فۆتۆگرافی یا به‌فیدیوی . له‌به‌رچه‌ند هۆیه‌کی شه‌ری قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی . واته‌: شتی بی‌شه‌ری تیده‌که‌ویت .

-
- (۱) واته‌: ئافه‌رت له‌به‌ر چوار شتان ماره‌ ده‌کۆن یا ده‌خوانزێن: له‌به‌ر جوانیه‌که‌ی، و له‌به‌ر بنه‌ماله‌ و حه‌سه‌بو نه‌سه‌بی، و له‌به‌ر ماله‌که‌ی، که‌مالی هه‌بو یاله‌به‌ر دینه‌که‌ی، تو له‌به‌ر دین و نه‌خلاقه‌که‌ی نه‌و کچه‌ یانه‌و پیاوه‌ هه‌ل ب‌ب‌زێه نه‌وا ده‌ستت به‌خۆل ده‌بیته‌، دیاره‌ که‌له‌ناو عه‌ره‌بدا ده‌ست به‌خۆل بون واته‌ی به‌پیت و به‌ره‌که‌تی و سه‌رکه‌وتن و سه‌رفه‌رازیه‌ . وه‌رگێ.
- (۲) واته‌: دنیا خۆ شی و چیژو پیدایسته‌ی ،باشترین پیدایسته‌ی و خۆشترین و به‌له‌زه‌ت ترین شتی دنیاش ئافه‌ره‌تیکی چاک و موسلمانێ پرۆاداری پابه‌ند ه به‌دینی خواوه‌ .(وه‌رگێ).

- پۆيشتىن بۆتېل ۋەژلە شايى يەكان (الكرا فبرات) چونكە كارى بى شەرى
وھەرامى تى دەكە ویت .

- زیادە پەوى کردن لەجل و بەرگ و پۆشاکی شەوى زاواو بوکینى و زیاد خەرج
کردن.

- شەونخونى و ئاھەنگ گێران لە شەوى بوک وزاویەتى دا ھەتا بەرى بەیانى.

دە گوى بگرەبۆ ئەم ئامۆزگارىيە بەسودە:

ئومامەى كچى حارپ لە شەوى بوکینى دا بە كچەكەى كەدايىكى ئىياس كچى عەوف بو
گوت : (ئەى كچى خۆم : تۆ لە كەش ۋە ھاويەك دەرچوى كە تاكوئىستا تىيدا بوى ئەو
ھىلانەت بەجى ھىشت كە تىيدا گەرەبوى. ئەگەر ھەرژنىك وازى لەمىرد ھىناپا لەبەر
ئەوھى دايك وياوكى و زۆرپۆيىستان پى ى ھەيە ئەوھ من يەكەم كەسێك دەبوم
كە ئەوھم دەكرد. بەلام ژنان بۆ پياوان دروست كرلن و پياوانىش بۆ ژنان !

ئەى كچى خۆم ! تۆ لەوكەش ۋە ھاويەت جودا بويەوھ كە تىيدا بوى ۋە لەو ھىلانەت
بەجى ھىشت كە تىيدا گەرەبوى. دەچىت بۆ لانەيەكى تر كە پى ى ئاشنا نيت، بۆلاى
ھاوسەر ھاوھلێك كە ھۆگرى نەبويت، ھەركەبو بەخواھەنت دەبىتە چاودىرو شا بە
سەرئەوھ، ببە بەكەنیزەى ھەرزو دەبىتە كۆيلەت ، كچى خۆم دەسيفەت، دەئاكارو
پەوشتى بۆ پيارىزە بۆت دەبىتە كەنجينە:

يەكەم و دوھم: بەقەناعەتەوھ مل كەچ بە بۆى، باش گوى ى بۆ بگرەو گوى پايەل و
فەرمان بەردارى بكە.

سى يەم و چوارەم: زۆر ئاگات لە شوئى چا و ولوتى بىت، مەھىلە باھەرگىز كارى خراب
وناھىرېنت تىدا نەبىت، لەبۆنى خۆش بەولاوھ باھىچى ترت لى بۆن نەكات!

پىنجەم و شەشەم: ھەمىشە ورياو ئاگادارى كات و شوئى نوستن و خواردنى بە،
مەھىلە ھەرگىز ھەست بە برسىتى نەكات و خواردنى باش و خۆشى بۆ ئامادە بكە، چونكە

برسیتی گرتی بهردره (ملتهبه)^(۱). گرنکی نه دات به خو و جیگا و شوینی خوتن و گوی نه دان به نوین و پیخهف و جیگای پاک و خاوین و ناماده نه کراو ده بیته هوی توپه بون و ئالوز بونی دهرونی پیاو بۆیه ده بی زورت ئاگا لی بیت.

حهوتهم و ههشتهم: زور ئاگات له ماله که ی بیت، چاودیری مال و منداله کانی بکو شکومهندی بیاریزه، له دهست دابونی جلهوی کاروسهروهی باشی خه ملاندن و زور وردی و وریای یه له ناو مال و کاروباری مالد، وه له ناو مال و مندال و به خێوکردنی منداله کانیدا زیرهک و چالاک به، چونکه که سیستی تر له و ماله دا چاک هه لسوړاندن و باش به پتوه بردن و وریایی و زرنکیه.

به لام نویهم و ده یهم: نه که ی هه رگیز نه که ی سه رپیچی فرمانه کانی بکه ی، ه که ی نه یئیه کانی بیه یته دهرو ئاشکرایان بکه ی، عیب و خه وشه کانی هه میشه بپوشه، تو که سه رپیچی فرمانه کانی کرد نه وه دلێت په نجانده هه ر که نه یئیه کانت نه پاراست و نه ت پوشین نه مین مه به له غه درو سته می (له تۆله سه ندنی)، هه رگیز له به رده می دا دلخۆش و که یف خۆش مه به کاتیک که نه و دل ته نگه خه مبار به کاتیک که نه و دلخۆشه! .. ا.ه. (حفه العروس: ۹۱).

له کۆتایی دا: خوی گه و ره که ت و پیرۆزی بخاته ته مه نته وه و له سه ر خیر کۆتان بکاته وه و سه لامی خوات له سه ر بیت.

فتوای ژماره ۱۹۳۸ له ۱۴/۵/۱۳۹۸ ک له کۆفاری توێژینه وه (البحوث) ژماره ۱۹:

پ: حوکمی ناماده بونی ژنان چی یه له ئاههنگی جهژنه کانی له دایک بون له گه ل نه وه شدا که بیدعه یو هه مو بیدعه یه کیش سه رلیشێواویه، هه روه ها له و ئاههنگه ناویراوانه دا هه ندی له گۆرانی بیژان ناماده ده بن بۆ به سه ر بردنی شه وگار، وه ئایا ناماده

(۱) کورد کۆته نی برسیتی په گی هاری پیوه یه . (وه رگیزی).

بونی ژنان تیایدا بۆ بینینی زاوا(العروس) و وه‌ك رِیژ لَیْئَانِیْكَ بۆ كه‌س و‌كاری بوك نه‌ك بۆ گوئی گرتن له‌گۆرانی بیژه‌كان حه‌رامه‌؟

وه‌لام: نه‌گه‌ر ئاهه‌نگه‌کانی بوك گواستنه‌وه‌ هیچ خراپه‌کاری و‌گوناهی تیدا نه‌بیّت، وه‌ك تیکه‌ل بونی ژنان و‌بیاوان و‌گۆرانی بیژانی بی ئابرو(الماجن)، یاخود نه‌گه‌ر له‌و ئاهه‌نگه‌دا ئاماده‌ بیّت و‌بتوانیّت هه‌رچی خراپه‌و خراپه‌کاری و‌ حه‌رام هه‌یه‌ بیگۆریت و‌لای به‌ریّت نه‌وه‌ ده‌توانیّت تیایدا ئاماده‌بیّت و‌هاوبه‌شی نه‌و دلخۆشی و‌كه‌یف خۆشیه‌ بکات ، نه‌گه‌ر بتوانیّت نه‌هیلّیّت و‌ نه‌م کاره‌ خراپ و‌بی شه‌ریانه‌ لابه‌ریّت نه‌وه‌ نه‌ك هه‌ردروسته‌، به‌لکو له‌سه‌ری پتویسته‌ (الواجب) كه‌ ئاماده‌ بیّت. به‌لام خۆ نه‌گه‌ر نه‌مه‌ی له‌توانادا نه‌بو واته‌ کاریگه‌ری نه‌بو بۆ لاه‌ردنی نه‌و گوناح و‌خراپه‌کاری و‌بی شه‌ریانه‌ نه‌وه‌ به‌هیچ شیوه‌یه‌ك نابی تیایدا ئاماده‌ بن و‌حهرامه‌ به‌پی‌ی نه‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی خوای بالا ده‌ست و‌کاره‌جی كه‌ده‌فه‌رموی: ﴿وَذَرِ الَّذِينَ أَخَذُوا دِينَهُمْ لَعبًا وَلَهْوًَا وَعَرَّضَتْهُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَذَكَّرَ بِهِمُ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ﴾ (٧٠) سورة الأنعام^(١).

(١) واته‌: ئه‌ی محمد له‌و كه‌سانه‌ گه‌پی و‌ گوئی یان پی مه‌ده‌ كه‌ دینه‌كه‌ی خۆیان هه‌روا به‌فشه‌ و‌گالته‌و به‌مه‌واو ئاره‌زیی خۆیان وه‌رگرتوه‌ مالی دنیاو زاق و‌بریقی و‌خۆشگۆزه‌رانی نه‌م دنیا به‌ کاتیه‌ فریوی داوان، تۆ ته‌نیا له‌پۆژی دواپی و‌ئازارو نه‌شكه‌نجه‌ی به‌سفت و‌سوئی ی تۆزه‌خیان بۆ باس بکه‌و پی یان بلێ كه‌هه‌ركه‌سه‌ له‌پۆژی قیامه‌تدا به‌نده‌ به‌کارو کرده‌ وه‌ کانی خۆیان وه‌ كه‌له‌ نه‌م دنیا به‌دا نه‌نجامیان داوه‌ . هه‌رکەس له‌ پۆژی دواپی دا بامته‌ی کارو نه‌و بیرو باوه‌په‌یه‌ كه‌له‌ دنیا دا خولیاو سه‌ودا سه‌ری بوه‌ له‌ دنیا دا ، کورد گۆته‌نی : (چی بچینی نه‌وه‌ ده‌درویه‌وه‌) نه‌وانه‌ له‌پۆژی قیامه‌تدا بێجگه‌ له‌خوا هیچ پāl پشت و‌هیچ تکارێکیان نیه‌ و‌كه‌س به‌رگه‌ری و‌ به‌ره‌فانیان لێ ناكات و‌ته‌نیا په‌حم و‌به‌زه‌یی خوای گه‌وره‌ نه‌بیّت. وه‌رگه‌پی.

مهروه‌ها له‌ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ هُم عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ﴿٦﴾. لقمان: (۱).

وه‌ئو‌ فەرمودانه‌ی که‌له‌زەم کردنی گۆرانی و‌ئاوازه‌کاندا هاتون گەلێک نۆدن. وه‌سه‌باره‌ت ئاهه‌نگه‌کانی له‌دایک بون به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نابێ براو خوشکی موسلمان تیاياندا ئاماده‌ ببیت، چونکه‌ بیدعه‌یه‌ و‌دروست نیه‌، مه‌گەر بۆ ئه‌وه‌ ئاماده‌ ببیت که‌به‌رپیچی ئه‌و ئاهه‌نگانه‌ بداته‌وه‌و بۆ مه‌به‌ستی پون کردنه‌وه‌ی حوکم و‌پیریاری خوا له‌م باره‌یه‌وه‌ بۆ موسلمانان و‌به‌رچاو پۆشنی خه‌لکی و‌دور که‌وتنه‌وه‌یان له‌و کاره‌ خراب و‌بیدعانه‌.

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصبه وسلم

(۱) واته‌:خه‌لکانێک هه‌ن که‌پاره‌و‌پول له‌شتی بێ و‌اتا‌وحه‌رامدا خه‌رج ده‌که‌ن وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌پاره‌به‌گۆرانی بێژوته‌پل و‌ ده‌مۆل کۆت و‌زوپناژهن ده‌دات و‌یه‌کرتیان ده‌گرت یان پاره‌یه‌کی نۆر له‌ئاهه‌نگی بێ بایه‌خ و‌هیچ و‌پوچداخه‌رج ده‌کات یاخود پاره‌به‌ کرینی شریعت و‌پادیق و‌ پیکۆرده‌رو (المسجل) شتی حه‌رامیان پێ لێده‌دات و‌کات خه‌رج ده‌کات بۆگۆی گرتن له‌گۆرانی و‌ موسیقا و‌هه‌له‌په‌رکی و‌ قسه‌ی حه‌له‌ق و‌مه‌له‌ق و‌بێ و‌اتا‌ فیدیۆ سیدی و‌شریعته‌حرام و‌په‌وپه‌چه‌کان ده‌که‌پێ و‌ده‌یان هه‌ینته‌مال و‌خاوخیزانه‌که‌ی پێ فاسیده‌ده‌کات. به‌فشه‌و‌گالته‌ به‌سه‌ری ده‌بات، نه‌وانه‌ سزاو ئازاریکی نۆر به‌سفت و‌سویان مه‌یه‌ له‌پۆژی دوا‌یی دا. (وه‌رگێتی).

کۆتا وشه

خوشکی موسلمان :-

دوای ئەم هه‌مو وشه و سه‌رنجانه.. داوا له‌خوای بالا ده‌ست وکار به‌جی ده‌که‌م
که هه‌مو لایه‌ک سه‌رکه‌وتو بکات بۆ نه‌وه‌ی که‌خۆی پی ی خۆشه‌و پی ی پازیه واما ن لی
نه‌کات که پیت بلێین:

ئاگادار به‌ له‌ک

- گالته‌ کردن به‌کارو بارو حوکمه‌کانی ئایین یاشتی تازه‌و حوکمی تازه‌ له‌دین دا
دابهیئنی.
- واز له‌نوێژکردن بهیئنی ..وکه‌مه‌تر خه‌می تیدا بکه‌یت و دوای بخه‌ی.
- خۆپزاندنه‌وه‌و سفوری و ماکیاج کردن .
- لاسایی کردنه‌وه‌ی کافره‌کان یارۆ ژاواپییه‌کان یا خۆشت بون، یا پی یان سه‌رسام
بیت (الإعجاب بهم).
- غه‌یبه‌ت کردن و دوزمانی و قسه‌ هێنان و بردن و فیتنه‌ گێپی.
- گه‌شت و سه‌فه‌ر کردن بۆ ده‌ره‌وه‌ی ولات بۆ مه‌به‌ستی گه‌شت و گوزارو پابواردن.
- زۆر چونه‌ ده‌ره‌وه‌ له‌مال به‌بی هۆ و بی پتووستی.
- بی ئاگایی له‌پۆژی دواپی .
- سه‌رپێچی کردنی می‌رد... یا توپه‌ کردنی دایک و باوک.
- گۆفاره‌ چه‌قاوه‌ سه‌رۆو بی ئابړۆ تکینه‌ره‌کان و گۆرانیه‌ بی ئابړۆپییه‌کان.
- نه‌مه‌و گه‌لیکی تر له‌ جوړه‌کانی خراپه‌و خراپه‌کاری و گونا‌حکاریه‌کان.
- خوشکی موسلمان ... ئامۆژگاریت ده‌که‌م که زۆر سوڕ بیت له‌سه‌ر:
- هێنانه‌ دی و به‌رپا کردنی یه‌ک‌تاپه‌رستی خوا ی گه‌وره‌و تا‌ک و ته‌نیاو شوین که‌وتنی
سوننه‌تی پیغه‌مه‌ر ﷺ.

- نویژ کردن...، زه کات دهر کردن له مالّ و خشلّ و زیږو شته کانی ترت، هه روه ها پښو گرتن وحه ج کردن.
  - هاوپی یه تی نه و خوشکانه بکه که پابهندن به نایینی خوی بالا ده ست و کار به جی.
  - نزاو پارانه وه و پوکړنه خواو تږبه کردن و گه پانه وه هه بډلای خوا.
  - خوڼاماده کردن بډ پښی گه پانه وه (هه ستانه وه - المعاد).
- دهی خوا پاداشتی به خیرت بداته وه.

پہ نجا گول

لہ باخچہی ئاموژ گاریہ کاندہ

نامادہ کردنی

عبدالعزيز المقبل

وهرگیرانی

ئەحمەد میرزا پۆستەمی ژێرو

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله.

خوشکى موسلمانم:

نافره تیکی چاکى خۆ له خوا پارێز مه مېشه حه زى له خێرو چاکه یه وه رگیز له زیکرو یادی خوا ناکه ویت وه رگیزاو هه رگیز پێگه به وشه ی تیرۆ که لبه دار نادات له ده می بېته ده ر . هه ر کاتیک باسى ئاگرو سزای دۆزه خ ده بیستی ده ترسی و پاده چله کى و دلى ده که ویته خوړپه ، دهسته کانی بهرز ده کاته وه بۆلای خوای گه ووه له بهری ده پارێته وه و په نای پى ده گری که له سزای ئاگری دۆزه خ بیپارێزیت، وهه ر کاتیکیش گوئى بیستی به هه شت بوو حه زو ئاره زوه کانی بۆ ده بزوی و له دلى خۆیدا هه ل ده چیت و تامه زۆر کانی سه ره سوئ ده بن و هه ر دو ده ستی له بهر خوا پان ده کاته وه له بهری ده پارێته وه که به نازو نیعمه ته کانی ئه و به هه شته ی شاد بکات یه کیک بیت له ئه هلی به هه شت. خه لکی خۆش ده ویست و خه لکیش ئه ویان خۆش ده ویست، هۆگری بون و ئه ویش هۆگری خوشکانی بهواداری بو. ئه و نافره ته چاکه له پپه ستی به ئازاریکی توند کرد له پانیدا . به په له و خیرا گه لیک مه لحه م و ده رمانی ژان بری به کاره یتنا به لام بى سود بوو که لکی نه بوو ئازاره که ی هه ر له پتربون دابو.

دوای هات و چۆیه کی زۆر له نه خۆشخانه کان و سه ردانی گه ئی له نوژدارانی کرد، به لام هه ربی سود بو . ناچار میترده که ی بردی بۆ له ندهن، له وی له نه خۆشخانه یه کی گه ووه دوای پشکنین و به دوا دا چون و گه پائیکى زۆر له لایه ن نوژداره کانه وه ئه نجام بۆیان ده رکه وت، که پېسی و گه نینیک له خویتنی دا په یدا بوه، ده گه پان به دوای شوین و سه رچاوه که یدا، دیتیان وه که شوینی ئازاره که ی وا له پانی دایه . نوژداره کان

بۆیان دهرکه‌وت که‌ئو ژنه له‌پانیدا توشی شتېرپه‌نجه (السرطان) بوه، نازاره‌کانی له‌ویوه‌ده‌رده‌چیت و سه‌رچاوه‌ی گه‌نینه‌که‌یه . نه‌نجامی پاپورتی نوژداره‌کان به‌وه کۆتایی هات که‌پتویسته له سه‌روی پانیه‌وه بې‌دریت‌وه بۆنه‌وه‌ی ئه‌و نه‌خۆشیه ته‌شه‌نه نه‌کات و چیدی فراوان نه‌بیټ و هه‌موله‌شی دانه‌گریت

ئو ژنه دل پر له ئیمانه له‌ژوری نه‌شته‌رگه‌ریه‌که داو له‌سهر ته‌خته‌که دريژ بوه به‌ته‌واوی به‌ئیمانیکي پته‌وه‌وه خۆی داوه‌ته ده‌ست قه‌زاو قه‌ده‌ری خواي بالاده‌ست وکاربه‌جی و زمانیشی بۆچرکه‌یه‌ک چیه ل زیکرو یادی خوا ناپچریت، په‌نا بۆخوا ده‌بات و له‌به‌ری ده‌پارپته‌وه، چونکه ته‌نیا هه‌رخوا ده‌په‌رستیت و هیچ به‌رنامه‌یه‌کی تر ناگریت و له به‌ر که‌سی تر ناپارپته‌وه.

کۆمه‌لیک له نوژداران له‌سه‌ری کۆبونه‌وه، چونکه کرداری برینه‌وه کاریکی گه‌وره‌و قورسو ناخۆشه . تیغه‌که‌یان نایه ناو مقه‌سته‌که‌و، له‌ژنه‌که نزيك بونه‌وه و ژۆر به‌وردی شوینی برینه‌که‌یان ده‌ست نیشان کرد . به‌و په‌ری وردی و پونی و به‌بیم و ترسکی قوله‌وه ته‌زوی کاره‌بايان لیدا، هیشتا مقه‌سته‌که نه‌جولا‌بو، له‌ناوگێژاوی سه‌رسوپمانی هه‌موانداتیغه‌که شکا، دیسان جاريکی تر تیغیان تی خسته‌وه به‌هه‌مان شتیه تاسی جارنه‌م کرداره‌یان دوباره کرد‌وه . ئه‌وه یه‌که‌م جاربو له‌میژوی نه‌شته‌رگه‌ری برینه‌وه‌دا العمليات البتر (که ئه‌نجام دراوه پویدات . به‌جۆریکی وا نیشانه‌ی سه‌ر سوپمان . پامان و دۆش دامانیکی ژۆر که له‌سه‌ر پوی نوژداره‌کانه‌وه به‌پونی ده‌بینرا، که‌سه‌یری یه‌کتریان ده‌کردو سه‌ریان سوپ مابو . گه‌وره نوژداره‌کانیان چونه ئه‌ولاوه، دواي مشت و مپو وتو ویژیکي به‌په‌له‌و خیرا نوژداره‌کان بپاریاندا که‌عه‌مه‌لیاتیک بۆپانی ئه‌وژنه بکه‌ن و نیه‌تیا و بو بی برنه‌وه . له‌گه‌ل سه‌رسوپمان و دۆش دامانیکی ژۆره‌وه . هیشتا نه‌شته‌رگه‌ریه‌که‌یان نه‌گه‌یشتبوه ناوپانی ژنه‌که . به‌چاوی خۆیان پارچه‌ لۆکه‌یه‌کی پزیوو بۆگه‌نیا و له‌ناوپانی دابینی‌وه . دواي عه‌مه‌لیاتیکي بچوک پارچه‌لۆکه‌کیان ده‌ره‌تیا و جوان جوان شوینه‌که‌یان پاگژ کرده‌وه و بۆیان تیمار کردو ژنه‌که چاک بوه‌وه و به‌یه‌کجاری نازاری نه‌ما و ئافره‌ته‌که

سه يري كرد قاچي چاك بۆته وه و يهك تۆز ئازاري نه ماوه و ده بيني ميڙده كه ي هه روا قسه له گه ل نوژداره كان دهكات، كه هيشتا شوينه واري سهر سورمان و دوش دامانه كه يان به سه رو چاويانه وه نه په ويوه ته وه و نوژداره كان پرسياريان له ميڙده كه ي ده كرد . ئايا نه و ژنه هيج جاري تر نه شته رگهري له پاني دا بۆكراوه ؟ نوژداره كان له ژنه كه وه نه و ه يان بيست كه جاريكيان و ده ميكه توشي كاره ساتيكي ئۆتۆمبيل (مروري) به . له و شوينه دا توشي برينيكي قول ببو واته له و شوينه ي كه ئيستا به ده ستيه وه ده ناليني، بۆيه نوژداره كان به يهك زمان گوتيان : نه مه ته نيا ئاگاداري و چاوه ديڙي و كاري خواوهنده و به س.

ده زاني نه و ژنه چهنده دلخۆش و كه يف خۆش بو، كاتي كه بيني كابوسي نه م مه ترسيه ي له سه ر په ويه وه و خوي گه و ره پزگاري كرد، ييري له وه ده كرد وه كه هه رگيز نه يده تواني به تاكه قاچيك به روات به پۆه، بۆيه هه روهك پيشه ي خۆي كه وته وه سوپاس و ستايشي خوي بالاده ست و كاري به جي، كه هه ست دهكات هه ميشه لييه وه نزيكه و سۆزو به زه يي پيدا ديته وه په حمي پيڙهكات.

خوشگي موسلمانان:

يۆزپته وه يهكيكه له هه زاران نمونه كه ناتوانرئيت بژميڙدرئيت له خۆشه ويستاني خوا، كه هه ميشه پابه ندو گيرۆدهن به به رنامه و فرمانه كانى خواوه هه ميشه گوي پايه لئ بۆي . وه هه ميشه په زامه ندى خوا هه ل ده بژيڙن به سه ر په زامه ندى كه ساني ترو دلي پر كردون له خۆشه ويستى خوي، هه ميشه زمانى به يادو زيكرى خواوه ته پو پاراوه و بۆچر كه يه كيش بپرو فكه رو دل و زمانيان لاي خوا ناچرئيت و بپرو هوشيان هه مو كات و ساتييك به ناوى خواوه به نده به جورئيك واي لى هاتوه زيكرى يادى خوا لايان بۆته سروديئكو وا به سه ر زمانيانه وه يه و هه رگيزاو هه رگيز له گوي پايه لي و زيكرى يادى خوا وه رس نابن، چونكه نه م زيكرى يادى خوايه شيريني و چيژو تاميكي ژور به له زهت به دل و ده رونيان ده به خشيئت، نه و ئافرهت و پياو چاكانه هه ميشه به شه وق و زه وق و تامه زروبييه وه به ره وپوي جي به جي كردن

فرمانه‌کانی خواوه ده‌چن، ته‌نیا به‌رنامه‌ک‌ی ئو ده‌گرن‌وحوکم و برپاره‌کانی خواو د‌لواکاریه‌کانی خوابه‌خۆشه‌ویستی و به‌حه‌زی د‌لی خۆیانه‌وه جی به‌جی ده‌که‌ن و د‌وای هیچ پ‌چکه‌یه‌کی تری ده‌ست کرد‌ناکه‌ون . پ‌وو داواو پشت به‌ستن (التوکل) یان ته‌نیا به‌خوایه‌و به‌س . ده‌ی که‌واته بۆیه‌خوای گ‌وره‌ش ه‌رگیزاو ه‌رگیز ده‌ست له‌وانه‌به‌رنادات و له‌ه‌مو کات و سات و ته‌نگو چه‌له‌ه‌مو ته‌نگ‌زه‌یه‌ک د‌ابه‌ ه‌انایانه‌وه د‌یت، به‌ه‌یزو توانای له‌ین نه‌هاتوی خۆی ده‌ستی یارمه‌تیاو بۆ در‌یژ ده‌کات، به‌عیزه‌ت و که‌ره‌مه‌تی خۆی پ‌زگاریان ده‌کات و له‌ه‌مو ناخۆشی و ک‌یشه‌یه‌ک د‌افریایان ده‌که‌و‌یت پ‌زگاریان ده‌کات . سه‌رباری ئه‌م ه‌ه‌موچا که‌یه‌ش، ئه‌مجار په‌زامه‌ندی خۆشیاو پ‌ی ده‌به‌خشیت و ده‌یان باته‌به‌ه‌شتی به‌رینی پ‌ر له‌نازو ن‌یعمه‌تی خۆیه‌وه . خوایه‌گیان، ئه‌ی په‌روه‌ردگارا بمان که‌یت به‌یه‌ک‌ک له‌وانه که‌په‌زامه‌ندی خۆتیاو پ‌ی ده‌به‌خشیت و ده‌یان خه‌پته‌ناو به‌ه‌شته‌وه . ئامین .

خۆشکی موسلمانم :

مرۆڤ له‌م ژیاوێ د‌نیایه‌دا ه‌همیشه به‌ه‌یزو قوه‌ت و مال و سامان فریو ده‌خوات و ه‌ه‌ل ده‌خه‌له‌تی . فش ده‌ب‌یتته‌وه‌و وا ه‌ه‌ست ده‌کات که‌به‌ه‌یز تر و به‌توانا تر ین که‌سه‌و ه‌یچ که‌س‌یک ناتوان‌یت نه‌به‌ده‌سه‌لات و نه‌به‌قسه‌و زمان ب‌یبه‌ست‌یتته‌وه . ئه‌و له‌ه‌مو که‌س پ‌تر به‌لگ‌ه‌ی پ‌ون و به‌ه‌یزی پ‌ی یه‌، له‌ه‌مو که‌س‌یک سه‌رکه‌وتو تر و بالا ده‌ست تره‌، له‌ه‌مو که‌س ب‌ی نیاز تر و ب‌ی حه‌وجه‌تره‌ . به‌لام ئاگای له‌وه نیه‌ که‌خوای گ‌وره له‌نکاو بای زه‌مانه‌ی به‌سه‌ردا ه‌ه‌ل ده‌کات توشی به‌لاو گ‌یرو گ‌رفت‌ی ده‌کات به‌ شیوه‌یه‌ک ناتوان‌یت تۆز قات‌یک سه‌ری خۆی ئی ده‌ریکات . ده‌بینی له‌پ‌ر نه‌ه‌یزو نه‌ده‌سه‌لات و نه‌تواناو نه‌مال نه‌سامانی به‌ده‌ست نا‌ه‌یت‌ل‌ت و نه‌پ‌له‌و پایه‌ی ده‌ه‌یت‌ل‌ت له‌ناوخه‌لکی داوبه‌لکو له‌ج‌یه‌اندا سوکو و پ‌یسوا‌ی ده‌کات . وای ئی ده‌کات وه‌ک مندال‌ت‌یکی ب‌ی ده‌سه‌لات به‌د‌وای دایکو و باوکی دا بگ‌ه‌ر‌یت، ب‌ی ه‌یزو ب‌ی ده‌سه‌لات، له‌به‌رخه‌لکی ده‌پ‌ار‌یتته‌وه‌و داوای یارمه‌تیاو ئی ده‌کات، نه‌وه‌نده ده‌که‌رو‌ز‌یتته‌وه‌و باسی کاره‌سات و نه‌گ‌به‌ته‌یه‌کی خۆی ده‌کات بۆیان بۆنه‌وه‌ی

هه رنه بی پهمیان بچولی و به زه بیان پیدابیتته وه . مرقۇبی گه پانه وه بۆلای خواو
 په یوه ست بون پی یه وه و په نابردن بۆ ئه وه ک نازده لیکلی لی دیت، هه همیشه شوین
 غه ریزه وه هه واو ناره زوه کانی خوی ده که ویت و شه یدای خوی ده بیت، به خوی
 ده نازیت وه همیشه به ده وری به رزه وه ندیه کانی داده خولیتته وه چاوی که سی ترنا بینیت .
 ته نیا ورگ و گیران و دامینی خوی پروتیر بکات چیدی ناویت . به پیچه وانه ی مرقۇبی
 موسلمان ی بپوا دارو راستگر، که هه همیشه له سه رچاوه ی زانیاری و فرمانه کانی ئایینه که یه وه
 ده رده چیت، هه همیشه خوازیاری خیر و خوشیه بۆ خه لکی وه هرگیز شه پو خراپه ی بۆ خه لکی
 ناویت . وه م دهم قۆل و بازوی له یارمه تی کلۆله کان دایه وه و قاچی هه لکر بون و په له ده کات
 بۆ نابردن و جی به جی کردنی پیداو یستی یه کانی که م ده ست وه ژاره کان .

خوشکی مسلمانم:

له کرینگترین و دیارترین جیا که ره وه کانی خوشک و برایی موسلمان نه وانه
 که دلیان به خواوه بهنده و له ژیا نی خویاندا ته نیا برکه کانی شه ریعت و بهرنامه ی خواپه نگ
 ده داته وه گوئی پاپه لی خوان و فرمانه کانی جی به جی ده که ن، ئانه وه
 خوشی و هیمنی و ئارامی و ئاسوده بونی دهرونی و ئارام و ئوقره به دلّ ده به خشیت . له هیچ
 کات و ساتیکدا نایان بین ی جوی له بونی زه رده خه نه به سه ر لیوانیه وه هه همیشه گه ش
 بین ی و خه رمانی ئومیده واری له پویاندا ده که شیتته وه هه تا کوله ناخوشتین و تالترین بارو
 دۆخیش دابن . چونکه ئه وان بهر چاوپونن و ده زانن ئه وه ی که توشیان ده بیت و بو چاری
 ده بن به هه له یان نابات و کاریان تینا کات، وه نه گه هه له ش بکن تۆبه ده که ن و
 ده که پینه وه . هه رگیز به مردن و پویشتنی خو شه ویستانیان دلّ ته نگ و ته نگه تیلکه نابن،
 چونکه ده زانن ئه وه خیری تیدایه بۆ ئه وان هه ر وه کو خوی گه ورده ده فره می: ﴿كَتَبَ
 عَلَیْكُمْ الْقِتَالَ وَهُوَ كَرِهٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا

وَهُوَ شَرُّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ البقره ٢١٦^(١). له بهر نه وه پازاوه و نازونیمه تی و زه خره فیه دنیا هه لیان ناخه له تیڼی، هه چنده ده ست به رداری به شی خوشیان نابن له م دنیا په دا.

﴿وَأَنْتَغِ فِيمَا ءَاتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ القصص ٧٧^(٢). چونکه بابای موسلمان ده زانی نه م دنیا په به م ته مه نی کور تیه وه پرله ئیش و نازارو نه شکه نه و غم و په ژاره یه و پیویست ناکات مروؤ له پینا ویدا حق تورپه و ته نگاو و ته نگه تیلکه بکات، هه موداخ و که سهری به ده ست هیتانی نازو نیمه ته کانی بیت و گوریس رابخات، به هیه شیوه یه ک بوارنادات هیه شتیکی له ده ست درېجیت، چونکه ده زانیت هیه شتیکی به لکوه مودنیا و نه وه شی تیایدا به تی به کسان نیه به ته نیا نازیکی به هه شت، که بریتی به له نازو نیمه تیکی هه رگیز نه پراوه که هیه چاوک نه ی بینیه وه هیه گوئی کیش نه ی بیستوه، به سهر دلی هیه که سیکیش دانه هاتوه، نه وه بؤکی به؟ بی گومان بؤ پروادارانی راستگو یه.

خوشگی موسلمانم:

نه گهر دنیا پاک و خاوین بیته وه و هیه لیالی و چلک و چه په لی خراپه کاری و ناسته نگو و ته نگزه کانی تیدا نه مینن، ساف و پون و دیاره نه مه ش شتیکی نه بو وه خه یالیه و هه رگیز شتی وانا بیت. ناله و کاته شدا ته نیا بیر کردنه وه یه کی له پری سهر پیی یه وه هه رچی خوشی و شیرینی زیانت چه شتوه هه مویت لی ده کات به قوزه ل قوه رت و ژه هری مار، نه وه نده تال و هه رچه نده زوریش بو بیت لات توز قالیکه، هه رچه نده ته مه نی خوشی و

(١) واته: هه ندی شتیش هه یه عزت لییه و پیتان خوشه که چی شهری تیدایه بؤئیه،

خواله ئیه چاکتر ده زانیت و ئیه نه زانن. وه رگیز.

(٢) واته: هه ول بده بؤرؤی دوا یی و یوگیشتن به به هه شت وړه نجی بؤیده و به شی خوشت له م دنلیه داله بیرمه که وه رگیز.

خۆش گوزهرانیت دریز بوییت، لات کورت کورت ده بییت. سافی و بیگهردی و پوژی پونت لالیل و تاریک شه و زهنگ ده بییت. نه مه نه گهر ته مه نیکی دریزت بوییت. چون نه م زیانه به سهر ده بهیت؟ له کاتیک دا نه گهر به یانیت کرده وه ده ترسی ی که ئیواره نه که یته وه و ئیوارهت به سهر دا هات، به یانی نه که یته وه، وه نه گهر هه وری به لاونه هاهمه تی پاخوپی و نزیک بوه وه. مروف ده ترسینی هه رچی خزم و خوهریشی و نزیکه کانی هه یه له دهستی ده دات و براده ره خۆشه و یسته کان ده مرن. وه کاتیکیش هه ست به و ئازاریکی له پرده کات له به کیک له نه نداهه کانی له شی، یاخود داخوریان و دلّه کوتی و لیّدانی دلّ زیاد ده کات، و کاتیک ورده ورده ئاره زوی خواردن نامینی و، مۆته که و تارمایی مردن له پیش هه ردو چاره کان و ینا ده بییت و قوت ده بیته وه، نه و کاته دلّ داده خوهری و ده ترسی و پاده چله کی و نه خۆش به که شی ورده ورده پتر ده بیته وه له ده چیت. خه م و خه فته و په ژاره پوی تی ده که نو ترسو و بیم هه روژی بۆ دینی، هه ره کوبلی ی نه و ترس و بیمه ناهیلی مردن بۆی دابه زیت یاخود لی ی دور بخاته وه.

ئای که مروف چه ندبی هیژو بی توانایه، چه ند به پيسواو سوکی ده کات و چه ند به له پله و پایه ی که م ده کاته وه و بارو دۆخی تیک ده چیت، کاتیک ده بیینی نه و مروفه له هه رته ی جوانی و شۆخی و شه نگی و تافی لاویتی دایه، جوان و پازاوه و خرپن و سه رو پوو دره و شاه وه پرگۆشت و خرکه له و له خۆبایی و خۆ به زل زان و خۆ به توانا و نۆزان، که چی له ناکاو و نۆر ته مه ن نابات و هه رزی ته مه نی ناگاته پاییز ده بیینی پشت کۆماوه، بی هیژویی توانا و بی ده سه لات، ده م و پویه کی چرچ و لۆچاوی تیک فرماووتیک قوپا، که مترین هه ولّ و جولانه وه ماندوی ده کات و سوک ترین ئیش و کاردای ده رمینی و ده ی پوختنی کاتیک بوده ته بیینی ده وله مه ندو هه بوو خاوه نی مالّ و سامانیکی که لیک نۆربو، له کۆشک و ته لاری به رزی چه ند نهومی دا داده نیشت، سواری باشتترین و ئوتومبیل و نوێ ترین مۆدیل ده بو. له سهر پایه خ و فه رشی نه رم و نیان داده نیشت، که چی له نکاوخوای گه وه ره پۆزه کانی به سهر دا قلیپ کردنه وه و توشی تال و سوپیری و نه هاهمه تی کرد، چونکه پیزی نازو نیعمه ته کانی خوا ی

نەگرت . دەبىنى ئەمىرلە خانويەك دا دادەنىشى كەدوئىنى پىي نەنگ بوو بىزى نەدەھات
تيايدا دابنىشىت، سوارى شتىك دەبىت كەپىشتىر بىزى نەدەھات سوارى بىت . ئەمىر
پۇشاكتىك لەبەردەكات كەپىشتىر بەزىر وخراپى دەزانى، ئەمىر شتىك دەخوات، دوئى
بىزى نەدەھات تامىشى بكات

بۆيە دەبى مىرۇ ھۇشيارو ژىرۇعەقلى بىت و بزانىت كەخۇشى وتام و چىزى
ژيان وجوانى ولوتكە و دۇندى بەختە وەرى، لەھىچ شتىك ولەھىچ رېبازولەھىچ بىرۇبۇچونىك
دانىە تەنيا لەلاى خواو لەگوى راپەلى بۇ خواودەست گرتن تەنيا بەبەرنامەى خودا نەبىت،
كەلەبەردەوامى وپى دامەزلاى بەولاولە سەر بەرنامە و فرمانبەردارى خواو گرتنى رېگەى
پاستى خوا كەبرىتيە لەقورئان و سوننەت داوا لەمىرۇفەكان ناكات بۇئەھى مىرۇ
لەسەر خولگەى ژيانى بەختە وەرى و وىژدان و دەرون ئارامى دا بىزىات خەم و خەيال و مىشك
ودەرون ئاسودە بىت، ھىدى و ھىمن و لەسەر خۇبىت و ھەمىشە لەخۇشى و شادى دا
بىت و ژيانىكى ئازادانە و بى كۆت و زنجىر بەرىتە سەر، لەو كەسانەش خۇش بىت
كەوستەم و غەدرى لى دەكەن، لەو كەسانەش بىورى كەھەلى لەگەل دادەكەن، بەزەى
بەبچوكە كاندا بىتە و ە پىزى گەورانىش بگىت، ھەمىشە تامەزۇرى ئەو بىت
كەپىدا و بىستەكانى خەلكى جى بەجى بكات و تواناى قبول كىردنى ئازارو ئەشكەنجەكانيان
بىت . زىادە پۇقى و لامىش نەكات لەفرمانەكانى خوا گەورە و بچوكى، ئاشكرا و نادىارى،
بەلگەھەمىشە سور بىت لەئەنجامدانى ھەركارىك كەدەبىتە ھۆى نىك بونە و ەى لەخواى
بالادەست و كارىبەجى ھۆى پەزانەندى ئەوئەگەر توشى بەلاو موسىبەت و تەنگزەھات دەبى
بەسىنگىكى فراوانە و ە بەئارامى و سەبرىكى زۆر و بە پەزا بونە و ەبەرە و پوى بچىت
و ەلەنەكات بەرامبەر پەرۋەردگارو خالەكەى . و ە كەمردىش دەبى ئەو ەى تىدا
بخوئىنە و ە كەزگار بون لەھەمو دەردو بەلاو قەرقەشەكانى دنياى كاتى و كۆچ كىردن و
گەشت كىردنە بۇخانومالى ھەتا ھەتايى و نەپراو ەى كەھەردەبى بۇى بچىن و ەر ئەو مى
چارەنوسى و چارەسازىمانە.

خوشكى سولمانم :

ئەم چەندلاپەرەنەى داھاتو كۆمەلئىك رېنومايى وئامۇزگارى لەخۆ دەگرن، وكمەلئىك ئاراستەن ئەگەرېيىتولەژيانى راستەقىنەى خۆت دا جى بەجى يان بىكەيتوسور بىت لەسەر دەست پئوھ گرتنيان، بەپېچەوانەوش لەدەست دانو پابەند نەبون پى يانەوھ پەشىمان دەبىتەوھ ھەرخۆت زىانمەند دەبىت، ئەگەر لەگوى يان بگريت ئەنجاميان بدەيت ئەوا ژيانى ناخۆشى وتال وسوئىرت بۆ دەبىتتە بەختەوھرى وسەربەرزى و سەرفرازى لەھەردو دنيادا ، بەدبەختى و كۆلئيت بۆ دەبىتتە بەختەوھرى وخۆشگوزەرانى وئاسودەيى . بەلكو لەژيانت داھەست بەچېژئىكى تر دەكەيت، وبەچاويكى ترەوھ دەپوانىتە ژيان ونوسىنى ئەم ئامۇزگارى وتېپوانىنانە پالئەرو فاكئەريكن بۆ خۆش ويستىنوپەلە كردن بۆخېروچاكەكارى و داواو ئومئىدى پاداشت دانەوھو تامەرزوى چاكسازى وئىسلاھ لەناو كۆمەلگادا.

دەى بابەيەكەوھ بچىنە ناو ئەو باخچە گولە بۆن خۆش و بۆندارانە ومىشكودل و دەرون وويژدانى خۆمان بەبۆنى گولەكانيان بۆندارو بۆن خۆش بىكەين تا ئاسودەو سەربەرزو سەرفراز بىن . خواى بالا دەست وكاربەجى تۆش وئىمەش سەربەرزو سەرفرازو سەركەوتو بىكات، آمىن.

قسه‌کردن:

خوشکی موسلمانم:

١- زرد وریای زرد گوتن و زرد قسه‌کردن به: خوای بالا ده‌ست و کار به جی ده‌فرموی: ﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ النساء ١١٤: (١).

٢- خوشکی به‌ریتما زرد وریابن هوشیار بن و بزائن که یه‌کیتک هه‌یه ناگای له‌هه‌موو قسه‌کان و چرپه‌چرپ و نه‌تیه‌کانت هه‌یه و هه‌مویانن بونامارو تومار ده‌کات و له‌سر هه‌ژمار ده‌کات و پوژی راست بونه‌وه و زیندو بونه‌وه ده‌خرینه‌وه به‌ر دیدو چاوه‌کانت و پیت ده‌گوتریت (فکفی بنفسک الیوم حسیب) واته نه‌مرو بؤخوت به‌سیت که له‌نه‌فسی خوت بی‌چینه‌وه و سه‌رکونه‌ی خوت بکه‌یت، ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قِمِذٌ (١٧) مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ ق ١٧:، ١٨ واته: دو فریشته‌وان به‌سه‌رته‌وه یه‌کیکیان

٣- له‌لای راست و نه‌وی تریان له‌لای چه‌پ هه‌رچی بیکه‌یت له‌قسه‌وگفتارو کرده‌وه‌ی چاک و خراب له‌ده‌فته‌ری کرده‌وه‌کانتدا توماری ده‌که‌ن و هیچی بز نایب‌ت و هه‌موو شتیگت له‌سر حساب، قسه‌ی چاک ده‌که‌یت قسه‌ی فشیقات و پروپوچ ده‌که‌یت بی ناگا مه‌به چاودیرت و به‌سه‌ره‌وه و هه‌ستاون به‌خوبه ده‌فته‌رو پینوسه‌وه. هه‌رکاتیک قسه‌ت کردو که‌وتیه‌ت گفت‌وگو با قسه‌کانت کورت و پر و اتا بن و مه‌به‌ست بی‌کی.

(١) واته: هیچ خیر و چاکه‌یه‌ک له‌زۆربه‌ی سرپه‌سرب و قسه‌وگفت و گوکانیندا نیه مه‌گه‌ر نه‌وانه نه‌بی که‌فرمان به‌چاکه‌ده‌که‌ن و قه‌ده‌غه‌ی خرابه‌ده‌که‌ن و خیر و چاکه‌ بلاء ده‌که‌نه‌وه یانه‌وانه‌ی هه‌میشه هه‌ولی چاک کردنه‌وه‌ی نیتوان خه‌لکی ده‌ده‌ن و نه‌وانه‌ی لیک تورپه‌بون و نیتوانیان نیه ناشتیان ده‌کاته‌وه‌وه‌ولی جدیان‌ی لیک نزیک بونه‌وه‌یان ده‌دات له‌به‌رخاتری خواویه‌س. یا فرمان به‌خیروده‌ست گیزی هه‌ژاران و نه‌داران ده‌دات. وه‌رگیز.

۴- هه میشه قورئانی پیروژ بخوینه وه، سور به له سه رنه وهی که پۆژانه و یردی قورئان بخوینی و هه ولّ بده ئه وه ندهی ده توانیت له بهری بکهیت، بۆنه وهی پۆژی دواپی پاداشتیکی زۆر گهرهت چنگ بکهویت.

۵- له عبدالله کورپی عمره وه ﷺ ده گێر نه وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: {يقال لصاحب القرآن اقرأ وارتق ورتل كما كنت ترتل في الدنيا، فإن منزلتك عند آخر آية تقرؤها} صحيح سنن ترمذی (۲۳۲۹) ^(۱).

۶- شتیکی جوان نیه هه رچی بیستت له شوینان بیگێرتنه وه و باسی بکهیت، چونکه له م گێرانه وه یه دا بوار بۆ درۆ کردن ده ره خسی وه له وهی تی ده که ویت وه رچی بیشی لئیت له سه رت حیسابه وده نوسریت له آبی هریره وه ﷺ ده گێر نه وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: {كفى بالمرء كذباً أن يحدث بكل ما سمع} رواه مسلم فی المقدمة (ج ۵) ^(۲).

۷- زۆروریای له خو بایی بون و خو هه لکیشان به به وهی که نیته: هه ر له به ر ئه وهی پیت بلین هه به وه یان زیره ک و نازاو دانایه، یا گه لیک ده ست پۆیشته وه، که چی له به نه رته دا بونیشی نه بیت) واته خو هه لکیشان به شتیک که نه سلن بونیشی نیه لات - وه رگێر . (له عائشه وه (رضی الله عنها) که ژنیک به پیغه مبه ری ﷺ گوته: ئه ی په سولی خوا، من لای خه لکی ده لیم میرده که م فلان شته ی داومی که چی نه شی داومی؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: {المشعب بما لم يعط كلابس ثوبي زور} متفق علیه ^(۳).

(۱) واته: له پۆژی دواپی دابه قورئان خوینان ده گوتریت قورئان بخوینه و ده نگت به رز بکه وه ویه ده نگ بیخوینه هه ره که چۆن له دنیا دا ده تخوینده وه، چونکه په له پایه و جیگه ی تۆله دیدی دواپین ئایهت دابه که ده ی خوینیه وه.

۱- (۲) واته به سه بۆ نه و که سه ی گه رچی بیستی باسی بکات و بیگێرتنه وه که به درۆ بژمیردریت. واته درۆ لادانی تی ده که ویت.

(۳) واته تیربویه شتیک که نه ی دراوه تی وه که له به رکردنی پۆشاکه ساخته وایه.

۸- زیږویادی خوا کاریگریه‌کی گوره‌ی هه‌یه له‌سر ژیاڼی پوځی وده‌رونی‌وله‌شی و کومه‌لایه‌تی موسلماندا: ده‌ی نه‌ی خوشکی موسلمانم زږر سوړو به‌رده‌وام به له‌سر زیږو وږدو یادی خوا له‌همو کات وساتیکدا، له‌همو حاله‌تیک که تیایدایت، باه‌مو کاتیک زمانت ته‌ر بیت به‌زیږو فیکری و یادی خوا . بپوانه که‌چون خواي بالاده‌ست و کار به‌جی باس و مه‌دخی به‌نده دل سۆزه‌کانی خوی ده‌کات: ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾ آل عمران ۱۹۱: (۱). مه‌روه‌ها

۹- عبدالله کړی بسر (ﷺ) ه‌وه ده‌گپړته‌وه که‌پیاوړیک به‌پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) گوت: نه‌ی په‌سولی خوا حوکمه‌کانی شه‌ریعه‌تی خوا زږر له‌سه‌رشانم کوبونه‌وه و زږر ده‌ترسم نه‌توانم هه‌مویان نه‌نجام بده‌م، بویه داوام وایه که‌شتیکم پی‌ی یلی‌ی که‌ده‌ستی پی‌وه بگرم و بتوانم نه‌نجامی یان بده‌م و خواش لیم و ه‌ر بگړیت . فهرموی: { لا یزال لسانک رطباً من ذکرالله } صحیح سنن الترمذی (۲۶۸۷) (۳) .

۶- نه‌گه‌ر ویستت قسه‌بکه‌یت راست و په‌وان بدوی و به‌پیچ و په‌ناو قوژت و لابه‌لاو خواړو خپچ و به‌له‌خوبایی بونه‌وه قه‌سان مه‌که، چونکه به‌ پاستی نه‌مه‌سیفه‌تیکی ناشیرین و بیژراوو قیزه‌ونه لای خواو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌وته فهرمویه‌تی: { إِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْغَضُكُمْ مِنِّي مَجْلَسُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوِينِ وَ الْمُتَشَدِّقُونَ وَ الْمُتَفِيهِقُونَ } صحیح سنن الترمذی (۱۶۴۲) (۳) .

-
- (۱) واته: نه‌وانه‌ی که‌مه‌میشه‌زیږویادی خواده‌که‌ن و ه‌ر گیز خوا له‌بیر ناکه‌ن، به‌ پی‌وه‌بن یان به‌پوښتنه‌وه‌بن یان به‌دانیشتنه‌وه‌بن، یاخو ده‌کاتی پاکشان و بریژون و پشوداندان بن
- (۲) واته: با هه‌میشه‌زمانت به‌ویریزیکری خواوه‌ته‌پیت و ه‌ر گپړ.
- (۳) واته: نه‌و که‌سه‌ی که‌ پوژي قیامت له‌ هه‌مو که‌س پتر رقم لی بیته‌وه‌و دورترین که‌س بن له‌ کړو مه‌جلسی من بریتین له‌ زږر بلتیکان و ه‌له‌وه‌په‌کان و چاقاوه‌سرژکان و ه‌ر گپړ.

۷ - بۆئوهی پیغه مبه‌ر ﷺ پیشه‌نگت بیئت وشوین پی ی ئوه‌ل بگریت، ئه‌وا زۆری ده‌نگوله‌سه‌خۆوه‌یدی و هیمن و زۆر بیر بکه‌روه، و زۆر پی مه‌که‌نه‌و هه‌رگیز قاقا پی مه‌که‌نه‌ ته‌نیا به‌ زه‌رده‌ خه‌نه‌ نه‌بیئت . له‌ (سَمَاک) ده‌ه‌گوتی: به‌جایی کوپی سه‌مه‌رمه‌ گوت. ئایاهه‌رگیز لای پیغه مبه‌ر ﷺ دانیشتی؟ گوتی: به‌لێ، ئه‌وه‌میشه‌بی ده‌نگ بو، زۆرکه‌م پی ده‌که‌نی، سه‌حابه‌کانی گه‌ر کۆده‌بونه‌وه‌ شیعیان ده‌گوت وباسی کارو باره‌کانی خۆیان ده‌کردوپی ده‌که‌نین، به‌لام ئه‌وه‌ ﷺ مه‌گه‌ر زه‌رده‌ی به‌اتبایه‌ ده‌نا پیکه‌نینی به‌ده‌نگه‌وه‌ی نه‌بو) المسند . (۵/۸۶)

ئه‌گه‌رقسه‌ت کرد، ئه‌واقسه‌ی چاک وبه‌سود بکه‌ ده‌نابی ده‌نگ به‌. چونکه‌ ئه‌وه‌خیری تێدایه‌ بۆ تۆ . پیغه مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت} رواه البخاری ، الفتح . (۸/۶۰)^(۱)

۸ - تکیاهه‌رگیز قسه‌به‌خه‌لکی مه‌په‌ه ، گه‌ر قسه‌یان بۆ ده‌کردیت گوێ بگره‌تا له‌ قسه‌کانی خۆیان ده‌بنه‌وه‌ و سه‌ره‌ت دیت ، یان هه‌رگیز قسه‌کانیان به‌پو دامه‌ده‌وه‌، یا قسه‌کانیان بی بایه‌خ و به‌سوکی سه‌یر مه‌که‌و به‌په‌وشت و ئاکاریکی جوانه‌وه‌ گوێ بۆ به‌رامبه‌ره‌که‌ت بگره‌ . هه‌میشه‌ به‌ باشترین شیوه‌ وه‌لام بده‌ره‌وه‌ و بانه‌وه‌ ئاکارو دروشمی که‌سایه‌تی خۆت بیئت

۹ - ئاگادار به‌و زۆر وریا به‌ هه‌رگیز گالته‌ به‌ قسه‌ی خه‌لکان و به‌رامبه‌ره‌که‌ت مه‌که‌و به‌مینه‌جه‌وه‌ لاسایان مه‌که‌وه‌، یان ئه‌گه‌ر به‌ رامبه‌ره‌که‌ت زمانی ده‌ی گرت یالال بویازمانی فس بونه‌که‌ی پی ی پی بکه‌نیت ، چونکه‌ ئه‌مه‌ سیفه‌تی بابای موسلمان و له‌خواترس نیه‌ .

(۱) واته‌: هه‌رکه‌سێک به‌ه‌وا به‌پۆزی دواپی واته‌ زیندوین و هه‌یه‌ له‌ قسه‌ کردندا قسه‌ی چاک و باش و خیری کات ده‌نابه‌بی ده‌نگ بیئت .

بروانه خوی گه‌وره ده‌فهرموی: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَخْرَ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ﴾ الحجرات ١١: (١)

ه‌روه‌ها پیغه‌م‌بر ﷺ ده‌فهرمویه‌تی: المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره... بحسب امرءٍ مِنَ الشَّرِّ أَن يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ {رواهُ مسلم (٢٥٦٤) (٢)}

١٠- نه‌گه‌ر گویت له‌خویندنی قورئان بوخیرا قسه‌کانت بیره‌ جابا هر باب‌ه‌تیک بیت، به‌لکو ده‌بی‌گوئی بوقورئانه‌که شل بکه‌یت، ریزی فهرموده‌گانی خوا بگره، وگوئی پایه‌لی بکه‌و فرمانه‌گانی جی به‌جی بکه‌ومه‌یکه به‌غولبه‌غولب. ه‌روه‌کو خوی بالاده‌ست وکاربه‌جی ده‌فهرموی: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْءَانُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (٢٩) الاعراف ٢٠٤: (٣).

١١- هه‌میشه پیش قسه‌کردن بیرله‌قسه‌کانت بکه‌وه‌و جوان لی‌یان وردبیه‌وه نه‌گه‌ر خیرو چاکه‌یان تیدا بو بیاکه‌ده‌نا مه‌یان که) ه‌روه‌کو کورد گۆته‌نی: قسه‌ بیچیژه‌و بینیزه‌و نه‌وسا بیبیژه‌ -وه‌رگپ. (هه‌میشه سور به‌له‌سر کردنی قسه‌ی چاکه‌ولیک نزیک

(١) واته‌ نه‌ی نه‌وکه‌سانه‌ی که‌برواتان میناوه‌باهیج که‌سو کۆمه‌ل‌رکه‌لیک گالته‌وتوانج به‌وی ترنه‌کات وخی پی له‌ویاشترنه‌بیت وخر به‌ریزترخواوه‌ن ده‌سه‌لات تریزانیت، ه‌روه‌هاباهیج ژنیک گالته‌به‌وی ترنه‌کات گوايه‌نه‌و به‌ریزتروباشتر وچاکتره‌له‌ونه‌خیرنه‌مه‌وانیه به‌لکومرغه‌کان لای خوی په‌روه‌ردگار هه‌مو به‌کسانن وه‌ک دانکه‌گانی شانه‌به‌نیایپوه‌ریک وه‌رازویه‌ک لای خوا خۆله‌خواپاریزی‌وله‌خواترسان وته‌قواکردن وفه‌رمانبه‌رداری خوی بالاده‌ست و کاربه‌جی یه‌ویه‌س کی له‌هه‌موان به‌ته‌قواترینیت نه‌وه‌لای خواخۆشه‌ویسته. وه‌رگپ.

(٢) واته‌ موسلمان برای موسولمانه‌ نابی‌سته‌می لی‌بکات وسوکی بکات ویا سوکایه‌تی پی بکات‌وله‌که‌سایه‌تی دابه‌ریزینیت وپیلان وته‌له‌ی بۆینیت وه، به‌لکوبه‌گویره‌ی خرابی خوی له‌گه‌لی دابجولئوه. وه‌رگپ.

(٣) واته: نه‌گه‌ر قورئان خویندراپه‌وه‌وگویتان له‌خویندنی بوی ده‌نگ بن وگوئی بوقورئانه‌که‌شل بکه‌ن وفرمانه‌گانی به‌جی بینن، بۆنه‌وه‌ی خوی گه‌وره‌به‌زه‌یی وپه‌حمتان پی بکات

کردنه وهی نیوان خه لکی و که سیکی نیسلاحی به نهک شه پهنگیز و فیتنه بازی و دو زمانی و دو بهر هکی و قسه هیتان و بردن و قسه ی خراپ تیک ده رانه و خه لکی تیک بهر بدهیت چونکه نه م سیفته ده بیت هوی توپه بونی خواو بیزار بونی لیت ده بی زوریا و زنگو له سه ر خوت بیت هه مو قسه کردنیک بهر پرسپاریه تی تیدایه و له سهرت ده که ویت و چاره نویسی مرقی پیوه بهنده و چاره نویسی سازیه . نه دی نابینی چهندان که س به هوی و شه و قسه یه کی باشه وه چوه ته به هشت چهندان و شه و قسه ش خاوه نه کانی خویان فری داوه ته ناو بنک و بنی بنه وهی دوزه خوه . له آبی هریره وه علیه السلام ده گپ نه وه کاتی پرسپاری له پیغه مبر علیه السلام کرده له وه لایمی دا فهرمویه تی : {إِنَّ الْعَبْدَ لِيَتَكَلَّمَ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهَا فِجْهَنَّمُ} رواه البخاري (۷۸ - ۶۴) ^(۱) . وه له فهرموده ی معاذ رضی الله عنه داهاتوه که پیغه مبر علیه السلام به معاذی فهرموه : {ثُكِّلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ يَكِبُ النَّاسُ فِي النَّارِ عَلَى وَجُوهِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ} (صحيح سنن الترمذي) (۲۱۱) ^(۲)

۱۲- نه و زمانه، نه و پارچه گوشته ی وا له ناو ده مت دایه، نیعمه تیکی خوی گه وره یه و له (الله) وه پیت به خشراره ده توش له کاری چاکه و شتی خیردا به کاری بیته وه فرمان کردن به چاکه و قه ده غه کردن له خراپه دا به کاری بیته، له بانگه شه کردن بق بهرنامه که ی خواهه لی سورینه.

(۱) واته: بهنده هه یه قسه ده کات و هیچ گوی به قسه کانی نادات و هر گیزیری شی لی ناکاته وه، که خراپی گوتوه یان چاک، وه ولاره ش ناگای لی نیه خوی گه وره لی ی توپه بووه به هوی نه و قسه و گوفتاره خراپانه وه، نه و قسه ناژاوه گپری و تیک ده رانه یه وه، نه و قسه بۆگه نانه وه فری ده دریتنه ناوناگری دوزه خوه و سزاو باجه که یان وهرده گریتنه وه. وهر گپری.

(۲) واته: هه ی دایکت پۆپۆت بۆبکات نه ی معاز، خه لکان هه له پۆزی قیامه تدا له ناوناگری دوزه خدا به سه رپواندا پاده کیشری، نه مانه سزا که یان، باجه که یان نه نجامی ره فتاو و قسه خراپه کانی خویان که له دنیا دا گوی یان پی نه داوه و به خه یالیشیان دا نه هاتوه و بایه خیان پی نه داوه، بۆیه نه و پۆزه هه هه مو یان دروینه و بهر هه می زمانی خویان و بۆبکه که یان له نه ستوی خویان دایه . خوا په نامان بدات

گوئ بگره خوی گه وده چیمان پی دغه رموی: ﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّبْوَاهُمْ
إِلَّا مَنَ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ النساء ١١٤: (١) .

فیترکردن و فیترخوای:

١٣- فیترکردن کاریکی به رزو بی هاوتایه وړپگای سهرفرایو به خته وهریه .
له الشفاء کچی عبدالله وده گڼنه وه که گوتویه تی: پیغه مبهری خواص الله هاته لامان
ومن له و کاته دای حفصة بوم پی ی فرموم: {أَلَا تَعْلَمِينَ هَذِهِ - يَعْنِي حَفْصَةَ - رَقِيَّةُ
النَّمْلَةِ كَمَا عَلَّمَتَهَا الْكِتَابَةُ} رواه أحمد ٣٧٢/٦ (٢) . له فیتربون و خویندن دابا مه به سست ته نیا
به دده ست هینانی پروانامه و به دده ست هینانی پله و پایه و موجه نه بیټ به لکو په که م جار
مه به سست فیتر بونی زانست و کارو بارو حوکه م کانی نایینه که ت - نایینی نیسلام بیټ ، فیتر
بون و جوان خویندنه وه ی قورنانی پیروز بیټ، نافرته دده بی به به رچاو و روشنی و تیگه یشتن و
شاره زاییه وه خوی خوت پیهرستیت . هه روه ها مه به سست له خویندن و فیتربون و شاره زا بون
وزانینی پگاکانی په روه رده ی پاک و بی گهر د بیټ، هر وه کو چوڼ له ژبانی
پیغه مبهری و سه حابه به پړزه کان و پېشینیه ی پیاوچاکی نه م نوممه ته نواندیان،
بوته وه ی نافرته به سهر به رزی و به خویشی بریت

١٤- هرگیز گالته به خوشکانه ی خوت نه که ی که نه خوینده وارن و هیچ فیترنه بون،
له خوت بایی نه بیټ و خوت به سهرته وانه ی که پله ی خویندن و زانستیان له ترکه متره
هه لته کیشیت . هه روه ها پله که می ونرمی نه زمونه کانی خویندنت نه بیټه هو ی سار د کردنه وه و

(١) واته: له زړبه ی زړی قسه کردن و وت و وړو چرپه چرپه کانی خه لکی دا سود و خیرو به ره که ت نیه
مه گره نه و قسه کردن و سر په سرپ و دمه ته قیانی که له چاکو و سده قه دا یا خود له چاک کردن و پیک
هینانه و ه و لیک نیک کردنه وه ی نتوان خه لکی دا نه نجام بدرین
(٢) واته: نایا نه مه فیتر دوعا ناکه یت هه روه کو چوڼ فیتر نویست کرد، که مه به سنی (حفصة) ی
خیزانی بو.

به رده واميت له خويندن وفير بونندا، به لكو به پيچه وه انه وه هان دهر و پال نهر يك بيت بويتر هه ول و تيكوشانت بو بهرز كردنه وه ي پله كانت وه لچونت به پله كان و قوناغه كانى خويندن وفيريون تاده مريت كه به ته مه نيشدا چويت مه لي تازه من به سه رچوم و ته مه نم پويشت، نه خير به هه ندي نيه به هه ول و تيكوشانه، به خومانو كردنه، به نوچ نه دان و كول نه دانه، گه رسا تمهش بكه يت وسهره نوچيش بده يت، گور بده خوت وه ل بسته وه، خو توند بكه وه وملي پيگا بگره به ربه هه ورازو نشيواندا سر بكه وه و بيان بره تاده گه يته دوا مه نزي مه به ست خوي گهرهش هاريكاري و پشتيوانته، پشتيوانيت ته نها به خوابيت وه وليش بده له هه رته مه نيكا بيت سر ده كه ويت ده گه يته دواقوناغ (والله ولي التوفيق)

له كعب كوي مالكه وه ﷺ ده گيرنه وه گوتويه تي: گويم له پيغمبر ﷺ بو كه ده ي فرمو: {من طلب العلم ليجاري به العلماء، اوليماري به السفهاء، ويصرف به وجوه الناس اليه، ادخله الله النار} صحيح سنن الترمذي (۲۱۳۸).

بيستن و گوي گرتن:

۱۱- گوي و ميشتك و بيروموشي خوت پاك بكه ره وه پاكي بابگره له گوي گرتن بگوراني و موسيqa و قسه ي خراب و ناشيرين و قريوكوبي و اتاو قيژه ون . چونكه گوي گرتن بگوراني و موسيqa و قسه ي پرپوچ و خراب له شه ريعة تي خوادا جيگه ي نايي ته وه و هه رامه وله ته رازوي ئيسلامدا بوني نيه و شتيكي بيژاو و ناشيرينه ، دل و دهرون بگه ن ده كات (هه ره كو چون پارچه گزشتيك له به رتيشكي پوراني هاويندا بگه ن و كرمه پيژ ده بيت، ناواش گوراني و موسيqa لي دان و گوي بگرتني دل و دهرون و له شي مرؤف بگه ن و كرمه پيژ ده كات وه رگي)

پۇشاك و جل و بهرگ :

۱۷- تۆنفرە تېكى موسلماننى وگەر خۆت بە موسلمان و بېرودار دەزانىت دەبى پۇشاكە كانت لەژىر چە ترى پۇشاكى شەرىعەتى خوا دابىن . دەبى گشت مەرجه كانى پۇشاكى شەرى تىدا بن، دەبى پان و بەرىن بن و تەنك نە بن تالەشى تىدا ديار نە بىت و ئەندامە كانى لەش دەرنە پەپىننىت و وینەى لەش بەرجه ستە نە كات و تەنك نە بن لەشيان تىدا ديارىت.

۱۸- ئەو ى پى دەگوتىت (نيوقۇل) (و چارەگە قۇل و يەخە فراوان) الدلعة (مەموى بېر بيانو و بۆكورت كردنە وەو سفورىەتى پۇشاكە . بەجۆرىكى وا دەبىنى كە ئافرەت لەكاتى ھات و چۆ سوار بون و دابەزىن لە ئوتومبىل و ماشىن لەشى بەدەر دەكە وىت و كوناخىكى كەوردەيە.

كۆرۈكۈبۇنە وەو دانىشتنە كان:

۱۹- ھەرگىز ئامادە نە بىت لەكۆرۈ كۆبۇنە وەو دانىشتنە تېكەلى و خراپ وىي شەرىعە كان. و رىبابە خۆت بپارىزە لە تېكەلى و مانە وەت لە و كۆرۈ كۆبۇنە وانە ھەى خوابت پارىزىت . بەلكو ھەمىشە ھەل بەدە و پەلە بکە بۆكۆرۈ كۆبۇنە وەو دانىشتنە شەرى و باشە كانى كە ھەمىشە خىرو چاكە يان لى چاوە پوان دەكرىت . خوا چاوە دىرىت بكات

۲۰- لە ھەركۆرۈ كۆبۇنە وەو مەجلىسىك دا لەگەل دەستە خوشكانت يالەگەل ھەركەسو لە ھەرشوئىنىك دا دانىشتىت بازىكرو وىردو يادى خوا ھەمىشە لەسەر زمانت بىت بۇئە وەى خىرت دەست بکە وىت و ئەجرو پاداشت بەرھەمى زمان و بېرو ھزرت بىت . پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموئەتى: {من قعد مقعداً لم يذكر الله تعالى فيه كانت عليه من الله ترة، ومن اضطجع مضجعا لا يذكر الله فيه كانت عليه من الله ترة} سلسلە الأحاديث الصحيحة

((۷۸)^(۱) . واته ئه و كه سه له پۆزی قیامه تدا حه سره ت و په شیمانی وماندویی وشه كه تی هاوده م وهاورپییه تی .

وه نه گه ره له هر كۆپو كۆبونه وه و له هر شوینێك وه له هر مائێك هه ستایت و پۆیشیتیت له بیرت نه چیت ئه م و یردو زیكره (دوعایه) بخوینه { سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا الله، أستغفرک وأتوبُ إليك } صحیح سنن الترمذی (۲۷۳۰) ^(۲) . بۆنه وه ی خواه گه و ره لیت پازی بیت و له و هه له و په له و سه رپێچیا نه ی نه ی كه له و دانیشتن و كۆپو كۆبونه وه یه دا كردوتن خویش بییت

۲۱- خوشکی موسلمان ئه ممان سه د جار ئه ممان و توخوا هه ركاتێك له مال و له هه ر شوینێك كۆبونه وه و به یه كه وه دانیشتن زۆر ناگادارو وریابن زمانتان له غه یبه ت و باسی ئه م و ئه و و دوزمانی و قسه هیتان و بردن بپاریزن و زمانتان پاك رابگرن و گوێ راپه لێ فه رمانه كانی خوابكه ن و خۆتان له سزای به سفت و سوێ ی خوا بپاریزن، چونكه ئه وانه له سیفاتی سوكه له و پێسووا (المرذوله) و ئاكارو په وشتی بیزراو (الممقوته) ن . ئه وه ته خوای گه و ره ده فه رموی ﴿وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ الحجرات ۱۲: ^(۳) .

(۱) واته : هه ركه سێك له شوینێك دا دانیشتیت و زیكرویدی خوای نه كرد ئه و خوای گه و ره له په حمه تی خۆی دۆرده خاته وه وه هه ر كه سێك درێژ بو یا له سه ر جێگه راكشا به تاییه تی له كاتی نوستن دا یادو زیكری خوای نه كرد ئه و له خواوه داخ و كه سه رو په یشتیمانی و په نجه گه زینی بۆمسۆگه ره .

(۲) واته : پاك و بێ گه ردی و كه م و كۆپێ بۆ تۆ ئه ی خواجه سوپاس و ستایشی بێ پایان بۆ تۆ، شاهیدی ده ده م كه هه یج په رستراوێك نیه به حه ق په رسترت جگه له تۆ ئه ی په و ره رنكارا . داوای ئی خویش بونت ئی ده كه م و ته و په ده كه م و بۆلای تۆ ده گه رپیمه وه . وه رگێژ .

(۳) واته : هه رگیزا وه رگیز باس و غه یبه تی یه كتری مه كه ن و دوزمانی و قسه هیتان و یردن مه كه ن ، نایا كه س له ئیوه حه زده كات گۆشتی برای خۆی بخوابه مردویی یابه كالی، دیاره نه خێر كه س حه زناكات ده ی كه واته غه یبه تی یه كتری و فیتنه گێپی مه كه ن و قسه مه هیتن و مه بن تا ئه و حاله تان به سه رنه یه ت وه رگێژ .

٢٢ - نه گهرهات ویه کیک له خوشکانه کی که لات دانیشن و سهردانیان کردی وقسه کی خراب وناشهری کردن، یا هله یه کی کردنه وه تۆنمۆزگاری بکه وپتویسته له سهرت فرمانی به چاکه پی بکهیت وله خراپه بیگی پته وه. نه گهره لات هه ستاو پویشته به قسه کی خوش وجوان ونهرم پیشوازی وبه پی ی بکه و تۆنمۆزگاری بکه جاریکی تر نه گه پته وه سهرته وسیفه ته خراپانه.

کتیبخانه که ت:

٢٣ - کتیبخانه که ت با هه میسه کتیبخانه یه کی نمونه یی بیت و پری بیت له کتیبی باش و سود به خوش و کتیبخانه یه کی موسلمانانه بیت. وریابه هه میسه کتیب و چاپکراوی باش و به سود و شهرعیانه ی بۆ هه لێژره و بیان کره، بۆنه وه ی کتیبخانه که ت به سود و خنجیلانه بیت و خۆت و هه مونه ندامانی خیزانه که ت سودی لی بییئن کتیبه کان بابهر زوری نایینی بنو هه روه ها کتیبی کۆمه لایه تی و زانست و زانیاریه کان و کتیبی ئاکار و په وشت و به ها به رزه کانی تیدابیت.

٢٤ - زۆر وریابه نه ی خوشکی موسلمانم هه رگیزکاتی خۆت به خویندنه وه ی کتیب وشتی بی سود به فیق نه ده ی، زۆر هوشیار و به رچا و پویشن به شته زیان به خشه کانی وه ک گۆشار و پۆژنامه خراپ و پری له وینه پوت و قوته کان و فیکره و بیرو بۆچونه بۆگه ن و قرچۆک و داپوختنه ره کانی بنه ماو به ها به رزه کان مه خوینه وه و خۆتیان لی دور بگره و خۆت له پریوایه ته خراپ و داپوختنه ره کان دور بگره، که نوسه ره کانیا ن هه میسه شتی خراپ و بۆگه ن بلۆده که نه وه که ده بنه هۆی بلۆ کردنه وه ی پتسوایی و سه رشۆپی و بلۆ کردنه وه ی خراپه کاری له ناوچین و توپژده کانی کۆمه لگای موسلمانان، هه رگیز نه هیلت له ده رگای ماله و ته بیتنه ژورو جه نگیان له گه ل دابه ریا بکه.

٢٥ - باشتروایه کتیبخانه که ت هه مه جۆره بیت و هه مو پیدایسته کانتان پریکاته وه، و چاره سه ری هه مو جۆره بابته کان بکات. دیاره موسلمان به خوشک و به براوه پتویستی به زانست و زانیاری و شاره زا بون و به رچا و پویشن هه یه له هه مو بواره کانی زیان و گشت

ئەحکامەکانی ئایینە کە ی و گشت کاروبار و کون و قوژبن و نادیارەکانی بیروباوەرە کە ی (العقیدە) هە یە . هەروەها ئاگاداری بون و شارەزابون و زانین لە هەموو هەوال و کار و چالاکیە ئیسلامیەکان و زانین و هەست پێ کردنی کێشە و تەنگ و چەلەمە و ئاستەنگ و تەنگژەکان و کردنەوێ گری کوێرەکانی جیهانی ئیسلامی شتیکی حەتمی و پێویستە. دیسانە وە شارەزابون و زانینی هەموو هۆکارە پەرەدەیی یەکان کە یارمەتی دەرو پالئەریکی حاشا هەل نەگرن لە پەرەدە کردن و پێ گەیاندنی خۆت و هەموو ئەندامانی خێزانە کە ت . هەروەها ئاوردانە وە لە ژیان و بەسەر هات و هەلس و کەوتی پیشینە ی پیاوچاکانی و پەند و ئامۆژگاری وەرگرتن لێ یان پێویستە کێ تری زەرورە.

۲۶- ئەگەر کتێبکی بە سود و بە کەلت کە و تە دەست و لات پەسەند بوو دەستە خوشکە کانتیشی پێ بناسێنە و بیان دە یە بابیخوێننە وە یاخود ئامۆژگاری بکە کە بە دەستی بێنێ و بیخوێنێتە وە، بە لکون و ویش سودی لێ وەر بگرێت. وە بە پێچەوانە وە هەر کتێب و چاپکراویکی زیان بە خۆش و خراپت بینی، پێویستە لە سەرت کە خوشک و برامو سەلمانە کانتی لێ ئاگادار بکە ی تە وە و ئامۆژگاریان بکە ی ت کە لێ ی نزیک مە بنە وە و هەر گێزە ی خوێننە وە خۆ لە ژەهرە کە ی دور بگرن نە بادا هەموو گیانیان ژەهرای بکات

۲۷- خوێندنە وە و خۆخەریک کردن بە کتێب و سەرچاوە بە سودەکان کاریکی زۆر گرنگ و پێ سودن هەر گێز نە کەن لە کێس خۆتانی بدەن، ئە و ندە تە مەنە ی کە ماوتانە بابێ بەرەم نە بێت بۆ دنیا و بۆ قیامەتتان لە خوێندنە وە گە پان بە دوا ی زانست و زانیاریەکان دابگەرێن بە تایبەتیش زانست و زانیاری دینی خوا و فیرونی ئەحکامەکانی قورئانی پێرۆز و سوننەتی پیغەمبەرە کە تان و شەریعەتی خۆای گە وەرە، خوا یارمەتی دەرو پالپشتان بێت، خوشکی موسڵمانی خۆشە و یستم کاتی بێ ئیشی و دەست بە تالێتان بە هەل وەر بگرن، هەلیکی زێرینە لە کێس خۆتانی مە دەن بە لکوزانست و زانیاری و پۆشناییە ک بۆ بەرچاو پونا کێتان لە تاریکی شە و زەنگی نە زانی و بێ ئاگایی و تە فامی دا وە دەست بێنن.

دەرچون بویازار:

٢٨- خوشکاني به پښم بازار په کان نه ونډه شویتنکی په سهندو باش نین، بویه همیشه پتویسته له سهرت له چونه دهره ووت زور سور نه بیت به تاییه تی بوی بازار. خو نه گه ریه کیکت هه بیت یاده ست بک ویت کاره کان و پیدایسته کانت بویکرت و بوت بینیت وه پتویسته خوتی لی لادهیت و پتویست ناکا خوت بچیت دهره وه. خو نه گه هر ناچاریش بویت ده بی هر بچیت دهره وه نه وابه په له پیدایسته کانت بکړه و بوی ماوه یه کی که م و به پی ی پیدایسته کان له بازار بمتنه وه و خیر بازار به جی بهیل و بگه پتوه ماله وه، چونکه بازار جیگی خراپه و خراپه کاری و فروفیل و نیشتمانی خوشه ویستی شهیتانه و به یدخی خوی له سهره تایی هه موبه یانیه که وه تیداهل ده کات و نه وه ی بچیت بازار چ ژن ژپیاو توشی خراپه ی ده کات و له خشته ی ده بات به جوره هاشیوه.

٢٩- گه رچوته دهر بوی بازار له خو جوان کردن و ماکیاچ و پازانه وه و جلی زاق و بریقی سهرنج پاکیش بپاریزه و له بهریان مه کن و بونی خوش له خوت مده، نه گینا گوناحی خوشت و هه مو نه وانه شی که به توه توشی گوناح ده بن له نه ستوی تودایه و گوناحی توچه نده یتدانه یه. له ابی موساوه عليه السلام ده گپرنه وه که پیغه مبر عليه السلام فرمویه تی: {إذا استعطرت المرأة فخرجت على القوم ليجدوا ريحها فهي كذاوكذا} رواه أحمد (٤٠٠/١). باجل و بهرگ و پوښاکه کانت پان و پوپ بن و گشت گیانت دابپوښیت.

٣٠- نه گه رله ناو بازار دا بویت یاله پښکه دا بویت بوی بازار وریابه زور ناوړان نه دده یه وه ته ماشای نه ملو نه ولای خوت مه که، چونکه ته ماشا کردن و بینین زور پاکیش ورو پی هه تلخیصیتنره وه نه گه رگیشته که ل و په ل و پیدایسته کانی خوت زور له گه ل فروشیارو دوکانداره کان وکه سانی دهورو بهرقسه و گالته که پو قسه ی حله ق مه له ق و

(١) واته: نه گه رنارفوت بونی خوشی له خوی داو چوه دهره وه بویه رویاز په کان و به لای خه لکی دا تی په پی بونه وه ی بونه که ی بونه لکی بچیت و سهرنجیان رابکیشیت نه و نه وای واته زینای کردوه.

حریکه حریک مه که، چونکه نه مه ده بیته هۆی سوک بونی خۆت له پێش هه مو که سیکی نه مجاریش هه یادابه زین و کردنه وهی ده رگا و په نجه ره ی فیتنه و بی شه رمی و نه نجام خوانه کات خراپه کاری خوا په نامان بدات. یان هه رله به رنه وهی پیت بلین به خوا که سیکی خوش و گالته چی و سوحبه ت چیه، نا هه رگیزشتی واته که یه ت نه مه خه تهره ژوریش خه نه ره بۆ سه ر که سایه تی وحه یاو هه شمه ت و شه رمی خۆت و بنه ماله که ت

۳۱- نه که رله ناو بازار یاله پێگه ی بازار دا خراپه کاریکت دیت، پێویسته له سه رت به رپه رچی بده یته وه و ده ستی بگریه ت و نه هیلی نه نجامی بدات. نه که ربه ده ست و به قسه نه ت توانی و ده بی به دل پیت ناخوش بیت و رقت له و خراپه و خراپه کاره بیته وه. خوی بالاده ست و کار به چی ده فه رموی: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضُهُمْ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ التوبه ۷۱: (۱)

۳۲- هه ندی له ژنان وه ک خویه ک پۆژانه بۆ پیاسه و سه یران ده چنه بازار، و ژور ده چنه ده ر هه مو پۆژی، هه مو به یانیه ک به کۆلیک شوخ و شه نگی و بۆنی خوشه وه تاس و لوس په نا به خوا ده گرم که تۆله واته نه بی، نه م جۆره که سانه له هه مو که سیکی پترتوشی فیتنه و نا شوب و به فیرۆدانی کات ده بن

۳۳- خوشکی به ریزم، به زه بیته به خۆت و به میژده که ت، یابه دایک و باوکت دا بیته وه نه که ر کیژۆله ی له مالدازۆرده ست بلآو مه به و هیچ پێویست ناکات ماله که تان و مد به قی ماله که تان بکه یته لقیکی سه ره کی له بازار. هه رگیزشتی زیاده وپی نه ویست مه که ره. ته نیا نه وانه بکه ره که پۆژانه له ماله وه پێویستیتان پی یه تی.

---

(۱) واته: بپواداران چ ئن چ پیاو دۆست و پلپشتی په کترین و فرمان به چاکه ده که ن و ده ستی په کتری ده گرن وله خراپه په کتری ده گیزێنه وه (وه رگیزی)

دوعاو زی‌کرو له‌خوا پارانه‌وه:

٣٤- تۆمه‌میشه‌له‌ئاست خوادا بئی هیتۆبئی تواناو لاواز، هه‌میشه‌ پتۆیستت به‌یارمه‌تی وده‌ستگیرۆیی و ریتنومایی خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی هه‌یه، ده‌ی که‌واته‌له‌بیرت نه‌چیت هه‌میشه وه‌موکات و ساتیک له‌یادی خوادا به‌ده‌سته‌کانت بۆلای خوا به‌رز بکه‌وه و ده‌ستی مل که‌چی پارانه‌وه‌ت والا بکه‌وه و داوای لی خوش بون و ته‌ندروستی و دروست و سه‌رکه‌وتنت له‌هه‌موکیشه وکه‌ندو کۆسپه و گیر و گرفته‌کانی ژیا‌نی دونیایی و پۆژی دوا‌یی و پۆژی هه‌ستانه‌وه و ژیا‌نی نه‌پراوه‌یی لی بکه، بکه‌پتۆه بۆلای خوا و داوای خیترو چاکه‌وبه‌ره‌که‌تی لی بکه، خوای که‌وره‌نۆربه‌په‌حم و به‌زه‌یییه وه‌میشه‌لی بورده‌یه و له‌گوناهه‌کان خوش ده‌بیت، ده‌ریای په‌حم و به‌زه‌یی خوا هه‌رگیز له‌بن نایه‌ت .

پیتغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {إِنَّ رَبَّكُمْ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْي من عبده أن يرفع إليه يديه فيردهما صغراً} صحیح سنن ابن‌ماجه (٣١١٧)^(١) . له‌وه‌لام دانه‌وه‌ی دوعاو نزا‌کانت له‌به‌رخوای که‌وره به‌په‌له مه‌به‌و بئی ئومیدیش مه‌به‌بلی ی من هه‌رله‌به‌ر خوا ده‌پارێمه‌وه و هه‌یچیشم دیار نیه‌و بلی ی خوای که‌وره دوعا‌کانم لی وه‌رنا‌گرت . دیاره‌ من شایه‌نی ئه‌وه‌نیم و سارد بیه‌وه و هه‌چیدی نه‌پارێیه‌وه، نه‌خیر گرنگ ئه‌وه‌یه تۆ به‌رده‌وام بیت. ده‌گویی بگره‌ بۆ پیتغه‌مبه‌ری نازدار ﷺ بزانه‌ چی ده‌فه‌رمویت: {ما من عبد يرفع إليه يديه حتى يبدو إبطه يسأل الله مسألة إلا آتاه الله إياها ما لم يعجل. قالوا: يا رسول الله، وكيف عجلته؟ قال: يقول قد سألتُ وسألتُ ولم أعط شيئاً} صحیح سنن الترمذی (٢٨٥٣)^(٢)

(١) واته: په‌روه‌ردگاری نیتوه، هه‌میشه‌ زیند و سه‌خی و به‌زه‌یییه شه‌رم ده‌کات نه‌گه‌ر به‌نده‌ی خۆی ده‌ستی له‌به‌ریان بکاته‌وه و داوای لی خوش بون وه‌رشتیکی تری لی بکات به‌به‌تالی بیان گیریتته‌وه.

(٢) واته: هه‌ر به‌نده‌یه‌ک ده‌سته‌کانی له‌به‌رخوای که‌وره پان بکاته‌وه و به‌رزیان بکاته‌وه تا بن‌بالی ده‌رده‌که‌ویت و داوای شتیک له‌خوای که‌وره بکات، جائه‌و شته‌ داوای لی خوش بونه‌له‌گوناهه‌کانی، داوای ریتنومایی و ده‌ست گیرۆیییه، داوای حال کرنی گیر و گرفته‌وته‌نگۆه‌کانی یا هه‌رشتیکی تربیت خوای که‌وره ده‌ی داتی ووه‌لامی ده‌داته‌وه به‌مه‌رجی په‌له‌نه‌کات. گوتیان نه‌ی په‌سولی خوا په‌له‌کردنه‌که‌ی

هه‌میشه بادوعاوپاڤانه وه‌كانت به سوپاس وحمدي خواوسه‌لات وسه‌لام له پيغه مبه‌ر ﷺ و ماڻ
وخيزان و سه‌حابه‌كان و نه‌وه‌ي كه شوييني ده‌كه‌ويٽ تارپوژي دوايي ده‌ست پي بكه‌وه‌ريه‌م
كاره‌ش كوٽايي پي بيته‌وه‌ميشه راسنگزيانه به‌ره‌خوا بچووله‌گه‌ل په‌روه‌ردگار تدا
راسنگوبه. پيغه مبه‌ر ﷺ فه‌رمويه‌تي: { ادعوا لله و انتم موقينون بالاجابة ، واعلموا ان الله
لا يستجيب دعاءاً من قلب غافل لام } صحيح سنن الترمذي (۲۷۶۶) ^(۱)

ئاگا داربه‌ه‌رگيز دوعا و نزاى خراب نه‌كه‌يت و دواي پچپاني سيله‌ي په‌حم نه‌كه‌يت
وه‌نه‌گه‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ي دوعا كه‌ت دوا كه‌وت يا خود به‌پوڼي نه‌نجامي دوعا كانته‌بينين دل
ته‌نگ وبي نوميده‌مه‌به‌ه‌روه‌كه‌له‌پيشتريش باسماڻ كرد خواي گه‌وره‌ دواي ده‌خات
بوړوژي قيا مه‌ت، يا خود له‌بيري نه‌وه‌ گوناختت لي په‌ش ده‌كاته‌وه، يا خود خرابه‌يه‌كه‌ت لي
لاده‌دات توهر هه‌ستيشي پي ناكه‌يت .

۳۵- خوت له‌خواي خوت نزيك بكه‌روه‌ به نه‌نجامداني ئه‌رك و به‌ندايه‌تبه‌فه‌رزه‌كان و
سونه‌ته‌كان و جوړه‌ها خو نزيك خستنه‌وه‌ واته‌ جوړه‌ها كاري باش كه‌له‌خوات نزيك
ده‌كه‌نه‌وه، دلنيا به‌پادا شتيكي زوړگه‌وره‌ت چنگ ده‌كه‌ويٽ، ولاي خواپله‌ت پي به‌رز

چي به‌فه‌رموي: كه‌داوات لي كرډپه‌له‌ت كړوا ته نه‌نجاميت نه‌ديت بلي نه‌وه‌چي يو خوا به‌من هه‌رداوام
كړډوه‌ه‌رداوام كړدكه‌چي دوعا كه‌م قبول نه‌بوليم وه‌رنه‌گيرا . په‌له‌مه‌كه‌ خواي گه‌وره‌له‌ئيتمه‌ باشتر
ده‌زانيت چ شتيك خيړو چاكي تيدا بيت بوئيتمه‌نه‌وه‌مان بوډه‌كات. له‌وانه‌يه‌توله‌دنيا كه‌ي تردا
پترپيوست پي ي بيت بوئوئ بوټ هه‌ل ده‌گريټ. (وه‌رگيټ).

(۱) واته: داوا له‌خواي گه‌وره‌ بكه‌ن و له‌به‌رخواپاږته‌وه‌ و دلنياش بن خواي گه‌وره‌ وه‌لامتان
ده‌داته‌وه‌زده‌بي زوړيه‌ئاگايي و ورياييه‌وه‌ له‌به‌رخوا بپاږته‌وه‌ بيو هوستان لاي خوا بيت له‌كاتي
پاږانه‌وه‌دا، نه‌كه‌ به‌زمان داوا له‌خواي گه‌وره‌ بكه‌ن و بيو هوشتان له‌شويينيكي ترو به‌شتيكي
ترو هه‌سه‌رقال بيت، چونكه‌ زوړياش بزان كه‌خواي گه‌وره‌ وه‌لا مي دوعا به‌كه‌ ناداته‌وه‌ كه‌دلي
خاوه‌نه‌كه‌ي له‌لايه‌كي ترو هه‌سه‌رقال و مه‌شغوله‌وه‌چ ئاگاي له‌خوانه‌بيت ته‌نياده‌مي بجوليت وده‌ستي
به‌رز كړدبيته‌وه‌ واته‌به‌دل و هوشتيكي بي ئاگا وه‌له‌به‌رخوا بپاږته‌وه‌. (وه‌رگيټ).

ده‌بێته‌وه، وا بکه که له‌خۆشه‌ویستانی خوابیت نه‌که له‌ناحه‌زو دوژمنانی خوا. هه‌ول بده زۆر هه‌ول بده له‌و که‌سانه‌ بیت هه‌ر له‌ مردنی‌وه تاده‌چیت به‌هه‌شته‌وه نه‌ترست له‌ سه‌ره‌و نه‌دل ته‌نگی و نا‌ئارامی، نه‌و که‌سانه‌ی خوای که‌وره‌ دوعاو نزایان وه‌رده‌گریت، نا‌په‌حه‌تی و دل ته‌نگی و ناخۆشی و ته‌نگ‌ژه‌کانیان نا‌هێلێ، و دلایان پێ ده‌کات له‌ ئارامی و دامه‌زراوی و ئاسوده‌یی. پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رموی: {إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتَهُ بِالْحَرْبِ، وَمَاتَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْرَضْتُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْإِثْمِ حَتَّى أَحْبِبَهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَوَيْدَهُ الَّذِي يُبْطِشُ بِهِ، وَرَجُلَهُ الَّذِي يَمْشِي بِهِ، وَلَنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَتْهُ، وَلَنْ أَسْتَعَاذَنِي لِأَعِذَّنَّهُ} رواه البخاري (٦٥٠٢) ^(١).

٣٦- نه‌گه‌ر خۆشکێکی بپو‌ادار و موس‌لمانان دیت پا‌ه‌نده به‌دینه‌که‌یه‌وه، و وه‌لامه‌کانی خوای په‌روه‌ردگار ده‌داته‌وه و سه‌ر به‌رز سه‌ر فراه‌به‌هۆی ته‌واوی عه‌قیده و بیرو باوه‌ره‌که‌یه‌وه، نه‌وه پێی بلی و ئاگاداری بکه‌وه که‌له‌به‌ر خاتری خوا خۆشت ده‌وێت و خۆشکایه‌تی له‌گه‌لدا بیه‌سته، چونکه‌ خۆش‌ویستن له‌به‌رخاتری خۆپله‌ و پایه‌کی به‌رز ی هه‌یه، نه‌وه ته‌

(١) واته: هه‌ر که‌سێک دوژمنایه‌تی دۆستی من بکات و ئازاری بدات نه‌وامنیش جاپی دوژمنایه‌تی خۆم له‌گه‌ل نه‌و که‌سه‌دا ده‌که‌م. وه‌ر که‌سێک له‌بهنده‌کانم خۆم ئێ نزیک بکاته‌وه به‌شتێک به‌کار و نه‌رکێک که‌خۆم له‌سه‌رم فه‌رز نه‌کردوه واته بێجگه‌ له‌فه‌رزه‌کان که‌له‌سه‌رم فه‌رز کردون به‌هه‌رشتێکی تر خۆم ئێ نزیک بکاته‌وه لام خۆشه‌ و یستره له‌نه‌جامدانی فه‌رزه‌کان، چونکه‌ نه‌مانه‌ ئه‌رك و فه‌رزن له‌سه‌ره هه‌ر ده‌بی نه‌جامیان بدات خۆشی بێت و ترشی بێت، به‌لام نه‌وانی تر له‌پیاوه‌تی خۆنی، نه‌گه‌ر به‌نده‌کانم به‌رده‌وام به‌جامدانی سونه‌ته‌کان {الزواجر} خۆم ئێ نزیک بکاته‌وه هه‌تا خۆشم ده‌وێت، وه‌نه‌گه‌رم که‌سێک خۆش‌ویست ده‌بمه نه‌و گوێیه‌ی که‌پێی ده‌بیستی، وه‌ده‌بمه نه‌و چاوه‌ی که‌پێی ده‌بینی، وه‌نه‌و ده‌سته‌ی که‌کاری پێ ده‌کات، وه‌ده‌بمه نه‌و قاچه‌ی که‌پێی ده‌هوات نه‌وه‌نده‌م لاخۆشه‌ و یست ده‌بیت داوای هه‌رشتێک لی بکات ده‌یده‌می، وه‌نه‌گه‌ر په‌نام له‌هه‌رشتێک پێ بگریت په‌نای ده‌ده‌م.

پیغه مبهری خوا^ﷺ فەرمویه تی: {قال الله عزوجل: المتحابون في جلالی لهم منلبر من نور، یغبطهم النبیین والشهداء} صحیح سنن الترمذی (۱۹۴۸). ^(۱)

۲۷ - کات زۆر گرنگه لای خوای گه وره وریا به به فیوژی نه دهی و جوان نه خشه پێژی بۆ بکه و به سه ر کاره کانتدا پێک دابه شی بکه، هیچی به به لاش و بی سودلی وه رگرتن به سه ر مبه ، توپیو یستیت به سه عی کردن و هه ولدانه له وانه کانتدا - نه گه ر خوینکار بیت - ده بی ئه رکه کانی ماله وه ت یا می میرده که ت جی به جی بکه ییت و پیو یستیت به نه اکادار بون و به رچا و پشنی و شاره زا بونی پێداو یستیه کانی ژیان و دنیا ده بی ت. کاتیکی ش دابنییت بۆ خویندنه وه ی بابه ته زانیاریه به سوده کان وه ره وه ها بریکیش بۆ سه ردانی خزمه کانت .

۳۸ - به جی هینانی سیله ی په حم و سه ردانه کانت خێره به ره که ت هینه رن بۆ ته مه ن و بۆ پزق و پۆزیت که واته سو رو به رده وام به له سه ردانی خزمه کانت و دۆسته کانت و خوشکانی موسلمان ت، با سه ردا نه کانت سو دبه خش بن بۆ یان نه ک به پێچه وانه وه . له سه رچاکه و چاکه کاری ئامۆزگاریان بکه وهانیان بده ، وه خراپه و خراپه کاریش بیان ترسینه و ده ستیان بگه ر و بیان گێره وه . پالنه رێک به بۆ به ره و چاکه کاری و چاکسازی و سو د به خشی بۆ که سانی تر، و وریایان بکه وه له زیانبه خشی و ئاژاوه گێری و فیتنه بازی. ئامۆزگاریان بکه که هه میشه ده ست پێشخه ر بن له چاکه کرد و هاریکاری وه مه مه نگی له نێو خه لکی دا . وه هه میشه له ته ندروستی و ساغ و سه لامه تیان بپرسه و

(واته): خوای گه وره ده فەرموی: ئه وکه سانه ی له به رخاتری من یه کتریان خۆشه ویت له پۆزی مه حشه رقه به ی نوریان پی ده به خشم، له و پۆزه تاریکستان و شه وه زه نگ و نه نک و سه تچه و ده ، پۆزێکی تر سناک که س له تاریکایدانا توانیت له جیگه ی خۆیدا پی بجولیتنی که چی تۆقوبه ی نورت ده بیت و پێکای پردی سپراتی پی ده دۆزیه وه ئای له و خۆشیه ، له گه ل کۆمه لی پیغه مبه ران و شه هیدانداده بیت و نه وان خۆشیان ده ویت (وه رگێر)

پښتانه مېرمن عليه السلام فرمويه تی: {من أحبَّ أن يُبسطَ له رزقه و يُنسأله في أثره فليَصِل رَحِمه^(١)}. متفق عليه.

٣٩ - زوری وېوری خوانه ناسان وسه رېچي که رانی فرمانه کانی خواو سست و ته مې لان و پشت گوی خه رانی شهریه تی خوا کارت تی نه که نه وه لت نه خه له تینن و فريو نه خویت ونه که ی توش چاو له وان بکه تی، چونکه پوڅيک دادیت په نجه ی په شیمانی بگه زیت ونه و کاتیش په شیمانی دات نادات وله و کاته دا سر شوپو کلول و دام او ده بیت وله ه مان کات دا بپوا داران دلی یان گه لیک خوشه و سر به رزو شادمانن له پوڅی قیامه تدا به هوی پابه ندبونیان به به رنامه و شهریه تی خواوه پزگاریان ده بیت. کاتی ده بیني نه وخه لکه هه مویان چون گرفتاری کرده وه خراپه کانی خویان بون، نه و نقد دلشاد و ناسوده و به خته وهر ده بیت هه رله و کاته وه ی که نامه ی کرده وه کانی وهرده گریته وه له خوشیان به ده سستی راستی وهری ده گریت وده لی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْك كِتْبَهُ سَمِیْنَهُ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَبُ أَكْتِبَهُ﴾ (١١) ﴿إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْكٌ حَسْبَاءِ﴾ (٢٠) الحاقه: ١٩-٢٠. (٢)

٤٠ - هه ول بده بږه میشه یی سوزوبه زه یی له دلی خوتدا بجینیت، به زه بیت به گه وره و بچوک دابیته وه. باوک و دایکیشیت له پیښ هه مو که سیکه وه. پښتانه مېرمن عليه السلام فرمويه تی: {من

(١) واته هر که سیک حه زده کات رنق و پوڅی تقریبت و شویتنه واری نه بریته وه و ته مانی پر ختوبه ره که ت بیت باسیله ی رحم به جی بگه یه نیت. (وه رگپي).

(٢) واته: هه... وهرن ته ماشا که ن، به چاوی خوتان بییخن. نه وه نامه ی کرده وه کانم، نه وه شه هاده که م، نه وه بروانامه که م، ناخرمن ده مزانی نه م پوڅه ناخوشه توش ده م و پوڅی لی پیچانه وه م له پیښه بږیه له دنیا دا به گوی ی خواو پښتانه مېرمن خواو کردو له پښتانه ی نه وان لام نه داو به گویره ی پښتانه ی قورنان و سوننه ت پوښتم به پږوه و به مولیم لانه دا، له به رنامه ی خوا به ولاوه هېچ پښتانه ی کی ترم نه گرت، بږیه منیش لیتره خوی گه وره پاداشتی دامه و و په یمانه که ی خوی به جی هیتا. (وه رگپي).

لا یرحم لأیرحم} البخاری الفتح (۱۰/۶۰۱۳)^(۱). وقله أبوهريرة رضی اللہ عنہ دة طیرنقوة کتره سولی خوار رضی اللہ عنہ فترمویستی: {بینما رجل یشی بطریقه اشتد علیه العطش، فوجد بشرأ فنزل فیها فشرب، ثم خرج فإذا کلبٌ یلهثُ یأکل الثری من العطش، فقال الرجل: لقد بلغ هذا الکلُ من العطش مثل الذي كان بلغ بی، فنزل البئرُ فملا خفه ثم أمسكه بفيه فسقى الکلُ فشكر الله له فغفر له قالوا: یا رسول الله، وإن لنا فی البهائم أجراً فقال: وفي كل ذات کبدٍ رطبۃ أجرٌ} البخاری (۶۰۰۹)^(۲).

وهله عبدالله کوپی عمره وه رضی اللہ عنہ ده گپنه وه که پیغه مبه رضی اللہ عنہ فترمویستی: {عذبت امرأة فی هرة حبستها حتی ماتت جوعاً فدخلت فیها النار} البخاری (۲۳۶۵)^(۳).

۴۱- زوروریای بانگه شه کارانی خراب و پرو پاگه نده کارانی پیشکه وتن به. نه وانهی به پیاده وه به سواری و لاخو و توتومبیل و فروکه وه به همو چه شنه هه ولیکیانه وه خه ریکی بلاوکردنه وهی خراپه و خراپه کاری و فیتنه و ناشوین بؤ مسولمانان به تاییه تیش ئیوهی خوشکان. ده یانه وی به ناوی پیشکه وتن و مافی ژنانه وه فریوتان بدهن و تیکتان بدهن و سه رتان لی بشیوینن و هه لتان بدین و له سه نگه ری خو پاریزی (الصون) و سه ره رزی و داوینن پاکستان بیننه ده رو پوت و قوتی و سفورتان بکه ن و به ره ولیژی خلورتان

(۱) واته: هه رکه سیك به زهیی و سوزی نه بیت و به زهیی به خه لك دانیه ته وه، که سیش به زهیی به نه ودا نایه ته وه. (وه رگی).

(۲) واته: جارکیان کابرایه که به ریگادا ده ریشت له بیاباندا و تینویتی تینی بؤمینا، توشی بیره ناویك بو چوه و خواره وه و تیرناوی خواره وه. که هاته ده ره وه بینی و سه گیک له تینوان هانکه هانکیه تی و قه پالی له خول و خلت و خاش ده دا، کابراوتی: به خوا نه و سه گش ده ردی منیه تی و تینویتی تینی بؤمینا وه و هه روه کوچون تینی بؤمن هینا بوزیه دیسان چوه ناو بیره که و پیلاوه که ی پرکردله ناوول بیره که هاته وه ده رو به دهمی سه گه که یه و ده رو تیرناوی کردو خوی گه ورهش سوپاسی کردولی و خوش بو. (وه رگی)

(۳) پیره چنیک له سه ره نه ند کردنی پیشله یه که چوه ناو بوزه وه، چونکه له ژوردا به ندی کردبو و خواردنیشی نه دایه و لیشی نه گه پا بؤخوشی بخولیته وه خوراکی خوی په یدابکات. (وه رگی).

بکه‌نه‌وه‌بۆتێزکردنی ئاره‌زه بۆگه‌نه‌کانی خۆیان، بۆئهم‌مه‌به‌سته‌ جووره‌ها کارو‌هه‌مو چه‌شنه‌ پێگایه‌کیان خستۆته‌گه‌ر، ئه‌ی خوشکی پاک وداوین پاک و بیگه‌رد و به‌پێزم ، نۆد ریا‌ی خۆت وده‌سته‌ خوشکه‌ موسلمانه‌کانت به‌و مه‌هێله‌ بکه‌ونه‌ ناوزه‌لکاوی ئه‌و فیل بازوپێوی ئاسایانه‌وبه‌ فیل و ته‌له‌که‌وقسه‌لوسو به‌پواله‌ت شیرینی هه‌نگویناوی و به‌ناوه‌رۆک ژه‌هراویه‌کانیان هه‌ل نه‌خه‌له‌تین و فیه‌و نه‌خۆن . دلتیا بن ئه‌وانه‌ دلسۆزو خه‌مخۆری ئیوه‌نین ، ئه‌وانه‌ درپنده‌ن گورگ ئاسا بۆ نیچیری ناسک ده‌گه‌پێن و وه‌ک پاوچیان که‌ولی ئاسکو مامزبان له‌ سه‌ری خۆکردوه‌.

٤٢ - ئه‌ی خوشکی بپوادارم، زۆرتوند ده‌ست به‌ ئایینه‌که‌ته‌وه‌ بگه‌ر، خۆت به‌ بیرو باوه‌رو یه‌کتا په‌رسته‌یه‌که‌ت (العقیده‌والتوحید) به‌رزپا بگه‌ر، هه‌ها خوای گه‌وره‌ چی ده‌فه‌رمویت:

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ١٣٩)^(١).

نۆد زه‌نگو چالاک وه‌وشیار به‌ له‌بلاوکردنه‌وه‌و پاگه‌یاندنی دروشمه‌ به‌رزه‌کانی ئایینه‌که‌ت و نه‌که‌ی هه‌رگیز شه‌رم بکه‌یت و له‌که‌س نه‌ترسیت، ته‌نیا له‌خوا بترسه‌ . نه‌که‌ی شه‌رم بکه‌یت له‌ پاگه‌یاندنی دروشمه‌کانی دینه‌که‌ت و نه‌ویری ئه‌نجامیان بده‌یت ده‌ناخوای گه‌وره‌ لیت ده‌په‌نجی له‌سه‌رئهمه‌ سزات ده‌ات ، به‌ پێچه‌وانه‌ش گه‌ر پات گه‌یاندن خوای گه‌وره‌ پاداشتیکی بێ پایانت ده‌داته‌وه‌.

٤٣ - پۆشنیری ئیسلامیت به‌گویی گرتن له‌محازه‌ره‌ ئیسلامیه‌کان وکۆپو سیمیناره‌ به‌که‌لکه‌کان وه‌ر بگه‌ر به‌له‌پێگه‌ی کاسیته‌کانیشه‌وه‌ بیست، هه‌میشه‌ هه‌ول بده‌ که‌پۆژنامه‌وگۆفاره‌ ئیسلامیه‌ به‌که‌لک و سود به‌خشه‌کان سه‌یر بکه‌و بخوینه‌وه‌.

٤٤ - هه‌میشه‌ پالنه‌روه‌وکارێکه‌ به‌ بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی خێرو چاکه‌ بلاوکردنه‌وه‌ی په‌وشت و ئاکار و به‌ها به‌رزه‌کان، هه‌روه‌ها فاکته‌ریک به‌ بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی زانست و زانیاری

(١) واته‌: هه‌رئیه‌ سه‌ریه‌رز سه‌رفرازن ئه‌گه‌ر بپوابه‌خوابه‌به‌رنامه‌که‌ی خوابیتن و بپوادارین.. (وه‌رگێتی).

چ له ناو کومه لگای مسولمانانداوچ له ناوماال وخیژانی خۆت وچ له قوتاخانه وچ له ناو دراوسیکان وچ له ناودوست ودهسته خوشکان و برایانت دابیت و له هر شویتیک بیت.

۴۵ - هه میشه سور و بهرده وام به له یارمه تی دانی دایکت له ئیش و کاره کانی ماله وه دا، چونکه نه مه کاریکی زۆر باشه و پاداشتیکی زۆر لای خوای گه و ره و کار به جی دهست ده که ویت ولای دایک و باوکیشت خۆشه ویست ده بیت، سه ربیاری نه مه ش مه شق و راهیتانیکه بوخۆت به یارمه تی خوا - شاره زایی باش په یدا ده که یت و له ژیا نی دواړوژدا سه رکه و توده بیت واته له ژیا نی ژن و میژدایه تی وخیژانداریت.

۴۶ - هه میشه زه رده خه نه ت له سه رلیوان بیت و پوخۆش به، هه رگیز پو گرژ مه به، بپوا بکه نه مه ه یچی تی ناچیت، دیاره له هه مان کاتیشدا که تو له گه ل به رامبه ره کانت به م شیوه بویت نه وانیش له وه لای پوخۆشیه که ی تو ده دهنه وه و تویان خۆش ده ویت وله گه ل دا پوخۆش و لیو به زه رده خه نه دهن، له هه موی خۆشتریش پاداشتیکی بی ژماره ت لای خوای بالا ده ست و کار به جی چنگ ده که ویت. نه وه ته پیغه مبه ری خوا ﷺ فرمویه تی: {تبسمک فی وجه أخیک لك صدقة} صحیح سنن الترمذی (۱۵۹۴) ^(۱).

۴۷ - هه رگیز تو په و تۆسن و پوتال مه به. له ابو هریره وه رضی الله عنه ده گێر نه وه که پیاوێک به پیغه مبه ری ﷺ گوت: نامۆزگاریم بکه، فرموی: {لاتغضب} واته تو په مه به. کابرا چه ند جاری نه مه دوباره کردوه نه ویش له وه لامدا هه رپی ی ده فرمو: {لاتغضب} واته: تو په مه به. البخاری (۶۱۱۶). نه ی خوشکی موسلمانم باش بزانه که تو په بون له شه یتانه وه

---

(۱) واته: زه رده خه نه ی له سه رلیوی تو بق خوشک و برایانت خیر و سه ده قیه بۆتو له پۆزی زیند و بونه وه دا (وه رگیز)

په نه وه ته پښغه مبر ﷺ فه رمويه تى: {إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خَلَقَ مِنَ النَّارِ، وَإِنَّمَا تَطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ، فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ} رواه أحمد (٢٢٦/٤) (١).

٤٨ - خوشكى بپوادارم زډورديا به هرگيزاو هرگيز لاسايى بى باوه پولاده ران مه كه وه له هلسو كه وت وپه وشت و شپوه و پښگاكانى خواردن و خواردنه وه و پوښاك پوښين... تد. خوت به نه وان مه چوپنه نه وه ته پښغه مبر ﷺ فه رمويه تى: {من تشبه بقوم فهو منهم} رواه أبو داود (٤٠٣١) (٢).

٤٩ - زورله ژنان له نويزكردن دا سست و تمبه لن، هميشه وايه به دواى ده خاتو له كاتى خوى دا نايان كن. به تاييه تيش كه سهرقالي نيش و كاره كانيان بن ياخود سهرقالي قسه كردن وگفت وگوى بى سودو قسه ي بوش و بى كه لك بن له گه ل ژنانى تردا به تاييه تيش له به رده رگاكانيان و له گه ل خه لكى به تاييه تيش له كاتى دلوته و داوه تكارى و سهردانى خزم و دوست و دهرود راوستيكاندا. په نا به خوا ده گرم له شهيتان كه له و پوله ژنانه نه بن، ده توتوزيك سهرى هم فه رموده يه ي خوا بكه و توتوزيك تى ي رابمينه بزانه چيت پى ده لى: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ (١) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ الماعون: ٤-٥ ه (٣). واتاى زاراوه ي (ساهون) كه مته رخه مى و پشت گوى خستنو دواخستنى نويزه كانيانه تاكو كاتى شهرعى خوى به سهرده چيت به تاييه تيش نويزى عه سران .

(١) واته: توپه بون له شهيتانه وه يه، شهيتانيش له ناگريوست كراوه ، ناگريش به ناو ده كوژيته وه، جا هريه كيك له نيوه كه توپه بو با بچى ده ست نويزه ل بگريت توپه ييه كى ده نيشيته وه. (وه رگيڼ).
(٢) واته: هر كه سيك خوى به هر كه س وگه ل وگوم ل و قه وميك بچوپنيت نه وه له وانه له كومه لى مسولمانان نيه.

(٣) واته: هاوارو پوپو بى نه وكه سانه ي كه له نويزه كانيا ندا كه مته رخه من، يا شپوى وه يل كه شپويكه له شپوه كاني نوزخ هروكه كو ډاله كارانى قورن ان ده فريمون بونه وكه سانه ي له نويزه كانيان كه مته رخه من. وه رگيڼ).

۵۰ - پۆڭۈ پلەيەكى بەرزى ھەيە لاي خواي گەورە پاداشتىكى ئۆزىشى ھەيە،
وسەربارى ئەوھى كەپۆلىكى گىرنگى ھەيە لەپاك كىردنەوھى نەفس و خاوين كىردنەوھى و
يۇدان. ئاي چەندخۆش دەبونەفسى خۆت لەسەرىپۆڭگرتن پابىئنا بايە، ديارە مەبەستمان
لەپۆڭۈ سوننەتە (التطوع) واتە پۆڭۈ خۆبەخشى وەك پۆڭۈ شەشەلان لەمانگى شەوالى
دواي پەمەزان و سى پۆڭ لەھەمو مانگىك دا^(۱).

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على محمد وعلى آله
وصحبه وسلم تسليماً ومن والاه إلى يوم الدين.

احمد محمد ممند

۱۴۲۸ھ - ۲۰۰۷

(۱) سى پۆڭ لەھەمو مانگىك دا بىرىتىن لە سى پۆڭ سىپى يەكان (الأبام
البيض) كەدەكاتە پۆڭۈ (۱۳، ۱۴، ۱۵) لەھەمو مانگىك دا كەمانگ تى ياندا پىرە. ھەروھە بەپۆڭۈبونى
پۆڭۈنى دوشەمەو پىنج شەمەان لەھەمو ھەفتەيەكدا سوننەتتىكى دىئاي پىغەمبەرە ﷺ واتە:
پىغەمبەرە ﷺ بەردەوام ئەودىپۆڭۈنە لەھەفتەدا بەپۆڭۈبوو بۆيەئىمەش كەخۇمان بەموسلمان وشوین
كەوتەى ئەو بزائىن دەبى ئەودىپۆڭۈنە بەپۆڭۈبووین. لىمان تىكەل نەبىت ئەمە سوننەتە نەك فەپز
ھەردەبى بىگىرىت. نەخىر بەلام كەھەركەسىك ئەم سوننەتە زىندوپكاتەو پاداشتىكى بى پايانى ھەيە
ودەبىتە خۆشەويستى خواپىتەمبەرولە پۆڭۈ دوايى دا لەمەجلىسى پىغەمبەرەو نەك دەبىت
لەخۆشەويستانى ئەودەژمىردىت.

ھەروھە بەپۆڭۈبونى پۆڭۈ (۹، ۱۰) عاشورا و نۆپۆڭۈ يەكەمى مانگى ذى الحجة سوننەتە و پاداشتىكى
ئۆزى ھەيە لاي خواي گەورە (وەرگىت).

ئە بەرھەمەکانی نووسەر

- پاراستنی تەنھا خواپەرستی/ئین باز.
- دە (۱۰) نامە بۆ حاجیان و عومرەکاران/د. یحیی بن إبراهیم.
- رێبەری حاجی و عومرەکاران دەستە ی هۆشیارکردنەوێ لە حەج.
- پۆشاکێ ئیسلامی مایە ی خوش بەختی تاک و کۆمەڵە.
- هەڵە باوەکان.
- بیروباوەری تەنھا خواپەرستی/شیخ صالح فوزان.

ئەم بەرھەمانەش لە ژێر چاپدان:

- تیرۆر و تۆقاندن.
- زانستی کتێبخانەکان و زانیاریەکان.
- حوکمی پێش تاشین.

ناوەرۇك

ئافرىقىيە مۇسلىمان ۋە ئەرەك سەرشانى ئەبۇ ئىبراھىم ھاجىرە دا

بابەت	لاپەرە
بېشەكى نوسەر	۵.....
لېدوان ئەنەرىت ۋە بېرېرسىيەكانى بۇجى؟	۱۱.....
چوارچىۋەكانى بېرېرسىيەكانى ئافرىقىيە مۇسلىمان	۳۱.....
كۆلگە ۋە بىنەماكانى تەلارى پۇشنىرى ئافرىقىيە مۇسلىمان	۴۷.....
بېرېرسىيەكانى پۇشنىرى ئافرىقىيە مۇسلىمان	۵۱.....
ورىيى ۋە ئاگادارى ئەمانە خوارمە گەلىك گىرگى ۋە پېيۋىستە:	۹۶.....
نامۇزگارىيەكانى (التوصيات):	۱۸۷.....

بانگەۋازىك بۇ براۋ خوشكانى پەرۋەردىار

بابەت	لاپەرە
بانگەۋازىك بۇ براۋ خوشكانى پەرۋەردىار	۱۹۱.....
بېشەكى ۋە رىگىر	۱۹۳.....
بېشەكى نوسەر	۲۰۵.....
ئەرەكى مامۇستا	۲۲۱.....
ئە ئەرەكانى مامۇستا	۲۲۳.....
نامۇزگارىيەكانى لوقمان <small>عليه السلام</small> بۇ كۆرەكەي	۲۳۳.....
نامۇزگارىيە گىرگەكانى پىغەمبەر <small>ﷺ</small> بۇ مىندالان	۲۴۳.....
لەرۋىشتەكانى سەردانى نەخۇش	۲۵۷.....
لەرۋىشتەكانى سەردان ۋە پوخسەت ۋە رىگىرنى چۈنە ژورمە	۲۶۳.....

- (من آداب الزیارة والإستئذان) ٢٦٣
- له پړوشته کانی براین و خوشکانی ماموستایانی پهر و مردیار ٢٧٥
- له پړوشت و ناکاری خوشک و براینی قوتابی ٢٧٩
- ماموستای موسلمانان بانگه وازیکار ٢٨٢
- دمستخوشتی و خه لاتکردن و سزادتن (المکافأ والعقوبات): ٢٢٦
- زیانه کانی سزادانی مادی واته لیدان: ٢٢٣
- سزا قه دمغه کرا و مکان (العقوبات المنوعة): ٢٢٣
- چاره سمری توور مېوون و هه لچوون (علاج الغضب والإنفعال): ٢٢٧
- سزا پهر و مردمیه به سو و د مکان (العقوبات التربوية المفيدة): ٢٢٨
- هه له کانی هندی له ماموستایان و فهران به ران ٢٤٧
- نهرکی کریکار و خاوندکار (واجب العامل وصاحب العمل): ٢٥١
- لا سای کردنه و هی کویرانه زیان به خسه (التقلید الأعمی ضان): ٢٥٢
- بو خوشکانی ماموستا له سهرمتایی و قوناغه کانی تری خویندن (الی الملمات والمدرسات): ٢٥٩
- پوشاکی شهرعیانه (الحجاب الشرعی): ٢٥٩
- پوخته هی نه م کتیبه (خلاصة الرسالة): ٢٦٣

چهند نزا و پارانه و هیه ک له قورنانی پیروزدا

بابهت

لاپهره

- چهند نزا و پارانه و هیه ک له قورنانی پیروز دا ٢٦٧
- بهشی په که م ٢٧٥
- واتای بی نوپزی و حکمه ته که هی ٢٧٥

- ۳۷۵..... بئ نوڤزی (الحیض) له زماندا: له بهر روښتنی شتیک و بهر دموام بونی.
- ۳۷۷ ..... بهشی دووهم.
- ۳۷۷ ..... کاتی بئ نوڤزی و ماوه که ی
- ۳۷۷ ..... کاتی بئ نوڤزی به دو پیگه دا دمروات:
- ۳۷۷ ..... پیگه ی په که م: له و ته مه نه دا که بئ نوڤزی ناسایی تیدا رو دمدات:
- ۳۷۸ ..... پیگه ی دووهم: له ماوه ی بئ نوڤزی دا:
- ۳۸۵..... بئ نوڤزی دوگیان - سک پر (حیض الحامل)
- ۳۸۷ ..... بهشی سئ یه م.
- ۳۸۷ ..... بئ نوڤزی له پر (الطواریه)
- ۳۹۳..... بهشی چواره م
- ۳۹۳..... حوکمه کانی بئ نوڤزی
- سئ شتو سئ حالت هه ن له حمرامی و نادرستی ته لافدان له کاتی بئ نوڤزی دا
- ۴۰۴..... هه لاویر دراو کهریتین له مانه ی خواره وه:
- ۴۱۱..... بهشی پینجه م
- ۴۱۱..... ئیستحازه و حوکمه کانی (الإستحاضة)
- ۴۱۱..... بارمکانی خوین له بهر روښتو (المستحاضة)
- ۴۱۵ ..... نه و حاله تانه ی که به خوینی دهمار (الإستحاضة) ده چیت:
- ۴۱۷ ..... حوکمه کانی خوینی دهمار (الإستحاضة)

چەند وشەيەكى زېرىن بۇ خوشكى موسلمانى ھاوچەرخ

بابەت	لاپەرە
مەرجهكانى پۇشاكى شەرى ئەى خوشكى موسلمانم.....	۴۲۴
گېرى پاشكاوى وراستىهكان هەئە كارىهكان دىمېرى و دەسو تىنى:.....	۴۲۵
نەخشەى تىك شاكەندى شەپۇلەكە:.....	۴۲۸
تىكەلاوى قەدەمغەو حەرامە:.....	۴۳۵
پەرسىيارو وەلام.....	۴۴۴
چەربەندىك بەگوى ى بوك وزاوادا:.....	۴۴۸
كۇتا وشە.....	۴۵۴

پە نجا گول ئە باخچەى نامۇزگارىيەكاندا

بابەت	لاپەرە
قەسەکردن:.....	۴۶۸
بىستەن و گوى گرتن:.....	۴۷۵
پۇشاك و جل و بەرگ:.....	۴۷۶
كۆرۈكۈبۈنەو دە دانىشتەكان:.....	۴۷۶
دەرچون بۇبازار:.....	۴۸۰
دوعا و زىكرو لەخواپارانەو:.....	۴۸۲
لە بەرھەمەكانى نووسەر.....	۴۹۲
ناومرۇك.....	۴۹۳

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

كتیبخانه‌ی پیشین (السلف)

هه‌ولێر: چوار پێانی شیخ مه‌حموود – بازاری لاوه‌ند – ژێر ته‌له‌فزیۆنی تورکمانان

مۆبایل: ۰۷۵۰۴۷۹۴۲۴۲

www.sarezh.com